Táblakép. Szentiványi Gyula. Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925, 488-490.o.
L.K.: Gyárfás Jenő

Szentiványi Gyula

Táblakép. Pótsa József. Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490.o.
L.K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Rákóczi. Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Rétyi Antos János és neje.
Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490.o.
L.K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Pax. 1895. Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Szalmakalapos gyermek. 1885. Gyárfás.

Magyar Művészet. 1925. 488-490.o.
L.K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Radák Katalin bárónő. Gyárfás

Magyar Müvészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Tanulmányfej. Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő.

Táblakép. „Ima", Gyárfás

Pesti Hirlap. 1925. dec. 16.10

Kiosztották az akt-kiállítás díjait

Táblakép. Székely György. Gyárfás.

Magyar Művészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő.

Táblakép. Székely Györgyné. Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490.o.
L. K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. A tél öröme./Disznótor/
Gyárfás

Magyar Művészet 1925. 488-490.o.
L.K.: Gyárfás Jenő

1883-as kiállítás, amin Garibás Jenő
is részt vesz Budapesten.

Pásztortűz, 1926. 2 sz.

V.S.L.

Schulay Béla: Garibás Jenő festőművész

Gyárfás Jenő kiáll. München

Magyar Müvészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő

Jbl

Táblakép, Tetemrehivás

Gyárfás Imrétől

Budapest-i Kiosk, 1882, XI. 3.

168. n. 3. o. (H-is M.)

Táblakéj Tetemrehivás Szarfás

Jenőtől.

Budapesti Hirlap. 1887, XI. 13.

150. n. Melléklet, 1. o. A magyar Szalon

(Berényi László)

Táblakéj Tetemrehivás

Gyárfás fenctől

Budapesti Hírlap, 1881, XI. 15

152. n. 3. o. Ch. és Mt

Tablakép, Látogatás Márfás ~~Jenőtől~~

Jenőtől

Budapest, Hirlap 1881, XI. 10.

147. n. 4. o. (Más h.)

Táblakép. Malmos Andorné. Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás. Jenő.

Táblakép. „Tetemszhivás." Gyárfás

Pesti Hirlap. 1880. jul. 9. 3.
A müncheni fiatal magyar festőkről....

Mátyás és Beatrix fogadják a követeket./vázlat 1882-ből/ Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925.488-490.o.
L.M.:Gyárfás Jenő

Két kéztanulmány. Gyárfás

Magyar Müvészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő.

Táblakép — Miniatürök — Grafika

Művészet, 1936. I. évf. 2. sz. 60. l.

A Benczur Társaság reprezentatív kiállítása.

Táblakép. V. László esküje a Hunyadi háznak. Gyárfás.

Magyar Művészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Az első fog. Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490.o.
L.K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Kálnoky Dénes. Gyárfás

Magyar Müvészet 1925. 488-490lo.
L.K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Imecs Mariska./pasztell/
Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490.o.
L.K.: Gyárfás Jenő

Tetemrehivás. tanulmány. Gyárfás

Magyar Művészet 1925. 488-490. o.
L. K .: Gyárfás Jenő.

Táblakép. Tetemrehivás. Gyárfás

Magyar Művészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Temetőrehivás vázlat. Gyárfás

Magyar Művészet 1925. 301-308. o.
Petrovics Elek: Wolfner Gyula képgyüjteménye.

Táblákkal, Tetemrehivás

Szárfás Gerőtől

Budapesti Hirlap 1881, XI-22

160 n. 5.0. (napi hírek.)

Tablakép, Tetemrehívás

Szárfás Jenőtől

Budapest. Kiilap. 1881, XI. 10.

147 n. 4.o. (Szerkes.)

Táblakép. Erzsébet királyné portréja,
Gyárfás

Pesti Hirlap. 1879. máj. 12. S.

A király és királyné arcképe....

Táblakép. I. Ferenc József portréja, gyárfás

Pesti Hirlap. 1879. máj. 17. 5.

A király és királyné arcképe....

Egyiptomi Mária /vázlat/ Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925.488-490.o.
L.K.:Gyárfás Jenő

Táblakép. Bánffy Dezső. Gyárfás.

Magyar Művészet 1925. 488-49o. o.
L . K.: Gyárfás Jenő

Táblakép.Deák.Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925.488-490.o.
L.K.:Gyárfás Jenő

Táblakép. Gábor Áron hősi halála /be-
fejezetlen/ Gyárfás.

Magyar Művészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás. Jenő.

Táblakép. Táblakép. Férfifej. Gyárfás

Magyar Müvészet 1925. 488-490.o.
L.K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Első bál. Gyárfás

Magyar Müvészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Gödri Ferencné. Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő

Életképvázlat /2drb/ .Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925.488-490.o.
L.K.:Gyárfás Jenő.

Táblakép. Cserey Jánosné. Gyárfás.

Magyar Művészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Bethlen grófról /több/ arcképe.
Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490. o.
L.K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Béldy László. Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490.o.
L. K.: Gyárfás Jenő

Táblakép Bogdán András és Artur arcképe. Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490.o.
L .K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Bodor Tivadar. Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő

Táblakép. Férfiakt. Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő.

Muzeológia. Szépk. Muz.

Magyar Müvészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő

Pál Gyula

Gyárfás Jenö fiatal festö I.dijat kapott a Müncheni akadémián.

Képzömüvészeti Szemle.1879.2sz.32.l.

Első dij, akadémiai. Gyárfás

Magyar Müvészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő

Állami ösztöndij, 1878-1879. 300 frt.
Gyárfás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490.o.
L.K.: Gyárfás Jenő.

Szépmű vészeti Múzeum

Pásztortúz, 1926. 2 sz.

25 l.

Szoholay Béla: Gyárfás Jenő festőmüvész

Miko kollégium

Pásztortűz, 1926. 2 sz.
25. l.
Szokolay Béla: Gyárfás Jenő festőművész

Mügyüjtő. Wolfner Gyula

Magyar Művészet 1925. 488-490.o.
L.K.: Gyárfás Jenő.

Társulati müvészi nagydij. Gyárfás

Magyar Müvészet 1925. 488-490. o.
L. K.: Gyárfás Jenő

2777

21. Gyárfás Jenő.

(Sz. Sepsi-Szt.-Györgyön 1857. április 6-án.)

»*Tetemre-hivás*« (Arany Jánostól.)

~~A kép azt a jelenetet ábrázolja, midőn~~ Kund Abigél megőrülvén Bárczi Benő sebéből a tőrt kiragadta és ~~megőrülve~~ az utczára rohan, hol vig dalokat énekel. ~~Jobbra~~ A kastélyba gyászszal bevont lépcső vezet ~~a kastélyba~~, a melynek egyik termében Bárczi Benő fekszik a ravatalon. Tetemére borulva ~~anyja zokog~~ zokogó anyja; ~~jobbra~~ az égő gyertya előtt, busúló atyja áll és mellette egy öregasszony alakja tünik fel; ~~balra pedig~~ mig az őr és a gyászba öltözött szőke leány néz ~~Kund Abigél~~ Kund Abigél után, ki tőrjét eldobva, fájdalmában haját tépi s kinek fejéke egy szál fehér virág, öltözete fátyolkendő és fehér selyemruha. Jobbról egy marczona férfi és egy koszorút tartó leány látható, ~~és~~ kik mellett zenész helyezkedett el lanttal. Balról az utcza népe verődött össze. A falon ~~egy~~ virdogáló gyermek ül, a kinek társánál két csóka-fiók van. ~~s mindketten sirva nézik az őrjöngőt.~~ Kissé idább leányka játszik a reáugró kutyával; egy botra támaszkodó és egy kezeit összekulcsoló öreg asszony, kinek balkarján szatyor van, melyből kék kendő lóg ki s a melyben gyümölcs látszik, sajnálja a szerencsétlent; mögöttük két munkás ember és egy leány szánakozik ~~meg~~ és egy fiucska huzódik anyjához, ki karján alvó gyermeket tart; ~~balra hol~~ az ablakon át kertre nyilik kilátás, ~~meg~~ hol még három férfi vehető ki. A ravatal mellett, melynek oldalán az elhunytnak vezetéknevét koszorúba irták fel, az asztalon pecsétes irás és nyitott könyv hever. Jelzése alól jobbra: »*Gyárfás Jenő. Sepsi-Szentgyörgy. 1881.*«

Vászon, méretei 192·5 : 283·5 cm.

1884: IV. 145. — 1885: IV. 145. — 1886: IV. 145. — 1887: IV. 144. — 1888: IV. 144. — 1889: IV. 165. — 1890: IV. 165. — 1891: II. 123. — 1892: II. 123. — 1893: II. 133. — 1894: II. 20. — 1895: II. 20. — 1896: II. 21. — 1897: II. 21. — 1898: II. 21.

A ~~művész ajándéka 1883. — Magy. Képt. 419. — Ltsza 290.~~

221

— 1900: II. 21. — 1901: II. 21. — 1903: II. 21. — 1904: II. 21. — 1905: II. 21.

— Magy. Képtár 419. — Uj lelt. sz. 290. — 1905. átv. jegyz. 135. — Száma az Orsz. Képtárban a sz.

Mk. 419 vyl. 290

Gyarfás Jenő aj. 883.

135

nban 1785. és a leltárban 2777. — A művész ajándéka 1883 január havában.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok a Nemz. Muzeumban.

Gyárfás Jenő

1875. tőt évekig több bpesti képes-
lapos számára ~~kezi állandó~~
készített illustrációkat. 1879.
a bpesti Műcsarnokban szerepelt
előszor nyilvánosan (Tréfás
fenyegetés és Munka után jó a
nyugalom c. olaj.) 1880. Az
első fog c. képével a münchenii,
a nyomerzel 1881. a brüsszeli
nemzetközi kiállitáson vett részt,
hol a kiállitás igazgatójában
vevőre akadt. Egy. 1880. harajott
is Sepsiszentgyörgyön telepedett
le s itt, 1881. nyarán fejezte be
főmüvét, a Tetemrehivást,
melyzel a 1881 őszén bpesti Műcsarnokban
őszinte sikert aratott s az OMKT-
nagy dijat is megnyerte. A fest-
ny azonban sem itthon, sem ~~Münche~~ Bécsben
ben, ahol szintén kiállitott,
nem akadt vevőre s
Egy. a kapott ~~nyert~~ állami ösztöndjak
fejében 1883. a M. K. Muzeum-
nak ajándékozta (jelenleg a
Szepin Muzeumban)

Feintükör, római VI. 162

Czech.

1895. ben a Mucsarnokban állitotta ki Pax c. egyhappolitikai tárgyu festmeny s a millennimi kiállitason (>) 1896 tól sulyos családi gondok nehezedtek rá, melyek évekig elvonták a müvészettől. 1916. a ~~kep-~~ ~~an állam~~ mure/több ~~kep~~ rejebben festett képét (Karlovszky Bertalan arch., Tamburg a Tetemrehivástoz, Öreg férfi fej, Női tamburfej) varvarolta meg. A Mucsarnok kiállitásán utolgára ~~147~~ a 1917–18. téli tárlatom egy nőt archeppel szerepelt.

Egyéb Jenő

Farkas Gyula tanár V. 169

~~meg sok gondot adott ack.~~

Györfás Jenő

~~Legunkabb~~ főleg családjának és sepsi-szentgyörgyi kis gazdaságának.

Életének a kakaban ~~aranylag~~ elt. mint festő aranylag keveret dolgozott s ~~fölé~~ többnyire arcképeket ~~festett~~ festett. Harom-székmegye részére ~~festett~~ festette ~~festette~~ I. Ferenc József, ~~és~~ Erzsébet királyné, ~~és~~ Kossuth Lajos arc-képét, sepsiszentgyörgy varós-részére Kossuth Lajos arcképét. Tőle valók továbbá Bodor Tivadar, a székely Mikó-kollegium v. főgondnokának, Cserey Já-

---

(Kálnoky Dénes gróf, ~~Rózsa~~ Pótsa József és szentivanyi Gula v. főispánok

---

nosnénak és Pótsa Józsefnek, a Szé-kely Nemzeti Muzeum alapítóinak Gödöi Ferencné polgármesterné Malmos Andorné, Székely György főispánné és Innes Mariska (az utóbbi kettő pasztell) arcképei.

Függőkarika bronzból, Árpádkori

VI. 161

Gyárfás Kuó

V László király esküje
a Hunyady háznak
Fenti fesmuje utan
körült fényszorzat
Az o. n. képzőmüv. társ.
1897 évi mulapja.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191 ... é

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ..... , 191 ...

.....

tanu.

.....

tanu.

Gyarfás Jenő

U. 4142 b.

wód

Független Székelység.

1925. dec. rendk. sz.
(Gy. halálról.)

(Sepsiszentgyörgy)

Gyarapodás.

fordul, de szembe

ra néz. Parókája egyszer ~~ford~~ fodor itott, szemöl-
s szakálla leberetvált. Mellfodros ingé-
ja lehajtott, nyitott fehér mellénye pedig

Frankó Józseftől 20 koronán (74/92).
1-jén (189/92).
z 1893: I. 18-iki 1226 sz. leirat (29/93).

3(23)

125

2777

290

21. Gyárfás Jenő.

(Sz. Szepsi Szt. Györgyön 1857.)

„Tetemre-hivás" Arany Jánostól.

A kép azt a jelenetet ábrázolja, midőn Kund Abigél Bárczi Benő sebéből a tőrt kiragadta s megőrülve az utczára rohan, hol vig dalokat énekel. Jobbra lépcső vezet a kastélyba, a melynek egyik termében Bárczi Benő fekszik a ravatalon. Tetemére borulva anyja zokog, jobbra atyja áll, mellette egy öregasszony alakja tűnik fel, balra pedig az ör és gyászba öltözött szöke leány néz a tőrt eldobott Kund Abigel után, ki fájdalmában hajat tépi a kinek fej-éke egy szál fehér virág, öltözete fátyol kendő és fehér selyemruha. Jobbra leány látható s mellettök zenék helyezkedett el lanttal. Balra az utcza népe verődött ösze. A falon egy gyerek ül s sirva nézi az örjöngő. Kissé idább leányka játszik a szaugró kutyával; egy bozra támaszkodó s egy kezeit összekulcsoló öregasszony, kinek bal karján szatyorlóg, melyből kék kendő lóg ki s a melyben gyümölcs látszik, sajnálja a szerencsétlent; mögöttük két munkás ember s egy leány szanakszik s egy fincska huzódik anyjához, kinek karján alvó gyermek van s balra, hol az ablakon át kertre nyilik kilátás, még három férfi vehető ki. A ravatal mellett, melynek oldalán a koszorúba az elhunyt nak vezeték nevét irták fel, az asztalon pecsétes irás és nyitott könyv hever. Jelzése alól jobbra: Gyárfás Jenő

Sepsi Szentgyörgy 1881.

gyászszal bevont

az égő gyertya előtt busuló

egy marczona férfi s egy koszorút tartó

a kinek tarsánál két csóka fiók van mindketten

269

Vászon, méretei 192·5 : 283·5 cm.
A minőbe ajánd 1883.
M. Lépt. 419.
Ly 290
II : 21.

II : 123.

1. Egy megsült, aszfaltba festett-kép restaurálása.

(. Gyárfás Jenő: Női arckép, olajf.
Vajda Árnin tulajdona, Brassó.)

Átvettem 1927 X. 12-án.

A.) Átvétel állapota.

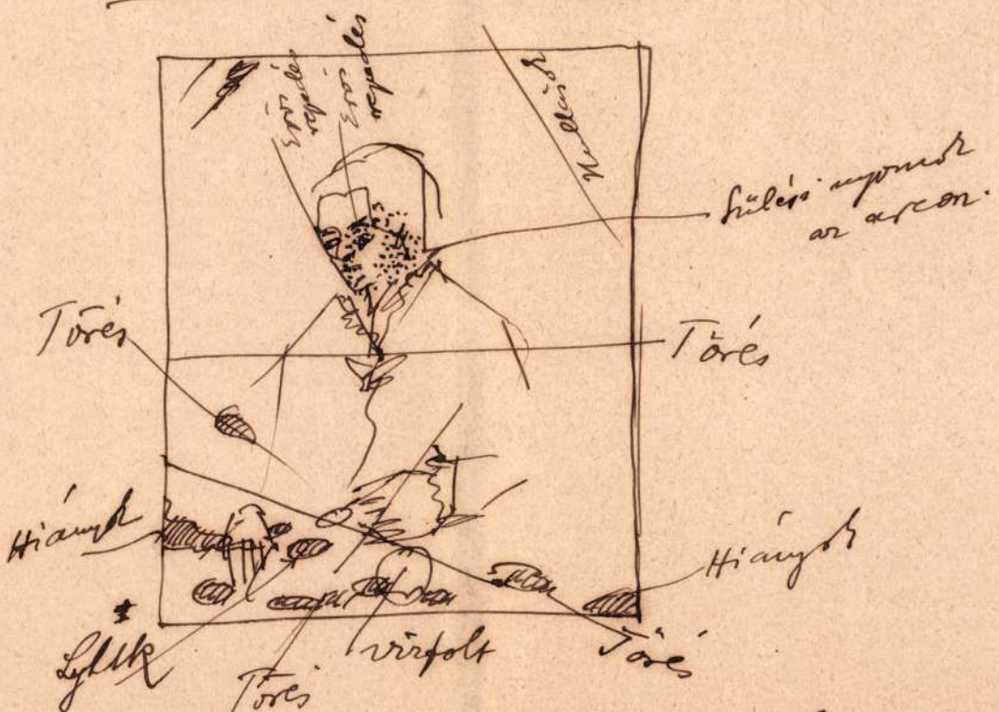

Az egész képen számtalan törés, karcolás, festéklehullás, alul az anyagot elrohasztott vízfoltok. Az egész kép megsült; az aszfalt-réteg úgy az alá festésben, mint a felső lazurokban önzefutott + csomós állapotban sült önze, különösen az arcon. A legkisebb érintésre az anyag, amely egészen kiszáradt, lehullik. A megmentés reménytelennek látszik. A képet ilyen állapotban látta dr. Petrovics Elek és dr. Hoffmann Edith.

B.) A restaurálás lefolyása.

1927. X. 13. Az egész képet gondosan bevontam amerikai terpentin és bals. copaivae marakaibo 1:1 keverékével.

X. 16-án. dtto.

X. 18-án. A képet Pettenkofen szerint regenerálltam. Az önze csomósodott aszfalt-pettyek olvadni kezdtek. Copaiva bals., terp. és alkohol keverékével megkezdtem az aszfalt-foltoknak az arcról való eltávolítását. Nehezen, de úgy látszik menni fog.

X. 25. Szalmiakszesz, alkohol és terpentin keverékével vattával gyengén mostam a hús részeket. Az aszfalt jön, de a kényesebb helyeken még csomosan megvan.

Morai 32. l

Hess János 17 21. l.
Hollósy 28. l 37. l
Hora János Alagon 24. l

Jakovich Józs. 43. l

2. Hibás lakkozással okozott kellemetlen fényjöltoknak a képről való eltávolítása.

(Tomasek Emma: Női arckép, olaj.
Tasnádi Nagy Iványné tulajdona
A. Az átvétel állapota (Budapest) 1927 X. 12.

Finoman lazurozott kép, melyet maga a festőnő francia alkoholos lakkal igen rosszul vont be. Csunya fényfoltok és matt-helyek váltakoznak egész képen, amely igen kellemetlen benyomást tesz. A tulajdonos a lakkréteg eltávolítását kívánja.

B. A restaurálás lefolyása.

Alkoholos kezelés a finom lazurok miatt lehetetlen.

A fényes helyekről finom mastix-porral dörzsöltem le a fényt, ezután higított lenolajjal dörzsöltem be a megtört helyeket. Száradás után a kép egyenletesen matt lett.

A fél kívánságára a képet végül mastix fixatívval vontam be.

Gyárfás Jenő
fertő

Miklós kancellár, 1642—1716 (Dicsőszentmárton 1924); *Románia hitelszervezetei s az erdélyi magyar pénzintézetek* (Lugos 1924); *Az erdélyi szászok és a katholicizmus* (Dicsőszentmárton 1925); *Egyenes úton. 1901—1926* (cikkgyűjtemény, Dicsőszentmárton 1926); *A Supplex Libellus Valachorum* (Kv. 1929); *Az első kísérlet* (Az Averescu-paktum előzményei, megkötésének indokai, szövege, módosításai, következményei, felbomlása és tanulságai. Klny. Lugos 1937).

Ligeti Ernő: *Erdély vallatása.* Hosszú Márton Gy. E.-ről készült rajzával. Kv. 1922. 18—21. — Grandpierre Emil: *Erdélyi problémák.* Gy. E. könyve. Pásztortűz 1923/33. — Bitay Árpád: *Gy. E.: Bethlen Miklós kancellár.* Pásztortűz 1925/1. — Bíró Vencel: *Bethlen Miklós kancellár.* Erdélyi Irodalmi Szemle 1925/1. — Kós Károly: *Gy. E.: Bethlen Miklós kancellár.* Vasárnapi Újság 1925/12. — Kulcsár S. Kálmán: *Gy. E.* Havi Szemle 1944/1. — Bányai László: *Közös sors — testvéri hagyományok.* 1973. 225, 329, 339. — Kacsó Sándor: *Fogy a virág, gyűl az iszap.* Önéletrajzi visszaemlékezések II. 1974. 152, 166—76.

Gyárfás Endre (Nagyvárad, 1904. nov. 27. — 1974. nov. 28. Nagyvárad) — újságíró, szerkesztő. A Kolozsvári Református Kollégiumban érettségizett (1922). A nagy képességű szerkesztők sorába tartozott, vezércikkeivel, glosszáival, avantgardista verseivel riportlapok népszerű munkatársa volt. Két magyarországi társával, Dobolyi Lajossal és Sükösd Ferenccel közösen szerepel *A mi országunk* c. avantgardista lírai gyűjteményben (Bp. 1925). 1932—33-ban a **Gyár és ucca* c. politikai és gazdasági szemlét, 1933—35-ben a **Tribün* c. folyóiratot, majd 1936-ban *Hintz Grete* fedőnévvel a **Mai Nő* c. revülapot szerkesztette Kolozsvárt, mint az illegális KRP sajtómegbízottja. Később a Nagyváradi Friss Újsághoz került; „Feltételes megálló" rovatcím alatt közölt színes írásai, szatírái, novellái élvonalba emelték a lapot. 1944 után a nagyváradi Új Élet főszerkesztője, majd ugyanott a Fáklya egyik szerkesztője.

Robotos Imre: *Elő sajtótörténet.* Igaz Szó 1971/10.

Gyárfás Jenő (Sepsiszentgyörgy, 1857. ápr. 6. — 1925. dec. 17. Sepsiszentgyörgy) — képzőművész, író. Középfokú tanulmányait a Székely Mikó Kollégiumban végezte, majd a budapesti Mintarajztanodába iratkozott; többek közt Izsó Miklós és Székely Bertalan a mestere. Később a müncheni Bajor Királyi Képzőművészeti Akadémián, majd olaszországi tanulmányúton tökéletesítette ismereteit. Tüneményesen induló pályáját korán megtörte az értetlen kritika, s a sebzett lelkű művész visszahúzódott erdélyi magányába. 1880-ban műtermet épített szülővárosában (ma Gyárfás Jenő Emlékház), s innen küldözgette műveit a fővárosi tárlatokra.

A népéletkép utolsó európai rangú művelője *(Tréfás fenyegetés, Munka után jó a nyugalom, Tél öröme, Első fog, Disznóölés),* fest történelmi kompozíciókat *(V. László esküje, Gábor Áron halála, Szent László),* kiváló arcképfestő *(Gyárfás Ferenc, Hollósy Simon, Karlovszky Bertalan, Császár Bálint, Kossuth Lajos),* a legmaradandóbb és legmodernebb művészi megjelenítésekre azonban Arany János balladái ihlették. Főműve, a *Tetemrehívás* a festői és lélektani ábrázolás XIX. századi remeke. Már főiskolai növendék korában illusztrációi jelennek meg budapesti képeslapokban. Tollrajzokat készített Jakab Ödön *Marosszéki történetek* c. kötete számára, illusztrálta Fekete Mihály kolozsvári tanár gyermekverseit.

Arany János költészetének hatása alatt maga is írt ódákat, románcokat, balladákat, sőt egy tündérregét *(Varázsfátyol)* és egy drámát is. Szépirodalmi próbálkozásainak egy részét, valamint 1905-ös angliai útjáról készített naplójegyzeteit a Sepsiszentgyörgyön megjelent Székely Nemzet c. lap közölte; írásait maga illusztrálta. Emlékét az *Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum ötvenéves jubileumára* (Sepsiszentgyörgy 1929) idézte fel. 1972-ben sepsiszentgyörgyi lakóházát emlékháznak rendezték be. Gazda József művészeti kismonográfiát, Almási Tibor és Károlyi S. Mihály művész-életrajzot írt róla.

Gulyás Károly: *Gy. J.* Zord Idő 1919/4. — Lázár Béla: *Gy. J.* Az Ernst Múzeum művész-könyvei IV. Bp. 1921. — Gödri Ferenc: *Gy. J. festményei a Székely Nemzeti Múzeumban;* Lyka Károly: *Gy. J.* Mindkettő a múzeum emlékkönyvében. Sepsiszentgyörgy 1929. 485—88. — Gazda József: *Gy. J.* Kismonográfia. 1969. — Plugor Sándor: *Emlékezés Gy. J.-re.* Utunk 1975/51. — Nagy Pál: *Gy. J.* Új Élet 1977/7. — Almási Tibor—Károlyi S. Mihály: *Gy. J. 1857—1925.* Monográfia. 1979. — Murádin Jenő: *Gy. J.-ről — másodszor.* Igazság 1980. nov. 5. — Mezei József: *Gy. J. balladája.* Művelődés 1982/4.

Gyárfás L. Miklós (Székelyudvarhely, 1939. szept. 29.) — karikaturista, humorista író. Középiskolát szülővárosában (1955), jogi és közgazdasági tanulmányokat a Babeș—Bolyai Egyetemen (1969) végzett. Marosvásárhelyen a Kisipari Termelőszövetkezetek Megyei Szövetségének közgazdásza.

1974-től jelennek meg humoros írásai és karikatúrái írókról, tudósokról és művészekről A Hét, Utunk, Korunk, Új Élet és a napilapok hasábjain. 1978 és 1981 között *Kép a keretben* címmel interjúsorozatot közölt

GYÁRFÁS Jenő festő

RMIL 2.

Gyárfás Jenő öröksége

Rajzok, arcképek, kompozíciók..

Remekműszerű alkotások, vázlatnál tovább nem vitt elképzelések, belekomorulva a színeket faló, sötét aszfaltba. Tervek csírájukban, tervek fagyossá kövesedve a teremtő elme űrmagasában. Félrelökött, elfelejtett, eltemetett vágyak, szétpergett látomások...

Egy-két szobor, néhány száz rajz, elkezdett vagy félbehagyott, befejezett vagy befejezni soha nem tudott festmény. Nagy vásznak agyonzsúfolva, hézagosan hagyva, egymásra mázolt színekkel, sejlőn, megoldatlanul. Tenyérnyi pléhek, falemezek, kartondarabok, mindkét oldalukon képpel, felszántva, felszaggatva az idők gondatlanságától.

Sár és arany, gyémánt és málló, porladó szén egymás mellett. Emberi nagyság és kicsiség, viaskodó és elesett lélek, küzdő és önmagát megadó, harcban edzett és harcolni nem tudó ember. Összeráncolt homlok, ecset a kézben, és ecset, amint kicsúszik a gyengülő ujjak szorításából. Könyv, amelynek szél forgatja lapjait, tépőn, csapdosón, rendszertelenül.

●

Ennyi az örökség!...

S a megcsaltság, a becsapottság befele fájó, sajgó, a világot már vádolni sem tudó tekintetei ott vannak, ott komorlanak a szikkadt vásznakon.

Arc és arc és arc. Nemes egyszerűséggel, csontvelőbe néző, őszinte tisztasággal, marcangoló, csak igazat mondó művészi látomásossággal megfestve. Kezdet és vég, megértés és érteni nem tudás, belenyugvás vagy lázadozó önmegadás sajog a szemekben, a szájvonalakban, az izmok alig látható rándulásaiban. Egy felajzott, felsebzett lélek vall az emberről. Az arcokkal, a szemmel, a szájjal, a feszülő vagy összeráncosodott bőrrel s a kezekkel...

Nem a képzelőereje, hanem elsősorban a kifejező, megjelenítő képessége volt kiváló. Érzékeny alkata magabiztos technikai tudással párosult. Nagy expresszivitással ábrázolta hősei érzelemvilágát, egyéniségét, jellemét és pillanatnyi lelkiállapotát.

●

A *Fiatalság és öregség* Gyárfás egyik legnagyobb alkotása. Öklére támaszkodó őszes hajú és szakállú férfi meg egy nő. Szóban megfogalmazható epikuma egyáltalán nincs a képnek. Csak embereket mutat. Sorsot, magatartást, gondolatokat...

Szép, bágyadt, elmúló, őszi hangulat. Az egész kompozíció gondolati ütőere a női arc. Ő a tűnő fiatalság, az öregkor felé hajló ifjúság. Most van a válaszúton, életének a fordulópontján. Amikor még szép, s ezt érzi, tudja, benne van öntudatos tekintetében, egész magatartásában. De már megcsapta az elmúlás szele. Hajtja az élet, a sors, megállíthatatlanul sodorja az idő. Odahajlik enyhén az öregkor felé. A megvilágított nyak finoman lejtő átlóssága is ezt sugallja. Belenyugszik a száj, a test megadó mozdulata. De a szemek visszasóvárognak, sajdító vágyakozással, fájó belenyugvással vissza a tűnő fiatalság, a derűs ifjúság felé. A két fej együttese s a képből kitekintő pillantás a lét—nemlét örök körforgásának a szimbóluma. A háttér sötét színei nyomasztóan komorlanak. Bágyadt belenyugvás árad belőlük.

A fiatalság nem a szokásos szépségeszmény, egy különlegesen szép fiatal arc bemutatásában rejlik, hanem abban az aszimmetriában, mely a szemek és a száj, a tekintet és a mozdulat iránya, az értelem belenyugvása és a lélek sajgó tiltakozása között fennáll...

Művével harcol a közízlés ellen. Nem kötik a kezét külsőséges miért-ek és hogyan-ok. Erőteljes és árnyalatgazdag a kifejezés, a tartalom tökéletesen dominál a forma fölött. Az összhatás elfödi a részleteket, melyek éppoly nagyszerűek, éppoly tökéletesek. Az egyetemes nagyság küszöbéig jutott ezzel a képével Gyárfás Jenő. Itt közelítette meg leginkább a rembrandti mélységeszményt.

●

Az epika éppolyan távol állt tőle, mint amennyit foglalkoztatta. Élete egyik nagy tragédiája, hogy egész pályafutásán át olyasmiért hajszolta magát, ami idegen volt tehetségétől. Meséket szövögetett, történeteket, megfestésre alkalmas témákat kölcsönzött, s nagy gonddal építgette a képi látványt, a síkba vetített történetiséget, kereste, hogy a pillanat miként éreztetheti az eseményt. Erre ösztönözték, ezt várták tőle a kortársak. Pedig az ő ereje nem a kitalálásban, a „téma" elgondolásában, hanem az ábrázolásban, a megjelenítés mélységében volt. Nem az eseményeket, hanem a lelki tartalmakat, az emberi én megfoghatatlan, megmagyarázhatatlan mélységeit tudta ábrázolni. S amikor a korigény-epikumot magára erőltette, tulajdonképpen saját tehetsége ellen emelte fel önnön kezét. Nem a maga természetes lehetőségeit, belülről jövő adottságait fejlesztette. Drámai lelkületét, mélységes humánumát s az ezekkel párosult nagy emberábrázoló képességét hagyta kihasználatlanul, hogy odadobja prédául egy tőle idegen cél eléréséért folytatott, erőt és lelket letörő küzdelemnek.

Léleklátó szenvedélyei kihűltek, elhidegültek az egymást egyhangúan követő évek téveteg botorkálásai közepette.

Nem tudta áthidalni a műtermi és szabadban festés konfliktusát. Nem bírta leküzdeni a fénykép utáni megrendelések tehetségromboló hatását. Makacsul kitartó betegség, gyengülő képzelőerő. Vidékiség, s ezzel a művészi közvélemény ösztönző hatásának hiánya. Az attól való teljes elszakadás. Olyan tényezők ezek, melyek együttesen járultak hozzá ábrázolóerejének rohamos gyengüléséhez.

Pályafutása éppen fél évszázadot ölel át. Először még a benne modern irányban ható tényezőket kellett visszaszorítania. Mert látásmódjának frissesége, képzelőerejének üdesége szempontjából fölötte állt legtöbb kortársának. Akkor még a romantikus csapongások meg a biedermeier mindent idealizáló, rózsaszínre festő szemlélete divatoztak. A realizmus is csak a zsánerszemlélet álköntösében kezdett terjedni. Ebből a környezetből magasan kiemelkedett 20—22 éves zsenijével. Oroszlání erővel küzdött önmaga kifejezéséért, küzdött az értelmetlenséggel, a konzervatív szemlélettel, a tehetségtelenek népes hadával, az újra éretlen, azt felfogni nem tudó kritikusok kárhoztatásaival. De alig fél évtizedig bírta ezt a szellemet, idegrendszert megerőltető harcot, s mire már nem bírta tovább, elfelejtette még azt is, hogy mit is akart tulajdonképpen olyan hevesen. Visszavonultságában már inkább agonizál, haldoklik — közel fél évszázadon keresztül.

Voltak közben fellángolásai, de a vészes tévelygésben megállni nem tudott, s fokozatosan középszerű művésszé vált. Amikor egykori barátja, Hollóssy Simon és köre továbbjutott azon az úton, amelyen hajdan ő is hadakozott, már csak a formát látta meg törekvéseikben, nem a lényeget, s az ellenük vívott harc tovább gyorsította tragédiáját.

Sorsa nem azért tragikus, mert visszavonult Sepsiszentgyörgyre; hanem azért, mert sem visszavonulása előtt, sem azután nem kapta meg azt a segítséget, amely valódi képességeinek a felismeréséhez vezette volna.

Az igazi nagy tehetségek, a Rembrandtok és Velasquezek, a Danték és Shakespeare-ek, vagy a Beethovenek és Bartókok, az ezerféle visszarántó hatást magukról ezerszer lerázó grandiózus elmék nem lehetnek áldozatai egy ilyen vagy olyan kornak, környezetnek. Az irányt ők szabják meg, s képesek föléje nőni a törpeségnek, s értve vagy értetlenül szilárdan kitartani érzéseik, látomásaik igazsága mellett.

Gyárfás nem tartozott e nagy szellemek közé. Őt visszarántotta, visszahúzta a középszerű, silány kor, s még mielőtt meglátta volna, hogy merre kell haladnia, máris letért egyetlen igaz útjáról.

Pompás *Tetemrehívás*-elképzelését megváltoztatta a szokványokon túl nem látó kisemberek tanácsára. *Mátyás*-kompozíciója csak terv maradt, mert X. ezt, Y. meg azt mondta róla. Amikor úgy kívánták, letett parasztábrázolásos elképzeléseiről, és a tőle nagyon távol álló szalon-zsánerrel kezdett kísérletezni. És sohasem merte azt csinálni, amit érzett, hanem mindig valami mást.

Ezért apadt a tehetsége. Ezért veszett el fokozatosan a művészet számára. Ezért zsugorodott össze ötévtizedes alkotó pályája ennek a tizedére, az első öt esztendőre. S ezért alkotott súlyban többet akkor, mint azután, négy és fél évtized alatt.

●

És mégis: Gyárfásnak Erdély legnagyobb festői között van a helye. Simó Ferenc, Sikó Miklós és Szathmári Papp Károly, az előttevaló kor jelességei nem is hasonlíthatók hozzá. Messze föléjük emeli mély látomásossága és magabiztos mesterségbeli tudása.

Barabás Miklós hírneve nagyobb, mint az övé. S ez nem véletlen. Hiszen hosszú időn keresztül az első és az egyetlen volt. Szerepe, jelentősége szinte felmérhetetlen. Neki sikerült először elfogadtatnia Erdélyben a művész létjogosultságát a társadalomban, s Gyárfásnak is jóval kevesebb portrémegrendelője lett volna az ő úttörő tevékenysége nélkül. Mégis: művészi skála, mesterségbeli tudás szempontjából Gyárfást illeti a pálma. Tehetsége, kifejező képessége is súlyosabb, robusztusabb volt. Tanulmányfejei, legjava portréi vérbővebbek, erőteljesebbek.

A kortársak közül mestere, a kolozsvári Székely Bertalan egyetemesebb tehetségnek bizonyult. Gondolatibbak a kompozíciói, festőibbek a képei. De portréfestésben Gyárfás még nála is többet adott.

A Székelyföld Nagy István fellépéséig nem adott hozzá hasonló markáns egyéniséget. Tehetségükben különben is sok a rokon jegy. De Nagy István életpályája egyenesebb, buktatómentesebb lehetett már. Függetleníteni tudta magát a közvélemény befolyásától, és szilárdan haladt saját elképzelése szerinti útján.

A XIX. század európai festészetében a német Leibl, valamint a kelet-európai, főleg az orosz realisták voltak a rokonai. A román festők közül pedig mind tematikában, mind szellemiségben Theodor Aman állt hozzá a legközelebb.

●

Volt egy festőnk.

Nagy volt benne a lélek, nagy volt a szenvedély. Akart valami szépet, valami igazat csinálni. Mert ösztönözte, hajszolta, hajtotta a belső kényszer, a megmagyarázhatatlan szenvedély.

Ez az ember egyetlen kártyára tette fel egész életét. Egy szándék, egy cél elérésére fordította minden erejét, minden energiáját. És minél jobban, minél szenvedélyesebb, makacsabb elszántsággal hajszolta magát, annál jobban távolodott a szeme elől a cél. Annyira, hogy a végén már nem is látta, nem is tudta, hogy mit akar, de küzdött tovább, mert keserves, mert szomorú volt a küzdelem, de az töltötte, az tölthette ki csak a napjait, hiszen az volt számára maga az élet, maga az elrendeltetés.

S ez az ember, ez a mi nagyra hivatott festőnk zilált, fájdalmasan csonka torzót hagyott maga után.

Torzót, amely befejezetlenségében is kincs, s helyet biztosít számára a képzőművészet halhatatlanjainak a Pantheonjában.

* *Részlet egy készülő monográfiából.*

GAZDA JÓZSEF

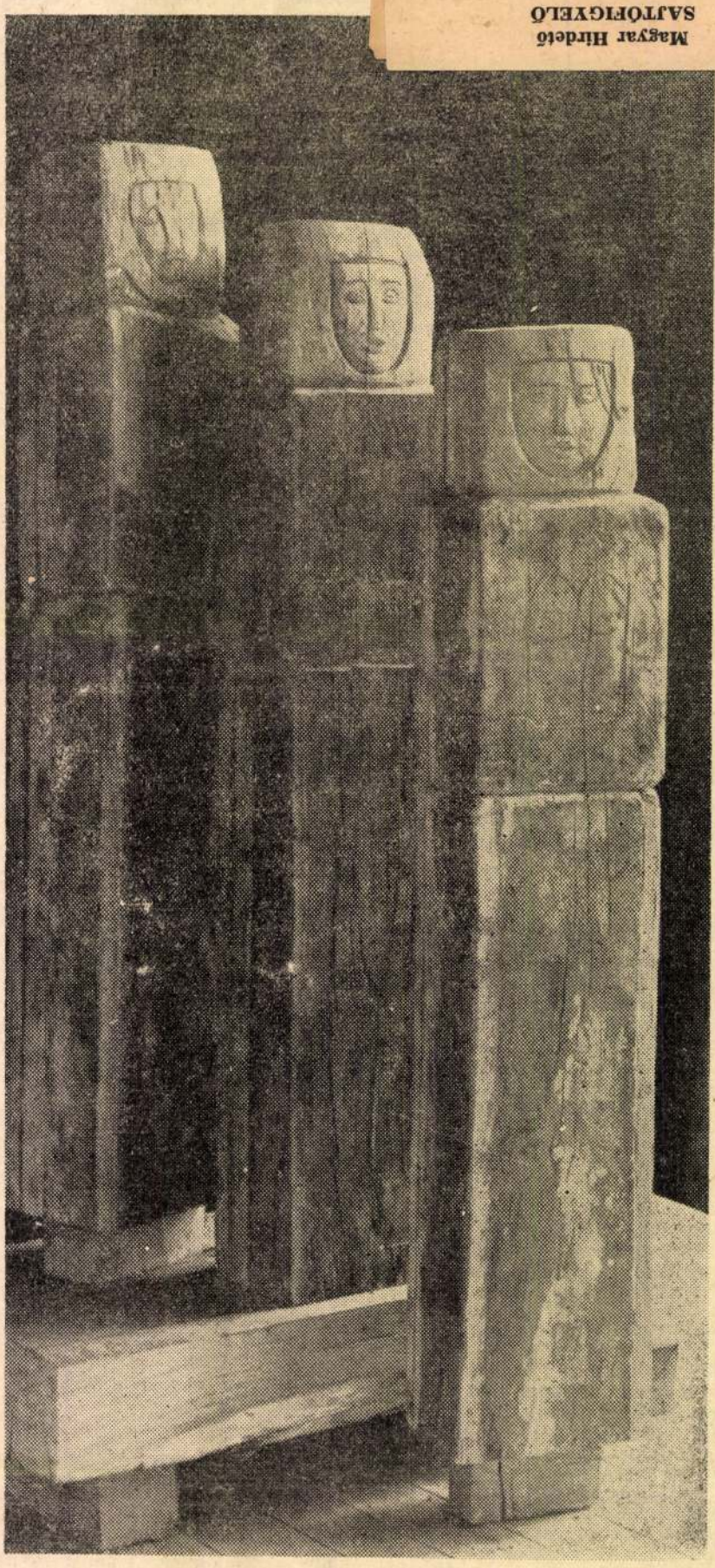

Izsák Márton: Triptikon

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

UTUNK

Stadler azonban tovább küzdött balsejtelmeivel.

— Tudja, én nem olyan rég érkeztem ide, ugyancsak légi úton... és arra gondolok, hogy ezt a razziát voltaképpen nem értem rendezték-e.

— Ugyan. Itt elég gyakran tartanak razziát, mivelhogy hegyi város — válaszolta kapásból Păunescu, hogy eloszlassa gyanúját. — Nincsen ok az aggodalomra. S ha volna is, nekem kellene aggódnom elsősorban. Hiszen mondtam, két gyermekem van...

— Ez mind szép. Csakhogy a dolog kissé bonyolultabb, mint hiszi... Megígértem, hogy elárulok magának egy titkot, hát most elmondom; van nekem itt még egy közeli munkatársam, Emil Dobrescu mérnök. Talán már hallott róla. Műszaki vezető a fémipari üzemben. Még ma este összehozom magukat, s aztán rajta keresztül tartjuk a kapcsolatot: az ő személye minden gyanún felül áll.

Stadler ez után, a mondottak értelmében, azt javasolta Păunescunak, hogy kísérje el a Mureşului utca 12. alá, a mérnök lakására, amit a másik azonnal elfogadott.

Dobrescu messze lakott attól a helytől, ahol akkor jártak. Mégsem telt sok időbe, hogy odaérjenek a hosszú, nagy homlokzatú ház elé, amelynek különösképpen a kapuja volt túlméretezett; a kapu, mely egy titkos jelre kitárult előttük, s ők nemsokára benn voltak egy stílbútorokkal, porcelánokkal és képekkel telezsúfolt szobában. Ötven év körüli, magas termetű, kopaszodó férfi várt rájuk; mikor beléptek, kimérten köszönt, kezet nyújtott Păunescunak és bemutatkozott.

— Emilkém — mondta Stadler —, ez itt Grigore Păunescu, akiről már beszéltem neked; barátom és közeli munkatársam. Bármikor fordul hozzád, kérlek, állj rendelkezésére, s folyósítsd neki a legnagyobb összegű előleget.

Păunescu nem tudta, mit gondoljon. Mikor a házigazda félrehajtott egy függönyt, mely díszletül látszott szolgálni, még nem vett észre semmit; aztán Dobrescu hatalmas páncélszekrényt nyitott ki, melyben a vendég ámultan pillantott meg egy halom bankjegyköteget, kitöltetlen útleveleket, igazolványokat, bélyegzőket s mindenféle más felszerelést.

— Mi van veled, Emilkém? — kérdezte közben Stadler. — Nem vagy valami jó színben.

— Hát nem is — válaszolta Dobrescu, s különös pillantást vetett a látogatókra. — Nem érzem jól magam, sőt egyenesen kétségbe vagyok esve... S tudod, miért? Ne haragudj meg: a te ostoba vállalkozásaidért.

Stadler elkomorult, de valahogy szelíden, mint akit igazságtalanul bántottak. Egy fotelbe vetette magát, és idegesen forgatta a bal keze középső ujján viselt gyűrűt.

— Mire célzol? — kérdezte aztán, s borzongva fedezte fel Dobrescu arcán a gyűlölet kifejezését, a szemében lobogó fenyegetést.

— Figyelmeztetni akarlak — folytatta Dobrescu —, hogy a főmérnök rajtakapott, amint az általad követelt dokumentáris anyagot fényképeztem...

— Meg kell őrülni — tört ki Stadler, és az ujjpereceit ropogtatta. — S ki az az alak?

— Bretan mérnök. Már régóta gyanakszik rám.

— Nem értem, miért...

— Megengeded, hogy befejezzem? — kérdezte Dobrescu türelmetlenül.

— Sőt, megkérlek rá. Szeretném tudni pontosan, hogyan történt.

Dobrescu megpróbálta logikus sorrendbe foglalva előadni az eseményeket, de nem sikerült. Ő sem értette, miképpen leplezték le, a tény azonban tény maradt.

— Ha így állunk — jelentette ki Stadler —, sürgősen cselekednünk kell. Én a magam részéről már döntöttem is: még ma éjszaka elhagyom a várost.

— Minél hamarább, annál jobb — vélekedett Dobrescu. — Sajnos, én nem mehetek... Bocsáss meg, ha netán goromba voltam; nem haragszom rád.

— Induljunk — fordult Stadler Păunescuhoz, s az ajtó felé kezdte tuszkolni. Még egyszer visszaszólt: — Nem találkoztunk, nem ismerjük egymást... Nem szabad az ügyet kompromittálnunk.

Păunescuval együtt kifele indult, a szökés legelőnyösebb lehetőségeit forgatva a fejében, miközben Dobrescu sietett bezárni az ajtót mögöttük. De már késő volt; a házat körülvették.

FLORIAN OPREA

formán imígy oszlatta el a megbotlás lehangoló hatását: «Ez a föld a mienk s én meg is akarom tartani.»

E fejedelmi példákkal ellentétben meg lehet említeni azt a kellemetlen végződésű véletlent, mely egy gazdag liverpooli kereskedőt hőssé, hajóra, mely egyenesen Napoleon hajóhada ellen indult. E szerencsétlen ember, a kit a véletlen imígy egyszerre matrózzá tett, részt is vett a trafalgari csatában, melynek végén elesett. A rokonai sírkövére a következőket iratták: «Itt nyugszik N. N., a ki akarata ellenére

Van Dyck, a két világhírű festő pedig egyazon évben 1599-ben születtek. Sokszor említik, hogy Shakspere és Cervantes egy napon, 1616 április 23-án haltak meg, — ez azonban nem egészen helyes. Tényleg egy évben s igen kis időközben haltak meg, de mégsem egyazon

HOZOMÁNYÖSSZEIRÁS EGY CSÁNGÓ CSALÁDNÁL. — Gyárfás Jenő rajza.

«AZ OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIA IRÁSBAN ÉS KÉPBEN» MAGYARORSZÁGI KÖTETEIBŐL.

akkor azonban Angliában a Gergely-féle naptár még nem volt érvényes, ez a két különböző nap ugyanegy számmal, április 23-mal jegyeztetett. Dickensnek, a híres angol regényirónak életében is igen nagy szerepe volt a véletlennek. Így például, élete végén észrevette, hogy minden nevezetesebb művét egy pénteki napon kezdte meg. Ugyancsak neki volt óriási szerencséje a ma oly népszerű «tipeléssel» : 1857-ben a doniasteri lóversenyen, bár mit sem értett a lovakhoz, egész vaktában fölírt jelöltjei mind győztek.

A véletlennek a találmányok történetében is nagy szerepe van. Így pl. a nehézkedés törvényének fölfedezése is egy véletlennek köszönhető. Tudvalevő, hogy milyennek : Newton egy almát látott a fájáról leesni s ez a jelenség ébresztette benne azt a gondolatot, hogy a föld vonzása az, a mi az almát lefelé esni kényszerítette. Igaz, hogy töméntelenszer megtörtént már, hogy egy alma leesett a fájáról. Csakhogy nem volt mindig jelen egy Newton, a ki ebből a mindennapi eseményből a nehézkedés nagy világtörvényét ki tudta volna olvasni. Ez a találkozás, a lehulló alma s a szemlélődő gondolkodó találkozása tehát szintén a véletlen műve. Ugyanigy szerepelt a véletlen sok más találmány megszületésénél. Az ékirás olvasásának kulcsa, a gőzgépek és a táviró-készülékek szerkesztése, új földrészek föltalálása, továbbá a puskapor, a könyvnyomtatás, a villamosság, mind a véletlennek köszönhetik fölfedezésüket, vagy föltalálásukat. Sőt a művészek munkájába is beleszólt olykor a véletlen. Poussin pl. egyszer kétségbeesetten állt vászna előtt, melyen nem tudta egy ágaskodó ló szájának habzását híven megfesteni. Dühében egy szivacsot vágott a képhez s íme a véletlen a kellő helyre röpítette a szivacsot, a mely épen olyan nyomot hagyott, a milyennek Poussin a megfestendő tajtékot képzelte. Haydn egyszer egy tengeri vihar megkomponálásával vesződött. Sehogy se sikerült, úgy hogy már boszankodni kezdett s dühösen végig suhintott a billentyűkön. A véletlen megint csodát művelt : a boszús kézmozdulat nyomán tökéletes vihar hangzott ki a hangszerből.

tette tehetetlenné az Oroszország ellen indított szerencsétlen hadjáratában, a midőn havonként 20—25 ezer ló esett a rettenetes hideg áldozatául.

A lóveszteség nagy részét nem az ellenség fegyvere idézi elő, hanem az időjáráson kívül többnyire a szokatlan erős munka miatt hullanak el a lovak rengeteg nagy számmal.

A lovak hátának feldörzsölődése, kisebesedése majdnem elkerülhetetlen. A patkolás rendesen nagy sietségben történvén, ez a munka legtöbbnyire nyomorúságosan hiányos, a mi aztán a kitartó menetelést teljesen lehetetlenné teszi. Az abrak nagyon ritkán elegendő, s a lovak mindig túlságosan el lévén csigázva, lehetetlen, hogy a háború fáradalmait kibirják, — s Kitchener lord hadműveleteinek ez épen az egyik legnagyobb akadálya.

De ugyanezt lehet mondani a szarvasmarháról is, a mely még a lónál is sok tekintetben érzékenyebb, sőt az öszvérek kitartásának is megvan a határa. A lónak jó abrak, az ökörnek sok pihenés, az öszvérnek pedig sok jó ivóviz kell, hogy a rendkívüli fáradalmakat kibirja.

De a hosszú tengeri út is ép oly káros hatású ezekre az állatokra, mint a hadjárat egyéb viszontagságai.

Régebben gyakran megtörtént, hogy a hosszabb tengeri útra feladott állatoknak fele az úton elhullott, — s habár most már az elhelyezés, az útközben való ellátás és szellőztetés hasonlíthatlanúl jobb, mint ezelőtt volt, de azért a halak prédájául eső százalék még mindig igen nagy.

Továbbá azt is tekintetbe kell venni, hogy az angol lovak általában nagyon félénkek, s különösen sötétben, vagy a táborban és útközben néha minden csekélységtől roppant megijednek s ilyenkor aztán megzavarodott kitörésükben fékezhetetlenek és egymásban temérdek kárt tesznek. Ezt a fontos körülményt pedig az angolok többnyire figyelmen kívül hagyják.

Valószinű különben, hogy talán még sohasem volt olyan hadjárat, a melyben az úgynevezett «*stampede*» (vagyis a lovaknak hirtelen megvadulása) következtében temérdek ló el ne pusztult volna, — mert a háborúban használni szokott röppentyűk és a váratlanúl

nél pedig 950 ember és 1300 ló volt a veszteségük. Mars le Tour-nál a német lovasság 1400 embert és 1600 lovat, a tüzérség pedig 725 embert és 1050 lovat, mig Woerthnél a német tüzérség 136 embert és 230 lovat veszitett.

Miként már fentebb is említettük : a visszavonulások a lovakra nézve a legveszélyesebbek. Az állat nem nélkülözheti a pihenést úgy, mint az ember. Még ha van is elégséges abrak, de hiányzik az idő az etetésre. Aztán a lóban nincs meg az a menekülési ösztön, mint az emberben, a mely a veszélytől való szabadulás lehetőségének reményében, csodálatos erőt és kitartást kölcsönöz. A ló, szervezeténél fogva az éhségtől is hamar kidől.

I. Napoleon 60,000 főnyi lovasságának lovai közül csak 2000 ló hullott el az orosz hadjárat alatt csatákban, a legnagyobb rész visszavonulás közben pusztult el.

Vajjon az angol hadseregnek hány lova fog a dél-afrikai hadjáratból visszakerülni? Bizonyára nagyon kevés.

Valamint az emberek, úgy a lovak is betegségek által többet szenvednek, mikor már a háborúnak vége van, mint a hadjárat izgalmai között.

A krimiai hadjáratból az angolok lovaiknak csak 45 százalékát vitték haza Angliába, de ezeknek legnagyobb része már semmit sem ért. Az oroszok csak Plevnánál 60 ezer lóból 26 ezeret veszítettek. Az angolok az egyik afgán hadjárat alatt lovaiknak 60 százalékát és 3000 tevét veszítettek.

Ló szűke miatt a legfényesebb hadsereg is kudarczot vallhat, és még a legjobb vasúti szervezet mellett is lehetetlenség a hadsereget hadi szükségletekkel rendesen ellátni elegendő tehervonó állat nélkül.

Ha pedig olyan országban folyik a háború, mint Transzvál : ott a seregnek állatokkal való kellő ellátása életkérdéssé válik. Krimiában keservesen érezték ezt az ellenséges csapatok ; szállítás hiányában az emberek élelem, ruha és sátrak nélkül maradtak s ennek az lett a következménye, hogy több mint 9000 ember esett áldozatául a nélkülözéseknek.

A hiányok kipótlása is roppant nehézségekkel jár. A lovaknak hadi szolgálatra való kivá-

NAPI HIREK.

— **(Ügyvéd és rabló.)** Egy newyorki ügyvéd, híres büntető jogász, hazamegy a lakására. Különös meglepetés fogadja ott: két rabló javában dolgozik, hogy lakását kifossza.

Kellemetlen kaland, még egy büntető-jogásznak is. Méltán elveszthéti kedvét a hivatásától.

De az amerikai ügyvéd nem fordult a hatóságokhoz, hogy elfogassa a két gonosztevőt, a rendőrséghez sem telefonozott. Még pisztolyt sem használt. Az ügyvéd — beszélt.

Kifejtette a rablóknak, hogy évek hosszu sora óta védelmezi a törvényszék előtt kollégáikat és ékes szavakkal bizonyitotta be nekik, milyen csunya háládatlanság tőlük, hogy annyi áldozatkészség és munka semmibevevésével ép az ő lakásába törnek be.

Azt irják az amerikai ujságok, hogy ez a beszéd szenvedélyes, megindító volt. Tény az, hogy a rablók ellágyultak töle, pironkodva visszaadták a holmikat és legalázatosabban bocsánatot kértek. Aztán elmentek. Még köszöntek is.

Az ékesszólásnak ilyen nagy sikeréről, még alig számoltak be, bár a mord erkölcsbirók azon a véleményen vannak, hogy az ügyvéd helyesebben cselekszik, ha inkább gaztettük helytelenségéről győzi meg a rablókat s nem arról, hogy mivel tartoznak — neki.

— **(Vatikáni követünk a pápánál.)** Rómából jelentik: A pápa ma kihallgatáson fogadta gróf Somssich József vatikáni magyar követet.

— **(Nincs királyi ház!)** Jogász nemzetnek mondanak minket, tehát illenék, hogy a tiszta jogi kérdéseket minden politikától s érzelmi felfogástól mentesen itélné meg a közvélemény. Különösen a birróságok vannak arra hivatva és kötelezve is, hogy szigoruan ügyeljenek a fennálló törvényekre. S a birróságok feladata az is, hogy a *jogegységet* igyekezzenek biztositani az igazságszolgáltatás különböző fokai és tanácsai között. S ha a magánjogi kérdésekben ügyelnek a jogegységre, még inkább kell a közjogi kérdésekben a jogi fölfogást egységesiteni. Mostanában különböző birák és más hatósági közegek nagyon különbözően rendelkeztek a törvényben detronizált Habsburg-dynasztiát s ennek élő vagy holt tagjait érintő ügyekben. Ezért nagyfontosságu a budapesti büntető törvényszék *Töreky*-tanácsának mai itélete *Kacziány Gézának*, az ismert tudósnak, „Az utolsó koronás Habsburg és a monarchia pusztulása" cimü könyve ügyében, amelyet az ügyészség a királyi ház tagjainak megsértése cimén inkriminált. Magáról a birói itéletről birálatot nem mondunk (dacára, hogy a birói itéletek kritizálására maga *Pesthy* igazságügyminiszter ur ma szolgáltatott példát). De nem hallgathatjuk el, hogy *a Töreky-tanács az itélet indokolásában a dynasztia közjogi kérdésében szószerint ugyanannak az elvi álláspontnak adott kifejezést, amit a Pesti Hirlap hirdet az 1921-iki törvényhozás óta* s aminek ép a napokban is kifejezést adtunk egy rendőrségi tisztviselő téves közjogi értelmezésével szemben. Ime, a független birróság is megállapitja a törvényes valóságot, hogy Magyarországon 1921 óta *nincs királyi ház, nincs uralkodó dynasztia, tehát ami nincs, azt nem is lehet megsérteni.* Mi nem vagyunk köztársasági lap, sőt — oly időben, mikor sok mai legitimista még köztársasági volt — mi kezdtünk elsőnek nyilt agitációt a nemzeti királyság visszaállitására. Tehát helyeseljük a birói indokolás ama részét is, mely azt mondja, hogy a nemzet nem mondott le a királyság intézményéről, de helyesen mondja azt is a birróság, hogy *a Habsburg-ház minden tagja elvesztette minden korábbi közjogi kiváltságát Magyarországon, s bár a nemzet spontán elhatározásából az utolsó királyi ház tagjai köztiszteletben részesülnek s királyi hercegeknek nevezteinek, de anélkül, hogy annak törvényes alapja volna.* Elégtétellel vesszük tudomásul, hogy a birróság a *Pesti Hirlap* tárgyilagos közjogi fölfogását szankcionálta. Csak azt szeretnénk, ha a kormány ezt a birósági jogfejtést a közigazgatási és rendőri közegek számára közjogi leckeként föladná; a királyi Curia pedig a jogegység megóvása s a birróságok ellentétes itélkezéseinek elkerülése céljából curiai döntvényként kiadná.

— **(A Kisfaludy Társaság ünnepe.)** A Kisfaludy Társaság szerdán délután tartotta meg junius havi felolvasó ülését *Berzeviczy Albert* elnöklése alatt. *Szász Károly* főtitkár bejelentette, hogy Berzeviczy Albert „Az abszolutizmus kora Magyarországon" cimü nagy történelmi munkájáért elnyert akadémiai dijnak összegét, 200.000 koronát, a Beöthy Zsolt sir-emlék-alap javára a Kisfaludy-Társaságnak adományozta. Az első felolvasó *Némethy Géza* r. tag volt, aki két költeményt mutatott be. Utána *Bartóky József* r. tagnak „Jönnek a gyerekek . . ." cimü történeti rajzát olvasta fel Szász Károly. Az elbeszélést a közönség zajosan megtapsolta. *Vargha Gyula* bemutatta Thaly Lóránt vendégnek négy költeményét. Végül Szász Károly bemutatta *Vietorisz József* vendégnek a Nádasdy-jutalmat nyert „Senki Pál"-nak ötödik énekét. Ismertette az egész költői elbeszélést és a felolvasott résznek drámai erejü előadásával magával ragadta a közönséget.

Közgazdaság.

Ismét nagy a kereslet . . .

(Gáspár rajza.)

— *sikkasztókban.*

— **(Melegebb idő várható.)** A Meteorológiai Intézet jelenti: A franciaországi anticiklon elsimult, ugyhogy a kontinens nyugati részeit egyenletes, aránylag magas légnyomás boritja. Calais és Milánó között azonban süllyedő terület vehető észre. Kelet-Európa az északi depresszió hatásköréhez tartozik. A kontinensen az idő csöndes és jórészt borult. Hazánkban tegnap változékony, hüvös volt az idő, egyes helyeken esővel. — Időprognózis: Jórészt felhős idő várható hőemelkedéssel és a nyugati részeken esőhajlammal.

— **(Ha megszólal a trombita . . .)** Egy Cseho-Szlovákiából érkezett olvasónk érdekes intermezzóról hozott hirt, ami a cseh-magyar határon történt s nemsokára az egész világot beröpüli a szenzáció szárnyán. Kétségtelen, hogy ez a világraszóló eset a kis- és nagy-antant sajtóját lázas izgalomba fogja hozni, sőt diplomáciai jegyzékváltások tárgya lesz. Talán nem csalódunk, ha azt mondjuk, hogy a Népszövetség legközelebbi ülésének napirendjén is ez incidens folytán szerepel Magyarország katonai ellenőrzésének kérdése. Az a kacsafészekben született hir fog holnap ugyanis sasszárnyakon végigvonulni a világsajtóban, hogy Magyarország ismét háborura készülődik, hogy nagy katonaságot vontunk össze a magyar-cseh határon, a magyar seregek már meg is kezdették az ellenségeskedést s minden hadüzenet nélkül már föllobbant a háboru tüze a határon. A cseh hadsereg azonban a támadással szemben higgadt rezerváltsággal viselkedett. S mivel e hiresztelés jól kiszámitva összeesik a magyar kölcsön külföldi jegyzésével, diplomáciánknak lesz elég munkája, mig a szunyogból csinált elefántot visszaboncolja. A határon átlépő olvasónk szerint ugyanis a cseh katonák és csendőrök állandóan félnek attól, hogy egyszer majd mégis *megszólal a trombita* a határon s el vannak készülve arra, hogy az első magyar huszár-trombitaszóra higgadt rezerváltsággal visszavonulnak. Nos, ez a rég félt pillanat állitólag beköv etkezett a napokban a magyar-cseh határon, ott, hol az utolsó magyar és cseh falu oly közel feküsznek egymáshoz, hogy a kakaskukorékolás is áthallatszik a szomszédból. Tiz cseh csendőr őrizte a határt, mikor a tuloldali magyar faluból egyszerre *megszólalt a trombita* s ugyanekkor láng és füst emelkedett a levegőbe. A tiz cseh vitéz a magyar trombita riasztó harsogására nem gondolhatott mást, mint hogy a magyar hadsereg tényleg megkezdette a támadást s egy pillanat alatt — kiszaladt a faluból! Másnap már Prágában ujságolták a magyarok barbár támadását, melyet a mi fékezhetetlen irredenta-agitációnk scenirozott. A mi olvasónk azonban bátran folytatta utját a trombita harsogása dacára is s a magyar faluba érkezve, meggyőződött a világszenzációról: egy *szalmakazal* meggyulladt s annak lángja és füstje tört az ég felé, mire a helybeli *önkéntes tüzoltóegylet trombitása* megfujta a trombitát, hogy összeterelje a tüzoltókat! . . . Az első tüzoltó-trombita megszólalására s egy szalmalángra elszaladt a cseh határőrség! — Odaát még nem tudják, hogy a mi „fékezhetetlen irredentánk" csak szalmaláng s minálunk legfeljebb csak a politika trombitát fujják! . . .

— **(Megint drágit a város.)** A tanács a piaci helypénzeket, valamint a kikötési és rakodó helydijakat junius hó 1-től kezdődően ismételten felemelte. Husnemü cikkek árusitásánál a helypénz naponkint és négyzetméterenkint 600 koronára emelkedett, mig az iparcikkek árusitásával foglalkozó kereskedők napi helypénzét négyzetméterenkint 800 koronában állapitották meg. A kikötési és rakodóhelydijak ugy módosultak, hogy minden gőzerejü hajóért, amely 50 méternél hosszabb, naponként 10.000 koronát kell fizetni és a többi dijat is a fenti mértékben emelte fel.

— **(Szanatóriumi-nap.)** A Lukács György v. b. t. t. elnöksége alatt álló *József kir. herceg Szanatórium Egyesület* junius 6 és 7-én urnákkal és perselyekkel gyüjtést rendez. A szervezés nehéz munkájában *Lukács Györgyné*, báró *Perényi Madoly* vezetésével müködő hölgybizottság osztozik. Ennek a munkának eredményeképen Auguszta királyi hercegasszony, az egyesület fővédője első izben fejt ki személyes urnavédőnői tevékenységet, mellette a társadalom előkelő hölgytagjai vállaltak urnát. Az egyesület felkéri a nagyközönséget, hogy a gyüjtőnapokon mindenki tehetsége szerint adakozással vegye ki részét a tuberkolózis elleni küzdelemből, mert ez a betegség több veszteséget okoz a magyar nemzetnek, mint a legvéresebb háboru.

Magyar szalmaláng.

Karafiáth Jenő, a magyar olimpiai bizottság elnöke, kijelenti, hogy az olympiász céljaira meginditott gyüjtést megszüntetik. Ami más szóval azt jelenti, hogy futballistáink veresége után a magyar atléták már nem mennek ki a nagy világmérkőzésre, holott például vivóink, céllövőink, akik már voltak olympiai győztesek és birkozóink is a siker legszebb reményével vehetnék föl a harcot. Sajnáljuk, hogy ez a szándék fölmerült és akármilyen szegény ország vagyunk is, azt kivánjuk, hozzuk meg azt az áldozatot, amely a versenyen való további részvételhez szükséges. Ami ebben az ügyben történt, az tipikusan jellemzi az ismeretes magyar szalmalángot. Amikor futballistáink elindultak Párisba, itthon csupa lelkesedés volt az ország, mindenki biztosan számitott a győzelemre. Azután, amikor a futballistáink váratlanul már a második mérkőzésben kikaptak, egyszerre az ellenkező véglelbe csapott át a hangulat. Tovább megyünk: az érkező jelentések arra vallanak, hogy az egyiptomi csapattal szemben — amely azóta elszenvedett vereségének a tanusága szerint nem is volt méltó ellenfele a mi futballistáinknak — a magyarok ismét csak szalmalángtermészetük miatt vesztették el a küzdelmet. A magyarok nagyszerü lendülettel támadtak és védekeztek — egészen az első gólig. Azután kedvetlenül és apatikusan türték, hogy az első gól háromra szaporodjék. Ismerjük föl ezt a hibánkat és igyekezzünk segiteni rajta. Szivósság nélkül nincsen siker sem a gólrugásban, sem a sportpolitikában, sem a nagypolitikában. A népek versenyében sokkal fontosabb esetekben is alul maradunk, ha önbizalmunkat az első balsikernél megörli a magyar szalmaláng kialvása.

— **(Az OMKE házának bokrétaünnepélye.)** Szerdán délben volt az állami lakásépitési akció kapcsán az érdekeltségek részéről épitendő lakóházak közül az elsőnek a bokrétaünnepélye. Az OMKE a Ráday-utca 30. szám alatt épiti föl ezt a házát, amely a kötelezett határidőn belül ma tető alá került, ugyhogy megtarthatták a bokrétaünnepélyt. Az ünnepélyen *Sándor Pál*, az OMKE elnöke, üdvözölte elsősorban *Petrichevich-Horváth* államtitkárt. Örömének adott kifejezést hogy a sokat ócsárolt magyar kereskedelem bebizonyitotta hogy az elsők közt teljesiti kötelességét és ezzel is tanujelét adja igazi hazafias érzésének Petrichevich-Horváth államtitkár hangsulyozta, hogy mindenki jóakarattal kezeli a kereskedelmet, amelynek hazafiságáról mindenki meg van győződve. A bokrétaünnepély után a helyszinen lunch-csel vendégelték meg a vendégeket. Itt *Balkányi Kálmán* mondta az első felköszöntőt, majd *Rákosi Jenő* szellemes tósztjában azt kivánta, hogy az iróknak és az ujságiróknak hagyják meg a maguk világát.

— **(Egy szabadkai betörés tetteseit elfogták a fővárosban.)** Schweiger Márton szabadkai füszerkereskedő szabadkai lakását ismeretlen tettesek álkulccsal kinyitották. A szekrényeket feltörve, az egyik szekrényben megtalálták a pénzszekrény kulcsát, ezzel kinyitották a szekrényt és abból 250—300 millió értékü ezüstevőeszközöket, különféle aranytárgyakat és értékpapirokat loptak el. A jugoszláv értékpapirokat a betörők Szegedre vitték, ahol egy ottani értékpapirkereskedőnek adták bizományba eladásra. A kereskedő azonban már értesült a betörésről, közölte a dolgot a károsulttal, aki azután Szegedre utazva, a szegedi értékpapirkereskedőtől megtudta, hogy az értékpapirokat Baljkovics Fehin mohamedán vallásu 27 éves budapesti kávémérő adta neki bizományba. A kávémérő Budapesten a Ráday-utca 20. számu házban lakik. Schweiger Budapesten is megtette a feljelentést, a rendőrség megindította a nyomozást és elfogta Baljkovics Fehin kávémérőt és ennek büntársát. Sándor Iván rovottmultu kereskedősegédet. Sándor Iván legutóbb is Sándor János néven két és fél évi fegyházbüntetésre volt itélve.

— **(A pünkösdi kutyakiállitás)** iránt az idén is nagy érdeklődés nyilvánult meg a kutyakedvelők és tenyésztők körében. Kétszáznál több szebbnél-szebb kutya van bejelentve. A kiállitott ebeket a külföld részéről gróf Scapinelli Pál és Kammerer Károly, a hazai birák közül pedig Grafl Frigyes, Görgey Géza, Hosvay Lajos Károly és Szent-Iványi Károly birálják meg. A foxterrierek és német juhászebek birálata szombaton délután 3 órakor, a többi ebfajtáké vasárnap reggel 9 órakor lesz a Tattersall helyiségeiben. Rendőrkutyabemutatók és mükotorékversenyek rókára és borzra vasárnap délután négy és fél órakor, hétfőn délelőtt 10 órakor és délután négy és fél órakor lesznek. A vizsladomitási verseny hétfőn délután három órakor kezdődik.

— **(Nemzetközi sajtókongresszus.)** Bernből jelentik: Bernben junius 5-én nemzetközi hirszolgálati értekezlet kezdődik, amelyen a különböző távirati irodák képviselői vesznek részt. Összesen huszonhárom állam hirszolgálati ügynökségei képviseltetik magukat. Magyarországról a *Magyar Távirati Iroda* kapott meghivást, amelynek képviseletében *Zimmer Ferenc* felelős szerkesztő és dr. *Wünscher Frigyes* igazgató vesz részt az értekezleten. Az értekezleten különös figyelmet szentelnek a szikratáviró és szikratelefon kérdésének, valamint annak a kérdésnek, *mikép lehetne a hirek szellemi tulajdonjogát leghatályosabban megvédeni.* Az értekezletet junius 11-én fejezik be. — Bécsből jelentik: A külföldi sajtó bécsi képviselőinek főbizottsága elhatározta, hogy a külföld nemzetközi sajtószervezeteivel egy Bécsben megtartandó külföldi sajtókongresszus megtartása iránt érintkezést keres. A nemzetközi sajtókongresszust 1925 tavaszán tartanák meg.

— **(Pofozkodás a lengyel parlamentben.)** Varsóból jelentik: A szejm legutóbbi ülése után a folyosón ismét összetüzés támadt a kommunista Kolikovszki és a szociáldemokrata Malinovszki közt. Rövid szóváltás után *Malinovszki többször felpofozta Kolikovszkit*, akit a parlamentben csak néhány nappal ezelőtt is inzultáltak.

— (Két kép Seipelről,) *három eredeti felvétel a párizsi Olympiászról, nyolc sportfelvétel* a magyar pályákról és még sok más aktuális kép teszi — a riportázs szempontjából — szenzációssá az *Érdekes Ujság* eheti számát. A szépirodalmi részben *Kosztolányi, Karinthy, Moly, Feleki, Nadányi, Kálmán Jenő, Vécsei Leó, Fodor László, Papp Károly, Aradi Szabó* neveivel találkozunk. *Gáspár* Heti krónikája, *Heltai* sakk-rovata, Pataky Sári *Divat*-ja, regényfolytatás, a *színház és mozirész* teszik még rendkivül változatossá az uj számot. Ára 6000 korona és mindenütt kapható.

— **(Magyar főurak Lequeitióban.)** Bécsből jelenti a *Pesti Hirlap* tudósitója: Gróf *Andrássy Gyula*, gróf *Cziráky József*, gróf *Károlyi József* és gróf *Zichy János* Lequeitióba utaztak, hogy a volt uralkodó-család anyagi biztositásáról tárgyaljanak. Minthogy Zita királyné háztartásához körülbelül husz személy tartozik, havonként legalább ezer frankra van szükség. Az özvegy királyné arra törekszik, hogy a Habsburgok magyarországi magántulajdonait felszabaditsák.

— **(A hetvenéves Gyárfás Jenő nagyméretü történeti festményen dolgozik.)** Mindenki látta a budapesti Szépművészeti Muzeum megrázó szépségü festményét, a *Tetemrehivás*-t, Kund Abigél fehérselyemruhás karcsu alakjával, őrült szemeivel és tragikus hátterével. Az ujabb nemzedék jobbára vállvonogatva olvassa a művész nevét: *Gyárfás Jenő* s a meglettebb koru emberek, vagy akik a képeiből tavaly rendezett kiállitást látták, ugy tudják, hogy *Erdélybe visszavonulva, régen letette az ecsetet.* A kolozsvári *Keleti Ujság* szerkesztője most fölkereste *a hetven éven tuljáró fehérhaju mestert sepsiszentgyörgyi magányában* s tudósitásából egészen más képet nyerünk Gyárfás Jenő életéről. *Sepsiszentgyörgy* kis házainak legsürübben épült tömbjében öreg gyümölcsöskert közepén áll az ősz mester háza, amelynek csöndjében Gyárfás Jenő ma is festeget és hatalmas méretü történeti képen dolgozik. Alacsony öreg ur, hófehér szakáll, világoskék szemekkel. Kezében paletta és ecset. *Már tiz esztendővel ezelőtt is dolgozott ezen a festményen,* amelynek óriási méretei meglepőek. *Magasságban és szélességben egész falat foglal el a hatalmas vászon.* Csatakép 1848-ból, embernagyságu alakok csoportja fehér harci paripa körül. A tiz év óta készülő kép: Gábor Áron halála, rövidesen elkészül.

— **(Magyar mérnökök utaztak Angorába.)** Huszonhárom tagu mérnöktársaság indult el kedden Angorába, ahol a török kormány megbizásából megkezdik az uj török állam ujjáépitését. A török kormány egyelőre egy évi megbizatást adott a magyar mérnököknek. A most eltávozott társaságot körülbelül két hónapon belül ujabb mérnökcsoport, valamint a török földmivelésügyi miniszterium által meghivandó meteorológusok, geológusok, rovartani szakértők, gazdászok, méhészek és kertészek fogják követni.

— **(Feloszlatott gyülés.)** A Thököly-uton a Vasmunkások Szövetségének házában a Ganz-gyári munkások összegyültek. Mintegy 250—300 ember jelent meg, hogy gyülést tartson, mely gyülésnek vezetői Kabók Lajos nemzetgyülési képviselő, Bernát Ármin és Kinál József tisztviselők voltak. Miután a gyülésre engedélyt a rendőrség nem adott, a helyszinre kiküldött rendőrtisztviselő az egybegyülteket feloszlásra hivta fel. A megjelentek a felszólitásnak eleget tettek, rendzavarás nem történt.

— **(A párizsi sakkolimpiász előkészületei.)** A világolimpiászra kiküldendő magyar vivócsapat mellett egyre jobban előtérbe nyomul a szellemi opimpiászon résztvevő amatőr sakkozóink várható szereplésének jelentősége. Biztató jel erre nézve a franciák magatartása, akik ismerve a sakkvilág nézeteit, nagy várakozással vannak a magyar csapat irányában, akiknek kiszemlélésére most folyik az olimpiai válogató torna. Különös várakozással vannak, mint a versenyrendező bizottság elnökének, *F. Gavarry* meghatalmazott miniszternek Budapestre intézett átirata mutatja, *Abonyi* mesternek világrekord szimultánja iránt, mely a tervezett 105—110 résztvevőjével *Capablanca világbajnok 103-as eredményét van hivatva megjavitani* s melyet a versenyszezón záróeseményeként Párizs egyik előkelő középületében terveznek. *Abonyi* mestert egyébként a nemzetközi sakk-kongresszus egyik előadói tisztére is felkérték.

— **(A Skót Ref. Misszió istentiszteletei.)** A Skót Ref. Misszió Vörösmarty-utcai imatermében pénteken 4 órakor konfirmációi ünnepély lesz. Pünkösd vasárnap d. e. 10 órakor református istentiszteletet és urvacsoraosztást tartanak ugyanebben a teremben.

— **(Hétezerötszáz dollár a Gyermekszanatórium-Egyletnek.)** A Gyermekszanatórium-Egylet tanácsa kedden ülést tartott *Rákosi Jenő* elnöklésével, amelyen dr. *Fodor Oszkár* egészségügyi főtanácsos beszámolt amerikai utjáról. Az amerikai akció hétezerötszáz dollárt eredményezett a magyar gyermekvédelmi céloknak. Két nagy művészi esemény segitette elő az akció sikerét, *Molnár Ferenc* „Hattyu"-jának a *Court*-szinházban a jótékonycélra való előadása, valamint az a magyar parasztbál, amelynek létrehozója *S. Jay Kaufmann* amerikai hirlapiró volt.

— **(A sopronmegyei tanitóság ünnepe.)** A Sopronmegyei Általános Tanitó Egyesület junius 12-én ünnepélyes keretek között tartja meg Sopronban ez évi közgyülését. A gyülés programmpontjai között szerepel a többi között Kőrösi Henriknek, a Néptanitók Lapja szerkesztőjének „A keresztény nemzeti elem a tanitásban", továbbá dr. Steinecker Ferenc miniszteri tanácsosnak „A tanitó szerepe a falu irányitásában" cimü előadása.

— **(Megjelent egészségügyi könyvek.)** A Természetes Testápolás. Irta: dr. *Bucsányi Gyula*. Függelékben Gyermekápolás. Kiadta: *Pfeiffer Ferdinand*. — Diétás Tanácsadó Cukorbetegek, Elhizottak és Köszvényesek számára. Irta dr ifju *Molnár Béla* orvos (Eggenberger). — A Betegápolás Tankönyve. Kiadja a porosz belügyminiszterium egészségügyi osztálya. Magyarra forditotta A m. kir. Népjóléti és Munkaügyi Miniszterium. (Eggenberger.)

— **(Ismét drágult a tej.)** A tejvállalatok és az Árvizsgáló-Bizottság között már a mult héten megindultak a tárgyalások a tej árának uj szabályozására. A tárgyalások még nem fejeződtek be, azonban a vállalatok a tej literjének árát a mai nappal *az Árvizsgáló Bizottság hozzájárulása nélkül, 5000 koronára emelték fel.* A vállalatok azt hangoztatják, hogy az emelést eddig is utólagosan jelentették be s a mostani drágulást különben is indokolja a vasuti és postatarifa emelkedése.

— **(A jó biró.)** „Magam is tapasztaltam, hogy a biróság egyes esetekben nagyon enyhén itél," — mondotta tegnap az igazságügyi bizottság ülésén Pesthy Pál igazságügyminiszter. És amikor egy közbeszóló azt kiáltotta, hogy más esetekben pedig kegyetlenül szigoruan, az igazságügyminiszter ezekkel a szavakkal járult ehhez a megállapitáshoz: „Ezt is tapasztalom, de sajnos, nem tudok adminisztrative beavatkozni az itélkezésbe." Az igazságügyminiszter megállapitásait magunk is valljuk, csak épen a „sajnos" szócska ellen van kifogásunk. Nem sajnos, de nagyon helyesen van ugy, hogy a kormány nem tud beavatkozni abba, hogy a biró hogyan itéljen. Fontos alkotmányjogi garancia rejlik ebben, amelyet éppen a közszabadságok érdekében nem lehet és nem szabad föladni. Ami nem azt jelenti, hogy ne kelljen orvosságot találni erre a bajra, amely alkalmas arra, hogy tönkretegye a magyar bíróságok hitelét és tekintélyét. A segités kötelessége azonban nem az igazságügyminiszteré, hanem maguké a biráké és pedig a birák közül is azoké, akiknek már igen s biztosit erre a célra bizonyos adminisztrativ beavatkozási jogot a törvény: a törvényszéki elnököké. A törvényszéki elnök dolga, hogy a munkát a birák között fölossza és bizonyos időközökben az itélkező tanácsok tagjait és elnökeit kijelölje. Az, hogy a biró jó biró legyen, nagyon sokszor attól függ, hogy a maga helyére kerüljön. Az a biró, aki itélkezés közben hol nagyon enyhén, hol nagyon szigoruan itéli meg ugyanazt a büncselekményt, a biró, aki itélkezés közben nem tud megfelejtkezni teljesen politikai meggyőződéséről, világnézetéről, a biró, aki nem tud szakitani egyéni ellenszenvével és rokonszenvével, nagyon jó biró lehet olyan tanácsban, ahol gyilkosok, rablók és egyéb gonosztevők fölött kell itélni, de feltétlenül rossz biró lesz azoknak a kényes természetü büncselekményeknek az elbirálásában, amelyekben már szerephez jut a tisztalátást elhomályositó és befolyásoló politika is. A törvényszéki elnökök gondoskodjanak arról, hogy az ilyen biró más, neki zetü ügyekkel foglalkozó tanácsokba pedig olyan megfelelőbb ügykörbe kerüljön, a politikai szinezetü egyekkel foglalkozó tanácsokba pedig olyan birák üljenek, akik minden rokonszenv és ellenszenv nélkül alkamazzák a törvény szakaszait.

— **(A magyar labdarugók győzelme Le Havreban.)** Párizsból jelentik. A magyar labdarugócsapat ma Le Havreban a francia csapatot 1-:0 eredménynyel megverte.

— **(Az epsomi derby nyertese.)** Londonból jelentik: Az epsomi derbyben huszonhét ló indult. A dijat lord Derby San Sovinoja nyerte meg.

— **(Elfogott betörőbanda.)** A Párizsi Nagyáruház, a Károly-köruti Friedmann és Stein divatáruház és egy Bajnok-utcai kárpitos feljelentést tettek a rendőrségen, hogy éjnek idején üzleteikben ismeretlen tettesek betöréseket követtek el. A kár, amelyet okoztak, meghaladja a 25 milliót. A rendőrség a nyomozás során a Rózsa-utca 54. számu ház előtt a betörőket elfogta, amikor az Erdős és Vámos villamosvállalkozó cégnél elkövetett betörés után hazamentek. Két irógép volt náluk. A tettesek Schweitzer Zoltán, Schweitzer József, Lőwy Sándor és Czhajet Vilmos, valamennyi rovottmultu, mindannyian Zalaegerszegen voltak internálva, de onnan kiszabadultak. A rendőrség valamennyit letartóztatta.

— **(Bródy Miksa meghalt.)** Szerdán este hosszas szenvedés után meghalt *Bródy Miksa*, a kiváló ujságiró. Életének utolsó szakában sokat betegeskedett, amig most, ötvenéves korában, a halál megváltotta szenvedéseitől. Bródy Miksa Nagyváradon született 1875-ben. Középiskolai tanulmányai után felkerült Budapestre, ahol orvosnak készült, de tanulmányait félbeszakitva ujságiró lett. Hosszu ideig volt a Budapesti Napló munkatársa és hamarosan kedveltté tette magát szinházi és művészeti ismertetéseivel, továbbá szellemes karcolataival. Néhány kötet verse és Márta cimü novelláskönyve, amelyekben a francia dekadensek követőjének mutatkozik, — foglalják össze munkásságát. Halálhire művész- és ujságirókörökben mindenütt nagy részvétet keltett.

— **(Vasuti szerencsétlenség.)** Revali jelentés szerint Dorpat mellett kisiklott egy személyvonat. *Tizenkét ember életét vesztette*, tizenhat megsebesült.

— **(Egyesületek és előadások.)** *A Magyar Szemorvostársaság* közgyülését és tudományos nagygyülését junius hó 7, 8 és 9. napján tartja meg. A közgyülés jun. 7-én 6 órakor a Pázmány-egyetem I. sz. szemklinikáján. — *A Budapesti Polgári Lövészegyesület* szombat este összes helyiségeiben tánccal egybekötött zártkörü vadászestélyt rendez. — *A katholikus irók és hirlapirók Országos Pázmány Egyesülete* által junius 5-re tervezett Pázmány Péter-emlékvacsorát dr. Vass József népjóléti miniszter az emlékbeszéd tartására felkért ünnepi szónok másirányu elfoglaltsága miatt junius 12, csütörtök este 8 órára halasztották el. — *A Szent István Akadémia* II. osztálya junius 13-án öt órakor a Szent István-Társulat diszermében rendkivüli ülést tart, amelyen *Szendrai János* mondja el székfoglalóját. — *A Szinyei Merse Pál Társaság* junius 10-én 6 órakor a Magyar Tudományos Akadémia ülésermében *Lechner Odön* épitőművész halálának tizéves évfordulóján emlékünnepélyt rendez, amelyen *Lyka Károly* tart felolvasást.

— **(Conan Doyle és Lenin szelleme.)** Conan Doyle, a Sherlock Holmes-regények hires irója, már régebben spiritizmusra adta magát és egyike lett a legbuzgóbb hivőknek. Az angol lapok ugyszólván minden héten közölnek egy szenzációs seance-ot, a melyen a jeles regényirónak elnöklete alatt megjelennek különböző nagy emberek szellemei. Conan Doyle, ugy látszik, ért a szellemek nyelvén, mert az angol spiritiszta-lapok minden héten megirják a hosszu párbeszédeket, amelyeket elhunytak lelkeivel folytatott. A mult héten Lenin szellemét sikerült a másvilágról elővarázsolnia és élénk párbeszéd fejlődött ki közöttük. A szellem bevallotta, hogy nincs a másvilágon nyugta. Conan Doyle kérdezősködésére azt is bevallotta, hogy miért. Hátrahagyott végrendeletében — mondotta — nem gondoskodott eléggé a művészetről. A művészek azok — szerinte —, akik az önző népeket mély letargiájukból fel tudják ébreszteni. Életében Lenin halálra üldözte a müvészeket és a tudósokat, ugy látszik, a másvilágon meggyőződött arról, hogy az esztétikával is kellett volna egy kissé foglalkoznia.

— **(A francia lőpor okozta a romániai robbanást.)** A *Manchester Guardian* szerint a cotrocséni robbanás minden eddigi hasonló katasztrófát felülmul. Az arzenál, amelyben a robbanás történt, a román hadsereg fölszerraktára volt. A katasztrófának a Skoda-müvek által szállitott uj hadianyag teljes egészében áldozatul esett. A kárt egymilliárd leire becsülik. Az egyik semleges katonai személyiség kijelentette, hogy a katasztrófa következményei Románia számára felérnek egy vesztett ütközettel. *A könnyen gyulékony francia lőpor, amely már azelőtt is sok szerencsétlenséget idézett elő, ezuttal is — legalább közvetve — oka volt a robbanásnak.*

— **(Ausztriában csökken a munkanélküliség.)** Ausztriában a munkanélküliek száma májusban jelentékenyen csökkent. Mig áprilisban a munkanélküliek száma 106.264 volt, május elején 84.180-ra csökkent. Figyelemreméltó, hogy 1923 májusában a munkanélküliek száma 132.226 volt.

— **(Halálozás.)** *Párisi és nagybátsi Bátsmegyey Sándor* ny. pomogyi plébános, aranymisés áldozár, élete 79. évében Kőszegen meghalt.

Puini Károlyt, az ismert orientologus, nyolcvanöt éves korában ma Firenzében meghalt.

Alapitási év: 1860.

STERN JÓZSEF

R.-T.

BUDAPEST, IV., Kálvin-tér 1.

A legelőnyösebb és legjobb bevásárlási forrás!

Férfi és nőiruha-szövetek. Mosóáruk. Selyemkelmék. Bélésáruk.

Női, férfi és gyermek fehérnemüek, vásznak, fürdőruhák, harisnyák, kesztyük

7084

— **A sebeket még mindig sózzák Romániában.** A bukaresti *Luptatorul* közli az alábbi esetet, amely azt igazolja, hogy a román hadsereg vitéz tisztjei nemcsak a magyarok sebeit szokták sózni, hanem ezt megteszik saját vérükkel is. Az eset a következő: Tulcea megyében a rablók nagyon elszaporodtak és ezek megfékezésére egy század lovasságot s egy század gyalogságot küldött oda a hadügyminiszter. A katonák beszállásolták magukat a parasztokhoz, de a falvakból nem mertek kimozdulni. A katonák magaviselete már annyira türhetetlen lett a falvakban, hogy a parasztok visszasirják azt az időt, amikor csak a civil rablókkal volt bajuk. Nifon községben két paraszttól 2500 leit raboltak el s azok emiatt panaszra mentek *Beliboaca* főhadnagyhoz. Talán rossz hangulatban volt a főhadnagy ur, mert amiért a parasztok nem tudták megnevezni a rablókat, elkezdte ütlegelni és kinozni a nyomorultakat. Kihuzta a bajonettjét és azzal tiz sebet ejtett rajtuk, de ez nem volt elég, mert a sebeket sóval is behintette. Végül ugy kötöztette a szekerükre, hogy fejük a földet érte s igy hazaküldte őket. Az állatiasan megkinzott parasztok rettenetesen udoritóvá vált sebeiről fényképet vettek fel s azok a *Luptatorul* szerkesztőségében láthatók. A *Luptatorul* végezetül kétségbeesve kérdi: Hát miféle országban élünk?! — Romániában! feleljük mi magyarok, akiknek a sózott sebek miatti örjitő kinjában gyakran gyönyörködtek a francia uniformisba bujtatott oláh tisztek.

— **Góga a nagy bujdosó.** Avareszcu miniszterelnök, hogy kellőképpen megjutalmazza Góga Oktávian kortesszolgálatait, egy külön miniszteriumot szervezett szépművészeti miniszterium cimmel és annak miniszterévé nevezte ki a nemzeti párt felrobbantóját. Most, ugylátszik, Góga megunta az élősködést és otthagyja a minisztériumot, melyet végleg meg is szüntetnek. A nagy bujdosó, aki egész életében oláh államköltségen a magyarok által üldözött bujdosót játszotta, most valami uj, külföldi missziót fog kapni, természetesen busás napidijak ellenében. A háboru előtt és alatt csak Erdély és Bukarest közt utazott, most, hogy olyan nagy ur lett; messzebbre és nagyobb babérok után vágyik.

— **Egy a háromhoz.** Románia s a magyar kormány megegyezett abban — irják Bukarestből, — hogy Magyarország hetvenkét politikailag elitélt magyar állampolgárt kap vissza Romániától, mig Romániának huszonnégy román állampolgárt ad vissza cserébe a magyar kormány, mind olyan embereket a kiket különböző politikai vétségek miatt a magyar biróság jogerősen elitélt. Ez utóbbiaknak azonban sem a nevét, sem elitélésük okát nyilvánosságra nem hozzák. A kicserélés, kiküldendő bizottságok által, valamelyik román-magyar határ állomáson közelebbről megtörténik.

— **A festőművészeket kilakoltatják Bukarestben.** A bukaresti *Universul* közli H. Dimitriu festőművész levelét, aki Párisban a Belle-Arte és Münchenben a festészeti akadémiát végezte, melyben elpanaszolja, hogy a bukaresti lakáshivatal azzal az indokolással rendelte el kilakoltatását, hogy a festőművészeknek nem okvetlenül szükséges Bukarestben lakniok. Szegény Dimitru panaszát a belügyminisztériumban sem hallgatták meg, igy kénytelen-kelletlen bejelenti eltávozását a román fővárosból, ahol nincs szükség a müvészetre.

— **Az erdélyi telepitések ügye.** Az oláh kormány a földreformmal kapcsolatban tervbe vette, hogy törvényt dolgoztat ki a felosztásra kerülő magyar birtoktesteken való paraszttelepitésre. Uj községek alapitását határozták el, azonban erről a tervről később felmerült technikai akadályok miatt kénytelenek voltak lemondani. Ujabb tervek szerint inkább a meglevő községek kereteit fogják erősiteni és fejleszteni. A szükséges előtanulmányokat ebben az irányban már megtették.

HIREK AZ ERDÉLYI OTTHONBÓL.

Felhivás. Folyó évi november hó 9-én este 8 órakor Bpest, V., Markó-u. 29 sz. alatt (állami gimn.) rendes választmányi gyülés lesz. Tisztelettel felkérjük az Otthon választmányának t. tagjait, hogy a tárgy fontosságára való tekintettel sziveskedjenek pontosan megjelenni.

A dalárda és mükedvelő tagok rendes próbáikat a Markó-utcai állami gimnáziumban pontosan megtartják. A tagok pontos megjelenését kérjük.

Kocsis Mariska Otthon tag 200 korona segélyben részesült.

Székely Szó

c. mellékletünk megmaradt példányai külön is kaphatók a kiadóhivatalunkban.

Darabja 2 K

MŰVÉSZET.

Az Ernst muzeum Gyárfás kiállitása. — Dr. Lázár Béla nyilatkozata. — Gyárfás Jenő a költő.

A Pesti Napló október 30-iki számában tudósitást ad az Ernst-muzeum tervéről, hogy tavasszal gyüjteményes kiállitást rendez a sepsiszentgyörgyi remete munkáiból. Ezzel a kiállitással egyben bemutatná az erdélyi származásu művészeket, hogy az anyaországhoz való viszonyukat illusztrálja.

Megkerestük Dr. Lázár Bélát, aki a hozzáintézett kérdésünkre a következő felvilágositást adta:

— Az egész szemenszedett kitalálás. Májusban rendezett az Ernst-muzeum Gyárfásnak a Wolfner, a Szücs-féle gyüjteményben és magánosoknál levő müveiből egy kiállitást. Ennek a célja az volt, hogy Gyárfás Jenő művészetét, értékeit levelálja. Uj munkáit, amiket Sepsiszentgyörgyön csinált nem ismerjük, azt sem tudjuk, hogy dolgozik-e, de a kiállitás célja tisztán csak az volt, hogy Gyárfást, a fiatalkori munkái alapján megillető helyre emelje a közönség tudatában.

— Ezen a kiállitáson kivül Gyárfás Jenő-ről egy tanulmányt irtam, a közeljövőben fog megjelenni. Alapul természetesen ehez is csak a Szépművészeti Muzeumban s magánosoknál lévő munkái szolgáltak. Sajnos lehetetlen Gyárfásról akármit is megtudni. Az utóbbi időben ugy visszavonult — ugy elzárkózott a világtól, hogy ha dolgozott is ezalatt — megvallom — nem bizom a munkája eleven értékében.

A Szépművészeti Muzeumban volt egy kis csomag letétben. Ebből kisült, hogy Gyárfás költő is volt. Balladák, mesék és drámák kerültek elő a csomagból, amelyek közül egy tündérmese s egy dráma illusztrálva van. Maga Gyárfás illusztrálta őket. A költészetéről szintén szándékszom egy tanulmányt irni. Egyelőre csak annyit tudok mondani, hogy az illusztrációk jobbak mint az irások.

Nagyon köszönöm, hogy alkalmat adtak arra, hogy a tévedést, melynek valószinüleg az irásaim hire adott alapot, eloszlassuk. Az Ernst-muzeum készséggel rendezne ugyan kiállitást az Erdélyi művészek munkáiból, de nincs rá módja, hogy érintkezésbe lépjen a megszállott területen élő művészekkel.

Szokolay B.

ÜZENET ERDÉLYBŐL.

Magyarszovát. A csendőrséget innen a szomszédos Magyarkályán községbe helyezték át. — Az áll. el. iskolában Bedéné Kovács Róza tanitónő és egy ide helyezett fiatal tanitó látná el a tanitást, de tanuló nem igen van. Az egykor oly virágzó 6 tantermes és 6 tanitós emeletes, szép állami iskola üresen áll. Az oláhok érthető okokból nem kényszerithetik a szülőket arra, hogy gyermekeiket beiskoláztassák, a magyaroknak pedig erre hatalmuk nincs. — Pataky körjegyzőt gyakran lehet az oláh pap társaságában látni, az oláh pap itt a leghatalmasabb ember. Deák Ferenc és Binder Albert birtokosokat majdnem elviselhetetlen adóval terhelték meg s amellett birtokuk legnagyobb részét már is elvették s állitólag 45 holdat hagynak kezükön. — A magyar és oláh ifjuság vasárnaponként vegyesen tartja a heti tánemulatságot. A nagyobb számban levő magyar ifjuság nem hajlandó az oláh legények erőszakosságát eltürni s azért van, hogy minden vasárnap erőpróba foly, mely rendesen azzal végződik, hogy az oláhok futnak amere látnak. Különben a magyar nép hiszi, hogy az oláhok uralma csak átmeneti. — Termés gabonából jó volt, kukorica a nagy szárazság miatt kevés termett. — Kovács Elek, ig. tanitót kolozsvárra helyezték át. — Özv. Binder Albertné, Deák Ferenc és József, Kathonay Gábor, Antonyos Mihály egészségesek. — 50 éves korig mindenkit besoroztak.

Székelykeresztur. A nagyajtai csendőr gyilkolás eredményének tudják be, hogy az egész Székelyföldön az oláhok ismét botoznak, sőt azóta az utlevelek látamozása is meg van szoritva, különösen a magyar egyetemre igyekvő székely ifjak utazása elé állitanak szinte leküzdhetetle akadályokat. — A róm. kath., ref. és unitárius elemi iskolában, továbbá az unitárius főgimnáziumban és ezzel kapcsolatosan szervezett polgári leányiskolában folyamatban van a tanitás. Egyedüli állami intézet a tanitóképző intézet és ezzel kapcsolatos elemi iskola. Ennek igazgatóját, Ujváry Mihályt állásából elmozdiritották s helyére Karolini Mihály volt aradi igazgatót helyezték ide. Ujváry állami tanitó lett. — A csendőr főparancsnokságot innen áthelyezték. — Péterffy Albert járásbiró annak idejében az esküdt megtagadta volt s most hiába jelentkezett szolgálattételre, állásába nem akarják visszahelyezni. Péterffy járásbirónak Jucika leánya agyhártyagyuladás következtében meghalt. Özv. Rafaj Károlyné, esperesné is eltávozott az élők sorából. — Dr. Lengyel Árpád, fia temetésére Csonka-Magyarországba akart utazni, de a határon feltartóztatták. — Lőrinczy István unitárius esperes, Fodor Samu, Gálfalvy Samu gimn. igazgató, Papp Mózsi gimn. tanár, Derzsi Zoltán tanár, Dr. Elekes Dénes ügyvéd, jól vannak.

Ne vegyen más naptárt erdélyi ember, mint az „ERDÉLYIEK KALENDÁRIUMÁT“

ÜZENET ERDÉLYBE.

Székelyvéczkére üzeni Hajdu Ágoston szülőinek Hajdu Mihálynak, hogy egészséges és jól érzi magát. Levelet vár otthonról.

Parajdra üzeni Nagy Ferenc szülőinek Nagy Andrásnak, hogy egészséges és egy hónappal ezelőtt irott levelet megkapta.

ÜZENET AMERIKÁBA.

Kéretnek azon Amerikában élő honfitársak, kiknek anyagi helyzete engedi, működjenek közre egy Erdélyből menekült fiatal iparos Amerikába való kijutásához. Szereteimtől az oláhok elszakitottak s azért vágyok e távolba. Ha valaki megérti helyzetemet, keressen fel egy pár sorral. Leveleket a kiadóhivatal továbbit.

KI TUD RÓLA?

Koronkai Szilágyi Mária értesitést kér édes anyjáról Szilágyi Jánosnéről. Cim: Szilágyi Pál Kiszombor, (Torontál vm.) Szőlő-u. 459 sz.

Kolozsvári Dr. Dobó Ferenc (saját jogi szemináriuma volt Bólyai-u. 3 sz. a) menekült pontos cimét sürgősen kéri Ábrahám Lajos jogszigorló, Tatabánya.

Klein Magda (még 1918-ban) *Déván*, Magyar-utcában lakó urleány hollétéről, sorsáról szives értesitést kér: Róth Tibor okl. vegyészmérnök, Alsódabas, Pest megye)

Bódai Lajos és **Bódai Gyula Técsről** (Veszprémmegye) 1906. évben kivándoroltak Amerikába, azóta nem adtak magukról életjelt, aki hirt tud adni róluk értesitse Bódai Károly erdélyi menekültet, ki Polgárdi ipartelepen, Fejérmegyében lakik.

HIRDETÉSEK

LEVELEZÉSEK — NYILT-TÉR

Apróhirdetéseket, üzleti hirdetéseket, üzeneteket Erdélybe és Amerikába, „Ki tud róla?“ rovatba fölvesz:

KIADÓHIVATAL: X., Pongrác-ut, Auguszta-telep, Telefon: József 93—41.

OTTHON TITKÁRSÁG: VI., Nagy János-utca 27., I. Telefon: 87—74.

SOCSKAY-NYOMDA, VII., Jósika-utca 7. Telefon: József 81—10. — Telefonhivásra megyünk.

SZÁMÜZÖTT VAGONLAKÓK NÉVSORA.

Biharkeresztesre megérk. kiutasitottak névsora.

1921. október 9.

Maczelka János gazdálk., 3 cs. Oláh-Homorog-Hvásárh.
Herczeg N. földbirt. 8 cs. Tasnádszántó-Hidegkutvölgy
Kátai Albert egyt. laboráns, 3 cstg. Kolozsvár-Szeged
Gál Csakiás ny. nyugd. 1 cs. Nagyvárad-Berettyóujfalu
özv. Vidovich M.-né mag. 1 cs. Nagyvárad-Kispest
König Sándor p. ü. főtisztv., 3 cs. Magyarcséke-Mohács
Sipos István tanitó, 3 cs. Bócza-Kaposvár
Bartók Géza vonatfék. 5 cs. Fogaras-Pécs

1921. október 18.

özv. Czenk Lné nyd., 1 cstg. Bánffyhunyad—Nyiregyh.
Varga György könyvker., 2 cstg. Kolozsvár—Budapest
Dr. Dávid Lajos egy. vegyész, Kolozsvár—Szeged
Pál Gerő kir. jbirósági irodat. 2 cstg. Szamosujvár—Bpest
Albert J. jav. int. mv., 1 cstg. Szamosujvár—Kbánya-Alsó

1921. október 21.

Erben Sándor máv. ell. elj. Nagyvárad—Sáp
Kovács Sándor pályaőr, 8 cstg. Nagyvárad—Báránd
Dr. Lányi Sándor törvsz. biró, Nagyvárad—Kocsord
Pál Istvánné mag., Marosvásárhely—Kőbánya-Alsó
Vojka Antal p. ü. tan., Marosvásárhely—Tiszaföldvár
özv. Felszeghy Norbetné, Marosvásárhely—Budapest
Prahács Gyuláné házt., Marosvásárhely—Budapest
Goss Gyuláné házt., 1 cstg. Zilah—Budapest
Vákási Etel óvónő, 1 cstg. Felsőbánya—Szeged
Bántó Jánosné házt., 1 cstg. Galgó—Kunszentmiklós
László Gyuláné házt., 2 cstg. Margitsziget—Budapest
Szabó Zoltánné házt., 1 cstg. Tenke—Budapest
özv. Kocsonos Kné, 2 cstg. Hosszumező—Kecskemét
Somogyi B. áll. f., 6 cstg. Brassó—Bertalan-Dunapataj
Topay Ferenc gazdálkodó, 2 cstg. Galgó—Rpalota-Ujpest

Hidasnémetire megérkezett kiutasitottak névsora.

1921. augusztus 13.

Grusz Frigyes tanár, 3 cstg. Kassa—Hatvan
Flesch Kornél gimn. tanár, 5 cstg. Eperjes—Nyiregyháza
Lorencz Anna p. táv. számell, 1 cstg. Kassa—Bpest
Juhász J. áll. ép. hiv. tiszt, 4 cstg. Lőcse—Hajduhadháza
özv. Tilkovszky Mihályné Lőcse—Hajduhadháza
Makray Józsefné háztart., 1 cstg. Svedlér—Felsődabas
Franck Ottóné háztar., 1 cstg. Igló—Budapest
Schaffertuk Berta tanitónő, Igló—Kőszeg
Kentty Gyné pu. mb. neje, 1 cstg. Kassa—Hidasnémeti
Heltay Jenőné áll. óvónő, Poprádfelka—Gödöllő
Prösli Ilona házvezetőnő, Igló—Budapest
Kornis Istvánné háztart., 2 cstg. Kassa—Budapestre
Hercz Mórné háztart., 5 cstg. Késmárk—Miskolcz
Varga Mátyás polgármester, 2 cstg. Kassa—Karczag
Dr. Szentteleky Sándorné, 3 cstg. Kassa—Budapestre
özv. Barna Brunóné házt., 2 cstg. Kassa—Gödöllő
Dr. Bernáth Gyula várm. ülnök, 4 cstg. Kassa—Szikszó
Ignátz Gyula Hangya főell., 6 cstg. Zsolna—Nyiregyháza
Dr. Kardeneán Károly tanár, 5 cstg. Lőcse—Szombathely
Sroczynszky Gyuláné házt. 3 cstg. Kassa—Mezőcsát

1921. október 14.

Matyasovszky A.-né házt., 1 cstg. Lőcse-Péczel
Ujházy Lajos bányafőgondn. 2 cs. Ótvösbánya-Salgót.

HIREK

Konferansz.

Halottak napján hol zimankós idő, hol ködös napsütésben kavargó száraz levelek jelentik, hogy a Természet is élettelen. Letarolva hallgatnak a mezők, a hegyek. Ritkás, sárgaleveles erdő mögött ha kél a nap, mintha végtelenül nagy ravatal mellett gyulna ki vöröses roppant gyertyafény.

Szép és poetikus gondolat, hogy a Természet haldoklásakor érkezik el a Halottak napja, amikor a temetőkön ezer szinben pompázik minden virág. A halálra vált Föld utolsó jókedve kacag az őszi virágzásban melytől megenyhül a temetők komor arca. Az örökkévaló Föld mosolyogva fekszik a ravatalon, mert a halálba csak pihenni tér. És ennek a sorsnak hirnökeiként küldi utolsó gyermekeit az ősz virágait, elmult emberek számára, kik földdel egyenlővé lettek. A Föld sorsa pedig napsütéses, virágos, szent tavaszi feltámadás.

Igy halt meg ezelőtt három évvel a Bánát, Északmagyarország, Erdély. Magyar szivünkben ősz van azóta és Halottak napja. Csonka országunk földjét zivatarok járják, alig nagy ritkán itt-ott napsütés. Hanem azért van mégis virága a hosszu, ködös, magyar ősznek. Van annyi szorgalom, munkabirás, kurázsi és magyar akarat, amennyi zuzmarás őszi sorsba kergetett nemzetünk feltámadását igéri. És ez az igéret, a dermedt őserőnek ez a sugárzása játszik a levágott országrészeken mint a halálraszánt Föld mosolygása most a temetők kivirágzásában.

A magyar Föld élete kezdettől fogva történelmi igazolása volt az örökkévaló hitnek, hogy van feltámadás.

VIGIL.

— **Halálozás.** Id. Léczfalvi *Sipos* Gáborné szül. *Schütz* Izabella f. évi október hó 12-én reggel 9 órakor 74-ik életévében, Erdélyből történt repatriáló utazása közben, Biharkeresztes község vasuti állomásán, Isten különös kegyelméből már magyar közigazgatás alatt álló földön, fájdalmak nélkül csendesen meghalt.

Özv. *Signorino* Jánosné szül. csatószegi *Csathó* Klotild 47 éves erdélyi menekült urinő október 29-én hosszas szenvedés után elhunyt. Nagy részvét mellett 31-én délután temették el a Kerepesi-temetőben.

— **Egy magyar kulturemlék lerombolásának epilogusa.** Még a mult évben történt, hogy Szatmáron oláh diákok és katonák fegyelmezetlen tömege ledöntötte a Kölcsey-szobrot. A galárd merénylet után csonkán meredtek az ég felé a szobor épen maradt oszlopai. Harmadnap reggelre egy ismeretlen tettes zászlót tüzött a csonkán maradt oszlopra. A legszigorubb nyomozás is csak egy csomó ártatlan ember meghurcolását eredményezte, mig végre kiderült, hogy a tettes Murányi Márta postamesternő volt, aki időközben Magyarországra költözött. Az ügyész vádat emelt a református egyház gondnoka ellen, még pedig azon az alapon, hogy a szobor a ref. egyház temploma előtt van. Igy tehát a ref. egyház gondnoka: dr. Vájay Károly és lelkésze: Bélteky Lajos kerültek bajba. Védőjük hiába bizonyitotta, hogy Vájay a falu más részén lakik, a templom előtti kert pedig, ahol a szobor állt, nem az egyházé, hanem a városé, a biróság mégis elfogadta a vádinditványt az egyházi vezetőkkel szemben.

— **A lei esése.** Romániában igen jó termés volt, a vasuti szállitás eszközei is megjavultak, a pénzügyi reformok is rendezték némileg az államháztartást — irja a L'Indép. Roum. — Mégis a lei esik, esik, botrányosan esik. Miért? A kormánynak Taslenau-féle politikája miatt (csalás, lopás, sikkasztás), a behozatali engedélyek miatt, a Take Janeszku kalandor-politikája miatt és a külföldi fináncemberek zabolátlan spekulációja miatt — mondja a lap.

— **Mitől félnek az oláhok?** Az „Izbanda"-ból olvassuk, hogy a legujabb veszedelem, amivel a Nagyromán államnak meg kell küzdeni, a cárizmus és a pánmagyarizmus. Besszarábiában mindennap uj összeesküvéseket fedeznek fel a hatóságok, a hadügyminiszter kénytelen beismerni, hogy az ország nem rendelkezik kellő eszközökkel, hogy az állandó betöréseket megakadályozza. Erdélyben Horthy hivei nem nyugodnak bele a helyzetbe és igen sokan elpusztultak már azok közül, akiket a kormány az országrész elolahositásával bizott meg. A hatóságok ugy Erdélyben, mint Besszarábiában gyengék és kapkodók, a baj folyton terjed. Góga miniszter nem átallotta nyiltan lelkesedni a magyarságért, az országos szinigazgató bókot mond a magyar müvészetnek; nem csoda, ha a magyar agitátorok neki-szemtelenkednek. Radikális eszközökre volna szükség a fekély kiirtására. A cáristák és pánmagyarok részére van még elég börtön Romániában! Aki pedig gyenge valamely állásban, azt azonnal el kell távolitani onnan.

— **Sztrájkoló oláh ujságirók.** A kolozsvári oláh liberális párt sajtóorgánámának az „Infratireanek" ujságirói beszüntették a munkát, mert a liberális párt központi vezetősége elutasitotta fizetésjavitás iránti kérelmeiket. Ebben az ügyben az erdélyi román ujságirók szindikátusa ülést tartott, amelyen tiltakoztak a munkaadók merev állásfoglalása ellen. Értesüléseink szerint a lapok a liberális párt tagjai — köztük több egyetemi tanár — irják és szerkesztik az ujságirók sztrájkja óta.

— **Az unitárius egyház főtanácsi ülése.** Értesülésünk szerint az erdélyi unitárius egyház október hó 30-án és a rákövetkező napokban tartja idei főtanácsi ülését az unitárius kollegium disztermében. A tanácskozáson Ferencz József unitárius püspök és báró P. Horváth Kálmán főgondnokok töltik be az elnöki tisztet A főtanácsi fontosabb pontjai közt szerepel az egyházi javak és földbirtokok sorsának az agrárreformmal kapcsolatban való megvilágitása. Ezután a szokásos évi választásokat fogják megejteni.

— **Német tisztek a hadbiróság előtt.** A Mackensen-féle oláhországi hadsereg megszálló csapatainak érdekes epilógusa fog lezajlani a napokban a berlini hadbiróság előtt. A békeszerződés értelmében azokat a tiszteket fogják felelősségre vonni, akik a megszállás alatt a saját céljaikra rekviráltak. A tárgyalás nagy anyagja miatt itéletre csak pár nap mulva kerül a sor.

— **A szászok politikai gyülése Brassóban.** Brassóból jelentik: A brassómegyei szászok politikai képviselőtestülete október 12-én dr *Dorner* elnöklete mellett nagy gyülést tartottak, amelyen követelték az agrártörvény módositását, a kereskedelemnek szabaddá tételét, a maximális árak megszüntetését, az adótörvények módositását, a törvényes rend helyreállitását és energikusan tiltakoztak a prefektek törvénytelen rendeletei ellen, követelték továbbá a hatóságoknál a felek anyanyelvének használatát, a törvények és rendeletek német nyelven való közzétételét s végül a szász hadifoglyok hazaszállitását.

— **A közpréda országa.** A román nagybankok képviselőinek értekezlete memorandumot terjesztett a kormányhoz a valuta romlásának ügyében. A memorandumban rámutatnak, hogy a pénz értékét nagyban rontja a sok felesleges kiadás, amibe a sok külföldi misszió, politikusok utazása, királyparádé stb. kerül. Kéri a diplomáciai kar csökkentését. Konkrét példákat is felsorol: Titulescu pénzügyminiszter svájci utazása 1 millió 340 ezer leibe került, a Take Jonescué másfél millióba. Eddig még egyik se tért haza és véglegesen nem tudni, hogy mennyit vertek el a közpénzből minden felelősség tudása nélkül. A memorandum többi része szerint a belföldi ipart a kormány nem támogatja kellőleg, sőt a szabad behozatallal segiti tönkretenni azt.

— **Hétszáz román tiszt lemondása.** Bukarestből jelentik: Krajova városában a román hadügyminiszter ezernél több volt osztrák magyar hadseregbeli erdélyi és bukovinai tisztet és tisztjelöltet gyüjtött össze kiképzés és a román hadseregbe való beosztás céljából. Az összegyült tisztek elhelyezéséről, ellátásáról nem gondoskodtak, a kiképzőtisztek nem ismerték feladatukat s végül a zsoldot két hónap mulva sem fizették ki. Ennek következtében eddig 700-an unták meg a nyomoruságot és hagyták oda Krajovát lemondva tisztirangjukról s arról a dicsőségről, hogy a román tisztikar tagjai legyenek. A visszamaradók is nyiltan kezdenek elégedetlenkedni és táviratilag hivták fel a hadügyminisztert, hogy legalább a hátralékos zsoldot fizettesse ki, mert már mindenüket kénytelenek voltak eladni s annyi értékük sincs, amennyivel volt falujokba visszatérhetnének.

— **Az oláh politika** fertője naponta ujabb és ujabb piszkot vet felszinre. Maguk az oláh politikusok párt küzdelmeikben annyira mennek, hogy egymás viselt dolgait szellőztetik. Legujabban a kormány hivatalos lapja az „Indreptarea" hivja fel Avareszku figyelmét arra, hogy Bratianu 1917-ben Odesszában 10,000.000 lei értékü szalonnát és sózott halat vásárolt. A szállitmány azonban különféle visszaélések miatt teljesen elromlott állapotban jött meg. Bratianut azzal gyanusitják, hogy önmagának anyagi előnyöket szerzendő, már romlott állapotban vásárolta meg az árut. Egy másik bukaresti lap a „Viitorul" meg arra kiváncsi, hogy Gróza erdélyi miniszter miből szerezte ama vagyonát, mellyel minisztersége előtt nem birt, felsorolja, hogy Gróza a hunyadmegyei Bácson 800.000 lei értékü kastélyt épittetett. Temesváron 2,000 000 lei értékü szállodát, az aradmegyei Petrisen pedig 80.000 leiért egy 2,000 000-t érő kastélyt vásárolt meg. A Viitorul szerint Gróza mindezt minisztersége alatt szerezte és épp ezért kiváncsi arra, hogy vajjon miből. Végül reméli a lap, hogy Gróza válaszolni fog kérdésére.

— **Az erdélyi uj református egyházkerület uj püspöke.** Nagyváradról értesülünk, hogy az ujonnan alakult Királyhágó melleti ref. egyházkerület püspökválasztását most ejtették meg. A szavazóbizottsághoz, melynek elnöke Domahidy Elemér főgondnok volt, — beérkezett 181 egyházkerülettől 175 presbiterium szavazata. A leszavazott presbiteriumok összesen 205 szavazatot adtak le, amelyből 8 alaki hiány miatt érvénytelen volt. A fennmaradó 197 szavazatból Sulyok Istvánra esett 113 szavazat, Soltész Elemérre 72 és Szabolcska Mihályra 12 szavazat. Abszolut többséggel tehát Sulyok Istvánt választották meg a püspöki méltóságra. Az eredményt hivatalosan a a november elején tartandó egyházkerületi gyülésen hirdetik ki.

— **Az erdélyi zsidóiskolák nyelvi kérdése.** A kolozsvári *Infratirea* ismerteti dr *Wilt* tanfelügyelő nyilatkozatát, aki nincs megelégedve a zsidó iskolákkal, mert nagyon kevés készséget árulnak el arra nézve, hogy azokban a héber vagy a hivatalos oláh nyelven tanitsanak. Az „*Uj Kelet*" cionista ujság figyelmezteti *Wilt* tanfelügyelőt, hogy a zsidó iskolák tannyelvének rendezésére öt évi haladékot kaptak, különben is egy év alatt már is sikerült a kolozsvári zsidóiskolák felébe bevezetni a héber tanitási nyelvet.

— **Románia adóssága.** Az Egyesült Államoknak Románia államadóssága 23 millió 205.819 dollárt tesz ki — irja a *D. Tagespost IX.* 3. Ezenkivül Románia hadianyagok árában, melyeket Amerikának európai raktárából vett át, tartozik még 12 millió 922.675 dollárral. Ebből a második adósságból Romániának ki kell fizetni 1922. junius 30-án 5 millió dollárt, 1923. junius 30-án megint 5 milló dollárt, mig a többi 1924. junius 30-án lesz esedékes.

— **Hogy lopják a közpénzeket Kolozsvárt?** A bukaresti *Luptatorul* közli: A kolozsvári belügyi államtitkárságnál a Cultura-nyomda nyugtájára 113 ezer leit fizettek ki szállitott nyomtatványokért. Az egyik alkalmazott bosszuból feljelentést adott be, melyben leleplezi a Cultura-nyomdát, hogy az soha semmiféle nyomtatványt sem szállitott a belügyi resszortnak, sőt rendelés sem történt e cégnél. Az ügyet kezdették vizsgálni s csakhamar kisült, hogy a Cultura-nyomda tulajdonosa, *Bergmann 12.000 lei* ellenében állitotta ki a 113 ezer leiről szóló nyugtát az egyik belügyi előkelő állásu hivatalnok kivánságára. Ugy látszik — irja a Luptatorul — vannak román hatóságok, ahol hamis cimen bárki bármekkora összeget felvehet. Ilyen ellenőrzés mellett aztán hiába való a adófizetés, ha az adók nem juthatnak el rendeltetési helyükre.

— **Itélet a petrozsényi bányászok ügyében.** Bukarestből jelentik: A petrozsényi bányászok sztrájkja ügyében három év óta folyó pörben október 14-én hozta meg a katonai hadbiróság az itéletet. Felmentettek: Kolda Lőrinc, Bran Sándor, Lusta István, Jaminczky Rudolf, Vajda Mihály, Kolda Antal, Mraz Béla, Máté Károly, Lakatos Mihály és Szepcsina Sándor. A kényszermunkára szóló itéletet megváltoztatta a biróság: Balogh, Kovács és Biró Mártonra nézve egy évi fogságra, Gyöngyös V. és Gergely A.-ra nézve két évi és Lerch J. és Kelemenre nézve három évi fogságra. Az elitéltek megnyugodtak az itéletben.

— **Telefon és vasuti összeköttetés Erdély felé.** Aradról jelentik: Az Aradon ülésező magyar-román bizottság megegyezett arra nézve, hogy a vasuti közlekedést megnyitjak Biharpüspöki, Biharkeresztes, Kötegyán, Mihályfalva, Ibrány, Óvári és Csengerden át. Megegyeztek továbbá a két ország közti telefonösszeköttetés felvételére nézve is.

DUNAPENTELE

— Megálltok ott, mint a szerencsétlenség!

Ezt egy inas munkás mondja, bőriszákkal vállán a pusztaszabolcsi állomáson a harmadosztályú kocsi hágcsóján s felkiált:

— Mozgás, szaktársak!

Telt a kocsi.

— Hová? — kérdem egy kormosarcú, fekete férfitől, aki sárgarézhuzalokat tart a karján. Fején bőrsapka.

— Pentelére — mondja.

Egy szőke gyerek felüli fejét a Gorkij-kötetből s egy óriásgépet néz, amint befut vele a vonat a szabolcsi állomásra.

— Hová? — kérdem a fiút. (Alig pelyhedzik az álla. Mellén DISZ-jelvény, kezében Gorkij, s szívében láng.) Micsoda láng?

Dunapentele.

Oda. Mindenki oda megy.

Vasesztergályos, kubikos, kőműves és ács, diák és segédmunkás, fró és napszámos, mérnök és gép. Mint a mágnes — hív Dunapentele. Viszik az emberek a kérges tenyeret, a bőriszákot a kis hazaival, a sárgarézhuzalt, szállítják a téglát, cserepet, csatornát, sódert, oszlopfát, drótot, terméskövet, homokot, deszkát s viszik, viszik Pentele felé az álmokat.

— Hová? — kiáltom fel a roppant kékre festett gép kezelőihez, egy teherkocsi tetejére.

A levegőt zúgás tölti be s a zúgás elárad, mint az élet forró zenéje, a lomha téli esőfelhők alatt.

— Pentelére — kiáltják vissza. Nagy gép. Oldalán cirill betűk, acéltestében meg végtelen segítség a dolgozó embernek.

— Talajgyalú? — kiáltom.

— Nem! Szovjet árokásó!

Kifut a vonat. A folyosón szorongunk: emberek, akik áradnak Pentele felé. Meleg emberszag. Félmondatok. Viseletes katonaposztóból készült kurtakabátok. Gumicsizmák. Börleffentyűs sipkák. Naptól cserzett vastag arcok. Városi kabátok és bekecsek. S a ruhák alatt, a szívek táján egy ki nem mondott szó, a jövő roppant igézete.

Az, amiről így szólt volt a nagy Lenin, mikor a merész jövendő távlatait lobbantotta fel:

„Álmodozni kell!"

Egy lány kiált

Álmok? — kérdezem magamtól, amint befut a vonat a kopott kis pentelei vasútállomásra, amelynek apróka épülete előtt cuppogó sár dagad; az ég szürke, mint a rongy, a hideg a csontunkig hasít, körülöttünk és cibál a szél és a nyitott teherautó nagyokat rázkódik a sárba süppedt úton.

De mit számít a nyargalászó téli szél, a rohanó felhők felettünk s a sár fekete tengere, mikor egy DISZ-fiú azt kérdi egy másiktól:

— Te hová?

— A Magasépítőkhöz. És te?

— A Mélyépítőkhöz.

— Honnan jöttél?

— Zalából és te?

— Békésből.

S a hidegben égni kezd az arcuk; a szívük már de régóta ég! „Uj nép, másfajta raj" — mormolom a költővel együtt, de tünődni nincs időm, mert feltűnik vagy tíz perc mulva a dombokra futó Dunapentele s az emberek keze kinyúlik.

— Ott, nézd! Az útépítők!

— Emitt a magasépítési vállalat.

Amott terméskő és sóder. Teherkocsik. Zúgó autók. Valami láz és sodrás a hideg ég alatt. Mit hideg! — gondolom s a fiúkkal együtt nézem a változó tájat, Dunapentelét, amelynek Fő-utcáján minden ötödik-hatodik házban egy építési vállalatunk kirendeltsége székel.

Nagy huppanás s nyomában pillanatnyi csend.

— Látod — kiáltja azután egy szőke lány, kócos hajával s vastag, piros keze kinyúlik:

— Látjátok? Zsupp. Meg nád. Viskók. Pfuj!

S a tizenhét éves eszméletében ezzel a pfujjal temeti be a multat; a multat, melyben zsuppfedél alatt didergett az ember.

A két szemét nézem: te fázni fogsz és keményen dolgozni, gondolom. Gyakran veríték lepi majd be szép csontszínű homlokod s néha a fáradtság fog hasogatni hátadban. Lesznek súlyos, nehéz pillanataid. Az is lesz, hogy úgy érzed tagjaidat, mintha ólommal töltötték volna meg. Kicserzik az arcod. Néha tán felhasad a kezeden a bőr. De azután lesz egy pillanat, amikor egy vagy két esztendő mulva végigtekintesz az új városon. Kész. Nap fog sütni, a madarak csattognak, az emberek arcán a derű bujkál, szívük kitágul s a te szemedet átszövi a nedves könnycsepp.

Az öröm könnyei.

S te, a jövendő kicsike építője, fel fogsz kiáltani:

— De szép!

Az erdő, a város, a gyár

Igy mentek tán a komszomolkák Kuznyecket építeni. Igy mentek a mérnökök és kőművesek Magnitogorszkot megálmodni és felépíteni. Ilyen lángokkal a szívben veszi kézbe a szobrász a vésőt; a költő a tollat magános pillanatok ihletett varázsában; e lángokból, a munka mély szeretetéből születik az életben minden, ami nagy.

— Szaktárs köhög, mint egy mozsárágyú — mondják egy vénséges embernek, aki Csongrádból jött, veres erekkel van benőve az arca s kopott bárányborkucsmája alatt apróka szem ül egy mély gödörben.

Egyet pislant: köhög? Ez is valami? Igen, mi fogunk köhögni, bokáigérő sárban járni, beleragadni a felázott földbe, tán este tizenegyig dolgozni, néha tán fázni is, de ott, amott...

— A város! A város! — kiáltja most nyolc, tíz torok. S a zúgó szélben az arcok balfelé fordulnak.

A nyirkos ködből kilép a város. Az új város. A szocialista város. Zúg a motor s egymás szájából kapkodjuk a szavakat:

— Az a „bivaly"!

— Nem, nem az a „kocka" lesz!

— Nézzétek!

— Amott lesz az erdő!

— S azon túl a Vasmű!

S a kikötő. S a városi park. A csecsemőotthon. A kultúrház.

— Na testvér, megérkeztünk — mondja a csongrádi bárányborkucsmás öregember, lekecmereg a nyitott teherautó hátsó ajtaján, fordul egyet jobbra, egyet balra, egy fekete gyerekember vállára teszi kezét és apró szemét végigjáratja a tájon.

Előttünk virágokkal ékes kapu. Mögötte új házak rengetege. A téli tájban úgy világítanak a vörös téglák, mint a tábortüzek. A levegőt zengés tölti be. Zúgnak az autók. Kiáltások: hé, vigyázz! Arrébb, szaktárs! Egy talajgyalú dohog. Téglahalmok. Dróthuzalok. Sár fröccsen. Egy épület második emeletén kőművesleány kiált.

Az öreg mondani akar valamit. A fiatal is. De nem szólnak. Egymás vállát fogják s a sárban megindulnak az eljövendő parkok és virágerdők felé.

Ruffy Péter

(Folytatjuk)

Virágzó völgyekké változtak a nemrég még sivatagos területek

Évek és évtizedek telnek el, új nemzedékek nőnek fel, de soha semmi sem törli ki a népek emlékezetéből azoknak a műveknek a nagyságát, amelyeket a szovjet országban alkottak és alkotnak. Minden dolgozó zseniális vezérének, Sztálin generalissimusnak terve szerint a Szovjetunióban *az ember érdekében*, a szovjet nép felvirágzásának és boldogságának érdekében a természet gigászi átalakítása bontakozott ki.

Aszály!

A kapitalizmus feltételei között milyen szörnyű ostora volt ez a parasztnak. Az emberiség haladó elméi nem egyszer dolgoztak ki tudományos terveket az aszály elleni küzdelemre, a sivatag leigázására. A kapitalizmus feltételei között azonban lehetetlen volt a haladó tudósok ötleteinek megvalósítása. Az Októberi Forradalom győzelme után *Lenin* és *Sztálin* a legfontosabb állami feladatul az aszály elleni harcot, a földek öntözését jelölték meg.

„Az öntözés — mondta Lenin — *különösen fontos, mert bármilyen körülmények között fellendíti a földművelést és az állattenyésztést"... „Az öntözés mindennél jobban szükséges és mindennél jobban átalakítja, újjászüli a vidéket, eltemeti a multat, megszilárdítja a szocializmusba való átmenetet."*

Sztálin még 1924-ben azt írta: *„Elhatároztuk, hogy... minden lehetőt megteszünk annak érdekében, hogy biztosítsuk magunkat a jövőben az aszály szeszélyeivel szemben."*

A Lenin és Sztálin felvázolta terveket megvalósítva, a szovjet állam az öntözést illetően óriási munkálatokat végzett. Közép-Ázsiában, a Kaukázuson túl és az ország más körzeteiben az új öntözőrendszerek tucatjait építették. Fergánában felépült 350 kilométer hosszúságban a Nagy Fergániai csatorna. A Szir—Darja-folyó vizével öntözik a Mirza—Csul síkságot meg az Éhség-sztyeppét. Itt most

százezer hektárokon

kolhoz- és szovhozföldek terülnek el. A nemrég még sivatagos földek tágas térségei most virágzó völgyekké változtak.

Két év telt el azóta a nevezetes nap óta, amikor nyilvánosságra hozták a *természetátalakítás* tervét. Az állami földeken, a kolhozokban és szovhozokban az utóbbi két év alatt összesen *1 millió 300 ezer hektár területen ültettek védőerdősávokat* Ugyanezen időszak alatt a kolhozokban és szovhozokban 11 ezer mesterséges tavat és víztárolómedencét létesítettek. Több mint 200 ezer kolhozban vezették be a füves vetésforgókat.

Uj, grandiózus távlatok nyílnak a Szovjetunió szocialista mezőgazdasága előtt a Volgán, a kujbisevi és sztálingrádi vízierőmű, a turkmén főcsatorna, a Dnyeperen, a kahovkai vízierőmű meg a délukrajnai és északkrimi csatorna építésével kapcsolatban.

Képzeljük el

a végtelen sztyeppét, amely a Szovjetunió európai területének délkeleti részén több mint 120 millió hektárt foglal el, a Kara-Kum sivatagot, vagy a Káspi-tenger melletti síkságot. A forró, száraz szelek gyakran perzselik fel itt az egész növényzetet. Menynyire átalakítja ezt a vidéket a villamosítás, az öntözés és a vízellátás megoldása! A sztyeppén át erdősávok húzódnak, amelyek útját állják a forró szélnek. A kolhozok és szovhozok földjeit zöld ültetvények veszik majd körül: tölgyfák, akácok, gyümölcsfák és bokrok. A sztyeppét különböző irányokban öntözőcsatornák szelik át. Az erdő a vízválasztókon és a víziutak partjain feltartóztatja a havat, összegyűjti a nedvességet. A számtalan tó, vízgyüjtő- és tároló-medence a földek öntözésének egyik forrása lesz, enyhíti az éghajlatot, növeli a levegő páratartalmát.

De az öntözés fejlesztésével még távolról sem merül ki a szocialista mezőgazdaság új felvirágoztatásában a gigászi vízierőművek jelentősége. A gigászi hidrocentrálé építése új korszakot jelent a mezőgazdasági termelés gépesítésében:

a mezőgazdaság villamosításának korszakát.

A nagyszerű vízierőművek a Volgán, a Dnyeperen és az Amu-Darján lehetővé teszik a villamosság széleskörű bevezetését a mezőgazdaság valamennyi ágába. Az erdősávok, a füves vetésforgók, az öntözés lehetővé teszik a kolhozok és szovhozok számára, hogy a gabonafélék átlagos terméshozamát hektáronként 30—35 mázsára emeljék. Nem nehéz előre látni, milyen gigászi mértékben megnövekszik a Szovjetunióban a természtátalakítás sztálini tervének megvalósítása következtében a gabonafélék és más termények *össztermése.*

Az új szovjet békemű: a volga-doni csatorna és a cimljanszki vízierőmű-központ

A Szovjetunió minisztertanácsának legutóbbi rendelete az Északi- és a Fekete-tengert összekötő csatorna- és öntözőrendszer megépítéséről újabb bizonysága mind a szovjet nép békés építőmunkájának, mind pedig annak, hogy a megvalósult szocializmus országában a gyakorlati élettel szoros kapcsolatot tartó tudomány legfőbb célja a természet átalakítása az ember szolgálatában.

Sztálin 1925 decemberében a XIV. pártkongresszuson kiadta a jelszót az ország iparosítására: „Országunkat agrárországból ipari országgá változtatni, amely képes lesz arra, hogy saját erejével létrehozza a szükséges eszközöket — íme ez a lényege, alapja a mi általános irányvonalunknak." Ebben a célkitűzésben benne foglaltatott mindaz a gigászi vállalkozás, amely részben már megvalósult a Szovjetunióban, részben pedig most van épülőben. Az ország iparosítása egyet jelentett a mezőgazdaság korszerűsítésével, s ehhez a soha nem látott méretű mezőgazdasági gépgyártás mellett a micsurini és viljamsz tanok alapján meg kellett javítani a terméketlen talajok szerkezetét, új energiaforrások után kellett kutatni és szükségessé vált hatalmas öntözőrendszerek, vízierőművek építése, hogy a természet urává lett ember egyre újabb és újabb területeket hódítson meg, törjön be céljai érdekében. *A természet átalakításának sztálini terve új korszak kezdetét jelentette a szovjet tudományban és technikában.* A szovjet energiagazdaságnak a Szivra, Volhov, Dnyeper és más folyókra épített gigászi erőművei tanúskodnak e technika magas színvonaláról és nagyarányú méreteiről.

Már hónapok óta folyik a kujbisevi és sztálingrádi vízierőművek építése a Szovjetunióban s most, a Szovjetunió minisztertanácsának legújabb rendelete nyomán rövidesen megkezdődik a volga-doni hajózható csatorna építése, valamint a cimljanszki vízierőmű-központ létesítése a rosztovi és sztálingrádi területek öntözésére. Méltán írja a Pravda, hogy a volga-doni csatorna korunk nagyszabású építkezése, amely világosan kifejezésre juttatja a szovjet államnak és békeszerető politikájának erejét.

Elég egy pillantást vetni a térképre, hogy felfogjuk az építkezés roppant jelentőségét. A volga-doni hajózható csatorna egységes vízi- és szállítórendszerben egyesíti a Szovjetunió európai részében fekvő tengereket. Ez azt jelenti, hogy az Északi-, Balti- és Kaspi-tengert közvetlen hajóutak kötik majd össze az Azovi- és Fekete-tengerrel. Már a háború előtti ötéves tervek során hatalmas csatornahálózatot építettek, amely a Balti- és az Északi-jegestengert Moszkva érintésével és a Volgán át a Kaspi-tengerrel kötötte össze. Ebbe kapcsolódik be a most megépülő 100 kilométer hosszú víziút, amely az összeköttetést a Don-folyón át a Fekete-tengerre is kiterjeszti. Az új víziút felbecsülhetetlen jelentőségét mutatja, hogy eddig a Balti-tengertől a Fekete-tengerig víziúton csak Európa körülhajózásával lehetett eljutni. Az új csatorna rendkívüli mértékben lerövidíti ezt az utat, és egymástól többezer kilométerre fekvő területek között létesít közvetlen összeköttetést. A nagy ipari vidékek közelebb kerülnek egymáshoz, a nyersanyagok gyorsabban jutnak el a feldolgozó üzemekbe, a kész iparcikkek az ország központjaiba.

Másik rendkívüli jelentősége a most megépülő víziútnak és csatornarendszernek, hogy óriási, eddig terméketlen területek öntözését és vízellátását biztosítja. A cimljanszki vízierőműközpont 750 ezer hektár föld öntözéséről és 2 millió hektár vízellátásáról gondoskodik, vagyis kereken akkora területen virágoztatja fel a mezőgazdaságot, mint Magyarország összes szántóterületének a fele. Sztálingrád és Rosztov környékének aszályos, félig puszta jellegű területein lehetőség nyílik a fejlett mezőgazdaságra és állattenyésztésre, s a föld öntözéses javítása mellett olcsó vízierővel táplált energiaközpontok segítik elő a kolhozok és szovhozok gépesítését. Ismét a számok adnak megközelítő fogalmat az építkezés kolosszális méreteiről: a doni főcsatorna hossza 190 kilométer s ehhez kapcsolva hét helyen elosztócsatornákat építenek, összesen 568 kilométer hosszúságban. Az elosztócsatornákból öntöző- és vízellátóhálózatok vezetnek ki 140 szivattyúteleppel. A cimljanszki vízierőmű-központ szabályozható víztárolójának térfogata 12.6 milliárd köbméter, a központhoz 500 méter hosszú vízszintező betongát, 12.8 kilométer földgát, hajózsilipek, folyami kikötők, vasúti és folyami átkelők tartoznak. A vízierőmű-központ mellett 160 ezer kilowatt kapacitású vízierőműtelep épül, amely olcsó villanyárammal látja el a környék iparát és mezőgazdaságát.

A szovjet kormánynak a volga—doni hajózható csatorna építéséről és a rosztovi, valamint a sztálingrádi terület öntözéséről szóló történelmi jelentőségű határozatát a Szovjetunió népeivel együtt az egész haladó emberiség is lelkes örömmel fogadta, mint a Szovjetunió következetes és szilárd békepolitikájának újabb bizonyságát. A világuralomra törő imperialisták két háború pusztításai után az igazságos, demokratikus világ megteremtése helyett a háború új eszközeinek készítésével foglalkoznak. Ugyanakkor a Szovjetunióban a tudományt, a technika minden csodálatos lehetőségét a haladás és a béke szolgálatába állították. Az emberiség kezébe ragadta a természet birtokbavételének, átalakításának hatalmas eszközét: a modern technikát, de csak a Szovjetunió és példája nyomán a népi demokratikus országok használják fel ezt a nagyszerű lehetőséget a békés építésre, a most élő és a következő nemzedékek biztonságos és gazdag életfeltételeinek megteremtésére. *Ezért fordul a haladó emberiség tekintete a Szovjetunió felé, ahol egy nagy nép dolgozik fáradhatatlanul hazája felvirágoztatásán, s ezen át az egész emberiség jólétén és biztonságán.*

A békeszerető katolikus papok tovább folytatják a kormány és a püspöki kar megegyezésének végrehajtását

A borsodmegyei katolikus papok békebizottságának ülése

A *borsodmegyei* katolikus papok békebizottsága, amelyhez eddig 84 pap csatlakozott, ülést tartott, melyen *Horváth* Richárd az Országos Papi Békebizottság titkára beszámolt a Varsóban megtartott Békevilágkongresszusról. Hangoztatta, hogy a papság békemunkája kötelességszerűen következik abból a megállapodásból, amely a püspöki kar és a Magyar Népköztársaság kormánya között létrejött, *mert ebben a megállapodásban a püspöki kar elkötelezi magát a békemozgalom támogatására.*

— Az a pap tehát, aki kivonja magát a békéért való küzdelem munkájából, a megállapodás betűje és szelleme ellen cselekszik — mondotta. — Éppen ezért még furcsábbak és még érthetetlenebbek azok a jelenségek, hogy egyházi vezetőség részéről érnek neheztelések, mellőzések és egyéb sérelmek olyan papokat, akik szent hitünk tanítását és lelkiismeretük tiszta hangját követve csatlakoznak a békemozgalomhoz és részt vesznek a helyi, megyei, vagy országos békevédelmi munkában. *Pedig ezzel csak azt teszik, ami a megállapodás folytán is egyenesen lelkiismereti kötelességük.*

Több katolikus pap hozzászólása után egyhangúlag határozatot fogadtak el, amely felhívja a megye katolikus papjait és hívőit, hogy a kormányzat béketörekvéseit mindenben támogassa. A határozat a többi között így szól: „Eredményes, hazafias békemunkánk mellett, sajnos, akadnak még megyénkben hazánknak és egyházunknak is kárt okozó reakciós megnyilvánulású papok, *akik ellen az egyházi fennhatóság eljárását kérjük, mint a törvényes rend és építőmunka ellenségei ellen."*

A felhívás hangsúlyozza, hogy a békeszerető katolikus papok tovább folytatják a kormány és a katolikus püspöki kar megegyezésének végrehajtását s ezért munkájuk középpontjába a békebizottságok hathatósabb támogatását állítják. A felhívás így fejeződik be: *„Számunkra szent ügy, hogy küzdjünk és harcoljunk a független és demokratikus, boldog és erős Magyarországért!"*

A felhívást a következők írták alá: Dr. Láng Alán plébános, Novajidrány; Szita Gyula h. esperes plébános, Görömböly; Mészáros László plébános, Bükkszentkereszt; Pataki István gkat. plébános, Sajópetri; Kovács Kálmán plébános, Tiszabábolna; Farkas János plébános, Krasznokvajda; Gárdonyi László plébános, Szemere; Bihari János plébános, Aroktő; Béres Ferenc plébános, Szendrőlád; Bódy István plébános, Hejőbába; dr. Lukács József lelkész-tanár, Sátoraljaújhely; Gályász László plébános, Bóta; Boldizsár József plébános, Csermely; Csopely Jenő gkat. plébános, Zemplénagárd; Sályi László gkat. plébános, Rudabányácska; Sommer Ernő plébános, Hernádpetri; Fellegi Sándor káplán, Mezőkövesd; Ast Ferenc plébános, Edelény; Béres János plébános, Taktaharkány; Kocsis József plébános, Encs; Poteczky János plébános, Girincs; Vörös József plébános Taktaszada; Gável Géza esperes-plébános, Fály; Kmetz György lelkész, Hollóháza; Iski István lelkész, Felsőgagy; Bálint György lelkész, Ricse; Devánszky Ignác plébános, Szendrő; Tóth Káimán plébános, Berzék; Tóth Elek plébános, Tornaszentjakab; Kun Lajos plébános, Kiscsécs; Mácsay Imre plébános, Sajópüspöki; Perényi László esperes-plébános, Putnok; Szalay Ferenc esperes-plébános, Borsodszirák; dr. Rubovszky Ferenc plébános, Ózd; Énekes Tibor esperes-plébános, Ózd; Budai Lajos plébános, Borsodivánka.

604 község helyett 623 község jutott mozihoz az ötéves terv első évében

Az első tervév előirányzata szerint: *604 falu* jutott volna rendszeres mozielőadáshoz Magyarországon. Az első évnegyedben: *39 község*, a másodikban *65*, a harmadikban újabb *85 falu* kapott mozit. Az év utolsó negyedében, a tanácsok segítségével, *ugrásszerűen megnőtt* a mozival rendelkező községek száma. Októberben 101 faluban indult meg a rendszeres filmvetítés, novemberben és decemberben pedig még nagyobb lendületet vett a munka. December 21-én, *Sztálin* születésnapján, *20 kiskörzeti mozi* kezdte meg működését. Az év utolsó hetében népi demokráciánk még számos községet látott el mozival. Igy december 31-ével 604 község helyett *623 községnek* lesz rendszeres mozija a kormányzat gondoskodása folytán.

Csobor A. 1950. KU.

KÖNYVSZEMLE

Alexander Saxton: A nagy vasút. *(Szépirodalmi Könyvkiadó.)* A nagy amerikai vasúttársaságok keletkezése, egymás ellen olykor a legkíméletlenebb eszközökkel folytatott harcai nem teljesen ismeretlenek a magyar olvasóközönség előtt. A Vanderbiltek, Morganok, Gouldok és más amerikai tőzsdeharamiák viselt dolgai bejárták a világsajtót, sőt illő formák között utat találtak az irodalomba is, hiszen egy jólsikerült tőzsdemanőver, amely — mondjuk — Vanderbilt kezéből Jay Gould birtokába juttatja az Erie-vasút részvénytöbbségét, az amerikai kapitalista felfogás szerint egyáltalában nem minősíthető gaztettnek, még akkor sem, ha ugyanakkor a kisemberek ezrei veszítik el keserves munka árán megtakarított vagyonkájukat a Vanderbilt nevével és tekintélyével fémjelzett részvényeken. Ezekről a közgazdasági „hőstettekről" még regények és színdarabok is szólanak, a szerencsésebb üzletfél sajtó- és propagandafőnökének sugallatára hőssé magasztosítva a legátlástalanabb tőzsdelovagot is, ám kevesen akadtak és akadnak az amerikai irodalomban, akik írásaikban a dolgozó nép panaszainak kívánnak hangot adni; a monopoltőke kíméletlen szorításában vergődő bérrabszolgák millióinak reménytelen sorsát óhajtják jobbra fordítani.

Alexander Saxton ez utóbbi kevesek közé tartozik. *„A nagy vasút"* című regénye az amerikai vasúttársaságok dolgozóinak helyzetét világítja meg, kíméletlenül feltárva előttünk az amerikai nagytőke bérpolitikájának minden aljasságát. Mert a regényben szereplő „Great Midland Railroad Company" nem egyetlen vasúttársaságot takar, hanem az USA valamennyi vasúttársaságának, sőt magának a monopoltőkének szimboluma. És Saxton meg is mondja ezt:

— Igaz az, amit Jennison beszél, hogy te a C. I. O.-t támogatod a Konzervdobozgyárban?

— Igaz bizony. A vasúti munkások nap-nap után ott mennek el a gyár mellett; barátaik, rokonaik dolgoznak ott. Miért ne támogatnók őket? Hiszen közös az érdekünk.

— Hogyhogy közös?

— Ide figyelj. Tudod, ki ellen harcolunk ebben a bérmozgalomban?

— A vasúttársaság ellen.

— No, és kié a vasút?

— Valamelyik átkozott banké, gondolom.

— Igen. A newyorki Western States Bank and Trust Company-é. Csakúgy, mint a Konzervdobozgyáré. Tehát azzal, ki ellen harcolunk voltaképpen, amikor a Great Midland-dal viaskodunk? A Wall-Street és az amerikai tőke ellen. És nemcsak az amerikai tőke ellen. Mert ne feledd: a tőke szerte a világon ugyanolyan büdös, mint az amerikai... Érted? Erről van szó!

Az idézett sorokból kiviláglik Saxton regényének másik, talán az előbbinél is fontosabb célja. Nem elégszik meg azzal, hogy megvilágítsa a tőke és a munka ellentéteit. Rámutat az amerikai tőkéseknek arra az igyekezetére is, amellyel egyrészt ellentéteket kívánnak szítani a különböző munkásszervezetek között, másrészt a vezetőknek juttatott judáspénz árán hatalmukba kerített szervezetek segítségével óhajtják megbontani a munkásság eredményes harcához mulhatatlanul szükséges egységet.

Az amerikai tőkések munkásellenes törekvéseik szolgálatába állították az USA társadalmának egyik legégetőbb s e társadalom fasizálásának legkönnyebben felhasználható problémáját: a négerkérdést is. Saxton nem tér ki a probléma elől. A regény egyik legrokonszenvesebb alakján, Piedgeren, a néger kocsimosón keresztül bebizonyítja, hogy nincs, nem is lehet igazi érdekellentét fehér és színes dolgozó között, s a munkások faji alapon való szembeállítása a fehér és néger dolgozót egyaránt kizsákmányoló tőkések ördögi cselfogása.

Saxton súlyos problémákkal terhes írásán Dave Spaasnak, a megalkuvásra képtelen, tiszta ésszel, s ha kell, kemény ököllel harcoló vasúti munkásnak és az ugyancsak munkáscsaládból származó, de egyetemet végzett Stephanie Koviaknak szerelmi története vonul végig, szerves egészbe kapcsolva a fordulatos és bonyolult cselekmény színes mozaikkockáit.

Zs. E.

Simon István: Tanú vagyok. *(Szépirodalmi Könyvkiadó.)* Simon István a föld, a föld népe új életének, jövőjének énekese: „Tanú vagyok" — mondja gyűjteményének cím-versében — tanúja annak, amint földijei a „multjukat égetik", a jövőt tervezgetik, tanúja annak, hogy „itten új világ lesz", mert megalakult a termelőszövetkezet. Ám mennyivel költőibben fejezi ki ugyanezt az eszmei tartalmat a színfoltokkal és hangulati elemekkel ható *Hang a faluvégről* c. verse, amint a szerző, legtöbb költőtársától eltérően, kezd is rátalálni a költészet igazi hatásának titkaira. Kerüli a falragasz-stílust, nem téveszti össze a durvaságot az erővel és — ösztönösen vagy tudatosan — az egyszerűség művész-eszközeit keresi. Nem mentes még minden hibától, különösen rímhasználata kifogásolható, de magával hozta falujából a nép nyelvének színeit, ízeit, a nép képalkotó kedvét, sőt gondolatvilágát és népéleti hasonlatait. Kiemelkedőbb verseinek lüktető ritmusából tisztán bontakozik ki a kép, amelyben alapgondolatát kifejezi. *(Épül a híd, Daru).* Az épülő hidak láttára népe és az egész emberiség jövője jelenik meg képzeletében: „...éreztem — míg kitágult szemmel néztem a dolgos darura, ami a télutói reggel ködéből nézett vissza rám — hogy milliókkal együtt emel fel boldog jövődbe szép hazám." Elragadtatottan lángol azokban a verseiben, amelyek a nagy átalakulás történelmi fordulatait fogják izzó sorokba. *(Jövőnkre vésett dátum, Induló.)* Ezeknek szinte ellentéte egy-egy gyöngéd benyomás bensőséges dalba-szövése. *(Nyírfák felől, Őszi udvar, Napraforgó, Estefelé, Kép.)* Simon István, e karcsú kötetéből következtetve, nem bőtermésű költő, de java versei és ezek közül is különösen a *Látam Dózsa Györgyöt* eredeti és erővel teli jelképi ábrázolása, nem mindennapi költői tehetségről ad hírt. Az ízléses borítólapot *Mádday* Gréte tervezte. **(t. e.)**

Fokozódik a békeharc Hollandiában

A holland békeharcosok lelkesedéssel valósítják meg a békekongresszus határozatait.

A Holland Országos Béketanács közli, hogy a stockholmi békefelhívást *félmillió holland írta alá.*

A Béketanács vezetői felhívják az ország lakosságát, hogy *fokozza a békeharcot*, követelje a fegyverkezési verseny beszüntetését, az agresszorok megfékezését, Nyugat-Németország újrafelfegyverzésének haladéktalan elutasítását és Hollandia kivonulását az agresszív Északatlanti Szövetségből.

Vasárnapi műsor:

Rádió

KOSSUTH-RÁDIÓ. 7.00: Hanglemezek. — Utána: Naptár. — 8.00: Hírek. Lapszemle. — 8.30: Szív küldi. — 9.00: Háry János búcsúzik az évtől. Szónyi Zoltán vidám, zenés fejtőrője. — 10.00: Egy falu — egy nóta. — 10.45: Külügyi negyedóra. — 11.00: Becsület és dicsőség. Örkény István regénye folytatásokban. — 11.25: A Rádiózenekar játszik, vezényel Somogyi László. — 13.00: Zenés posta. — 13.30: Hangos újság. — 14.10: A Magyar Rádió műsora az Irodabútorgyár dolgozóinak. Tarka muzsika. Közreműködik az Állami Operettszínház zenekara, vezényel Gyulai Gaál Ferenc; Petress Zsuzsa, Homm Pál és Szabó Miklós — ének. — 15.30: A Magyar Rádió műsora a Badacsonytomaji Bazalitbánya dolgozóinak. Népdalok. Viski János feldolgozásai. — 16.30: Bach: Szvit-részletek. — 16.40: Könnyű muzsika. — 17.00: A „Tartós békéért, népi demokráciáért" c. lap ismertetése. — 17.15: Állami vállalatok hírei. — 17.20: Tánczene. — 17.40: Kincses Kalendárium. A Rádió vidám, zenés órája. — 19.00: Új szocialista zenekultúránk elmult évi alkotásai. Sárai Tibor előadása. I. rész. — 20.25: Holnap újév. Vidám, zenés Szilveszter-est. Rendező: Cserés Miklós és Rácz György. — 3.00: Műsorzárás. — **PETŐFI-RÁDIÓ.** 8.00: Magyar dalok. — 8.30: Falurádió. — 9.00: Református vallásos félóra a studióból. — 9.30: Unitárius istentiszletet közvetítése. — 10.15: Gál Anna diadala. Urbán Ernő elbeszélésének II. része. — 10.50: Debussy: Három prelűd. — 11.00: Miska bácsi lemezesládája. — 11.30: Ilyennek látjuk... Költők és írók Petőfiről. Összeállította Füsi József. — 12.00: Hanglemezek. — 12.35: Vasilenko: Cigányok — balettszvit. — 13.00: Színes muzsika. — 14.00: Herrer Pál tánczenekara. — 14.30: A Szovjetunióban járt parasztküldöttség beszámolója tapasztalatairól. — 15.00: Kérdezz — felelek! — 15.20: Dalok Petőfi Sándor verseire. — 15.45: Hanglemezek. — 16.00: A tízenkét hónap. Gvermekopera. — 16.40: Szív küldi. — 17.00: Ezt játsszák ők... A lélek hívása. Színmű-paródia. — 17.40: Az év sporttörténete. — 18.40: „Rákóczi." Történelmi daljáték. Szövegét Bakonyi Károly nyomán írta Dékány András. Zenéjét szerezte Kacsóh Pongrác. Vezényel Polgár Tibor. Rendezte Fischer Sándor és Török Tamás. — 20.10: Antal István zongorázik. — 20.30: Szórakoztató szovjet muzsika. — 21.30: Csajkovszkij: Auróra nászа — balettzene. — 22.00: Népi táncok, társastáncok. — 22.45: Szól a harmonika.

Gyárfás Jenő Emlékkiállítás

Ha *Gyárfás* Jenő 1881-ben nem ajándékozza oda — inkább keserűségből, mint „az ösztöndíjakért háiából" — nagyméretű kompozícióját, a *Tetemrehívást* a magyar államnak és ezáltal a kép nem válik előbb a Magyar Nemzeti Múzeum, majd később a Szépművészeti Múzeum állandó kiállítási darabjává, témájánál fogva pedig nem vonja magára a mindenkori múzeumlátogató csoportok és iskolások figyelmét, a már életében erdélyi szülővárosába visszavonult és haligatásba merült festő nevét már kortársai is majdnem teljesen elfelejtették volna.

A köztudatban *Gyárfás* Jenő mint a *Tetemrehívás* festője élt — ha egyáltalában tudták a nevét és nem csupán képét ismerték — és csak csodált *Arany Jánosának* nimbuszából verődött vissza rá egy halvány, vékonyka kis fénysugár.

Pedig *Gyárfás* Jenő nem egyművű festő és a *Tetemrehívás* nem is a legjobb alkotása, Pályáját a kor feudokapitalista, burzsoá élet- és művészetszemléletét tolmácsoló, magát hiperesztétikusnak beállító, ugyanakkor kizárólag a naturalizmus követelményeihez ragaszkodó *Keleti* Gusztáv kritikus — akiről tudjuk, hogy Gyárfásén kívül *Szinyei* tragédiájának is okozója és az élete végéig haladószellemű meg nem alkuvó *Madarász* Viktor életének megkeserítője volt, sőt a fiatal *Munkácsy* jövőjével szemben is igen bizalmatlannak mutatkozott — törte ketté. Az ifjúságában oly nagy reményekkel biztató, igen tehetséges festő, aki 23 éves korában már olyan mesteri kultúrával megrajzolt és bátran, foltokban megfestett, kitűnő jellemzőerővel ábrázolt arcképet festett, mint a fiatal *Karlovszky Bertalan portréja*, vagy az ugyanabban az évben festett *Gyárfás Ferenc arcképe*, e törés nélkül sokkal többet és sokkal nagyobbat alkothatott volna, mint a nemes gesztusa révén ismertté vált Arany balladaillusztráció.

Hogy milyen jó festő és hogy mi vált volna belőle, ha korának társadalma felkarolja, azt itt most, ebben a kis teremben, *a Fővárosi Képtár Fényes Adolfról elnevezett kiállítási helyiségében* (Rákóczi út 30) rendezett Emlékkiállításon érezhetjük át először.

Gyárfás Jenő műveinek, főleg kései alkotásainak, nagy részét Sepsiszentgyörgyön, illetve több erdélyi kisvárosban őrzik. Befejezett nagyméretű kompozíciói közül a kiállításon csak a *Tetemrehívás* szerepel. Sajnos, a kép teljes kompozíciójú előtanulmányai részben vidéken vannak, részben pedig megsemmisültek, úgyhogy nem kerülhettek bemutatásra. A kép egyes alakjaihoz készült tanulmányok közül a kendős, fiatal lány alakját emeljük ki. Ez a kész képen jobbra a háttérben, a ravatalszobában szinte teljesen a sötétségbe vész. Itt, a tanulmányon azonban érezhető, hogy mennyire izgatta a fiatal festőt a mesterséges megvilágítás problémája, és hogy müncheni tanulmányévei alatt elsősorban a németalföldi festészet keltette fel érdeklődését. Feljegyzéseiből tudjuk, hogy mekkora csodálója volt *Rembrandt*nak. A nagy mester emlékét idézi ez a kis tanulmány.

Az emberábrázolás hűségére való törekvésénél is a németalföldi portréfestészet minden eszményítés nélkül való *valóságkeresésének* ösztönzését érezzük. Újra és újra ezt látjuk arcképein és tanulmányfejein, melyek betöltik a kiállítást *(Fiatalság-öregség, Édesanyám, Zöldruhás nő, Pletyka, Szakállas öreg* stb.), melyek közül különösen egy halvány fehér-szürke tónusú, fiatal parasztasszonyt ábrázoló kép keltette fel a figyelmünket. Kifűnő fejek ezek. A formák, a finom érzékenységgel megfestett hús mögött mindig az egyéniséget érezzük. Tónusuk egységes, rendszerint a kéket, szürkét és a zöldet hangolja össze.

Az egységes tónus az egyetlen értéke az *„Elhagyott szerető"* című szentimentális életkép kiállított vázlatának, mely azt a jelenetet ábrázolja, mikor az esküvőjéről hintón hazatérő fiatal párnak az elhagyott szerető pólyásbabát tart oda. Az igen kevéssé rokonszenves képet azért említjük meg, mert pregnáns példája a művész *„megszibbadt"* ecsetjének. Jól tudjuk, hogy éppen az a társadalom zsibbasztotta meg, melynek ízléséhez, illetve ízléstelenségéhez ezzel a képével próbált alkalmazkodni a festő. Külön vitrinben kiállításra került Gyárfás egy *vázlatkönyve*, a levél, melyben a Társulat közli a festővel, hogy neki ítélte a társulati díjat és *Gyárfás verseinek egy kötete* saját illusztrációival

Gyárfás Jenő művészetének bemutatásáért hálásak vagyunk azoknak, akik a kiállítás rendezésén fáradoztak. Igy elsősorban *Pogány Ö. Gábornak*, aki finom ízléssel és kitűnő hozzáértéssel rendezte a kiállítást és *Bodnár Évának*, aki a képek összegyűjtésével volt a rendező nagy segítségére.

Czobor Ágnes.

A SZOKÁSOS GENFI nemzetközi zenei versenyt 1951-ben megtartják szeptember 24-e és október 7-e között. A versenybizottság most küldte szét a versenyre szóló felhívását. Tizenöttől harminc éves korig bármely ország fiatal művészei jelentkezhetnek. A versenyen *ének, zongora, zongora- és csellószonáta, fuvola* és *kürt* szerepel a műsoron. A nyertesek között tízezer svájci frankot osztanak ki.

A szabadságharc után, Miskolctól nem messzire, bent a Bükkben, elfedve a világ szemétől, bujdosott egy névtelen fiatal férfi. Tardonán lakott. A falusiak nem ismerték, csak annyit tudtak róla, hogy Csányiék vendége és furcsa szokásai vannak. Egyedül sétál a határban, el-elhajítja botját, aztán szalad és felkapja, hogy újból messzire dobja. Vagy ott ül a patak partján, bicskával malmokat farigcsál és hajókat, aztán ráengedi a vízre és mosolyogva nézi, hogyan viszi a patak az apró vizimalmokat. A parasztok és favágók gyermeknek tartották a szótlan felnőttet, miként *Vadnay* Károly feljegyezte, s nagyon igazuk volt.

A fiatalember kirándult a vidéken, várromokat és sziklatömböket keresett fel, vadkörtefák alatt üldögélt, rajzolt, egy pálos kolostor romjainál látták uzsonnázni, estefelé tüzet rakott egy erdei tisztáson, s nyársonsült szalonnát evett. Arad és Világos után a nemzet főbeverve vette a nagy leckét politikából és világismeretből, jellemből és ügyességből. *Haynau* Pesten, az Egyetem-utcai Károlyi-palotában, *Batthyány* Lajos székében sorra írta alá a halálos ítéleteket. Az ország már sejdítette, hogy *Petőfi* valóban elesett Erdélyben. Hol a nemzet szabadsága és hangja? Az írók nem tudtak egymásról. Pest lassan kapta vissza lélekzetét. A színházakban játszottak már újból. Aki nézte az ocsudó várost, érezhette, hogy irodalommal és művészettel pótolni lehet egyet-mást abból, amit elvesztettünk. Az ifjú ott a bükkös rengetegben a természettel folytatott párbeszédet. *Mikszáth* írja, hogy ez a magány kellett neki, ez volt az utolsó iskolája, ez a fájó ősz és gyorsan befutó tél az összeomlás után.

A fiatalember belülről készen volt már ahhoz, amit nemsokára tollával művelni fog. Csak még némely vezető szó hiányzott. Még tétlenül tűnődött a tardonai magányban, olykor sakkozott a falu lelkészével, nem tudta, mi van barátjaival, rokonaival, nemzetével. Csak egyet érzett halálos biztonsággal: hogy van egy nő, az ország első színművésznője, aki kezébe vette sorsát. Ez a nő, a felesége, meghozta neki karácsonyra a szabadulást biztosító menlevelet meg egy erszény aranyat az édesanyjától. A fiatalember hóvivatarban bújt ki a Bükkből, mely hónapokra magába fogadta és megmentette a nemzet számára. A színésznő gyorsan, határozott mozdulatokkal irányítja, lelkesíti, vezeti. Megmagyarázza neki, minő feladat vár rá: vissza kell adnia egy nemzetnek a hitét és biztonságérzetét. Az ifjú hajlik arra, hogy e szolgálatot elkerülje. Arról álmodozik, érvényesíti ügyvédi oklevelét s elmegy Miskolcra prókátornak, majd megélnek ott szépen. De a színésznő nem engedi, rejtegeti még a pestiek elől, írószerszámot rak eléje, szinte kényszeríti az írásra. Így indul el, felvéve újra a megszakadt kapcsolatot a közönséggel, az ifjú, mint író. Egyelőre álnéven jelennek meg elbeszélései, karcolatai. *Sajó*, olvassák a szerzői név helyén. Ki ez? Petőfi talán? Nem, Petőfi másként írt. Ez a *Hétköznapok* írója: *Jókai* Mór.

Száz évvel ezelőtt indult el Jókai igazi mondanivalója felé. Roppant termékenységgel ontja a kisebb-nagyobb írásműveket folyóiratok, alkalmi kiadványok, újságok hasábjain. Egyszerre három-négy helyen is szerkesztő, de csak a háttérből irányít, még nem lép fel. Nemsokára azonban, mint mikor megütik a harangot és szétnyílik a függöny, teljes lendülettel kilép a nemzet színe elé. Haynaut visszahívták, tokba tették a beretvát, szelídebb eszközökkel fogják a Habsburgok a magyart. Jókai erre biztonságban érzi magát. Jelleme, nőies egyénisége nem harcra termett, hanem mesemondásra, emlékezésre. *Laborfalvy* Róza éles szeme észrevette ezt a talentumot. Nosza, élesztgette hiúságát, sarkantyúzta munkakedvét. Mondják, papírt simított ki az asztalán, jó tollról, szép lila tintáról is gondoskodott, aztán rázárta az ajtót s megvárta a kéziratot. Azzal maga sietett el a szerkesztőségbe s maga szedte be a tiszteletdíjat. S amikor éjjel fáradtan hazatér a színházból, férje elé ül, olvassa fel, mit írt. Ez az asszony volt Jókai próba-közönsége, mint a nagy íróknál mind, s első kritikusa is egyúttal. Együtt döntik el, mit írjon, merre felé fordítsa képzeletét. Tényleg, merre fordítsa? Oda, ahol előbb a népszerűségben abbahagyta: *Jósika* történelmi regényeihez, Jósika földjéhez: Erdélyhez. Így írja meg 1851-ben Erdély aranykorát, az utolsó erdélyi fejedelem, Apafi udvarát, a török-magyar világot. Ilyent még nem írtak a magyar publikumnak.

Uj hang, merész, friss felfogása a kornak — írja Jókai-életrajzában Mikszáth. Az alakok valóban nem teljesen hitelesek, de hiteleseknek látszanak, megfogják az olvasót az élet és a mult sajátos ízével. *„Olvashatsz utána száz történelmet. Apaffy vagy Teleki Mihály mégis csak az marad, aminek Jókai állította be"* — vallja őszintén a realizmus mestere, *Mikszáth.*

Nyugodtan elfogadhatjuk Mikszáth állítását. Jókai mesét kezdett szőni itt Pesten a nemzetnek s ebben a mesében a valóságot olyanformán alkotta meg, hogy szebb legyen, mint a feljegyzések szerint volt. Szebb és érdekesebb, kerek és színes mese, mint a nép meséje nálunk. Tanult a néptől mesét is, szép beszédet is. A kel fogja meg az olvasót. *Húszezer*

Jókai száz éve

Irta: Szalatnai Rezső

szabadságharcot és a reformkort Jókai felemelte a nemzeti eszmény légkörébe a még élő kortársak előtt. S elővarázsolta azt a hangulatot, mely máig él bennünk e korokról, nemcsak bennünk magyarokban, hanem szomszédainkban is, akikkel száz éve közösen építettük és játszottuk el akkor szerencsétlenül a szerencsés lehetőségeket. Párki az olvasók közül már száz évvel ezelőtt megállapíthatta, Jókai regényeiben egyes alakok valószínűtlen jellemét, egyes helyzetek és fordulatok lélektani és társadalmi képtelenségét. *Gyulai* Pál a kezdet kezdetén hevesen pattog ellene, bírálják és támadják mások is, mindhiába. Ugy van, ahogy *Erdélyi* János már 1855-ben írta: *„Jókai Mór inkább élvezendő, mint ítélendő."*

Péterfy Jenő, az igazságos, finomhallású kritikus, nevezetes Jókai-tanulmányában elsorolja, mekkora lélektani tévedései vannak az írónak. De aztán megírja, hogyan tud ez az író adomákat közölni az olvasóval. S miképpen tudja a nép szokásait megrajzolni. Ott látjuk a debreceni civist, a kollégiumi diákot, a táblabírót, a kurtanemest, a nagy ivókat és evőket. Péterfy bírálatához csatlakozhatunk s körüljárhatjuk Jókait. A mese époly irodalmi műfaj, mint bármely más. Nem szeretjük-e eléggé a népmesét, a nagy meseírók elbeszéléseit, a népi elbeszélő költeményeket? Jókai ezekhez áll közel alkotásainak színe-javával. Azokban a műveiben a legerősebb, ahol otthon marad. Akkor a leghitelesebb is, leíró készsége hazai tájon a legvalószínűbb vonásokat mutatja. Hazánk minden táját ismeri és előhívja. Multunk minden jelentős szakaszát idézi ez a varázspálcával ütögető képzelet. A kárpáti tilinkó, az erdélyi duda, régi kastélyok zongorája, az alföldi parasztok éneke, a balatoni halászok zümmögő kórusa külön-külön fzekmagyar szóval, miként szorgos nyelvészek kimutatták, eleveníti fel Jókai hazánkat, szép és rút arcát, tanulságosat és feladnivalót egyszerre.

Nem kétséges, megszépítette multunkat. De ki kételkednék benne, hogy ez a nevelés egyik formája és fegyvere volt? Nem kerülhette el akkor. Irt Jókai gyöngébb regényeket és nagyon gyöngéket is. Nekünk azonban egész munkásságát kell értékelnünk. S ez az értékelés ma sem lehet más, mint pozitív. Minden nemzetnek vannak olyan romantikus hevületű elbeszélői, mint Jókai, akik a hazaszeretet és nemzeti becsület hangján szólalnak meg s bármily korban olvassuk őket, mindig meghatnak és magukkal sodornak. Jókai száz évvel ezelőtt, a Bach-korszakban nyúlt a multhoz s eszményítenie kellett, hogy egyensúlyba hozza népünk-nemzetünk törekvéseivel. Mindenki tudja, hogy nem egyszer bírált és tudott lelepleni és ostorozni és szembeszállott kézenfekvő, társadalmi haladást rontó hazugságokkal. Tudott szólni a szabadságról és kizsákmányolásról, ahogyan senki más. Mert írni a nép nyomoráról, a nemzetiségek igazáról, a munkásság és zsellér-paraszt ság sanyarú sorsáról, a vármegyei urak rabló munkájáról, mert lázítani Bécs ellen és a kormány ellen, sorok közt és hősei szavával úgy, ahogy pályatársai közül kevesen. Ne mondja senki, hogy az érzelmek nem nevelnek s a hangulat nem alakító erő! Bizony az. Jókai épp ezen a téren erős és hiteles. Egyfajta patriótaegyüttérzést kellenek fel művei minden olvasóban, különösen a Dunatájbéliekben.

S kell-e több és nagyobb szolgálat egy írótól, hogy ezt az érzést felkeltse bennünk? A hazaszeretet fényénél tudunk csak dolgozni a jövőért, a jobb és nagyobb jövőért, őszinte örömmel és biztonságérzettel. A fiatalember, aki száz évvel ezelőtt e dolgokon tűnődve nézett bele multunkba s kezdte írni regényeit: jó munkát végzett.

1021 Gyárfás Jenő

Ismeretlen életmű?

1. Gyárfás Jenő örökségének művészi értékét nagyjából tisztázta a szakirodalom. Az életmű fájdalmasan csonka, de még e csonkaságok ellenére is nagy érték, csak a legnagyobbak teljesítményéhez mérhető. Ő volt a „Müncheni Bajor Királyi Akadémia" talán utolsó olyan tanítványa, aki bár lázadozott mesterei szűklátókörűsége, akadémizmusa ellen, mégis az ott tanultak alakították ki stílusát, s alkotásai a „müncheni realizmus" jegyében születtek. Ennek a stílusnak európai viszonylatban is kiemelkedő képviselői közé tartozik: életművének csúcsai egyenértékűek a stílus legnagyobb német (Lenbach, Leibl) és magyar (Benczúr Gyula) képviselőinek alkotásaival. Benne tobbant utolsót ez a stílus. A vele egy esztendőben született Hollósy Simon, valamint a nála néhány évvel fiatalabb Ferenczy Károly, Thorma János és Réti István már új utakra terelik a magyar művészet fejlődését. Így vált időszerűtlenné, kissé régies ízűvé művészete, s így került idő előtt holtvágányra művészi fejlődése. Ebből eredő gátlások, valamint a vidéki élet, a családi gondok ezer meg ezer visszahúzó szála töri derékba pályáját . . . Így következett aztán be az elkerülhetetlen „tragédia", hogy félresodródott a művészi élet küzdőteréről, még életében, java korában, „huszon-évesen" eltemetkezett, s ha félrevonultságában még alkotott is nagy értékeket, azok már sohasem tartozhattak az élő művészethez, elsősorban azért, mert nem tudott róluk a világ, és csak majd később, Gyárfás nem tudom hanyadszori újrafelfedezésekor terelődött rájuk a figyelem. Időre volt szükség, rostáló, egyéni harcokról, küzdelmekről, viszálykodásokról mit sem tudó időre, hogy a művészettörténetírás tisztázza Gyárfás Jenő helyét, s ezzel igazságot szolgáltasson a „nagy magányosnak", a „nagy elfeledettnek". S ha mégis terhel mulasztás bennünket, akkor ez az, hogy még mindig nem a teljes életműve alapján ismeri Gyárfást a köztudat, hanem rendszerint csak egy műve, a **Tetemrehivás,** és esetleg még a Karlovszky Bertalan arcképe alapján. Igaz, ma már emlékháza van Sepsiszentgyörgyön, könyvek jelentek meg róla, de az életmű egészének ismertetésével még mindig adósok vagyunk.

2. A teljes Gyárfás-életmű — ismeretlen. Egyik kompozícióját (**Első fog,** 1880) a brüsszeli képzőművészeti múzeum igazgatója vásárolta meg. Ki tudja, mit hagyhatott Münchenben? S mi minden lehet még Erdély-szerte magán- vagy köztulajdonban. Számos képet festett egykori közületek számára. Mi lett velük? Az 1896-ban díjazott **V. László esküje** szintén lappang valahol. **Pax** című festménye, amely akkora port vert fel, egy későbbi vázlat alatt rejtőzik. Mivel a vázlatnak egyáltalán nincs művészettörténeti jelentősége, felszínre kellene hozni az eredetit.

Amiről tudunk, az hozzávetőlegesen a következő: mintegy 80 portré, félszáz tanulmányfej, 70 kompozíció, illetve kompozícióvázlat, 7 csendélet, 30 táj-kompozíció, 100 rajz és 3 szobor. Emellett még: illusztrált kéziratai, versei, valamint az egykori lapokban megjelent cikkei . . .

Nem túl nagy ez az életmű, s ha még azt is figyelembe vesszük, hogy a portréknak mintegy 75 százaléka modell nélkül, egy-egy elküldött fénykép alapján, megrendelésre készült, s Gyárfás ezeknél nem is törekedett különösebb művészi elmélyülésre, tovább csökken az érdemleges művek száma. A tájkép-kompozíciók java része szintén félsikerű munka. Az akadémiáról való elkerülése után elterjedt plein air festésmóddal való kísérletezés jegyében születtek, de úgy, hogy lényegét sohasem tudta megérteni.

3. Zsengék, fiatalkori rajzok, festmények csak nagyon kis számban maradtak ránk. De azt tudjuk, hogy a budapesti Mintarajztanodában, ahová 14 éves korában iratkozott be, valóságos sztár volt. 1873-ban már díjat nyer az egyik kiállításon. A Vasárnapi Ujság kezdi közölni a rajzait. S 18 évesen, 1875-ben életműve értékei közé sorolható Önarckép-rajzot készít. Már ezen megmutatkozik érdeklődésköre: vázlatosan hagyja a test, a ruházat ábrázolását, viszont az arcot nagy gonddal oldja meg. Erezteti rajta a szerkezetet, a bőr puhaságát, a haj laza tömegét, és mindenekelőtt: önmarcangoló jellemzést ad magáról. Ekkor, a romantikus művészet megkésett fénykorában, Gyárfás realista „önjellemzésre" vállalkozik, s olyan erényeket csillogtat meg hevenyében felvázolt munkáján, amelyek feledtetik a mesterségbeli tudás itt-ott megmutatkozó hiányát (az árnyékban levő arc némely megoldatlansága). És a „zsengék" korszakából ismeretes egy remekműve is (Gyárfás Ferencről, ugyancsak festőnek indult, de korán elhunyt bátyjáról készített portréja), amely előrevetíti a későbbi nagy művészt. A fény—árnyék drámai ellentétével, a nagyszerű komponálással (a kézfejek, az elővillanó fehér ingmell és a fej fehér foltjainak lendületesen szép háromszögegysége, s a minden portréfestő „próbatételének", a kezeknek festőien érzékeny ábrázolása). Lelket, karaktert „rajzol meg", s ami még ennél is több: nemcsak irodalmi, hanem festői mondanivalója van. A képfelület egésze, a kis részletek nyugtalan ecsetvonásai megjelenítő erőről, színérzékenységről vallanak.

Nagy korszakából, az 1877—1881-es évekből félszáznyi munkáját ismerjük. Ezek java része múzeumokban vagy külföldi gyűjtők tulajdonában van. E műveket kezdték keresni a 10-es évek végén, amikor a Gyárfás iránti érdeklődés feltámadóban volt. Ebben az időszakban keletkezett művei egytől-egyig magas művészi értéket képviselnek. Erényük a rendkívül biztos ecsetkezelés, lendület, nagyszerű kifejezőerő, jellemábrázoló képesség. Már az előző korszak előrevetítette ezeket az erényeket, most azonban művészi tudása elmélyül. A sok-sok tanulmányfej mutatja, hogy küzdött a minél tökéletesebb kifejezését. A tanulmányok sokszor a kész, nagy műveknél is értékesebbek, mert az utóbbiakon néha túlságosan nagy szerepet kapott a kor igényeiből következő „epikum", „anekdotizmus" (l. **Első fog, Pletyka**), míg a tanulmányokon csak a kifejezésre s a festői megoldások tökéletességére koncentrálhatott. Remekművek a Tetemrehívás-vázlatok, a Kund Abigél-tanulmány, a Fiatalság, öregség, és remekmű az ebben a korszakban keletkezett, Sepsiszentgyörgyön levő Császár Domokos-arckép.

Az 1882 és 1896 közötti korszakból viszonylag kevesebb munka maradt fenn. Ezekre az évekre esik külföldi utazása, a **Tetemrehívás** hűvösnek érzett fogadtatása okozta csalódás, újabb sikertelen kiállítások, önéletrajzi írásában is említett szembaja. Ha mindezt számításba vesszük, nem is olyan kevés az a mintegy 60 mű, melyet ekkorról ismerünk. Ezek között is van néhány remekmű, néhány igen jelentős alkotás (**Disznóölés, Ima, Császár Bálint arcképe, V. László**-tanulmányfej stb). De sok ebben az időben a félbemaradt munka, meg nem valósított elképzelés. (**Mátyás kompozíció**-tervek, **Az elhagyott szerető** stb.) Művészi ereje gyengült volna? Cáfolja ezt — hogy csak egy példára hivatkozzam — az V. László-tanulmányfej. Az előző korszak realista törekvései helyébe mintha az eszményítő szándék lépett volna. Gyárfás visszatért tanulni a trecento és a quattrocento művészetéhez. Olaszországi tanulmányútjának az eredményei e munkán figyelhetők meg a legszemléletesebben. Piero della Francesca műveinek a tökélye lebeghetett előtte, amikor ezt az arcot megfestette. Ecsetkezelése nyugodt, a festékréteg viszonylag vékony, nem törekszik anyagszerű ábrázolásra, mindent alárendel a festői célnak: a jellemábrázolásnak. De ebben is kerüli a romantikus kiélezettséget, mértéktartása, higgadt józansága a Tetemrehívás korszakához hasonló értéket csillant fel. Kár, hogy csak vázlatban, mert a nagy mű, melyhez ez a tanulmány készült, már nem ismétli meg ezeket az értékeket. Az ok: a hibás szemléletmód — Gyárfás „mesélő" történelmi kompozíciót akar alkotni. Két véglet közé került. Amit a hivatalosságok kértek — nem ment neki, amit meg a festészet időközbeni fejlődése, új útja mutatott fel — idegen volt tőle. Hiányzott az a légkör, mely tehetsége kifuttatásához szükséges lett volna.

Hogy a munkát sohasem hagyta abba, élete utolsó 3 évtizedének termése bizonyítja. Ekkorról maradt fenn a legtöbb képe, mintegy százhuszonöt alkotása. Az értékek itt a legvegyesebbek. Töménytelen középszerű arckép, lélektelen, fénykép után készített „iparosmunkák", rossz plein-air kísérletek, s köztük néhány remek felvillanás. A **Zongorázó fiú** már másfajta alkotás, mint a müncheni korszak, vagy akár a millenniumi időszak munkái voltak. A rajz szerepe másodlagos, inkább csak „jelzi" a formákat, és nem dolgozza ki. De a vöröseknek olyan szép harmóniáját teremti meg, ami föltétlenül előrelépést jelent régi felfogásához viszonyítva. Itt már nem „témát" festett, hanem képet. A téma csak ürügy a műhöz, eltűnik mindenféle epikum, marad a festés öröme.

A keltezés nélküli — s ezért pontosan nem datálható — **Zongorázó nő** a zöldek harmóniájára épül. Az epikus mondanivalót itt is a festőiség váltja fel. Nyugodt, széles ecsetkezelése, a színek mély harmóniája az impresszionista festészettel rokonítja. Ugyanúgy, mint a **Kalapos nő** vagy a **Női tanulmányfej tájképpel** esetében. S hogy mi forrott a műhelyében ezekben az évtizedekben, már sohasem tudjuk meg, mert vágyait, festői törekvéseit valósággal beleölte 30 évig festett nagy művébe, a **Gábor Áron halálába.** Beleölte — ahogy egy-egy új változattal elkészült, lekaparta, s kezdte elölről.

Miért? Varga Nándor Lajos grafikusművész szerint remekművek voltak ezek a változatok. A végső megoldás, ami — ugyancsak befejezetlenül — ránk maradt, csak félig sikerült alkotás. Csak felcsillannak rajta Gyárfás erényei. De felcsillannak! A kissé túl kidolgozott központi rész mellett, melynek az epikuma nem engedi érvényesülni a festői képzeletet, remekül megoldott, éppen csak felvillantott mellékfigurák, jelenetek vannak. S még inkább dicsérik festői tudását a halála évében készített önarcképek. Olyan művek ezek, melyeknek nincs koruk: nem realista, nem is impresszionista alkotások, hanem egyszerűen csak lélekelemző, kevés eszközzel megalkotott nagy művek.

4. A köztudatban a művész egyetlen műve él vagy legfennebb kettő (ha a Karlovszky Bertalan arcképét is figyelembe vesszük.) A felfogás azért alakulhatott ki, mert akik róla írtak a múltban, inkább mítoszt teremtettek körülötte. Mítoszt, mely ha tartalmaz is igazságokat, egészében véve hazug. Gyárfás nem egy és nem is két alkotást, hanem életművet hagyott hátra. Életművet, mely nem egységes, sok benne a megmagyarázhatatlan talány, félresikerült művek a nagy alkotások mellett, de mégis: egész és — még így is — öntörvényű.

Törvényei?

Egyik: az örök szenvedély. A kis, törékeny termetű ember parázsló szenvedélyt hordott magában. Szenvedélyt, mely ha nem tudott alkotásokban kitörni, befelé égett, emésztette. S talán ez volt az oka annak, hogy mérhetetlen sok energiája pazarlódott el az örök vívódásban, önmagával való küzdelemben.

Másik a sajátos lélektani realizmus. Az emberközpontúság. Egyetlen tanulmányán sem „gyönyörködött" — mint ahogy Benczúr tette — az anyagok ábrázolásában. Az ő anyaga az ember volt. A jellem, a lélek. Egész tanulmányt lehetne írni alakjai arckifejezéséről.

És végül: a mesteri festői tudás. Nagyszerű rajzos, nagyszerű piktor. A színek örömére később ébredt rá, mint a kifejezés lehetőségére. De felfedezte azt is, s így vált teljessé művészete.

5. Fél évszázad telt el azóta, hogy meghalt a „sepsiszentgyörgyi remete". Még mindig élnek olyanok, akik ismerték. Látták befele forduló tekintetű arcát, hallották zsörtölődéseit. De az a kis öreg, akit ők ismertek, más volt, mint az egykori ifjú titán, a **Tetemrehivás** alkotója.

Sokat beszéltünk már küzdelmeiről, megpróbáltatásairól. Próbáljunk meg a jövőben többet beszélni műveiről.

GAZDA JÓZSEF

Groteszk rokonok

Vilhelm Károly: **Festett famennyezetek. Alakos ábrázolások a XV—XVIII. századi erdélyi templomokban.** Kriterion 1975.

Az Erdélyben nagyon elterjedt kazettás mennyezetek meglehetősen szűk irodalmú kérdésével foglalkozik a szerző, annak is egyetlen kiragadott aspektusával — az alakábrázolásokkal. Tulajdonképpen hálátlan feladat, mert sok a kazetta, de rajta kevés az ember. Hálátlan, nemcsak mert sok-sok falusi templomot kell végigböngészni, rossz világítású helyiségekben leromlott állapotú deszkákon meglátni a szépet, fényképészt cipelni, de hálátlan azért is, mert végül is kit érdekel, hogy a babiloni bűnös asszonyt ezerhétszázvalamennyiben hány skorpiófarokkal tartotta méltónak ábrázolni az a nevével együtt is többé-kevésbé névtelen festőasztalos. Vilhelmnek nem volt hálátlan feladat, mert nem mint kutató, hanem mint festő végezte, és meggyőződésem, hogy nem tett egyebet, mint a századunkra annyiszor jellemző groteszk látásmód családfáját kutatta — a „fattyú" szenvedélyével. Önmagának. Ettől lett ez a könyv olyan elragadóan szubjektív, és éppen ezért olyan ellentmondást nem tűrően meggyőző. A könyv melléktermékeként a felfedező kíváncsiságnak: csak ennyit mond el, de olvasva a közbevetett mondatokat, kutatók sokaságát küldhetnénk kibányászni a rejtett összefüggéseket. Ezt a könyvet az is nyugodtan elolvashatja, akit egyáltalán nem érdekelnek a festett mennyezetek — két lap után kíváncsi lesz rájuk, s olyan csodavilágot ismer meg, amelynek nagyon sok köze van a századhoz. Vilhelm olyan hagyományt fedez fel számunkra, amelyről fogalmunk sem volt, de amelyet igazán érdemes ismerni.

(D. Varga)

Zongorázó fiú

Gyárfás Jenő

A remete

Látószögünk befogja Európát, és az utóbbi száz évet figyeljük: bábeli zűrzavar, szabálytalanság, az értelmetlenség porfellege. Munkálkodott az idő, termelt az ember... járművet, városokat és háborút is. A robbanás „lélekbe sugárzó ereje" még ismeretlen, de az előbbi korok egysége darabokra szakadt. Az akadémiák szinte délibábként lebegtek a fertőzés veszélyében. A mesterség tökéletes elsajátítása közben a felület „csillogása" elkápráztatta a festők szemét, a hűvös művilág láttatásánál tovább nem jutottak.

Gyárfás Jenő míves tudását a lelke mélyéből kikívánkozó érzelmek megjelenítésére használta fel. Ő volt az a festő, aki a legtöbbet hagyhatta volna ránk..., aki kitekintett Európára. Művei minket is megtanítottak e nemes kitekintés erkölcsére. Nem múlta felül Tetemrehívását remekebbre sikerült művel — de sepsiszentgyörgyi visszaromlása után „remeteségében" is dolgozott; a Mátyás-témákkal az elnyomó hatalommal hadakozott. A monarchiának üzent hadat, amely ellen végvári vitézként lázadozott...

Érdekes, s talán nem véletlen, hogy Gyárfást újból a monarchia bukása után fedezik fel... — nem véletlen, de késő már...

PLUGOR SÁNDOR

A Hét
1976 JAN 9
Sajtófigyelő
Magyar Hirdető

Bábok és képmásaik

A kolozsvári bábosok messzehangzó sikerrel mutatták be az ősszel Csokonai Vitéz Mihály **Özvegy Karnyóné**ját Kovács Ildikó rendezésében. A tévé magyar adása nem késlekedett, és hétfőn a legszámosabb publikumhoz is eljutott a kitűnő és érdekes előadás. (Szerkesztő: Huszár Irma.)

Sokféle kísérlet eredménye? Az is. A bábok mozgatói és beszéltetői nem először léptek ki a paraván mögül, és bizonyították színészi vagy mímes adottságaikat és képzettségüket. Kovács Ildikó most mindezt „totálisan" fel is használta: a szellemes bábokat és — megkétszerezve a szerepeket — a kedvvel komédiázó bábos színészeket, pantomimet és (mert az együttesnek jeles barátai vannak) Vermesy Péter kitűnő zenéjét. Stilárisan is nagyon sokféle elemet, úgyhogy a Karnyóné bábszínpadi változata egyszerre idézte a nálunk-sajnos-nem-volt commedia dell'arte, a vásári bohózat nem nagyon illedelmes, de máig életképes hagyományait, ahonnan a modern színjátszás már annyiszor merített, ellenszerül a meszesedés ellen, akárcsak az iskolai színjátszás rekonstruálható színpadi megoldásait — hiszen jobb híján ebből nőtt ki a közel kétszáz éves, tökéletlenségében is remek bohózat. De Kovács Ildikó rendezésének mégsem egy tudós és pedáns színháztörténeti rekonstrukció az érénye: eleven színház a Karnyóné. Eleven bábjáték. Színész és bábu kéz a kézben, ebben a megkétszerezett szereposztásban játssza el nekünk maszk és jellem örök farsangi tréfáját. A kolozsvári Karnyóné így válik modernné és jelzi, színháztörténeti utalásokon és összefoglaláson túl, a kezdetét valaminek, amihez hasonlóval a hírek és beszámolók szerint nem egy színház kísérletezik évek óta a világ más-más részén, és nem kevés sikerrel.

A tévében az eleven színpadi hatásból nyilván sok minden elveszett. De kárpótolt érte a nézőtér hangulata, amelyet a kamera hiánytalanul behozott, s a nézők között a sok-sok ismerős arc. Írók és tréfamesterek: Bajor Andor, Fodor Sándor... és mások.

(K. M.)

A mesebeli Henrik

Az **V. Henrik** a Franciaország elleni „igazságos" invázióval és az eszményi uralkodóval feudális szemléletű kuriózum a nem-angol számára, aki Shakespeare-ben megszokta szeretni, amit Bajor Andor úgy fogalmazott meg, hogy a világtörténelem összes forradalmai nem fosztottak meg a tróntól annyi királyt, mint Shakespeare egymaga . . . Konformista darab — Shakespeare tollával, színpadi fantáziájával megírva. Sir Laurence Olivier pedig, aki akkor még csak fiatal Shakespeare-színész és rendező volt, talán az Anglia fölötti légicsata miatt érzett aktualitást az Azincourt-i egyenlőtlen csatában. Inkább színpadszemlélet tekintetében érdekes ez az első, nem-romantikus Shakespeare-film, amely az Erzsébet-kori színpad realitásából indul ki, **előadást**, színtársulatot, kulisszát, közönséget és mostoha külső körülményeket mutat először, zuhogó esőben folytatott játékot, a szerepet nem tudó epizodisták ügyetlenkedését, kapkodó átöltözést a kulisszák mögött — szóval a színészéletnek azt a romantikáját, amelyet a Ciulei-féle **Első Erzsébet**-előadásból ironikusabb fűszerezéssel ismerünk. A rendező Oliviert pedig a képzelet és valóság játéka fogta meg, hiszen ez az a darab, amelyben Shakespeare szinte leckét ad abból, hogy miért szükségtelen a díszlet: amit a Prológ a színváltozásokkal díszlet helyett elmond, azt a legzseniálisabb tervezőnek is kár volna megfestenie. Így aztán, amint az előadás kilép a vendéglőudvari színpadról a valós tájba, filmhelyszínbe — veszít a költészetéből. Csak a calais-i belső felvételek gótikus stilizáltsága sejteti azt a konvenciót merészen vállaló szemléletet, amely a III. Richárd díszletezését, képi megfogalmazását jellemzi majd.

Játékstílus tekintetében azonban korrekt, szakszerű és unalmas. Mai szemmel már nagyon régimódi ez a majd harmincötéves Shakespeare-előadás. Egyetlen arc, egyetlen egyéniség sem marad meg bennünk a kifogástalanul elmondott szöveg mögött. Csak a mesés, szép, okos, fiatal Henrik, aki azonban egyelőre ennyi: mesebeli királyfi. S csak azt figyeljük rajta: hol, hogyan fog kibújni az eszményi uralkodó középkori reklámbeállítottsága mögül a baljós zsenialitás, az anti-eszmény, a szörnyeteg Richárd majd oly izgalmas és modern művészi megfogalmazása.

(— sz — a)

Boér Ferenc hitvallása

Boér Ferenc gyűjtötte az anyagot, érlelte magában a verseket, évek óta készült decemberben bemutatott műsorára, amelyről a tévé híradása útján a szélesebb [...] run[...] dos[...] ver[...] füg[...] a [...] ver[...] zott[...] hányada a Korunk két folyamában eddig jelentkező alkotóknak. Boért különben sem az illusztrálás szándéka vezette, hanem a „Korunk költészetét" vagy a „Korunk írói körét" akarta bemutatni (a második folyamnál ezekről nem is beszélhetünk), hanem a folyóiratban közölt lírai alkotások hangvételében, mondanivalójában felfedezhető folytonosságot, azt a következetességet, mely a Korunkat megjelenése óta jellemezte. A Korunknak a társadalmi kérdésekben való harcos kiállását igazolják a műsorban elhangzott költemények. Boér Ferenc azonban nemcsak erről akart szólni.

Szerinte a Mondj igazat egyaránt korparancs az alkotó és az előadóművész számára, annak a művésznek a hitvallása, aki valóban az élő szó erejével akar hatni, s nemcsak tehetségével, hanem mondanivalójával: a mindennapok, napjaink problémáinak felmutatásával. Nemcsak Ritoók János címadó költői tízparancsolatával győzött meg erről, hanem mindazokkal a versekkel is, melyeket a régi és a mai Korunkból válogatott. Ötödik önálló szavalóműsorával így önmagáról is vallott, arról a hivatásról, melyet a pódiumon be akar tölteni.

Művészileg kiérlelt műsorral lépett a közönség elé, amit nem ártana a februári kolozsvári bemutatkozás alkalmával az Electrecord számára is felvenni. Lemez készülhetnek belőle. Megérdemelné a Korunk, Boér Ferenc és az igazmondás is.

MUZSNAY ÁRPÁD

Január 11-17

A televízió műsora

Állandó műsorszámok: **19.20:** Esti mese. **19.30:** Hírek. **22.10:** Hírek.

VASÁRNAP: 8.30: Műsorelőzetes. **8.40:** Pioníroknak. **9.35:** Daktari. **10.00:** Falműsor. **11.15:** Tudományos újdonságok (a paleontológia és az élővilág titkainak megfejtése). **11.45:** Fiatalok hangversenye (Csaba Péter — hegedű, Mariana Cioromila — mezzoszoprán). **12.30:** Katonaműsor. **13.00:** Telex. **13.05:** Vasárnapi album. (13.30 Rajzfilm. **14.00:** Samantha. **14.25:** Aristide Buhoiu riportja. **14.40:** A zenésfilm történetéből. **15.00:** Lósport a nagyvilágban. **16.00:** Villámtréfa. **16.08:** Áriák. **16.23:** Cirkusz. **16.30:** Ioan Grigorescu riportja Kubáról. **17.02:** Sakk. **17.17:** Tévésztárok. **17.27:** Mai román líra. **17.33:** Könnyűzene.) **17.50:** Az ember fejlődése II. **18.30:** Offenbach: Perichole — a galaci zenés színház előadásában. **19.00:** Gyermekeknek. **20.00:** Az argeşi porcelán. Riport. **20.20:** A Mary Deare hajótörése. (USA—angol koprodukciós film — 1959. Rendezte Michael Anderson. Főszerepben Gary Cooper, Charlton Heston, Michael Redgrave, Richard Harris.) **22.10:** Sport.

HÉTFŐ: 16.00: Iskolatévé (Földrajz V. o. — állóvizek. Történelem VIII. o. — Horia, Cloşca és Crişan).

HÉTFŐ: 16.30: MAGYAR NYELVŰ MŰSOR

Az ország összes megyéinek arányos fejlesztése — az egyenlőség alapja. Kommentár. Ipari szemle: jó indulás — új sikerek a termelésben. Modern munkavédelmi felszerelések — Sallay Ibolya riportja. Mezőgazdasági szemle.

Körkép.

Pécska a városiasodás útján. Jireghie Virgil és Kocsik József riportja.

Tudomány, termelés, társadalom. (Kislexikon. A tudományos-műszaki forradalom és az ötéves terv. Dokumentumfilm. Képes krónika az 1877-es függetlenségi háborúról. Egy ateista naplójából: „Csodák" és csodák — Aniszi Kálmán jegyzete. Szabédi László versét elmondja Senkálszki Endre. Új hazai műszer a termelés szolgálatában — Rostás Zoltán interjúja Ágoston Ágoston mérnökkel az oszcilloszkópról. Hírek, érdekességek, új könyvek.) Műsorvezető: Mag Péter.

Tévészínház: Kőszegi Margit jubileumi műsora. Közreműködik Lohinszky Loránd, Csorba András, Lőrinczy Ilona, Borbáth Ottilia, Réthy Árpád, Farkas Ibolya, Tanai Bella, Ferenczy István, Tarr László, Kovács Levente, Kincses Elemér. Rendező: Lohinszky Lóránd. Díszlet és jelmez: Tamás Anna. Zongorán kísér: Hamza Magda. Főoperatőr: Gheorghe Neacşu. Vágórendező: Marius Strugaru. Zenei szerkesztő: Simonffy Katalin. Szerkesztő: Tönöry Péter. Gyártásvezető: Evellei László. Román felirattal.

19.00: Nőkről nőknek. **20.00:** Fiatal népdalénekesek vetélkedője. **20.55:** Resicai fiatalok. Riport. **21.15:** Forsyte Saga III.

KEDD: 9.00: Iskolatévé (Gheorghe Coşbuc. Orosz nyelv, V. o. — Földrajz, IV. évf. — a Fekete-tenger. Növénytan, V. o. — a baktériumok szerepe a természetben. Óvodásoknak a barátságról.) **10.00:** A Iaşi-i Gyermekszínház versműsora. **10.20:** Múló szerelmek (román film — ismétlés). **12.00:** Telex. **16.00:** Iskolatévé. (Traian Vuia — IV. o. Politikai gazdaságtan III. évf. — az önköltség. Biológia líc. I. évf. — spórásszaporodás). **16.30:** Francia nyelvlecke (középfok). **17.00:** Telex. **17.05:** Népi zene. **17.20:** Írók riportjai. **17.40:** Orvosi tanácsadó (A gyermekek szemének higiéniája). **17.50:** Mezőgazdasági szakoktatás. **18.20:** Georgeta Orlovski szopránénekesnő műsora. **18.40:** Csehszlovákia. Riport. **20.00:** Hazafias versek. **20.00:** Anca Arion ankétja a babonáról. **20.40:** Tévészínház: A nagy álom II.

SZERDA: 9.00: Iskolatévé (Növénytan V. o. — A nedvkeringés. Caragiale-novellák. Egészségtan óvodásoknak. Ismétlések). **10.00:** A hétfő esti riport ismétlése. **10.15:** Zsebszínház. (Csehov: Háztűznéző. Főszerepben: Irina Petrescu, Virgil Ogăşeanu, Marcel Gingulescu). **10.45:** Népi zene. **11.15:** A vasárnapi tudományos műsor ismétlése. **11.45:** Hazafias kórusművek. **12.00:** Telex. **16.00:** Iskolatévé (Társadalomtudomány: Tudás, öntudat, cselekvés. Konzultáció.) **16.30:** Orosz nyelvlecke (középfok). **17.00:** Telex. **17.05:** Műsorajánlás. **17.20:** Autósoknak. **17.30:** Népművelők híradója. **18.10:** Mezőgazdasági szakoktatás. **18.40:** Pronoexpressz-húzás. **18.50:** Ideológiai-politikai fórum (A vallás és a kultúra évezredes konfliktusa I.). **20.00:** Gazdasági szemle. **20.35:** Filmmúzeum. Vonat az ég felé. (Csehszlovák film 1972. Rendezte Karel Kachyna). **22.00:** Könnyűzene.

CSÜTÖRTÖK: 16.00: Iskolatévé (Matematika IV. évf. — Valós függvények, határérték, folytonosság). **16.30:** Német nyelvlecke (középfok). **17.00:** Telex. **17.05:** Kamarazene és balett. **17.25:** Riportok a szocialista országokból. **17.35:** Zenei híradó. **17.55:** Ifjúsági enciklopédia. **18.20:** Munkavédelem. **18.45.** Tévé-egyetem. (Politikai tanfolyam. A román biológia történetéből II. Civilizációtörténet — Ázsia a XX. század első évtizedeiben.) **20.00:** Világgazdasági szemle. **20.15:** Moldovai folklór. **20.40:** Tudomány (Energia- és fűtőanyagtakarékossági kutatások Kolozsvár-Napocán. Szövettan és terápia. Új technikák a fogászatban. Technikai újdonságok: távvezérlésű önműködő fűrészek). **21.10:** Irodalmi-művészeti szemle (Eminescu-műsor). **21.50:** Könnyűzene-énekesek a nagyvilágból.

PÉNTEK: 16.00: Iskolatévé (Munkaszervezési tanfolyam üzemi mesterek számára). **16.30:** Angol nyelvlecke (középfok). **17.00:** Német nyelvű adás (a műsorból: **Az álom** — zenés film fiatal szebeni énekesekkel). **18.45:** Lottó-húzás. **18.55:** Növény- és állatvilág (Az erdő egészségtana. Krizantémek. A korzikai mufflonjuh. Különfélék). **20.00:** Reflektor. **20.20:** Darwin élete. (Angol film, rendezte Jack Couffer). **21.45:** Slágerfesztivál — Drezda 1975.

SZOMBAT: 10.00: Egy élet egy eszme szolgálatában: Alexandru Odobescu (1834—1895). **10.30:** A vasárnapi gyermekműsor ismétlése. **11.00:** Filmmúzeum (ismétlés). **12.25:** A Fehér megyei szakszervezeti folklóregyüttes műsora. **12.55:** A pillanat (Nicolae Holban dokumentumfilmje. Ismétlés). **13.15:** Telex. **13.20:** Dokumentumfilmek. **13.45:** Tévé-panoráma: Téli képek. **14.15:** Sile Dinicu és zenekara könnyűzene-hangversenye. **15:00:** A hét kulturális eseményei. **15.20:** Filmkultúra. **16.20:** Rögbi (Anglia—Wales. Londoni közvetítés). **18.05.** Ifjúsági klub. (A fővárosi Ion Creangă Színház művészeinek zenés műsora.) **18.55:** Adrian Păunescu tévé-költeménye. **20.00:** Tévéenciklopédia (Levéltárak titkaiból. Állatvilág. Röviden.) **20.40:** Kojak. **22.25:** Dan Iordăchescu és Constantin Gabor énekel Cimarosa, Mozart, Donizetti, Rossini, Telemann vígoperáiból.

A román rádió magyar nyelvű műsora

Hétköznap: 6.30—7.00: Marosvásárhely (Hírek, zene, riportok); **13.00—14.30:** Kolozsvár, **14.30—15.30:** Bukarest; **18.00—19.30:** Marosvásárhely, **19.30—20.30:** Kolozsvár.

Vasárnap: 7.30—9.00: Kolozsvár, **9.00—10.00:** Marosvásárhely, **10.00—10.20:** Bukarest; **17.00—18.00:** Marosvásárhely.

Hétköznap a 202, 318 és 330 méteres hullámhosszon. Bukarest 477 méteren is.

VASÁRNAP: 7.30—10.20: Falműsor. Zene, riportok. Gagyi László prózájából. Kívánságmuzsika. „Hogy jusson vers mindenkinek" — népballadák. **9.00—10.00:** Pioníroknak, iskolásoknak. (A szülőföld dicsérete. Hol járt pionírriporterünk? Pionírdalok. Postás Jankó levelesládája. Péterke és a 12 hónap.) **10.00—10.20:** Hírek. Öt perc magnósoknak. Bodor Pál jegyzete. **17.00—18.00:** Vasárnapi mozaik. (Alkotás és munka — jegyzet. Színházaink az új esztendőben. Mesterség és művészet.)

HÉTFŐ: 6.30—7.00: Reggeli híradó. **13.00—15.30:** Heti műsorismertetés. Schubert-dalok. Tudományos híradó. Népi táncok a bonchidai művelődési ház népi zenekarának előadásában. Sport és muzsika. **14.30—15.30:** Hírek. Népdalok, népdalfeldolgozások. Domokos Géza jegyzete. Külpolitikai kommentár. Hírek. Sportkrónika. **18.00—20.30:** Hétfői krónika. Az „Universal grup—72" felvételeiből. Sport. Kozma Mátyás: Téma variációkkal — orgonán előadja a szerző. Ankét: honpolgári kezdeményezések nyomában Gyergyószentmiklóson. Énekóra. **19.30—20.30:** Hangos híradó. Könnyűzene. Kultúrtörténet. Tóth István előadássorozata: (Erdélyi humanisták latin nyelvű költészete. Az avantgarde művészetfilozófiai problémái a népfronti Korunkban — Rácz Győző előadása II. rész.)

KEDD: 6.30—7.00: Hírek, zene, riportok. **13.00—15.30:** Időjárásjelentés. Zenés portré: Witold Lutoslawski. Párbeszéd a hallgatóval. A „Melodia" együttes. Újítók az új tervévben — riport a Metalul Roşu üzemről. Könnyűzene. Román népballadák. **14.30—15.30:** Hírek. Könnyűzene. Kongresszus előtt a néptanácsok — dr. Lőrincz László jegyzete. Dzsessz. A hét interjúja dr. Albert Ferenccel. Hírek. Sport. **18.00—20.30:** Hírek. Zenés posta. Riport Ákosfalváról és Karácsonyfaváról. Seress András folklórkutató arcképe. Veress Árpád nótákat énekel. **19.30—20.30:** Hangos híradó. Zsibongó — ifjúsági műsor.

SZERDA: 6.30—7.00: Hírek, zene, riportok. **13.00—15.30:** Időjárásjelentés. Terényi Ede I. vonósnégyese. Nőkről nőknek. Könnyűzene. Aniszi Kálmán jegyzete. **14.30—15.30:** Hírek. Nóták, csárdások közkívánatra. Bánsági krónika. Könnyűzene. Kommentár. Hírek. Sport. **18.00—20.30:** Hírek. A marosvásárhelyi Művészeti Líceum hangversenye. Irodalmi-művészeti napló (Hazafias versek. A marosvásárhelyi képzőművészeti szalon. A zene és visszhangja — Zoltán Aladár jegyzete. 100 éve született Jack London). Szabó Edit könnyűzene-felvételeiből. **19.30—20.30:** Hangos híradó. Építőkkel a Drăgan völgyétől a Jád völgyéig — zenés riportműsor.

CSÜTÖRTÖK: 6.30—7.00: Reggeli híradó. **13.00—15.30:** Időjárásjelentés. György Zsolt dzsesszműsora. Művelődési album. Könnyűzene. A műszaki-tudományos forradalom ötéves terve a szatmári üzemekben. **14.30—15.30:** Hírek. Könnyűzene-kívánsághangverseny. Külpolitikai negyedóra. Hazai tájak — 1976. Hírek. Sport. **18.00—20.30:** Hírek. Hazafias kórusművek. Szivárvány — ifjúsági műsor. **19.30—20.30:** Hangos híradó. Életképek. Népdalok és nóták. A mikrofon előtt: Varga Vilmos.

PÉNTEK: 6.30—7.00: Reggeli híradó. **13.00—15.30:** Illés József bukaresti levele. Könnyűzene. Ankét a téli ellátásról Kolozs megyei fogyasztási szövetkezetekben. Ifjúsági dalok. Ajándékmuzsika. **14.30—15.30:** 24 óra. Demény Piroska folklórműsora. Péntekről péntekre. Közművelődés, irodalom, művészet. Hírek. Sport. **18.00—20.30:** Hírek. Káderképzés — riport a csíkszeredai Faipari gép- és cserealkatrész-gyárban. Részletek Fényes Szabolcs **Maya** c. operettjéből. Négyszemközt. Madaras Gábor népdalokat énekel. **19.30—20.30:** Hangos híradó. Vokálszimfonikus hangverseny (Aurel Stroe: Békekantáta. Miriam Marbé: Emlékezés). Ideológiai fórum.

SZOMBAT: 6.30—7.00: Reggeli híradó. **13.00—15.30:** Szombat déli magazin. Rügybontó — kisgyermekeknek. **14.30—15.30:** Hét végi krónika. Tipp-top — a hét legnépszerűbb 7 dala. Külpolitikai kommentár. Világslágerek. Sport. **18.00—20.30:** Hírek. Zene közkívánatra. Kaleidoszkóp — hét végi magazin. **19.30—20.30:** Hangos híradó. Látogatás Szabó T. Attila nyelvész professzornál. Tánczene.

A bukaresti rádió műsorából

HÍREK. Hétköznap: az I. műsoron 5-től 12-ig óránként, majd 16, 17, 21, 24, 2 és 4 órakor; a II. műsoron 6, 7, 10.30, 13, 16, 19, 22.30 és 0.55 órakor; a III. műsoron 9, 12, 17, 19.30 és 23.55 órakor. **Vasárnap:** az I. műsoron 7, 13, 20, 22, 24, 2 és 4 órakor; a II. műsoron 7, 10.30, 13, 17, 19, 20.30 és 0.55 órakor.

SZIMFONIKUS ÉS KAMARAZENE: Paul Klee és a zene **(vasárnap II. 11.00).** Zenei híradó **(hétfő II. 21.50).** A Rádió-Televízió Stúdiózenekarának és kórusának hangversenye. Vezényel Liviu Ionescu. Műsoron Gheorghe Dumitrescu Oratóriuma; Schuman-dalok; Rachmaninov II. zongoraverseny; Liszt: Les Préludes **(csütörtök II. 20.00).** A fővárosi filharmonikusok hangversenye **(szombat II. 20.00)** Isaac Stern hegedül (Mozart, Bruch, Bartók, Bach, Beethoven, Prokofjev, Wieniawski, Sibelius, Brahms, Haydn és Lalo hegedűversenyei és kamaradarabjai **(hétfőtől szombatig II. 13.30).** Szimfonikus, vokális és kamarazene **(mindennap I. 23.00. hétköznap II. 8.00, 9.40, 14.10, 15,20, 19.05).** Zenei kaleidoszkóp **(vasárnap II. 15.15 — 17.00).** Igor Markevitch vezényel: Haydn, Liszt, Debussy **(vasárnap II. 20.00).** Doru Popovici és Wilhelm Berger szimfonikus művei **(vasárnap II. 23.30).** Händel, Saint Saëns, Orff műveiből **(hétfő II. 20.00).** Johann Christian Bach szimfóniái **(kedd II. 19.10).** Smetana: Moldva. **(szerda II. 15.20).** Schubert- és Mendelssohn-nyitányok **(szerda II. 19.10.)** Cézar Franck: Az elátkozott vadász — szimfonikus költemény **(szerda II. 23.00).** Aurel Popa, Junger Ervin és Terényi Ede művei a Kolozsvár-Napoca-i filharmonikusok előadásában **(csütörtök II. 12.00).** Stravinsky és Xenakis műveiből **(csütörtök II. 23.00).** Hugo Wolf-dalok **(péntek II. 12.29).** Paul Badura-Skoda Shumann-műveket zongorázik **(péntek II. 16.50).** Janequin- és Purcell-művek **(péntek II. 19.10).** Új lemezek: A varsói filharmonikusok kamarazenekara klasszikus miniatűröket játszik **(szombat II. 17.50).** Liszt: h-moll szonáta — előadja Valentin Gheorghiu; Richard Strauss: Don Juan — a bécsi filharmonikusokat vezényli Herbert von Karajan **(szombat II. 23.00).**

OPERA: Verdi: Traviata. Vezényel Georges Prêtre. Énekel Montserrat Caballé, Carlo Bergonzi, Sherill Milnes **(szombat II. 20.00).** Rossini: Sevillai borbély **(vasárnap II. 19.15).** Borodin: Igor herceg, a belgrádi opera előadásában **(hétfő 19.10).** Puccini: Manon Lescaut — vezényel Ionel Perlea **(kedd II. 12.00).** Hacsaturjan: Gayaneh balett **(kedd. II. 21.30).** Mozart: Idomeneo **(szerda II. 10.35).** Bentoiu: A szerelem mint orvos **(szerda II. 23.20).** Monteverdi: Orfeo **(csütörtök II. 19.10).** Régi román operák **(péntek II. 14.55).** Áriák. énekesek **(vasárnap I. 17.30. 22.30; kedd II. 22.00: szerda II. 9.40 és 15.40: csütörtök II. 0.10; szombat II. 19.10).**

DZSESSZ: (vasárnap II. 21.45; hétfő II. 23.00: kedd II. 22.35; szerda II. 0.30; csütörtök II. 22.15; péntek II. 22.35; szombat II. 23.48).

SZÍNHÁZ: Arisztofanész: Béke **(hétfő I. 20.30).** Eugen Lovinescu: Angyal és démon **(szerda II. 20.00).** Haşdeu: Răzvan és Vidra **(péntek II. 10.35).**

Halálugrás a levegőben.

(Repülés felfordult monoplánon. — Blériot uj találmánya.)

Távirati tudósitás.

Páris, szeptember 2.

Péjoud francia aviatikus, aki nemrég ejtőernyőjével keltett nagy feltünést, tegnap a juvisy-i repülőtéren Blériot rendszerü repülőgépen fölszállott és olyan bravuros mutatványt csinált, amely eddig páratlan az aviatika történetében. Mintegy ezer méter magasan járt már a gép, amidőn Pégoud siklórepüléssel kezdett leszállani egészen addig, mig a gép háromszáz méternyire volt a föld fölött. Akkor hirtelen

megforditotta a repülőgépet tengelye körül, ugy, hogy a kerekek voltak fölfelé.

Ebben a helyzetben mintegy négyszázméternyi utat tett meg Pégoud visszintes irányban. Ekkor a stabilizátorral a repülőgépet ismét a rendes helyzetbe hozta és lassan leszállt. A gép és stabilizátor kifogástalan állapotban volt a mutatvány után. A közönség viharosan ünnepelte a bátor aviatikust és kérte, hogy ismételje meg mutatványát, Blériot azonban, aki szintén ott volt a repülőtéren, nem engedte meg tanitványának a kalandos vállalkozást.

Pégoud ma óriási közönség előtt megismételte bámulatosan vakmerő mutatványát. *Hajmeresztő látvány* volt, amint a pilóta fejjel lefelé csüggve siklott előre a levegőben és azután ismét a normális helyzetbe forditotta egy ügyi bukfenccel a gépét. Amikor Pégoud leszállt, a közönség lelkes ovációkkal vette körül az aviatikust, aki ezzel a mutatványával még nagyobb feltünést keltett, mint a multkor azzal, hogy leugrott és ejtőernyővel baj nélkül a földre ereszkedett a háromszáz méter magasban levő monoplánról. — Az uj stabilizátort Blériot találta fel.

Megálmodta az apja halálát.

(Amerikai magyar titokzatos gyilkosa.)

Saját tudósitónktól.

Makó, szeptember 2.

Az Amerikai Magyar Népszava legfrissebb számában egy kivándorolt magyar család megindító tragédiájáról olvasunk. *Mészáros* János, aki Makóról vándorolt ki Amerikába, South Bethlehemben nyugodtan ült a napokban Mikula Lőrinc burdosgazda háza előtt. Levelet kapott a leányától, azt olvasta. A leánya, Julcsa, Nikolics bárónál szolgált mint szobaleány. Igy szólt a levél:

Kedves édes jó apám! Csak a napokban kaptam meg az adressát, hát siettek pár sort irni. Édes jó apám, *már három éjjel magával álmodok*, azt álmodtam, hogy valakivel küzdelmet folytat. Ugy érzem édes apám, hogy magát valami baj éri és *mi nemsokára árvák leszünk*. Jöjjön haza, kedves apám, vagy küldje el a fotográfiáját, mert érzem, hogy sohasem fogom magát élve meglátni. Bár a jó isten inkább engem venne el előbb, hogy ne lennék árva, mert érzem, hogy nemsokára árva leszek. Csókolja sirig hü leánya Juliska.

Épen össze akarta hajtani a levelet Mészáros János, amikor előtte toppant egy dult arcu ember. Kés villant a kezében és *szivén döfte Mészárost*. A szerencsétlen ember nyomban meghalt, a gyilkos pedig elmenekült. A burdosház vendégei csak annyit tudnak róla, hogy Jolis nevü horvát ember, akit Mészáros egyáltalán nem is ismer.

Mészáros kofferjét fölnyitotta a rendőrség és a leveleket, amiket ott találtak, *Kovács* Lajos plébánoshoz viték, aki megállapitotta egy levelező lapból, hogy Philadelphiában van a felesége. Még az éjjel sürgönyt menesztettek a philadelphiai magyar konzulátushoz, akik kikutatta Mészáros János feleségét, ki az Atlantic Cityben egy amerikai családnál szakácsnő. Szegény asszony azonnal utra kelt South Bethlehembe, hol legalább részt vehetett férje temetésén.

A rendőrség ötven dollár jutalmat tüzött ki annak, aki a gyilkos nyomára vezet.

Tizenöt évig készülő festmény.

— A meghasonlott művész tragikuma. —

Saját tudósitónk telefonjelentése.

Budapest, szeptember 2.

Másfél évtized előtt a nagy alkotásokra hivatott, emlegetett művészek közé tartozott *Gyárfás* Jenő, *Benczur* Gyulával vetekedő talentumot látták benne. Képei akkor feltünést és az a művészi, nagy vászon, amelyen Arany balladájának a Tetemrehivásnak tragikus jelenetét festette meg sokáig a Nemzeti Muzeum képtárának disze volt. Most kikerült a Szépmüvészeti Muzeumba, valamelyik raktárba, vagy valamelyik vidéki kulturházba. Tragikus volt mindjárt első nagy képének a sorsa: a Tetemrehivást Gyárfás Jenő reményei ellenére nem vette meg az állam

és a tehetséges, elkeseredett festő emiatt késsel fölvagdalta a nagyméretü, ragyogó vásznat.

Később mégis mást gondolt: kijavította, összeállitotta a darabokra vágott képet és büszke daccal *odaajándékozta az államnak*. És a kép, amelyet megvenni nem akartak, évekig ott szerepelt a muzeumi képtár népszerü képei között. Gyárfás azonban elkedvetlenedett, eltünt a fővárosból és vidékre költözött, székely hazája egyik kis falujába Szentgyörgyre azzal az elhatározással, hogy addig nem mutatkozik, nem állit ki, a mig olyan alkotással nem készül el, amely egyszerre meghódoltatja tehetsége előtt a kételkedőket.

Évek teltek el azóta és még mindig Szentgyörgyön él Gyárfás Jenő festőmüvész. Mindenféle legenda kering a magányban élő emberről. Hogy feleségül vette a cselédjét, akitől gyermekei vannak, hogy

tizenöt éve dolgozik egy óriási képen.

Mélyen benyuló kert közepén áll egy villaszerü épület, amelynek előrésze modern festőmüterem. Egy ujságiró most meglátogatta a remetéskedő művészt, de nem találta odahaza. A művész felesége azonban bevezette a látogatót a müteremben.

A főfalon befejezetlen kép látható: Gábor Áron halála. Tizenöt éve festi a képet Gyárfás, lelkének minden erejével és teremtő ereje nem tudja alkotásra varázsolni az álmát: Gábor Áron halálát. Körülbelül öt méter hosszu és három méter magas a kép, amely csatajelenetet ábrázol. Középen ágaskodó lóról halálra sebesülten bukik le Gábor Áron. Két székely fölfogja. A kompozició bizonytalan. A lovak nem élnek. Gyárfás régi rajztudása plaine-airben megbomlik.

Sok kép van szerte a falon. Benczuros bravurral festett portrék, egy nagy oltárkép, melyet nem fogadtak el. Fényképező masinák. Egy fénykép, hol a fej kockákkal van beosztva. Valahol egy polcon az itteni kép főalakjának, Kund Abigélnak egy fiatalabb mellképe. Ebben a világban álmodik, vergődik, dolgozik tizenöt éve nagy alkotásán a meghasonlott lelkü művész.

Budapestre hozták a négy milliós nyakéket?

(Hajsza a kincs után Európán keresztül.)

Saját tudósitónktól.

Budapest, szeptember 2.

Mint ismeretes, a Páris és London között eltünt gyöngynyakláncnegyedfél milliós kárt okozott a Lloyd biztositó társaságnak, mert a szállitás előtt a párisi Salamon cég ekkorra összegre biztositotta a küldeményt. Természetes, hogy a londoni intézet minden követ megmozgatott, hogy visszaszerezze a tolvajoktól a nyakláncot. A nyomravezetőnek kétszázezer frank dijat tüzött ki, azonkivül a tolvajoknak másfélmilliót és büntetlenséget igért, ha visszaszolgáltatják az ékszert.

A minap az a hir jött Londonból, hogy *Price*, a Lloyd igazgatója a kontinensre utazott, mert levelet kapott Berlinből a tolvajoktól, hogy a kitüzött dijért átadják neki az ékszert. A berlini rendőrség érintkezésbe akart lépni Price-vel, de kiderült, hogy nincs Berlinben, hanem *állitólag Bécsben* időzik s ott tárgyal a tolvajok megbizottjával. Erre a bécsi rendőrség is kutatni kezdett s megállapitotta, hogy Price *nincs az osztrák császárvárosban*. A nemzetközi rendőrséget ez a negativ eredmény arra a föltevésre inditotta, hogy Price csak fére akarta vezetni a nyomozó hatóságokat, mert a tárgyalás nem Berlinben, nem Bécsben, hanem egy harmadik nagy városban folyik. *Ez a város pedig Budapest.*

Ezt a föltevést több körülmény igazolja. A bécsi kutatás kideritette, hogy a nyakék egyes gyöngyszemeit a londoni Mayer cég bécsi ékszerészektől kapta bizományba és nagy bérfizetés mellett, mert a cégnek az volt a terve, hogy a nyakláncot eladja Vilmos császárnak, aki leányának szánta házasságára ajándékul. A vásár azonban nem sikerült, ami megrenditette a Mayer céget, mert elkövette azt a hibát, hogy kifuratta a gyöngyszemeket s ezért a bécsi ékszerészek nem akarták visszavenni a gyöngyöket. Mayer és párisi képviselője, Salomon, tehát kieszelték a lopást s a nyakláncot föl sem adták a postán, hogy a biztositó társaságon eret vághassanak. Most pedig még másfélmilliót akarnak kisarolni a Lloyd tól a nyaklánc visszaadása fejében.

Budapestre azért terelődött át a figyelem, mert mind Mayer, mind Salomon magyarországi származásuak s itt több bizalmas emberük van. Különben is ösmert dolog, hogy *Budapesten az ékszertolvajoknak titkos egyeztető irodája van már évtizedek óta.* Már számos példa volt arra, hogy a kárvallottak a rendőrség megkerülésével visszakapták kellő váltságdij lefizetése mellett az ékszerüket egy budapesti kávéház törzsasztala mellett.

A kilencvenes évek legbirhedtebb nemzetközi ékszertolvaja egy bizonyos Kálmán cigány volt, akinek az volt a trükkje, hogy mindig kiegyezett a kárvallottakkal. Legutolsó csinyje az volt, hogy egy müncheni gyárostól az ottani szinház előcsarnokában ellopta a tizezer koronát érő nyakkendőtüjét. A gyáros néhány nap mulva levelet kapott Lembergből, hogy ha ezer forintot küld poste restante bizonyos jeligére Budapestre, postafordultával megkapja a brilliánstüt. A gyáros megbizott a tolvajbecsületben s nem is vallotta kárát, mert visszakapta az ékszert.

Hat évvel ezelőtt két bécsi ékszerész cég egyeskedett ki egy szélhámosnő megbizottjával Budapesten. A két cég kilencvenezer korona értékü ékszert küldött Gödöllőre *Sztáray* grófnőnek, néhai Erzsébet királyné udvarhölgyének. Természetesen nem sejtették, hogy e hangzatos cim alatt *Freyler* Irma, néhai Pufisch szerelője, a

Sturdza grófné néven is szereplő csalónő fonta be őket. Amikor erről meggyőződtek, a grófnő megbizottja egyezséget ajánlott a cégeknek. Az egyezség létre is jött Budapesten s a cégek a kilencvenezer korona értékü ékszert a minap elhunyt *Trenesiner* dr. bécsi ügyvéd u'ján hiánytalanul visszakapták hatezer korona fejében. A közeli napok valószinüleg megoldják az eltünt milliós nyakék problémáját s Budapest lesz a piaca ennek az óriási ékszervásárnak.

Uzsorával vádolt zongoragyáros.

(Kölcsön vagy zongorabérlet?)

Saját tudósitónk telefonjelentése.

Budapest, szeptember 2.

Egy ismert nevü budapesti zongoragyárost helyezett ma a törvényszék vádtanácsa vád alá uzsora vétségéért, mert visszaélt egy fővárosi tanár szorult anyagi helyzetével.

Farkas József dr. fővárosi tanár az ezerkilencszázhetedik év elején szoruit anyagi helyzetében *Dehmal* Károly budapesti zongoragyároshoz fordult kölcsönért. Dehmal hajlandó volt háromszáz korona kölcsönt adni oly feltétel mellett, ha dr. Farkas a tulajdonát képező hétszáz korona értékü zongoráját leköti és kötelezi magát, hogy a zongoráért havonta tizenkét korona bért fizet.

Kikötötte még Dehmal azt is, hogy ha Farkas dr. a kölcsönt hat hónap alatt vissza nem fizeti, ugy a zongora Dehmal tulajdonává lesz. A tanár a havi 12 koronás béreket pontosan fizette 1907. november havában további 200 korona kölcsönt kért és kapott Dehmaltól hasonló feltételek mellett és minthogy a zongoragyáros a lekötött zongora javitási munkálatokért még külön 78 koronát számitott fel, Farkas József dr. összes tartozása 578 koronára rugott. Éveken át fizette Farkas József a 12 koronás zongorabéreket Dehmalnak.

A muit év március havában azonban nem tudott fizetni és azt az ajánlatot tette Dehmalnak, hogy a hátralékos tartozását és ennek törvényes kamatait rendezni akarja, még pedig olyképen, hogy a tartozásának összegéből a bér címén fizetett havi részletek levonásba hozassanak. Dehmal azonban ragaszkodott a követelés teljes összegben leendő kiegyenlitéséhez és miután Farkas dr. erre hajlandó nem volt, Dehmal az adós tulajdonát képező és csak szinleg bérelt zongorát Farkas dr. lakásából elvitette a saját raktárhelyiségébe.

Farkas József dr. most aztán följelentést tett Dehmal Károly zongoragyáros ellen uzsora vétsége miatt. A lefolytatott vizsgálat után az ügyészség vállalta a vád képviseletét s uzsora vétsége miatt vádiratot nyujtott be Dehmal Károly ellen. A zongoragyáros az ügyészi vádirat ellen kifogásokat adott be, de a vádtanács ma tartott ülésében ezeket a kifogásokat elutasitva, Dehmal Károly zongoragyárost *uzsora vétségéért vád alá helyezte.*

AZ ARADI KÖZLÖNY telefonszámai:

Szerkesztőség (éjjel-nappal) — 257
Szerkesztőség (csak éjjel használható mellékállomás) — — — — — — 151
Kiadóhivatal és hirdetés osztály — — 151
Nyomda — — — — — — — — 151

HIREK.

Az Andrássy-párt alakuló ülése.

— Szeptember tizennegyedikére hivták össze. —

Saját tudósitónk telefonjelentése.

Budapest, szeptember 2.

Sok konferencia, tisztadobi tanácskozás, csatlakozó és nem csatlakozó nyilatkozat, politikusok osztozgatása és egyéb hühó után az Andrássy-párt — a mindenesetre kormányképes ellenzék pártja — elérkezett odáig, hogy meg fog alakulni. A főváros kilencedik kerü'etében ringatják a bölcsőt a kis pártocskának, amelynek első aktája megszületett és a főkapitányságon van.

Andrássy Gyula gróf uj pártjának szervezői ugyanis ma a következő beadványt intézték Boda Dezső főkapitányhoz:

Méltóságos főkapitány ur! Alulirottak tisztelettel bejelentjük, hogy folyó évi szeptember tizennegyedikének délelőtti tizenegy óráját a budapesti ferencvárosi polgári kör helyiségébe országos értekezletet hivunk össze, amelynek napirendjére a következő egyetlen tárgyat tüztük ki:

Uj országos politikai pártnak alakitása Andrássy Gyula gróf vezérlete alatt.

Kérjük méltóságodat bejelentésünket tudomásul venni azzal, hogy a rend fentartásáért felelősséget vállalunk és épen azért arra kérjük méltóságodat, hogy kiküldendő közegeit arra utasitsa, hogy a rend fentartása érdekében utmutatásaink szerint intézkedjenek. Tisztelettel *Springer* Ferenc dr. országgyülési képviselő, *Hecht* Ernő dr. ügyvéd, *Thorockay* Miklós gróf, *Neuman* Árpád dr. ügyvéd, *Nehrebecky* György országgyülési képviselő, *Partl* Sándor nyugalmazott miniszteri tanácsos, *Kertész* Gyula nyugalmazott miniszteri tanácsos, *Meltzer* István dr. ügyvéd.

—

Megölte a birót a csendőr.

— Falusi forradalom. —

Saját tudósitónk telefonjelentése.

Balatonlelle, szeptember 2.

Vasárnap délután több fiatal balatonlellei legény, köztük *Mátyás* József tizennyolc éves földmüves, Mátyás Ignác helyettes biró fia, incselkedett a csendőrökkel. A csendőrök elvették Mátyás József botját, melyel őket piszkálta, s azt mondták neki, másnap jöjjön be a csendőrlaktanyába, akkor visszaadják neki. Másnap délelőtt a fiu el is ment a kaszárnyába a botért, ott azután a csendőrök az előző napi tréfálkozásért *alaposan felpofozták.*

A fiu apja egész nap kint volt a rétan használni, csak este tért haza. Épen vacsorához akart ülni, mikor fia elpanaszolta, hogy a csendőrök megverték. Mátyás Ignác rettentő dühre fakadt s azonnal elment a kaszárnyába, hogy *Zsiga* Ferenc csendőrtörvezetőt kérdőre vonja fia bántalmazásáért. A csendőröket nem találta a kaszárnyában, azok a Marton féle vendéglőben vacsoráztak. A feldühödött biró ide is elment, s a vendéglő külön szobájában meg is találta Zsiga Ferencet. Kérdőre vonta, majd szóváltás keletkezett közöttük, dulakodni is kezdtek, s Mátyás állitólag meg is ütötte a csendőrőrvezetőt. Erre *Cinki* József csendőr kirántotta kardját, s a helyettes biró felé szurt. A kard *szivén találta a szerencsétlen embert*, aki azonnal meghalt. Orvost hivattak, az már csak a beállott halált konstatálhatta.

A megölt biró családja, valamint a falu népe, amikor megtudták Mátyás halálát, *kaszákkal és kapákkal felfegyverkezve vonultak a vendéglő ellen*, hogy megbosszulják a biró halálát, akit igen szerettek és becsültek a községben. A csendőrök nagyon szorult helyzetben voltak, a szomszédos községek csendőrségeitől kértek telefonon segitséget. A vendéglő ajtaját eltorlaszolták s csak belülről hallották, hogy a nép csákányokkal veri az ajtót. Szerencsére még idejekorán megérkezett a balatonboglári csendőrök segitsége, ezek szétverték a lázongó tömeget. Az izgatottság még mindig igen nagy a községben s a csendőrséget meg kellett erősiteni.

—

— **Milyen idő várható?** *A meteorológiai intézet jelentése. — Lényegtelen hőváltozás és helyenként eső vagy zivatar várható. — Sürgönyprognózis: enyhe, elvétve csapadék, zivatarok.*

— **A főispán hivatalában.** *Urbán* Iván báró főispán karlsbadi kurája befejezése után hazaérkezett Aradra. A főispán a jövő héten átveszi hivatala vezetését és a közigazgatási bizottsági üléseken, valamint a város szeptemberi közgyülésén már elnököl.

— **Horthy Miklós szárnysegéd.** A balkáni konyodalmak miatt a déli vizeken koncentrált hajóink egyikén hónapokig teljesitett szolgálatot *Horthy* Miklós fregatt kapitány, aki éveken át a felség mellett mint a király szárnysegéde teljesitett szolgálatot. Most, hogy hajóink visszatértek, Horthyt ismét beosztották a felség környezetébe, ahol teljes megelégedésre végez fontos szolgálatokat. Kivüle még *Hoyos* grófot rendelték be ismét udvari szolgálattételre.

— **Milliárdos és uralkodó.** *Brüsszelből* jelentik: Albert király ma magánkihallgatáson fogadta Carnegiet, a hires amerikai milliárdost és feleségét. A nagy békebarátnak a király személyesen adta át a Lipótrend nagykeresztjét. Délben udvari ebéd volt, amelyen Carnegiet és felesége szintén részt vettek. A király karján vezette az asztalhoz Carnegiet s ebéd közben pohárköszöntőt mondott, amelyben Carnegiet, mint a jótékonyság megtestesitőjét üdvözölte.

— **Elmarad a román trónörökös utazása.** *Bukarestből* jelentik: Ferdinánd trónörökös feleségével együtt Siegmaringenbe akart utazni Manuel portugál exkirály lakodalmi ünnepélyére. A román hadseregben dühöngő kolerajárvány miatt azonban az utazás tervét elejtették.

— **Eltünt muzeumi ereklyék.** *Budapestről* jelentik: A Kreith-féle negyvennyolcas muzeum több értékes tárgya eddig ismeretlen módon eltünt. *Kreith* Béla gróf tudvalévőleg a szabadságharc emlékeit gyüjtötte össze, Kossuth Lajos összes butorai, értéktárgyai, ruhái ott vannak, szóval nemzeti és történeti értékről van szó. Kreith gróf jelenleg elmegyógyintézetben van s ezért gondnoka, Ráth Endre dr. képviselő tett följelentést a rendőrségen az eltünt klenódiumok ügyében. A muzeum egyes darabjait már meg is találták több baraktározási helyen. A Kreith féle gyüjtemény — nomen et omen — a gyüjtőfoghásban van. Ugy került oda, hogy egyes okiratokat rabokkal másoltattak le.

— **Az expresszvonat katasztrófája.** *Londonból* jelentik: Aisgil közelében, a middlowdi vasutvonalon a dél felől jövő expresszvonat utólérte az előtte levő személyvonatot. *Kilenc utas meghalt*, tizenöten sulyosan megsebesültek és számosan apróbb sérüléseket szenvedtek.

— **Az öreg asszony gyilkosai.** *Nagybecskerekről* jelentik: Beodra községben — mint azt mi is megirtuk — nemrégiben kegyetlen módon ölték meg *Jovanov* Gavra gazdag öreg asszonyt. Ma elfogták az öreg asszony gyilkosát, *Radanics* Huszmá beodrai lakost, akinek egész családja is segédkezett a gyilkosságban. Radanics és öccse bent a szobában végeztek az asszonnyal, amig apja és felesége kint őrt állottak, hogy senki meg ne zavarja őket munkájukban. Az öccse ma be is vallotta bünét, Radanics azonban még tagad. A nyomozást még folytatják, s ma az egész családot elszállitották a nagybecskereki fogházba.

Gyárfás Jenő

erod

Lázár Wolfner gyűjt

76–79. l.

képekkel

a melyen hadi hajók is vannak
s térrajzban feltüntetett var
csnoksága alatt álló csapatok
ta balról az erre szolgáló lo-

GNATIO.
Peterwardein und Car-
r Röm. Kayserl. Armee
Eugeni von Savoyen
do gegen die Türcken
ictoria, geschehen
i 1716.

eto magyarázó szöveg kezdete:
lches nach der Palffischen Ac-
mirt worden és befejezése: K.
mit ertödeten Christen Köpffen

jz, mér. a vk. 37:24.8 cm.
. 71-907
0-907-18

Gyárfás Jenő

Gyárfás Jenő festménye.

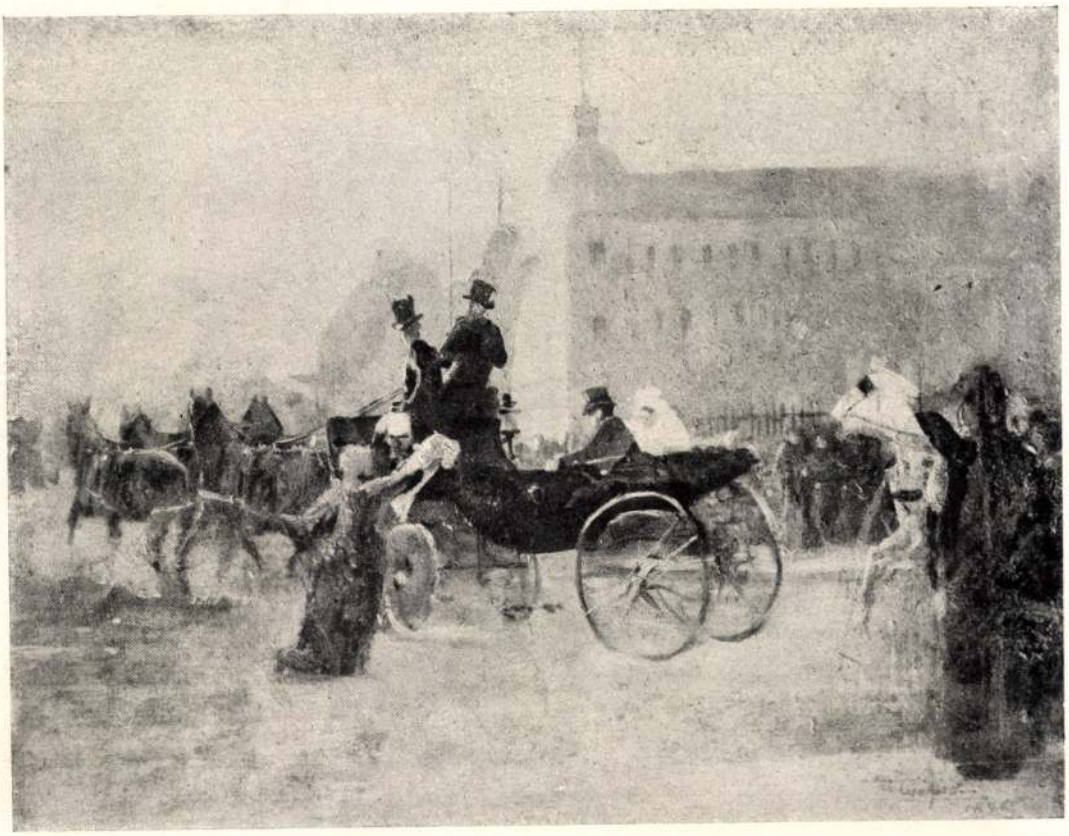

Gyárfás Jenő festménye.

Gyárfás Jenő festménye.

Gyárfás Jenő

Gyárfás Jenő festménye.

Valóban Gyárfás Jenő ebben a művében kikerülte a szinpadias jelenetezés veszélyét, a lélekábrázolás mélységeit tárta fel és festői előadása is magasabb törekvés jele. Amikor a millenniumra készitett uj történeti képével megjelent, nem érte el a lélektani mélységnek ezt a fokát, az oltár előtt esküvő ifju király, *V. László*, amint féltérdre ereszkedve néz a gyászoló anyára és a menyasszonyra, kiket ünnepi diszben öltözött kiséret vesz körül, kissé a lirai hős pózában áll előttünk, a jelenet nem magától értetődő, történeti ismeretek hijján érdekét vesztené az egész jelenet. A *Tetemrehivás* mélységeit nem éri fel. Közvetlenség, egyszerüség és drámaiság szempontjából a *Tetemrehivás*, már gyüjteményünk fogalmazásában is, mindent felülmul mit Gyárfástól ösmerünk, s ha kompoziciós formájának vannak is ősei, a régi formulának uj szint, ifjonti gazdagságot adott s a legnagyobbbakra emlékeztet páthosza erejével, széles formalátása biztonságával s a vizió sejtelmes izgalmaival.

A gyüjteményben 1894-ből van egy vázlata, mely esküvőről négy lovas hintóján hazahajtató ifju párt ábrázol, a kocsi elé az elhagyott szerető polyásbabáját magasra tartva odarohan — szentimentális jelenet az életből, csak tonusegysége érdekes.

Van egy kávéházi jelenet is, kártyázó kisvárosi alakok csoportja, kibicekkel, igen jó karakterfejekkel találkozunk rajta s a kávéházi milieu is jól megfigyelt. Az élet jelenségei izgatták képzeletét. De mindez kivitelre nem került.

Kelety Gusztáv a milleniumi kiállitásról szóló jelentésében mindebből csak azt következteti, hogy annak, hogy Gyárfás ecsete *megzsibbadt*, oka az, hogy „a nagy feladatra hivatott festész a művészi produkció eleven pezsgésü központjaiból hosszabb időre félre nem vonulhat" — amiben igaza volt, de a kutatásnál vajjon nem az derülne-e ki, hogy a félrevonulásban nekik, a tisztelt kollégáknak, a „nagy feladatokra hivatott többi festésznek" is, tetemes része volt?

Székely Bertalan freskóvázlata

VII.

A gyüjtemény eddig megösmert anyagából annak egyik uralkodó jellege máris kikerekedett, az, hogy művészeinknek intim megnyilatkozásait látva, a magyar művészet egyik sajátossága: a kolorisztikus értékek előtérbe emelkedése mindjobban megvilágosodik. A magyar művészet egész fejlődésén keresztül ez a sajátosság nemzeti tulajdonságként lép elénk. Csak a germán népek művészetére kell gondolnunk, csak a hasonszőrü törekvések képviselőinek, Cornéliusnak, Kaulbachnak, Rethelnek történeti festészetére, hogy azok vonalképzeletével szembeállithassuk a magyar művészet szinlátó erejét, mellyel minden korban, minden festői problemához közeledtek, s amellyel sajátos helyet biztositottak maguknak az egyetemes európai festészet fejlődésében. Ez a nemzeti jelleg az, melyet főleg intim, belső viaskodásaik közben figyelhetünk meg művészeinknél, amint az gyüjteményünkben különös gonddal összeállitva, tiszta képpé domborodik ki előttünk. Valóban Wolfner Gyula törekvése gyüjtés közben mind világosabbá vált előtte is, de megláttak ezt mihamar azok a művészek is, akik vele gyüjtőtevékenysége közben megismerkedtek, s a jellegzően magyaros vonások kiemelésére való igyekezetét méltányolták is. Jellemző erre Vágó Pálnak egy levele Thury Gyulához, (1920 jul. 28.) melyben többek közt azt olvassuk: „... Ellenben nagyon örültem Wolfner nevének, mert neki nagy tisztelője vagyok; áldja meg a magyarok Istene, sikereit, törekvéseit jutalmazza gyönyörüséggel. Én is azért imádkozom, hogy művészetünkben a nemzeti jelleg érvényesüljön." A nemzeti jelleg érvényesülését nem csekély mértékben elősegiti természetesen az, ha a művész szin- és formafelfogásához motivumokért a hazai talajhoz fordul. A magyar föld és magyar környezet, a maga sajátos kolo-

A 76-ik oldalon lévő szöveget l. a Komplett példányban.

ujfent megjelent. Azóta hallgat. A kritika időről-időre reklamálja. Gyárfás hallgat. Nemrég néhány vázlata, korai képe, tanulmányfeje s egy rajzmappája került fel a fővárosba. Maga a művész ott rejtőzik vidéki odujában, dolgozik? Vagy végleg eldobta az ecsetét?

A Szépművészeti Muzeum már néhány év előtt szerzett tőle több tanulmányfejet s főleg egy kitünő arcképet, mely Karlovszky Bertalant ábrázolja müncheni festőakadémista korából. Legutóbb a Magyar Remekművek kiállitásán az Ernst-Muzeumban néhány vázlata, kompozicióterve, tanulmányfeje került kiállitásra s mindezek alapján, kiegészitve a gyüjteményünkben található képek, vázlatok, tanulmányfejek sorozatával, megrajzolhattuk Gyárfás művészi arcképét, ugy amint az fejlődése ifjonti korszakából előttünk áll. Mi történt utóbb? Hogy fejlődött a mester? Erre egyelőre nem válaszolhatunk. De amit látunk, a mi működéséből lassankint ismeretessé vált, abból egy hatalmas tehetség, a festői látás mestere bontakozik ki előttünk.

A vázlatkönyv lapjairól, a tanulmányfejek sorozatáról egy foltban látó koloristát ösmerünk meg, aki az érzéskifejezést a formák tonusértékeinek gazdag modulációjával hozza ki. Gyüjteményünk férfifeje, de főleg egy 1885-ből való finom szürkékben tartott vázlata, a szalmakalapos gyerekkel, mögötte a hegyen az öreg asszonnyal, mindezekben a kevés szinben oly erős kolorisztikus érzék nyilatkozik meg, mely az érzések minden árnyalatát teljesen hatalmában tudja tartani. Nagyon is érthető tehát, hogy Münchenben nagy feltünést kelt társai között s hogy mikor pályázatot hirdetnek egy renaissance-szellemben megoldandó faldiszitésre, ezzel az ő biztos foltelosztó tehetségével, a lefokozott mély szinek gazdagon orchestrált egységével, tonuserejével és formaképzelete gazdagságával, játszva nyeri el a dijat.

A Karlovszky-arcképen egy másik sajátossága is szóhoz jut: a szinfoltjaiba intenziv érzést tud tömöriteni, a részletek alárendelésével egységet teremteni; amellett a részletek helyenkénti hangsulyozásával oly nagyszerü hatásokat tud kiváltani, aminő itt a két kéz, bámulatos finoman megrajzolva és tonusértékei biztosan értékelve, főleg a hanyagul odavetett balkéz, csodálatos érzéskifejező képességével ragad el, az arc is finom belső rajzával és biztos szinegységével s kitünők a háttér tört brokátszinei és a nyakkendő texturás hatása. A kéz különben is kedvelt tanulmánytárgya. Gyüjteményünkben van két kézstudiuma, egy férfi és egy női kéz. Karakteréreztetésben kiválóak.

A gyüjtemény korai vázlatai közt találjuk egy történeti vizióját, — 1882-ből — Mátyás király Beatrix királynővel trónjukon fogadják a követeket, négy olaszt. A király hermelinpalástban, a királyné is fehérben. A baldachin piros brokátja, a kiséret diszmagyarjainak pirosa uralkodik. A piros és fehér akkordja cseng felénk. A lelke tele volt képpel s ezek követelték a realizálást.

Ilyen körülmények között nem meglepő, hogy felkészültnek érzi magát nagyobb feladat megoldására is. Arany János remekműve, a *Tetemrehivás* ihleti, annak végső jelenete, mikor Kund Abigel esze megbomlik a vérző tetem előtt, a lelkiismeret kinzó fájdalmának hatása alatt.

Az első vizió, ahogy azt gyüjteményünk hatalmas erejü darabjában látjuk, a fehér és fekete szinellentétjéből bontakozik ki. A lepedőn nyugvó tetem vizszintese előtt döbbenetes erővel hanyatlik hátra az előtte álló leány: *Döbbenet által a szív ere fagy . . . A sebből pirosan buzog a vér . . .* A körülötte állók arcán a rémület, a megdöbbenés, az ijesztő kétség, a borzadály. Az arcok kisértetiesen villognak ki a sötétből. Csak a leány alakja, mely erőtlenül hanyatlik oldalt, emelkedik ki közülük. Az egység tökéletes.

A művész azonban eldobta e kompoziciós formát: miért? A drámaiság, a szélesen felfogott formákból, hatalmas erőben nyilatkozott meg, de a felépités régi, Rembrandt anatomiai leckéjére emlékeztető sémája helyett ujat keresett. Ismerjuk az uj változatot is, mely már közelebb állott a végső megoldáshoz (ki volt ez is állitva a „Magyar Remekművek" kiállitásán), de téglányalaku felépitésében nem volt tiszta a tér éreztetése, a végső formában a térmegoldás jobb. A második vázlat egyes részletei, főleg a csendéletrészletek tonusereje kiváló, mig a végső megoldásban a psychológiai jellemzés változatossága igen gazdag. Látjuk Kund Abigélt, amint lefut a lépcsőn, a nézők iszonyata közepett: *Vetni kezet rá senki se mer ... Kacag és sir ...* A kidülledt szem a felháborodott lélek tüköre. A tömeg egyes alakjai, az öregasszonyok, utcagyerekek, öreg férfiak és kendős asszonyok balfelől, a kobzos deák, sajnálkozó tekintetü férfiak és nők jobbfelől mindmegannyi életteljes alak, kitünően egészitik ki a költő szavát.

És a háttér csodás sejtető eszközei — a ravatal gyertyáitól megvilágitott figurák, a fényfoltok rezzenése jobbfelől, a kijárat előtt balfelől a három sisakos vitéz: közöttük a kivillanó kék ég — mind sejtelmes szinfoltjaikkal ide-oda csalogatva a szemet, ami a drámaiságot fokozza. Egyáltalán sehol sima, közönyös forma, a fényhullámok hatalmasan mozognak!*

* L. részletesebben: Lázár, Gyárfás Jenő. (Ernst-muzeum művészkönyvei. IV. köt.)

nak tanulmányozására vall. Művei szét-
szóródtak s csak csekély töredékük is-
meretes, de a kevésnek alapján ami
előkerült, azt kell hinni, hogy legegyé-
nibb, legízesebb alkotásai még Mün-
chenben vagy kevéssel hazatérése u-
tán készültek. Ezek azok a vásznai, me-
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ lyek sejtelmes,
szaggatott drámaiságukkal Arany Já-
nos balladáira emlékeztetnek.

...tása

Jánszky Lászlónál.

nagy feltünést keltett, az aranyérmet is elnyerte, egyedül Keleti Károlynak voltak aggodalmai, ki a főalakot antipatikusnak, a képet magát érétlennek találta.

Nem tudni, Keleti birálata, a művész érzékenysége, mely mindenfelé mellőzést szimatolt vagy egyét lett az oka annak, hogy Gyárfás begubózott sepsiszentgyörgyi műtermébe s a fővárossal való kapcsolatait széttépte. Nem vele történt meg ez először, Madarász is, Szinyei Merse Pál is hasonlóan a fiatalkori remekművek pompájából költözött át a hallgatás évtizedeibe. Gyárfás rajztanári állást vállalt, különben bezárkozott gyümölcsösébe s csak portréfestészettel foglalkozott. Képmásai közül ismeretes egy egészalakos Kossuth-arckép, mely száraz részletességével úgy hat, mint egy felnagyított daguerretyp. Hihetőleg az elő modellekről festett vásznai jobbak. Később, a század fordulójakor történelmi kompoziciók festésével is megpróbálkozott, megfestette V. László esküjét (Temesvár, megyeháza) és Szent László csatáját, mindkettő szomorú példáját mutatja az elvidékiesedésnek. A Karlovszky-arckép, a Tetemrehívás mestere festette volna ezeket a képeket? Széteső aprólékosságuk a historizmus és akadémia legszabványosabb műveivel kel versenyre.

Gyárfás hallgatásba merült, keveset alkotott. Néhány kisebb méretű műve, például az Öregasszony (Budapest, Szépművészeti Múzeum) és a Női fej (Budapest, Fővárosi Képtár) mutatják, hogy mi veszett el benne. A romantikus realizmus legjobb szinvonalán állnak ezek a vásznak, nedvekkel teli dús és pompázó festőiségükkel Munkácsy mellett is megállják helyüket. Hozzájárul még az a rejtelmesség, mely érett műveit jellemzi s mely Rembrandtnak, csodálata legfőbb tárgyá-

Gyárfás Jenő

Részlet Genthon
István könyvéből.
Eredeti kézirat.

ezetében jutott utoljára művészi szerepher, az impresszionizmussal kezdődő stílusproblémák ellökték e műfajt az útból, hogy végül Margitay Tihamérnak és társainak révén olajnyomatokban megsokszorozódva-dicsőüljön meg vidéki úriházak falain.

Ezzel a mellékvágányra jutott csoporttal szemben Munkáczy útján később is sokan meneteltek. A romantikus realizmus vonzóereje továbbra is megmaradt, jeléül annak hogy gyökerei nemcsak Munkáczyhoz érnek le, hanem mélyen a magyar temperamentum és formalátás televény földjébe. Gyárfás Jenő (1857–1925) egyik legjobb példája eleven folyamatosságának. Útja másfelé vitte, semhogy Munkáczyval közelebbről megismerkedhetett volna. Az erdélyi származású művész Pestre kerülve Székely Bertalan tanítványa lett s első impulzusait annak értelmi művészetéből merítette. Onnan Münchenbe jutott, hol Wagner Sándor és Dietz mellett dolgozott, mestereit illetően akár akadémikus lehetett volna. Legkoraibt ismertebb alkotása, az Első fog (Brüsszel, magántulajdon) nem is igéri a továbbiak jellegzetes értékeit, ez a zártan komponált és kiválóan rajzolt zsánerjelenet akármelyik müncheni akadémikus nevét viselhetné. Egyénisége hamarosan kihántódott a rárakodott ~~[illegible]~~ tanulmányi rétegek alól. Münchenben, még Dietz keze alatt festette meg egyik főművét, Karlovszky Bertalan arcképét (1880, Budapest, Szépművészeti Múzeum), mely a magyar portréfestészet egyik legnagyobb remeke. Bátran, de rendkívül érzékenyen, foltokban, de mesteri rajzkultúra-

val festett alkotás, jellemző erővel és érzésekkel telítve. A beállítás és a részletek beható tanulmányozása még az akadémia öröksége, új benne a temperamentum, mely a létrejövés világos nyomait hagyta rajta a képen. Érdemes említésre az arc erőteljes és szines mintázása, mely a friss hatás érdekében még a zöld reflexek megjelenítésétől sem riad vissza. Nem csoda, hogy müncheni társai a jövendő festőóriását tisztelték benne, az elindulás valóban kitűnően sikerült.

Három évig, 1877 – 1880 között tanult Münchenben, azután hazatért Sepsiszentgyörgyre, szülővárosába. Müncheni vázlatai alapján, sok tusakodás és változtatás után ott festette meg Fetemrehívás (1881, Budapest, Szépművészeti Múzeum) c. nagyobb kompozícióját, mely Arany János balladájának azt a jelenetét örökíti meg, midőn Kund Abigél eszelős tekintettel kirohan a szabadba kedvesének ravatalától. Ismeretesek a mű vázlatai, közöttük a budapesti Wolfner-gyűjteményben levő, mely más elrendezésben, a leányt a ravatal előtt visszahőkölve mutatja. Ez a vázlat sejtelmes fényárnyékaival, a homályból kivillanó kísértetiesen torz fejeivel a már-már expresszionizmusba torkolló szertelen romantikának szülötte. Fojtott izgalma, sűrített kifejezőereje csak a vázlatokban érvényesült akadálytalanul. A kész kép hozzájuk képest meghigedült, de még így is szokatlanul szenvedélyes. Az elrendezés szabályosabbá vált, az alakok és csoportok térbelisége jóval határozottabb, a rajzos elem is nagyobb szerepet játszik, mint a tanulmányokon, de ~~[illegible]~~ kevülete magával ragadó. A kép

Gyárfás Jenő. irodalom.

Müvészet. 1913. 362.l

Magy Müvészet. 1925. 26.3o8,315,376,488-9o.ó

Magy Müvészet. 1926. 41,456,484,548,.ó

Magy Müvészet. 1927. 7, lll.ó

Mücsarnok. 1917/18.év. Téli tárlat 242 ?

-"- 1925/26." Akt kiáll.l,3o9.?

-"- 1927. Magyar táj c kiáll 499.?

Az Orsz Magy Képz Müv Társ Közleményei. Bp,1884.73-74.l

Gerő Ödön-Londen Elek. Modern Magyar festőművészek.Bp, 46.l

† Posti Hirlap 1927.dec 17./Kiállitás Sátoraljaujhelyen/

Csánky Dénes.Erdély az ujabbkori magyar festészetben. Müvészeti hetek Kolozsvár,1942.28.l

Biró. Erdély müvészete.161.l

† Elek Arhur. Nyugat 1925.

Genthon István. Erdély Müvészete. 3o.l

Gerecze Péter. Rajztár 1876. 266.lap, 44o-448.l

Sinkovits László Dr. Bevezetés a Müvészettörténelembe.Bp,1925.28-29.l

Lyka Károly Müv Tört II. 3o5.l

† Szépmüvészet. 1943. 232.lap.

Müvészi Ipar. 1891.157.l illusztrációja%Gy%

† Az Ujság.1916 nov 19. Magyar akvarellisták és pasztellfestők V. Kiállitása ?

Független Székelység. 1925.dec 2o."És eltemettük a Mestert"

Lakos Alfréd. Gyárfás Jenő és Millet. Magyar Szó.19o4,dec 25. ✓

Müvészet.1912.183.l Somogyi Miklós:Magyarok a müncheni képzőművészeti akadémián.

Müvészet.19o5.71.l

Müvészet. 1912,183.l

Mücsarnok.19oo.123.l

Müvészet. 1911.126.132.155.lapok.

Müvészet Magyar Müvészet. Dömötör István. Nyolc évtized Magyar müvészete.1932.71-72.l ✓

Magyar Müvészet.1931.328.lapon. Dömötör István. Magyar Müvészképmások. ✓

Müvészet.1911

Müvészeti Szalon/Kolozsvár/ 1929.IV.évf.lo.sz 6/7.lapok u-o 9.lap

Biró József. Európa festészete. 93.lapon.

Müvészeti szalon 1929.IV.évf lo.sz 6/7 lapok Lyka Károly.

Ipolyi kisebb munkái.V.324-325.l ✓

Árv Csarnok llo.aukc kat.

Árv Csarnok.lo9.aukc kat.

Divald Kornél. 1927. 173.l

33./ Gerevich Tibor. Erdélyi Magyar müvészet.Bp 194o. 141-142.l
34./Mücsarnoké. 1932 febr-márc kiáll 52.
35./A főy uj szerzem kiáll Mücsarnok.1932. szerep "tanulmányfej" Tetemrhiv hoz. katal megn.
36.Magy Kulttur szemle 1941. Az erdélyi müvészeti kiállitáson. Katalógus megnézendő.
37./Cseh Miklós. A nagybányai müv kial néhány sajátossága. Szab Müv.1953.
38./Genthon I. Magy Festészet története.
39./Szépmüvészeti Muz. Uj szerzemények kiáll 1924-26. szerepel az "Ima" 81.5x1oo.5 jelezve fent jobbra Gy.878. Vétel a müvész özvegyétől az O M Képzőművészeti Társulat által, Barta Károly 5o fontos adományából.
4o./Szabad Müvészet.1952.9.sz.414.l
41./Egyházmegyei lapok.1882. 68.l
42./Keleti Gusztáv. Festészet és szobrászat. Az Osztr Magy Monarch irásban és képben.III.Bp.1893.
43./A magyarországi Müemlékek ideigelenes bizottságá által hazai müemlékek rajzaiból rendezett kiáll kalauza.Bp 188o.66,8 81,91,1
44./ Peregriny Jánso.Az O;M. szépmüv Muz állagai.III.rész Uj szerzemények. 3. füzet Bp. 1915.
45./Az Est. 1925.dec.13. Meghalt Gyárfás Jenő.
46./Magyarország. 1925.dec 18.-1925 dec,19. Sepsiszentgyörgy gyásza Gyárfás Jenőért.
47./Független Székelység.Sepsiszentgyörgy 1925.dec rendk sz Gy haláláról.
48./Kirimi Irén Bp 1944.
49./Magyar Kulturszemle.1941.7.sz.
5o./Ybl Ervin. Bp Hirlap 1925. Gy haláláról.
51./A Szépmüv Uj szerzeményi kiáll 1931- grafika.
52./ Kis Ujság. Czobor Agnes. Gyárfás Jenő emlékkiállitás /dec 31./
53./A Szpmüv Mu Évkönyve IX. 279.l
54. " " VIII. 174.l
55./Szabad Müvészet.1951.75,76,77.l +48.lap
56./ " " 195o.9.sz 364.l
57./ Szabad Müvészet. Rabinovszky M. Haladó hagyományok a magy müv-ben 195o
58./ Szabad Müvészet. 1951.12.sz568.l
59./Lyka Károly München. 12,16,26,47,48,56,59.lapk
6o./Lázár Béla. AZ Ernst Muzeum müvész-könyvei.Gy Jenő.Bp-1921. 8-r,32.+15 képes tábl.

Gyárfás Jenő bibliográfia.

1./ Szépmüvészeti Muzeum Évkönyve I. 163. l repr "Örega sszony"
2./ Képzómüvészeti Társulat Évkönyve 1928. 56.old repr "Ima"
3./ Vasárnapi Ujság 1896. 43. évf 57.old. cikk Léczfalvi Gyárfás Domokosró
4./ Vasárnapi Ujság 1896 43.évf 35.szám,577.old. repr"V.László esküje"
5./ Vasárnapi Ujság 1884 31.évf 2.szám 27.old repr"Az első fog"
6./ Erdélyi Hirek 1921. nonv 7. 4.old Lázár Béla nyilatkozata az Ernst Muz Gyárfás kiállitásáról.
7./ Vasárnapi Ujság 1875.33.szám 524.old. Hir arról, hogy kik végeztek kitüntetéssel a Mintarajz isk ban.
8./ Aradi Közlöny. 1913 szeptember 3. 7.old. Tizenöt évig készülő festmény A meghasonlott müvész tragikua
9./ Pesti Hirlap 1924 junius 5. A hetvenáves Gyárfás Jenő nagyméretü tört festményen dolgozik.
1o./ Az Ujság.1913 okt 5.L Gyárfás Jenő a Tetemrehivás festőjéről/lánya%
11./ Uj Idők 1926 313.1 repr" A hütlenül elhagyott" Ernst aukció.
12./ Uj Idők " 5.1 " Repr "Tetemrehivás"
13./ Magyar Müvészet 1926.456.old repr Gyárfás Jenő "Önarckép"tollr.
14./ Magyar Müvészet 1925.315.old Lázár Wolfner gyüjt.repr "Tetemrehivás" vázlata.
15./ Magyar Müvészet 1925 Lyka Károly.Nekrológ
16./ Nouvelle Revue de Hongrie.194o okt. Quelques artistes de Transylvanie .repr.
17./ Vasárnapi Ujság. 1888 456 1. Münchenben élő fiatal magyar festőkről.
18./ Rdélyi Lexikon 1928.316 1. Dr Osváth Kálmán.
19./Vasárnapi Ujság.1883.685 1. A Mücsarnok kiállitását élénken látogatják Tetemrehivásró
2o./Vasárnapi Ujság. 1881.732.1 A Mücsarnok uj kiállitása .
21./ " " "766. 1 A Képz Müv Társ pályázatai.
22./ Magyar Müvészet. 193o.358.1
23./ Petrovics Elek. Ujakról régiekről 56.1
24./Képzőmüvészet. 1932. 52.sz repr "Tanulmányfej"női.
25./Gödri Ferenc. Gyárfás Jenő festményei a Székely Nemzeti Muzeumban. Emlékkönyv a Székely nemzeti Muzeum 5o éves jubileumára.
26./ Lyka Károly. Gyárfás Jenő. Emlékkönyv a Székel y Nemzeti Muzeum 5o éves jubileumára. Sepsiszentgyörgy 1929.repr önarcképei.
27./ Vasárnapi Ujság. 1876 488.1 A párisi Magyar Egylet koszoruja Deák F sirjára.
28./ Magyar Müvészet 1937 191.1 Jeszenszky Sándor- A magyar festőmüvészet és közönsége.
29./Kopp Jenő. Édesanyám. Tükör 1942.2o2.l
3o./Pesti Hirlap.1941 ápr 9. A Székesfőv Képtár uj szerzeményeinek kiáll.
31./Kopp Jenő. A Főv Képt uj szerzeményei. Tükör 1941.225.l.
32./dr vitéz Nagy Zoltán.Uj magyar müvészet.Száz év szobrászata és fest Bp 1941-

37-39.c

4205

Gyárfás Jenő, festő; szül. 1857. április 6-án Sepsi Szt. Györgyön. Iskoláit szülővárosában végezvén 1871-ben Budapestre jött sa mintarajziskola növendéke lett. Hat évig tanult itt s 1877-ben rajztanári oklevelet szerzett. Gyárfás először mint illusztrátor lépett fel s 1875-től kezdve néhány képes lapunknak állandóan dolgozott. A mintarajziskola elvégzése után Münchenbe ment, s a bajor kir. akadémián két évig Wagner Sándor, utóbb, 1880ig pedig Dietz tanár növendéke volt. Ez idő alatt több kitüntetésben részesült s 1879-ben „étterem festése, tekintettel az építészeti dekoratióra" cz. akadémiai pályázaton első díjat nyert. Ez a siker állami ösztöndíjat is szerzett számára, melylyel aztán még egy évig Dietznél folytatta tanulmányait. Legelőbb 1879-ben a budapesti Műcsarnokban jelent meg két festményével, a következő évben pedig 1880 Az első fog (más kép Gyermeklátogatás) cz. műve a münchenni kiállitáson is helyet kapott, sőt feltűnést is keltett. Gyárfás e képét 1881-ben a brüsseli nemzetközi kiállitásra is elküldötte, hol a kiállitás igazgatójában vevőre ~~xx~~ akadt. A mü-

4206

vész 1880-ban elhagyván a
bajor fővárost, hazament
Sepsi Szt. Györgyre, hogy a már
Münchenben megkezdett Tetem-
re hivását befejezze. A képpel
1881-ben készült el teljesen s az
ez évi őszi kiállitáson a buda-
pesti Műcsarnokban állitotta
ki először. Képe nagy és őszinte
sikert aratott s a Képrőművész-
ti Társulat (művészi) nagy dijának is
nyertese lett. A festmény azon-
ban sem itthon, sem München-
ben, ahol szintén kiállitotta,
nem akadt vevőre, s ezért
a művész 1883-ban a Magyar
Nemzeti Muzeumnak ajándé-
kozta. Gyárfást fényesen in-
dult pályáján állandóan ül-
dözte az anyagi sikertelenség
s úgylátszik ez az oka főleg,
hogy négy évi hiábavaló kür-
delem után leteszi az ecse-
tet, hogy hasznosabb foglal-
kozás után nézzen. Ezután
tíz évig semmit sem halla-
tott magáról, de hogy néha
mégis visszatért a művészet-
hez, Pax-a (cz. nagyobbszabású képe) bizonyitja,
melyet 1895. telén állitott ki
a Műcsarnokban. Utolsó képét
az 1896-évi milleniumi kiálli-
tásra küldötte be, hogy azután
– a magyar festő művészet
nagy kárára – végleg el-
némuljon. Még a 80-as évek

4207

legelején készült, dicsérettel emlitett képei az Anggalcsináló és a Disznótor. ⌈

A Képzőművészeti Társulat kiállitásain következő műveivel szerepelt:

⌈ A művész jelenleg teljesen visszavonultan Sepsi Szt György-ön él.

4208

1879. évi nemzetközi nagy kiállítás: Munka után jó a nyugalom, olajf. (800 ft); — Tréfás fenyegetés, olajf. (1000 ft).

1881. őszi kiáll: Tetemre hivás (Arany János költeményéhez), olajf.

1883. őszi kiáll: A télőrőme, olajf. (4000 ft).

1884. őszi kiáll: Az első bál, olajf. (1500 ft).

1895. tavaszi kiáll: Pax, olajf. (5000 ft).

1896. ezredéves orsz. kiáll: V. László király esküje a Hunyadi háznak, olajf. magántulajdon.

Nemzeti-szalon almanach Bp. 1912. 170. l.

Ezredéves orsz. kiáll. A képrőművészeti osztály képes tárgymutatója, Bpest. 1896. 89. l. — Pallas Lexikon. VIII. 388. l. — Lakos Alfréd: Gyárfás Jenő és Millet. Magyar Szó. 1904. decz. 25. — Kiáll. tárgymutatók. — Napi és heti lapok a fenti kiállitásokról. — Szana Tamás. Izár év a ma—

4209

---

gyar művészet történetéből. Bpest. 1901. 262. 274. l. — Peregrinyi János dr: A M. N. Muzeum képtárának leíró katalogusa. Bpest. 1900. 99. l. — Szépművészeti Muzeum. A modern képtár lajstroma. Bpest 1908. 56. l. — H. K. Az őszi kiállítás. A Képrőművészeti Társulat Közleményei. Budapest. 1882. 35. l. — Képrőművészeti Szemle. 1880. 135. l. 1881. 90. 126. 176. ll. — Jelentése, A fővárosi képrőművészeti bizottság. Tíz éves működéséről. 1880–1890. Bpest. 1891. 46. l. — Hock János. Művészi reform. Budapest. 1898. 54. l. — A Képrőmův. Társ. Közleményei 1882. 59. l. — Vasárnapi Ujság. 1879. 43. 725. ll. 1881. 559. l és 47. szám (képpel) 1884. 20. l. (Képpel) 1895. 205. l. 1896. 236. l.

HIR SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Gyárfás Jenő festő-művész

MŰVÉSZET

1982 FEB
37. old.

4 Gyárfás Jenő: Egy étterem falidiszítésének terve,
4 olaj, vászon, 85x160 cm, 1879

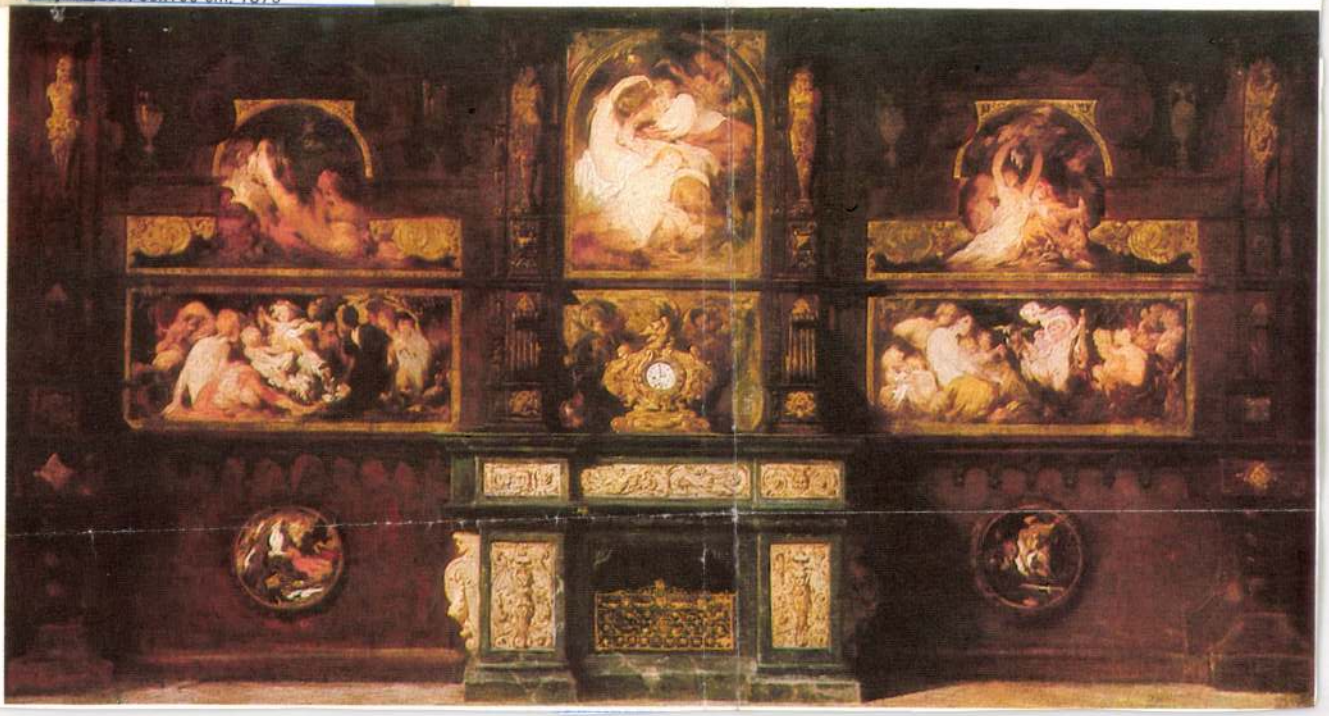

Egy műfaj önismerete

A XI. Miskolci Országos Grafikai Biennáléról

A XI. Miskolci Országos Grafikai Biennálé
anyagát áttekintve, csupán egy tény
elenthető ki egyértelműen: ez a kiállítás
nás, mint a korábbiak voltak. Arculatát
elsősorban ez a „másmilyenség" határ-
ozza meg. A grafika helyzetváltozása
zinte harminc éve napirendi kérdés.
Története a felszabadulás után változá-
sok sora jellemezte és jellemzi. A jelenlegi
válság több tényezőre vezethető vissza,
s már évek óta észleljük jeleit. A biennálé
ükrében megkerülhetetlenül nyilván-
valóvá most vált – ideje tehát szembenézni
a problémával.

Bármilyen válság okait a megelőző
rízisig lehet visszavezetni. A magyar
okszorosító grafika – még ma is közhely-
ként hangoztatott – fellendülése az 50-es
vek elejére tehető. A felszabadulás után
fikának az a gondolati és formai fejlő-
dése, amely később a magyar művészet
reprezentáns műfajává emelte. E folyamat
eredményeként – kiemelkedő műalkotá-
sok egész sorát létrehozva – vívta ki a
grafika műfaji önállóságát. Nem véletlenül
nőtt ki a műfajok közül, fellendülésének
társadalmi okai voltak. Az 1945 utáni
magyar társadalom a megújulás útjára
lépett. Céljai megvalósításához sokirányú
mozgósító erőre volt szüksége, s ennek
egyik formáját látta a művészetben.
A képzőművészeti ágak közül – kifejezési
lehetőségei révén – a grafika a legalkal-
masabb erre a feladatra. Könnyen telíthető
epikus tartalmakkal, formakincse közért-
hető. Így a hivatalosan elvárt, szigorúan
kötött tematika illusztratív kifejezésére
kiemelkedően alkalmas volt. A korszak

Különös ellentmondásként az önálló
képgrafika nálunk egy alkalmazott mű-
fajból, a könyvillusztrációból sarjadt ki.
Az ötvenes évek elején a grafika egyetlen,
hivatalosan lehetséges motívumköre a
politikai jelszavak közvetlen képi megjele-
nítése volt. Ezt a kényszert a grafikusok a
„más nevében szólok" mentségét nyújtó
könyvillusztráció műfajában kerülhették
meg. Nem csupán menekvést szolgált
azonban ez a megoldás, hanem művészi
tettként: a mai értelemben vett képgrafika
első lépéseként is értelmezhető. Az ötve-
nes években felvirágzó illusztrációs tevé-
kenység éppen a hivatalos művészet
illusztrativitását tagadta. Ezeken a lapokon
a grafikus interpretálása, az általa az iro-
dalmi műhöz fűzött kommentár vált meg-
határozóvá. A hangsúlynak ilyen irányú

LAPKIADÓ VÁLLALAT
SAJTÓFIGYELŐ SZOLGÁLAT
Budapest VII., Lenin körút 9—11
Telefon: 227-651, 221-285

Győzők ünnepe

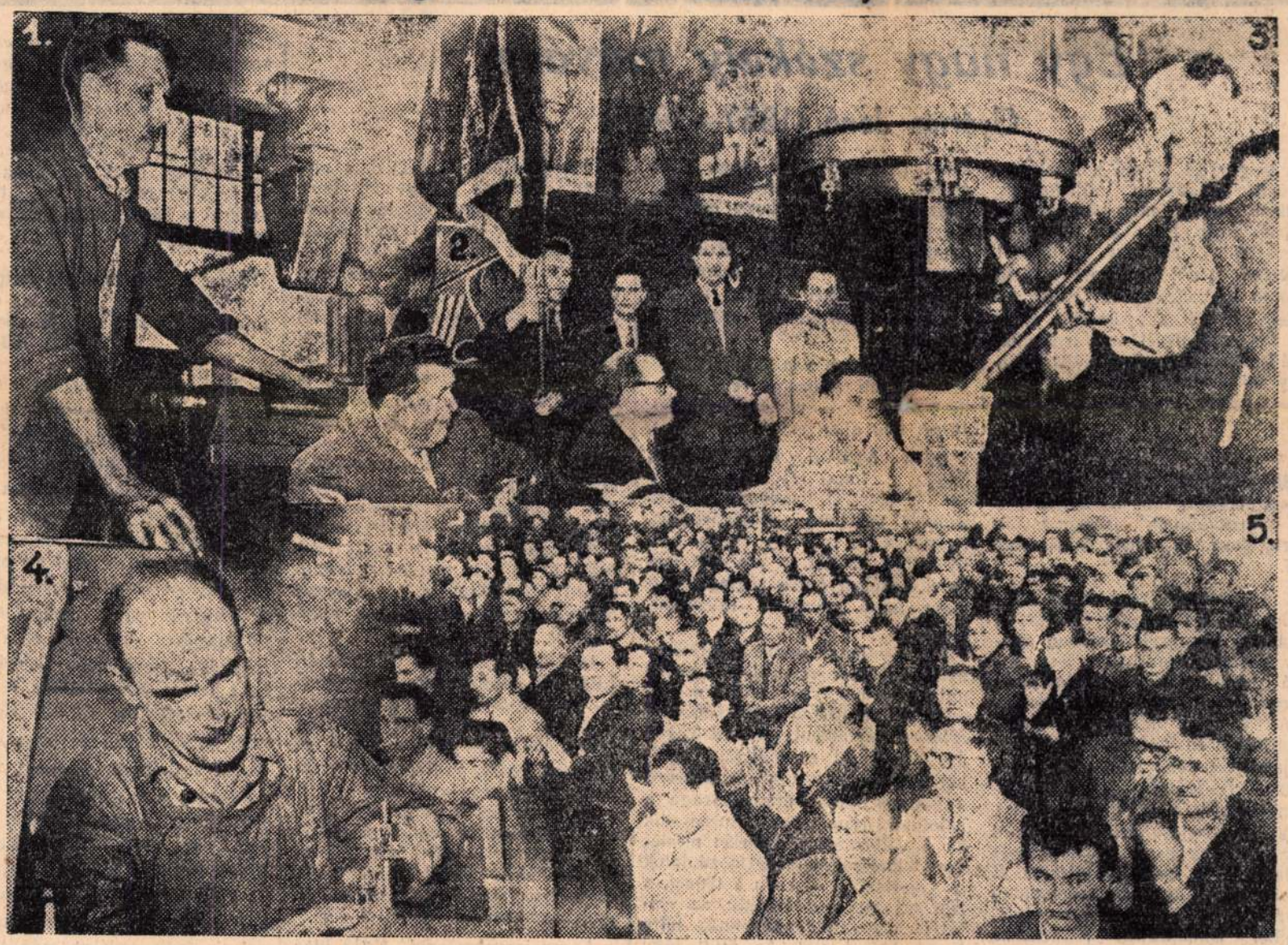

— Elhozták a zászlót. A hir néhány perc alatt a nagy üzem minden részlegébe eljutott, és a dolgozók a szélesre tárt ajtók felé indultak. Ezen a napon még a legjobb szakmunkások is, akik máskor csodálkozva kiáltottak fel, „csak nem telt el már a munkanap!" — állandóan az órát nézték. A mosdók előtt is nagy volt a tolongás, mindenki sietett, mindenki mosakodni akart. Az Unirea fémárugyár dolgozói ünnepi gyülésre készültek. A szerelde hatalmas csarnokát ünnepi diszbe öltöztették. Vörös és nemzeti szinü zászlók lengtek, diszemelvényt készitettek, zöld fenyőágakból hosszu láncokkal fonták körül a gépeket, a satupadokat, az asztalokat. Az ünnepségre még azok is eljöttek, akik nem szivesen járnak gyülésre. Szünni nem akaró taps (5. kép) fogadta a fővárosi Augusztus 23 üzemek küldöttségét, amely elhozta a kolozsvári Unirea fémárugyárba az országos versenyzászlót. Cadar Romulus (2. kép) és az Unirea fémárugyár küldöttsége büszkén léptek a diszemelvényre, hogy átvegyék az ország legjobb fémipari üzemét megillető selyemzászlót. Az ünneplésből kijutott azoknak az élenjáró dolgozóknak, akik tudásuk legjavát adták azért, hogy a kolozsvári üzem elfoglalhassa az első helyet az országos versenyben. **Grecu Stefan** (1. kép) marógépen dolgozó munkásnak nagy része van abban, hogy az üzem jó minőségü munkát végzett. A mesterek szivesen bizzák rá a legnagyobb szaktudást igénylő munkát is. Tudják, hogy a kiváló marómunkásnak a legnagyobb gondja a minőség. **Rózsa Samu** (3. kép), kiváló kovács sok nehéz feladatot oldott már meg. Azt is meg lehet tőle tanulni, hogyan kell gazdaságosan bánni az anyaggal és olyan pontos munkát végezni, hogy az esztergályos dicséretét is kiérdemelje a kovács. **Bucsi József** esztergályos (4. kép) gyors és biztos kezü szakmunkás, aki több éve őrzi az élmunkás cimet, ebben az évben is naponta átlag két normát teljesitett. Sok hozzájuk hasonló szakmunkás dolgozik az Unireában, akik az ünnepi gyülésen ujra megfogadták, hogy az országos versenyzászló megtartásáért még jobban fognak dolgozni.

Ujra kiáltom

SPEIDEL KINEVEZÉSÉRE

Hogy hol is van már Szép Heléna
és Kleopátra hová lett?
Minek is kérdezném Villonnal,
sorsukért szivem nem remeg.
A mulandóság bánatából
részem nem sok és nem kevés,
a halál is az élet része,
mint örömé a szenvedés.

Nem fáj, hogyha sorsát betöltve
enyészik el az életünk,
az fáj, ha időnek előtte
köddé és hamuvá leszünk,
ha anyákat, munkában társat
és zsenge gyermektesteket
fal fel véres téboly kohója,
ölnek halomra torz kezek.

Ezért nem tudom elfeledni
tizenkét szárnyas év után
sem azoknak iszonyu sorsát,
akiknek drága mosolyán
melegedett reményem, kedvem,

Munka, hit és a hü reménység
tudom, hogy drága gyógyszerek,
de halványodva és hegedve,
mégis csak sebek a sebek.
A mosolyt, amit ajkaikról
lehervasztott a borzalom,
amig élek, szivemben őrzöm
s őrzi a hunyó fájdalom.

Élő tanu egy szörnyü perben
ujra hallatom szavamat:
„vigyázzatok őrzők a strázsán!"
Uj zsákmányt lesnek a vadak.
Felnyögnek a jeltelen sirok,
a kimultnak hitt kin kiált,
nyugati szelek idehozzák
a német erdők sikolyát.

Ember, ha méltó vagy e névre,
öleld át védőn gyermeked,
szoritsd kezedbe kalapácsod,
szoritsd magadhoz fegyvered!
Az ég alatt láthatatlanul
milliók holt pora lebeg...

A szép Kolozsvárért

Csatlakoznak a 76-os választókerület állampolgárai

Bács Ágnesről, a 76-os számu kolozsvári választókerület néptanácsi képviselőjéről ugy tudják, hogy vállalását mindig teljesiti. Kerületében nem nehéz összehivni az állampolgárokat. Ugy összeszoktak, mint egy nagy család tagjai. 47 választó jelent meg azon a gyülé-

meg a hulladék árusitást, hogy ne legyen ilyen nagy torlódás, vagy adjon helyet a várakozó szekereknek saját udvarán.

A találkozó részvevői arra kérték képviselőjüket, hogy a városi néptanács költségvetésének tárgyalásak[illegible]rja fel a kerületet fog-

Élet és tudomány

Jókai-nyomda 1531

/146

Egy nagy székely müvész

Gyárfás Jenő (1857—1925)

A kiegyezést követő korszakban, a tőkés társadalom fejlődésének éveiben kezdte meg pályafutását Gyárfás Jenő. Ez a kor, amely a kereskedelem, az ipar fejlődését segitette, sok tehetséget elnyelő koporsó is volt egyben. Hány tehetség süllyedt a nyomorba, akiknek ma már nevét sem ismerjük, néhány fennmaradt alkotás jelzi, hogy mi minden veszett el bennük. Gyárfás is e korszak áldozata.

★

1857 APRILIS 6-ÁN született Sepsiszentgyörgyön. Székelyföld e kis városkájában peregnek le gyermekkorának, diákoskodásának évei.

A sepsiszentgyörgyi Mikó gimnázium elvégzése után Gyárfás a budapesti Mintarajziskolában Székely Bertalan tanitványa lesz. Kiváló tehetségével és lankadatlan szorgalmával csakhamar kivivta mind tanárai, mind tanulótársai elismerését és megbecsülését. Pályájának kezdetét már siker koronázza. Budapesten, majd Münchenben pályadijjal tüntetik ki. A fiatal müvésznövendék illusztrációi már ezekben az években számos budapesti lap hasábjait diszitik. E müvek elárulják nem mindennapi képzelőerejét és rajzkészségét. Amikor Budapestről Münchenbe megy (1877), már érlelődik benne az ismert Arany ballada megrenditő képe, a Tetemrehivás.

A sepsiszentgyörgyi székely fiu lelkébe különben is, mint kitörölhetetlen gyermekkori élmény vésődött be a székely népmesék, a balladák megrázó drámaiassága. Ezt nem felejteti sem a magyar, sem a bajor főváros, s az Arany ballada, a költészetnek e gyöngyszeme csak ujabb impulzust ad ahhoz, hogy képbe formálja azt, amit érez. Az első genre-képek mellett (Ima, Tréfás fenyegetés, Munka után jó a nyugalom), állandóan vázlatokat készit a balladához. Ez időből fennmaradt vázlatkönyve betekintést enged müvének formai kialakitásába. Távol áll tőle még a gondolata is annak, hogy Arany balladájának puszta illusztrációját készitse el. Felismeri, hogy a Tetemrehivás milyen kimerithetetlen lehetőségeket biztosit a különböző érzelmek képzőmüvészeti megjelenitésére.

A tehetséges fiatal magyar festő neve rövidesen Belgium fővárosában, Brüsszelben is ismertté válik a müértők köreiben. A brüsszeli nemzetközi kiállitásra beküldött képét (Az első fog), maga a kiállitás igazgatója vásárolja meg. Még csak hat éve, hogy müvészi pályáján elindult s nevét már Budapesten, Münchenben, Brüsszelben emlegetik. Talán ezeknek az éveknek emlékét idézi, amikor 1892-ben, székelyföldi magányában igy ir:

„S repültem, bizton könnyedén,
Mint kit hir szárnyra vesz —
de há..yszor — viszont esküvém,
Hogy nem álom ez!"

NEM NEHÉZ ELKÉPZELNI, hogy a fiatal Gyárfás menynyi reménnyel, milyen munkakedvvel tér haza szülővárosába. Szándéka az volt, hogy hazai környezetben, ismert és szeretett emberek körében öntse végleges formába nagy müvét, a Tetemrehivás-t.

Egy év lázas munkája eredményeként készül el a kép. Lássuk, milyen módon érte el müve a drámaiságot, a balladák feszültségét? Akár a vázlatokat, akár a végleges megoldást szemléljük, megállapithatjuk, hogy Gyárfás képében a ballada fojtott drámaiassága a baloldali csoportban csucsosodik ki. A változatos érzelmeket mesterien tolmácsolják a kézmozdulatok is. Gyárfást elsősorban a tömeg, a nép magatartása érdekli: az emberek megrémülve huzódnak félre Kund Abigél elől. Az őrült lány szépségére a néző szinte félve pillant, szinte lélekzetfojtó hatást kelt eszelős tekintete. S ez bolygatja meg, hozza mozgásba a körülötte lévő figurákat is.

Érthető, hogy Gyárfás képe az 1881 őszi tárlaton óriási sikert aratott és a társulati nagydijat is elnyerte. A fiatal müvész számára ez annál is inkább nagy elismerést jelentett, mert az emlitett kiállitáson a magyar képzőmüvészet legjobbjai is szerepeltek. A sok név közül elég itt megemliteni Lotz Károlyt, Mészöly Gézát és Székely Bertalant.

Gyárfás Olaszországban szerez tudomást képe sikeréről és a nagydijról. A mód azonban, ahogy Kelety Gusztáv — a Képzőmüvészeti Társulat akkori igazgatója — tudomására hozta sikerét, egyáltalán nem érintette kellemesen az érzékeny lelkü müvészt. Ezenkivül Kelety kritikájában elmarasztalja a Tetemrehivást. A főalakot (Kund Abigél) antipatikusnak nyilvánitja. Vállveregető levelével és kritikájával megbántotta Gyárfást. A Tetemrehivással kapcsolatos további események is egyre inkább elkedvetlenitették a müvészt. Ezeknek az eseményeknek tudható be, hogy később Sepsiszentgyörgyre vonult vissza. A kor kislelküségét mi sem példázza jobban, mint az a mód, ahogyan Gyárfás nagyértékü müvét fogadták. Nem akad vevőre, sem az állam, sem a gazdagodó Budapest jómódját fitogtató burzsoáziája részéről. A magánosok különben is inkább a negédes, vagy anekdotikus tartalmu zsánerképeket kedvelték. Karlovszky Bertalan mozgalma, hogy a közadakozásból megvásárolt müvet Arany Jánosnak, a ballada szerzőjének ajándékozzák, szintén sikertelen maradt. Ekkor határozta el Gyárfás, hogy hálából a magyar államtól kapott ösztöndijakért, a budapesti Szépmüvészeti Muzeumnak ajándékozza képét.

1883-BAN UJABB CSALÓDÁS ÉRI. Tél öröme cimü képével pályázik a Munkácsy által alapitott ösztöndijra. A dijat azonban nem neki, hanem egy bécsi származásu festőnek itélik. Elkeseredését fokozta, hogy régi szembaja kiujult, s ez arra kényszeriti, hogy egy időre teljesen lemondjon a festésről. Ezzel le is zárul életének és müvészetének első szakasza. Az ezt követő közel félévszázad a magánybavonulás, a küzdelem évei.

A sepsiszentgyörgyi Csiki utca egyik háza őrzi ezeknek az éveknek számos emlékét. A magány évei nem jelentették egyben a nyugalom éveit is. A szenzációt hajhászó polgári sajtó nem egy cikke inditott ellene alaptalan rágalmakat. Megvádolják azzal, hogy alkotó tevékenysége teljesen kialudt, hogy egészen abba hagyta a festést.

Ezekre a vádakra nemcsak közzétett nyilatkozatai, hanem alkotásai is választ adnak. A Sepsiszentgyörgyön eltöltött évek nem a tétlenség, a visszaesés, vagy a terméketlen merengés évei. Fia — a ma is Sepsiszentgyörgyön élő — Gyárfás Endre, magánosok, valamint a Székely Muzeum tulajdonában lévő képei, ha nem is teljes, de töredékes képet adnak alkotó tevékenységéről. A szótalan, magányos müvész nemcsak irásban hirdeti:

„És mégis élni, élni szép,
miért is kelljen rettegni."

hanem festményeiben is. A disznóölést ábrázoló képében a székely emberek, — de elsősorban meghitt környezetének — örömteljes reggelét mutatja be. Saját magát is megfesti az áldomást ivók között. A kompozició aprólékos kidolgozása ellenére is igen egységes, hüen tükrözi a szürkés-kékes kora reggeli órák hangulatát.

Tagadhatatlan, hogy sok esetben elaprózta tehetségét a megrendelésekre készült arcképekben (nem egy esetben élelmiszerért is festett). Ezekből a képekből hiányzik a tőle megszokott erő, [illegible] vadtak fáradtak. S ezen nincs mit csodálkoznunk, anyagi, családi gondok is kinozták. Az időközben meghalt leánytestvérének árváiról neki kellett gondoskodnia. Szülei is elhalnak. Az élet és halál gondolata sokat foglalkoztatja, vannak napjai, amikor nem tud választ adni azokra a kérdésekre, amelyek állandóan gyötörték.

„Támad a buborék, majd szétpattan
az egész.
Ennyi a lét csupán. Tán nincs is
létezés."

— irja egyik költeményében. A néző nem tud megállni megrendülés nélkül az előtt a képe előtt, amely egy haldokló gyermeket ábrázol. Nem tudni pontosan, mi adta kezébe az ecsetet akkor, amikor egyik képén menyasszonyt örökit meg, aki a sötét éjszakában egy robogó vonat elé veti magát. A magános ember gondolataihoz, világképéhez vezetnek el azok a munkák, amelyekben közel áll kora haladó problémáihoz. A 48-as időket elevenitik fel Kossuthról, mint államférfiról és mint hadvezérről festett képei. Élete végéig dolgozott a szabadságharc hősének, Gábor Aronnak halálát ábrázoló sok alakos kompozicióján. Ebben nemcsak a kökösi csata hősi halottjának, hanem a mellette harcoló egyszerü székely katonának is örök emléket szándékozott állitani. Nagy müve befejezetlenül maradt ránk, (a Székely Muzeum tulajdona), de igy is sok helyen megcsillan rajta Gyárfás jellemábrázoló készségének kiválósága.

Elvont formában bár, de Pax cimü képében hitet tesz kora haladószellemü mozgalma mellett.

E NÉHÁNY ADATBÓL is kitünik, hogy Gyárfás nem omlott ösz-sze, mindvégig dolgozott. Az elszigeteltség azonban bénitólag hatott alkotó erejére: csak távoli szemlélője a müvészet nagy küzdőterén folyó harcnak. Pedig minden képessége megvolt ahhoz, hogy e küzdőtér élvonalába kerüljön. Ő a remeteséget választotta. Hogy miért, erre kielégitő választ csak akkor adhatunk, ha pontosan ismerjük azokat a társadalmi és szubjektiv hatóerőket, amelyek erre az utra kényszeritették.

Születésének századik évfordulója ismételten és talán sürgetőbben, mint valaha, felveti annak szükségességét, hogy Gyárfás életét és müvészetét egészében megismerjük. Ennek igénye annál is inkább időszerü, mert Gyárfás müvészete egyik láncszeme annak a pozitiv irányu törekvésnek, amely a mult század második felében indul el.

A kolozsvári Ion Andreescu Intézet sepsiszentgyörgyi növendékei nagy lelkesedéssel vállalták a Gyárfás életére és müvészetére vonatkozó adatok gyüjtését. Ezzel nemcsak városuk nagy szülöttje iránti szeretetüknek adják jelét, hanem ugyanakkor segitséget nyujtanak ahhoz is, hogy Gyárfás magányba vonulásának rejtélye megoldódjék.

PATTANTYUS KAROLY

A Tetemrehívás festője

Ács József

Gyárfás Jenőnek, a századforduló festőjének élete a meghasonlott lelkek jelképe is lehet.

Sepsiszentgyörgyön, alig száz méterre a központtól kicsi utca nyílik, ma Gyárfás Jenő utca. A 7. számú ház különös alaprajzú épület. Ebben a házban élt és alkotott a székely nép nagy művésze, Gyárfás Jenő. Negyvenöt évig oda rejtőzött a világ elől a „korán elismert" és korán érett zseni, ebbe a házba jött, hogy megfesse a Tetemrehívást. A kép sikerült, csodájára jártak, elismerték a művész zseniálitását, de csak inkább szavakban. A mély lelkű székely, a nagy tragédiák érzője meghasonlott — rossz kort választott ki, hogy a világra jöjjön tragédiákat festeni. Ezt az utcát születésének 100. évfordulója, 1957. április 6-a óta nevezik Gyárfás Jenő utcának, és ekkor rendezték meg Sepsiszentgyörgyön a festő első kiállítását is. Akkor leplezték le a házon az emléktáblát, és most a nyár elején Gyárfás Jenő múzeummá nyilvánítva az épületet ünnepélyesen átadták a köznek. Monográfiát már Lázár Béla írt Gyárfásról, újabban Gazda József tanulmánya jelent meg róla, innen idézünk:

„Nem 1925. december 13-án halt meg Gyárfás Jenő, hanem még sokkal előbb! 1882-ben, 1884-ben, 1896-ban, 1906-ban, 1917-ben és még ki tudja hányszor!" Íme a Tetemrehívás festője megfestette saját korát és sorsát és még többszöri halálát, mintha csak a halál rokana lett volna ő is, de a festészetben. Ha romantikus realizmussal kártyázott volna a kiegyezés utáni korban, talán a századforduló lovagjaként emlegetnénk. „Keveset ért a festeni tudás" akkor Magyarországon. Pesten a Mintarajz-iskolában, majd Münchenben tanult. Nagy tehetségét korán fölfedezték, zseniálisnak tartották, nagy jövőt jósoltak neki. 1879-ben festette Karlovszky Bertalan híres arcképét, melyről a kritikusok, köztük Lyka Károly is, a legnagyobb elismeréssel írtak. És a Tetemrehívás első vázlatait készítette ebben az évben. Fő művén egyébként három évig dolgozott, megfeszített munkával sok vázlatot, tanulmányt rajzolt és festett. Először Münchenben és nyaranként Sepsiszentgyörgyön folytatta a munkát. A ritka szép Kund Abigélt a galambfalvi pap lányáról, Kövér Ágnesről mintázta, de több tanulmányt készített a bolondokházában is ehhez a képhez. Az iszonyattól tágra nyílnak Kund Abigél szemei; bűn, önvád, gyötrelem összeomlott szépség, őrület határán áll a szépséges Abigél. „Nincs még egy ilyen tisztának, ártatlannak, szerencsétlennek és ennyire elesettnek ábrázolt alakja festészetünknek". Ez nem Arany balladájának az illusztrálása, hanem „tragédia festői nyelven előadva". „A lélekben végbemenő bomlást festette meg, azt a pillanatot, amikor az agy felmondja a szolgálatot." Ezt az őrületeket szerető, mélységesen tragikus alkatú művészt Madách és Katona sorába állíthatjuk. 1881-ben állította ki a Tetemrehívást először Budapesten, azután Bécsben, nagy elismerésben részesült, első díjjal tüntették ki, de mégsem vásárolták meg. A Vasárnapi Újság írta: „Életnagyságú alakok... ecsete széles vonásokat keres... Abigél szeme szokatlan lángot lövell, kacag és sír, s vércsevisongással rohan el... csodálkozás, borzalom, meglepetés látszik az arcokon." Az Ellenőr így írt: „... A bámész csoportok, minden alakja tipikus rajz. Egyetlen előkelő vonás sincs ott, csupa realizmus, megannyi vastag valóság az életből". A népszínműves ízlésű Szana Tamás írta: „Abigéljében hiába keressük azt a démoni erőt és varázst, amely Bárczi Benőt vészes elhatározásra késztette, s emellett, noha központja a festménynek, teljesen elhibázott alakrajz tekintetében..."

Gyárfás munkásságának az ideje (1857—1925) a kiegyezés utáni időre esik. A kiegyezés Magyarországának nem kellett az igazmondás. A hazug idealizált életképet vagy a szalon-genre képeket kedvelték, ez felelt meg akkor a sekélyes szellemnek. A Tetemrehívást nagy meglepetésre Disznóölés című képe követte, melyen megörökítette gyermekkori emlékeit és egész családját. A disznóölés örömei életszerűen, anyagszerűen hatnak, az arcok tökéletesek, és az egész kép részleteiben ugyanúgy, mint egészében, kitűnő alkotás. A tónusegység, a szürkés téli virradat ilyen módon még a magyar művészetben ismeretlen volt. Ma a kép a Gyárfás-házban, illetőleg múzeumban van. A képen a rokonok és a családtagok között önmagát is odafestette — nesztek! Ezek vagyunk! Ilyenek vagyunk!

„De az ilyen igazság még annyira sem kellett, mint a Tetemrehívás tragédiája." Azok írtak jót erről a képről, akiknek a szava nem számított. „Alakjai megszólalásig tökéletesek, és színezése hasonlíthatatlanul fölibe emeli a képet az ifjú nemzedék genre műveinek", írta a Székely Nemzet. A Magyar Polgár c. lap gúnyolódott: „Szép, csak azt nem értem, hogy lehet ebből Tetemrehívás? — De igen — felelte a művész. — Íme, itt fekszenek a tetemek, s mintegy hívnak — már ez mind így van, de mire való volt ezt festeni!"

Ezután a sepsiszentgyörgyi ideiglenes tartózkodásból lassan visszavonulás lett a forgatagos pesti élettől, mely rosszindulattal intrikákkal volt tele Gyárfás iránt. Gyárfás nagy tehetsége nem kellett, a nemzet nem tudta fölhasználni. „Nemcsak Gyárfást üldözték így, hanem ugyanezek az erők kényszerítették elhallgatásra Székely Bertalant, Madarász Viktort és Szinyei Merse Pált is. Így járt Vajda is, Jókait és Aranyt csupán régi tekintélye védte meg."

Gyárfás kortársai életképeket festettek. „delnőket, összedugott fejű pletykázó aszszonyokat, első lépteiket tevő pufók képű kisbabákat, mulató emberek fülébe muzsikáló cigányokat, lobogó-gatyás csikósokat, amint hajtják a ménest, ívelt szarvú, bámuló teheneket, enyelgő párt, akiket a mama megzavart" stb. Gyárfás jelentősége abban rejlik, hogy a hamis mámorban élő, giccses világban megpróbálta az életet komolyan érezni és festeni.

MAGYAR SZÓ

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

cella

k György

egyet, megfogta az egyik végét, feltámasztotta, magához ölelte, és lassan fölemelte. Erőlködve cipelte a fészerig, ott ledobta.

Az öreg a nyomában lépkedett.

— Nehéz lesz ez neked, fiam. Hagyd, inkább elküldök a sógorért...

— Dehogy nehéz. Semmi ez nekem — lihegte a fiú. Homlokán kövér gyöngycsepek ültek ki, hóna alól patakzott az izzadság.

A harmadikat már a hóna alá fogta.

— Tavaly vágtam ki ezt a kórtét. Elszáradt, ki kellett vágni. Jó lesz a télen — mondta az öreg.

A fiú az utolsót is átvitte.

— Maga vágta ki? — törölte meg a homlokát. — Egyedül?

— Egyedül. Fűrésszel. Még a gyökerét is kivettem. Azt már el is tüzeltük.

— Hát nem lehetett könnyű dolog — nyúlt a fiú az inge után.

— El. A traktor olcsóbb. A szövetkezet fél nap alatt elvégzi, és még fizetni sem kell mindjárt — emelte a fiú szájához a poharat.

— Pedig nem jól teszitek. Tavaly is mondtam az apádnak, jobb lóval, de nem hallgatott rám.

— Magánál, Tamás bácsi, szántanak már?

— Azt mondja a sógor, hogy elvégeztek. Én nem voltam kint, nem bírok menni, fulladok. Én majd ezt a kis darabot ásom itt föl, a ház tövében, ahonnan elhordtad a fát.

— Majd megcsinálom én, jó? Holnap átjövök, és délre kész is lesz — ajánlkozott a fiú.

— Hagyd csak fiam, majd én. Az én dolgom.

— És mit ültet? Hagymát, krumplit?

— Nem.

— Babot?

— Nem.

— Virágot?

— Azt sem.

— Hát akkor meg minek ássa föl? — nézett rá a fiú csodálkozva.

— Csak úgy. Tavaly is fölástam, meg azelőtt is, amióta nem járok ki a földre, minden tavasszal.

— És nem ültet semmit?

— Úgy, ahogy mondod.

A fiú értetlenül bámult a sovány, ráncos arcba, a világoskék, vizenyős szemekbe. Kérdezni akart még valamit, már nyitotta is a száját, de meggondolta magát.

Felállt.

— Hát akkor isten áldja, Tamás bácsi. Ha kell valami, csak szóljanak, jövök.

— Isten áldjon, fiam. Köszönöm a segítséged — csoszogott ki utána a konyhaajtóig.

Megvárta, míg becsukódik a kiskapu, aztán leballagott a szomszéd ház faláig, beleköpött a markába, és belenyomta az ásót a földbe.

Szűcs Imre verse

Kiindulópont

A kiindulópont az abbahagyás
Abbahagyni vergődést
Vegetálást
Abbahagyni az ember
Lefokozását
És újrakezdeni
A ...

A kiindulóponton csak rések
És romok
Kilátó még sehol
Recseg az óceán
És az áll

k
i
t
e
g
e
z
s
l
e
F

Csinálni kell már valamit
Az életeddel
Az életünkkel

Tudsz-e még melegséget kelteni

Küszöb-kő szegélyén
Ó te viharra

t
t
e
t
í
z
s
e
F

Odüsszeusz
Tudsz-e még?

Fülöp Gábor verse

naplemente

mint kiszúrt szemgolyó
lecsorog a föld arcán a napkorong
s vörös könny-szikrákat
hullajt az űrbe
emlékcseppek a feledésben
melyek halvány csóvát
vonnak maguk után fáradtan
s az is szertefröccsen később
mint a szenvedő velő
utána már bekap bennünket
az üres sötétség
hiába tapogatódzunk
egy ködös emlék kísért még
ujjaink hegyén
szemüregünk viszket
előrekúszik orrcimpánk
s hangforrást kutatva
kicsorbul fülünk
félelmünkben lerágjuk körmeinket
. . . . . .
csak csend és sötétség .

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1978 OKT - 1

FEJÉR MEGYEI HÍRLAP 7

Gyárfás Jenő
festőművész

1021

8 / HIRLAP

A GALÉRIA MÓRON

Százados példák

Jólesett újra meg újra végignézni a móri Lamberg-kastélyban a Szemelvények a XIX. század művészetéből című kiállítást, amelyet a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményéből *Borbély László* rendezett.

A jó érzés okát nyomozva már többféle és részben a magam számára is meglepő eredményre jutottam. Meglepetés volt, hogy nem a magyar művészettörténet úgynevezett első vonalába tartozó alkotók művei adtak igazi élményt. *Munkácsy Mihályt, Székely Bertalant, Than Mórt, Kernstok Károlyt* (ki inkább XX. századi) csupán egy-egy közismert festményük (Mozart halála, II. Lajos, XI. Attila lakomája, Agitátor) kompozíciós vázlata képviseli. Ezeken is volt ugyan tűnődni való. Főként az, hogy a régi mestereknél, hány rajzvázlat, részlettanulmány, szerkesztési kísérlet, színrendszer-próba előzte meg a végleges művet! Amennyire tizenhárom esztendő képzőművészeti riporter gyakorlatából meg tudom ítélni: ez a fajta tudatosság, lelkiismeretesség, belső vívódás a jelenkor művészeinek csak törtrészére jellemző.

Az első vonalnál maradva még: *Mednyánszky László* lilás tónusban ködlő Csavargófej-ét sokadszor is öröm volt látni, hasonlóképpen *Szinnyei Merse Pál* szinte már reszketeg finommá érlelt őszi táját, de meglepetést nem okoztak. *Lotz Károly* aktja viszont igen. Kétségtelen, hogy a fekvő nő kéztartása Goya Majáira emlékeztet. Az enyhén csavart, mámoros aléltságot kifejező testhelyzetre is lehetne talán előképet találni. De ahogy a mélybarna háttérből ez elefántcsontszínű buja és mégis éterien lebegő szépség felragyog, ahogy haja, mint fekete glória keretezi arcát, s ahogy ennek ellenpontja az ölét láthatatlanná sugárzó arany fény: az valami olyan tüneményesen természetes tehetségre és egyben szigorú mesterségbeli felkészültségre vall, hogy az örm mellé rögtön lelkiismeret-furdalást is éreztem. Miért nem tudok többet Lotzról? Miért esik róla oly kevés szó a műkritikákban? Miért csak Delacroix-t, Manet-t, Renoir-t és társaikat említik eszményként, ha a mai magyar festőket akarják leckéztetni?

Az igazi meglepetést azonban azok a művészek okoztak, akikről alig valamit vagy éppenséggel semmit nem tudtam korábban. *Gyárfás Jenő.* Nagyméretű illusztrációs festménye Arany János Tetemrehívásához ugyan sokszor reprodukált, ismert mű. Ennek egy részlettanulmánya vendégszerepel Móron, a kedvese vérző sebére meredő, rémisztően kitágult szemű, tébolyba forduló Kund Abigél. Jó teátrális, tudom. Kárpithasogatóan hatásvadász, tudom. De annyira híven adja vissza a klasszikus értékű balladát, az arckifejezést oly tökéletesen örökíti meg, hogy pszichopathológiai szemléltetésnek beillik, s a kompozíció rendje, a festékfelrakás módja, a sötét-világos foltok ütköztetése, a lakkozás szolidsága annyira hibátlan, hogy ecsetszőrszálhasogató műítész legyen a javától, aki kivetnivalót talál rajta.

Gyárfás mélységes alázattal, képét évekig csiszolgatva, hatalmas méretű vásznon illusztrált egy verset, amelyet egy akkor még élő költő írt. A mai művészek többsége, amennyire ismerem őket, feltehetőleg megmosolyogná ezt a fajta rögeszmét. Pedig, bát nem tudom, sok okuk van-e mosolyra, ha a maguk fegyvertárát összehasonlítják a harmad-negyedrangúnak elkönyvelt Gyárfáséval. S abban sem vagyok biztos, hogy ha mégis vállalkoznának hasonló feladatra, ki tudnának-e tévedhetetlen ítélettel választani egy olyan kortárs irodalmi alkotást, mely indokolttá tenné a Gyárfás Jenőéhez hasonló küzdést.

Alapvetően más ma már a képzőművészet feladata — hallom a fölényes választ múltidéző elmélkedésemre. Persze. Gyárfás tényleg harmad-negyedrangú volt a maga korában is, most is. *Jakobey Károly, Jankó János, Molnár József, Schäffer Béla, Ujházy Ferenc:* meg ettől a szinttől is messze maradtak. Jakobey vadászcsendéletén nyilvánvaló, hogy a gicces előképe. Jankó következetes választási menete dagályos, Molnár József fürdő nője az ügyetlenül leplezett erotikus hatás iskolapéldája. Schäffer Béla képén Eisler Fanny, az ünnepelt táncosnő porcelánszobrocskája, s körülötte a gondosan rendezett szegfűk: nevetségesen édeskés. Ahogy Ujházy Ferenc nekivadult Hunyadi Lászlója, kezében gyöngyberakásos kupával, szemmel láthatólag kissé ittasan, búcsút vesz pirospozsgás menyasszonyától: a sírva vigadó búsmagyar dzsentri kistotálban.

Csakhogy a biztos mesterségbeli tudás következtében Jakobey csendélete még nem gicces, hanem nagyon megmunkált naturális ábrázolás, giccsé csak a kontár utánzók kezén vált a téma. Jankó dagályos ugyan, de pontos, mint egy riportfotó. Molnár József telt keblű hölgye ingerlően eleven. Schäffer porcelánszobra és virágszirmai szinte tapinthatóan anyagszerűek. Ujházy Hunyadiján tanítani lehetne az atlétikus alak izomzatának anatómiáját. Pedig a harmad-negyedrangúságnak is alatta vannak. Másként fordítva: ahhoz, hogy a múlt században akár erre a szintre is eljusson egy művész: nagyon sokat kellett tudnia. Elmondhatjuk-e a mai harmad-negyedrangúakról, hogy legalább mesterségbeli tudásuk kétségtelen.

Más, fontosabb. Ezek az elfelejtett festők a figyelmes nézőnek üzenetet közvetítenek, információt adnak saját korukról. Jankó képe alapján érzem a régi tisztújításokat légkörét. Schäffer megérteti velem, milyen lehetett a biedermeyer kor sztárkultusza. Ujházy láttatja a nemesi passzív rezisztencia ideálját. — De mit tudhat meg száz év múlva a tárlatlátogató egy mai átlagos művész találomra odavetett foltjaiból, keszekusza vonalaiból, öncélú mértani idomaiból, megfejthetetlen szimbólumaiból a mi korunkról?

Nem áll hozzám közel a tizenkilencedik század művészete, de a tudást mindenkor tisztelem. A mai művészet meg közel áll hozzám, mert nem tehetek mást, foglalkoztat, mesterségem és érdeklődésem miatt. Van egy-két alkotó, akiért rajongok, néhány akit tisztelek, egy-két tucat, akinek élvezem a munkáit, de a túlnépesedett művészeti élet nagyobb hányadára jellemző felületesség, semmitmondás, készületlenség olykor annyira kedvetlenné tesz, hogy akár ne is néznék az ilyen művekre, hanem a tükörbe.

A. SZABÓ JÁNOS

Gyárfás Jenő: Kund Abigél

A Clasp könnyűszerkezetes rendszerben Székesfehérváron épült Vorosilovgrád lakótelepi 16 tantermes iskola aulája

ntézményeink programjaikat nem a megyei tanács, nanem a közvetlen felügyeleti szerveik útján szervezik. Egy biztos: könnyűzenei program biztosan lesz. Ami a Piramis együttest illeti, eddigi kedvezőtlen tapasztalataink alapján nem tartom kívánatosnak szerepeltetésüket. Gondolom, hogy a kedves kérdező fiatalember, ezért felhívnám figyelmét az Ifjúsági Magazin legutóbbi számára, amely éppen a Piramis együttesről kibontakozott véleményeket ismerteti meg olvasóival. A magam részéről a kritikus vélemények döntő többségével értek egyet.

— A KÖJÁL által kiadott kérdőív alapján érdeklődöm, hogy a mumszjárvány megelőzésére külföldről beszerzett védőoltás alkalmazására hazánkban miért csak most kerül sor? Ha ártalmatlan, akkor miért kell szülői beleegyezés a beoltáshoz, továbbá ha kis mennyiségben van csak, akkor milyen elv alapján döntik el — a szülői beegyezést követően —, hogy kik kapják meg? (Fehérvári ülezredes, Székesfehérvár).

— Eddig nem volt hatásos oltóanyag, ezért csak most került alkalmazásra. Az eddigi vizsgálatok szerint az oltás teljesen ártalmatlan. Mivel a mumsz elleni védőoltás nem kötelező, ezért kell a szülői beleegyezés, de csak azokat a gyerekeket oltják be, akik a betegségen még nem estek át.

Teubel György válaszai:

— Olvastunk egy olyan tervről, mely szerint a Velencei-tó partján közlekedési park, illetve gépkocsi-próbapálya is épülne, amelyet autóversenyre is használhat-

kibírja az összehasonlítást az

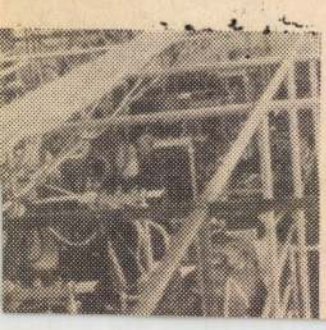

nának. Mennyiben reális ez a terv? (Keserű Ernő, Magyar Nemzet).

— A terv reális, megvalósítása széles körű társadalmi összefogással a közlekedési vállalatok támogatásával koordinációs beruházásban várható. A több célú, első sorban oktatóközpont jellegű, mintegy 3,6 kilométer hosszú tanpálya megépítését úgy tervezzük, hogy autóversenyzésre is alkalmas legyen. Mintegy 50 millió forintot tesz ki az első ütem megépítése. Ehhez a tervek készítése folyamatban van. A kivitelezés a közeli években várható.

— Mi indokolta az autóbusz menetrend megváltoztatását? (Dr. Csiák Dániel, Magyaralmás).

— A kérdező valószínűleg a Székesfehérvár és Mór autóbuszvonalak menetrendjének megváltoztatását kifogásolja. Székesfehérvár és Mór között közlekedő járatok utasforgalma fokozatosan annyira megnövekedett, hogy szükségessé vált a térségben közlekedő autóbuszjáratok forgalmának átszervezése. Az utazási igények alakulása indokolttá tette az elővárosi jellegű forgalom bevezetését. Ennek feltételeként csúcsidőben fél óránként, napközben pedig óránkénti járatsűrűséggel közlekedtet a 14. sz. Volán Vállalat autóbuszokat Székesfehérvár és Mór között. Székesfehérvár és Mór között a forgalom átszervezése során a térségben levő községeket kiszolgáló autóbuszjátarok közlekedését is módosítani kellett, ennek keretében változott meg a Magyaralmást érintő járatok menetrendje is. Az 1978. május 28-i menetrend-változás alkalmával csökkent azoknak a járatoknak a száma, amelyek a 3624. számú vonalon korábban betértek a községbe. Ezzel egyidejűleg azonban Magyaralmás—Székesfehérvár között periódikus, óránkénti járatsűrűséget alakítottak ki csúcsidőben, a 3600-as számú útvonalon. Ez kizárólag a község utazási igényeit szolgálja. Vagyis: Magyaralmás vonatkozásában járatszám csökkenést az új menetrend nem okozott.

Seres Józse válaszai:

— Létezik-e olyan, hogy egy kiemelt ipari nagyüzem

tünk meg. Így ebben az évben nem kerülhetett sor arra, hogy az új lakások közül kétszoba hallosnál nagyobb otthonba költözhessenek be a lakáslistán levő igényjogosultak.

A jövő évre tervezünk — korlátozott számban — kettőszobásnál nagyobb, és kettőszobásnak minősülő, de kedveltebb: egyszoba két fél szoba típusú lakásokat is. Ezeket elsősorban a lakásra váró nagycsaládosok számára biztosítjuk.

— A Lenin városrész építésével a Piac tér és környéke a FÁÉV építési területe lesz. Sok szállítójármű a Vörös Hadsereg útja—Piac tér útvonalon közlekedik, amely egyébként is túlzsúfolt. Mikor készül el a Kadocsa utcai terelő? (Niczki Sándor, Székesfehérvár).

— A 8-as számú főközlekedési út tehermentesítés útjának építése már megkezdődött a Móri út térségében és folyamatos kivitelezéssel több szakaszban épül. A Kadocsa utcai szakasz építésére 1979-ben kerül sor 1980. évi befejezéssel.

— A Gagarin tér jobb oldalán, a múzeum mellett, évek óta rendezetlen, gondozatlan terület van. Mit terveznek ezen a helyen? (Németh László, Székesfehérvár, a Gagarin téri lakók nevében a rádióadás után juttatta el a kérdést.)

— A terület beépítésére több terv készül. A beépítés előtt, függetlenül annak jellegétől, szükségessé vált a régészeti feltárása, kutatása. Feltételezések szerint értékes középkori maradványok találhatók itt, amelyek sorsáról, a feltárás után lehet dönteni. A régészeti munka befejeződik ez év végére. Az esetleges beépítésére csak a későbbi években kerülhet sor. Addig a múzeum kezelésében — már a jövő évben — gondozott zöld parkká, szabadtéri szoborbemutatásra alkalmas területté alakítjuk ki.

— A Garzon-házban jórészt öregek laknak. A ház mögötti részt mikor parkosítják? A vasútállomás környékén legyen több rendőr, ugyanis a járókelők sokat szemetelnek, a rendőr jelenléte talán visszatartaná a szemetelőket. (Egy rádióhallgató a Béke térről).

— A Garzon-ház mögötti területen szolgáltatóház épül majd. Ennek tervezése folyamatban van. A tervek elkészülte után megkezdődik az építkezés, így a kérdéses térség építési területté válik. A parkosítás csak a munkálatok befejezése után lehetséges.

A vasútálomás és környékének renrszeres rendőri ellenőrzése a vasúti rendőrőrs állományával és a közbiztonsági szolgálat járőreivel megoldott és rendszeres. A szemetelés megszüntetése elsősorban nem rendőri ellenőrzés kérdése. Ez össztársadalmi közügy és a tisztaság vigyázása minden állampolgár kötelessége.

(A válaszadást lapunk következő vasárnapi számában folytatjuk.)

Szeptember Tirs. Spolyi A. beszéde
1880

Szemeli, hogy e kutuszmuszter milyen melegen támogatta a Tirsulat törekvéseit." ... a ~~[illegible]~~ meget nemzeti művelődési felelőtek létesítésében, e rendelkezésre álló szűk eszkörök dicára ... " "... ez, ezekkel szemben mejdnem egyhedvű közvélemény elmére, de határozottan a köztényerők s gyakron még a tirsényhorás előkelő tényerői éltal sem eléggé támogatva, vagy éppen talán elsedolyerva, ... "

Képrőművészeti Társulat. Spolyi A. Sesréde 1880.

A társulat nem állhat fenn 900 taggal!

„Ha több taget, több műpártolót nem vagyunk képesek szerezni, úgy fel kell hagyunk a reménnyel, hogy társulatunkat mai helyzetében néltón fentarthassuk."

Utal a hanggal képrőművészeti társulatokra, amelyek rosszabb viszonyok körött, jobb feltételeket tudtak teremteni. Ennek alsót abban látja, hogy a „ellotejkő állól inintiált" történeti iskola nevezetes műveinek egész sorát nyújtja években át ely műlepok reprodukciói bon, amelyek mint a tagok ~~lehéssdiszét~~ képerik lehéssainak felelősét képerik,

22/1.

Képz Müv Társ.

Ipolyi A elnöki beszé
de.188o.

Megtiszteltetésnek érzi, hogy itt lehet és ő beszélhet. Munkássága arra irányult mindig, hog a müvészetek és velez a magyan nemzet történetét kutassa "Nem nemzeties nagyzás, nem tudákos ósdiaskodás vezetett ebben, hanem az erős meggyőződés, hogy ezáltal a nemzeti müörekvéseknek történeti alap ját megvethessük."
A történelem az emlékeket és hagyományokat kuta ja.....,s a müvészet müvészet többnyire cosmopolita elveknek hódol. Ámbár kétségtelenül maga san áll az elv, hogy a nagy müvészek mindenütt, Phidiástól kezdve Rubensig,népöknek magyarázói voltak - ők eszményiték az ideát,mely nemzetöket és korukat foglalkoztatta.
"Részünkről- azaz a Társulat- igyekszünk megfelelni a különböző müigényeknek,és etljes figyelemmel vagyunk az ujabb és különböző müirányokra."

2o9.21o.old.

Képz Müv Társ.

Ipolyi A elnöki beszé
de. 1880.

Beszél.a társulat sugár-úti épitkezéseiről és azt mondja, hogy az a Társulat teljes anyagi erejét ki meritette. Felveti azt a gondolatot, hogy a Mücsarnok és a Mesteriskola és Zeneakadémia céljára a Tár ulat által épitett házak közül az utóbbit el kellene adni az államnak, igy előnyös feltételekke megszabadulna a társ adósságainak jelentékeny részétől. Hangsulyozottan kiemeli, hogy őfelsége az udvartartás költségeiből 3o.ooo forintot adott a társulatnak, évi 1o.ooo forintos folyósitással. - Ugyanakkor van adat arra, hogy az osztrák Képz Müv Társulás évi 15o.ooo forintot kapott a király tól.-
215.216.old

1199, 1200, 1201, 1202,
4580/81

Sfortiztének

Lyka Károly
Táblabíró világ

16-17. ebd.) A szerző felsorolja
a veretű erisztikrete családokat, és felsorolja
a bécsi művészeket akiknek erek a családok
dolgoztattak. — A szárad mérédik felében
lényegében nagyonarok a családok a tarsade-
ban veretű rétegében feglalnak helyet!
Visszonyuk a művészettuz. A XVIII. szárad-ból
általában felgomotasan megvoltak a bútereik,
képeik, medjek apóról finra örökládtak.
Magnandelásaik fárint erekéi pekre parlátja-
sádtak. Korekből lassan majdnemden hadely
ben hiatotsult az ősök galériája.
Gyermetseik és mostseik művészeti erkése
erekben nevelődött. Másrészt, a szárad
végén sem volt tétb a művészeti igényük
egy egy partrénál.

Az első képei, Pról László, Munkácsy, Hébely és más multszerédi festők művéből illt. Az ő térvedelmi fürében nagy meglepetést szeltett minkor ezeket a képeket da degette, és helyettük hőnyit, kgrept, perkovitsat perdett vásárolni. A XX. szeredben, főként 1920 után válik el élesen a polgárság egy bizonyos részének az ízlése az erisutak szerint művészeti ízlésétől.

Hogy tehát az orientalizáció mint vésérlő réteg kiesik. Ugyanúgy kiolvasult mondhatni tradicionális, a kiállításokban a csalódi galeriákban kérel illő megformálású művelset pereri és igendi.

A pelgérség tradíciónélküli, pénze van, de mivel kulturálisságokban és anyagi erdekeivel esszeforrt az orientalizáciával – bérésítések, lóránadás – irlévében is pesonult horrá. Kiletének pereteit az előbbiektől itvelt irlés szerint elhatja ki. A művészettel szemben az előbbiekkel pronosan viselkedik.

Hogy az igy volt még az 1910-es évek után is, erre példának felhozzuk mint Frechter fejesmüg gyűjtő mondott el nekünk:

Képzőművészeti Társulat. Ipolyi Kisebb munkái V.köt
beszéd a társ ülésén 1881.

Minden megvolna ehez a feladathöz mondja Ipolyi, csak egy nincs.." Festőink, hely és alkalom, még az egyenlőre szükséges költség is. Csak egy nincs Uraim, ami ezeknél is szükségesebb: nincs önbizalmunk, nincs müigényünk."

286.ó

Képzőművészeti Társulat Spolyi A. beszéde. 1880

A Társulat vagyni helyzetének rendezése éppen azért sürgető mert fő feladatát csak akkor tudja megvalósítani ha ehez megvonnak a szükséges anyagi eszközöt. "A kerei művészet felvirágoztatásának gondozása." Saját társulati munkaalkalmuknak kell erre fordítva szolgálni, és célunkból kell az eszközöket merítenünk."

Ott demondja a társulat módszerait vagyis a pióditások, sorsolás, műlapok, adnák az anyagi alapot. Pe .....

219.

művésérei felől is. ..... Mindemellett ert tartom, hogy társulatunknak annál inkább meg kell fesztetnie törekvését s igyekernie kell a művészeket és közönséget az ügynek megnyerni és megtartani. ..... Annál ert célem, hogy ezért az magyobb és biztosabb jövedeni forrást állandón társulatunkra nézve nem igen gyorzhat."

Stéphanův Társulat. Spolji A. Beszéde. 1880

A társulat „érezhetőleg fogyá ben levé" tagsága, elig kiadja meg a 900-at.
A 10 Ft-os évi tagsági díj mellett az 9.000 Ft.
A társulat rezsije évi 6000 forint.
A műlapok kiadásának kiltségei evente:
3-4700 forint. Mér tetb mint a levétel. És ettől még nem vettek meg a versolásra szánt képeket, és nem az évi 1000 forintos vásárolandó művet a Nemzeti Múzeum számára. Az erre a célra átvett 2.900 forint az évi kiadásokra elsöltetett.

220/21. Ad.

Stéphanie művésneti Tárulot Spolyi A. Besnéde. 1880

(Lésset ez előtti cédulát) " Králtal igyekszik
művésneinek nek pálya- és verseny-, sét íru- tért
nyitni, erőket a nagy körönséggel körvetétve
emelni, s eráltal ennek izlését és műérzékét is
nevelni. Fájdalom, ez utóbbi idő ben eren
igyekeretünk sem felelt meg a vérokerésnek.
Utóbbi kiállításaink kültségei elig telóltak
fedeletet a körönség résrvétében és látogatásá-
ban; mitér ez, mint nyújtottunk, teljesen meg
felelhetett ez ez irányban képez hető
igényeknek. Vádeljuk bár a körönség mű-
~~izlését~~ izlése és műérzéke irányát, vagy kér
a tével hulyiséget s a rossz időjárást és szűk
időket, — a tény az, hogy ez utan nagyobb

jövedelmi forrásra egyelőre elig tehetünk szert-
tegfeljebb rendkívüli esetekben egy-egy
vonzó, nevetes vagy sensationális mű vagy
műrecenek kiállításával lehet még csupán
nagyobb körönséget csődíteni, mint minő,
Petdóval, Munkácsy Miltenja volt; de
ilyen nem mindennap születik, és még
kevésbbé áll rendelkezésünk re.
A művésézlési kedv pedig e körönség
részéről, e műrzék és műrzlés nagyonaron
kiómjánál fogva, még mnál is csekélyebb.
Csak kivételes esetképp jegyezhetünk fel
ilyen tetemesebb dadásolsot.
Nagyonszt szomszolyik egyébaránt Európa
más nagyobb fővárosainak kiállítási és

MDK

Gyárfás Jenő

Gergely I.: Budapesz szfőv. ujabb szerzeményeinek kiáll. Képzőművészet 1932. 52. sz. 152.l.

MDK

Gyárfás Jenö. festöm.

1881. Társulati 200 db 4 ft-os aranyból álló
müvészi nagy dij:m
Tetemre hivás.

OMKT+ Vándorkiállitások.1910.szept.8.-dec. 27. Eger.
Miskolc. Kassa. Eperjes. S.a.ujhely. Debrecen. Gyöngyös.
Kat. 63.1.

MDK

Gyárfás Jenö, festöm.

egy-egy lapjával a 7o-es,8o-as, 9o-es évek naturalista müvészetét hozta a közönség elé.

Müvészet.1918, 23.old.

MDK

Gyárfás Jenő

Tetemrehivás

Petrovics E.: Wolfner Gyula képgyüjteménye. Magyar Müvészet 1925. 6. sz. 301-308.l.

Gyárfás Jenő

Vas. Gyó. 1883. 44. l.

A nemzeti muzeum képtárában a napokban helyezik el Gyárfás Jenőnek «Tetemrehivás» czimü nagy festményét, melylyel a képzőművészeti társulat harmadévi kiállitásán a csarnok-dijat nyerte meg. A művész a muzeumnak ajándékozta e festményt.

MDK

B.V: Magyarország a római egyh.műv.i kiállításon.
Tér és Forma, 1934. 3.sz. 84 l.

MDK

Gyárfás Jenő

Ernst Mu. LV. kiáll. 1922. szept.

Gyárfás Jenő

151-155. Tanulmány, tusr.

MAPE V. kiáll. N.Szal. 1916. nov. 14 l.

MDK

Gárdás Jenő
festő

Tétenrehívás"-sal kezdte pályáját.

"

Pogány G. Gábor: A haladó és reakciós erők harcának tükrözése a XIX. századi magyar festészetben

MMM Évkönyve 1951. 418.

MDK

Gyárfás Jenő festő

Tetemrehivás

Bencze László: Repin /Feljegyzések a Tretyakov Képtárban./ Csillag, 1954.VIII.évf. 1952.l.

Gyárfás Jenő
festő

MDK

Vármegyék számára festett Kossuth képek festői között
ott van Gy. J.-is

Vayer Lajos: A Kossuth kultusz a magyar művészetben

M.M.M. Évkönyve 1952, 18 l.

Károlyi-palotában rendezett képzőművészeti kiáll.
1927 febr. 1.

MDK

Gyárfás Jenő

A pletyka festm.

"Száz év festészete" kiáll. Szalmássy Galéria.1948.

MDK

Gyárfás Jenő
Tetemrehivás, vázl.

Péter András:
A hónap kiállitásai. Tükör, 1936. nov.

Gyárfás Jenő festő

Magyar Nemzet VII. 1951. jan. 9.:
Végvári L.: Gyárfás Jenő emlékkiállítás

M. D. K.

GYÁRFÁS Jenő festő

V. László eskűje

Petenerehívás

Disznóölés

Aradi Történet. 301. l.

Gyárfás Jenő, sz. Sepsi-Szt.-György 1857.

Rövid életrajz

Az első fog, fest m.

Tetemre hívás, "

Szegedi Képzőművészeti Egyesület kiáll. 1900.

52 l.

K.D.K

SYÁRFÁS Jenő Zestő

„Tetemrehívás"

Végvári 1958. 262.

1971

Gyárfás Jenő
(1857 - 1925)
festőművész

MDK

V. László esküje "Gábor Áron halála a kökösi csatában" című képei.

Pogány Ö. Gábor. A haladó és reakciós erők harcának tükrözése a XIX. századi magyar festészetben.

MMM Évkönyve 1951. 47 l.

M.D.K.

GYÁRFÁS Jenő festő

Művért. (1952) Pogány G. Gábor: Az első magyar képzőművészeti kiállítás 114. l.

Gyárfás Jenő
Disznóölés

Szegedi Képzőművészeti Egyesület kiáll. 1900.
82 l.

MDK

Gyárfás Jenő festő

Ima. repr. 48.

A magyar akt-kiállitás albuma. Ömeáll.
Lyka-Majovszky-Petrovics. Bp. 1926, 48, 160

Gyárfás Jenő

szód

Az Ujság

1916. nov. 19.

(e.a.: Vízfestmények és krétarajzok. A Magyar Aquarellisták és Pastell festők V. kiállítása.)

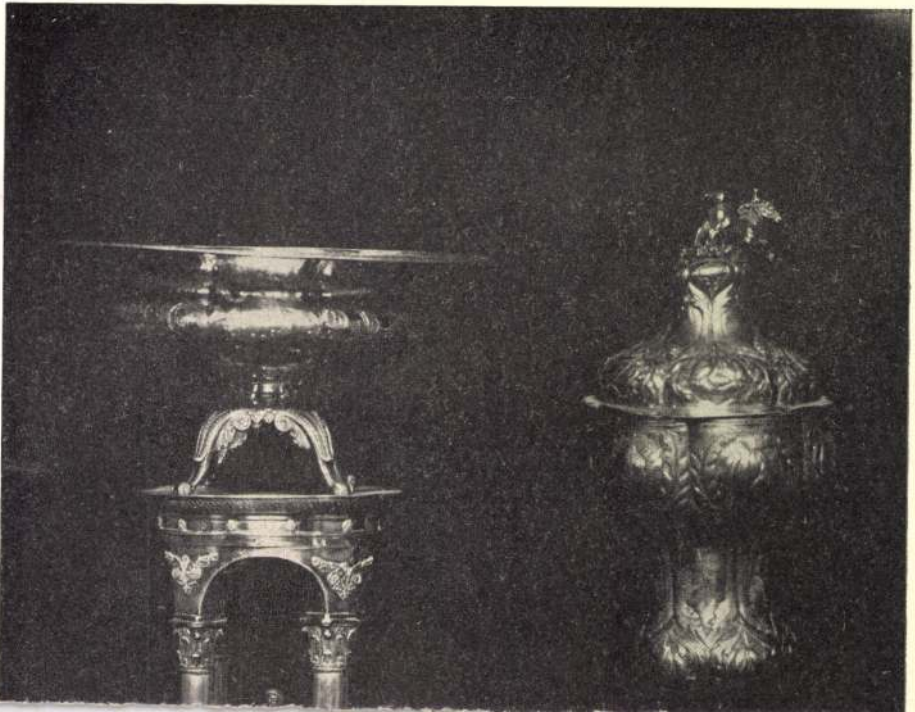

Gyarfás Jenő

festő

~~[illegible]~~ MoB ált. harai

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

Kalmücsud

Kalaure

1880

66 l

80-81 l

91 l

Rádió.

(Lásd villamosipar alatt is.)

Bácsalmás

Csauscher rádió, villanycikk szaküzlet gazdasági gép és olajraktár, Balmás 23

Baja

Kricskovics és Sidó villany és rádió szerelési váll. Baja, Erzsébet kir.-u. 7. 2–39

Sas Richard, rádió és villanyszerelési váll. Baja, Tóth Kálmán-tér 8. 4–74

Battonya

MAURER GYULA rádió és villamossági cikkek raktára, Battonya 71

Beregszász

«Edison» Beregszász, Bank udvar. 79

Berettyóujfalu

Toldi Ferenc, rádió és villamossági szaküzlet. Bujfalu, Horthy Miklós-u. 14 1–44

Budapest

Aczél Vilmos Bpest VII Rottenbiller u 1 425–638

Bécs Ferenc, Bpest, VII. Hernád-u. 38. 420–452

Bosch Róbert kft Blaupunkt házi és autórádiók zeneszekrények, kofferrádiók vezérképviselete Bpest V Váci út 22 *299-180

Buzás Gyula villamossági és rádió techn. vállalat Bpest II. Margit-krt 8. 154-269

Hahn Arthur és Társai Rádió-osztálya az összes márkás

STANDARD
Villamossági R.-T. *257-257
Bpest, XI. Fehérvári-út 70.
ELADÁSI osztály: 259-200
Rádió Service: Budapest, VI. Jókai-utca 38. 125-448, 125-484

TELEFUNKEN K. F. T. rádió
MŰSZAKI VÁLLALAT
Budapest, VI. Andrássy-út 59.
Service *425-930
425-939

Csikszereda

Vécsey-rádió, fotó, villamosság, Csikszereda, Apaffy-u. 25. **1-60**

Debrecen

Horváth Ernő, Debrecen, Csapó-u. 41. 27-02

Horváth Sándor. rádió és villamossági szaküzlet, Debrecen Hunyadi-u. 18. 17-57

Mayer Emil okl. g.mérnök, Debrecen, Üzlet: Kossuth u. 15. 14-81
Üzem: 15-79

Szabó Lajos műszerész, rádiótechnikus és gépkereskedő, Debrecen, Csapó-u. 86. **32-54**

Devecser

Németh Zoltán. Devecser. 20

Dombóvár

Kiss Gyula elektrotechnikai vállalat rádió service Dombóvár Szt Imre-u 12 80

Marosi János villanyszerelő és rádió service Dombóvár, Zrinyi-u 76. 1-96

Rácz István elektrotechnikai vállalat rádió szervice Dombóvár Hunyadi tér 10

SYÁRFÁS Jenő
91 1. 53

Új Művészet

Gyárfás Jenő

Tanulmányfej a „Tetemre-hívás" hoz, dagf.

Tm Bp 1932

Szentiványi Gyula

...temlés hó 30

Aktiv v

II. Passziv vagyó

1. Elfogadványok:

R/Nagy Pál, hben, lej

R/Szenes Ede, Bpest, lej

2. Folyószámla:

Biró és Társa, Makó, l

3. Aktiv váltó diszkon

6% 10.000· u. 77 no pra

Passziv

5032.

Gyárfás Jenő:

Női tanulmányfej.
Vászon, méretei 33.5:40 cm.

Értéke 1000 K.
Vétel 1916.

Száma:
a leltnban 20170,
a szakleltban ~~95-916.~~ 88-9.6

Mvd 88-9.6

5003.

Gyárfás Jenő:

Öreg férfi feje.
Vászon, méretei 38.4:42 cm.

Értéke 500 K.
Vétel 1916.

Száma:
a leltnban 19973,
a szakleltban 68-916.

Mod 68-916

GYÁRFÁS Jenő fest.

98

Oltványi 1991

239.
Vanderlip, Frank A.: Amerika
Wirtschaftsgebiet. Berlin, 1

339.
Vállalati pénzügyi dolgozók
Pénzügyi K.

883.
Vásárhelyi Dezső: A foto el
határozás optikai uton. Bp,
Egyesülete

122.
Vasconcellos, Antonio: A gl

674.
Vaszkó Mihály: A vezetés m
Bp, 1966, Mérnöki Továbbkép

Gyárfás Jenő

l.

Avv. Csanok 109 anke

Eal.

" " 110. " "

Fővkést

1947 dec. 100 meter, 100 rekord
Női fej, of

1949 máj M. otthonok
Női arckép, of

1951. Q m. fest. haladó hagyom.
Fiatalság-örökség
Zongorázó nő
Női fej

Henrelmann Kassa énemet

Gyárfás Jenő

erő

Nagyújmagy

37 - 39. l.

17. t.

Gyárfás Jenő

Karlovszky Bertalan
arcképe, olajf. Szépm.
Muz. tulajd.
Repr.

Nagyújmagy (vmeszel) 1941.
37-39. l
17. t.

Női arckép, olajf.
Föv. Képtár tulajd.
Repr.
u. o. 38. l.

Női arckép. Föv.
Képtár tulajd. Repr
u. o. 38. l.

Primási Lakosztály

Olakt

1925-26. Akt Máll

Ima, of
Férfiakt, graf.

Gyárfás Jenő
festő
N. 4142/6.

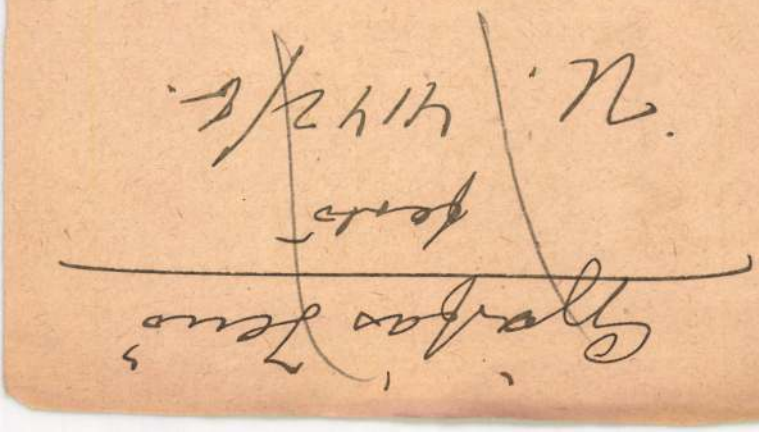

Nürnberg III. 207.

(1) Gyárfás Jenő

1916. nov dec (MAPE): Tanulmány I-II. Insz

Akttanulmány, tollrajz

(2)

Nemzeti Szalon 1920 márc

MAPE · 7. kiáll -

Gyárfás Jenő

Tanulmánytéj a „Te-
temrehivás"-hoz. 1879

1

1932 főv új szerzem kiáll Mücsarnok

1941 nov

Arckép kiáll

2

Női arckép, of

Gyarfás Jenő

Tanulmány a Tetemre-
hiváshoz, repr.

Ernst Museum Kiáll. 47 sz

Magyar remekmüvek.
1921. máj. (II

Tetemrehivás vázlata I.
Szücs Zsigmond tulajd.

Tetemrehivás vázlata II.
Wolfner Gyula tulajd

Tanulmányfej Schuller
Gustav tulajd.

Arany „Szent László"
Szücs Zsigmond tulajd

Egy faldiszítés tervezete
Szücs Zsigmond tulajd

Kehely, 1508-ból, muzsnai ág. ev. egyház tulajd.

VII. 126, 127

4912.

Gyárfás Jenő:

Karlovszky Bertalan.
Vászon, méretei 113:88 cm.

Értéke 2000 K
Vétel 1916.

Száma:
a leltnban 18314,
a szakleltban 3-916.

Mod. 3-916

5002.

Gyárfás Jenő:

Tanulmány a "Tetemrehivás"-hoz.
Vászon, méretei 58:46.9 cm.

Értéke 1500 K.
Vétel 1916.

Száma:
a leltnban 19972,
a szakleltban 67-916.

Mod 67-916

Gyárfás Jenő MDK

Tanulmány a Tetemrehivás-hoz, olaj

Benczur Társ. reprezentativ kiáll. 1936. okt.

N.Szal. 8 l.

MDK

Gyárfás Jenő

a Benczur Társ. elhalt tagja

Benczur Társ. reprezentativ kiáll. 1936. okt.

N.Szal. 4 l.

MDK

Gyárfás Jenő festő
1857 –

Kendős nő (olaj) – Déri Múzeumban

Déri Múzeum Debrecen. Vezető a képtárba. Typ. 1952.

MDK

Gyárfás Jenő festő

(1857 – 1925) – Sepsiszentgyörgy.

Bp-i Mintarajziskolán Székely B. tanítványa Münchenben (1877-80) Wágner Sándornál tanul „Tetemrehivás"-nem arat sikert, vissavonul Sepsiszentgy-re.

Déri Museum Képtára, Debrecen, 1954. 25. lap

Dr. D. K

GYÁRFÁS Jenő festő

A 80-as években münchenben élt, Hollóssy barátja

Réti István: A nagbányai művésztelep
Bp. 1954. 297. l.

MDK

Gyárfás Jenő, 1857-1925.

Tetemrehivás, olaj

Szfvárosi Képtár uj szerzeményei. N. Szal. kiáll.
1939. jan. 6 l.

MDK

Gyárfás Jenő

Mücs. őszi kiáll. Vas. Ujs. 1884. 46.sz.
741 l.

Medina /Tolna/

Kápolnapusztali Apponyi-kastély, f
oszlopos, erősen kiugró középréss

(Genthon, 1955)

MDK

Gyárfás Jenő

Sepsiszentgyörgyi Székely Nemz.Muz.-ban
képei vannak

Székelyföldi müv. év jan.-i eseményei.
Szépmüvészet, 1944. 1.sz. 31 l.

MDK

Gyárfás Jenő

A tél öröme, of.

Képzőmüv. Társ. kiáll. Arad, 1889.

6 l.

MDK

Gyárfás Jenő, 1857-1925.

Tetemrehivás, of.

Árverési Közl. 1938. 4.rk.sz. 85.sz.
18 l.

MDK

Gyárfás Jenő, 1857-1925

Tetemrehivás, of.

Árv. Közl. 1935. 2.rk.sz. 74.sz. 22 l.

MDK

Gyárfás Jenő, sz. 1857.

Arany "Szent László"

Magy.remekmivek. Ernst-Muz. 47.kiáll. 1921. máj. 18 l.

MDK

Gyárfás Jenő

Karlovszky Bertalan

Nagy.Művészet 1880-tól. Szépmív.Hum. 1949.

8. Sz. 1.

MDK

Gyárfás Jenő

Öregasszony

Magy.Müvészet 1800-tól. Szépm.Muz. 1949.
8. 1.

MDK

Gyárfás Jenő, 1857-1925

Fiatalság és öregség

Magy.Művészet 1850-tól. Szépmüv.Muz. 1949.

8. Z. 1.

MDK

Gyárfás Jenő, 1857-1925

Tetemrehivás

Nagy.Művészet 1900-tól. Szépmív.Mai. 1949.

7. l.

MDK

Gyárfás Jenő

151-155. Tanulmány, tusr.

MAPE 5. kiáll. N.Szal. 1916. nov. 14. 1.

Gyárfás Jenő festő.

"Pax". Olajf.

OMKT.1895.tav.

MDK

Gyárfás Jenő, 1857-1925

Férfiarckép

Ernst Muz. 1934. dec. 5o. aukc.

8. 1.

M.D.K.

Gyárfás Jenő /1857-1925/

276. **Női tanulmányfej.** Olajf. 16.2x13.3 karton.
277. Pósta főispán arcképe. Olajf. 125.5x155 vászon.
278. Tetemrehivás. 161x68.5 olajf. vászon.

Háborus mütárgyveszteség-jegyzékek. IV. füzet. MUMOK. Bp. 1952. 19. l.

Gyárfás Jenő festő

M.D.K

Tetemrehívás.

(repro)

Pogány Ö. Gábor: Magyar kiállítás a genfi Musée Rath-ban. Művészet, 1961. április – 23 lap.

MTD.K.

Gyárfás Jenő, festő

az eddig alig méltányolt művészéről, mint a realista irányzat kiemelkedő képviselőjéről emlités történik ~~róla~~

Bényi László: XIX. századi magyar festészet kiállitása a Magyar Nemzeti Galériában,

A Magyar Nemzeti Galéria Közleményei,

1960. II. sz. 94. old.

M.D.K.

Gyárfás Jenő, festő

Temetőrehivás c. képét, a restaurálással kapcsolatban említi

Csengeryné Nagy Zsuzsa: A Magyar Nemzeti Galéria az 1957-58-as években,

A Magyar Nemzeti Galéria Közleményei,

1960. II. sz. 122.old.

MDK

Gyárfás Jenő festő

(Depsinentygörgy, 1886)

KT-nek - alapító tagsági díjként - fel-
ajánlja „Pél ovoce" c képét, - KT elfogadja.

MDK-A-I-1/1660.

MDK

Gyárfás Jenő

Cseh Miklós: A nagybányai festészet... Sz.M. 1953. 4.sz. 161-67 l.

16

MDK

Gyárfás Jenő, sz. 1857.

Beksics Gusztáv diszokl.vázl. akv.

A Szent Család átkelése a Jordánon

Ernst Hus. auko. 45. 1930. 15 l.

MDK

Gyárfás Jenő, sz. 1857.

Leányfej

Jókai diszoklevelének vázlata, akv.

Ernst Muz. aukc. 45. 1930. 15 l.

Gyárfás Jenő

Báró Eötvös József
mellképe –
Restaurálni hozták
1943 juniusában –
Az erősen (festő-
technikai okokból)
rongált kép restau-
rálását nem vállal-
tam.
Wertheimer
Aulajd.

Gyárfás Jenő

MDK

Vázlat a Tetemrehivás-hoz, olaj

Benczur Társ. representativ kiáll. 1936. okt.

N.Szal. 8 l.

Gyárfás Jenő festő M.D.K.

1857 – 1925

Székely Bertalannál, majd München-ben tanult.

Tetemrehivás, Karlovszky Bertalan arcképe

Kamyris, hagy. műv. Bp. 1960 513

MDK

Gyárfás Jenö, festö.

Zongorázó nö.	Of.
Édesanyám.	"
Fiatalság és öregség.	"

Székesfövárosi Képtár. Illusztrációk.

MDK

Gyárfás Jenő sz. 1857.

V.László esküje, festm.

~~Xxxxxxxxxxx~~

Balás Piry J: A m. tört. fest. a 19. sz.-ban.
1932.

65 l.

Rónay Mária

Gyárfás Jenő: Kossuth arcképe /részlet/ /of./

SZABAD MÜVÉSZET

1952.szept.9.sz. 414.l.

/Vayer L.: Kossuth a müvészetben/

Rónay Mária

Gyárfás Jenő: Tetemrehivás /1881/, of.

SZABAD MÜVÉSZET

1951.febr.2.sz. 76.l.

/Szegi: Gyárfás J.emlékkiállitás/

Rónay Mária

Gyárfás Jenő: Disznóölés/1884/, of.

SZABAD MŰVÉSZET

1951.febr.2.sz. 75.1.

/Szegi: Gyárfás Jenő emlékkiállitás/

MDK

Gyárfás Jenő székely festőm.

Kossuth arcképe

Műcsarnok, 1900. 9.sz. ~~A párisi Kiáll. Bp.em.~~
125.
1.

MDK

Gyárfás Jenő

Szépm. Muz. graf.o. 61.kiáll.1931. Uj szerzem.

mdk.

Gyarfás Leó

„finom" Podolizna Leny női arcmása
a Nemzeti Galériában.

Kárpáti Kamil: Kiállítás a Nemzeti Galériában
Népművelés, 1957. 1sz. September 39.l.

Gyárfás Jenő

-i: Két kiállitás. N.Szal. Pesti Napló, 1936. okt. 17. 11 l.

Hétfalu

Halott látogatás. T. 7700.

A háttér felől közeledő csángó leányok, ~~ifj~~ asszonyok és férfiak mindegyikénél fölszalagozott viraszto gyertya van és ünneplőbe öltözve sietnek a halotthoz. Balra fák képeznek csoportot. Jelzése alól jobbra: L. GYÁRFÁS JENÖ 1890.

~~Tanulmány~~ Czeruzarajz, mér. 27.7:19.6 cm.
Osztr. Magy. Monarchia XX. 389 l.

Sz. n. 681-902
379-902-1611.

Szepsi-Szent-György. T. 7698.

A nagy vásár.

Az előtérbeli piaczon vásárosok nyüzsögnek a sátorok és kocsik körül, elöl jobbra a kádakra folyik az alkudozás, a háttérben pedig emeletes épületek képeznek csoportot a melyek egyikében DEÁK és BIK-FALVI feliratú üzlet van. Jelzése alól balra: L. GYÁRFÁS JENÖ 1900.

Czer.
Tollrajz, mér. 27.5:18.8 cm.
Osztr. Magy. Monarchia XX. 351 l.

Sz. n. 679-902
379-902-1571.

Hátfalra:

Hozomány összeirás. T. 7699.

Fcsángó-

Az udvarra hozott teritett asztal körül az örömszülők és elő-kelő rokonok foglaltak helyet, hogy a pitvarból kijövő Fjegyesek hozományát összeirják, a minek az asszonyok is tanui, kikre a székre helyezkedett üriti poharát. A földszintes ház csatornás eresze alatt ~~irtan~~ kifeszitett kötélen különféle varottasok lógnak. Jelzése alól jobbra: I. GYÁRFÁS JENÖ 1900.

Ocer.
Tanrajz, már. 19.1:24.6 cn.
Osztr. Magy. Monarchia XX. 387 l.

Sz.n. 680-902
379-902-1610.

Jelentem, hogy .....

.....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedé

.....

a műhelyfőnök
al.

8. sorsz. Műhelyi min'a

~~Szerfás Antal~~

lásd

~~Művészet 1909~~

200

MDK

Gyárfás Jenő festőm. 1857-1925.

Székely György arck.

Kálnoky Dénes "

Szentiványi Gyula "

Varga N.L: Gy.J. Szépmüv. 1941. 5.sz. 116-120 l.

MDK

Gyárfás Jenő festőm. 1857-1925.

Kupferstich család

Varga K.L: Gy.J. Szépmüv. 1941. 5.sz. 116-120 l.

MDK

Gyárfás Jenő festőm. 1857-1925.

Antos János arck.

Bogdán Arthur "

" András "

Réldi László "

Varga M.L: Gy.J. Szépmüv. 1941. 5.sz. 116-120 l.

MDK

Gyárfás Jenő festőm. 1857-1925.

Bánffy Dezső arck.

Bethlen gr. "

Pótsa "

Bodor Tivadar "

Varga N.L: Gy.J. Szépmüv. 1941. 5.sz. 116-12o l.

MDK

Gyárfás Jenő festőm. 1857-1925.

Imecs Mariska arck.

Ferenc József "

Kossuth Lajos "

Deák Ferenc "

Varga N.L: Gy.J. Szépmüv. 1941. 5.sz. 116-12o l.

MDK

Gyárfás Jenő festőm. 1857-1925.

dlnoki Veress Mária arck.

Székely Györgyné "

Cseh Viktorné "

Pótsa Erzsike

Varga M.L: Gy.J. Szépműv. 1941. 5.sz. 116620.1

MDK

Gyárfás Jenő festőm. 1857-1925.

Málik Lóránt arck.

Karlovszky arcképe

Gödri Ferencné arck.

Csereiné Radák Katalin arck.

Varga N.L: Gy.J. Szépmüv. 1941. 5.sz. 116-120.l.

MDK

Gyárfás Jenő festőm. 1857-1925.

Gábor Áron halála, b/változat. r. repr.

" " " c/ " " "

V.László esküje a Hunyadi háznak, of.

Gyárfás Gizella arcképe

Varga N.L: Gy.J. Szépmüv. 1941. 5.sz. 116-120.l.

MDK

Gyárfás Jenő festőm. 1857-1925.

Disznóölés

Falusi Don Juan

V.László

Gábor Áron halála, r. vázl. repr. a/változat

Varga N.L: Gy.J. Szépmüv. 1941. 5.sz. 116-20.1.

MDK

Gyárfás Jenő

"Tetemrehivás" egyik mellékalakja Rákosi Zoltán nagyapja volt.

Esti Hirlap 181 sz. 1958. aug. 3 2 old.

MDK

Gyárfás Jenő

Férfi akt

Akt kiáll. OMKT. Mücs. 1925. dec. 25. 1.

MDK

Gyárfás Jenő

Ima, of.

Akt kiáll. OMKT. Mücs. 1925. dec. 7.I.

M.D.K.

Gyárfás Jenő, festő

"Tetemrehivás" c. képét ajánlja megtekintésre érdemesnek:

Dénes Tibor: Précis de l'Histoire des Beaux-Arts en Hongrie. Debrecen, 1936.

Gyárfás Jenő
1857-1925.

MDK

"Mátyás kiutasitja a pápa követeit"

Karlovszky Bertalanról festett főmüve/1880/ után szülőfalujába Sepsiszentgyörgyre vonult vissza s kiszakadt a müvészi életből.

Pestem Székely Bertalannál, Münchenben Wágner Sándornál tanult.

PATAKY DÉNES: A magyar rajzmüvészet. Bp. 1960.

25.1.

Gyárfás Jenő MDK

festő

Az erdélyi művészeti kiállitás
Magyar Kulturszemle 1941. 227.o.

M.D.K.

Gyárfás Jenő, festőművész/1857-1925/

Mély lélekabrázolás, paraszti tipusok, sötét-világos ellentétei jellemzik. Kép 307.o.X 2.kép

M.Kiss Pál: Művészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

M.D.K.

Gyárfás Jenő, festőmüvész
---

vászon

"Tetemrehivás" c.képe.Olaj. fekete repr.307.o.2.kép.
1881, 192.5 X 283.5 cm

M.Kiss Pál: Müvészetről mindenkinek, Corvina, Budapest, 1966

Gyárfás Jenő

Alkotásával szerepel az Árverési Csarnok karácsonyi aukcióján.

P.H. 936. XI. 21.

Gyárfás Jenő MDK

V. László király esküje a Hunyady-háznak. repr.

Az O.M.Képzm.Társ. Közleményei 1894-re.

Gyárfás Jenő

Nova

z

Vas. Ujs, 1881. 732 l.

(A Műcsarnok uj kiállítása.)

Gyárfás Jenő

Vas. Ujs. 1881. 766. l.
(A képzőművészeti
társulat pályázatai.)

a Tetemrehívás
nyerte a Mulcsarnok
200 db aranyos pe-
talmát.

BUDAPEST
1939 JUL. 26. 24
4
LTD.

Gyárfás Jenő

A tetemrehivás c.

Kepe repr.

Vas. ujs. 1881, 746. l.

Szöveg 745. l.

ÁLINT

Presidenza dell'Ufficio
dei Monumenti per
l'Ungheria

Attesto che il Sig
ing. Thierring Rickard
[illegible]

MAGYAR

Budapest, 1906. márczius 28

Szám | Teljsúly | Tisztasúly

Lapszám:
Hitelképesség:
Fennálló tartozás:
Kötött mennyiség:
i lehivás
Kötésmaradvány:

A feljegyzés kelte: 1917
Rendelve: 11 VIII 9
Czég: Fischer-
Szállitási határidő:

Genthon Ihrán közlése

GYÁRFÁS JENŐ ~~festő~~ (~~született~~ 1857 április 6-án Gepsiszentgyörgyön Állami ösztöndíjjal Budapestre került, ahol a mintarajziskolában Székely Bertalan tanítványaként rajztanári eklevelet szerzett. Innen Münchenbe ment, az akademiára, ~~ahol~~ Wagner Gánder és Dietz tanította. ~~Itt~~ Egy renesszánsz szellemkeze alá)

Darvas István
Felsőipariskola

Gyárfás Jenő

ben megoldandó faldíszítési pályaművet, száznál több pályázó előtt nyert meg. Az akadémián 1879-ben kezdett foglalkozni Arany János Tetemrehívás c. versének megfestésével (ugyancsak) Münchenben ~~[illegible]~~ festette ~~meg~~ Karlovszky Bertalan remekbekészült arcképét s néhány, azóta ismeretlen helyen lappangó genreképet. Rövid Olaszországi út után Gepsiszentgyörgyre vonult vissza s ott 1881-ben végleges fogalmazásában megalkotta a Tetemrehívást, amely ~~az~~ ugyanez év őszi tárlatán megnyerte a társulati nagydíjat. A kép a művész ajándékaképp a Szépművészeti Muzeumba került. Gepsiszentgyörgyi magányában a művész verseket írt, amelyeket illusztrált, illusztrálta szenkívül Jakab Ödön Marosszéki történetek (1886) c. könyvét. A kevés visszhang, amely műveinek nyomán támadt, elkeserítette a művészt, aki utoljára a milleneumi kiállításon szerepelt Szent László erküje c. képével (ma Temesvár vármegyei dísztermeben) ~~azóta hír sem hallik, néhány~~ Az említetteken kívül nagyobb képet festett, amelyek csak fotografiában ismertek (Az első fog, Kossuth). Több kisebb képe és rembrandti erejű rajzai a Szépművészeti Muzeum ~~[illegible]~~ (Ajtajdonában vannak). Jugnalatos, hogy a kitűnő erejű histériai festő első művének megalkotása óta megállott és megrokkant. „Előadásában van valami drámai, lüktető, heves, fojtott indulat, a székely balladák hangja." – írja róla monografusa. (Irodalom: Zázár Béla: Gyárfás Jenő. Budapest, 1921.)

FEBRUÁR 25.

17 óra **A PRAEMIKÉNEI KULTÚRA SEPSISZENTGYÖRGYI EMLÉKEI.** Előadás a mozgófényképszínházban. Tartja: **Herepei János,** a Sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum igazgatója.

MÁRCIUS 4.

17 óra **HÁROMSZÉK FESTŐI.** Előadás vetített képekkel a mozgófényképszínházban. Tartja: **Varga Nándor Lajos,** a M. Kir. Képzőművészeti Főiskola tanára.

MÁRCIUS 15.

11 óra **A FÉNYKÉPMŰVÉSZETI KIÁLLITÁS MEGNYITÁSA** a Mikó-kollégiumban.
Nyitva: naponta 9—16 óráig.
Zárul: április 3-án, 16 órakor.

A kiállítás ismertetése a 65. oldalon.

MÁRCIUS 18.

17 óra **A MAGYAR TEXTILMŰVÉSZET.** Előadás a mozgófényképszínházban. Tartja: **Csernyánszky Mária dr.,** múzeumi őr.

19 » **HANGVERSENY** a mozgófényképszínházban. Közreműködik: **Kresz Géza KAMARAZENEKARA, Kresz Géza,** az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tanára, a Nemzeti Zenede főigazgatója vezényletével és **László Magda,** a M. Kir. Operaház tagja közreműködésével.

Műsor:

1. Kodály—Kresz: Adagio (kamarazenekar)
2. *a)* Bach—Kresz: E-dur preleudium.
   b) Bach: Hegedűverseny, E-dur (Kresz Géza).
3. Mozart: A pásztorkirály, ária hegedű és vonószenekar kíséretével (László Magda).
4. Mozart: Kis éji zene (a kamarazenekar).

művész, az Orsz. M. Kir. Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola főigazgatója és **Szabó Ilonka,** a M. Kir. Operaház tagja.

Műsor:

1. Locatelli: B-dur szonáta. (Zathureczky).
2. Proch: Variációk (Szabó Ilonka).
3. *a)* Francoeur—Zathureczky: Grave és rondo,
   b) Bartók—Zathureczky: Tíz gyermekdal (Zathureczky).
4. Dohnányi: Cis-moll szonáta Op. 21. (Zathureczky).
5. *a)* Erkel: Gara Mária áriája a »Hunyadi László« c. dalműből.
   b) Hubay: Madárdal a Cremonai hegedűs c. dalműből (Szabó Ilonka).
6. *a)* Zsolt: Szitakötő.
   b) Hubay: Keringő-parafrázis (Zathureczky).

A hangverseny ismertetése a 73. oldalon.

NOVEMBER 26.

17 óra **HÚSZ ÉV IRODALMA A TRIANONI HATÁROKON BELÜL.** Előadás a mozgófényképszínházban. Tartja: **Kerecsényi Dezső dr.,** egy. ny. rk. tanár.

DECEMBER 3.

17 óra **SZINHÁZTÖRTÉNETI ELŐADÁS** a mozgófényképszínházban. Tartja: **Pukánszky Béláné dr.,** főlevéltárnok.

1944 JANUÁR 1.

11 óra **A GYÁRFÁS-KIÁLLITÁS MEGNYITÁSA** a Székely Nemzeti Múzeumban.
Nyitva naponta 9—16 óráig.
Zárul február 15-én.
(A kiállítást a Művészeti Év keretében a város rendezi.)

Székelyföldi Művészeti Év
Műsora. Bp 1943.

Gyárfás Jenő

6

szül. 1857 ápr. 9. Sepsi-
szentgyörgy

1876/7 I. műveszinövendék,
állami öntöndíjas vendég-
látogató (tankepesített
növendék)

1876/7. II. dto.

Gyárfás Jenő 1943. szept. 17

Az egység és szabadság jegyében

Szinyei-Merse Jenő kultuszminiszter megnyitotta a Székelyföldi Művészeti Évet

„Erdélyből többé nem kelnek utra vándorbotok és nem lesznek többé elnémult harangok"

BUDAPEST, szeptember 17. (MTI.) Szeptember 16-án kezdődött meg Marosvásárhelyen a nagyszabásu székelyföldi müvészeti év, melynek gazdag munkatervét és müsorát izlésesen kiállitott kötetben bocsátották közre. A Székelyföldi Müvészeti Év gazdag programját négy városban, Marosvásárhelyen, Székelyudvarhelyen, Sepsiszentgyörgyön és Csikszeredán mutatják be. Az egész évre tervezett rendezés kiállításokkal, hangversenyekkel, müvészi és tudományos előadásokkal hivja fel magára az érdeklődést. Ennek a müvészeti évnek külön nemzeti hivatása az, hogy a magyar föld legtávolabbi tájainak irói, müvészei és előadói kezetfogjanak a magyar végvár népével és igy egyesitett munkával erősitsék a magyar szellemet. Az egész évre terjedő országos kulturális megmozdulást dr. *Szinyei-Merse Jenő* vallás- és közoktatásügyi miniszter személyesen nyitotta meg Marosvásárhelyen.

Már a kora délelőtti órákban többezer főnyi közönség helyezkedett el a városház előtti téren és várta a minisztert, aki 12 óra tájban érkezett meg dr. *Mikó László* főispán, dr. *Májay Ferenc* polgármester és *Asztalos Miklós* miniszteri osztálytanácsos kiséretében a vasutállomásról. A tömeg lelkes ünneplléssel fogadta a minisztert. Szinyei-Merse Jenő vallás- és közoktatásügyi miniszter babérkoszorut helyezett el az országzászló talapzatára és egy percig némán tisztelgett az országzászló előtt, majd a marosvásárhelyi egyesült dalárdák elénekelték a Hiszekegyet és utána Mikó László dr. főispán üdvözölte a minisztert a Székelyföld egész lakossága nevében.

Ezután Szinyei-Merse Jenő vallás- és közoktatásügyi miniszter lépett az országzászló talapzatára és a következőket mondotta:

— Magyar Testvéreim!

Lelkem meleg szeretetével köszöntöm Marosvásárhely és a Székelyföld közönségét, amikor először lépek székely területre. A magyar történettudomány, az ősi hagyományok, az első feljegyzésektől az árpádkori krónikaîróinktól egészen a legujabb kutatásokig egyöntetüen vallják és meggyőző erővel bizonyitják, hogy a székelység hazánk legrégibb lakói közé tartozik. Erdélyben a székelységnek a honfoglalás előtti időbe visszanyuló kontinuitása kétségtelen. A honfoglalás idején a mai szász vidékekre is letelepedtek. A mai szász helynevekben megtaláljuk a székelyek ősi nemzetségneveit: Szászkézd, Szászsebes és sok más város és község, valamint folyónév mutatja, hogy a szászok betelepedése előtt ezeken a területeken székelyek éltek és ők látták el Erdélynek nemcsak keleti, de déli határvédelmét is.

Később IV. Béla, az Anjouk és a Hunyadiak idejében megindult a székelység letelepedése a Kárpátok külső lejtőin is. Ez a letelepedés politikai, gazdasági, társadalmi és különösen a Hunyadiak korában müvelődési és vallási téren is jelentősen éreztette hatását a határokon tul is. Joggal nevezték az európai államférfiak hazánkat a nyugat és a keresztyénség védőbástyájának. Ennek a védőbástyának legkeletibb erőssége és őrtornya éppen a Székelyföld volt.

A Székelyföld és a székely nép azonban nemcsak katonai és politikai értelemben, hanem vallás és müvelődési téren is a nyugat legkeletibb állomása.

Ami a Székelyföldtől nyugatra, főként Moldvában elsősorban a XIV. és a XV. században történt müvelődési és vallási téren, az nagyrészben az ott élő magyar, székely és szász papoknak, a moldvai és havasalföldi fejedelmek magyar udvari embereinek volt köszönhető. A magyar müvészetnek a mult század második felében bekövetkezett ujjászületéséből a székelység is kivette a maga tetemes részét. Olyan kiváló egyéniségekkel gyarapitotta a nagy magyar festők galériáját, mint *Székely Bertalan* és *Gyárfás Jenő*. Az idegen uralom két szomoru évtizede sem tudta megtörni, de mégcsak elhalványitani sem az erdélyi és benne a székely lelkiséget és szellemiséget.

Vezetők és vezetettek, irók és tudósok, költők és müvészek, gazdagok és szegények abban a szilárd egységben fogtak össze és álltak egymás mellett, amelyben évszázadokon keresztül áll ezen a földön maga a székely nép.

Az összetartásnak és a szabadságszeretetnek dicső példáit mutatja fel ez a nép. A példaadásban mindig előljártak az erdélyi magyar egyházak, amelyek évszázadok óta a legmélyebb testvéri összefogásban élnek egymás mellett.

A kisebb-nagyobb erődtemplomok nemcsak a közösség biztonsága és a székely nép szabadsága felett őrködtek, de védve őrizték a multban és őrzik a jelenben a nyugati kulturát is.

Egység és szabadság, e kettő nélkül sem a székelység, sem az egyetemes magyarság nem áll meg. Ez a föld magyar volt és magyar is marad örökké. Erdélyből nem kelnek többé utra vándorbotok és nem lesznek többé elnémult harangok.

A székelyföldi Müvészeti Év is élénk bizonyitéka az erdélyi és az egész magyarság megbonthatatlan egységének. Ezeknek a gondolatoknak, az összetartozás és az egység tudatának, valamint a szabadságnak és függetlenségnek a jegyében az egész székely népet igaz magyar lélekkel és szivvel köszönve nyitom meg a Székelyföldi Müvészeti Évet.

A közönség lelkes tapssal és megujuló éljenzéssel fogadta a miniszter beszédét. Ezután Szinyei-Merse Jenő vallás- és közoktatásügyi miniszter kiséretével együtt a Közmüvelődési Házban elhelyezett képtárba ment át. A legteljesebb megelégedését nyilvánitotta a kiállitás felett. Délben egy órakor a Közmüvelődési Ház tükörtermében dr. *Rózsa József* tankerületi királyi főigazgató bemutatta a miniszternek a székelyföldi közoktatás vezetőit és a marosvásárhelyi iskolák igazgatóit. Ezután a miniszter a *Telekithékában* megnyitotta az erdélyi könyvkötészet kiállitását. Végignézte az erdélyi és a magyar könyvkötészet müvészi alkotásait, majd pedig mint a város vendége, a mai időknek megfelelő szerény ebéden vett részt. A délután folyamán *Csánky Dénes* a Szépmüvészeti Muzeum főigazgatója vetitettképes előadást tartott „A XIX. század magyar festészete" cimmel. Este 7 órakor a közmüvelődés házának nagytermében a budapesti filharmonikusok zenekara adott hangversenyt *Dohnányi Ernő* vezényletével.

vány vállalat

LXIV. évfolyam, 210. szám.

ÁRA 16 FILLÉR

LENZÉK

ALAPITOTTA:
BARTHA MIKLÓS

Kiadótulajdonos: „PALLAS SAJTÓVÁLLALAT" Rt. Kolozsvár. Előfizetési árak: 1 hóra 4.30 P, negyedévre 12.40, félévre 24.80, 1 évre 49.60 P.

...szk és Leningrád között uj szovjet offenziva indult

... a németek — Brjanszktól az Azovi-tengerig a nagyerejü orosz támadásokat elszakadó ...ehrmacht — Sulyos légitámadás érte Párist — Ugo Cavalerro tábornagy, az olasz had- ... st inditottak

...támadásba kezdett

A salernói fronton Clark tábornok az 5. amerikai hadsereg parancsnoka, a két nap óta szakadatlanul áradó ember- és hadianyag megerősitések felhasználásával ellentámadást inditott és Eisenhower főhadiszállásának jelentése szerint a partraszállt erők által birtokba vett pontokat most már biztositotta minden meglepetés ellen. Bár a salernói arcvonalon a britek és az amerikaiak megvetették lábukat, Kesselring vezértábornagy mégis elérte célját: késleltetni a szvetségesek előnyomulását és a sebezhető parti sávon minél nagyobb veszteségeket okozni az ellenfélnek. Calabria félszigete csütörtökön egész terjedelmében angol kézre került. Montgomery 8. hadserege erőltetett menetben nyomul észak felé, hogy minél rövidebb idő alatt megteremthesse az összeköttetést Clark hadosztályaival. A bud. Tud. stockholmi jelentése szerint Montgomery csapatai elérték Sealea és Sapri városát és ezáltal 80 kilométernyire közelitették meg a salernókörnyéki frontot. A brit flotta csatahajókkal támogatja Clark mozdulatait és a legnehezebb ágyuk tüzével próbálja elősegiteni a folyamatban lévő ellentámadás sikeret.

NAGY JÓZSEF.

...án is támadást

csak jelntéktelen károkat okoztak. Az eddig beérkezett jelentések szerint 9 ellenséges repülőgép lezuhant. Német harci repülőgépek az elmult éjjel egyes célpontokat támadtak London térségében.

A Mölders-vadászrepülőgépezred szeptember 15-én a 7000-ik repülőgépet lőtte le. Nowotny főhadnagy, egy vadászrepülőgépcsoport vezetője a két legutóbbi napon a keleti arcvonalon 12 ellenséges repülőgépet lőtt le és ezzel 215-ik légi győzelmét aratta.

...szakaszán megindult offenziva

... keleti arcvonal északi részén szer... adott a már várt nagy támadásra. ...eletkeztek a leningrádi német körül... A sziniaginói magaslatokon az el... a német vonalakra. Többórás tüz ...taniok a támadást. A németek leg... ...ásos tüz alá vette Leningrád városát ...llanytelepet.

... francia katonai ...ttséget

... francia katonai küldöttséget. Jelen volt Molotov is.

Gyárfás Iván

Budapest, 1940. szept.

Gyárfás Iván okl. építészmérnök,
VI. Szondy-u. 75. ☎ 110-581

Elek A;

G.J. Nyt

1926 jan. 1.

87-88. l.

Gyárfás Jenő

l. [Egyházm. Lap]

1882. 68. l.

édnek a letéti elismervényre ve-
nyára fizesse ki, s a vallás és
jában kiadáskép számolja el.
az állampénztárt, hogy az emlitett
kák biztositására Ney Ede és társa
ételek 1899. é. márc. havi naplójá-
kor. 76 f. készpénzbiztositékot, a
mervényre vezetett s az egész ösz-
nyugtatványa alapján a vall . és
jában kiadáskép számolja el s
18 f. az érdekelt cégnek kifizet-
számadási téritmény czimén a vall.

Gyárfás Jenő

XXXI.

Ernst Muzeum aukcioi

Gyárfás Jenő (Eugen), 1857—1925.

256. ANYA GYERMEKÉVEL (Mutter mit Kind). Tanulmány az „Elhagyott szerető" cimü képéhez. Illusztr. XX. tábl.
Lemezpapir (Karton). 96×65 cm.

Gyárfás Jenő (Eugen), 1857—1925.

257. BOLGÁR FÉRFI (Bulgare). Jelzés lent jobbra (Bezeichnet rechts unten): Gyárfás Jenő 1875.
Krétarajz (Kreidezeichnung). 42×29 cm.

XI. BUTC

27

2770. KÉT TÁMLÁSSZÉK, diófa, piros pár
holz, mit rotem Polster. Renaissa

2771. ÜVEGSZEKRÉNY, fekete fa, hajlott
Spät-Biedermeier.

2772. ÜVEGSZEKRÉNY, fekete fa, sarkai
meier.

2773. ÜVEGSZEKRÉNY, kőrisfa, neoroko
mit Schnitzerei. Um 1840.

2774. FALI ÜVEGSZEKRÉNY, aranyozot
goldet. Um 1860.

2775. KIS ÜVEGSZEKRÉNY, egyajtós. Bi

2776. KIS ÜVEGSZEKRÉNY, diófa, fent iv

2777. NAGY ÁLLÓ TÜKÖRÁLLVÁNY, n
gestell, Mahagoniholz. Empire.

2778. ÜVEGSZEKRÉNY, diófa, egyajtós.
Biedermeier-Stil.

2779. KESKENY SZEKRÉNY, diófa, kocl
k. — Schmaler Schrank, Nussholz, in

2780. SZÉK, cseresznyefa, himzett gobelink
Gobelintapezierung, Neobarock

253. NAGY CSILLA
hármas karral. V
GROSSER LUST

252. FIÓKOS SZEKR
KOMMODE, Nu

18

Gyárfás Jenő

Festő

vód
2

Független Székely-
ség (Sepsiszentgyörgy)
Rendkívüli kiadás.
1925 dec. 15. (Felei
F. B.: Gyárfás Jenő. —
Megtorpant a Mester.
Sepsiszentgyörgy legnagyobb
művészfia meghalt. —
Gyárfás Jenő élete és
művei. — Gyászjelenté-
sek.)

Fenti meghalt 1925
dec. 13-án Sepsiszent-
györgyön.

NNALE INTERNATIONALE DES BEAUX-A

VENISE

* MAI - OCTOBRE * 1940

TICE

	Genre de l'oeuvre	Dimensions en mètres	Prix de ver en lires italien

Gyárfás Jenő

festő

cód

Független Székelység.

1925. dec. 20. (És eltemettük a Mestert.)

NNALE INTERNATIONALE DES BEAUX-A

VENISE

* MAI - OCTOBRE * 1940

TICE

	Genre de l'oeuvre	Dimensions en mètres	Prix de ve en lires italien

Gyártás Jenő

wód
z

Fürsthangszerek

a mikrofon 49. l.

1943

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztertől

21.091/1940. szám.

A Műemlékek Országos Bizottsága tek. Elnökségének.

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.

Budapest.

IX. Hőgyes Endre-utca

Ők pólóznak

A vízilabda-szövetség tegnapi elnökségi ülésén eldőlt, hogy *kik képviselhetik a magyar színeket* a közelgő scheffieldi Európa-bajnokságon a férfi válogatottban. *Horkai György* szövetségi kapitány a következőknek szavazott bizalmat: kapusok: *Kuna Péter* (Tungsram), *Nemes Gábor* (BVSC), mezőnyjátékosok: *Tóth László* (Vasas), *Tóth Frank* (Vasas), *Benedek Tibor* (UTE), *Vincze Balázs* (UTE), *Dala Tamás* (UTE), *Németh Zsolt* (BVSC), *Varga Zsolt* (BVSC), *Péter Imre* (BVSC), *Fodor Rajmund* (Szeged), *Lihoczky Károly* (Szeged), *Monostori Attila* (Tungsram), *Steinmetz Barnabás* (KSI), *Gyöngyösi András*.

Az elnökségi üléssel párhuzamosan az úszó, a vízilabdázó, a műugró és műúszó szövetség vezetői *megállapodást kötöttek*, miszerint az Eb-n *Gyárfás Tamás*, az úszószövetség elnöke lesz a csapatvezető, jövőre a világbajnokságon viszont a vízilabdázók adják a delegáció első emberét.

STAR TÉNY

- A bundabotrányba keveredett és bajnoki címétől megfosztott Legia Warsawa, valamint az LKS Lódz csapata nem indulhat az 1993/94. évi UEFA Kupában, az Európai Labdarúgó Szövetség (UEFA) döntése végleges.

- Lothar Matthäus kijelentette, nem fejezi be pálya futását, továbbra is a Bayern München labdarúgócsapatát erősíti.

- Brnóban rendezték meg a repülőmodellek zárttéri Európa-bajnoki küzdelmeit. A Bakos, Orsovai, Reé összeállítású magyar válogatott ezüstérmet, Reé András bronzot szerzett.

- A németországi, Götzis városában zajló ifjúsági birkózó Európa-bajnokságon két magyar fiatal, Beritz Tamás és Simita Zsolt aranyérmet szerzett.

- Az észak-amerikai profi kosárlabda-bajnokság, az NBA legújabb igazolása a román Gheorghe Muresan, aki a jövőben a Washington Bullets-nél szerepelhet.

- Cataniában a női vízilabda Világ Kupa nyolcas döntőjében: Magyarország–Ausztrália 9-9.

- Befejeződött Budapesten a Nemzetközi Sportújságíró Szervezet (AIPS) tanácskozása, amely a májusi isztambuli vezetőségi választás óta a vezérkar első hivatalos összejövetele volt.

- Salgótarjánban tegnap véget ért a 15. Salgó Kupa leány kadett kosárlabdatorna. A befejező napon: Románia–Magyarország B 62-71, Olaszország–Magyarország A 69-62, az élen A csapatunk végzett.

Kupasorsolás előtt, az átigazolási időszak közepén

Új párok, új remények

Megint bizakodhatunk, megint reménykedhetünk. Ma délben sorsolják ugyanis Genfben az európai labdarúgókupák első fordulójának párosítását. Ebben az esztendőben a tavalyi három helyett négy csapatunk érdekelt. A BEK-ben a Kispest-Honvéd, a KEK-ben a Ferencváros, az UEFA Kupában pedig a Vác és az MTK indulhat. Persze, az elmúlt évek tapasztalatai alapján a következő forduló sorsolása előtt már megelégednénk azzal is, ha egyáltalán szerepelne magyar együttes neve a „kalapban". Az pedig, hogy a tavaszi kupaküzdelmekben legyen izgulnivalónk, szinte elképzelhetetlennek tűnik. Most azonban még előttünk a pálya, reménykedhetünk akár a Honvéd BEK-győzelmében is. Legfeljebb megint csalódni fogunk, de azt már úgyis megszoktuk...

A nyári labdarúgó uborkaszezon két legfontosabb eseménye vitathatatlanul az átigazolási hercehurca és a kupasorsolás. Előbbinek szinte a kellős közepén járunk, hiszen az átigazolási időszak a hónap végéig tart. Az európai kupák sorsolására viszont ma délben kerül sor *Genfben*. A négy érintett csapat edzőjét, vezetőjét kérdeztük: mit remélnek Fortunától, s milyen változások történtek csapatuk háza táján a bajnokság befejezése óta.

KISS LÁSZLÓ *(a BEK-résztvevő Kispest-Honvéd pályaedzője)*:

– Bármilyen furcsának hangzik, de a kezdeti lépés az, hogy *bejussunk az első fordulóba*. Tizenhat csapatot ugyanis kiemeltek, s további 25 együttes nevezett a BEK-re. Ebből következően csupán hét csapat juthat selejtező nélkül az első „kanyarba". Amennyiben sikerül a továbblépés – ami azért minimális elvárás –, akkor nagyon nehéz dolgunk lesz, hiszen a kiemelt gárdák egytől egyig világklasszisokkal vannak teletűzdelve. Viszont ha már „belehúzunk", akkor a *Milannak* vagy a *Barcelonának* örülnék a legjobban. Keresnivalónk ugyan reálisan nézve nem sok lenne, de legalább anyagilag jól járnánk...

– Két hét van még az átigazolási időszak végéig, és még sok minden nem tisztázódott. Ami biztos: *Sallói* a Videotonból, *Stefanov* a Csepelből és *Csehi Tibor* Nyíregyházáról nálunk folytatja. *Faragóért* jelentkezett a Rába ETO, a jelek szerint más nem távozik együttesünkből. Azt már most ki merem jelenteni: gyengébb semmiképpen sem lesz a csapat, mint tavasszal volt.

ALBERT FLÓRIÁN *(a KEK-ben induló FTC szakosztály-igazgatója)*:

– Mivel a sorsolás előtti kiemelés már megtörtént, így tisztában vagyunk vele: nem kaphatunk könnyű ellenfelet. Abban azért bízom, tekintettel a Ferencváros eddigi kupasikereire – *VVK-győzelem, KEK-döntő* –, hogy előselejtezőt nem kell vívnunk, hiszen ez felkészülésünket nagyban módosítaná. Ha Fortuna ellenünk fordul, és a klassziscsapatok közül kapunk vetélytársat, akkor legszívesebben a *Real Madridot* vagy a *Benficát* látnám az Üllői úton.

– Első edzésünket holnap tartjuk, így sok kérdés még függőben van. Továbbra sem tettünk le *Hámori* leigazolásáról, a csatár még nem nyilatkozott elképzeléseiről. *Fodor* végül a svájci St. Gallen csapatához írt alá, de reményeink szerint a többiek együtt maradnak.

CSANK JÁNOS *(az UEFA Kupa-szereplő Vác-Samsung vezetőedzője)*:

– A kiemelés már az UEFA Kupában is megtörtént, s ha jól tudom, nekünk nem kell előselejtezőt játszanunk. Azzal, hogy melyik csapattal találkoznánk legszívesebben, mostanában kabalából nem foglalkozom. Eddig ugyanis általában azzal hozott össze a sors bennünket, akit el akartunk kerülni... Mindenképpen jó lenne megúszni a „névtelen", de erős csapatokat. Hiszen az egyértelmű: egy *Juventusszal* szemben semmi esélyünk nincs, de legalább megtelne a váci stadion. Viszont mondjuk a *CSZKA Szófia* ellen nem valószínű a kasszasiker...

– *Bánföldi* a Dorogból és *Nyikos* Hatvanból már a mi játékosunk, s folynak a tárgyalások *Zvarával* és *Mracskóval*. Távozik azonban együttesünkből *Zombori*, *Bánfi* és valószínűleg *Horváth*, aki a ferencvárosiak felé kacsingat.

GELLEI IMRE *(az UEFA Kupa-résztvevő MTK vezetőedzője)*:

– Információim szerint 65 csapat nevezett az UEFA Kupába. Csak nem lesz olyan balszerencsénk, hogy pont mi kerülünk a két együttes közé, melynek selejtezőt kell játszania. Az első fordulóban természetesen gyengébb ellenféllel szeretnénk találkozni, utána viszont már jöhetnek a klasszisCsapatok.

– Még cseppfolyós állapotban vannak a dolgok. *Hámori Feri* ma is velünk edzett, s úgy tűnik: a jövőben is velünk fog... *Pölöskei Gábor* visszatért hozzánk, s leigazoltuk *Illés Csabát* Mosonmagyaróvárról és *Bencze Zsoltot* a BKV Előréből. *Balog Tibor* és *Horváth Csaba* ősztől már nem nálunk folytatja pályafutását. Kérdéses még *Keresztúri András* sorsa, aki holnap érkezik haza Bécsből, ahol az Austria Wien csapatában vett részt próbajátékon.

(szetey)

Füred–Fűzfő, ingajáratban

Ingyen az uszoda – „Gyötrődés" szombatig

Ha arra vetemedtem volna, hogy könnyelmű lezserséggel vádoljam a vadonatúj balatonfüredi Hotel Thetis személyzetét, akkor... De nem vetemedtem ilyesmire, hiszen eleve feltételeznem kellett (ismerve az érintetteket), hogy minden eszközzel óvják a náluk lakó úszósztárok nyugalmát. Hívtam a szállodát, Kiss Lászlót kértem telefonhoz... „Meg volt beszélve, hogy beszélnek?" – reagált a különben udvarias beszélgetőpartnerem. Aztán csak-csak kialakult a kívánt kontaktus... És a tréner részletes beszámolóval szolgált...

– Mostanra már mindenki kellőképpen elfáradt – kezdte *Kiss László*, aki hivatalosan a női válogatott szövetségi kapitánya. – Ez nem is csoda, mert naponta gyakorlatilag *három edzés van:* reggelente háromnegyed 8-tól 9-ig tart a szárazföldi gyakorlás, utána körülbelül negyed 12-ig úsznak a gyerekek, délután 4-től megint úszóedzés következik.

– *Nem fárasztó az ingázás naponta kétszer oda-vissza Füred és Fűzfő között?*

– Nem vészes, ki lehet bírni.

Kiss (pedig híresen kritikus és jogosan igényes) *maradéktalanul elégedett szálláshelyükkel és az ellátással. Ami a vendéglátás másik oldala, az is figyelemre méltó: a fűzfői Nitrokémiától Réti Tamás vezérigazgató és a Mentor Kft. képviseletében Erős József* optimális feltételeket igyekszik teremteni az uszodában és maximálisan partnere az úszószövetség megújult vezérkarának: ingyen adják az uszodát és még a régi tartozásokat is elengedték! Túlzás nélkül: részük lesz a mindenki által biztosra vett sheffieldi Eb-sikerekben! Mert, hogy... Nos, igen, most már mindenki a kontinensbajnokságra gondol, amelyre a megszokott környezetben készülnek a világklasszisok. Mert szállítani akarják az már lassan egy évtizede megszokott nagy eredményeket...

– Főleg *Egerszegi*, *Darnyi* és *Czene* úszik jól, *Güttler* kicsit nyűgösen, de tűri a terhelést – informál Kiss László a szakmai részletekről.

Aztán morog (meg dicsekszik!) egy sort... Tudniillik a füredi „nagyok" figyelemmel kísérték az *isztambuli ifi Eb* történéseit és...

– Dühös voltam, amikor a fiamról azt olvastam, hogy 4:39.53-mal nem került döntőbe... Aztán büszke voltam Gergőre, mert kiderült, hogy a B-döntőben 4:31.5-tel nyert és ilyen korban ennél jobbat 400 vegyesen csak *Szabó Joe* úszott a világon...

A speciális balatoni „nyaralás" szombatig tart, aztán Budapest következik: az utolsó két hét az Eb előtt. Azok számára, akik – hozzánk hasonlóan – biztosra veszik az újabb úszósikereket, íme: időben közzétennénk, hogy mikorra időzítsék augusztus eleji szabadidejüket... Az Eb-n (s így nyilván a tévében is) a döntőket délután 5-től rendezik, *a 400 vegyes Egerszeginek augusztus 3-án, Darnyinak 4-én lesz, a 100 női hát miatt 5-én lehet izgulni, míg a 8-i zárás programján szerepel a 200 férfi vegyes és a 200 női hát.* Talán ebből is kiderült: ahogy azt már az 1991-es perth-i vb-n, meg a tavalyi olimpián „megszoktuk", *ezúttal is – minimum – 5 aranyra számítunk...*

(sp)

Gullit döntött: Sampdoria

Még két napon keresztül tárgyalnak az olasz labdarúgóklubok átigazolási, átszerződési ügyekben.

Ruud Gullit, az AC Milanra rázúnt holland ász tegnap déelőtt cáfolta, hogy *esze ágában sincs* a Torinóhoz szerződni.

– Ilyet *soha nem mondtam*. Több csapattal beszélgetek, majd idejében megtudják, hol játszom tovább – nyilatkozta Gullit. Mindezek után délután *megállapodott a Sampdoria együttesével*.

A Milan és a dán *Brian Laudrup* „házasságát" *veszély fenyegeti*. Laudrup és jelenlegi klubja, a Fiorentina között nagy vita van kialakulóban, s ki tudja, mi lesz annak a vége..? A középpályást a spanyol Valencia is szeretné leszerződtetni. Az SSC Napoli hétfőn még azt jelezte, nem adja el az uruguayi középpályás *Daniel Fonsecát*.

Sydney lépéselőnyben?

Nyilvánosságra hozták a NOB különleges, 11 tagú tájékozódó bizottságának 66 oldalas jelentését, melyből kiderült: a 2000. év nyári olimpiáját rendezni szándékozó hat város közül az ausztráliai metropolis, Sydney kínálja a legkedvezőbb feltételeket. A NOB szeptember 23-i, Monte-Carlóban sorra kerülő szavazásán ítéli oda a rendezési jogot.

Eközben Juan Antonio Samaranch, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság elnöke Bonnban találkozott Helmut Kohl német kancellárral. A több mint egyórás megbeszélés középpontjában a hét év múlva esedékes nyári olimpia, illetve Berlin ezzel kapcsolatos pályázata állt.

Samaranch a találkozó után nyilatkozva csak igen visszafogottan szólt a hét év múlva esedékes játékok megrendezésére pályázó hat várost bejárt NOB-bizottság jelentéséről. A NOB elnöke szerint valamennyi jelentkező egyenlő eséllyel pályázik.

Viharos golfozás

Viharosra sikeredett a *Kék Duna Golf Club* hagyományos találkozója az ausztriai Föhrenwaldban. A „kékdunásoknak" több mint tíz éve van cserekapcsolatuk a helyi golfklubbal. Idén fennállásuk 25 éves évfordulójára az osztrákok az ostravai csapatot is meghívták. A hét végi versenyt vihar, jégeső és orkánszerű szél zavarta, ennek ellenére a résztvevők szorgosan ütötték a labdát. A legjobb vendégjátékos címet *Hegedűs Gábor érdemelte ki.*

Közepes „kollokválás"

Buffalóban a 17. nyári Universiadén a magyar versenyzők közül teniszben vereséget szenvedett *Lányi András* és *Csurgó Virág*, győzött viszont a *Barátosi Levente*, Lányi András kettős. A vívók ezúttal nem szereztek érmet, férfi tőr egyéniben *nem jutott a legjobb nyolc közé magyar versenyző*. Az aranyéremért az elmúlt héten véget ért 49. világbajnokság első két helyezettje, a német *Alexander Koch* és az ukrán *Szergej Golubickij* csatázott. Míg Essenben Koch, ezúttal Golubickij nyert.

Folytatódik a futball-psycho

Beismerő vallomása megtétele után tegnap *szabadlábra helyezték* Valenciennes-ben *Jean-Jacques Eydelie*-t, az Olympique Marseille középpályását, aki június vége óta vizsgálati fogságban volt vesztegetés vádjával. A labdarúgó *elismerte*, a klub igazgatója, *Jean-Pierre Bernes* megbízásából jelentős, 250 ezer frankos összeggel próbálta megvesztegetni a Valenciennes játékosait a Marseille elleni bajnoki mérkőzés előtt. A cél – állítólag – az volt, hogy az Olympique *könnyű mérkőzést* vívhasson a hat nappal később esedékes BEK-döntő előtt.

Eydelie-t valószínűleg rövidesen szembesítik Bernes-szel, aki eddig *tagadta a vádakat*. A klubigazgató a valenciennes-i börtönkórházban van előzetes letartóztatásban. Pszichiátriai problémákkal kezelik, de kihallgatható. A játékos azt mondta, egyedül Bernes-szel állt kapcsolatban. Nincs tudomása arról, hogy a klub vezetői közül mások is részesei lennének a bundabotránynak.

Megérkezett a zöld jelzés: a Francia Labdarúgó Szövetség *feltételesen engedélyezi* az Olympique Marseille indulását a Bajnokcsapatok Európa Kupájában. Ezt Genfben közölte a szövetség elnöke, *Jean Fournet-Fayard*.

Williamsék és a süket fülek

A FISA továbbra is hozza a formát

Aki járt már valaha Forma–1-es autóverseny közelében, ismeri az egyik legfontosabb alapszabályt: mindent a szemnek, semmit a fülnek. Azaz ajánlatos füldugóval jól felszerelve érkezni a helyszínre, mert a pokoli hangzavar könnyen tönkreteheti az ember hallószervét. Nos, egyre több jel utal arra, hogy talán a pályáktól távol is érdemes lenne használni ezeket a bizonyos dugaszokat. Talán akkor sikerülne kiszűrni valamit a szinte naponta szárnyra kelő F–1-es hióbhírekből, s így „süketen" akár élvezhető maradna maga a versengés.

Manapság persze egyáltalán nem olyan könnyű süketséget színlelni a százféle csatornából zuhogó hírekkel szemben, annál is inkább mert az augusztusi Magyar Nagydíj közeledtével az ember valahogy *jobban rá akar erre a helyenként dobhártyaszaggató frekvenciára*.

A hírügynökségek tegnap szórták szét a világban a legfrissebb információt, miszerint *sír-rí Williams úr és csapata*, tragédiát sejtető kifejezés ül az arcokon, temetői hangulat kerítette hatalmába „istállójuk" környékét. Mindez néhány buta csavar, élettelen fémrúd miatt. Ismert, hogy a nagy hatalmú nemzetközi szövetség, a *FISA betiltotta* az úgynevezett aktív kerékfelfüggesztéses megoldást, mindezt annak érdekében, hogy némiképpen *kiegyenlítődjenek a technikai különbségek*. Ha minden igaz, a július 25-i Német Nagydíjon már tilos az effajta kerékfelfüggesztéses csalafintaság használata.

Éppen ez az a sorscsapás, amelyet Williamsék – legalábbis szerintük – *aligha élnek túl*. Mert az még rendben volna, hogy pont az ő újításukat teszik egyetlen tollvonással nem létezővé, még az is „elmegy", hogy ezáltal az ő esélyeik csökkennek, no de az már felháborító, hogy ilyen *szűkre szabott a határidő* a visszarendeződés lebonyolítására. Csapatuk erre képtelen, ha így maradnak a dolgok, bizony *nélkülük folyik majd a hockenheimi körözés*. Az a szegény *Alain Prost* pedig a maga eddig összegyűjtött 95 pontjával – ezzel akár világbajnokságot is lehet nyerni –, pedig *szomorú szemmel nézheti majd a tévéközvetítést*, hogyan repeszt *Senna*, *Schumacher* meg a többiek.

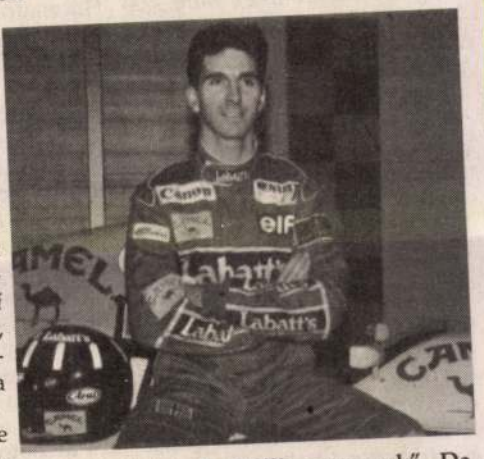

A másik érintett „Williams-gyerek", Damon Hill

Érthető, persze hogy érthető a pánikhangulat a Williams–Renault-nál. A szűkös anyagiak, a gyenge technikai felkészültség, az alulképzett mérnökök hada a FISA martalékává tette őket. Utóbbi testület öröme maradéktalan lehet, idejében kiötlötte ezt az okosságot. Különben ki tudja, mi történhetett volna.

Ha valaki mégis felfedezni vélni majd a sárga-kék autókat a németországi rajtnál, azért *ne lepődjön meg túlságosan*. A szitkozódás is fölösleges lenne. Inkább gyömöszölje jó mélyen a képzeletbeli dugókat a fülébe, élvezze a látványt, s ügyet se vessen holmi kerékfelfüggesztésre.

(ni)

Új MAGYARORSZÁG POLGÁRI NAPILAP

Főszerkesztő: FÁBIÁN LÁSZLÓ

Főszerkesztő-helyettesek: KISS GY. JÁNOS, KŐ ANDRÁS

Vezető szerkesztők: Takács István, Wér Vilmos

Szerkesztőség: 1085 Budapest VIII. Blaha Lujza tér 3. Postafiók: 1410 Budapest, Pf. 199. Telefonok: 266-5009, 266-2804, (Hírlapkiadó: 138-2399, 138-4300, 138-3988.) Telefax: 266-2288 (napi szerkesztés), 267-3313 (titkárság).
Hirdetésfelvétel: 1959 Budapest, Blaha Lujza tér 3. Telefon: 138-2369, telefax: 138-3150.
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta, árusításban megvásárolható az alábbi terjesztők hírlapárusainál: Magyar Posta, Bikádi Kereskedelmi és Szolgáltató BT, Enyedi Könyv- és Lapterjesztő BT, Extra Hír Kft., Futár BT, Passz GMK, RH+BT, R. Pressz Hírlap- és Könyvterjesztő Kft.
Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál, a hírlapkézbesítőknél, postai hírlapüzletekben, valamint a Hírlap-előfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR); 1900 Budapest XIII. Lehel u. 10/A közvetlenül vagy postautalványon, illetve átutalással a Postabank Rt. 219-98636, 021-02799 pénzforgalmi jelzőszámra.
Előfizetési díj egy hónapra 433 Ft, negyedévre 1299 Ft, fél évre 2598 Ft, egy évre 5196 Ft.
Külföldön terjeszti a Kultúra Kereskedelmi Vállalat H-1339 Budapest, Postafiók 149.
Kiadja a PUBLICA RT. a Hírlapkiadó Vállalat közreműködésével. Felelős kiadó: HORVÁTH E. ZOLTÁN elnök

Szikra Lapnyomda Rt.
Felelős vezető: DR. CSÖNDES ZOLTÁN elnök-vezérigazgató

ISSN 1215-0185 Bp.– ISSN 1215-1386 vidék

1 2 4 8 16

NAP TÉNY Szigetek úsznak a vizeken egy ifjúkori József Attila-versben – úgy lehet, annak a legrégebbi földdarabnak frissiben földrészekre tört darabjai, amely fölött a teremtés előtt az Isten lelke lebegett. Emitt e fölé a kicsiny sziget fölé a pusztító áradás árnya borul, de azért földrész a Mississippi és a Missouri találkozásánál elöntött West Alton-i farm is, egész földrész annak, aki lakta, itt nőtt föl. Ablakaiban világolnak a fények. Rengeteg dolga lesz, mikor – mint ahogy toronyiránt a madarak most is megtalálják – visszatalál bele az élet

MTI – Külföldi képszerkesztőség

LEVÉLTÜKÖR

Beregszász, 1944 októberében

Az utóbbi időben több szó esett a kárpátaljai és beregszászi magyarságról. Szeretném felidézni egy – e vidékhez kapcsolódó – emlékemet.

Visszavonuló honvédségi alakulatunk Beregszászon állomásozott 1944. október 15-én, egy szép, napsütötte vasárnapon. Alakulatunkhoz több zsidó munkaszolgálatosként volt beosztva. Velük baráti kapcsolatban voltam, átéreztem nehéz, megrázó helyzetüket. Mint szakaszvezető, segítettem őket, amennyire csak tudtam. Különösen *Korda Pistával* volt jó baráti kapcsolatom, így ezen az emlékezetes vasárnapon a fegyverszünetet kérő beszéd után odajött hozzám Pista: „Aradikám, segítsél, szeretnék itt lemaradni". Jöttek a honvéd bajtársaim is azzal, hogy „vételezzünk" bort a közeli feltört borpincékből.

A Főtéren állt a nagyvendéglő impozáns épülete, s a közeli völgyben folydogált a Bereg folyó, melynek partján borpincék sorakoztak, ahonnan katonák és civilek vitték a bort. Beregszász és környéke Egerhez és Gyöngyöshöz hasonló borvidék.

Mivel nem szeretem az italokat, nem „vételeztem", ehelyett egy jó ötletem támadt. Felkerestem a beregszászi nagyvendéglő vezetőjét, s bort ajánlottam számára. Közben megnéztem az épület alatti nagy pincét, ahol megtaláltam munkaszolgálatos barátaim számára a megoldást.

Bemutatkoztam *Dénes* úrnak, a vendéglő vezetőjének, s kértem humánus segítségét. Ő igen megértőnek bizonyult. Este átgurítottunk pár hordó bort a gazdátlan, nyitott borpincékből Dénes úr pincéjébe. Reggelre elhelyeztük munkaszolgálatos barátainkat a vendéglő pincéjében (Dénes úr beleegyezésével) a fahasábokból készült kalitkákban, s takarókról is gondoskodtunk. Dénes úr ismételten a szavát adta, hogy segíteni fog a továbbiakban is lemaradt barátainknak. Harmadnap alakulatunk visszavonult Beregszászról.

Korda Pistával 1946 végén találkoztam ismét, amikor a Régiposta utcában már virágzó papírkereskedése volt. Pista elmondta, hogy Dénes úr mindvégig megértő és segítőkész volt hozzájuk. Amint a szovjet alakulatok bevonultak, Dénes úr felkereste az illetékes szovjet vezetőt. Elmondta, hogy ő a körzeti párttitkár, s munkájához további elvtársi segítséget kért. Az illetékes parancsnok e párttitkári beosztásában megerősítette. Pista elmondta még azt is, hogy Dénes úr hogyan szervezte meg a közigazgatást, s őket, munkaszolgálatosokat hogyan helyezte el ezen a területen.

Dénes úr nemcsak humánus ember, de nagy marha is volt. Mivel vendéglőjében voltak elszállásolva s ott étkeztek a szovjet katonai vezetők, elmondta nekik, hogy a beregszászi és nagyszőllősi járás lakossága magyar anyanyelvű, s a lenini önrendelkezésre hivatkozva kérte e két község Magyarországhoz való csatolását. Dénes úr magasabb szovjet közigazgatási vezetőkhöz is fordult e kérésével, elment a Kárpátokon túli vezetőkhöz is.

Egy ilyen magas vezetőnél történt látogatásáról azonban többé már nem tért vissza Beregszászra.

Aradi Béla
Budapest

A múltgyalázásról

A múltgyalázás (deheroizálás) nemcsak az 1945 utáni korszak tudatos aknamunkája volt. Az előző korszakokban is megtalálható, ha nem is oly tudatossággal és tervszerűséggel, mint ahogyan folyt *Rákosi és Kádár* uralma alatt. Folyik azóta is, az abban a korszakban fölnevelt értelmiség, tudományos élet számos képviselője részéről, határokon belül és határokon túl.

A képzőművészet történetében is eluralkodtak a minden alapot nélkülöző, a múltat gyalázó, értékeit csökkentő tévhitek.

Ezek közé tartozik annak hangoztatása, hogy *Szinyei Merse Pál* a társadalom értetlensége miatt vonult vissza a festészettől. Ezt az úton-útfélen hallható rágalmat ismétli meg *Gazda József* egy Bukarestben megjelent, *Gyárfás Jenő*ről szóló könyvében. Idézet: „Őt is ugyanaz a művészetekre érzéketlen világ közösítette ki, amelyik teljes visszavonulásra késztette (...) Szinyei Mersét."

Ávette ezt – éppen ezt – *Ács József* festő és műkritikus – az újvidéki *Magyar Szóban* megjelenő könyvismertetésében. Holott sem *Gyárfás Jenőt*, sem Szinyei Merse Pált nem a művészetek iránt érzéketlen magyar társadalom közösítette ki. Éppen Gazda József könyvéből derül ki, hogy a Gyárfás Jenő idézett „kiközösítésének" a művész legalább annyira oka volt, mint a világ állítólagos értetlensége.

Szinyei Merse pedig tulajdonképpen ellenpéldája lehetne ennek a múltat csepülő szemléletnek. *Majálisát* pár év múlva osztatlan elismerés fogadja és nagydíj köszönti olyan korszakban, amelyben a francia impresszionisták hosszú ideig állami szalonokba, kiállítóhelyiségekbe be sem tehették képeiket. Amelyben *Cezanne* – életében – nem juthatott kiállításhoz. Nincs a világnak olyan társadalma, amely a vitathatatlan tehetséget már csírájában, a górcső pontosságával ismerhetné föl. Ezernyi tényezőtől függ, hogy az egyiket miért sikerül fölfedezni, s miért nem a másikat; illetve miért sikerül az egyiknek, s miért nem sikerül föltűnnie, érvényesülnie a másiknak. Jól mondja Gazda József: dzsentri volt Gyárfás Jenő, s az volt Szinyei Merse is. Az utóbbi megengedhette magának, hogy akkor fessen, amikor kedve tartotta. „Passziónak" is tekintette a festést, s ha hosszabb ideig nem festett, annak olyan okai voltak, mint családi életének fölbomása, válása feleségétől, aztán olyan politikai és társadalmi kötelezettségek, mint az országgyűlési képviselőség, vadászatok, művészeti közélet, társasági élet stb. stb. Elismerésben és kitüntetésben pedig férfivá serdülve, mint művésznek sem volt hiánya. Kérdezem: kinevezték-e Cezanne-t, *Manet-t, Renoir-t, Van Gogh-ot* – hány nevet mondjak még – a francia forradalmi jelentőségű művészek közül – az első francia képzőművészeti főiskola igazgatójává? Mert nálunk Szinyei Mersét kinevezték a képzőművészeti főiskola igazgatójává, s vajon milyen magasabb fokú és rendű elismerés létezett ennél abban a korban? Mindennek különben Gazda József is utána nézhetett volna a Művészeti Lexikonban, de úgy látszik, könnyebb múltat gyalázó rágalmakat idézgetni, mint közkeletű frázisokat fölülvizsgálni és tévhiteket irtogatni.

Nemrégiben *Molnár C. Pál* kiállítási megnyitóján, a Gellért Szállóban, *Szentágothai János* idézte a ki tudja hányszor megcáfolt valótlanságot: *„Derkovits éhen halt"*. Hányszor megírták már, hogy nem a nélkülözés miatt, mert hiszen pénzben, a képeladások révén, nem szenvedett hiányt. Mózes elfeledte 11. parancsolatként fölvésni a kőtáblára: NE HAZUDJ!

Dr. Szíj Rezső
Budapest

Si vis pacem, para bellum!

Kedves Albások! A fenti közmondást már régen ismerik, nem mai találmány. Álomnak szép a fegyvermentes béke a földgolyón – de ha csak egynek is van egy bunkója, célszerű a többieknek is beszereznie. Az erőtlent, a védtelent – egy öreg nyugdíjast, egy lányt vagy egy részeget, könnyen ki lehet fosztani, de egy erős férfi, pláne, ha ketten vannak, már nem eshet az útonállók áldozatául.

Hát ugyanígy vannak az országok is. Éppen most marcangolja két szomszédunk a harmadikat. Ez utóbbi ugyan keményen küzd a szabadságért, de alul kell maradnia, mert nincs kellő fegyvere.

És ti, Albások, miért nem mentek oda a küzdők elé, meggyőzni őket, hogy tárgyalással – megértően – békét kössenek? Az egész világ tapsolna nektek. Ehelyett átmentek a Vajdaságba, visztek az ottaniaknak gyógyszert, ami bizony nagy hiány odaát, együttérzésetekről biztosítjátok ottani elvtársaitokat, majd visszajöttök jól védett házátokba békésen aludni!

Mindez után: az ellenféllel csak úgy lehet tárgyalni, ha egyenlőek az erőviszonyok. Ezért kell erős hadsereg, melyben midenkinek – nektek is! – a béke érdekében részt kell vennie!

Kovács Miklós
lefokozott m. kir. tart. tüzérhdgy.,
Budapest

TELE 5 TAXI
TELE 5 TAXI 155555

ECOART design SÁNTHA

Akiket eltemetett a számum

Vágó Pál festőművész emlékiratainak egyik fejezete

Gyárfás Jenő

Szana Tamás egyszer azzal a határozott kijelentéssel állított be hozzám, hogy Petőfit illusztráljam. Én ezzel szemben a meggyőződésemet hangoztattam, hogy Petőfi olyan tökéletes, hogy sem hozzáadni, sem elvenni nem kell belőle, illusztrálni is fölösleges.

Szana azonban nem tágított és olyasmit mondott, hogy nekem már csak azért is kell Petőfit illusztrálnom, mert én is egyik szellemi örököse vagyok Petőfinek...!

Sokat töprengtem azóta, mit örökölhettem én Petőfi Sándortól? Hát azt örököltem, amit a többi művésztársam, fényes örökséget, amit a cigány hagyott a rajkóra, a nagy világot. Mert művész hazája széles e világ...

A sors a próféták jövendölését komolyan szokta venni,

különösen, ha veszedelmet jövendölnek. Petőfi is próféta volt. A sors intézkedéseiben sok a humor és sok a malicia, rendesen siketnek tetteti magát, ha valaki áldást mond és készségesen engedelmeskedik, ha átkot kell teljesítenie. A sors úgylátszik olvassa a *Borsszem Jankót* is, mert a költő mondását úgy értelmezte, mint *Reb Menachom Cziczeszbeiszer*. Legyen a Te hazád széles e világ! A hírnek országútja legyen a Te lakásod! Minden árok a Te vetett ágyad...!

Az átok beteljesedett,

a magyar művészet évtizedeken át hazátlanul bujdosott, bejárta széles e világot, kereste a hazát, amelyet a költő bőkezűsége reá hagyott.

És azt találta, hogy a nagy világot *„tömör egységes"* nemzetek osztották fel országokra és a tömör nemzetek fiai egyértelműleg, egy szívvel szeretik azt a földet, amelyet hazának mondanak és *egyértelműleg* féltik minden idegentől, tehát a magyar művészettől is, mert viszont minden ország édesanyja saját fiainak, egyedül saját fiait szereti, s a magyar művész azt találja, hogy az ő hazája az a bizonyos nagy világ, nincsen sehol.

Hazajön tehát és hazát itthon keres és talál itthon egy népet, amely ezer darabra van szakadva, amelynek szívét elkéri a hazától a vallás, az osztályok és felekezetek féltékenykedése,

a politikai pártok külön tízparancsolatai, amelyek hangzatos szavakkal a nemzet egészétől külön érdekeket prédikálnak s ebben az érdekzűrzavarban alig találja meg a kis társadalmat, azt a kicsi emberanyagot, amelyre minden körülmények között számíthat a haza.

De talál fényes fővárost, amelynek legfényesebb utcáján a legfényesebb palota a művészetnek van szentelve, odabenn nagy ünnepre készülnek.

A magyar művész koszorúkkal, dicsőséggel jött, amelyeket hazája becsülete szolgálatában szerzett. Bemegy a házba.

Odabenn minden a dicsőség tengerében úszik. Ő megáll szerényen a küszöb mellett és előtte, körötte a fénysugáros teremben, az ajkakon, a szemek ragyogásán visszhangzik az ünnepelt neve, egy előtte ismeretlen név, a nagy *Léon Abry*. Oh! te Léon Abry! Ki ne ismerné a nagy Léon Abryt. A magyar művész nevét nem ismeri senki, csak egy előkelő főpap, kinek nevét az ország hálája kíséri. Ez meglátja és megszólítja.

— *Ah, Ön is itt van? Mit keres Ön itt? Önnek máshol van a dolga. Mért nem folytatja tanulmányait a külföldön?*

— *Tanulmányaimat befejeztem, négy világrész ifjúsága között a legelső lettem. Hazajöttem első nagy alkotásommal, a „Tetemre Hívás"-sal.*

— *Ah, tehát Ön nagy művész lett! Milyen jó, hogy mondja, megvonjuk Öntől az államsegélyt, amelyet eddig élvezett, mert nincs rá szüksége. Ellenben jó lesz, ha a képet a múzeumnak ajándékozza.*

A magyar művész *Gyárfás* Jenő volt, mindnyájunk reménye, büszkesége. Ez a történet igaz és magyarázata a fényesen kezdett pálya gyors züllésének.

Azután vitték az ünnepeltet egyik palotából a másikba, hogy meghódoljon a magyar előkelő világ, a nemzet, az igazi nagyság előtt, de

a magyar művészt nem vitték sehova.

Nem hívták sehova! És a művész nem találta meg itthon sem hazáját, nem volt egy hajlék, amely őt és művészetét befogadja.

— Jh. — rei. kat Jh. —

A hét folyamán több napilapunk ismételten is foglalkozott a színházi és filmvilágban várható közeli kormányintézkedésekkel, sőt már befejezett tényként közölte egyrészről *Kiss* Ferenc, másrészről *Páger* Antal kormánybiztosi minőségben leendő kinevezését is. Kiss Ferenc a színházak táján lesz hivatott rendet csinálni, míg Páger Antal a magyar filmgyártás ügyét viszi majd előbbre, — írták a lapok.

Tekintettel arra, hogy ezekkel a kérdésekkel már mi is hosszú idő óta foglalkozunk, szükségesnek tartjuk régi tárgyilagosságunkkal és a szükséges szakszerűséggel néhány megjegyzést tenni. Mondanunk sem kell, hogy a fentemlített két kiváló színművészünk személyével teljes

A mozgószínházaknál ugyancsak felül kell vizsgálni kivétel nélkül az összes engedélyeket,

illetve az engedélyesek személyét és vagyoni körülményeit, amint azt egy alkalommal — április 20-án *„Várjuk a valódi mozireviziót"* című cikkünkben — bátorkodtunk javasolni. Mert a törvény intenciói szerint a nemzeti ajándékot jelentő moziengedélyek elsősorban is a hadigondozottakat illetnék, nem pedig jó összeköttetésekkel rendelkező protekciós parazitákat, Akik jóformán minden munka nélkül jutnak horribilis jövedelmükhöz és amellett annyira antiszociális érzésűek, hogy még alkalmazottaik is csak a legmélyebb undorral néznek rájuk. A zsidó vo-

Reliquiar, Beinschnitzerei. Deutsch

Gyorsan Pest felé
A Nap, 1944. május 25.

ségi tagok a párt propaganda és szervezés teendőinek ellátására a lakhelyük szerint illetékes szervezetbe való átlépésük útján mennél nagyobb számban jelentkezzenek.

Országos Nemzetségszervezés Vezető.

Országépítés.

Felkérem az Országépítés minden tagját, hogy ha a légi terrortámadás nyomán bármilyen károsodás éri, arról engem feltétlenül értesítsen. Kérem az esetnek rövid leírását, az okozott kár közlését és lehetőleg fényképfelvételeket is. Ez a kérésem azokra a munkatársaimra is vonatkozik, akik a multban már kárt szenvedtek.

Arra kérem az Országépítés munkatársait, ezt a kívánságomat pontosan teljesítsék, hogy adandó alkalommal érdekeiket helyesen tudjam képviselni.

Országépítés h. Vezetője.

A szerkesztésért és kiadásért felel:
TEMESVARY LASZLÓ
Nyomatott a Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság körforgógépein.
Felelős: Győry Aladár igazgató.

Gyárfás Jenő Művészet, 1941. dec.

Gyárfás Jenő:
Női tanulmányfej tájképpel
Étude de tête de femme, avec paysage
Этюд головы женщины и пейзаж

A bevallott ars poetica: „...A folytonos megfigyelés megérlelte bennem azt a felismerést, hogy a természet legfőbb törvénye a harmónia, a kiegyenlítődésre törekvés. Ezt a nagy harmóniát érzem én mindenütt a nagy természetben, a harmóniának a kifejezése művészi tevékenységem célja."

S az 1916-os *Sakkozók* után – az önarcképek s az 1928-as *Pierro és Kolombina* különös közbeiktatódásától eltekintve – nem is igen találtunk életművében kizárólag csak tájakat; előbb rajzosabb, dekoratívabban összeszőtt, alakos tájkompozíciókat, mint például a Virághegyet övező kertek és bányászházak szubsztrátumából fölcsapó *Koratavasz* (az erő, izgalom, formabőség, rajzi-színbeli finomság és energia e sajátos összegeződése akár a vegytiszta nagybányaiság mintája lehetne, de ugyanakkor benne izzik Bonnard és Utrillo, s Rudnay és Koszta fojtott drámaisága is, amely a felület egyetlen részletére sem lokalizálható, hanem a szinte térmértani kiszámítottsággal felrakott fehér ecsetvonások egyensúly-hálójában feszül), aztán ez a húszas évekre jellemző részletező összefoglaltság fokonként tűnik át mind kuszább reflexek sziporkázásává.

Már a *Fák tehenekkel* (1916), de főként az 1925-ös *Táj tujákkal*, *Ligeti részlet alakokkal*, *Lombok alatt*, *Malomkert* stb. mintegy négy évtized munkásságának az alapmotívumait és vonásait előre-vetítik. Már ekkor feldereng későbbi tájképeinek jellegzetes zöld-lila tónusú szfumátója, amely belengi minden tájét. Háttérként rendszerint a Virághegy, a Kereszthegy, vagy a Klastromrét és a felette égbe nyilazó, tűhegyes tornyú fatemplomocska és téliesen görcsös vagy nyári bujasággal tenyésző gesztenyék szerepelnek. S e színesen, fénnyel telítve fejlesztett háttér elé komponálja anekdótikus jeleneteit illetve alakjait: tehenekkel ballagó öreget, lovat hajkurászó legénykét, kertészkedő bányászt vagy egy-egy pirosruhás lány szinte egyetlen ecsetvonásba foglalt vonalát, tömbjét, mozdulatát – hol az időtlen nyugalmat és csendet, hol pedig (izgága lombok vagy egy-egy élesen hangsúlyozott mozgás csattanójával) az élet áradását ünnepelve.

Másik alapmotívuma: ligeti fák, tisztások – fekvő vagy sétáló alakokkal; tájélményeit talán ezekben a téma-változatokban ötvözi legeredetibb módon a klasszikus tájfestés reminiszcenciáival. S végül a harmadik minta-kör: a felsőbányai Zazaron átlépő hidak, hátizsákos vagy rőzsegöteget cipelő asszonyok, s mindenek fölött, minden tájának kiindulópontjaként és záró-elemeként: az ég, ezek a jellegzetesen réz-súlyos és réz-patinájú Mikola-kék egek, amelyek

Thorma János: Parasztszekér
Chariot paysan – Крестьянская телега

NAGYBÁNYAI JUBILEUM

75 éves születésnapját ünnepli a nagybányai festőtelep, amelyet Hollóssy Simon alapított 1896 május 6-án.

Hollóssy Simonnak 1885 óta működött neves magániskolája Münchenben, s olyan nagyszerű alkotásai voltak, mint például „Tengerihántás" című gyönyörű festménye, hogy csak egyet nevezzünk meg a sok közül. De kétségtelenül említésre méltó az is, hogy a Münchenben forradalmian új plein air festészetnek Hollóssy volt a közvetítője Kelet-Európa felé.

1896–1901 között, hat éven át, a nyári hónapokban, Hollóssy müncheni iskolájának a tanítványai, sőt azoknak barátai is, Nagybányán táboroztak.

A következő esztendőben, 1902 áprilisában, Thorma János, Réti

JÁNÓ MIHÁLY

GYÁRFÁS JENŐ DIÁKKORI RAJZAIRÓL

Gyárfás Jenő (1857-1925) életművének helye a magyar művészet történetében a nagy klasszikusok mellett van, és ezt a „besorolást" már aligha változtatja meg az esetlegesen előkerülő, újabb festmények vagy tanulmányok ismerete sem. Egy jelentős életmű apró részletei természetesen csupán adalékok lehetnek a közvélemény számára, és így hajlamosak vagyunk nagyvonalúan átsiklani fölöttük. A most előkerült rajzok nyomán a sommás ítélet viszont árnyalatokkal gazdagodhat, olyan részletkérdések merülhetnek fel, amelyeket a művészettörténet-írásnak mindenképpen figyelembe kell vennie.

A művész pályáját megrajzoló, eddigi két legfontosabb tanulmányból (*Gazda József*, 1969; *Kisdéginé Kirimi Irén*, 1971) egyaránt kitűnik, hogy Gyárfás Jenő budapesti, mintarajztanodai éveinek (1871-1875) termése mondhatni teljesen ismeretlen, holott ezt az életszakaszt - a müncheni évek mellett - a művésszé válás döntő ihletőjének feltételezhetjük.

A mintarajztanodai évekből mindössze a művész egyik korai önarcképét ismertük eddig, 1873-ból. Nem került a kutatók kezébe még Gyárfásnak az a kompozíciója sem, amellyel 1873-ban az intézet kiállításán első díjat nyert. És most, a budapesti Építészeti Múzeum irattárában, több más évfolyamtársáé mellett, váratlanul felbukkant Gyárfás 27 darab rajza is, amelyeket a művész legkorábbi üzeneteként szemlélhetünk.

Valamikor, 1874-ben és 1875-ben (a rajzok többsége ekkorra datált) felkerekedett a mintarajztanoda néhány tehetséges diákja, hogy a Felvidék és Erdély jelentős műemlék épületeit felmérje és lerajzolja. Így jutottak el *Besztercebányára*, *Selmecbányára*, *Késmárkra*, *Körmöcbányára*, *Szászsebesre* és *Segesvárra*, ahol gyors, de részletpontos vázlatokat készítettek a műemlék templomokról, várbástyákról és különböző templomberendezésekről: keresztelőmedencékről, faragott címerekről, mindarról, ami romantikus képzeletüket megra-

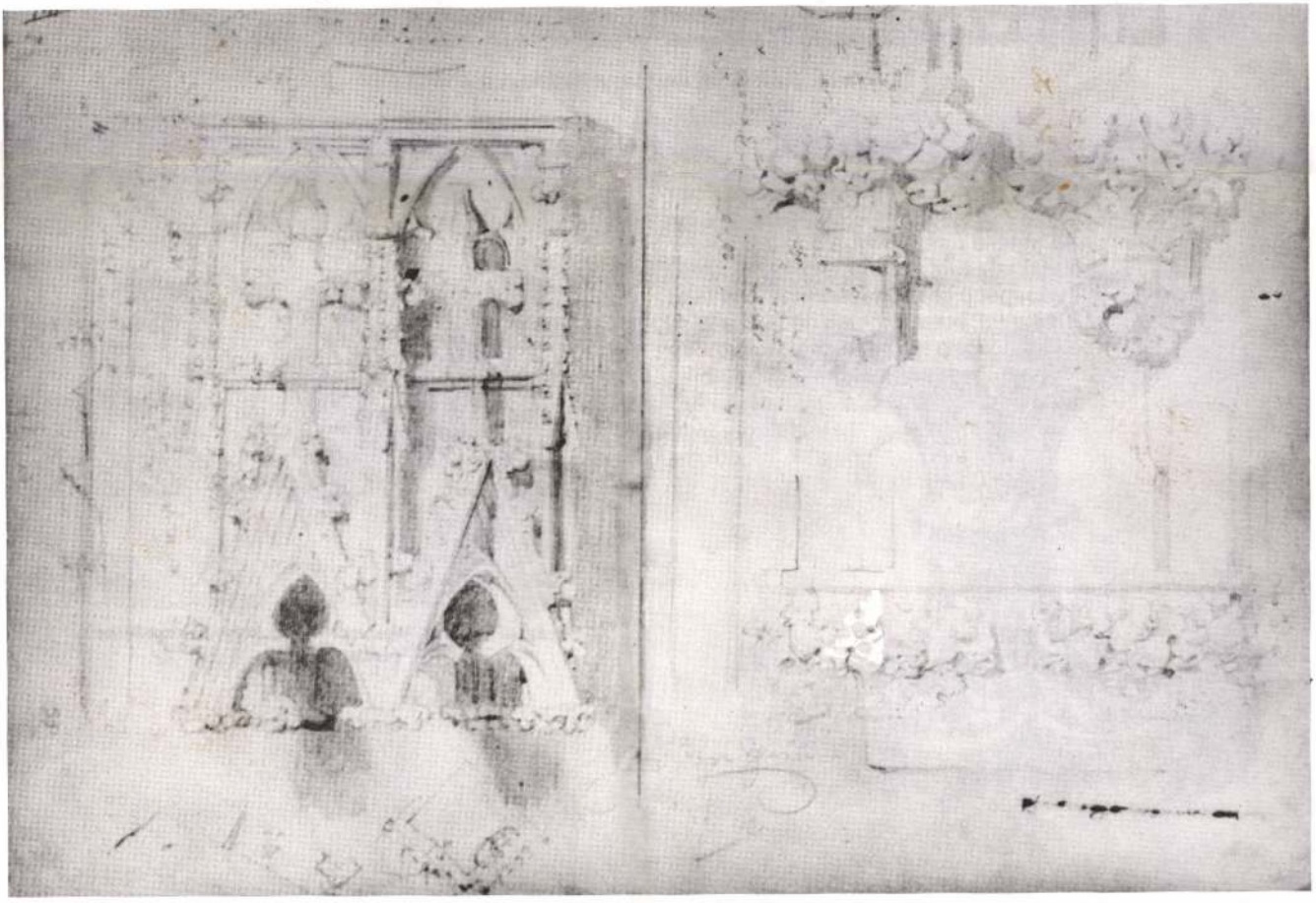

1. Gyárfás Jenő: Körmöcbánya, a vártemplom részletei, 1875

GYÁRFÁS Jenő Pesten 7(1992)

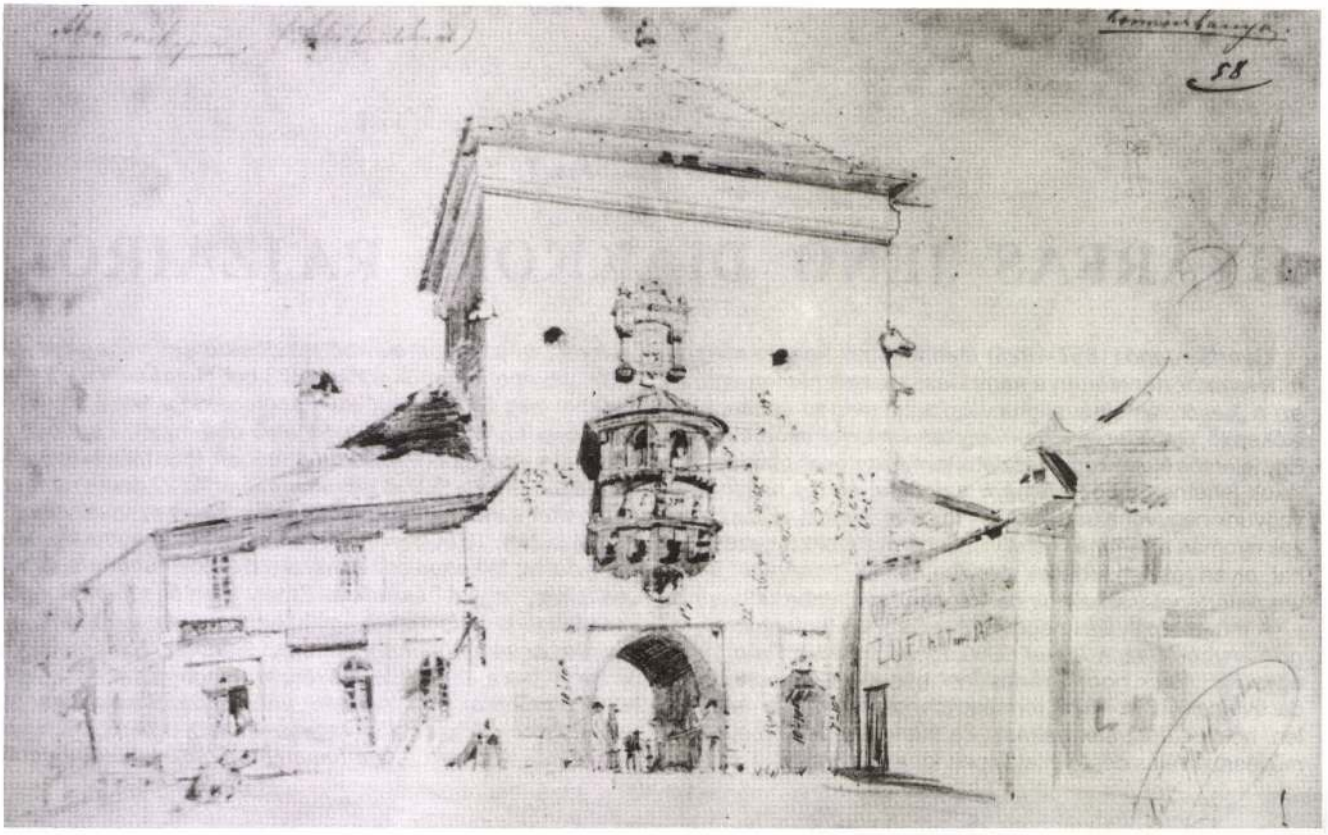

2. Gyárfás Jenő: A körmöcbányai Alsó várkapu

3. Gyárfás Jenő: A besztercebányai keresztelőmedence, 1875

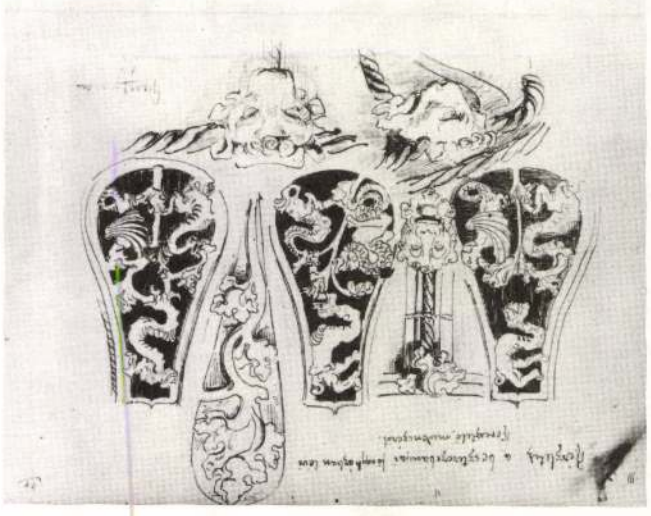

4. Gyárfás Jenő: A besztercebányai keresztelőmedence részletrajzai

5. Gyárfás Jenő: A segesvári kapubástya

gadta. Az így összeállt és reánkmaradt 44 darabból álló rajzgyűjteményből Gyárfás tanulmányai - egyéni szemléletük és a rajz minősége révén - a legjelentősebbek, a többiek közül kiemelkedőek. Műemlékrészletei az illető épület felméréseiként is szolgálhattak. Legtöbbször egy-egy épületelem, gótikus oszlopfejezet méretekkel ellátott rajzaival találkozunk, amelyek műfajilag a műszaki rajz és a művészi grafika közé sorolhatók. Ceruzarajzai, lavírozott tus vázlatai dokumentumértékűek, de ugyanakkor művészi igényű hangulatképek is. A Gyárfás rajzokon látható középkori műemlékek, rogyadozó várkapuk, falak szervesen illeszkednek az üzleti cégérekkel ellátott kicsi házak 19. századi arculatába. A magyar századvég igazi pillanatképei ezek a tanulmányok. Gyárfás, az épületek méretarányait egy-egy járókelő finom, jelzésszerű ábrázolásával érvényesítette, ugyanakkor a jövendőbeli művész kitűnő perspektívaérzéke is ezeken a rajzokon csiszolódott. Az épületcsoportok és tájkép jellegű stúdiumok között különösen fontosnak látszik Gyárfás részletek iránti érdeklődése, hiszen gyakran látunk olyan vázlatokat, amelyeken egy épületdísz vagy egy keresztelőmedence apró, de jellegzetes részletét emelte ki a művész, és nagy előszeretettel rajzolta meg (pl. finom, motívumgazdag rajzot készített a besztercebányai keresztelőmedencéről vagy a segesvári alsó templom keresztelőmedencéjének címerállatairól). A későbbi, nagy portréfestő itt még a tárgyakkal bajlódik, nagyon emberközeli tárgyakkal! Talán annak a pillanatnak vagyunk szemtanúi, amikor a tökéletes emberi tárgyakon túl, most már teljesen felkészülve áll előttünk a művész az emberi lélekábrázolásra is.

1991
Barka Gábor reprodukciói

FÜGGELÉK

Gyárfás Jenő rajzai a Magyar Építészeti Múzeumban

1. Körmöcbánya, vártemplom - részletek, 1875 (1. kép)
   papír, ceruza, 37,3x27,5 cm, ltsz. 76.02.24
2. Körmöcbánya, alsó várkapu (2. kép)
   papír, ceruza, 37,3x27,5 cm, ltsz. 76.02.27
3. Besztercebánya, keresztelőmedence, 1875 (3. kép)
   papír, tus, 27,3x38 cm, ltsz. 76.02.20
4. Besztercebánya, részletek a keresztelőmedencéhez, 1875
   papír, tus, 37,3x27,5 cm, ltsz. 76.02.19
5. Részletek a besztercebányai főegyházban lévő keresztelőmedencéhez (4. kép)
   papír, tus, 37,3x27,5 cm, ltsz. 76.02.17
6. Besztercebánya, renaissance erkély, 1875
   papír, tus, 37,3x27,5 cm, ltsz. 76.02.21
7. Besztercebánya, erkély-részletek
   papír, tus, ceruza, ltsz. 76.02.18
8. Szászsebes, székesegyház-részlet, 1874
   papír, ceruza, 26,8x36,5 cm, ltsz. 77.01.6
9. Szászsebes, székesegyház-részletek
   papír, ceruza, 26,8x36,7 cm, ltsz. 77.01.7
10. Szászsebes, székesegyház, oszlopfő
    papír, ceruza, 26,8x36,7 cm, ltsz. 77.01.5
11. Szászsebes, konzolok
    papír, ceruza, 26,8x36,7 cm, ltsz. 77.01.8
12. Segesvár, bástya, 1874
    papír, ceruza, 26,8x36,7 cm, ltsz. 76.02.4
13. Segesvár, kapubástya a nyugati oldalon (5. kép)
    papír, ceruza, 26,8x36,7 cm, ltsz. 76.02.5
14. Segesvár, bástya, 1874
    papír, ceruza, 26,8x36,7 cm, ltsz. 76.02.8
15. Segesvár, templom és bástya, 1874
    papír, ceruza, 26,8x36,7 cm, ltsz. 76.02.3
16. Segesvár, a vár északnyugati sarkán lévő toronyerőd
    papír, ceruza, 26,8x36,7 cm, ltsz. 76.02.10
17. Segesvár, templom és környezete
    papír, ceruza, 26,8x36,7 cm, ltsz. 76.02.2
18. Segesvár, délre a legelső bástya
    papír, ceruza, 26,8x36,7 cm, ltsz. 76.02.9
19. Segesvár, bástya, „a nyugati kaputól éjszakra első"
    papír, ceruza, 26,8x36,7 cm, ltsz. 76.02.7
20. Segesvár, bástya, „a nyugati kaputól délre az első"
    papír, ceruza, 36,7x26,8 cm, ltsz. 76.02.6
21. Segesvár, „alsó templomból keresztelő medence", részletek
    papír, ceruza, 36,7x26,8 cm, ltsz. 77.01.4
22. Segesvár, „hegyi templom", szentségház, részletek, 1874
    papír, ceruza, 26,8x36,7 cm, ltsz. 77.01.2
23. Segesvár, „hegyi templom", szentségház, részlet, 1874
    papír, ceruza, 26,8x36,7 cm, ltsz. 77.01.3
24. Segesvár, „hegyi templom", szentségház, részletek
    papír, ceruza, 26,8x36,7 cm, ltsz. 77.01.1

Összeállította: Hadik András

VÁCZI PIROSKA

EGY ÉPÜLETTÍPUS A 19. SZÁZADI BUDAPESTEN
PALOTA ÉS BÉRHÁZ EGY ÉPÜLETBEN

A kiegyezés kori Budapest lakóépületeinek változatosságát a főúri palota új típusának megjelenése bővítette: a bérházzal egybeépített palota.[1]

Két olyan épülettípus kapcsolódott itt össze, amelyek különböző társadalmi rétegek igényeit szolgálták ki: az arisztokráciáét, a polgárságét és a szegényebb rétegekét is. Ez az „együttélés" azokat a történelmi és társadalmi változásokat tükrözi, melyek a 19. század második felében kezdődtek. Ilyen építészeti lecsapódásuk annál is inkább érdekes, mert a díszes kerítéssel elzárt kastély és a reprezentatív nagyvárosi palota eddig az arisztokrácia látványos elkülönülését szimbolizálta. A feudális gazdasági struktúra azonban ha lassan is, de bomlófélben volt. Az arisztokrácia gazdálkodásában, a jövedelemszerzés módjában alkalmazkodott a tőkés rendszer feltételeihez, bankok, gyárak és más tőkés vállalatok igazgatóságában vállalt szerepet. Ezek az állások ugyan többnyire reprezentatív jellegűek voltak, s képviselőik sem váltak ezáltal polgárokká, de ennek a világnak az üzleti élete feltétlenül befolyásolta saját vállalkozásaikat is.

Budapesten - többnyire utólag átépítve - több ilyen, a tárgyalt típusba tartozó épület található, a következtetések levonását azonban megnehezíti a szórványos emlékanyag és a tervtári, levéltári dokumentumok hiányossága. Ezért a cikk csupán rögzíteni igyekszik a meglévő, s úgy tűnik, a 19. század második felének budapesti palotaépítészetére jellemző épületeket.

A rövid történeti áttekintés a két épülettípus közötti funkciókülönbség építészeti megjelenését kívánja összefoglalni.

1. Andrássy-palota (1880 körül), I. Fő u. 11., építész: Linzbauer István

A palota

Régebbi magyar írásokban a fejedelmi, főuri lakóhelyek nagytermét említik így, mely az épülettömb jelentős részét elfoglalta. A „palotaterem" megsokszorozásával az épületben valóságos teremsort létesíteni azonban a reneszánsz kiváltsága.

A palota, ugyanúgy mint a bérház, a városhoz kötődik. Alaprajzi elrendezésének előzményeit már a 13-14. századi itáliai városokban megtalálhatjuk, ahol az előkelő patrícius kereskedőréteg és a betelepült nemesség lakóházai átmenetet képeznek a lakóház és a városi palota között.[2]

A típusalkotó épületek Firenzében jelentek meg a 15. század közepén. A Palazzo Medici-Riccardi (1446-1460, Michelozzo Michelozzi) kissé szabálytalan négyszögű, kívül minden oldalról zárt, belül négyzetes központi udvarra nyíló tömbje évszázadokra meghatározta a palota típusát. Az épület három oldalán egytraktusos szárnyak húzódnak az árkádos folyosó mögött, a negyedik oldalon pedig egy tágas csarnokból a kertbe juthatunk.

Az első emeleten, a kerengők fölött helyezkednek el a dísztermek előszobái, a mögöttük húzódó teremsorral. Ez a szint „piano nobile" néven kiemelt jelentőségű marad a palotaépítészetben. A reprezentáció valódi színtere azonban, az épület centruma: az udvar (cortile), mely a külső zártságával szemben nyitott, oszlopos-árkádos kialakítású. Itt és a kertben zajlottak a fogadások, a családi ünnepségek. Az udvar köré rendezett helyiségek elrendezésében nem érvényesült szervezettség, az egyes termek helye sincs meghatározva, nem függ jelentőségüktől: a díszterem, a nagyszalon sem középre, hanem az épület egyik sarkába került. Érthető, hogy a később oly fontossá váló előcsarnok és lépcsőház sem nyer így hangsúlyozást, csupán gyakorlati feladatát látja el. A Palazzo Medici-Riccardi homlokzatán a szimmetria és a három szint erősen különböző vízszintes sávja uralkodik. Az épület monumentális tömbjét díszítik csupán, hiszen a homlokzati rendszer és a belső elrendezés között nincs összefüggés.[3]

A 17. század folyamán a paloták homlokzati és alaprajzi rendszere alapvetően megváltozott. Az épületek tömbszerű zártsága megszűnt, s helyette nyitott, laza kompozíció, szabálytalan tömeg jelentkezett. A reneszánsz erődszerű, a vá-

Gyárfás Jenő
Művészet, 1974. dec.

Gyárfás Jenő: Édesanyám
Ma mère – Моя мать

1927-ben Thorma János visszavonult az iskola élétől és a növendékek tanítását Mikola András és Krizsán János folytatta.

Egy új Barbizon ez, ahol Nagybánya gyönyörű tájait, a mélykék nagybányai eget örökítik meg tájképeiken, na és kompozíciókat, portrékat festenek, 75 év óta, olyan neves művészek, mint Hollóssy Simon, Thorma János, Réti István, Ferenczy Károly, Iványi-Grünwald Béla, Mikola András, Krizsán János, Aurel Popp, Eugen Pascu, Ziffer Sándor, Csók István, Glatz Oszkár, Perlroth Csaba, Boldizsár István, Maticska Jenő, Zemplényi Tivadar, Nyilassy Sándor, Nagy Oszkár, Litecky András, Litecky Ilonka, Klein József, Égly Sári, Göllner Elemér, Nagy Ágnes, Börtsök S. és még nagyon-nagyon sokan mások.

A 75 éves évforduló méltó megünneplésére Nagybánya közel 50 hivatásos festője, szobrásza, grafikusa és iparművésze közül hat képzőművész költözött új és korszerű műterembe, amelyeket úgy helyeztek el – a város 60 év előtt emelt festőtelepén –, hogy a mai műtermek, modern külsejükkel, ne bontsák meg a művésztelep eredeti, regényes hangulatát. Nem lehet érdektelen megemlíteni, hogy a műtermek építési költsége meghaladta a 250 000 lejt (375 000 forintot) és egyszersmind 900 000 lejt (1 350 000 forintot) költöttek a festőtelep régi épületeinek, valamint a műteremházat képező Wagner-villának az újjáépítésére, javítására, továbbá egy tágas, világos kiállítási csarnok felépítésére. *Dunajecz László*

GYÁRFÁS JENŐ EMLÉKHÁZA ROMÁNIÁBAN

Romániában számos írónak, festőművésznek, zeneszerzőnek, tudósnak otthonát alakították át – halála után – emlékházzá.

Természetesen nemcsak a román, hanem a magyar és német neves emberek emlékét is múzeumok őrzik, miként azt mindennél beszédesebben igazolják a fejéregyházi Petőfi Sándor emlékház, [illegible] Arany János emlékház, a nagyváradi Ady Endre

KORTÁRSI EMLÉKEZÉS BASILIDES BARNÁRÓL

Basilides Barna családja régi nemes família. Apja 1920-ban Komáromban közjegyző; nagyapja polgármester. A közjegyző kivételes helyzetet foglalt el a régi úri Magyarországon. Állami kinevezéshez kötötték. A bíróság és az államhatalom közötti tevékenységet látott el igen jelentős, törvényes jövedelemmel –: többet ért a képviselői mandátumnál. Az egyetemi tanárság biztosított ilyen közéleti szerepet – noha jövedelmezősége lényegesen elmaradt a közjegyzőé mögött.

Az öt fiúgyermekes családnak a társadalom megkövetelte nevelés nem jelenthetett különösebb megterhelést. A szülők vérrokonok voltak. Az azonos gének hogyan fogadják egymást – azt a kutatók egyszer majd a jövőben elárulják. Az öt fiú közül egy huszonegy éves korában fürdés közben szívgörcsben meghalt. Négyen különböző művészeti ágakban töltöttek be kimagasló szerepet. Frappánsan állapítja meg Pogány Ö. Gábor róluk: „*A Basilides család méltán foglal el jelentős helyet a magyar kultúrhistóriában. Elég lenne Basilides Máriát említenünk, a vokális muzsika feledhetetlen nagyságát, Bartók és Kodály népdalfeldolgozásainak leghivatottabb tolmácsolóját, – vagy akár férjét, néhai Péterfi Istvánt, századunk zenei életének szeretetreméltó kommentátorát. A Basilides-fivérek pedig maradandót alkottak többféle ágazatban is; a színpad, film, festészet, gobelin története jegyzi fel nevüket. Karakteres egyéniség mindegyikük – pályájuk során sajátos tehetséggel művelték műfajukat.*"

Íme, a gének biológiai csodája!

A jómódú család – a közhit szerint – nem a legideálisabb indítóhely a művészi pályákra. A tehetség kiválósága kell ahhoz, hogy a gondtalanság ne szellemi tunyasághoz, eltespedéshez vezessen, hanem az előkelősködés, úrhatnámság az osztályelőítéletek mérgező levegőjéből a művész kiugorhasson és megtalálja elkötelező érdek lődését a nép, a kor döntő kérdései iránt . . .

Basilides Barnát apja az elemi után a vágújhelyi zsidó reáliskolába íratja be. 1916-ban felszökik egy katonavonatra. A vonat parancsnoka hazazsuppoltatja. Az apa ekkor felméri fia vágyát, beíratja a pécsi hadapródiskolába. Akkoriban a katonatiszti pálya részben az anyagi nehézségbe került nemesi családok, részben a kis képességű Rudnay-növendék. A mester és tanítvány – két dinamikus egyéniség kapcsolata azonban megtört. Átmenetileg ugyan tanársegédje is volt – végül szakítottak mégis! A tanítvány véletlenül – megjegyzést tett a mester tanítási módszerére. Ez aztán elég is lett a szakításra. Kiesett rögtön a tanársegédségből. Majd két évig nem javította ki a munkáit – átnézett rajta. Egy alkalommal megállt mögötte. Basilides Barna boldogan kiáltott fel: „*Ugy-e, Mester, engem is korrigál ma?*" „*Nézze, Basilides, maga olyan tehetséges, hogy nem szorul rá az én segítségemre. Sőt, a Főiskolára sem. Jól teszi, ha kilép!*"

Eltanácsolták hát; nem kapott végbizonyítványt sem.

*

Rudnay „tehetséges" jelzőjének, persze, megbecsülő értelme is volt. A mester szemmel tartotta tanítványa további pályáját. Sikereihez gratulált. Sőt, tőle kapta művészi pályájának legjellegzetesebb trófeáját, amikor azt mondta rá: „*Magának sikerült, ami egész életemben foglalkoztatott – a magyar festészeti stílus legtökéletesebb kimunkálása.*" Ha csak öreges bók – nem keveset ért az ifjú művésznek.

Azonban az „eltanácsolt" főiskolásra még nem várt könnyű pálya. Állami megbízáshoz is például főiskolai ajánlás kellett volna. A művészek közötti nyers versengés – mint azt Pogány Ö. Gábor: „Magyar festészet a XX. században" c. művében a művészet – és társadalomtörténet számára feljegyezte – kíméletlen volt: „*Mikor Hóman Bálint őnagyméltósága 1934-ben kulturális nemzeti egységre szólította fel a művészeket, irredenta szólamokkal szerette volna egyetlen platformra hozni ezt a szemléleti egyveleget. Sovén hízelgéssel legyezgette tehetségeink hiúságát, ezeréves szellemi kiválasztottságot tulajdonított a magyar értelmiségnek.*"

Ez alól Basilides Barna annál inkább kivonta magát, mivel pár évvel előbb már az új értelmiséggé beérő munkás és parasztfiatalok Sarlómozgalmához szinte teljes

BTUNK KOLOZSVÁR

1957 APR 13.

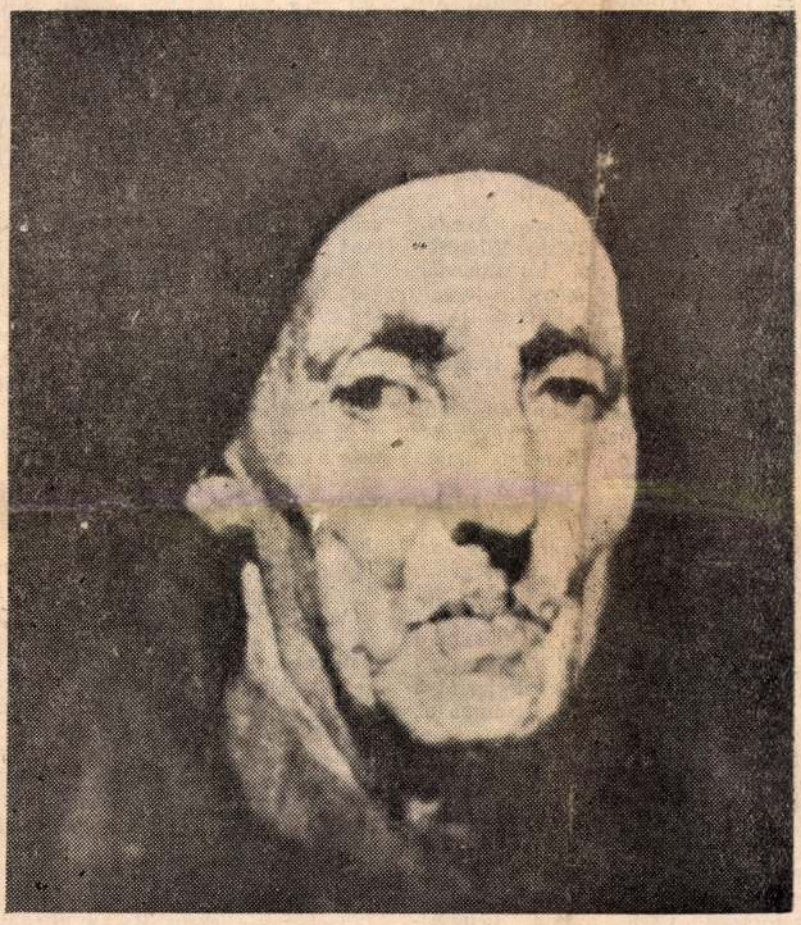

GYÁRFÁS JENŐ Öregasszony (tanulmányfej) 1880.

Jókai-ny. 4760

LAPKIADÓ VÁLLALAT
SAJTÓFIGYELŐ SZOLGÁLAT
Budapest VII., Lenin körút 9—11
Telefon: 227-651, 221-285

A szovjet irodalomtudósok vitája előtt

A SZÁZADFORDULÓ NYUG. KRITIKAI REALIZMUSÁNAK

A Szovjetunió Tudományos Akadémiája mellett működő Világirodalmi Intézet külföldi irodalommal foglalkozó osztálya számos irodalomtörténész, író és egyetemi tanár részvételével vitát szervezett a XIX. század végének és a XX. század elejének kritikai realizmusáról.

Bevezetőjében Szamarin, a filológiai tudományok doktora hangsúlyozta, hogy soha sem volt olyan fontos a realizmus kérdésének tanulmányozása, mint napjainkban. Egyes országok irodalmi köreiben vélemények és elméletek sokasága terjedt el az irodalmi hagyományok jelentőségéről, alkotó továbbfejlesztéséről. Ezek közül több téves nézetet meg kell cáfolni, mint például azt, hogy a XIX. század végének és a XX. század elejének kritikai realizmusa visszaesést jelent a XIX. század közepének irodalmához képest.

Korunk nagy kritikai realista íróinak alkotásai nem érthetők meg teljes egészükben, ha nem elemezzük azokat a gyökereket, amelyekből táplálkoztak. Ebből a szempontból igen jelentősek a népi demokráciákban (Német Demokratikus Köztársaság, Magyarország, Csehszlovákia, Lengyelország) a közelmúltban lezajlott írókongresszusokon folytatott viták.

kritikai realista írókat a hanyatló burzsoá társadalmi rend ideológusainak kiáltottak ki és a műveikben megnyilvánuló bírálatot önbírálatnak tekintették.

Szamarin a századforduló íróinak alkotásairól beszélt. Megemlítette, hogy egyes esetekben a kritikai realista írók műveiben helytelen jelenségekre is bukkannak. Nem szabad azonban ezeket a jelenségeket általánosítani és törvényszerűvé kikiáltani, mert a múltban ez a törekvés odáig fajult, hogy néhány irodalomtörténész az egész kritikai realista irányzat bukásáról és elfajulásáról beszélt. Szamarin hangsúlyozta, hogy a kritikai realista irodalom fejlődése a különböző országokban más és más jelenségeket eredményezhet. Egyes országokban (pl. Németországban, Lengyelországban, Romániában) a kritikai realizmus véglegesen csak akkor teljesedett ki, amikor a hibás felfogás szerint már teljesen fel kellett volna oldódnia. Kozsevnyikov irodalomtörténész ezt a román irodalomból vett számos példával bizonyította.

A vita egyik jelentős kérdését alkotta a klasszikus kritikai realizmus (Thackeray, Dickens, Balzac, Stendhal) és a századforduló kritikai realizmusának különbözősége.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Gyárfás Jenő, festőművész (1859-1925)

RÁDIÓ TELEVÍZIÓ ÚJSÁG

1983 FEB 14

1021

SZERDA TV1, 21.10: A HÉT MŰTÁRGYA
Gyárfás Jenő: Tetemrehívás
(Mester Tibor)

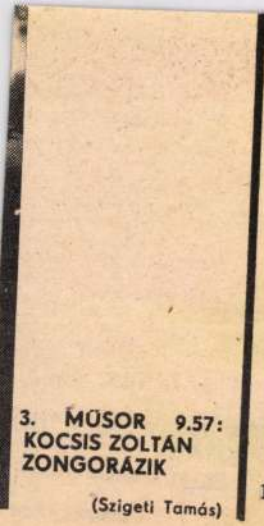

3. MŰSOR 9.57: KOCSIS ZOLTÁN ZONGORÁZIK

(Szigeti Tamás)

a) g-moll, b
Asz-dúr, d) f-moll
kenazi — zongora) (
di: Négy áhitatos én
Maria, b) Stabat Ma
alla Vergine Maria,
(Yvonne Minton —
Angeles-i Kórus és
kus Zenekar, vez. Zubin Mehta)
(41 p)

16.00: Zenei lexikon
„cluster"
Wilheim András előadása

16.21: ISKOLARÁDIÓ

16.21: Hang—játék
Kísérettel
Szerkesztő-műsorvezető: Dimény Judit

16.41: A nyelv szóról szóra
Ezt hogy érted?
Beszélgetőpartnerek: Kenesei István és fiatalok
Szerkesztő: Sillár Emőke

16.51: Popzene sztereóban
Szerkesztő: Divéky István

22.29: Napjaink zeneje

Elektronikus zene a Bourges-i Fesztivál díjnyertes felvételeiből

1. Lancino: Statikus ívek (A Stanford Egyetem elektronikus zenei stúdiójának felvétele) 2. Chafe: Solera (A Stanford Egyetem elektronikus zenei stúdiójának felvétele), 3. Nemescu: Körkombinációk (A bukaresti elektronikus zenei stúdió felvétele), 4. Roder: Mr. Frankenstein babái (A szerző stúdiójának felvétele), 5. Mandolini: Ének a fáról és a vízről (A Kölni Zeneművészeti Főiskola elektronikus zenei stúdiójának felvétele)

23.30—23.33: HÍREK. Időjárás

M.D.K.

Gárfás Ferenc, festő

Szombat délelőtt 1977.jún.4. P.

102

- Kérem a feldolgozandó riport témákat árverésre bocsájtottuk. Következik a 7-es számu tétel. Senki többet először, másodszor, harmadszor. A riport Zelényi Zoltáné.
- Vásárolni törekedtek?
- Szerettünk volna, de ez nem sikerült, nagyon fölverték az árát.
- Melyik kép kellett volna?
- Egy Gyárfás, a Gyárfás kép lett volna az.
- Erre az egy képre jöttünk be, tehát a Gyárfás képre. Nekünk

az tetszett. Nem, nem, hát ennyi pénzt nem szánunk rá.
-- Nem tudunk.
- Mennyiért vitték el.
- 17 ezerért.
- 8-cal indult, tehát biztos, hogy hát
- Több mint duplájára fölverték az árat.
- Igen,
- Általában ez az arány?
- Nagyon változatos, én bejöttem tegnap, ameddig itt voltunk mert hát nem voltunk itt végig, csak a feléig körülbelül,
- Úgy nem tudom a Csontváry kép, láttam a kiállitáson elment már.
- Igen.
- 50 ezer volt a kikiáltási ára,
- 85-ért ment el.
- Nem muzeum vette meg?
- Azt nem tudjuk, azt nem tudjuk.
- Valamelyik muzeumtól van esetleg.
- Nemzeti muezumtól.
- Önnek megkérdezem a nevét is, mert hivatalos szervet képvisel, magán vásárlótól nem kérdezem meg, ugy vettem észre, hogy nem örülnének neki.
- A Magyar Nemzeti Muzeum történelmi képcsarnokának a vezetője vagyok, dr. Rózsa György.
- T gnap vásárolt-e képet?
- Tegnap nem sikerült, tegnap fölverték, amit meg akartunk venni, tulment azon a kereten ami megvolt számunkra jelölve.
- És ma, egyet, kettőt szeretnének vásárolni?
- Kettőt, de természetes azt nem árulom el, hogy melyiket. Ezt senkinek sem mondom meg, hogy melyik,
- Talán gyakorlott már az ilyen árverési dolgokban.
- Amióta van árverés, azóta állandóan résztveszünk rajta.

Tudjuk, hogy az orosz-török háboru végre is Törökország vereségével végződött, ha csupa dicsőséget hozott is a félhold fegyvereire. Beavatkozott Románia is, amelynek segitsége döntötte el a küzdelmet az oroszok javára. Különös érdekességgel bir reánk ebből az időből az Üstökös 1877-ben megjelent rajza, amelyből kitünik, milyen éles szemmel látott be már akkor az élclap az oláhok, oroszok titkos terveibe! A vicclap belelátott: de 1914-ben, mintha vakság verte volna meg a monarchia vezérpolitikusait!

A berlini konferencián tudvalevően monarchiánk külügyminisztere: *Andrássy* Gyula gróf vitte a vezérszerepet, akkor született meg az *európai koncert* elnevezés, s ebben a koncertben a mi nagy Andrássynkat jogosan megillette a vezérszólam. Országterjeszkedési vágyának határt szabtak ugyan, de mi megkaptuk a mandátumot Bosznia-Hercegovina okkupálására, bár Andrássy magát az okkupációt hosszu ideig nem helyeselte. Hogy Andrássy feladata nem volt könnyü, azt Jókai Üstökösből látjuk:

AZ OLÁH PÜSPÖK GRATULÁL SÁNDOR CÁRNAK.

Gospodi pomiluj! No, ugye, hogy milyen szépen segitettünk elfoglalni Bulgáriát! Már most csak te is segits nekünk frissen elfoglalni Erdélyt meg Bukovinát, ahogy megigérted.

Carol fejedelem (megrántja hátulról a püspök palástját): Csitt! Ezt még nem kellett volna kibeszélni...

EURÓPAI KONCERT.

A kép aláirása igy hangzik:

A—y: Ácsi! most mindjárt megüt a guta! Az a nagybőgös nem akar játszani, mert haragba van a primással, az a primás meg nem akar annál az egy hurnál többet felkötni. Ebből ugyan sosem lesz harmónia!

PEST-BUDÁTÓL BUDAPESTIG

– A HETVENES ÉVEK FŐVÁROSA –

IRTA: PÁSZTOR MIHÁLY

A koronázás esztendeje meglehetősen elnyűtt, elhanyagolt állapotban találta Pestet.

— A Ferenc József-tér sár vagy por fészke volt, melyet folytonosan uj anyaggal táplált a Dunapart homoktengere, — irja dr. *Országh* Sándor országgyülési képviselő emlékei során. — Maga az egész Dunapart ugy Pesten, mint Budán csunya, bűzös hely volt, hová a város szemetét rakták le. A váci, kerepesi és üllői utak télen csaknem járhatatlanok voltak. A Terézváros a keskeny, szük és bűzös utcák tömkelege volt. Az elhagyott királyi palotát pedig, mely csak ritkán látott fejedelmi vendéget: fent a Várban siri csend környezé; lent pedig a Várhegyen bozontos és disztelen cserjék, mig a hegy lábánál kétes jellegü, rozzant kis házak vették körül...

Ybl Miklós, a hetvenes évek legtöbb középületének tervezője.

Ebből az elhanyagolt és elhagyatott két városból akart világvárost épiteni gróf Andrássy Gyula, hogy legyen ennek az elnyomatástól megszabadult országnak igazi fővárosa; méltó politikai, gazdasági és kulturális centruma. És amit Andrássy Gyula gróf kitervelt, azt megvalósitották a *hetvenes* esztendők. A törvényhozás 1870-ben megalkotta a Közmunkák Tanácsát, azt az intézményt, melynek Pestet ujjá kellett épiteni. Egy másik törvény 1873-ban egyesitette Budát, Pestet és Óbudát: három vidékies kis városból csinált egy nagy várost.

Igy lesz Pest-Budából Budapest; igy indul még Budapest karriérje és meg sem áll, mig világváros nem lesz belőle. De amig odáig jut: mennyi küzdelmen, vesződségen, megpróbáltatáson kell átvergődnie! Mennyi pénz, élet, ötlet, energia és igyekezet kell hozzá, hogy a régi Pestet kiemelje elmaradottságából?!

A Lipótváros követe: *Wahrmann* Mór teszi meg az inditványt 1870-ben a képviselőházban, hogy a három várost egyesiteni kell, hogy méltó fővárost épitsünk az országnak. A belügyminiszter: *Tóth* Vilmos felkapja az ideát. Elkészül az egyesitésről való törvénytervezet. Az ember azt hinné, hogy most már nincs is más hátra, minthogy a képviselőház megszavazza, a főrendiház hozzájáruljon és a király szentesitse a törvényt, mely Pest-Budát Budapesttó varázsolja. De nem igy történt. A három város egyesitésének Pesten is, Budán is csaknem annyi volt az ellenzője, mint a barátja. *Szentkirályi* Móric, Pest város volt főpolgármestere tüzelt legjobban az egyesités ellen. Azt mondta, hogy Buda egészen elnémetesiti Pestet, ha összeházasodik a két város. De különben is az egyesités nem érdeke sem Budának, sem Pestnek. Buda nem fejlődésképes; kultura és közintézmények

Tóth Vilmos,
belügyminiszter.

Ráth Károly,
főpolgármester.

Kammermayer Károly,
alpolgármester.

dolgában Buda messze Pest mögött marad. Az egyesités után Budán is pótolni kell, ami hiányzik és Buda kulturális és egyéb elmaradottságának az árát a pesti adófizetőknek kell majd megfizetniök. De a budaiaknak sem tetszett a dolog. Petíciót intéztek a képviselőházhoz, amelyben kijelentették, hogy „mindaddig, amig Budát Pesttel csak egy hid köti össze és *amig ezen a hidon is vámot kell fizetni:* tényleges egyesitésről szó sem lehet." A kormányt azonban sem a budaiak petíciója, sem Szentkirályi Móric ékesszólása nem tudták levenni a lábáról.

Több mint egy esztendeig tanácskozott a fővárosi törvény és az egyesités részleteinek megbeszélésére kiküldött vegyes bizottság a fuzióról. Végre is a részletek tekintetében is megegyeztek és igy született meg az 1872. évi XXXVI. törvénycikk, amely máig is kormányozza és igazgatja a Pestbudából lett Budapestet. 1873 végén megválasztják az uj törvényhatósági bizottságot: a 200 virilistát és a 200 szabadon választott városatyát. Ez az uj törvényhatósági bizottság választja meg a főpolgármestert, a polgármestert és a tanácsot. Budapest törvényhatósági bizottságának tagjai között ott volt *Deák* Ferenc, *Királyi* Pál, *Apáthy* István, a hires jogtudós, a kereskedelmi törvény megalkotója, *Toldy* Ferenc irodalomtörténetiró, *Csengery* Antal, az Akadémia másodelnöke, *Falk* Miksa, a Pester Lloyd főszerkesztője, *Horn* Ede államtitkár, *Kochmeister* Frigyes, a tőzsde elnöke, *Wahrmann* Mór országgyülési képviselő, *Légrády* Károly, a Pesti Hirlap főszerkesztője, *Tolnay* Lajos, *Radocza* János képviselő, *Bródy* Zsigmond, a Neues Pester Journal szerkesztő tulajdonosa, *Podmaniczky* Frigyes, *Ballagi* Mór nyelvtudós, *Steiger* Gyula, *Fabinyi* Teofil szeptemvir, *Buschbach* Péter, *Jókai*

A Közmunkatanács elnökei: Tisza Lajos, gróf Szapáry Géza és báró Podmaniczky Frigyes.

Mór, *Szentkirályi* Mór, *Zichy* Antal történetiró, *Bókay* János orvosprofesszor, *Ybl* Miklós építőművész, *Mandel* Pál, *Hunfalvy* Pál, *Ráth* Károly főpolgármester, *Cséry* Lajos, gróf *Szapáry* Gyula, későbbi miniszterelnök, *Agorasztó* Miklós, *Aebli* Adolf, *Thaisz* Elek főkapitány, *Házman* Ferenc, Buda város utolsó polgármestere, *Szlávy* József, *Jekelfalussy* Lajos és *Harrer* Pál, Óbuda utolsó polgármestere.

Az Operaház.

Az uj törvényhatósági bizottság *Ráth* Károly táblabirót választotta meg főpolgármesterré, *Kammermayer* Károly pesti tanácsnok lett a polgármester, *Gerlóczy* Károly és *Kada* Mihály pedig az alpolgármesterek. A „három Károly" korszakának nevezték azokat az időket, amig *Ráth*, *Kammermayer* és *Gerlóczy* dolgozott. Nagy és hatalmas munkát kellett elvégezniök, mert a régi, maradi Pest-Budából kellett fényes, hatalmas Budapestet épiteniök.

Kétségtelen, hogy ezt a nagy munkát nagy mértékben megkönnyitette a kormány jóakarata, amely különösen eleinte minden erejével támogatta a főváros vezetőségét az épitésben. Az első feladat az volt, hogy uj, modern formát kellett adni a régi Pest ábrázatának. Meg kellett csinálni Pest szabályozási és fejlesztési tervét és ez a nagy feladat a Közmunkatanács feladata volt. A Közmunkatanács pályázatot irt ki Pest szabályozási tervére és a tiz pályamunka közül *Lechner* Lajos királyi főmérnök pályaterve kapta az első dijat, *Fessl* Frigyes épitőművészé, a Vigadó megalkotójáé a második dijat. Ezeknek a terveknek a figyelembevételével készitette el aztán a Közmunkatanács azt a tervet, amelynek alapján a mai Pestet megépitették. Sugárutat hasitottak a Terézváros testéből, a Könyök-utcán és az Árok-utcán keresztül és megcsinálták a Nagykörutat a Margithidtól a Boráros térig, azon a vonalon, melyen *Reitter* Ferenc műszaki tanácsos egykor meg akarta épiteni a Duna-csatornát.

A szabályozási és épitkezési munkálatok természetesen temérdek pénzt, energiát és munkát emésztettek meg. Tiz esztendeig Pest jórésze olyan volt, mint egy exhumált város. Régi házakat, viskókat lebontottak, gödröket ástak, csatornákat épitettek, gázcsöveket fektettek; utakat és utcákat flaszteroztak. Furtak és faragtak uton-utfélen. Futóárkok, téglabarrikádok és meszesgödrök állták utját a forgalomnak a város legforgalmasabb vidékein. Csak a hetvenes esztendők vége felé alakultak ki a Sugárut igazi konturjai; csak akkor dugta ki mosolygó fejét a sok törmelék és a sok épitőállvány közül a megifjodott Pest.

A régi Mátyás templom, átalakitás előtt.

Pest megujhodása nem ment olyan könnyen s olyan egyszerüen, mint ahogy a városregulátorok elképzelték és megrajzolták. Sok baj volt itt és a baj azzal kezdődött, hogy a modern Budapest

A régi egyetem.

Az uj egyetem.

egyidőben született a *bécsi* krachhal, mely agyongázolta vagy megingatta ama gazdasági erőforrásoknak egyrészét, melyből a nagyszabásu városépités anyagi támogatást remélt.

A bécsi krachot megelőző esztendőben a Közmunkatanács egy részvénytársaságra bizta a később Andrássy-utnak keresztelt Sugár-utnak a kiépitését. Az Általános Magyar Municipális Bank, a Franco-Magyar Bank és a báró Erlanger bankház voltak a tagjai a Sugárut Részvénytársaságnak. A krach ezeken is halálos sebet ütött, ugyhogy 1876-ban a Közmunkatanács kénytelen volt saját kezelésbe venni a Sugárut építését.

Szerencsére, akkorára a munka dandárjával már elkészültek. 1873-ban a Gyár-utcától a Városligetig terjedő vonalat teljesen megnyitották és 1875-ben teljesen befejezték a jövendő Sugárut mentén a régi házak lebontását is. A Sugárut megépitése érdekében összesen 219 ingatlant kellett megvásárolni, amelyeknek a becsértéke több mint hét millió torintot tett ki A megszerzett telkekből 2.3 millió forint értékü a Sugárut területére esett és több mint egymillió forintba került az utépités költsége. Tiz esztendeig bontottak, ástak, épitettek, dolgoztak a Terézváros gyomrából kihasitott Sugáruton. A türelmetlen lakosság természetesen sokat panaszkodott, hogy a munka lassan megy; a nyilegyenes Sugárut azonban lassacskán mégis csak elkészült és mégis a legszebb, legimponálóbb utvonala lett a fővárosnak, mellyel aztán méltán elbüszkélkedhettünk Európa szine előtt. Mikor aztán elkészült a Sugárut, az idea kigondolójáról, gróf *Andrássy* Gyuláról nevezte el a hálás Budapest.

A szabályozási és városrendezési tervbe már bele volt rajzolva a Nagykörut félköralaku vonala is, de hol volt még a Körut a hetvenes években?! Nem is siettek tulságosan az épitkezéssel, mert mindig volt valami baj, ami a munkát hátráltatta. Egyszer a pénzhiány, a bécsi krach hatását is nehéz volt kiheverni; a hetvenes évek végén pedig jött a boszniai okkupáció, amely állandóan izgalomban tartotta a várost és tépdeste *Andrássy* Gyula népszerüségének babérleveleit. A kritikusok sem akartak elhallgatni. Állandó volt a szemrehányás, hogy a kormány egyszerre akar Párist csinálni Budapestből és voltak olyanok is, akik azt mondták, hogy a Sugárut megépitésére semmi szükség nincs, mert hisz a Sugárut nem egyéb, mint *Andrássy* Gyula gróf és *Tisza* Lajos arisztokratikus szeszélye.

A hetvenes esztendők elején még csak

Az uj orvoskari központi épület.

Az uj József-müegyetem.

A régi, hetvenes évek előtti Nemzeti Színház.

egy utca, a Király-utca vitt a poros Városligetbe és ez az utca is elhagyatott, piszkos; mellékutcái pedig poshadt, bűzös levegőt leheltek. Mikor a királyné Budapestre látogatott, ezen a csunya és elhagyatott Király-utcán kellett végig kocsizni, ha a Városligetbe akart kocsizni. A pletyka azt beszélte, hogy Andrássy Gyula azért épittette meg az Andrássy-utat, hogy a szép királynénak ne kelljen végigkocsizni a Király-utcán, ha a Városligetbe kivánkozik. Ezek a pletykák és ezek a türelmetlen és rosszakaratu kritikák azonban nem tudták megtörni az épitők energiáját. Mig Andrássy Gyula volt a miniszterelnök, addig ő volt a Közmunkatanács elnöke is és ő maga irányitotta és siettette a munkálatokat. Mikor Andrássy Gyula külügyminiszter lett, a kormány a biharmegyei főispánt: *Tisza* Lajost nevezte ki a Közmunkatanács alelnökévé és attól fogva Tisza Lajos irányitotta Pest szabályozását. Ezt a kinevezést aztán nagyon rossz néven vették a kormánytól. Azt mondták, hogy mit tudja azt egy vármegyei nagyur, egy főispán, hogy milyenné kell épiteni Magyarország fővárosát. *Tisza* Lajos azonban hamarosan megmutatta, hogy van izlése, hogy ehhez is ért. Amellett erőskezü ember, aki hajtotta a munkát. Tisza után rövid időre gróf *Szapáry* Géza lett a Közmunkatanács vezetője, azután pedig jött a kedves *Podmaniczky* Frigyes;

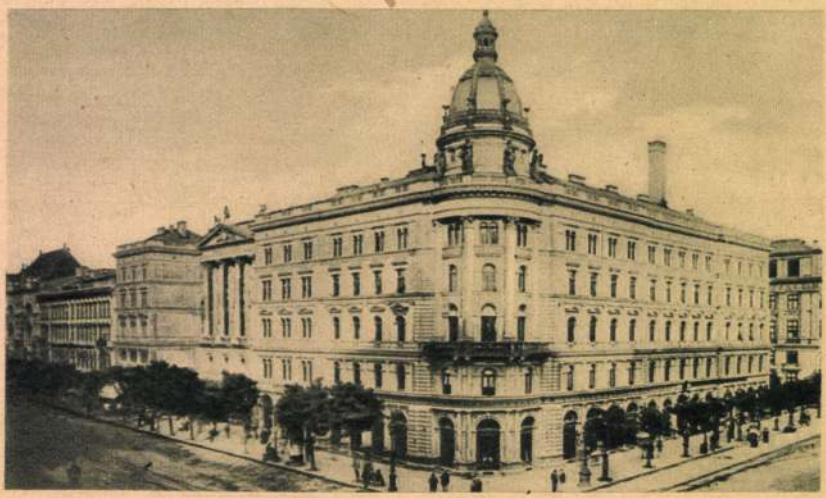

A hetvenes években ujjáépitett Nemzeti Színház.

az ő tiszte lett most a Közmunkatanács irányitása. Természetesen maga a városi törvényhatóság is dolgozott serényen. Munkája volt elég. 1873-ig a város kezében volt a rendőrigazgatás is és a közigazgatás mellett a municipium gyakorolta a biráskodást. Hetvenhárom után önállósitotta magát a törvénykezés is, a rendőrség is. Pedig még 1867-ben ugy tervezték, hogy a régi városi sörfőző helyén — ahol most az uj városháza palotája áll — a városi törvényszék és a börtönök számára emelnek palotát. Később aztán, mikor a kormány közölte a tanáccsal, hogy a biráskodást kiveszi a városi közigazgatás kezéből: a rendőrséget akarta a város bekvártélyozni az uj palotába. Csakhamar azonban kiderült, hogy a kormány államositja a budapesti rendőrséget is és csak igy, *Hausmann* Alajos terveinek többszöri átdolgozása után, lett városháza abból a palotából, amely a Váci-utcában, a régi városi sörfőző helyén épült.

A főváméház.

Ha mérleget csinálunk róla, hogy mi volt az eredménye a nagy nekilendülésnek: mi történt 1870-től 1880-ig Budapesten, akkor megállapithatjuk, hogy a lakószobák száma tiz esztendő alatt nem egészen százezerről több mint százharminchatezerre szaporodnak. 1870-ben Pesten csak hatvannégy és félezer volt a lakószobák száma, mig 1880-ban százhárom és félezer. Szóval, csupán Pesten hatvanegy százalékkal nőtt meg tiz esztendő alatt a lakószobák száma. Érdekes az is, hogy 1870-ben a három testvér-városnak a katonaság nélkül összesen csak 270.000 lakója volt, mig 1880-ban ime már 360.000 főnyi a polgári lakosság. Tiz esztendő alatt tehát 85.000 főnyivel gyarapodott a főváros polgári népessége. De az a legérdekesebb a dologban, hogy ebből a 85.000 főnyi gyarapodásból *81.000 Pestre esett.* Mikor arról folytak a viták, hogy egyesitsék-e a két Budát Pesttel: *Szentkirályi* Móric ellene volt az egyesitésnek. Azt mondta, hogy Buda és Óbuda el fogja németesiteni Pestet is. Nem ez történt, hanem az ellenkezője. Pest magyarositotta meg Budát és Óbudát. De hogy Szentkirályi Móric aggodalmainak komoly alapja volt, az mutatja leginkább, hogy nyolc esztendővel az egyesités után Óbuda lakosságából csak 28.3 százalék, Buda lakosságából 40.5 és Pest lakosságából 59 százalék volt csupán a magyarul beszélő.

A nyugati pályaudvar.

Dehát hogyne gyarapodott volna a lakosság, mikor azokban a krachos és pangásos időkben csak Pesten dolgoztak és csak Pesten volt munkaalkalom. Mindenki Pestre igyekezett. Tiz-tizenkét esztendő alatt csak az állam hatvankilenc millió forintot épitett be a palotákba, klinikákba, a főváros pedig 37 millió forintot költött épitkezésekre. Ebben a két summában nincsen benne az, amit az iparvállalatok, az egyletek, a társulatok és a magánosok épitettek. De kétségtelen, hogy az épités tempója még sokkal erősebb és sokkal hatalmasabb lett volna, hogyha a gazdasági bajok, válságok időnként meg nem állitják munkájában az alkotó energiát. A bécsi krach hatását tiz esztendő alatt is alig tudta kiheverni a gazdasági élet és ehhez jött a hetvenes esztendők végén a boszniai okkupáció, mely nemcsak a kereskedelmet és ipart irritálta, hanem lehangolta az egész várost. A háboru kitörésekor ugyan még vigan énekelték a Boszniába masirozó menetszázadok azt, hogy „nincsen párja a Mollináry-bakának". De az első veszteséglisták elvették a kedvét Buda-

A Várkert.

pestnek és elvették a kedvét az egész országnak. Budapest törvényhatósági bizottsága feliratot intézett a törvényhozáshoz és követelte Tisza Kálmán kormányának felelősségre vonását. A kormány meg is haragudott a feliratért és „levette a kezét" a fővárosról. Azontul nem támogatta olyan szeretettel és olyan teli marokkal Budapestet, mint addig.

De azért a hetvenes esztendők mégis nagy eredményeket tudtak felmutatni. *Ybl* Miklós tervei szerint akkor kezdték építeni a Hermina-térre a gyönyörü Operaházat. Ugyancsak Ybl Miklós tervei szerint fogtak hozzá a királyi várkerti épitkezésekhez. *Skalnitzky* uj köntöst adott a Nemzeti Szinháznak és bérházat is épitett melléje és diszes hajlékot kap a népszinmü is. *Ybl* Miklós tervei szerint megépitik a fővámházat és a raktárakat. A Duna szabályozására több mint 7 millió forintot költ az állam, a promontori Dunaág szabályozására külön 4.7 millió forintot. *Gouin* Ernő francia hidépitő öt millió forint költséggel megépiti a Margit-hidat, amelyet 1876-ban avatnak fel, és 1879-ben avatják fel az összekötő vasuti hidat, amelynek az épitése majdnem 7 millió forintba kerül. A hetvenes évek vége felé készülnek el a központi pályaudvar terveivel és hetvenhatban készül el a 2.4 millió forintba kerülő államvasuti főműhely. *Koch* Henrik tervei szerint megépül a főposta palotája és a hetvenes évek végén egymásután készülnek el *Wagner*, *Skalnitzky*, *Kolbenhauer*, *Weber* és *Steindl* Imre tervei szerint az orvosegyetem klinikai és egyéb épületei: a vegytani intézet, az élettani intézet, a sebészeti kóroda, a bonctani intézet, a két belgyógyászati kóroda, az orvoskari központi épület; ezenkivül megépül az egyetemi könyvtár, az egyetemi állattani és

Régi lóvasuti kocsi.

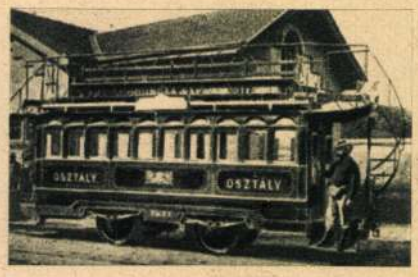

Emeletes lóvasuti kocsi.

Deák Ebner Lajos: Szolnoki vásár. (Magyar táj- és életképkiállítás. A Képzőművészeti Társulat nagydíjának nyertese.)

Glatz Oszkár : Hazafelé. (Magyar táj- és életképkiállítás. Festészeti I. díj.)

Iványi-Grünwald Béla: Gémes kút. (Magyar táj- és életképkiállítás. Festészeti I. díj.)

Rákócziné. (Zichy Mihály rajza Arany János balladájához.)

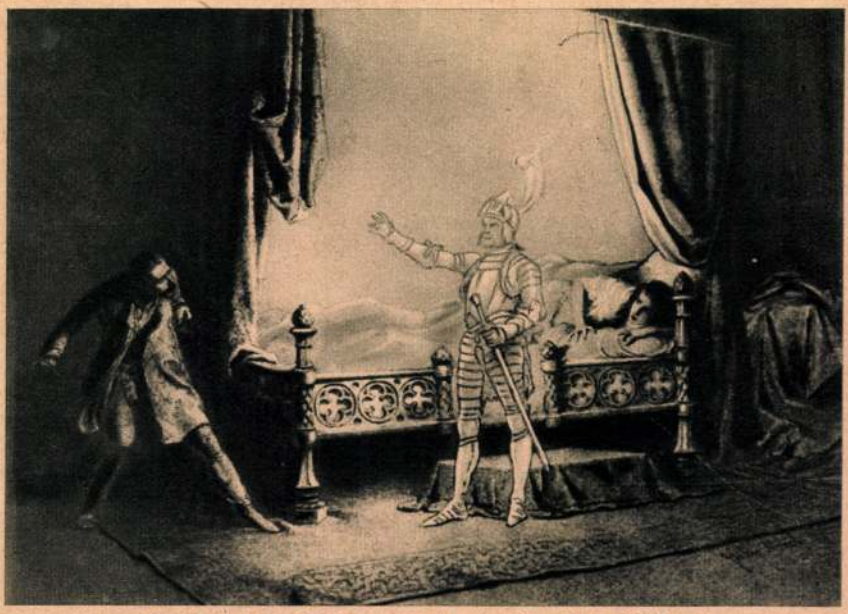

Éjféli párbaj. (Zichy rajza Arany János balladájához.)

Ünnepront ók. (Zichy rajza Arany János balladájához.)

Roskovits Ignác: Kóstolja, be édes!

Aggházy Gyula : Terefere.

Bihari Sándor: Biró előtt.

Gyárfás Jenő: Tetemrehivás.

Szibinyáni Jank. (Zichy rajza Arany balladájához.)

A VILÁG LEGHIRESEBB MŰEMLÉKEI

A thebai Memnon-kolosszusok.

A milói Vénusz (Páris, Louvre).

Colleoni lovasszobra Velencében. Verrochio (1436—1488) műve.

Gyárfás Erzsébet, léczfalvi, festőnő;

Csendéletek a Nemzeti Szalon kiállításain

Hepa Mur-ban:

Karlovszky B. arch) of
Női Tanfej
Öreg férfi fejre
Tanulm. a Tetrehivhoz
Öreg asszony
Tetemrehivás
Málek József arch
Öreg férfi félabtik
Ima
Fiatalság, öreg fej

Első fog (1881) kiál.
Bruxellesben megvették

Fő kép

Tanfej a Tetrehivhoz of
Női arckép
Édesanyám
Zongorázó nő
Fiatalság és öregség

Wolfner erőt
Wertheimer

Tört. képes

Sepsi szt. György vásár / cer. r
Halott látogatás Hétfalvban
Hosomány összeírás " "

Szerek N. Mur (Sepsi szt. György)

Mossutt arch. I-II (1900, 1908) FI, Erzs. kirné (1904), Nálnoky Bénes főkirbíró, Stiv. Ch. Potsa Józs. főispánok, ön Csercy Jánosné Zakurcsky Emi mur. alapító, Godri Ferenc, polgm. arch. Bodor Tv. tóbb női portré

Vasárnapi Ujság.

Budapest, január 3-án 1875.

1-ső szám.

ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEK: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft. Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félévre 4 ft. Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félévre 3 ft.

XXII. évfolyam.

HIRDETÉSEK DIJA: Egy ötször hasábozott petit sor, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 15 krajczár; többszöri igtatásnál 10 krajczár. Bélyegdij külön minden igtatás után 30 krajczár.
Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad **Bécsben: Haasenstein** és **Vogler** Wallfischgasse Nr. 10, **Mosse R.** Seilerstätte Nr. 2 és **Oppelik A.** Wollzeile Nr. 22.

BUKOVINAI MAGYAROK.

(Koller és Borsos fényképe után.)

A bukovinai magyarok.

Egykor, mikor még apáink pengő sarkantyut és széles, görbe kardot viseltek, sokan gondolkoztak arról: vajjon Ázsiában nem laknak-e magyar rokonaink? A tatár pusztitás és a török dúlások annyira megviselték nemzetünket, hogy minduntalan idegeneket kellett betelepiteni. Századokon keresztül, daczára a háborus életnek és a hosszas fegyverforgatásnak, sokszor fölmerült őseink emlékében a nemzeti hagyomány, hogy Ázsia virányain rokonaink élnek, kiket be kellene hivni az európai uj, magyar államba. És igen élénken élt az emlékezet a magyar nemzet szivében, hogy Azsiában csakugyan vannak testvéreink, mert hisz Julián és társai, domonkosrendü magyar szerzetesek, midőn 1236-ban ott jártak a testvérek fölkutatására, csakugyan magyarokra találtak Ázsia völgyeiben, közülök többeket a keresztyénségre téritettek, s aztán szerencsésen visszajöttek tudtul adni az örvendetes hirt. Hanem azért csak nem hivták be őket, hanem e helyett a keresztyén fanatizmus pusztittatta őseinkkel a testvér kunokat, kik idegenkedtek a kereszttől, s a későbbi hosszas harczok és küzdelmek ujra feledtették ázsiai rokonainkat, mig annyira megfogytunk, hogy őseink kétkedni kezdtek a nemzet jövőjén. Gazdag kiváltságokkal látták el a bevándorló erdélyi szászokat, a szepességi németeket, az oláhnak megengedték, hogy maradjon oláh, a tótnak, rusznak és horvátnak, hogy tót, rusz és horvát maradjon, s végül a XVII. században még egy csomó szerbnek is lakhelyet adtak, hogy szabadon éljen és művelődjék.

Csak az ázsiai rokonokat, a moldvai hún és kún származásu csángókat felédték el. Az idegen jött, ment, szép országunkban városokat, falvakat épitett magának, gazdagodott és szaporodott, s még mindig nem emlékezett senki se távol élő rokonainkra, kikben fajunk nemes vére buzgott.

Elfeledték őket; uralkodtunk Moldva- és Havasalföldön, és senkinek sem jutott eszébe, Moldva ősi, alapitó nemzetét, a csángó magyart erősiteni, védeni, figyelemre méltatni.

A nemzeti elbizakodás okozta, hogy csángóinkat elfeledtük, hogy még erdélyi székely magyarjainkat is veszni hagytuk. A székely, mely nemes büszkeségében még a szolgaság árnyát sem türte, készebb volt hazájától, vadregényes, madárdalos bérczeitől megválni, hogysem szabadságából engedjen. Igy történt, hogy II. Ulászló alatt s az erdélyi vajdák idejében sok székely nemes család költözött ki Oláhországba. A kivándorlottak száma annyira növekedett, hogy már 1744-ben csak a Szép havason keresztül (hol egy kápolna állott, s a többi közt igy énekeltek: „Zeng az erdő, zeng, zúg a levele Mária tiszteletére") ötezren jöttek a csiksomlyói búcsura, mint ez Németi székely pap kéziratában olvasható.

Azonban a XVIII. század második fele népesité be leginkább Moldvát és Bukovinát székelyekkel, a midőn a székely határőrezredeket fölállitották. B. Bukow Adolf Miklós volt 1772-ben Erdély kormányzója, a ki az örökös katonaságtól irtózó székelyeket annyira üldözte és zsarnokoskodott fölöttök, hogy kegyetlenkedései elől több ezer család menekült Moldvába s különösen „a Tatros és Tászló partjain" telepedtek meg, a fejvesztésre itéltek pedig Moldva belsőbb részeiben kerestek menedéket.

E nagyobb vándorlás óta szüntelenül tart a székely kivándorlás, s többé nem politikai, hanem anyagi okokból, mint 1817-ben a duló éhség s aztán napjainkig egyebek közt a nyomor, a meg nem élhetés rémes láza hajtja, kergeti otthonuk elhagyására a különben élelmes, szivós székelységet.

A bukovinai székely-magyarok elődei a székely határezredek fölállitásakor keletkezett mádéfalvi zavarok alkalmával menekültek Székelyföldről Moldvába, honnan sok viszontagság után Mária Terézia és II. József uralkodása alatt 1777—1780 körül telepedtek meg Bukovinában, hol már akkor is laktak magyarok, midőn Bukovina Erdélyországtól elválasztva Moldvához kapcsoltatott; Ausztriának csak 1777-ben engedte át a török.

Az erdélyi katonai kegyetlenkedés elől Bukovinában letelepedett székely nemes családok később még más székely szökevényekkel is szaporodván: együtt hét magyar falut alkottak u. m. Andrásfalva, Boldogfalva, Hadikfalva, Fogadjisten, Istensegits, Józseffalva és Magyarfalva községeket.

A bukovinai hét magyar falu közül kettő: Boldogfalva és Magyarfalva elpusztultak. Ma már csak öt faluban lakik magyarság, Csernovicz, Radautz, Sereth, Szucsáva és Kimpolung városok csekély számu magyarjait nem emlitve, kiket a germanizáczió vagy a lengyelség és oláhság jobbára már elnyeltek.

Hadik- és Andrásfalvakban és Istensegitsben tisztán magyarok laknak, menten minden idegentől — kivéve egy-két zsidót és a császári csendőrséget. Fogadjistenben és Józseffalvában már oláhokat is találni kisebb számmal. E két faluban legkevesebb a magyarság, alig háromezer együttvéve, de az oláhok még kevesebben vannak, s különösen Józseffalván évről-évre fogynak, bár itt évtizedek előtt többségben voltak.

A magyarság állapota igen szomoru, különösen Józseffalva s Fogadjisten községekben. Hadikfalva, Istensegits és Andrásfalva inkább megküzdenek a veszélyekkel, melyek nemzetiségüket fenyegetik, mert számra nézve erősebbek, s közel szomszédok. A szegénység mindenik faluban nagy mérvben növekszik; ház házra épül, s mig mi itthon a magyar faj szaporátlanságáról panaszkodunk, addig a moldvai csángók és székelyeknél, különösen pedig a bukovinai magyaroknál oly nagy a szaporaság, hogy egy-egy családnál gyakori a 8—12 gyermek. A föld kevés és terméketlen; négy-öt holdból pedig egy több tagból álló család meg nem élhet, s a kis vagyon fölosztásával csak a koldusbot jár minden erőmegfeszités mellett is. A tulszaporaság következtében az amugy is apró birtokok ugy szétdaraboltattak, hogy a magyarság legnagyobb része — igen kevés kivétellel — Moldvában és Oláhország más részeiben kénytelen tölteni a munka-időt, hogy családjának a mindennapi kenyeret megkereshesse. Munka-erejükről egész Moldvában hiresek, s nem egy bojár mondta, hogy ha a magyarság nem volna: ott veszhetne a lábán minden gabonája, mert a saját népét nem lehet munkára használni. Elviszik őket még Besszarábiába is.

Eszes, tanulékony és használható nép levén, mint általán a székely, évről-évre több és több marad vissza Moldovában, hol a bojárok a gazdaság vagy udvaruk körül jó hasznukat veszik, s rajta vannak, hogy mielébb levetkezzék magyar jellegüket, s hajuk megnövesztésével és az oláh öltözék fölvételével az oláhságba beolvadjanak.

A bukovinai magyarok iskola tekintetében igen gyöngén állnak. Három helyen: Istensegits, Hadikfalva és Andrásfalva községekben elemi iskolák vannak, melyek azonban nincsenek taneszközökkel ellátva. Két faluban épen nincs iskola, mert hiányzik hozzá a szükséges épület, és hiányoznak a tanerők. Az iskola-látogató gyermekek száma mindkét nemből örvendetesen nagy, s számuk egyre növekszik. A könyvek s más tanszerek hiánya kissé hátrálólag hat a tanitásra, daczára az iskolát kedvelő gyermeknép szorgalma és tanulékonyságának. Az iskolákban a magyar olvasás, irás, számolás, s földrajz mellett németül is tanulnak olvasni és irni, a mint ezt a tanrend előirja. Az iskolával biró három faluban egy kis magyar történetet is tanitanak, s Magyarország földiratára is sulyt fektetnek a derék tanitók. E két utóbbi tárgy természetesen csak a magyar tanitók hazafiságának tudandó be.

A bukovinai magyarok vallásra: katholikusok és reformátusok. Az elsők a lembergi lengyel érsekség hatósága, az utóbbiak pedig az erdélyi superintendentia alá tartoznak. Mindkét egyház elhagyott.

A bukovinai magyarság erőteljes, tiszta faj, nemzetiségének teljes tudatában, s nyelvét és ősi szokásait hiven megőrizte, bár már száz éve elmult, hogy Bukovina idegen földén laknak.

Ez dióhéjba szoritva a bukovinai magyarok története, s hogy a rajz egészen teljes legyen, még csak azt kell megemlitenünk, hogy kivülök kétszázezernél több csángó és székelymagyar él Moldva síkjain és Oláhországban, kik époly tiszta magyarok, mint a bukovinaiak. S mi mégis messze Ázsiába vándoroltunk keresni rokon népet, tengereken túl kerestünk egy magyar hangot, s nem hallottuk meg itt a közelben a moldvai csángók segélykiáltásait oláh elnyomóik ellen, nem láttuk meg a székelyek kivándorlását, nem tudtuk, hogy Bukovinából is testvérhang kiált felénk, s közönyből veszni hagyták őseink a beszszarábiai magyarokat is.

A keleten szétszórva élő nagyszámu magyarság egyik jelentékeny, bár számra kisebb részét a bukovinai magyarok képezik. Az osztrák statisztika számukat 18—22 ezerre, a nem hivatalos adatok pedig 24 ezernél is többre teszik. Elhagyatva, elfeledve Magyarországtól, idegen járom alatt nyögnek.

A nagy közöny és a hosszu feledés után mégis volt bátorságuk a mult év nov. havában beköszönteni Magyarországba, hogy személyesen mondhassák el, mily szomoru, mily veszélyes jövő néz a bukovinai magyarságra, ha be nem telepitik őket, vagy iskolákat és templomokat nem épit nekik a nemzeti kegyelet és szeretet.

A magyar földre zarándokolt küldöttség három tagból állott u. m.: Drusbáczky György lelkész, Várda János biró és Mezey János esküdtből. Hoztak magukkal nyolcz fiucskát is, kiket az alföldön, s egyet Budapesten helyeztek el.

kétségtelenül a dák fémművesség termékeit hozta felszínre a véletlen, és pedig az i. e. I. század első feléből.

Székely Zoltán: „E kincsek a dák nép kultúrájának beszédes bizonyítékai olyan korból, amelyről írott források nemigen maradtak ránk... Másaikat a Kárpátokon túli részeken előkerült dák kincsekben találjuk meg, ami arra mutat, hogy az Olt és a Feketeügy völgyét lakó dákoknak szoros kapcsolataik voltak a Kárpátokon túl élő geta-dák törzsekkel... Egy nagy, átfogó törzsszövetséget kell feltételeznünk, amelyet egy központi hatalom — a Hunyad vidékén székelő törzs — fogott össze." (Székely Zoltán itt és az előzőekben idézett tanulmányában olyan bonyolult történelmi problémát feszeget, amelynek minden vitalehetőséget kizáró megoldásához alighanem nemzetközi tudományos fórumok állásfoglalására lenne szükség.)

Csempe 1551-ből

Tovább sétálva a múzeum néprajzi osztályára: itt is jelentős értékek várják a látogatót. Például a figurális kályhacsempék gyűjteménye. A régi leltárkönyvek 487 darabról tudnak, a jelenlegi állomány mintegy 300 darab — a többi Zalaegerszegen veszett. A feliratos, évszámos darabok készítőikről, keletkezési helyükről vallanak. Így ismert például a XVIII. században élt Bedő István kálnoki fazekas vagy a XIX. század derekán élt Szőcs Márton és Szigeti Ferenc neve.

Gazda Klára cikkéből: „A korízlés, a divat megszabta motívumok városról falura, központról központra vándoroltak, s a fazekasok átvették egymástól, saját elképzeléseiknek megfelelően alakítva rajtuk. Érthető tehát, hogy a brassói szász mesterek alkotásai sokszor csak a rajz pontosabb vonalában, kiszámítottabb szimmetriájában s cikornyásabb stílusában térnek el székelyföldi társaiktól." (A legrégibb darab, egy 1551-es évszámmal jegyzett csempe Sepsiszentgyörgyön került elő. Gótikus ablakkeretben lovast ábrázol, aki jobb kezében kantárt, baljában lobogós kopját tart.)

A múzeum Aluta című kiadványának 1969/I. számában Erőss János közli, hogy a néprajzi osztály megvásárolta és felállította a Kovászna megyei Bélafalván fennmaradt ősi, kézi olajütőt, amely a Bándi család tulajdona volt időtlen ideje. A becslések szerint 250—300 éves szerkezetről van szó; 1945-ig működött. Két „lába" között van a „csepesz", középső részén a „kalapács" — ezek segítségével ütik a magot. Az olajütő a Bándi-házban kapott helyet, ahol a tulajdonos fia, Bándi Sándor is segédkezett az apjának. Ma a múzeum udvarán látható.

A kisváros főterének északkeleti sarkán álló épületet a nyár bemutató, az évtizedek óta kallódó gazdag anyag sorsáért aggódó írás — állapítja meg Sylvester Lajos, a Kovászna megyei művelődési bizottság elnöke egy cikkében — csak egyetlen választ engedett: igen, kell. Akkoriban a város vezetősége már foglalkozott a két kis helyiségbe összezsúfolt céhtörténeti és Gábor Áron emlékkiállítás jobb elhelyezésének gondolatával, s megszületett a döntés: ki kell üríteni és a múzeum céljaira átadni a XVIII. századból származó régi városházát.

GYÁRFÁS JENŐ EGYKORI MŰTERME*

„Ha Arany balladáját olvassuk..."

folyamán munkások vették gondjaikba. Külsejéről levették a több rendbeli átalakítás nyomait, kibontották a régi ablakokat. Kosztándi Jenő festőművész tervei alapján kovácsolt vaskapu került a boltíves bejárat elé. Belül is nagy munka folyt, tizenhat termet renováltak és alakítottak át a gyűjtemények befogadására. (Az egész munka mintegy 150 000 lei beruházást igényelt.)

Azóta talán már megnyílt a múzeum, földszintjén a Gábor Áron s a várostörténeti kiállítással és a céhtörténeti gyűjtemény egy részével, az emeleten a további részekkel, valamint a város jelenét és jövőjét szemléltető tablókkal. A Gábor Áron ereklyék, a kézdivásárhelyi ágyúgyárat bemutató okmányok és tárgyak mellé kerül a legendás hírű ágyúk egy megtévesztésig hű mása. Az új, sorszám szerint a 65. kézdivásárhelyi ágyút — 1849-ben ugyanis 64 ágyút öntöttek Thuróczi Mózes műhelyében — idén koranyáron öntötték a kézdivásárhelyi IPROFIL munkásai, vasalását és a kerekesmunkát ugyancsak helybeliek, az ittenni termelőszövetkezet mesteremberei készítették. (Winkler Rudolf és László János öntőmester, Dobolyi László esztergályos, Bartók Jenő műszaki rajzoló, Gábor Áron kerekesmester áldozatkész munkáját kell itt megemlítenünk.)

Visszatérve Sepsiszentgyörgyre, vessünk még egy pillantást a múzeum képzőművészeti osztályára is: a gyűjtemény javarészt székely művészek alkotásait őrzi. Néhány szép vásznat például Barabás Miklóstól, a biedermeier arc- és életkép-festészet jeles mesterétől, továbbá Nagy Imrétől, a mai erdélyi piktúra egyik legerőteljesebb egyéniségétől. A múzeum fejlődésében e téren kiemelkedő jelentőségű esemény, hogy ez év augusztusában Sepsiszentgyörgyön megnyílt a Gyárfás Jenő emlékház, a kiváló tehetségű művész — a Tetemrehívás alkotója — egykori műtermében. (Merő véletlen, hogy ugyanakkor jelent meg nálunk Kisdéginé Kirimi Irén gazdagon illusztrált, értékes tanulmánya Gyárfásról a Corvina Kiadónál, A művészet kiskönyvtára sorozatban.)

Gyárfás ebben az erdélyi kisvárosban született, s — rövid megszakításoktól eltekintve — itt is dolgozott haláláig (1857—1925). Münchenben, Polity keze alatt tanult, s az ott magába szívott akadémikus szemlélet rányomta bélyegét egész művészetére, legjobb munkáiban azonban ki tudta vonni magát e hatás alól, s rendkívüli festői és jellemábrázoló tehetségről tett tanúságot. Arany János balladájának festői megfogalmazása már Münchenben foglalkoztatta. Sok-sok vázlat és változat után készült el a Műcsarnok 1881. évi őszi tárlatán nagydíjat elnyert végső megoldás, Kund Abigél „lángot lövellő" őrületének lenyűgöző víziója.

„Beírta nevét..."

Kisdéginé: „Ezzel a képével beírta nevét a magyar művészet és művelődés történetébe. Ha Arany János balladáját olvassuk, Gyárfás képe jelenik meg előttünk, ha pedig Gyárfás Tetemrehívását nézzük, a ballada súlyos veretű szavai zendülnek meg bennünk." (Keleti Gusztávnak, a tekintélyes festőnek és műbírálónak nyers kritikája törte meg a siker örömét és a pálya felfelé mutató ívét — Gyárfás sértődötten visszavonult szülőföldjére.)

A szépen helyreállított, régi kis házban munkásságának sok becses darabját állították ki. Itt van például a Tetemrehívás egyik előtanulmánya, Kossuth egészalakos képmása, az ugyancsak díjat nyert Disznóölés és a nem kevésbé nevezetes, bár befejezetlenül maradt mű Székelyföld legendás alakjáról: Gábor Áron halála (1915). „Gábor Áron halála című művemet, mert a historikus festményekre rossz idők járnak, félbehagytam egy időre..." — írta. Az „egy időből" mindörökre lett. De így is lebilincselő emléke az ágyúöntő székely hősnek és a festészetünk egy korszakát jellemző nagy életműnek.

NYÁRÁDY GÁBOR

Népgazdaság

Tonnák és emberek

Divatos vagy megbecsült szakma?

Fogalmak és arányok változása

A hagyomány szerint 1753-ban egy Sopron környéki kovács szenet talált az udvarán, s mert kísérletezgető ember volt, mindjárt ki is próbálta: nem működik-e tőle jobban a kovács-fújtató. Eleinte — ahogyan az ilyesmi történni szokott — kinevették érte a szomszédok, de amikor kiderült, hogy az új tüzelővel gyorsabb (ma úgy mondják: termelékenyebb) a munka, a többi környékbeli mester is rá akart térni a széntüzelésre. Tizenkét évvel később megnyílt Brennbergbánya, újabb évtizedek teltek el, amíg — olykor a közvélemény ellenkezésével dacolva — a Mecsekben, majd Nógrádban, Borsodban és a budapest—bécsi vasútvonal mentén is megkezdődött a szénbányászat. Az első háromnegyed évszázad alatt — 1765-től 1840-ig — összesen csak félmillió tonna szén került ki a föld alól Magyarországon, noha akkor már Európa számos országában virágzó iparág volt a bányászat. (Csupán összehasonlításul: a visontai külszínfejtés 1975-ben — egy év alatt — egymagában 7 és fél millió tonna szenet ad.)

Prognózisok

A széntermelés fellendülésével egyidőben indultak meg azok a vizsgálatok, amelyek a bányászmunka megkönnyítésének lehetőségeit keresték. 1958-tól kezdve Nyugat-Európában csökkenni kezdett a széntermelés, a prognózisok az olaj- és földgáztüzelés előretörését jósolták. Később azonban módosítani kellett az elképzeléseket: a világ energiaigénye 1968-tól 1980-ig előreláthatólag megkétszereződik, s noha ezen belül ott azonban a karsztvíz és a sújtólégveszély okoz igen nagy gondokat. (Alig néhány nappal a Minisztertanácsnak a szénbányászattal foglalkozott ülése után a Komárom megyei bányavidék egyik aknájában vízbetörés, másikban tűz pusztított. A korszerű jelzőkészülékeknek és egyéb biztonsági berendezéseknek köszönhető, hogy emberáldozatot egyik sem követelt.)

A leggyengébb minőségű szenet, a lignitet lehet a legolcsóbban és a legbiztonságosabban kitermelni: külfejtéssel. Az ország legnagyobb külfejtésű bányája a visontai Thorez-bánya, amelynek egész szénvaket inkább a televízió előtt töltik, ehhez pedig meleg szoba kell.)

Alig csökkent a legnagyobb fogyasztó — a MÁV — és az ipari üzemek szénigénye is. Ehhez bizonyára hozzájárul, hogy a szén fix áron kerül forgalomba, s a vállalatok önköltségében igen csekély összeget jelent. Mennyiségileg ki is tudják elégíteni az igényeket a bányák — a fogyasztók azonban igényeiknek megfelelő választékú szenet akarnak, aminek a mai körülmények között gyakran az a következménye, hogy a megrendelők nem kapják meg az igényelt szenet, egyes bányák pedig nem tudják eladni megtermelt készleteiket. (Tamásy István, az Egyesült Magyar Szénbányák elnöke: A most kezdődő télre a szénkészlet megvan. A jövő évi szerződéskötéseknél azonban nagy viták zajlanak, hiszen a vállalatok általában ragaszkodnak az évek vagy akár évtizedek óta tüzelt szénfajtához, mi pedig az ilyen igények kielégítését nem mindig tudjuk vállalni.)

Hullámhegyen és völgyben

Több mint kétszáz éves a magyar szénbányászat, egyes vonatkozásokban azonban a történet 1945-ben kezdődött. A második világháború alatt a bányák nagy részében rablógazdálkodás folyt, sok aknát vízzel árasztottak el vagy berobbantottak a háború utolsó időszakában. Az ipar megindításához pedig minden korábbinál több szénre volt szükség. Emlékezetes és tiszteletre méltó időszak következett: a „széncsata" hónapjai, sőt évei, amikor a bányászok sokszor szinte hihetetlen erőfeszítéssel, igen nehéz körülmények között kezdték meg a termelést az akkori európai színvonalnál sokkal elmaradottabb és veszélyesebb munkahelyeken.

Műszaki fejlesztés a bányák államosítása után kezdődött, először a vágatbiztosítás korszerűsítéséhez fogtak, s már 1949 táján megjelentek a bányákban az első kézi gépi szerszámok — fúrógépek,

Gyárfás Jenő

— **(A postatakarékpénztár aukciója.)** Holnap nyilik meg a postatakarékpénztár *Árverési Csarnokának* ötvenhatodik aukció-kiállítása. Egy sereg festmény, szobor, porcellár, bútor, könyv és más művészi, valamint használati tárgy kerül ismét kalapács alá. Ezúttal különösen a modern festmények között találunk néhány figyelemreméltó darabot, köztük *Gyárfás* Jenő, *Pállik* Béla, *Rudnay* Gyula, *Medgyaszay*, *Egry* József, *Ferenczy* Károly és *Rippl-Rónai* festményeit. Egy *Kozma* Lajos által tervezett ebédlő- és hálószoba is az érdekesebb holmik közé tartozik. Az alacsony kikiáltási árak után ítélve, valószínű, hogy mindegyik műtárgynak akad majd új gazdája.

BH. 930. XII-7.

Székely arató munkások hazatérése.

Osztrák Magyar Monarchia
irásban és Képben

nem tudnak, de foglalkozásuk oláh neve megmaradt. *Pakulár* itt a juhász neve, s a kis bojtáré: *munyator*. Szent György napján adják gazduramék a pakulár kezére a juhot s ekkor próbafejést tartanak. Ha a juh legalább annyi tejet ad egy fejésre, a mennyivel egy üres tojáshéj megtelik, a pakulár Szent György napjától Szent Mihály napjáig köteles utána kilencz régi fontnyi sajtot és egy kupa ordát adni. A mi ezen felül sajt összegyűl, az a pakulár haszna, mihez még némi kenyérbér és sópénz jár fizetésül.

Azok a tíz-tizenöt holdas s még kisebb birtokú gazdák, kiknek nincs alkalmuk arra, hogy az állattenyésztéssel pótolják a föld jövedelmét, mindenhez hozzá fognak, a miből pénzt lehet szerezni. A Hargita környékén lakó kisgazdák jóformán télen-nyáron útban vannak. Hordják az épületfát, zsindelyt, komló- és szőlőkarót, deszkát a megye azon vidékeire, hol kevés a fa, sőt a megye határain túlra is, és cserében kukoriczát vagy gabonaneműeket visznek haza. Egy másik vidékén a megyének, a két Homoród felső részén, meg a Rikán belül, Vargyas és Felső-Rákos községek határán sok a mészkő, ezt mészszé égetik s úgy hordják szét mindenfelé. Rendszerint egy véka mészért ugyanannyi gabonát kapnak. Meglehetős keresetforrásúl szolgál a Rikán belül a vasúti talpfának, hordódongának, faszénnek vasúthoz való szállítása is. Bármerre járunk, mindenütt találkozunk a meszet, deszkát, borvizet s egyebet szállító ernyős szekerekkel.

A szekerességmellett űznek mindenféle házi ipart. Jóformán minden falunak megvan a maga külön házi ipara ősidők óta: itt a fa-, ott a cserépedény, másutt a szalma- meg a vessző-fonás, a kőfaragás, a szita-kötés, a szövőszékhez való borda-készítés. Némely faluban a tapló-munka kedves foglalkozás. A kendernek, lennek, gyapjúnak fonása, szövése minden faluban rendes dolog s a legszükségesebb ruhák a háztól kerülnek ki; de ezenfelül némely faluban iparszerűen űzik a lópokróczok, futó-szőnyegek, *csergék* (hosszú szőrű nehéz pokróczok) készítését s a házi ipar e termékeit széthordják az ország minden részébe. A mesterségszerűen űzött kézműipar fő fészke a megye székvárosa: Székely-Udvarhely, s mellette még Székely-Keresztúr érdemel e részben említést. Különösen a nyersbőr kikészítése és földolgozása figyelemre méltó; ezzel a két helyen 3—400 iparos foglalkozik. Az erdélyi fejedelmek korában a timárok és szűcsök kiváltságokat élveztek a szabó- és fazekas-czéhek mellett. A gyáriparhoz megvolna egy fő föltétel: a nyersanyag, de ez időszerint fejlődés helyett hanyatlásról beszélhetünk. Többszöri próbálkozás után megbukott a fülei vasgyár, elhagyottan, romladozóban áll a bodvaji vashámor, s a

Gyárfás Jenő: *V. László esküje a Hunyady-háznak.*

Gyarfás Jenő

KÉPEK AZ EZREDÉVI KIÁLLÍTÁSBÓL.

A történelmi kiállítás csoportja nemcsak hatásos összefoglalása emlékszerű épületeinknek, hanem egész környezete, udvara is visszaidézi emlékezetünkbe az elmult időket, egyik helyen a kolostor, másik helyen a vár udvarát. A múlt századok komoly hangulata vesz körül mindent és mindenkit, a ki ide belép.

A sziget egyik részét, mely a tó széles tükrére tekint, rovátkos bástya-falak szegélyezik. Látjuk kivülről is, hogy ágyúk vannak kiszegezve a lőréseken. Belül pedig egész tábori képet találunk ott, egy jól fölszerelt, jól megvédett várat, mely kész a támadást visszaverni. Itt helyezték el a régi ágyúkat a nagy vaspuskákat, mozsarakat, kő- és vasgolyókat. Sok ilyent küldtek az ország különböző részéből, úgy hogy kezdetleges első formájától lehet tanulmányozni a pusztító fegyvereket, mikor még csak idomtalan vascsövek voltak, s egy darab gerendára, vagy tuskóra szegezték le. Itt látjuk a sokféle mozsarat, kicsit, nagyot; egyikből csak durrogattak ünnepélyes alkalmakkor, a másikból követ és bombát vetettek. Nagy részök formátlan, s ma már sehogy sem tudnak imponálni annak a nemzedéknek, mely az Armstrong, Krupp és Uchatius-ágyúkat ismeri.

De imponál ma is a sok nagy ágyú, melyek szép sorjában oda vannak helyezve a résekre, egyik kereken, másik csak amúgy lefektetve, a rendkivül hosszú vékony csatakigyók, a sugár ágyúk, a füles ágyúk, a tűzokádó nagy szörnyek, melyek torka a várfokról ontotta a halált. Itt

A művész, ki évek előtt oly méltó feltünéssel emelkedett ki az Arany «Tetemrehivás» balladájához készült nagy képével, az utóbbi időben nem sokat festett. Két év előtt «Pax» czímen állított ki egy allegorikus festményt, mely az egyházpolitikára czélzott. Az «V. László esküje» bizonyítja, hogy a történelmi festészethez, melyben annyit vártak tőle, ismét visszatért.

Ferraris Artur az újabb festészeti irány hive. A felesége arczképe igen érdekes darab többi kiállított művei közt. Világos arczszinei élettelenek jesen válnak ki a homályos háttérből, az alak elhelyezése pedig francziás könnyedségével — mondhatnánk — legsikerültebb jellemzetessége a képének.

Thorma János tehetségét csak sejteti «Szenvedők» czímű képe; igazán jellemezni azonban az állatkerti vendéglőben külön kiállított *Aradi vértanuk* czímű nagy festményén tud. Finom művészi tehetség nyilatkozik Thorma képein s drámai érzéke a komolyabb hangulatú tárgyak feldolgozásánál tapasztalható leginkább.

Révész Imrétől: «Petőfi Sándor a táborban» a műcsarnok egyik legszembetűnőbb festménye. Költőinkkel festőink nem sokat foglalkoznak. Révész képe megkapó és könnyen érthető. Alkony van, a tábor elpihent, a honvédek egy tűzrakás körül telepednek le, vagy nyugalomra dőlnek. Egy ilyen tábori tűz mellett, pihenő s beszélgető csapat mellett, a hanton ülő honvédben mindenki ráismer Petőfire. Ir, vagy irni készül a térdére helyezett papirra — talán az utolsó verset, utolsó levelet, a legeslegutolsó

Szerencséjére sikerült is ezt a merész tervet megvalósítania. 1888-ban három norvég és két lapp kiséretében partra szállott Grönlandban s gyalog keresztül mentek a nagy szigetvilágon, a mi azelőtt senkinek sem sikerült. Május 9-ikén indúltak el hazájukból s júl. 17-én szállottak partra a 65½ szélességi fok alatt Grönland keleti partjain. Mint gyalog utasok természetesen a lehető legkevesebb holmit vitték magukkal a teljesen néptelen s bizonytalan útra. Több mint három hónapon át tartott utazásuk örökké jégen, vagy megfagyott havon. Keresztül mentek egy 10 ezer lábnyi, tehát a Lomniczi-csúcsnál jóval magasabb hegygerinczen, több szakadékon s mindezt gyakran 40—50° hidegben tették, a minőt itt Magyarországon még soha sem észleltek. Az út borzalmaira vonatkozólag elég legyen fölemlítenünk, hogy három hónapon át egyetlen emberrel sem találkoztak, élő állatot is nagyon ritkán láttak, s hogy a hosszú idő alatt a nagy hideg miatt soha sem mosakodhattak s állandóan fekete szemüveget kellett hordaniok, hogy a hó fényétől meg ne vakúljanak. Október 3-án értek a nyugati partra; még csak annyi idejük volt, hogy az utolsó, épen elinduló hajóval értesíthessék a világot útjok sikeréről, maguk kénytelenek voltak megvárni a következő nyarat, midőn haza jöhettek.

Grönlandi útja világhírt szerzett a fiatal tudósnak. Többek között a magyar földrajzi társaság is ezért választotta meg tiszteleti tagjának. Azonban a derék ifjú nem akart pihenni babérain; még többre vágyott; ő akart az első lenni, a ki az éjszaki sarkhoz elint

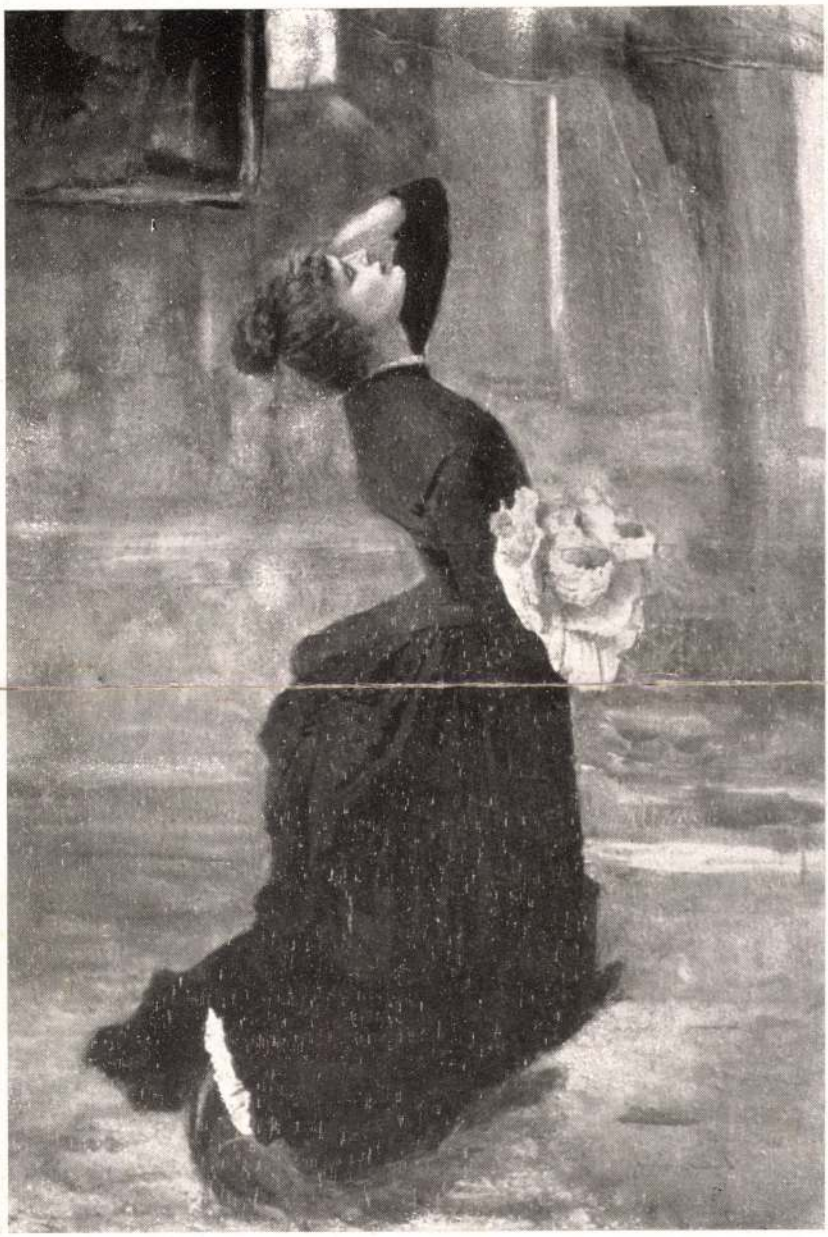

256.

XX.

Ernst Muzeum aukcioi

XXXI. 8.

1926

Gyárfás Jenő

Ernst Muzeum aukciói
XXXI

Onomastikon egyedül a nevek közlésére szoritkozik, a magyar Onomastikon a nevek történeti bevezetésével s a mennyiben valamely név viselője történeti személy volt, egyuttal ennek rövid életrajzával lesz értékesebbé téve. Történetiróink közül többen megtekintették a készülőben levő nagy munkát s nem győznek elég elismeréssel nyilatkozni annak immár készen álló nagy részéről, arról a szorgalomról, melylyel a herczeg e müvén dolgozik, nagy buzgósággal gyüjtvén, kutatván és betüzgetvén a régi okiratokat, honnan hasoniránya megelőző mű hiján, minden legkisebb adatát is kiböngésznie kell.

BUKOVINAI KÉPEK.

Megindult a modern népvándorlás. A nemzettesttől elszakadt bukovinai nép — a mint ők mondják az «elszilánkolott» (elforgácsolódott) magyarság — áramlik ősi hazájába vissza. A világhistóriában ritkitja párját, a mi nálunk négy hónap leforgása alatt történt. A bukovinai magyarságról eddig oly keveset tudtak széles e hazában, csak az irók egy kisded köre ápolgatta emléküket. Egyszerre megjelenik egy hattagu bizottság Bukovinából testvéri üzenettel, hogy ők hazajönni szeretnének, megjelennek az Al-Dunán, hogy — mint az ősi honfoglaló mondában áll — egy marok füvet és földet vigyenek magokkal a Duna partjáról, egy korsó vizet a Duna vizéből, hogy megláthassák az otthonmaradtak: jobb-e a magyar fű a bukovinainál, jobb e Duna vize a Szucsava vizénél. Még előbb megjelenik egy munka: *Keleti testvéreinkről.* Irója László Mihály maga is bukovinai magyar, a ki a magyar irodalom terén s a társadalmi életben oly szépen képviseli szülőföldjét.

DRUSBÁCZKY JÓZSEFFALVI LELKÉSZ ÉS JÓZSEFFALAI MAGYAROK.

A nemzet kezébe veszi a bukovinai magyarság ügyét. Eleinte arról van szó, hogy ezer ember jöjjön be, utiköltségükre 20,000 frt szükséges. Egy bizottság alakul, a mely a társadalom s a kormány erélyes támogatása mellett diadalra vezeti az ügyet. Mikor arra kerül a sor, hogy küldöttséget indit Bukovinába az ezer emberért: ezer helyett több mint kétezer jön haza; a nemzet fillérjeiből 20 ezer helyett ötvenezer gyül össze s a bizottság csángó-egyesületté növi ki magát, az összes keleti magyarság hazatelepitésére.

*

Most, hogy egy része a bukovinai magyarságnak már itthon van, ugy hiszszük, nem lesz tán érdektelen egy pár sort szentelni nekik. Szinte rajtok ragadt már a *csángó* név, mióta egy füst alatt a moldovaiakkal, az igazi *csángók*kal, őket is annak nevezgetik országszerte. Pedig nem győznek eléggé csodálkozni ők magok ez uj keresztség felett, szinte vigasztalni kell őket, mert hát ők igazi székelyek, székelyek a javából, a kik épen azért bujdostak világgá s állapodtak meg végre Bukovinában, mert ki akarták őket forgatni ősi nemesi székelységükből s ők, hogy közönséges granicsárokká tétessenek, nem akarták. Székelységüket, ugy a mint száz év előtt voltak, hamisitatlanul megtartották Bukovinában is. Székely beszédjük, alakjok, ruházatjok, házuk, életmódjok, szokásaik, dalaik, tánczuk, stb. a férfiak épen úgy *harisnyát* (szőr nadrágot) viselnek, s felső ruházatul *szokmányt*, mint a székelyek, télen férfiak és nők egyaránt derékig érő bőr dolmányt hordanak, mellén s ujjain piros és kék kivarrással, a leányok szeretik az élénk szineket, ünnepi ruhájok élénk veres szinü szoknyából áll, hordják a hagyományos piros csizmát is, virágokkal czifrázott mel-

BUKOVINAI CSÁNGÓ LEGÉNY ÉS LEÁNY. (MÁTKAPÁR.)

lényök felett a mellükön keresztbe öltött élénk szinü rózsás kendőket viselnek, nyakukban «*kalárist*»; hajuk simára van fésülve s széles pántlikákba fonva csüng alá. A lányok piros pozsgás üde arczuak, többnyire alacsony termetüek, de fürgék, hajlékonyak s vidorak. A férfiak és legények között sok a szálas termetü, ugy hogy bizonyos ellentét vehető észre a férfiak és nők termete között. Az ellentét a legények és leányok között azért is feltünő, mert a leányok nagyon korán mennek férjhez (16—17 évesek a legnagyobb lányok), de azért olyan takaros és «*sürgős*» (szorgalmas) menyecskévé növik ki magukat, hogy keresni kell párját. Szokásban van közöttük, hogy mielőtt a legény elmenne katonának, megesküszik a szeretőjével, nehogy a katonáskodás ideje alatt elkapják előle. Igy aztán alig élnek nehány hétig együtt, a mikor a fiatal férjnek be kell rukkolnia s a kis menyecske magára marad három álló esztendőre, mig a férj ujra levetheti a bakkancsot, haza kerülvén Csernoviczból, Bécsből, Magyarországról, vagy talán egészen Boszniából.

Meglepő, hogy a bukovinai magyarság között az ősidőkre emlékeztető *leányrablás* máig is fentartotta magát. Ha a legény kivetette a szemét valamelyik leányra, annak az ő feleségének kell lennie, ha törik szakad is. Ha a szülők ellenzik a házasságot, összebeszél a szerelmes pár s megszöknek: azaz a legény elrabolja a leányt. Sőt még ha a leány nem sziveli is a legényt, van rá eset, hogy ugy is elrabolja s az által kényszeriti, hogy feleségévé legyen. Sokszor a leány apjának előzetesen is van tudomása arról, sőt maga intézi ugy, hogy leányát «ellopják», mert a lopott leánynyal nem köteles, hogy kelengyét adjon. A *leány-lopás* rendesen ugy szokott végbe menni, hogy a legény három-négy pajtásával lesbe áll s mikor a leány a guzsalyosba megy, vagy onnan jön, megragadják, guzsalyát eltörik, s őt magát felnyalábolják és felteszik az előre elkészitett szánra vagy szekérre s nyilsebesen vágtatnak vele a szomszéd faluba. Ott már előre el van készitve egy beavatott czimborának a háza fogadásukra. A legényt és leányt a házba bezárják, a többiek vártát állanak, hogy nem jön-e a más faluból üldözőbe az atyafiság. Oda bent a házban bizony olykor megesik, hogy a leány a mi keze ügyébe esik fejéhez vagdalja, vagy orczáját kikarmolja a szerelmes legénynek, hogy zajt üt, kiveri az ablakot, s segitségért kiált, pedig sorsán nem igen változtathat, ha egyszer ellopták, feleségévé kell lennie az elrablónak, azt kivánja a csángó etiquette, a lopott leány nem kell többé másnak.

Az ismeretségkötés rendesen a fonóházban, a «*guzsalyos*»-ban történik. A téli időben egy-egy jó meleg házban — akár csak nálunk — összegyülnek leányok s legények s perg az orsó, vigan cseng a dal. Itt szállnak ajakról-ajakra a székelyföldről kihozott régi dalok, itt szövik át uj meg uj változtatásokkal a régit, itt tanulják meg az ujabb magyar dalokat s itt terem közöttük az uj, a magok szerzeménye.

Ott jártunkban husvétkor előttünk is rögtönöztek Andrásfalván ilyen guzsalyosfélét. zsalyosban dalolt nótákat legyorsirtam: mutatóba álljon itt egy-kettő:

Andrásfalva mit vétettem,
Hogy én benned nem élhettem,
Mások élnek oly kegyesen
Én csak sirok keservesen.

Móduának nagy a szélye,
Istenem vigy ki belőle,
Ha ki nem viszel belőle,
Búval meg kell haljak benne.

«Módua» (= Moldova) emlegetése átalános dalaikban, a magyarországi vagy székely nótákat is egyre átszövik móduai emlékekkel. Van egy daluk, melyben jellemzően állitják egymással szemben Moldovát és Bukovinát:

Hej Módua olyan ország,
Magyarból is *oláht* csinál,
Bukovina olyan ország
Oláhból is *magyart* csinál.

A nóta igazat mond: a közéjök keveredett oláhságot csakugyan magyarrá tették, akárhány példát láttunk rá az összeirások alkalmával.

Hallottunk egy szép balladaszerü dalt is. Ugy látszik, csak töredékesen tudták nótás menyecskéink, igy diktálták le:

«Jőjjön haza édes anyám,
Mee (= mert) meghótt édes apám!»
— ‚Várj fiam ekkicsit,
Had tánczoljak ekkicsit,
Minnyá haza menyek,
Minnyá haza menyek!'

‚Édes fiam mibe takartátok?'
— «Eszszép fejér lepedőbe!»
‚Lepedőm, lepedőm,
Szép fejér lepedőm!
Én urat még ma kapok,
De lepedőt nem szabok!'

‚Gyüjjön haza édes komámasszony,
Sirassuk meg ketten. [tyúkom,
Van nekem egy pettyegetett kendermagos
Azt es kennek adom,
Bogolyástól, csontostól,
A mije van tollastól.

Humoros nótáik is vannak, hol magyarországi, hol eredeti.

Moduának nagy a széllye,
Egye meg a dupla-fene,
Ne úgy egye mint a hagymát,
Reszelje meg mint a tormát.

Andrásfalvi szép leányak,
Mind a templom előtt járnak,
Szidják átkozzák a papot
Mért hagyott kurta farsangot:
Farsang kurta nem lett volna,
Leány egy sem maradt volna.

Kijut fürtös lengyel zsidaiknak is:

Ki a zsidónak nem köszön,
Általesik a küszöbön,
Lám te pajtás nem köszöntél
A küszöbön általestél.

A magyarországi nóták variálására egy pár

a az uramnak:
zsidónak,

lyen-olyan,
peg olyan:

lálni, hogy nem
z árnyékát sem
ökben, hazai is

Bujdosik a kicsi madár,
Minden erdő széllyin leszáll,
Bujdosom én es egyedül
Édes rózsám nálad nekül.

*

Mikor elindulsz bujdosni
Gyere hozzám el búcsúzni
Hogy irjak én gyász levelet
Kivel világból kimehetsz.

*

Búval élem világomat,
Avval töltöm napjaimat.
Víg napjaim, kik elmúltak,
De hamar búra fordúltak.

Olyan nap nem jön az égre
Könyvem ne csordúlna földre,
Ki a földre, ki előmbe,
Ki bánatos kebelemre.

*

A szegénység tél es mind nyár (télen nyáron)
Móduába dógozni jár.

*

Ugy elmegyünk itt lefelé,
Hogy a hajunk lobog belé,
Magas az ég kerek alja,
Be sok árva sir alatta.

*

Én es árva, te es árva,
Ötözzünk fel gyászruhába,
Ugy menjünk el Móduába.

Ott szálljunk le kányafára
Kányafának az ágára
Rakjunk fészket az ágára.

*

Nem megmondtam bús gelicze,
Ne rakj fészket utszélire,
Mer az uton sokan járnak
S a fészkedről felvadásznak.

*

Leszállott a páva,
Vármegye kutjára,
Meriti a vizet
A rabok számára.

Ha én páva vónék,
Én is oda szálnék,
De sok szegény legényt,
Meg es vigasztalnék.

Szárnyam csattogtatnám,
Tollam elhullatnám,
Leányok felszednék
Bokrétába kötnék.

Fejezzük be e mutatványokat egy szép székelyföldi népdallal, érdemes a feljegyzésre, ők hogy dalolják:

Menyecske, menyecske, ne menj a cseresbe,
Mert megmar a kigyó szerelem képibe',
Szerelem, szerelem, átkozott szerelem,
Mé' nem termettél volt minden fatetejen,
Minden fatetejen, diófa levelén,
Hogy szakasztott volna minden szegény legény;
Mer én szakasztottam, el is szalasztottam,
De még szakasztanék, ha jóra találnék,
Ha jóra és szépre, régi szeretőmre;
Régi szeretőmer nagyot cselekedném:
Tengerből a vizet kalánnal kimerném,
Tengerfenekiből gyöngyszemet kiszedném,
Gyöngyszemet kiszedném, bokrétába kötném,
Az én édes rózsám kalapjára tüzném,
Olyan kevély lenne, templomba se menne,
Keresztet se vetne, papnak se köszönne,
Sürű rendet vágnék, gyakor buglyát raknék,
Minden buglya mellett egy pár csókot kapnék.
Vedd fel a villára, vesd fel a buglyára,
Hogy ne menjen kárba szerelem munkája. —

Népdalaik nótája ugyanaz, a mi nálunk, de mégis némi oláhos vontatottság, búskesergés különbözteti meg s ad azoknak némi különös bukovinai jelleget. Vannak saját magyar hegedüseik és klarinétosaik is, a kiknek zenéje mellett szoktak mulatni s magyarosan sirvavigadni. Átalában kedélyes nép a bukovinai magyarság, kedélyességük enyhiti a hontalanság érzetét s feledteti velök egy-egy pillanatra sanyaru életviszonyaikat.

* * *

Vázlatos feljegyzéseinkhez pár szót a bukovinai képekhez. Egyik képünk az öreg *Drusbáczky* bácsit, a józseffalvi plébánost ábrázolja hivei között, kikkel 1874 őszén Magyarországon járt, adakozásokat gyüjtvén a józseffalvi templomra és iskolára. Az egyik szokmányos, magas süveges atyafi mellette az akkori biró, *Várda* János uram, a kinek kiterjedt nemzetsége a «Várda nemzet» a székely földön és Bukovinában oszlik meg, a másik *Mezei* János gazda; s

Mint általában minden népnek, a székelynek is a faluja a haza. A földhöz, a hol született, erős szeretettel ragaszkodik, s vigyék bár csak a szomszéd vármegyébe katonának, visszasír a szíve, idegenül érzi magát a testvérnépek közt is. Hát még a régi világban, mikor vitték Lengyel- meg *Taliánország*ba!

Visznek, visznek Lengyelország felé,
Sírva nézek kedves hazám felé.

Tánczba menő fiatal székely leány és legény.

Azon kesereg, hogy ott majd lengyel leányt kell ölelnie; pedig:

Ha ölelëm, fájnak a karjaim,
Ha csókolom, húllnak a könnyeim.

Alig ismerünk erre a kesergő népre, ha mesemondását hallgatjuk, vagy azt halljuk, a mint tánczközben nagyokat ütvén tenyerével a csizmaszárára,

Am VII.

vidám, csipkedő versikéket kurjongat. Ha megszólal a muzsika, alig bír tánczos kedvével; úgy kirakja a csűrdöngölő figuráit, hogy nincs az a tánczmester, a ki ezt utána csinálja, s közben rímes tánczszókban rikkantja ki érzelmeit.

Kicsi nekem ez a csűr,
Kirepűlök, mint a fürj.
Kicsi nekem ez a ház,
Majd kirugom a falát.

Kedves ingerkedéssel bíztatja a czigányt:

Húzzad, czigány, disznót adok,
— Nem túrja föl az udvarod!

A táncz hevében gyakran szíve titkát is elrikkantja. Mindmegannyi szerelmi vallomások e versecskék:

Ó de ügyes, ó de jó,
Ó de kedvemre való!
Piros orcza, fekete szem,
Ez engem a földbe teszen
Ha ezt el nem vehetem:
Nem ihatom, ehetem,
Magamat eltemetem.

Szóval, tánczközben sem nyughatik a székely népnek mindig munkálkodó lelke; a népköltésnek értékes gyöngyei merűlnek föl ebben a fajtában is.

A székely egyike a világ legkitűnőbb mesecsináló és mesemondó népeinek. Míg dalaiban a bájos egyszerűség, igazi természetesség ragadja meg lelkünket: meséiben lehetetlen meg nem csodálnunk hatalmas képzelő erejét, találékonyságát, tőrűl metszett, egészséges humorát. Bárhol volt a bölcseje azoknak a meséknek, melyeket a székely mesemondóktól hallunk, igazi székely népmesékűl hatnak ránk; a nép rájuk nyomta a maga bélyegét; az ő hamisítatlan, eredeti eszejárását megtaláljuk valamennyiben, ép úgy az idegenből közéje szakadtban, mint abban, melynek eredete nyilvánvalóan székely. A trágárságot nem szereti, de annál jobban az igazi, tőrűl metszett, kaczagtató humort. Nem a csodás elemekkel tele tömött mesék az ő legkedvesebb meséi, hanem azok, melyekben saját magára és a maga eszejárására ismer; melyekben az életbölcsesség egészséges humorral párosúl, bár bohónál bohóbb ötletei gyakran a képtelenségbe csapnak át.

Mindez bizonysága annak, hogy a székely népköltészet a maga egész teljességében mily sokféle kincscsel bővölködik.

fölkontyolják. Tréfás árverésen, mesés összegen újból megvásárolja őt a férje s ezzel birtokába veszi és eljárja vele a menyecske-tánczot, majd kézről-kézre jár a fiatal asszony. Másnap a közelebbi rokonok közt folyik a mulatság.

Halottlátogató csángók.

A csángó nem kényeskedő, edzett természetű; ritkán betegeskedik. Mindazáltal sokféle házi szert tud; leggyakoribb a legfoganatosabbnak tartott kenés. De sok kurúzslás is járja. A hideglelősre például a kürtőn kilenczszer bekiáltanak. A lázbetegről azt tartják, hogy *vetésbe* (megbabonázott s az útfélre kivetett abroncsba, vagy más effélébe) lépett, vagy az ördög gyötri. Terhes betegnél visszafelé seprik ki a házat, hogy a halál be ne

menjen. Elég gyakran megesik az is, hogy a lutheranus magyar ember az oláh pappal *deszkintáltat* (ráolvastat) betegére. Orvosban, patikában nem nagyon bíznak. A beteg gyermeket csak a törvénytől való félelemből viszik az orvoshoz. Ha meghal, azzal vigasztalják magukat, hogy minden földi nyomorúságtól megmenekült és a mennyországba jutott. A gyermekhalandóság különben nem igen nagy. Nehéz betegért a pappal imádkoztatnak a templomban. Ha a beteg már *számolkodik* (haldoklik), leteszik a földre szénára, hogy könnyebben múljék ki. Ha meghalt, megmosdatják, festett koporsóba teszik és csipkés szemfedővel takarják le. Felnőtt halottnak pénzt nyomnak a markába, csecsszopónak az anyatejjel csinált kalácsot akasztanak a keze szárára. A halottas házhoz a rokonok fölszalagozott virrasztó gyertyát visznek s ott alkalmi énekeket énekelve és közben falatozva virrasztanak. A halottra sokat szoktak harangoztatni. A papot küldöttség hívja meg a temetésre. A pap az udvaron imádságot és rövid beszédet mond az elhúnytról s aztán elbúcsúztatja övéitől. Temetés után gazdag tor van és adakozás valami jótékony czélra. Pürkereczen a gyermekágyban elhalt asszonyt abrosz alatt szokták eltemetni úgy, hogy négy asszony mennyezetszerűen pálczára tűzött abroszt tart a koporsó fölött.

Fogarasmegye.

Brassómegyétől nyugatra, az Olt folyó és a határszéli Kárpátok hovatovább keskenyűlő közén Fogarasmegye húzódik. E megyének 2434 négyszögkilométernyi terűlete az Olt völgyének többé-kevésbbé tágas lapályait kivéve mindenütt hegyes, különösen a Romániával érintkező határvonalon, hol egész alpesi világgá zordonúlnak az éjszaki lapályokból hirtelen meredekséggel fölszökkenő s gyönyörű, mintegy 70 kilométernyi hosszú s 2133 méternyi átlagos magasságú lánczolattá alakúló *Fogarasi havasok*, melyeknek a határszéllel csaknem mindenütt egy nyomon vonúló csipkézetes főgerinczéből harmincznál több csúcs emelkedik ki 2000 és 2540 méter közt váltakozó magasságokra.

Az egykori *Fogarasvidékből* 1876-ban alakított új megyének is csaknem minden oldalán megvannak természetes határai; éjszakról az Olt folyó, délről a havasok taraja szegélyezi; mesterséges határa van nyugaton, hol az Oltbalparti földszöglet már szebenmegyei terűlet; keletre ellenben a *Persányi hegysor* vízválasztóján túl eső toldalékai vannak a megyének: a vledényi-szúnyogszéki határ, meg a zernyest-törcsvári medencze. A brassói hegyek királya, a *Bucsecs*, épen a két megye határán tornyosítja föl komor, meredek

Hozományösszeírás egy csángó családnál.

A hétfalusi csángók legérdekesebb régi szokása a *boricza-táncz*, mely a Négyfaluból már rég kiveszett s ma csak a Háromfaluban dívik. Deczember közepén a három falu legényei egy-egy *vatáfot* (oláh szó, magyarúl = vezér) választanak, a ki megtanítja őket a táncz bonyodalmas figuráira, s aztán deczember 28-án körútra indúlnak faluikban, hogy a tánczot jelmezesen előadják. Öltözékük: fekete bárányból sapka papiros virággal, gyolcs ing sárga fejtőhímzésű gallérral, begombolt *flanér* (mellény) és durva barna posztó rövid zeke, fehér darócz *harosnya* (nadrág) csizmába húzva; a csizmaszár külső oldalán piros posztódarab s azon két sorban párosával 6—8 *őrharang* (vörösréz csörgő); kezökben *doczká*ból készült, egy lábnyi hosszú lapoczka kicsipkézett szélekkel, lapján *írás* (rovátkolás) vagy festés. A boriczásokat két *kuka* (néma) kiséri, tréfás legények, a bámészkodó nép mulattatására. Arczukat ócska kalapposztóból készült, tarkára festett s *kukafej* nevű álarcz födi, a bajusz helyén disznó-sörte, a szakáll helyén tehénfark; a gyermekeket szíjkorbácscsal riasztgatják. A kiséréthez tartozik még két *nyárshordozó*, nyárssal és *általvetővel* a természetbeli ajándékok elrakására és 4 *muzsikás* oláh czigány hegedűvel és *kobzá*val. A tánczнak négy része van: *egyes*, *kettős*, *hármas* és *török boricza;* mindenikben a vatáf vezényszavával jelzett tizenkét figura, melyek voltakép ismétlődések. Így járják be a falut házról-házra a tiszteletesen kezdve. Este a korcsmában közös vacsorán elfogyasztják a begyűlt eleséget. Nyolcz órakor oda gyűlnek a falu leányai, s pár órai táncz zárja be a szereplőkre nézve ugyancsak fárasztó népmulatságot.

Az év legkedvesebb ünnepe a húsvét. Ekkor, ha lehet, még a Romániában tartózkodók is haza jönnek; a felnőttek úrvacsorát vesznek; a leányok írott tojást készítenek; a legszebbeket a bevallott szerető kapja; ez húsvét reggelén megjelenik az ünnepet fölköszönteni, és magacsinálta fonókészűléket, azaz *zergős guzsalyt* s díszes *pereszlent* (az orsó nehezéke) visz a leánynak, a ki egész éven át gondoskodott arról, hogy legyen bokrétája a tánczнál. A tánczнak nagy szerepe van minden családi ünnepélynél, néha a guzsalyosban is felváltja a fonást és mesemondást.

Eljegyzéskor a legény ezüst jegygyűrűt ad a leánynak, s viszonzásúl selyem jegykendőt kap tőle, mi után nagy vacsora van a leány házánál. Esketés után a templom előtt tánczol egyet a násznép, aztán rendesen a Rákóczy-indúlóval haza mennek s ott ismét tánczolnak. Majd az udvarra asztalt tesznek ki, e mellé áll a fiatal pár és fogadja az örömszülék, rokonok s az összes vendégek ajándékait. A menyasszonyt most már egy kamarába viszik s ott

Nagyvásár Sepsi-Szent-Györgyön.

Ausztria Magyar Monarchia
részben és Egészben.

forrás, melyet kristálytiszta, kellemesen csipős ízű savanyúvíze újabb időben messze földön ismeretessé tett. A savanyúvíz-kúttól fél kilométernyire van a fürdő. Majd távolabb, egy patak partján a *szemvíz*nek nevezett kénes forrás, melyet a szembajosok gyógyító vízül szoktak használni. Bodok fölött emelkedik az 1195 méter magas *Bodoki havas*, melynek egy, az Olt völgye felé hajló délnyugati kiszögellésén láthatók *Kincsás* várának ismeretlen korból származó maradványai. Bodokon túl egy kis félórányira *Oltszem* községe tűnik föl, melynek éjszaki végén az Olt partjának emelkedésén áll a Mikó családnak renaissance stilban épült kastélya. E kastélyt 1827-ben gróf Mikó Miklós építtette a falu fölött emelkedő Vártető hegyen volt Herecz vagy Mikóvár romjaiból.

Oltszemen felül átmenve az Olt hídján, *Málnás* községbe érünk. A községtől egy negyedórányira van a kies fekvésű *málnási fürdő*, melynek vizei közül a széndioxidban és kénhidrogénben gazdag *Herkules-forrás* említendő meg először. Ettől pár száz lépésnyire, a jól gondozott sétatér alsó végén van a vasas fürdő és annak épületében egy láp-fürdő is, melyhez az anyagot a fürdő területén található igen jó vasas lápföld szolgáltatja. Itt is van *gőzlő* barlang, sőt *szem-* és *fülgőzlő* is, a melyekben az üregből kiömlő széndioxidot csöveken vezetik a beteg szeméhez és füléhez. Különben nagy mennyiségű széndioxid gáz ömlik ki a fürdő környékén minden gödörből sőt néhol az Olt fenekéből föltörve, még a folyó vizét is sustorgásba hozza. A fürdő fölött emelkedő dombon fúrásokat eszközöltek s a fúrt mélyedésből kiömlő széndioxidot egy szénsavsűrítő-gyár igyekszik értékesíteni.

Málnáson felül az Olt völgye valóságos szorossá szűkül, melynek egy kiszélesedő magaslatán emelkedik *Mikó-Ujfalu*, hol az út szélén pompás vasas savanyúvízforrás buzog föl. A folytonosan emelkedő úton tovább haladva, az Olt völgyének és egy keresztvölgynek összetalálkozásánál *Bükszád*ra érünk, melynek több mint száz éves üveggyára a múlt évben szűnt meg.

Bükszádnál elhagyjuk az Olt völgyét s éjszakkeleti irányba térve, a Zsombor vagy Büdös patak völgyén tölgyerdők között emelkedő hegyi úton a Büdöshegy felé megyünk. A Zsombor patakot egy 900 méter magas hegynyereg választja el a Bálványos pataktól. E hegynyereg tetején és két oldalában fakadnak föl a büdösi vagy bálványosi fürdőtelepnek rendkivül gazdag ásványvízforrásai. Van itt egyszerű savanyúvíz, vasas savanyúvíz, timsós víz, sós víz és szabad szénsavat tartalmazó víz. E források közül egyikből-másikból oly erővel tódúl ki a széndioxid, hogy ha az ember a forrás fölé hajol, rögtön elkábúl. A hegynyereg teteje egy kis fensík, melyet a nép a rajta fakadó

GYÁRFÁS JENŐ: FÉRFIARCKÉP

Művészeti hetek

Kolozsvár 1942.

GYÁRFÁS JENŐ: TETEMREHIVÁS (Vázlat)

Az ágyúöntő székely

Gábor Áron arcképe, amelyet emlékezetből és a család többi tagjainak arcvonásai után festett Gyárfás Jenő, a híres székely művész

1848. november 28-án a háromszéki székelység nehéz ügyben gyűlt össze *Sepsiszentgyörgyön*. Akkor már egész Erdély az osztrákok kezeiben volt, *egyedül Háromszék vármegye tartotta magát makacsul Kossuth Lajos mellett. Puchner* császári és királyi kormányzó megadásra szólította fel a háromszékieket és ebben az ügyben gyűltek össze határozni a megye vezetői. Szomorúan állapították meg, hogy

ellenállnának ők szívesen, de nincs mivel. Nincs ágyú, nincs munició

állapították meg szomorúan és reménytelenül.

Ekkor azonban felállott egy báránybőrködmönös, füstösarcú atyafi és kijelentette:

— Van ágyú, van puskapor, még csak egy koppintás hiányzik az ágyú mozdonyán. Pénzre nincs szükség, mindenki hozzon magával élelmet.

Másnap már a hidvégi csatában fel is szentelték a székely hadak *Gábor* Áron nyugalmazott tüzéraltiszt két hatfontos ágyúját, amit a legnagyobb titokban öntött egy kovácsműhelyben. *Olyan sikert arattak, hogy még a Barczaságba is betörtek és több csatában megverték Heydte tábornok seregeit.* Nemsokára már Bem is megérkezett csapataival és

1849-ben már hatvan sajátöntésű ágyút vezényelt Gábor Áron őrnagy úr.

Diadalt diadalra halmozott és *őrnagyként esett el az Uzon és a kőrösi híd között vívott csatában a magyar szabadság védelmében.*

Gábor Áron neve legendássá lett az egész Székelyfödön.

Ebben az esztendőben az ő emlékének hódol a székelység.

Sepsiszentgyörgyön, a *Székely Nemzeti Múzeumban* emlékkiállítást rendeznek és az emlékkiállítás keretében a nyilvánosság elé bocsájtják a nagy székelyről fennmaradt összes emlékeket. A kiállítás anyagát már össze is szedték. *Legértékesebb darab az az egyetlen*

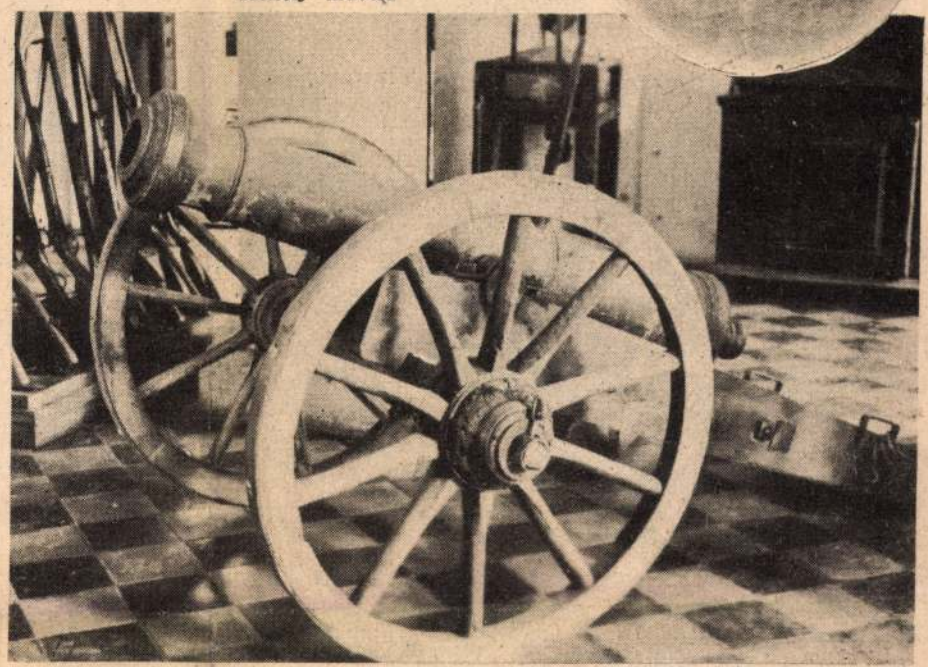

A híres ágyúk egyetlen fennmaradt példánya. Ma már csak múzeumi ereklye, de a maga korában félelmes fegyver volt.

Gyárfás Jenő híres képe: Gábor Áron halála. A képet a család adományozta a Szekely Nemzeti Múzeumnak.

Vasárnapi Ujság 1943. 14. 24.
3. l. 57 kép

ágyú lesz, amely fennmaradt Gábor Áron ágyúiból. Megmaradt *Gábor* Áron eredeti ágyúmodellje is, ezenkívül kis kerek asztalkája és íróasztala, amiket önmaga faragott.

hoz vettem, egyéb tárgyakat egyik-másiknak emlékül adtam.

Ezenkívül több levele is fönnmaradt a székely hősnek és ugyancsak a kiállítás keretében lesznek láthatók *Gyár-*

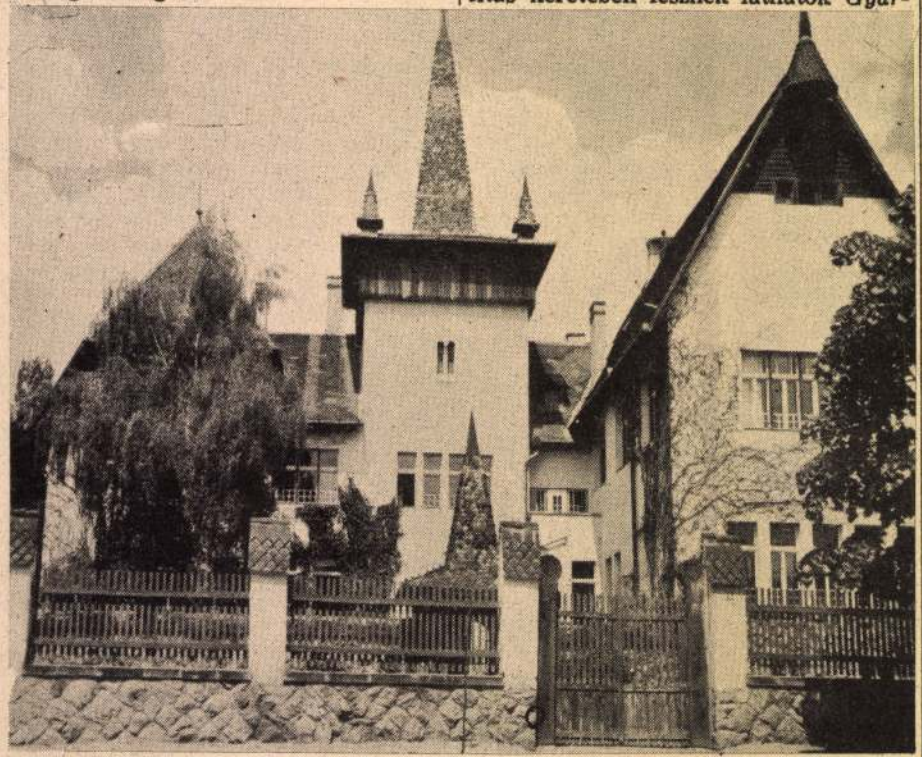

A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum: Kós Károly a híres erdélyi művesz alkotása. Itt nyílik meg az emlékkiállítás.

Gábor Áron szekrénykéje. Ezt a szekrénykét ő maga csinálta.

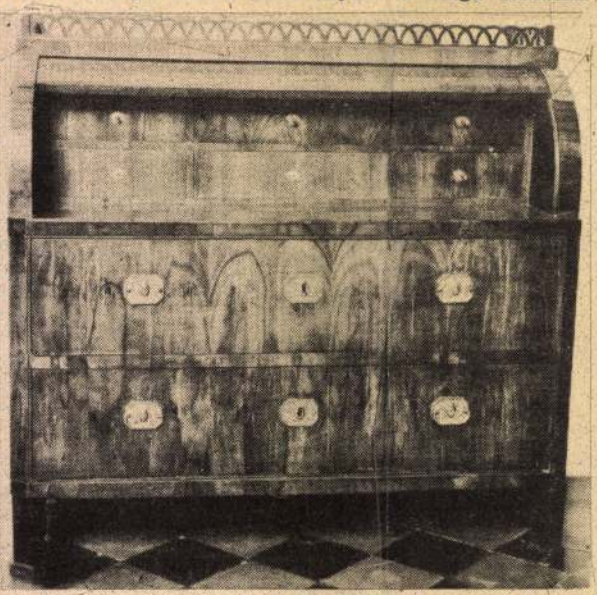

A kiállítás tárgyai között van egy pisztoly is, mellette jegyzék, amelyet *Nagy* Sándor tüzérfőhadnagy, *Gábor* Áron hadsegédje írt. A kis cédula a következőket mondja:

— Egy kis bronzcsövű ágyúalakú pisztoly, melyet a halhatatlan Gábor Áron oldaltáskájában találtam 1849 július 2-án, amidőn az oroszokkal vívott csatában egy végzetes háromfontos ágyúgolyó balhóna alatt éppen szívét szakítá ki az ágyúöntő művész és rettenhetetlen hősnek.

— Oldaltáskáját nyakamba akasztva a benne a benne talált pénzt másnap fővezér Gál Sándor ezredes parancsára akinél erről jelentést tettem, ideadtam Semsey Tamás tüzérszázadosnak.

— Az elvérzett hősnek óráját, tárcáját, fentemlített pisztolyát magam-*fás* Jenőnek a nagy székely művésznek *Gábor* Áronról festett képei is.

Ez az év is méltó lesz a székelységhez, amely a mult esztendőben másik nagy fiát, *Körösi Csoma* Sándort ünnepelte...

Az ágyúöntő székely fennmaradt pisztolya.

Film készül a Mars csillagról

A emberek képzeletét évszázadok óta izgatják a föld bolygótársainak rejtélyei. Éppen ezért az egész világsajtót bejárta a mult nyáron az a hír, hogy a *Pireneusokban a Pic du Midin levő csillagvizsgáló tudósai mozgást észleltek a Marson* és a plánéta felületén bizonyos változásokat véltek felfedezni. Megpróbálták ezeket időzített távfényképező gépekkel megörökíteni, de amikor a gépből a filmet kivették, *nem láttak egyebet, mint fekete foltokat.* A francia kormány e balsiker ellenére is elhatározta, hogy segítségére siet a csillagászoknak és *megfelelőnek ígérkező eszközt bocsájt rendelkezésükre a Mars lefényképezése végett.*

A 150 ezer kgr-os távcső

A fentemlített csillagvizsgáló állomás egy hegyen áll, amely 3.000 méterrel van a tenger színe felett. *Hozzáláttak most egy óriás teleszkóp készítéséhez, amelynek a súlya 150.000 kiló lesz.* A tükrök (furcsa volna a lencse szót használni) átmérője *másfél méter,* a hossza *17 méter hosszú lesz.* A cső amelyikbe, ezt a hatalmas üveget beleszerelik *egy szikla hasadékába lesz beleépítve és az ugyancsak a hasadékban készülő helyiséget villanytelep által hajtott készülékkel tartják majd mindég egyforma hőfokon.* A távcső végében mozgófénykép felvevő aparátust helyeznek majd el és a fényképész részére 50 légköbméter nagyságú kabint építenek, amelynek hőfoka állandóan 30 celziusfok lesz a fagypont alatt.

Negyvenmilliós költség

A távcső, a fényképezőgép és helyiség elkészítése húsz millió frankba kerül. A csillagászok és a mozgófényképkészítők esküsznek rá, hogy a Mars bolygó felületéről megbízható felvételeket tudnak majd készíteni. Egyébként sok víz folyik még el addig a Szajnán, amíg ez a mozgókép felvevő szerkezet csak a próbáig is eljut. *Nem kis feladat ugyanis 15 vagon súlyt a Pic du Midire felszállítani.* E célból elsősorban villamoshajtású *különleges drótkötélpályát kell építeni.* Azután a gép hajtásához szükséges vilamosáramot is fel kell vezetni a hegyre, mert nem kevesebb, mint *tizezer volt feszültségű áramra van szükség.* A kábeleket tehát jól be kell ágyazni a szikla oldalakba, ami ugyancsak nem kicsi munka. *Szakértők szerint ez is legalább húsz millióba kerül.*

Így tehát amint látjuk, a Mars lefényképezésére irányuló bizonytalan kísérlet, még mielőtt elkezdhetnék, *negyven milliót emészt meg.* Igaz az is, ha sikerül felbecsülhetetlen értékű tudományos eredményekhez juthat az emberiség.

Dehát sikerül-e...?

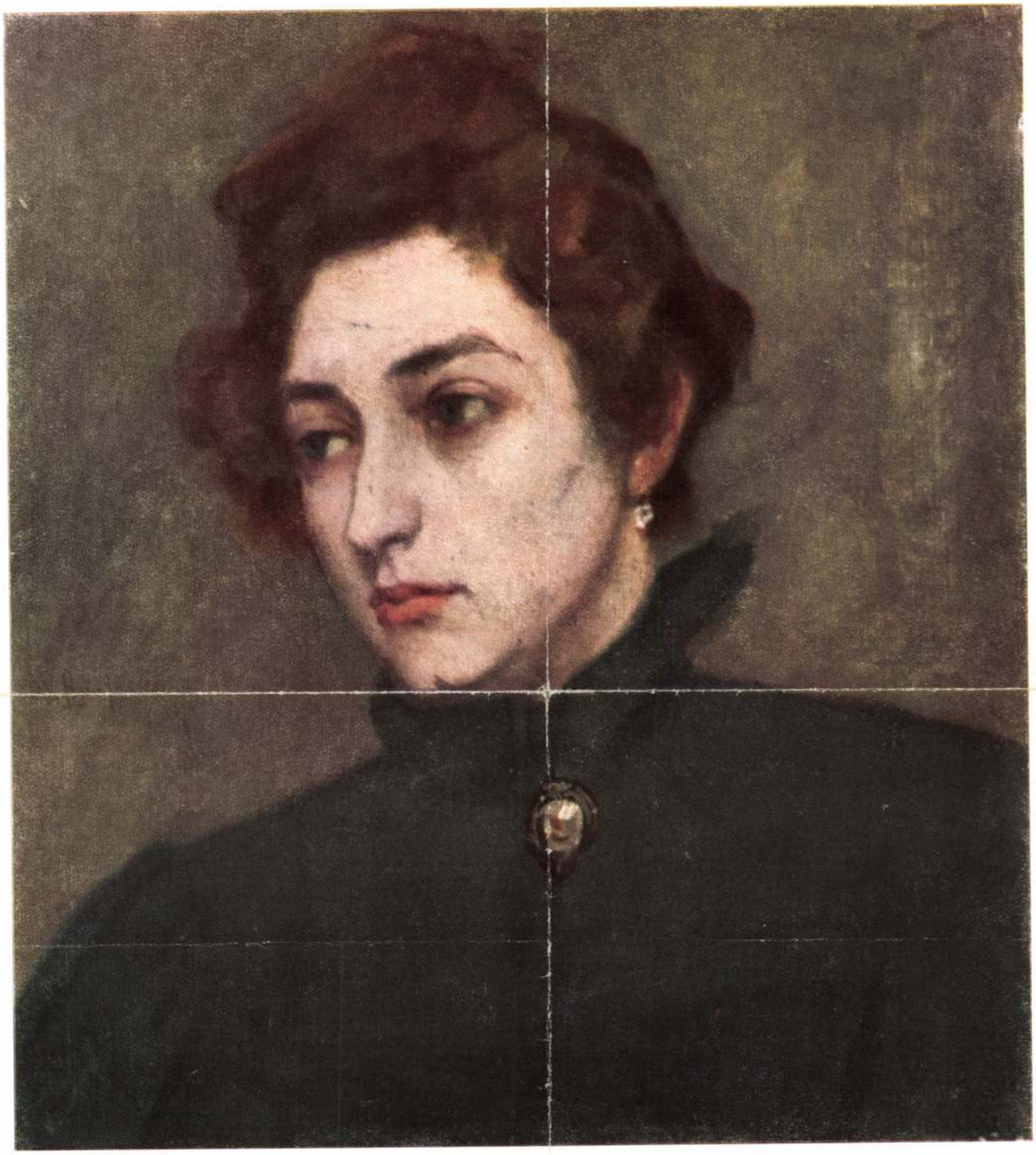

GYÁRFÁS JENŐ: NŐI ARCKÉP. (SZÉKESFŐVÁROSI KÉPTÁR.)
Jenő Gyárfás: Frauenbildnis. (Hauptstädtische Galerie.) — Jenő Gyárfás: Ritratto di donna. (Galleria Municipale.)

Szépművészet
1941. 5-14.

Gyárfás Jenő

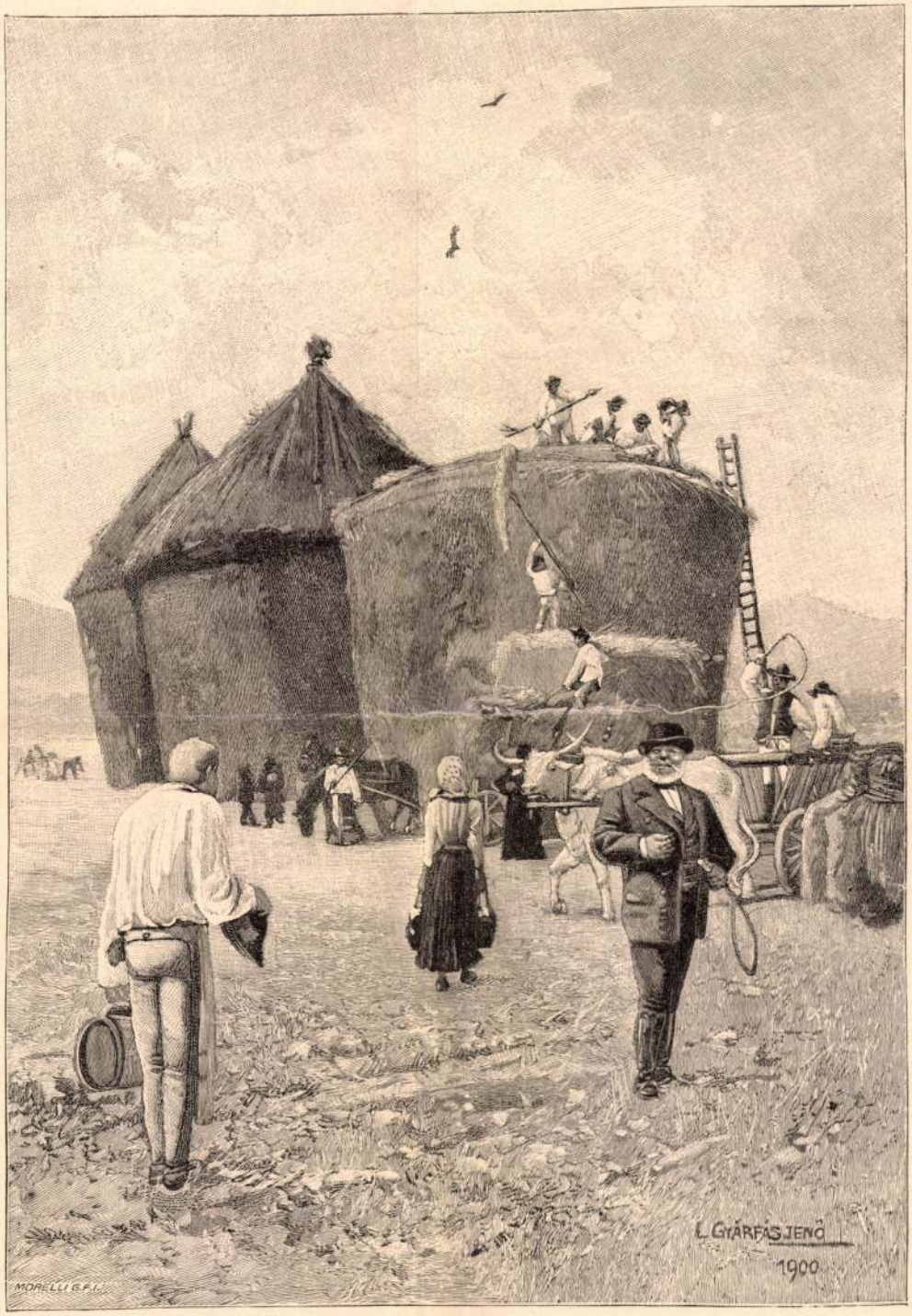

Asztagrakás egy székelyföldi gazdaságban.

mint a katholikus vallásúak a búcsú napján. Nagy ünnepekre mindig kalácsot, tejfölös vagy szilvaízes lepényt sütnek. Ha ilyenkor idegen érkezik a házhoz, azt kalácscsal vagy lepénynyel, mézes pálinkával vagy borral kínálják meg. Ha étkezés közben idegen lép be, így köszönti az étkezőket: „Isten áldja meg a kietek ebédjét", — a mire ez a szokásos válasz: „Jó szívvel lássuk kiedet is!"

A gazda cselédeivel és dolgosaival ugyanazt az ételt eszi s leggyakrabban velök egy asztalnál. Kenyeret legjobbat a háromszékiek és az erdővidékiek esznek. Ezt többnyire rozsból vagy elegybúzából (kétszeres) sütik, de a szegényebbek s a cselédek számára a vagyonosabbak is árpával vegyített rozskenyeret, sőt tisztán árpakenyeret is sütnek. Táplálóbb eledeleket leginkább munkaidőben esznek. Fűszerök a bors; levesbe és kalácsba a sáfrány. A kalácsba gyömbért és egyéb fűszert is tesznek. Paprikát a székely nép ritkán használ.

Nyelvjárás. — „Székej szűlte a magyart", szokta nagy önérzetesen mondogatni a székely, a mit elég gyakran ilyen változatban is hangoztat: „Ha a világon székej nem vóna: magyar sem vóna", mert azt tartja, hogy ő *fia*, de a magyar csak *unokája* Attilának.

A székelynek ez hagyományos fölfogása nemcsak eredetéről, hanem nyelvéről is, mely egészben véve teljesen azonos a magyar köznyelvvel; mindazáltal vannak némely hang-, szó- és mondattani sajátosságai, melyek a székelység nyelvét a magyarnak egyik külön nyelvjárásául tűntetik föl.

Magában a székelység nyelvjárásában két árnyalat különböztethető meg: a keleti és a nyugati, melyek közt körűlbelűl a Nagy-Küküllő völgye von határt. A keleti inkább a felső-tiszai, a nyugati pedig inkább az alföldi nyelvjáráshoz áll közelebb annyiban, hogy amaz a közép *ë* hangot változatlanúl megtartja, emez ellenben majdnem általában *ö*-vel cseréli föl: *székëj* — *széköj*, *embër* — *embör*, stb. Egyébként az egész székelységnek közös sajátossága, hogy a hosszú magánhangzókat kedveli: *béjön* — bejön, *jóg* — jog, *jút* — jut; *i*, *í* helyett sokszor *ü*, *ű*-t, sokszor pedig *ë*, *é*-t használ így: *küs* — kis, *üdő* — idő, *mü* vagy *mű*, *münk* — mi, mink, *ës* — is, *éfjú* — ifjú; nyíltabb hang helyett gyakran zártabbat használ: *poroncs* — parancs, *szova* — szava, s hogy a hangzóilleszkedést a köznyelvnél is szigorúbban alkalmazza: *ahajt* — a helyt, *doczka* — dëszka, *gyortya* — gyërtya.

Szótanilag érdekesebb különösségek, hogy a névszóknál a *-tól*, *-től* és *-nál*, *-nél* ragok helyett *-nól* vagy = *núl*, *-nől* vagy = *nűl* és *-ni*, *-nitt* ragokat használnak; hogy az igéknél több olyan régiességet föntartanak, a melyek a

Karton vagy flanell újjast *(kurtit)*, melyet fekete bársonynyal ékesítenek, csak az asszonyok viselnek; a leányok csupán nagy hidegben. Egyébkor karcsú derekukat mélyen kivágott szűk mellénnyel szorítják össze, melyet szintén fekete bársonynyal díszítenek; ezt nagyon csinosan egészíti ki a kéztőnél összekötött s tászliban végződő fehér bő ingújj. A hol az olcsó gyári szövet ki nem szorította, a rokolya úgy nevezett *székely szőttes*, melynek csíkjai a viselő korához képest sötétek vagy világosabb színűek. Rokolyája a nőnek 3—4 is van, mely alá télen át kurta kék vagy zöldes flanell szoknyát vesz. Az idősebb asszonyok téli ünneplő rokolyát is finomabb kékes flanellből készítenek egy vagy két sor fekete bársony díszítéssel. Főre való fekete selyem kendő, s ugyanolyan *karincza* (kötény) és ünnepnapon, főképen templomba menet alkalmával, az elmaradhatatlan *küs kendő* (zsebkendő) egészíti ki fényűzésöket. Magas sarkú csizmájok hosszú szárú és fekete kordován bőrből van. Ma már a leányoknál a czúgos meg a fűzős czipő mind jobban kiszorítja a kordován csizmát. A székely nép, férfi és asszony egyaránt nagyon sokat ád a csizmára. Mezitláb, kivált a férfi, nem jár s nagy ünnepeken új csizma nélkül nem örömest megy a templomba. Ezért még a cselédek is rendesen egy pár karácsonyi

Szövő anyóka székely szövőszéknél.

csizmát kötnek ki bérökhöz, mit különben a szokás általános törvénynyé is tett.

A székely népviseletet egyszerűség jellemzi, mint a székely egész egyéniségét. Alapszínei a fehér és a fekete, melyekhez a leányoknál piros, zöld és a férfiaknál kék járúl.

Táplálkozás. — A székely egyszerű, de tápláló eledelekkel él. Naponta háromszor étkezik. A reggelit ebédnek nevezi, melyet nyolcz óra tájban fogyaszt el. Délebédet 12 órakor eszik, vacsorát pedig akkor, mikor a gazdasági külső munkát elvégezte. *Ebédnél* (reggeli) és *vacsoránál* szokottabb ételek: túrós vagy tejes puliszka, zsírban rántott sós káposzta, vagy főtt aszalt szilva és vaczkor összeelegyítve, tojás-rántotta, télben disznó-költség (disznóhús) puliszkával, sült vagy főtt pityóka (burgonya) káposztalével. Udvarhelymegye gyümölcstermő vidékein télen át reszelt alma, Csíkban tört mák puliszkával, vagy pityóka és reszelt (morzsolt) tésztás leves. Nyáron ez eledelek egy része szűkebb lévén, az ebéd és vacsora rendesen árva-laska, morzsolt leves, köményleves, hagymáslé, vetrecze (savanyú lé), kaszáslé, mindannyi kenyérrel; hagyma vagy hagymás tokány puliszkával, törökbúza-kása (dara) tejjel vagy hagymás zsírral s télen töpörtyűvel leöntve; Háromszékmegyében zsíros köleskása; a bortermő vidékeken pedig szüret után húzamosabb ideig egy pár gerezd szőlő puliszkával. Tavaszszal és őszszel bárány- és *berbécs* (ürű)-tokány puliszkával.

A *délebéd* fuszulyka (paszuly), borsó, lencse, pityókaleves, laska vagy reszelt leves kenyérrel. Vasárnap tyúkhúsos vagy marhahúsos laska; télen töltött káposzta, tehénhúsleves rízs- vagy gyöngykásával. A húsleves csak ünnepi és vasárnapi eledel, hétköznap csak ritkán fordúl elő.

A jó gazdasszony munkaidőben gyakran előveszi a füstölt sertéshúst, melyet úgy oszt föl, hogy újig tartson; e füstölt hússal hol jó tárkonyost, hol pedig almást főz, vagy pedig fuszulykán és lencsén adja föl a munkásoknak, kiknek ez a legkedvesebb eledelök. Az étkezésnél rendszerint csak egy fogás van. Kivétel csak a nagyobb ünnepek és némely vasárnap, mikor esetleg vendég is van a háznál. Ekkor a húslevesen kivűl van még sült, palacsinta vagy rétes is, sőt helylyel-közzel *kőre lepcsent* (sima, forró kövön sült tészta), vagy pánkó és kürtős kalács is. Ilyenkor a mézes pálinka, sőt a bor sem marad el. A sátoros ünnepeken kivűl Szent Márton napján és húshagyó kedd estéjén mindenütt felekezeti különbség nélkül lakomát ül a székely, vala-

ÁRVAY ÁRPÁD

galgóczi huszárjai

Kereken nyolcvan esztendeje annak, hogy egy derék asszony bátor elhatározással megmentette tizenhárom székely huszár életét. Az asszonyt Blaha Lujzának hívták. Nagyapáink, apáink korában pesti színésznő volt, de mindenütt csak úgy emlegették: „a nemzet csalogánya".

Amikor a frissen megkötött Hercegovina népe 1882-ben újra fegyvert fog a hegyei közé betolakodott osztrák hatalom ellen, Galgóczy kap megbízatást arra, hogy a felkelést elnyomja. Ezt a feladatát is sikeresen hajtja végre, s amikor a véres felkelést tetemes emberáldozat árán letöri, „nagy" előd-

Gyárfás Jenő: Férfiarckép

Ám haladjunk rendjén a történtekkel!

1891-ben Przemysl várának parancsnoka Galgóczy Antal tábornok volt. Ez a vár Galíciában feküdt és rendkívül megerősített, előretolt bástyája volt a cári Oroszország felé az akkori Osztrák-Magyar birodalomnak. Aki nem rest arra, hogy az első világháború történetét fellapozza, meggyőződhetik róla, hogy a vár milyen hatalmas erősségnek számított és mekkora jelentősége volt a birodalom védelme szempontjából.

Maga Galgóczy Antal 1836-ban Sepsiszentgyörgyön született. Apja szegény tanító volt itt, fiából azonban „urat" akart nevelni és ezért tizennégy éves korában beadta a katonai iskolába. Amikor innen kikerült, kadéti rangban a 37. gyalogezredhez helyezték, amelynek nem kisebb úr volt a tulajdonosa, mint Paskievics generális, akit Ferenc József hívására az orosz cár az 1848-as szabadságharc vérbefojtásával bízott meg. A hálás császár ezért az érdeméért ajándékozta neki, egyéb kitüntetések és juttalmak mellett, a magyar gyalogezredet.

A fiatal kadét buzgón törekedett arra, hogy méltó legyen a nagy névhez, amelyet ezrede viselt. Egyike lett a legkeményebb, legkíméletlenebb tiszteknek s ez az erénye gyorsan vitte előre a tiszti ranglétrán. Huszonkét éves korában már vezérkari századossá léptetik elő és fontos megbízatásokat kap. Vak hűséggel szolgálja a fekete-sárga, osztrák császári lobogót és 1878-ban ő az egyik legsikeresebb vezetője a Bosznia és Hercegovina leigázására indított hadműveleteknek. Amerre Galgóczy jár, füst, rom vér, pusztulás mutatja az utat, de ez a könyörtelenség biztosítja számára a katonai sikert.

jének, Haynau generálisnak példáját követi. Irgalmatlanul felakasztat mindenkit, akit elfoghat és a felkelésben való részvétellel gyanúsíthat.

Jutalmul Bécsbe helyezik és a vezérkari főnök helyettesévé nevezik ki. A szegény székely tanító fia tehát katonai hatalom szempontjából második embernek számít a birodalomban. Egészen természetes, hogy amikor észak felé biztosítani akarják Ausztria határait és Przemysl várát az akkori Európa leghatalmasabb erődítmény-rendszerévé építik ki, más nem kerülhet oda parancsnoknak, mint a keménykezű, mindenre elszánt Galgóczy Antal tábornok.

Kezе alatt székely huszárok is szolgálnak. Ezek közé kerül egy szép napon egy Diószeghi nevű, debreceni származású őrmester. Kutya ember, nemcsak a legkisebb szabálytalanságot torolja meg a lehető legkeményebben, hanem okkal-móddal arra törekszik, hogy a legénység életét minél jobban megkeserítse. Semmiségekért pofozza, rúgja, öklözi a keze alá adott embereket. Jelentéktelen mulasztásokért kikötteti vagy kenyéren-vízen hetekig őrizetben tartja a huszárokat. Mindenki retteg tőle. Egyszer úgy megüti az egyik huszárt, hogy karja törik és örökre megbénul. Galgóczy tábornok nemhogy megbüntetné, sőt megdicséri a példás fegyelemtartásért. Diószeghi őrmester ellen raportra menni, panaszkodni nem lehet. Aki ilyesmit kísérel meg, azonnal egyes zárkába kerül. Galgóczy úgy emlegeti őrmesterét, mint az altiszti mintaképét.

A huszárok azonban végül is megelégelik Diószeghi kegyetlenkedéseit. Elkeseredésükben összebeszélnek, s egyik este, amikor az őrmester a legénységi szobákat ellenőrzi, valaki pokrócot dob a fejére, s azután ahányan vannak, rárohannak, ütik, verik, ahol érik. A huszárok meg akarták leckéztetni a kegyetlen őrmestert, de a lecke egy kicsit túl jól sikerült: Diószeghi őrmester belehalt a verésbe.

Galgóczy Antal tajtékzik. Éppen őnála, az ő parancsnoksága alatt történhetik meg ilyen botrány, ilyen súlyos fegyelemsértés! Szigorú vizsgálat indul, de a verést nem látta senki, bizonyíték nincs egyetlen huszár ellen se. Galgóczy azonban — bizonyára Haynau emlékének áldozva, aki egyszerre tizenhárom szabadságharcos tábornokot végeztetett ki Aradon — kiválaszt tizenhármat a gyanúsított huszárok közül, saját elnöklete alatt sürgősen összehívja a hadbíróságot és mind a tizenhármat kötél általi halálra ítéli.

A sajtó tudomást szerez az esetről és országszerte heves támadást indít a przemysli vár parancsnoka ellen. A haladó szellemű magyar újságok követelik, hogy a huszároknak kegyelmezzenek meg. De minden hiába. Ferenc Józseftől, aki maga is rideg, önfejű katona, nem lehet remélni kegyelmet.

Ezekben a napokban a császár-király éppen Budapesten tartózkodik. Igen ritkán teszi ezt, mert csak Bécsben érzi jól magát, de néha mégis kénytelen engedni, hogy a magyarság egyre jobban fokozódó ellenszenvét görögtüzes parádékkal leszerelje. A budai királyi várban küldöttségek sora keresi fel az uralkodót, hogy kegyelmet esedezzen a tizenhárom huszár életére. De Ferenc József nem is fogadja azokat a küldöttségeket, amelyek ebben az ügyben fáradoznak. Az ítélet végrehajtásának az órája is kijött már tűzve, az akasztásokra elrettentő példamutatásul irgalmatlanul sor kerül.

Ferencz József este színházba megy. A Nemzeti Színházban díszelőadást rendeznek tiszteletére és a „Piros bugyilláris" című népszínművet tűzik műsorra Blaha Lujzával a címszerepben. Parádés szerepe ez neki, senki se tudja felülmúlni benne. A kivégzést másnap hajnalban kell végrehajtani a przemysli vár sáncában...

A színház megtelt előkelőségekkel. A proscenium-páholyban az ősz, polaszakállas császár ült mereven, mint valami megkövesedett, földöntúli hatalom. Háta mögött kísérete. Forró hangulat. Lelkes tapsok a szereplőknek, de főként a „nemzet csalogányának". Néha a császár is összeütt fehér kesztyűs tenyerét, különösen Blaha Lujza gyönyörű énekszámai után. Az egyébként marciális felség gyengéi közé tartozik, hogy szereti a színésznőket. Uralkodói fáradalmait Schratt Katalinnak, a híres bécsi színésznőnek a hálószobájában szokta kipihenni. És ez a Blaha Lujza! ...Nos, ez is csinos, friss jelenség és szépen énekel...

Ugyan ki gondolna a forró színházi estén arra, hogy ezekben az órákban a przemysli vár nyirkos sziralomházában milyen nehéz szívvel várja a tizenhárom huszár az éjszaka múlását, amelyvel együtt elmúlik majd az ő halál életük is!

A színpadon már a „Piros bugyilláris" harmadik felvonása folyik. Blaha Lujza szólót énekel. Amikor befejezi, hatalmas taps jutalmazza érte. De a színésznő most nem hajlik meg a tapsra a közönség felé, hanem előrejön a sok lámpától világított rivaldáig, egészen annak széléig, azon az oldalon, ahol a páholyban a császár feszíti rendjelekkel és kitüntetésekkel tarka-barkázott mellét. Elahát alig választja el pár méter az élet és halál urától. Ekkor a színésznő felemeli kezét, jelzi, hogy tovább akar énekelni. A színfalak mögött igazgató, rendező, színészek izgalomba jönnek s nem tudják, hogy Blaha mit akar. Ez a röglönzés nem volt programban.

És ekkor a színésznő az előbb előadott dal hangjain a következő strófát énekli:

„Megmondom én magának a királynak,
hogy ne higgyen ő az osztrák császárnak!
Adjon pardont minden kedves fiának
S a tizenhárom przemysli huszárnak!"

Az ének befejezése után könyörögve összekulcsolja kezét és mélyen meghajlik a császár felé, úgyhogy homloka majdnem a térdét érinti.

Pillanatra dermedt csend támad a a színházteremben. A meglepett császár és kísérete szoborcsoporttá merevedik. De majdnem kővé mered a rémülettől a színfalak mögött a színház vezetősége is. Agyukat pillanatok alatt megjárja, hogy erre a vakmerőségre csak egyetlen válasz lehet: a színházat becsukják, mert felségsértés történt benne, Blahát, az igazgatót és a rendezőt börtönbe hurcolják.

De azután a karzat felől elemi erővel kitör a lelkesedés, amely másodpercek alatt elborítja az egész nézőteret. Az emberek tapsolnak, kiáltoznak, sírnak...

Ferenc József int szárnysegédjének, s amikor az alázatosan hozzáhajol, halk párbeszédet folytat vele. Közben a síró, lelkesedő tüntetés tart a nézőtéren. Most... most mindjárt valami rettenetesnek kell történnie...

A szárnysegéd a színfalak mögé siet. Utasítást ad, hogy az előadást folytassák. Azután egyenesen a várba hajtat és táviratot fogalmaz a przemysli vár parancsnokához.

A táviratban közölte, hogy a császár-király megkegyelmezett a tizenhárom halálra ítélt székely huszárnak.

Gyárfás Jenő: Gábor Áron halála (részlet)

(A reprodukciók Bartha Árpád munkái)

MEGYEI

NÉPI MESTERSÉGEK

A CSE VIZE

Dr. Molnár István

A Nagypatak és az Ika völgye olyan a tavaszi napsütésben, mintha a smaragd színével permetezték volna be. A kaszálók üdezöld paletáját az erdőtakaró mélyebben csillogó színei koszorúzzák. Ebből a nyugalmat árasztó színharmóniából — múltba néző emlékként — emelkednek a völgyek ölelkezése fölé Ika várának zömök, szürke színű tornya. A patak mellett viszont — évszázadok találkozását jelzően — ott zakatol még néhány kedves kicsi patakmalom.

A táplálkozás egyik alapanyagának, a lisztnek az előkészítése a termelőtevékenység legfontosabb ágai közé tartozik. Azóta létezik, amióta az ember a kezébe fogott törökövel először zúzta szét tudatosan azokat a vadon termő gabonamagvakat, amiből az első pépes ételét készítette. Hosszú volt az út, amig a törökövektől eljutottunk a kézzel hajtott első malomszerkezetekig, de sok idő telt el addig is, amig ezek hajtására az ember izommunkája helyett szolgálatba állították a természet erőit is, a folyóvizet, a szelet és egyéb, korszerűbb hajtóerőket. A malom ezen a hosszú úton az ember nélkülözhetetlen, elválaszthatatlan munkatársa lett. Feltalálása a művelődéstörténetben a tűz gerjesztésének felismerése után egyik legjelentősebb lépésnek tekinthető. Nem csoda tehát, hogy e szerkezet megalkotásához, működtetéséhez annyi népi tudás és hagyomány kapcsolódik.

Az őrlés eszközei

Gyakran elbeszélgettem a Nagypatak völgyében élő emberekkel, különösen azokkal, akik vagy gyakorolták a molnármesterséget, vagy pedig elődeik révén állottak kapcsolatban a malommal. Minél gyakoribbak voltak ezek a beszélgetések, annál érdekesebben bontakozott ki az a különös világ, amelyre az itt lévő sok kicsi malmocska rányomta bélyegét. A felgyűlő hatalmas adattömegből a kutatás, a szakszempontú ismeretszerzés közben sok olyan anyag is feltárult, ami szélesebb körű érdeklődésre számíthat. Ennek tudatában állítottam össze ezt a kis néprajzi csokrot, amit az olvasó asztalára teszek. Teszem ezt azzal a szándékkal, hogy népi műveltségünknek erre a köznapiságánál fogva figyelemre alig méltatott régi kincsesbányájára rátereljem az érdeklődést, s egyúttal nyilvános köszönetet mondjak néhai Dezső Dénesnek, Kászoni Dénesnek, ifj. Virág Lajosnak, Beke Károlynak, Bajka Mihálynak, Orosz Simonnak és Péli Károlynénak a megörökítésre átadott értékes hagyományanyagért.

TÖRTÉNETI VISSZATEKINTÉS

A Csernáton-völgyi malmokról kevesen írtak. Orbán Balázs is alig tesz említést róluk, de ezekről szólva az Ika vára alatti malom múlt század közepi képét közli. Potsa József Háromszék megye című művének statisztikai adataiban 1890 táján Alsócsernátonban három, Felsőcsernátonban huszonhat molnár, illetve malom létezéséről tesz említést. Összehasonlítva e számokat a megyében ebben az időben tevékenykedő összes molnárok számával, kitűnik, hogy a csernátoni Nagypatak mellett működött a legtöbb kicsi patakmalom. A XIX. század végi Háromszék megyei iparágak közt a malomipar a harmadik helyen állott, a kocsmáros- és a csizmadiamesterség után következett. Ennek egyik alapvető indítóoka a földrajzi adottság volt: a folyóvízben szegényebb, de gabonatermelésre alkalmas medencének, illetve a környező hegyvidék földművelésre kevésbé alkalmas, de vizi erővel rendelkező tájainak egymásmellettisége, egymásrautaltsága. A Potsa által közölt huszonhat malom alig 4—5 kilométer távon a terep adottsága — „esése" szerint sokszor „egymása alatt" — egymáshoz közel követte egymást. Ma ezek közül alig 2—3 működik a mezőgazdasági termelőszövetkezet gondozásában.

BIRTOKLÁSI FORMÁK, ÖRÖKLÉSI SZOKÁSOK, JÖVEDELMEZŐSÉG

A régi csernátoni malmok közül néhány „az urak malma" volt, a faluban élő birtokos családoké. A Nagypatak felső szakaszán azonban a malmok jó része odatelepült törpebirtokos családoké vagy több rokoni kötelékben kívül álló gazdákból szervezkedett társulásé volt. Két általános birtoklási formát különböztethetünk meg tehát: a családi, illetve rokonsági tulajdonban lévőket és a „gazdák társaságának", illetve „malomgazdaságoknak"-nak „részes" malmait. Ez utóbbi tulajdonformáról a jelenkorra egy feliratos emlék is megmaradt a Gere Mihály malma kőpadján lévő szemöldökgerendán, így: ÉPÍTETTE az GAZDASÁG 1936 ba BARABASSAK MALOMBIROSÁGÁBA OLOSZ JÁNOS ÁLTAL. A családi tulajdonban lévő malmokról már több, az utóbbi időkig megmaradt malomlelirat tanúskodik.

Figyelemre méltó népi szokásjog szabta meg a malmok örökösödési formáinak változatait. A családi tulajdonban lévő malmot örökölhette — megegyezés szerint — a gyermekek közül egy is, de együttesen a testvérek is. Ha csak egy gyerek örökölte, az rendszerint a legkisebb fiú volt, aki otthon maradt a szülőkkel. Ez megnősülésekor a malom felét pereferumba, másik felét pedig az elöregedett szülőknek egészségükben, betegségükben való gondozásáért kapta és azért, hogy „tisztessèges temetésükről" is gondoskodjon. A családból kirajzott idősebb testvéreknek így erre nem volt gondja. Ezek örökségüket külső ingatlan részekből kapták meg. Volt olyan örökösödési szokás is, amelynek alapján a malmot a testvérek közösen örökölték — „részük lett a malomban". Egy-egy örökös a maga részét utódainak tovább oszthatta, aminek következtében a család ága-zása folytán a részek száma állandóan szaporodott, a részarány viszont kisebbedett. Kászoni Demeter apja például a tulajdonában lévő malmot egy olyan családtól vásárolta meg, amelyben negyven rokoni kötelékben álló részes, illetve résztulajdonos volt. Kászoni aztán azoknak részét rendre megváltotta.

A részes családtag a maga részét el is adhatta, joga volt hozzá. A nem családi keretben szervezkedő malomgazdaságok tagjai is részüket utódaiknak átadhatták, illetve felosztha tták vagy el is adhatták, aminek folytán az eredeti részek ez esetben is egyre aprózódtak. A különböző szervezettségű malomtársaságok, malomgazdaságok tagjainak tehát — az idők teltével — több-kevesebb része lehetett.

A malom ezelőtt drága volt, akinek része volt a malomban, ragaszkodott hozzá — mondják az öreg molnárok. Éppen ezért a jövedelemből kapandó részesedés nagyságának, mennyiségének a megállapítása igen fontos volt, amit több évszázados népi szokásjog szabályozott. Egy teljes malomrész tulajdonjogi alapegységét „részjog"-nak nevezték, amit egy köblös föld területéhez arányítottak, s ami esetleges továbbosztódás folytán kisebb részegységekre tagolódhatott.

A malom jövedelmezőségét annak egy évi termelési teljesítménye alapján kapandó vámgabona mennyiségével fejezték ki, köbölben számítva. (A pozsonyi mérő-köböl = 62,53 liter volt régebben a legáltalánosabban használt ürmérték.) Tehát a megőrölt évi gabonamennyiség után ahány köböl vám maradt — az adta a malom jövedelmezőségét. Például a negyven köblösnek nyilvánított malom évi jövedelme negyven köböl vámgabona volt. A részesgazdák — a nyilvántartott részjoguk alapján — ebből a mennyiségből jutottak természetbeni jövedelmükhöz.

A faluban lévő néhány malom jövedelme nagyobb volt, mint fent a völgyben lévő, kevesebb víz miatt kisebb teljesítményű malmoké.

A részesgazda a malomtársaság, malomgazdaság malmában haszonrészének erejéig ingyen, vám fizetése nélkül őrölhetett. „Csak addig őröltek neki, amig a részit lefuttatta, azután ő is a vám szerint őrölt." Az őrlési sorrendnél a molnár nem tett kivételt, a részesgazdák is a gabona malomba vitelének sorrendjében őröltek. Az egyes részjogokat a malomkönyvben nyilvántartásba foglalták. Vitás esetekben a malombíró döntött.

A molnárok a malom jövedelmezőségének biztosítása végett a környező falvakba is szekérrel „gyűjteni jártak." Ezek voltak a „béjáró molnár"-ok. Mindenik molnárnak megvolt a maga szekere és megszokott faluja. Az utód az elődöktől örökölte a falut is. A falvakba érkezésüket, ottlétüket, a lovak nyakára kötött csengettyű vagy széphangú lant, „a mónár csengettyű" jelezte. Olyan eset is volt, hogy egy-egy faluba több molnár is járt „gyűjteni". Mindeniknek más hangú volt a csengettyűje. A falu minden gazdasszonyának, gazdájának — ismeretség, családban lévő hagyomány, ajánlás, tapasztalat alapján — megvolt a maga kiválasztott molnára. Amikor az asszonyok meghallották a falu utcáin lassan végigvonuló molnárszekér lovainak csengettyűjét, s ha őrlenivalójuk volt, akkor kinéztek az ablakon vagy a tornác végén, s a molnárt „béhitták", hogy az őrlenivalót adják át neki.

GABONAGYŰJTÉS, ŐRLÉS, VÁM

A molnárok közt „az őrletőkért" nem volt nyílt versengés, s ritka volt a torzsalkodás is. Az őrletőik megtartása végett — néhány későbben ismertetett babonás cselekmény mellett — inkább arra igyekeztek, hogy „tisztességesen" vigyék haza a lisztet, azaz mind minőségileg, mind mennyiségileg jól őröljenek. Ha a molnár „elfecsérelte" az őrlést, vagy ha a zsák nem volt annyira „megdörökölve" — döngölve, mint ahogy kellett volna, akkor a következő alkalommal már „nem hitták bé", más, jobb hírű molnárhoz pártolt a megrövidített gazda. Ha valamelyik molnárról elterjedt a hír, hogy a gazdát igyekszik megcsalni, az őrletőjét hamar elvesztette. Az őrlető gazdának, de különösen a gazdasszonyoknak az egyes molnárokhoz való ragaszkodását azoknak emberi magatartása, természete is befolyásolta. Elsősorban derűs természetű, tréfás embernek kellett lenniök. Ha „talált a szó", akkor inkább volt őrlője, s rendszerint a gabona elvitelekor és a liszt hazavitelekor pálinkával is megkínálták.

A malommesterség legfontosabb tevékenysége volt az őrlés. Ennek módját alkalmazni kellett a gabonafeleségekhez, a fogyasztók kívánalmaihoz, a liszt felhasználási szükségleteihez. Hosszú idők folytán felgyülő molnártapasztalat kellett ahhoz, hogy a műmalmok elődjeként működő kicsi vízimalmok molnárai a mesterségnek ezt a sok „csínyját-bínját" kitapasztalják.

Régebben, a hengermalmok elterjedése előtt, „a kicsi malmokban mindenféle gabonát őröltek", búzát, rozsot, kétszerest, árpát, törökbúzát. A század első felétől azonban csak törökbúzát és árpát, búzát igen ritka esetb patak menti kicsi malm működtek, az összegy őrlenivalót gabonanen Amikor egyik fajta „ták", s azután „öntött sikat.

A jó búzáliszt „pu a minőségét a ládába pitották meg. A kivár a forgó és fekvő mal állító „rokkantó"-val tet „ráeresztés"-nek gonddal ügyeltek. őröltek „ünepit és n ünnepi őrleményből s lisztnek a készítések ságosan finomra azéri se aprózódjon el, s a ne hulljon belé a „li molnár nem vigyázo átejtődött szitáláskor korpától „veres" lett lyozták, hogy „a ko őrlést a gazdasszony régebbi termelésnél Meg kellett mosni, esepülepedőn — ki szánt búzát azonban sen. A kissé nedvese az őrlésnél kagylósa le, „fodrosodott". Ezt Az ilyen módon való nárt mindig figyelm

nyérnek való lisztet zonban tudta ,hogy a liszt langját a ter ki tudják szitálni. E róbb szemcséjű korp nyér barna lett. Az saját kenyérnekvaló mokban őröltették, után azonban csak

A kukorica őrlésé a lisztet milyen cél les" lisztet kellett a puliszkaszita „ej szemcséjű liszt kel meg", mert ha igen megtestette" (a lisz viszont túlságosan „ az őrlemény „lefutot lott össze a vízzel". meket „csak el kell darát ugyanis a viz úgy töltötték etetés

A vám az őrletés kezelése az idők fol vekig — az emléke jog szerint — egy nemű volt az —, e régi vékába tizenny liternek felelt meg, litert tett ki, „egy é ményben tehát 1/18-d évektől 1950 tájáig két liter volt a vámj val mérték. Ettől az zsa", s így a vámvé mázsa gabonát előbb ért őröltek. — A ga tenő méréséig a ga molnár és őrlető hogy a zsákban hán asszony tudta, hogy őrlésért, mennyi a kölcsönös bizalom v nak, de különösen a Tekintve ,hogy a — őrléssel a lis a zsák akkor is tele

Gyárfás Jenő

RNÁTON MENTÉN

ekintve, hogy a Nagy-ginkább csak egy kövei vagy malomba vitt zerint csoportosították. ", a követ „megpucol-l" — a garatba a má-

es kellett legyen". Ezt liszt tapintásával álla-erinti szemcsézettségét közötti távolságot be-yozták. Ezt a művele-ék, amire igen nagy en kétféle búzalisztet pit" (hétköznapit). Az k a kalácsot. Ennek a úzát nem őrölték túl-a búza haja, a korpa zitán való „átejtéskor" ba". Ha az őrlésnél a elaprózódott korpa is nkor a kalács bele a az őrlést úgy szabá-or legyen". Az ilyen kellett készítenie. A gyakran üszögös volt. re durgán — vastag . A kalácslisztnek zárították meg teljes-t búzaszem héja így obb darabokban vált k „fodor korpá"-nak. az asszonyok a mol-. A mindennapi ke-

vitte. Szabály volt, hogy „tele viszi, tele hozza a zsákot". Ha így történt, akkor nem volt semmi „zúgás". Vita csak akkor adódott, amikor a hazavitt zsák nem volt „merő". Két oka lehetett ennek: az egyik az, ha a molnár többecske vámot vett ki, mint amennyit kellett volna, s a lisztet a zsákban nem „dörökölte" meg jól — a másik ok az volt, hogy „nem minden gabona szaporított egyformán", s a zsák emiatt nem lett olyan tömött, mint ahogy a gazda elvárta volna. Előző esetben a molnár könnyen elveszthette az iránta táplált bizalmat, s ezzel az őrletőt is. Utóbbi esetben tisztázták, hogy milyen természeti körülmények miatt nem szaporíthatott úgy a gabona, ahogy az várható lett volna.

GONDOZÁS, JAVÍTÁS

E kicsi patakmalmokhoz kötődő népi jogszokások több oldalú megismerése céljából szólnunk kell még a malom fenntartásával, gondozásával kapcsolatos néhány kötelezettségről. — A részjogok megszabta járandóság szétosztása után fennmaradt vámgabonából fedezték a javítási költségeket, a fizetendő adót, s ebből kapta meg részét a molnár is. A kisebb javításokat a molnár is elvégezte, ha azonban nagyobb javítást kellett végezni, akkor a munkába a malomgazdaság tagjai is bekapcsolódtak. Közösen végzendő munka volt a malom körüli területnek áradás elleni védelme. Nyáron a malomárok tisztítását, iszaphányását és zsilipjei hompolását a megbeszélt időben együttesen végezték. Téli közös munka volt a malomárok és zsilip „jegelés"-e.

A nagyobb fagyok beálltakor a malomárokban „megszorul a víz", „zajlik a víz" „bekörmödzik" — vékony jégréteg keletkezik rajta, s ennek a megvastagodását meg kellett akadályozni, mert ha az árokban a víz fenékig befagyott, akkor befagyott a vízkerék is, s a malom nem működhetett. A jegelés tehát halaszthatatlan munka volt, amit „csigolyá"-ból — vesszőből készített nyeles jégmerő kasokkal végeztek.

MESE, HIEDELMEK, BABONÁK, SZÓLÁSMONDÁSOK.

Őszi estéken a Nagypatak felső szakaszán lévő malmok a szórakozás, időtöltés helyei is voltak. A közelebbi-távolabbi szomszédok összegyűlve kártyáztak, meséltek, vagy hallgatták az „alulróljöttektől" a falu híreit, eseményeit.

A mesék egyik legérdekesebbikét a malom eredetéről így mondta el Bajka Mihály. „A malom legelőbb az ördögé volt. Ő találta ki. Azelőtt famozsárba kalatyolták a gabonát. Azután kitalálták, hogy lapos kövön egy gombolyag kővel taszigálták a szemet. Az ördög osztán kitalálta az egész malmot, anak mindenféle szerkezettyét, csak éppen a „hajtóká"-t — tejkerázót nem találta ki. Ezétt az ördög örökké a kéreg (a malomkövet körülfogó káva) tetején ült, s az ujjával hajtogatta a gabonát a kőnek a likába, hogy mennyen bé a kő alá. Éjjel-nappal rendesen ott kellett üljön, s hajtogassa. — Az emberrel őröltek mindig. Erőssen unalmas vót így, s eccer réahagyta az emberre. Az ember is unta, s ezétt egy éccaka megfaragta a hajtókát, s akko lehetett elmenni. Az ördög ezétt a találmányért a malmot az emberre hagyta, s így az embernek gyült meg a baja vele. Ezétt nevezik a hajtókát az ördög pácájának".

Beszélgetés közben „praktikák" elmondására is sor került, amit a régi időkben hittek is — mondta Kászoni Dénes bácsi. Egy ilyen a sok közül: „Keresztapám erőssen praktikás ember vót. Ément reggé a kicsi fiával az erdőbe egy terü fáért. Megrakodtak. Nekifogtak pujiszkát főzni. A gyermek kérdi, mivel összük meg a pujiszkát? Tével — mondja keresztapám. De té nem vót suhutt. Eccé csak az öreg lekucorodott az egyik kerék mellé, s megfejte a derékszeget."

A fekete béka a régi molnárbabonák egyik gyakori szereplője, ami — hiedelmük szerint — sokban segített. Így, amikor a falvakba bejáró molnár „őrlőt" — gabonát ment gyűjteni, fekete békát vitt magával. Péli Károlyné ezt így mondta el: „A mónárok mind irigyek vótak egymásra, az őrlők miatt. Ezért fogtak maguknak fekete békát, hogy őrlőt szerezzen. Vót egy Bécás nevezetű mónár, akinek igen jó békája vót, s ezétt vót őrlője — de másoknak is vót. A béka olyan kellett legyen, mint a fekete tyúk. Beletették egy kicsi füles kosárba, befették fekete kalappal. A kosarat az első kasba (saroglyába tették, s letakarták pokróccal."

A „béjáró mónárok" a lovaik jó állapotára igen rátartiak voltak, különösen arra, hogy szőrük fényes legyen, csillogjon a napfényben. Valósággal versengés volt ezért közöttük. Bécás molnár lovai voltak a legszebbek — tartja a hagyomány — „azért, mert a lovak békáról itták a vízzel kevert lisztet". A ló szőrének fényességéért ilyen „praktikákat" is csináltak: — akasztott ember nadrágszíjából, amivel felakasztotta magát, egy darabot levágtak, s még a kicsi ujját is, ha kellett, s ezeket a lovak jászolának fenekébe szegezték. Ezekre kellett tenni a vízzel kevert lisztet, s akkor szép fényes szőrű lovak lettek.

A fekete béka segítő hiedelmének még egy esetét mondta el Péli Károlyné: „Az egyik erőss mónár, akinek fekete békája vót, egyedül ment csak az erdőbe, egyedül vágta az eszközfát a malomhoz, s egyedül tette fel a szekérre. Mikor bé-ért az erdőbe mindig kiáltotta: gyertek segíccsetek —, s a fekete békák segítettek emelni".

Az őrléssel, zsákolással, lótartással, molnárnéval kapcsolatos szólásmondások is feljegyzésre érdemesek. Ezek — a babonás hiedelmekkel ellentétben — a nép józanul látásának, humorának vagy erkölcsi érzékének a nyomán születtek. Íme ezek közül néhány:

— „Ha nem megy — nem vásik" — szokták mondani a régi molnárok a malomra, s a magu vigasztalására olyankor, ha nem volt őrlő, vagy ha nagyobb szárazság idején a malomárokban nem gyült annyi víz, hogy a vízkereket mozgásba hozza.

— „Az árvíz elvitte a dörökölő fát". — Ezt olyankor mondták, amikor az őrlető úgy találta, hogy a molnár kevesebb lisztet vitt haza, mint amennyi járt volna. A dörökölőfa egy rövid bot volt, amivel a zsákba töltött lisztet „megdörökölték" — tömítették. A megőrölt gabona — amint előbb láttuk — „lisztül megszaporodott", nagyobb térfogata lett, mint szemül, s ha a molnár nem dörökölte jól le, akkor „a zsák üressecskén maradt", a molnár a vámon felül többet próbált megtartani magának.

— „Könnyű a mónár lovának, mert tornyot eszik, s zavaros vizet iszik". — A lisztelő ládába a lefolyó liszt kúpot — „tornyot" formál. Hegyét a „liszt langja" képezi, oldalára a korpa folyik le. A molnár a lovainak lisztmerő lapáttal mindég ebből a lisztoronyból csípett le, s ezt a lisztlangot keverte a vízbe, amitől az zavaros lett.

— „Ha nappal jársz a lóval, éjjel mutasd meg a gagyád nekik", azaz a fényes szőrű lovat nem „csinálmánnyal" kell tartani, hanem rendes kúrálással, — mondták a század eleji felvilágosultabb molnárok. Ha nappal jársz a lóval, éjjel kelj fel, s adjál zabot nekik, mert amelyik molnár alszik éjjel, annak nem lesz fényes szőrű a lova.

— „Isten őrizzen meg a mónárleány feleségtől, útszéli fődtől, s rosszul járó zsebórától". (Lehet, hogy régebben fali órát, vagy egyebet mondtak.) A molnár lányából soha nem lett jó háziasszony — mondta Beke Károly — a malomhoz értett ugyan, de a házi dolgot nem szerette. Ez a tény a molnárcsalád tagjainak munkamegosztásából adódott: a férfiak nappal őrlőért jártak, s a malombeli munkát a fehérnépeknek kellett elvégezniök.

— „Amejik vén molnárnénak reszketett a feje, az azétt vót, met a lisztnek örökké elvette a langját". Az ilyen molnárné a lisztelőládából a liszt javát a zsákbatöltés előtt mindég kiszitálta, Hogy eközben rajta ne csípjék, állandóan kapkodta a fejét, lesett ki a malomajtón, hogy nem jön-e valaki. Egy életen át csinálva ezt, végül is „reszketőssé" vált.

Íme egy töredék abból az anyagból, ami a falusi kismesterségek sokrétűségéből a népi molnárságra vonatkozóan ad ízelítőt. Gazdag, feltáratlan anyag ez még a mi vidékeinken. Fokozunk kellene az ilyen irányú gyűjtőmunkát, hiszen nincs az a hegyvidéki falu, ahol kicsi patakmalmok ne léteztek volna, vagy még — ha szórványosan is — ne léteznének. Létezésük, megalkotásuk, működtetésük a népi kulturális alkotásmód több évszázados helyzetére, hagyományaira vet világot. Lényeges lenne tehát ezeket a még meglévő viziszerkezeteket felkutatni, s a már nem létezők nyomaival együtt térképre vetítve, a hozzájuk kötődő, ma még élő hagyaték- és hagyományanyagot rögzíteni. De igen fontos lenne a régi írásos emlékek felszínre hozatala is, a malomkönyveké, malomtörvényeké, falutörvényeké, a családi tulajdonokban rejtőző malmokra, malomrészekre vonatkozó örökösödési iratoké.

Csak egy kevés ügyszeretet szükségeltetne ehhez, s mennyivel gazdagabbakká válnánk népi hagyományaink ismeretében! Mennyi egyéni örömet, lelki felemelkedettséget szerezhetnénk magunknak, népi kultúránknak, magunk megismerésének ilyen irányú tevékenységgel is.

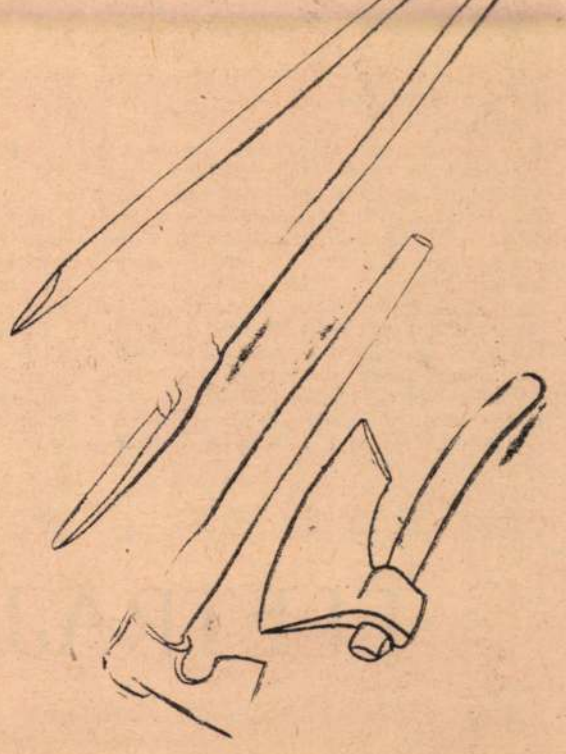

A kővágás, jegelés szerszámai

Felirat az egyik csernátoni malomban

GYÁRFÁS JENŐ

Nem hiszek a feltámadásban. A halottak úgy távoznak az élők sorából, hogy hovatovább annál jobban belopi emléküket a feledés. Csak azokat fedezhetjük fel újra és újra, akik nem is haltak meg soha. Létük értelmének, szellemiségüknek egy részét örökre itt hagyták a földön. Még akkor is, amikor fizikai mivoltukban megszűntek létezni.

Itt hagytak egy gondolatot. Egy találmányt, felfedezést, esetleg verset, regényt vagy festményt. Olyan valamit, ami már többé nem is az övék. Hanem az utókoré. Mindig azoké, akik éppen élnek, s akik által tud magáról az emberiség.

Gyárfás Jenő ilyen volt. Ember, aki itt élt, tengődött az életben hét évtizeden keresztül. S úgy lépett ki önmagából, hogy másik énje, a mű, az alkotás már akkor külön életet kezdett, amikor ő még fizikai mivoltában létezett. Már rég elfelejtették, halottnak hitték az embert, az alkotót, amikor a művet, az alkotást úgy tisztelték már, mint valami nemzeti ereklyét. Tetemrehívása szinte keletkezése pillanatától kezdve ott díszelgett az őt megillető helyen, a magyar festészet remekművei között.

1925-ös halála inkább arra volt jó, hogy felrázza azok lelkiismeretét, akik felelősek voltak érette. Az életművéért. Tulajdonképpen ekkor kezdődött meg művei megszerzéséért a hajsza. Ekkor kerültek legjelesebb alkotásai köz- és magángyűjteményekbe. Ezt a nagy reneszánszot, értékelésének ezt a nagy ébredését csak ideig-óráig tudta megakadályozni a világháború. Rá kellett újra irányulnia a figyelemnek, mert törvényez. Az emberiség nem tagadhatja meg saját értékeit. Mert önmagát tagadná meg általa.

Gazda József.

A MŰVÉSZ LEVELEIBŐL

Róma, 882 május 9-én Palazzo di Venezia

Kedves szüleim!

A napokban indítottam el a megyei ösztöndíj kikaphatása végett szükséges iratokat — eddig talán már rendeltetésük helyére is érkeztek.

Ha a kezüknél lesz — legczélszerűbb lenne a takarékpénztár által — a budapesti (Malvieux bank) céghez beváltás és tovaszállítás végett átküldeni — a mely cégnek egy kiállított ívére — itten Schmid és Nasthnál e két czég összeköttetésben van ily esetekben egymással-bármikor kiválthatom a nevezett összeget.

Igen kérném ezt mielőbb útnak inditani, mert már körülbelül nem szándékozom sokáig itt maradni — nehogy amiatt tervemben fennakadás történjék.

A napokban még Nápolyt és Pompeit szándékozom áttanulmányozni — és azután utamat hazafelé veszem, olyanformán azonban, hogy Génuát, Turint végül Bécset is érinteni fogom, azonban azt hiszem szeptember elejénél hamarabb nem tudok hazakerülhetni.

Különben jól érzem magam. — Meglehetős melegünk kezd lenni — ugyan rendkivül meleg időnk van, különösen, ha a nap lemegy, rendkivül nagyot esik a hőmérsék, amitől aztán igen sok egyénnek kedve kerekedik megfekünni az ágyat.

Igen nagy köszönettel vettem tudomásul, hogy Domokos bácsi örömmel ajánlott fel téglát, ha szükség leend reá — adják át érte addig is előzetes köszönetemet, amíg azt igénybe vehetném.

Különben, hogy vannak, mint vannak?! Még mindig olyan száraz idők járnak-e? — A kert fog-e bővelkedni gyümölcsel? Valamelyik fővárosi lapból olvastam, hogy Háromszéken gyümölcs meglehetősen várható. — Itt már esszük a cseresznyét, fügét és epret bővivel —, s bizony meglehetősen drágán. — A narancs is, ez a speciális olasz gyümölcs cseppet sem olcsóbb, mint nálunk, darabja 8—10 kra. — Egyáltalában a gyümölcsipar itten Olaszországban meglehetősen rosszul áll, finom fajgyümölcsöket egyáltalán nem látni a piacon. — Most különben a saláta idény van — úgy eszik itt, mint a malacok a cukorrépa levelét — csak úgy recseg bele úgy nyersen, amint az istenáldotta föld megtermette, még csak meg sem sózzák. — Különben meg kell adni, finom saláták vannak — olyan, hogy csak úgy olvad az ember fogai közt. — Iszonyúan meg tudják aztán bámulni, ha én úgy a mi szokásaink szerint — cukorral készítem el magamnak. — Itt mindenki maga készíti el vagy olajjal, vagy csak sóval — szóval ki mint akarja. No de elhagyom már, még meg találnák kívánni. — Különben ... hisz májusban volnánk? tán már az anyám veteményesében is díszelegnek duzzadó friss fejekkel. — De igen! egészen elszomorodtam, midőn hallottam a múlt levelekből, hogy azoknak a veteményeknek is megártott a szárazság — tán bizony Ferenc gazda rest volt, s meghájladt avval a bizonyos fehér és fekete képlettel megtöltött kád ott a vízkapu partján. — Remélem különben, hogy már kiújalták a nagy veszedelmet — és vigan zöldelve díszére törekednek lenni az anyám konyhájának. — Hát neked édes Bula lesznek-e az idén violáid, csináltál-e gyepszőnyeget virágos kertedből? Etelka is tudom már tisztítgatja azt a kis táblácskát, amit ketten csináltunk volt, s ültettünk ... — A veresek kitavaszodtak-e, illetőleg kiteleltek-e, lett-e belőlük gálickó... Eddig már a repkények is növögetnek, a tavalyiak nem fagytak meg?

No de mit is kérdezősködöm többet — de annyi van, az ember ha belekezd, se vége, se hossza. — Egy pár sort akartam irni, s tessék, belesültem.

Most pedig végül sok mindenféle jó kívánságot és csókot kiván mindnyájuk számára ide mellékelni

szerető fiok
Jenő

u. i. Nanyika egészséges-e?!

Petrovics Elekhez (részlet)

Sepsiszentgyörgy, 1916 8/1

... A müncheni évekből néhány tanulmányfej, s két nagyobb akt stúdium van még tulajdonomban, s egy Étterem vázlat, mely akadémiai nagydijjal lett kitüntetve.

Tovább a melékelt toll rajz stylusában 19—20 drb akt studium...

A Disznóölés festmény tulajdonomban van. Ennek felső része, mivel át lett festve, az elfödött fehér színek miatt megrepedezett. S mert a rajta levő alakok többnyire családom alakjai — vissza tartottam magamnak.

Utóbbi években a székely ágyúöntő Gábor Áron halála című történelmi tárgy foglalkoztatott. De mert a históríkus festményekre rossz idők jártak, félbe hagytam egy időre, s néhány hivatalos arcképet festettem — Háromszék és Nagyküküllő v. m. részére, Kossuth Lajos képét Sepsiszentgyörgy részére, másikat a vármegye részére.

Most pedig — a földi népek élethalál küzdelmének emez ideggyötrő két esztendejében — aggódva lesem a függöny legördülését.

A színek megszáradnak a palettán...

Lakos Alfréd festőművész és újságiró úrnak!

Sepsiszentgyörgy 195 (1905) Márczius 18.

Kedves Kolléga!

Jakab Ödön megirta, hogy dolgozom, tehát erre vonatkozólag az Ön erkölcsi felfogására bizatik a többi, s részemről nincs mit irjak.

Azonban egy dolog mégis van, amelynek tisztázása érdekel, s ez V-ik László. Ön itt megvádolja a Képzőművészeti tanácsot, és e megbizatásnak korruptiv jelleget mutatott be a nyilvánosságnak. Nagyon lekötelez tehát, ha tudat a forrással, ahonnan Ön ezt irni jogot meritett. Én úgy tudom, hogy ennek odaitélése rendes pályázattal, vázlatok benyujtása által történt, és nem kéz alatt, tehát korruptiv módon. Ha tehát nyilvánosan bemutatott vázlatom a kivitelre alkalmasnak találtatott, ez csak azt bizonyitja, hogy az nem volt rossz. Igaz azonban, hogy meglehetős hangsúlyozással lettem némely dolgoknak módositására utasitva udvariasan, mint pl. az udvari bolond elhagyására és a Biblia helyett a szentséghez utasitva — mely pedig az egész jelenet magva volt vonalban és gondolatban. De hogy ez rossz akaratból történt, hogy facsaros ajánlat is lehetett a tanácstól — okot szolgáltat az Ön cikke, feltételezném.

Igazat adok Önnek azonban a gyenge oldal emlegetésénél. Valóban eddig helytelenül a történelemmel bibelődtem. Lehet, hogy ezután magam is a spenóthoz térek, mert ez nem csak az agyat, de a gyomrot is kellemes emlékkel ingerli, s akkor módomban lesz egy hatalmas collectiót beküldeni akár ide, akár oda — végül is mindkét helyre inyenc gyomrú emberek járnak. Addig is azonban kérve teljes jóindulatukért vagyok kollégiális bizalommal:

Gyárfás Jenő

KORTÁRSAK A MŰVÉSZRŐL

„Úgy tünt fel, váratlanul és hirtelenül művészetünk látóhatárán, mint akárhányan az ég vándorainak; fényesen, ritka tüneményként, hogy aztán gyorsan eltünjék az ür ködében."

(Lyka Károly)

„...ha a Tetemrehivás nagyszerű kvalitásait meglátják és hangosan elismerik, egy új Munkácsynk fejlődhetett volna ki. Gyárfás korai művei mindig felrázzák a lelkiismeretünket, illetve az akkori illetékesekét, látva, mi veszett el e nagy talentumban."

(Lázár Béla)

„... a rendkivüli festőiség, a mély művészi kultúra, a tónusok ritkán látott finomsága biztosit szerzőjének elsőrendű helyet művészetünk történetében. Akkorák ezek az értékek, hogy bármely nagy európai múzeumnak diszére válnának."

(Lyka Károly a Karlovszky Bertalan arcképéről)

„Ha valamelyik nagy nyugati kultúrnemzet fiának születik, a világ legnagyobbjai közé emelte volna zsenije."

(Papp Domokos)

„Úgy beszéltek róla (Münchenben), mint egy fenoménről, ki egy pályaművével, mely egy reneszánsz szellemü faldiszitésre volt kitüzve, száznál több pályamü elől nyerte el a dijat."

(Stettka Gyula)

„Művészetünk e csillagával úgy vagyunk, mint az ég csillagainak sokaságával: tudjuk, hogy nagyok, de mást nem tudunk róluk. Legalább egyelőre."

(Lyka Károly)

„Ez ember érdekében orditani kellett volna. Föllármázni ezt az egész törpe, epigon korszakot, hogy Gyárfás Jenőt még most, életében, talán még életének meglehetős javában visszaadjuk a művészetnek."

(Lakos Alfréd)

„A megrendülésnek ebben a pillanatában, midőn a ravatalán fekszik Gyárfás Jenő, Barabás Miklós óta a legnagyobb székely művészember, nem tudjuk lemérni, a hideg ész boncoló eszközeivel elemeire szedni ennek a kolosszusnak az alakját, csak azt tudjuk, hogy nagy volt, messze kimagaslott azok közül a szűk keretek közül, melyek között életét élte."

(A Székely Nép búcsúztatójából)

„Ami érték megmaradt utána, csak arra elég, hogy neve örökre beiródjon általa a magyar festőművészet történetébe."

(Papp Domokos)

ÉLETRAJZI ADATOK

1857: ápr. 6-án született Sepsiszentgyörgyön. Apja: Gyárfás Sámuel tanító, majd városi pénztárnok. Anyja Császár Julianna.

1863—71: Sepsiszentgyörgyön végzi elemi, majd algimnáziumi tanulmányait.

1871: Ferenc bátyjával együtt beiratkoznak az akkor létesült budapesti Mintarajztanodába. Igazgatójuk: Keleti Gusztáv. Tanáraik: Izsó Miklós, Székely Bertalan és mások.

1873: Dijat nyer a Mintarajztanoda egy kiállitásán.

1875: Ujabb első dij az iskola kompozició-pályázatán.

1875: A Vasárnapi Ujság kezdi közölni rajzait.

1876: Tanári oklevelet szerez.

1876/77: Székely Bertalan művésznövendéke Budapesten.

1877. okt: Beiratkozik a Münchení Bajor Királyi Képzőművészeti Akadémiára. Tanárai: Wagner Sándor (1877—78), Diez (78—79), Gabriel Max (1880).

1879. Dekorativ tervezet étterem diszitésére reneszánszstilusban című munkájával akadémiai nagydijat nyer.

1879: Első nyilvános szereplése a budapesti őszi tárlaton (Tréfás fenyegetés, Munka után jó a nyugalom).

1879 Karlovszky Bertalan arcképe, a Tetemrehivás első vázlata.

1880: Első fog című festményét kiállitja Münchenben.

1880: Hazatér Sepsiszentgyörgyre. Műtermet épit.

1881: Első fog című képét kiállitják Münchenben, s vevőre talál a múzeum igazgatójában.

1881: A Képzőművészeti Társulat őszi tárlatán elnyeri a történelmi festményekre először kiirt 200, négyforintos arányból álló nagydijat. Novembertől 10 hónapon keresztül Olaszországban tartózkodik, ahol Velence, Fiume, Róma és Nápoly múzeumait, műgyüjteményeit tanulmányozza.

1883: Disznóölés című népéletképével sikertelenül pályázik Munkácsy Mihály 6000 frankos párizsi ösztöndijára.

1884: Az Első bál-t (szalonzsáner) hűvösen fogadja a kritika.

1885—94: Nem vesz részt újabb kiállitásokon. Szembaja a munkában is erősen gátolja.

1884: Illusztrálja Jakab Ödön Székely históriák című könyvét.

1887: Császár Bálint arcképe. Hivatalos portrémegrendeléseket kap.

1887: Illusztrálja Fekete Mihály gyermekverseit. A kiadás elmarad.

1887—97: Számos szépirodalmi próbálkozását közli a Székely Nemzet.

1895: Pax című egyházpolitikai képe nagy vihart kavar fel a budapesti tavaszi tárlaton.

1895: Kibővíti műtermét.

1896: V. László esküje című műve a Milleneumi Kiállitás bronzérmét nyeri.

1897—1917: Ismét nem vesz részt kiállitásokon. Családot alapit.

1900: Illusztrációkat készit.

1900-tól élete végéig, 25 éven keresztül festi az egyik főművének szánt, de a végén befejezetlenül maradt Gábor Áron halálát.

1905: Budapesti rajztanári állásért folyamodik a Kultuszminisztériumhoz. Kérését elutasitják.

1905: Augusztusban Angliába utazik ösztöndijjal.

1917: Utolsó izben szerepel a Képzőművészeti Társulat kiállitásán (Női portré).

1917—20: Több müncheni korszakában keletkezett festménye, rajza, kompozíciós vázlata került múzeumokba és magángyüjteményekbe. Ismét felfigyelnek rá, s fiatalkori munkáiért megindul a versengés.

1921: A Magyar festészet remekei kiállitáson nagy feltünést kellenek munkái.

1921: Megjelenik Lázár Béla Gyárfás Jenő című könyve. (Ernst Múzeum művészfüzetei, Ep. 1921, 15 kép, 32 lap.)

1924—25: Az erdélyi lapok megpróbálják feltámasztani. Terjedelmes cikkeket közölnek róla. Ő azonban megmarad továbbra is magányában.

1925. dec. 17-én hal meg asztmában és érelmeszesedésben.

Szerda, 1971. február 3.

Látni is lehet

KUND ABIGÉL TŐRÉT

MINDEN CSODA három napig tart. A hagyományos három napot túlélve sem maradt abba *Kund Abigél tőre* talányának továbbgyűrűzése a közvéleményben. A feleletre váró kérdés azonban módosult, így hangzik: miért maradt ki tankönyveinkből az előző nemzedékek közérzetének oly kedves *Tetemre hívás*?

Ha történetesen tankönyvszerkesztő volnék, szubjektív emlékeimet, szempontjaimat némi önfegyelemmel félretéve, valószínűleg én is kihagytam volna, s helyeslem, hogy kimaradt a hét évszázad magyar költészetének gyűjteményéből is.

A tananyag, amely az iskolákat kötelezi, nagy és napról napra növekszik. A pedagógia állandóan új módszereken töri a fejét, hogy megküzdhessen feladataival. A reformok tehermentesíteni iparkodnak gyermekeink tankönyveit és olyan ismeretekre, melyekre az ifjúság hozzáférhetően, szinte játszva szert tehet, miért pazarolnánk a tankönyv szűkre méretezett lapjait.

A HOZZÁFÉRHETŐ HELY Kund Abigél tőrének esetében a *Magyar Nemzeti Galéria*. Múlt századi festészetünket reprezentáló termeiben ott függ *Gyárfás* Jenő hatalmas méretű, hatásos tablója, mely romantikus-naturalista felfogással *ábrázolja Kund Abigél drámáját*.

(Egy idős műtörténész beszélte el egyszer, hogy ötéves korában látta a *Tetemre hívást* először, akkor még a Szépművészeti Múzeumban. Petrovics Elek, a múzeum nagyszerű igazgatója *jól tudta miért akasztja Gyárfás festményét feltűnő helyre*, mint ahogy a *Majálist* is olyan bravúrosan „rendezte el", készítette elő, hogy a környező termekből rálátást kapjon, magához vonzza a látogató szemét. A későbbi műtörténészre a *Tetemre hívás* döbbenetes hatást tett. Napokig felriadt álmából, nyugtalanította a szellemként lebegő fehér ruhás nő tébolyult tekintete, mozdulatának zaklatottsága. Ugyancsak őtőle hallottam, hogy a magyar film őskorában földolgozta ezt a krimihez hasonlítható Arany-balladát.)

Bármilyen is a szemléletünk, Gyárfás Jenő festménye mellett aligha lehet közömbösen elsétálni. Valamilyen benyomást, vonzót vagy taszítót, szinte ráerőszakol a nézőre. Agresszív, zajos piktúra. S ha hírét sem hallottuk a radványi sötét erdőnek, akkor is felkelti érdeklődésünket a történet végkifejletét ábrázoló jelenet felfokozottsága.

A VIZUÁLIS KULTÚRA elmaradottságáról sokat beszélünk, írunk mostanában. Képet nézni, látni, olvasni szintén a vizuális kultúra hatáskörébe tartozik. Nemrég egy húsznál több tudósból álló közösség gondos felmérésének alapján állapították meg, hogy a tudás 83 százalékát a pedagógia *a látással* adja át. Tér, forma, arányok, színek helyes pedagógiával való érzékeltetése kétségtelenül elősegíti a látáskultúra fejlesztését, a látás érzékennyé tételét. A vizuális nevelés ilyenfajta egyoldalúsága azonban azt a veszélyt rejti magában, hogy eltereli a figyelmet a művészi alkotás tartalmáról, mondanivalójáról. Élvezetes dolog elgyönyörködni a formákban, a valóság, a természet szövevényes apróságaiban, meglelni a formát egy málladozó fal vakolatának szeszélyes rajzolatában. A vizuális nevelésnek ez a módszere tagadhatatlanul gazdagít, szárnyat ad a képzeletnek.

Ámde a vizuális nevelés hatáskörébe vág a különböző művészettörténeti korok, korszakok nézőszemszögének helyes beállítása is. Mintha a vizuális nevelés kísérletezései közben ez a szempont háttérbe szorulna. Lehet-e a *Guernicát* elvontan, a történelmi eseményektől függetlenül, csupán a formák, a szerkezet, a ritmusok szerint élményeink, örök útitársaink közé raktározni, vagy Goya végletes feszültségű *1808. május 3.* című, démoni erejű tiltakozását egy nép szabadságának eltiprói ellen?

AZ ISKOLA nem tud falai közül tökéletesen felkészített növendékeket útjukra bocsátani. *Hűséges segítőtársai az iskolának a múzeumok.* S ha a pedagógus teherbírását meghaladja a múzeumok látogatása, a tájékoztatás, a vezetés feladata, rábízhatja növendékeit a muzeológusokra, akik örömmel vállalják a műtörténész népnevelő munkáját, hiszen ez is hivatásukhoz tartozik.

S itt van a tévé is, amely éppen legutóbbi képzőművészeti adásában ígérte meg a vizuális kultúra elmélyítésére törekvő programját. Ha ma még, mint egy ország szeme láttára, füle hallatára lejátszódó vetélkedőn kitűnt, ott tartunk, hogy fiataljaink nemzeti festészetünk alkotásait nem, vagy csak hézagosan ismerik, a vizuális nevelés sokágú, sokoldalú tervének átfogó kidolgozása rendkívüli tervszerűséget, következetességet igényel.

Azt hiszem, ha a tévé kameráinak keresztttüzében versenyző fiatal lány olyan célratörő logikával vallatta volna meg egyszer is Gyárfás Jenő festményét, mint az *„igen, nem, is"* feleletre korlátozott riportert, százat egy ellen, hogy a rejtvényt megfejti. Neki *a hivatott vizuális nevelő* hiányzott, aki valamilyen pedagógiai trükkel felkelti kíváncsiságát a *Tetemre hívás* iránt.

MÚZEUMOKBAN képeket vallatni, szóra bírni, egy-egy gesztusba, arckifejezésbe sűrített-rejtett titkot megfejteni, szórakoztató játéknak sem megvetendő, nem említve az egyéb szellemi hasznokat. S persze a nevelő, akár pedagógus, akár muzeológus, apa vagy anya, részt vehet és vegyen is ebben az érdekfeszítő játékban. Csak egyszer kell rájönni az ízére!

Dutka Mária

MAGYAR NEMZET
SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Szerda, 1971.

„A c

l

Heller pro ... kus s

Zajmérgezés, légszennyeződés, vízszennyeződés és még ki tudja hányféle civilizatorikus ártalom jelentkezik modern életünkben az ipari forradalom és a technika szédületes fejlődése következményeként. Van-e ezek ellen védekezés, meg lehet-e szervezni világviszonylatban a végrehajtási módozatok egybehangolását, el lehet-e hárítani azokat a veszélyeket, amelyeket ez a fejlődés magában rejt?

Szennyvíz-körforgalom

Közvetlen környezetünket, a szerves anyagokat előállító növényzetet és a bennünket körülvevő levegőréteget együttesen bioszférának nevezzük. „Ez a bioszféra a magasabb rendű életnek a Földön történt megjelenése óta most került először a végzetesnek tűnő veszély állapotába." Az ipari forradalom óta eltelt két évszázad csaknem 4 milliárd tonna széndioxidot juttatott a levegőbe — jelenleg az évi átlag 6 milliárd tonna. Az urbanizációs folyamat nemcsak a levegőt, hanem a vizet is szennyezi; a vízkészletek mennyisége egyre fogy. Ott tartunk ma már, hogy az ivóvízellátási célra elsősorban alkalmas felszín alatti vízkészleteink kimerülőben vannak és a nagyvárosok vízellátása egyre inkább a kétes értékű felszíni vizekből, például folyóvizekből, tavakból történik. Tel Aviv városában például a szennyvizet tisztítják meg a legmodernebb tisztítási technológiával, hogy *teljes egészében újra felhasználhassák* egy elképesztően különös körforgalomban.

Termikus szennyeződés

— Nemcsak a vízszennyeződés kémiai módjai jelentkeznek modern világunkban — mondotta dr. *Heller* László professzor, akihez kérdést intéztünk a civilizatorikus ártalmak leküzdésének lehetőségeiről. A professzor a Budapesti Műszaki Egyetem Kossuth-díjas tanára, a hőtechnika és energiagazdálkodás nemzetközi hírnevű szaktekintélye, a Heller—Forgó-féle légkondenzációs rendszer kidolgozója. Nemrég tért haza Japánból, ahol a modern élet egyik rendkívül érdekes jelenségével, az úgynevezett *termikus szennyeződéssel* foglalkozó tanácskozáson vett részt. — Tény, hogy modern berendezéseink, gyáraink működése nyomán egyre súlyosabban ránk nehezednek a civilizatorikus ártalmak problémái — mondotta Heller professzor. — A magam részéről a veszélyt jelző jelenségek ellenére sem hiszek abban, hogy a technikai haladás végzetes tüneteket rejt magában. A technika számtalan öröm és boldogság forrása, de még nem tudunk élni vele. Az ember telhetetlen, törekszik például arra, hogy szüntelenül és oktalanul növelje a járművek sebességét. Hogy ez milyen „melléktermékét" hoz létre, arra a legritkábban gondoltunk. Pedig ma már nem építenek repülőterek közelében, mert a hagyományos hűtési eljárás állandó ködöt borítana a repülőterekre. A folyóvizek ily módon történő felmelegedését nevezzük termikus szennyeződésnek.

Becsapják a halakat

Tudjuk, hogy a víz oxigéntartalma lebontja a kémiai, ipari szennyeződéseket. A felmelegedés azonban jelentősen csökkenti az oxigéntartalmat és a víz többé nem tudja leoxidálni a szennyet. A Rajnán például, amely Európa egyik legerősebben szennyezett folyója, ma már mindössze fél Celsius-fokú megelegedést engedélyeznek.

És éppen itt, a Rajnán jelentkezett először az a különös jelenség is, amely a halak, az ivadékok tömeges pusztulásához vezetett. A halak természeti környezetben a víz hőfokából tájékozódnak az évszakváltozásokról; a hőfokból érzékelik például, hogy mikor következik el a párosodás időszaka. Az utódok létrejöttével egyidőben megjelennek a folyóban a táplálékot nyújtó növények. Az erőművek és egyéb ipari létesítmények által előidézett felmelegedés becsapja a halakat: a magasabb hőfok miatt elérkezettnek érzik a párosodási idő-

---

Öt év alatt újabb 2000 ...

Csaknem egy... Budapest egé...

Budapest egészségügyének a IV. ötéves tervben előirányzott fejlesztéséről tájékoztatta a sajtó képviselőit kedden dr. *Bartha* Ferenc, a tanács vb. egészségügyi főosztályának vezetője. A terv szerint *csaknem egymilliárd forintot fordítanak a főváros egészségügyének fejlesztésére,* kétszer annyit, mint az előző ötéves terv időszaka alatt. A felszabadulás óta ilyen nagy összeget még sosem fordítottak a főváros kórházainak, egészségügyi intézményeinek fejlesztésére. A kerületi üzemek sem járultak hozzá eddig ilyen nagy összeggel, mint most. A Csepel Vasmű például vállalta, hogy *saját erőből korszerűsíti rendelőintézetét.*

A tervek szerint 1975-ig *1056 új kórházi ággyal lesz több Budapesten,* ezenkívül megépül a tervidőszak végére a dél-pesti kórház is, de csak a következő ötéves tervben helyezik üzembe. Ha a dél-pesti kórház ágyait is tekintetbe vesszük: 2000 ágy növekedésével számolhatunk a tervidőszakban. Az ötéves terv végére a tanácsi gyógyintézeti ágyak száma a *jelenlegi 15 166-ról 16 222-re növekszik.* Ez a növekedés azonban nem eredményez mennyiségi javulást, inkább minőségi problémákat old majd meg.

A tervidőszak alatt elkészül

GYÁRFÁS JENŐ

Gyárfás Jenő a magyar művészet meg nem oldott problémái közé tartozik. Munkái szétszóródtak, elkallódtak. Nevének fennmaradását majdnem kizárólag a Szépművészeti Múzeumban őrzött „Tetemrehívás" tartotta meg. Tragikus művészi sorsát nemcsak az magyarázza, hogy nem értette a közönség és a kritika megnyerésének útját és módját, hanem még inkább annak, hogy nagyon érzékeny művészi lélek volt. Hivatását a legszigorúbb komolysággal, valóságos prófétai elhivatottsággal fogta fel. Művészi feladatainak megoldásában tökéletességre törekedett. Egy-egy témáját számos rajzvázlatban, tanulmányban próbálgatta, magát a művet is több változatban festette meg. Müncheni tanulmányévei után, első nagy sikerének disszonáns hangjaitól megbántottan, a helyett, hogy Pesten tovább küzdött volna, visszavonult szülővárosába, Sepsiszentgyörgyre, s ezzel a további technikai fejlődés útját szinte bezárta maga mögött. Cserébe nem elégít ki az az elmélyülés, amit a művészi számkivetésében és későbbi munkáiban kapunk. Erdélyben festett művei a nagy nyilvánosság előtt ismeretlenek.

Gyárfás Jenő azok közé a szubjektíven alkotó művészek közé tartozik, akiknek élete és művészete teljesen összefonódott. Mögötte nem a szükségszerűség materiális kényszerítő erejét véljük felismerni, hanem a genie önmagával folytatott titáni küzdelmét, melyet külső okokkal nem is tudunk megmagyarázni.

1857. április 6-án született Sepsiszentgyörgyön, Székely nemesi családból származott. Ősei valamennyien a Szentgyörgyhöz közel lévő Léczfalván éltek, a család is innen költözött át később Sepsiszentgyörgyre. Édesapja Gyárfás Sámuel kiváló tudású ember. Megszerzi a tanári oklevelet a nagyenyedi Református Főiskolán és néhány évig tanít Sepsiszentgyörgyön a Református tanodában. Később a tanári állást otthagyja és birtokára vonulva gazdálkodik, majd megválasztják Sepsiszentgyörgy városa főpénztárnokának. Édesanyja Császár Julianna, szintén székely nemes család sarja. Három gyermekük volt, két fiú és egy leány: Ferenc, Jenő és Etelka. A fiúk már korán megnyilvánuló rajztehetségek. Édesapjuk a helybeli Mikó-kollégiumba adta őket tanulni. A tanárok hamarosan felismerték a gyermekekben rejtőző rajztehetséget, és külön foglalkoztak velük. A gimnázium elvégzése után a budapesti Mintarajztanodába kerülnek, ahol ez időben Székely Bertalan és Benczur Gyula tanított. Meglátják Jenőben a kiváló rajztehetséget és 1873-ban már önálló kompozícióra kap megbízást. El is készíti, a kitűzött jutalmat elnyeri, tárgyát azonban nem ismerjük. Mivel tudását itt is elárulja, 1877-ben állami ösztöndíjjal Münchenbe a festőakadémiára küldik. 1877. október 12-én beiratkozik a gyakorlati festőosztályra (20 éves volt ekkor Gyárfás), itt akarja rajztehetségét tovább fejleszteni. Bár a francia romantika jobban megban megfelelt volna komoly drámai tehetségének, azonban mint annyian mások, ő sem tudott ellenállni a müncheni iskola csábító igézetének. Az Akadémia igazgatója és vezető szelleme Piloty volt, a francia történelmi festők után fejlesztette ki teatrális stílusát. Pilotynak nagy mesterségbeli tudása, komponálóképessége volt, de a külsőséges hatásvadászat inkább ront a képein, mint előnyükre válik. Ilyen környezetbe került a fiatal Gyárfás Jenő Münchenben. A festőosztályon először Wágner Sándor volt a tanára. Naplójában ezt olvassuk: „Németül nagyon keveset tudtam, a Wágner iskolájába iratkoztam be, amit sohasem bántam meg. Akárcsak magyar iskolába jártam volna. „Nemsokára átmegy a Dietz osztályába, hogy ott a szerinte „flottabb modorral" megismerkedhessék. Az új környezetben gyorsan és meglepő erővel bontakozott ki a fiatal festő tehetsége. Ezekben a Münchenben eltöltött időkben (1877—80) nagyszámú, tussal és szénnel rajzolt tanulmányt készít. Főleg aktokat, amelyek érett formai felfogásról tanúskodnak. Rajztudása már itt kitűnik. Feljegyzéseiből megtudjuk, hogy ezekben az időkben rajzolja meg „A barát", „Az ősz" tanulmányfejeket, ekkor készíti el egy pályázatra mennyezettervezetét, majd az ösztöndíj elnyerése céljából a „Betlehemi Gyermekgyilkosság" című kartonját. A téma vonzotta. A Heródest körülvevő

Szépművészet
1944. I. rész

GYÁRFÁS JENŐ : KARLOVSZKY BERTALAN ARCKÉPE. (Budapest, Szépművészeti Múzeum.)

GYÁRFÁS JENŐ : TETEMREHÍVÁS (Budapest, Szépművészeti Múzeum.)

mozgalmas tömegben alkalma nyilt kompozícionális képességeit, a kétségbeesett anyák és durva katonák mozdulataiban, arcjátékában növekvő drámaiságát és kifejező erejét bemutatni. Vonzódása hasonló témákhoz működésének egész idejére jellemző, gondoljunk történelmi, vagy drámai képeire. Az ilyen témák választása nemcsak egyéniségéből következett, hanem korjelenség is volt. Azonban nemcsak tárgyválasztásában tekinthetjük ezt a művet előjátéknak; egyes arctípusok és arckifejezések későbbi főművén, a Tetemrehíváson is megtalálhatók. Ezek az alakok és kifejezések éveken keresztül foglalkoztatják, későbbi művein éretten jelennek meg, művészetének Leitmotívumaként tekinthetők. Bizonyítják a művésznek aggodalmas küzdelmét a forma legtökéletesebb kialakításáért, a művészi probléma legtökéletesebb megoldásáért. A müncheni tanulmányévek alatt festette „Az első fog" című festményét is. Először a müncheni, aztán a budapesti (1881) végül a brüsszeli kiállításon (1881) került a nyilvánosság elé, ahol a belga állami képtár igazgatója mindjárt az első napon megvásárolta a fiatal festőtől. Zártan komponált és kiválóan rajzolt zsánerjelenet, a kor divatja szerint. Festői képességei egészen rendkívüli hatással azon az arcképen ütköznek ki, melyet még a müncheni Akadémián, a Dietz-osztályán Karlovszky Bertalanról festett. Lágy, de biztos ecsetkezeléssel követi a formákat, s az arc szellemes jellemzését a nagyon eleven, szinte ideges kéztartásával tudja emelni. A budapesti Műcsarnokban 1879-ben állított ki először humoros tárgyú zsáner-képeket Tréfás fenyegetés és Munka után jó a pihenés címmel.

E művei s különösen Karlovszky portréja után kartársai nagy jövőt jósoltak neki, a jövő nagy festőjét látták benne. A sikertől buzdítva még a müncheni években hozzákezd a „Tetemrehívás" megfestéséhez, egyelőre csak vázlatokban. Főműve keletkezésének körülményeiről a következőket olvassuk feljegyzéseiben. „Ekkor írta Arany János a Tetemrehívás c. költeményét. A régi akadémia szomszédságában a Probst-kávéház volt a magyarság tanyája is. Ott voltak rendesen és sakkoztak Benczur Gyula professzor, Baditz apánk, Vágó, Kar-

GYÁRFÁS JENŐ : A TETEMREHÍVÁS I. VÁZLATA. (Sepsiszentgyörgy, özv. Gyárfás Jenőné tulajdona.)

lovszky Bertalan, Hollósy, Kardos. ez utóbbi legjobb barátom, Kopla Ferenc postás, Liendenviesen, aki Csakay Pál név alatt sokat írt. Mondom e nagyszerű férfiak között és velük gyermekeskedve olvastuk a rímes balladát, Arany János Tetemrehívását. És én azon hevenyészve, a Dietz-iskola flottabb modorában vászonra vettem a Tetemrehívás legelső vázlatát, minden előtanulmány nélkül."

1880-ban hazajött Münchenből, és szülővárosában Sepsiszentgyörgyön telepedett meg. A megkezdett nagy vázlat alapján fogott hozzá a „Tetemrehívás" végső megoldásához. A kép tárgya Arany János balladájának végső jelenete: Kund Abigél elméje megbomlik a vérző tetem előtt.

A kép a Műcsarnok 1881-i év őszi kiállításán került a közönség elé. Nagyobbára sikere volt. A festők között feltűnést keltett, a közönséget érdekelte, a kritika azonban keveset szólt róla. Az egyik legtekintélyesebb kritikus a főalakot ellenszenvesnek, az egész képet esetlennek tartotta. A kiállítás bíráló bizottsága mégis neki ítélte oda a Társulatnak akkor alapított „művészi nagydíját", 200 db négyforintos aranyat. Gyárfás ugyan tudta, hogy a művészeti nagydíj elnyerése kitüntetés számára, azonban a néma vagy méltánytalan kritika bántotta. Elvonult Sepsibe családjához, csöndes műtermébe. Inkább befelé élő ember volt, önérzetes, nem vágyott az erőszakkal kiverekedett sikerre, s a magányt keresve inkább magára vállalta erdélyi száműzetését. Ezidőben a képpel kapcsolatban olyan hírek terjedtek el, hogy a festő a feletti haragjában, hogy a képet az állam nem vásárolta meg, büszkeségből odaajándékozta a Nemzeti Múzeumnak. Mennyire nem értették meg, menynyire félreismerték a művészt! A képet valóban az államnak ajándékozta, de nem a harag, vagy a bosszú, hanem a hála vezette. Maga mondja, hogy a képet hálából az állam iránt, az élvezett ösztöndíjak fejében ajándékozta oda.

A művész négy változatban festette meg a képet. Az elsőt 1879-ben készítette s egészen vázlatos. Bárczi Benő virágos ravatalon fekszik, mögötte víziószerűen alakok rémlenek föl. Jobbról az őrültségében imbolygó, hátrahőkölő Kund Abigél néz szembe a halottal. A kép a vázlat frisseségét, merészségét és még bizonytalanságát viseli magán. A kompozíció frappáns, de a térbeli megoldás és az alakok elhelyezése még bizonytalan. Megoldatlan Kund Abigél térbeli elhelyezése is. A kép két részből van komponálva: az egyik oldalon rémüldöző parasztok és Bárczi Benő teteme, a másik oldalon, jelentőségéhez mérten egyedül emelkedik ki Kund Abigél alakja. Az első kompozíciótól teljesen eltér a következő, szintén 1879-ből. Ez már a végső megoldás alapgondolatát tartalmazza. Kund Abigél megbomlott elmével kilép a halottas szobából. Körülötte öreg parasztasszonyok, férfiak és gyermekek ijedten, megrendülve nézik. Ez a megoldás megmarad a következő két ké-

GYÁRFÁS JENŐ : FIATALSÁG ÉS ÖREGSÉG. (Budapest, Fővárosi Képtár.)

pen is, csak több alak szerepel és Kund Abigél kifejezése más. Kund Abigél második alakításában csendesen magábaroskadt, csak kidülledt szemei mutatják őrültségét. A harmadik vázlatban fölemelt karjai már szenvedélyesebb kitörést árulnak el, arcán az őrültségében mutatkozó vídámságot nem sikerül még teljesen megoldani. A negyedik és végleges megoldás a legsikerültebb. A művész a megütköző parasztok csoportját gazdagítja. A kép eddig kellemetlen elvágását megszünteti, úgy, hogy a szereplők egész alakban jelennek meg. A harmadik vázlat halottas szobájának pontos megrajzolása helyett csak sejtelmes félfényekkel világított szobát ad. Kund Abigél alakja itt már teljesen megoldott. Az őrültség borzalmas révületét nemcsak az arc, a kidülledt szemek, de a görcsösen vonagló kezek is kifejezik. A kép szerkezete ragyogóan van megoldva. Hátterében a halottas szoba mintegy szerkezetileg hozzátartozik a főalakhoz. A baloldali borzadó parasztok csoportja értetlenül és szörnyűködve áll a dráma előtt, nézői annak és a kép másik szerkezeti súlypontját alkotják. A festmény túlzott részletezése, pontos rajzolása azonban mintha a festőiség rovására menne. Ha visszagondolunk a Karlovszky Bertalan-portréra, ott elsősorban a festői megoldás és a színek érdekelték. Itt a festői összefoglalás helyett szinte elvész a részletek aprólékos kidolgozásában. Mindenesetre ez a mű életének és művészetének fordulópontja s talán kissé csalódása is.

Érzi, hogy nem értik meg, s ezért lélekben mind távolabb kerül attól a világtól, mellyel Pesten találkozott. Rapszódikusan nyugtalan lelkét talán szülővárosa megnyugtatja, és itt

GYÁRFÁS JENŐ : TANULMÁNY A DISZNÓÖLÉS-hez.
Budapest, Fővárosi Képtár.

ismét önmagára talál, mintegy elrejtőzik Sepsiszentgyörgyön. Azonban nem pihent, mint ahogy ez a köztudatban elterjedt. Állandóan fest. Mindig a tökéletesebbet kereste, sohasem volt megelégedve önmagával. 1882-ben olaszországi tanulmányutat tesz, ez azonzan alig hagy nyomot művészi fejlődésén.

1883-ban festi a „Tél öröme" című képet. Vidéki disznótor van előttünk, minden részletével. Mindent úgy vet vászonra, ahogy látja. A rajzos pontosságtól mindinkább távolodik, előadása festőibb lesz. Budapesten még abban az évben mikor készült (1883), Bécsben pedig a következő évben állítja ki. Ugyanebben az évben festi meg a „Bál előtt" című képet. Szentgyörgyi tartózkodása alatt egyik legjobban sikerült életképe ez. Két gyertyától világított belsőben szembefordulva fiatal barna nő áll báli öltözetben, melyen a varrónő az utolsó öltéseket végzi. Jobbról a mama, kezében „Bazár" című újsággal, távolabb egy gyermekleány nézi a készülődést. Előttünk asztal zöld terítővel s azon pipereszerek. A háttér sötét.

1894-ben nagyobb kompozícióra készül, címe: „Pax." Egyházpolitikai tárgyú kép, 1895-ben már ki is állítja. A kritika kedvezőtlenül fogadta, megfestett vezércikknek nevezték. A kép főalakja a magasba szárnyaló nemtő, kezében nyitott könyv „Pax" felirattal.

1895-ben a Temes megye által történelmi képre hirdetett pályázatra nyujtja be vázlatát. A kép „V. László esküje a Hunyadi-háznak" címmel kerül az 1896-i milleniumi kiállításra.

Ezután inkább arcképfestészettel foglalkozik. Háromszék megye részére megfestette I. Ferenc József, Erzsébet királyné, Kossuth Lajos, továbbá gr. Kálnoky Dénes, Pótsa József és Szentiványi Gyula főispánok arcképét, Sepsiszentgyörgy város részére Kossuth Lajost. Tőle valók Bodor Tivadar, a Székely Mikó kollégium volt főgondnokának, Cserey Jánosnénak (a Székely Nemzeti Múzeum alapítójának) Gödri Ferencné, Székely Györgyné és Imecs Mariska (ez utóbbi kettő pasztell) arcképei. Megfesti az EMKE nagy alapítóinak képmásait, a Brassói Magyar Kaszinó számára Rákóczit és Deákot, aztán a Háromszéki Takarékpénztár elnökeit és más előkelőségek arcképeit.

1900-ban Gábor Áron halálát ábrázoló történelmi tárgyú festményének első vázlatát készíti el. Szűkebb hazája nemzeti hősének akart ezzel emléket állítani. Több változatot készített. Tanulmányai, vázlatai, följegyzései arról tanúskodnak, hogy kiválót akart adni. Sajnos a képet nem fejezte be, és így nem tudjuk, hogy végső

GYÁRFÁS JENŐ: TANULMÁNY A „GÁBOR ÁRON HALÁLÁ"-HOZ. (Sepsiszentgyörgy. Székely Nemzeti Múzeum.)

megoldásban milyen lett volna. A kép igen nagyméretű, műtermének egész falát elfoglalta. A háttér erdélyi tájkép. A jelenet középpontjában a lováról lezuhanó Gábor Áront látjuk. Körülötte székely bajtársai sietnek segítségére. A képből, bár befejezetlen, Gyárfás komponáló ereje mégis elénk tárul. A festmény színeiben él, világos pasztell színek uralkodnak, szakít a müncheni barnás tónussal. Rajzban is erős, bár kevésbbé részletező, mint fiatalkori művein. A formákat összegzőbben adja.

Művészetének másik területe, ahol tehetsége megnyilvánulását látjuk és amelyet kevesen ismernek: a költészet. Ódák, Románcok, Balladák címen két kötetre való kéziratos verset hagyott hátra. (Vejének Domján Istvánnak tulajdona, Budapesten.)

Nagyon szép kézirat ez, szebbnél-szebb tollrajzokkal aquarellekkel és tusrajzokkal illusztrálva. Egyénisége itt is megnyilvánul, nemcsak azért mert képekkel díszíti verseit, hanem azért is, mert mintegy a már megfestett képeire utal. Filozifáló, gondolkozó lélek volt, a lét és nem lét kérdései állandóan foglalkoztatták. „Támad a buborék. majd szétpattan, enyész, ennyi a lét csupán, tán nincs is létezés." — Így kiált fel az „Élet-Álom" című költeményében.

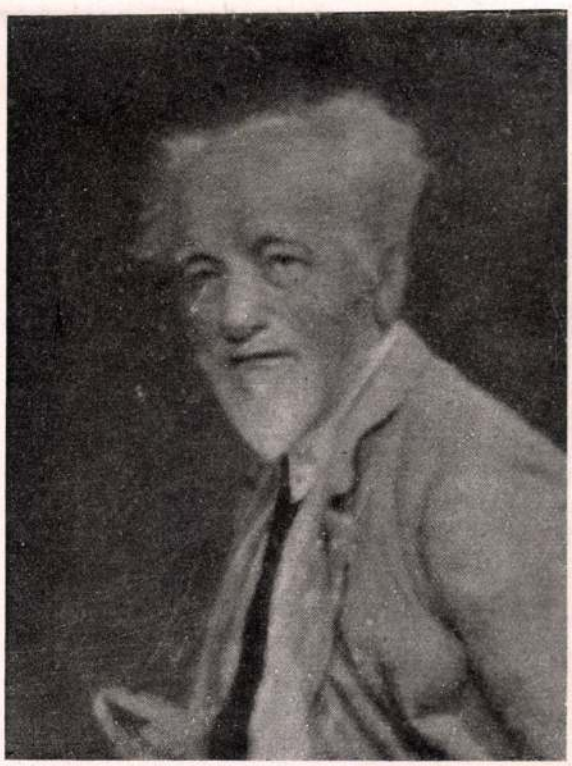

GYÁRFÁS JENŐ: ÖNARCKÉP.
Sepsiszentgyörgy, özv. Gyárfás Jenőné tulajdona.

GYÁRFÁS JENŐ: ERZSÉBET KIRÁLYNÉ.
Sepsiszentgyörgy, Székely Nemzeti Múzeum.

Kitűnő illusztrációkat készített a Dal a bimbóról, Ános Erzsi, A mostoha, A ravatalon, Dal a szép asszonyról című és még sok más költeményéhez. A Két nővér címen drámát is írt, ezt azonban nem kísérte rajzokkal. Illusztrálással korábban is foglalkozott. Rajzokat készített az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben c. kiadvány és Jakab Ödön Székely históriák c. műve számára.

Élete utolsó éveiben nagyobb kompozíciókat már nem fest. Családja körében él. Ekkor készült képinek tárgya is néhány kedves családi jelenet vagy csendélet. Ilyenek: Kertrészlet, Műterem előtt, Megbüntetve, Kertrészlet kacsákkal, Csendélet halakkal, Csendélet almával stb. A Műcsarnok kiállításán 1917-ben egy női arcképpel szerepelt utoljára. 1925. december 13-án, szülővárosában halt meg.

GYÁRFÁS JENŐ: NŐI ARCKÉP. (Budapest, Fővárosi Képtár.)

Gyárfás Jenőt képszerkesztő ereje, festői látása, rajztudása az újabb magyar festészet legkiválóbb mesterei sorába emelik. Nagykészültségű festő, de szárnyaló lélek is volt, az ecset mellett a tollnak is poétája. Egyéniségében sajátosan keveredett a drámai erő a lírai érzelmességgel. Ezzel magyarázható, hogy az a műve, a Tetemrehívás, amely nevét halhatatlanná tette, az egyik legszebb magyar ballada ihletének köszönheti létrejöttét. De — amint láthattuk — nem ez az egyetlen babér, mellyel a csaknem elfelejtett székely festőzseni homlokát övezhetjük. Nem tartozott az „egy dal" művészei közé, mint általában hitték.

KIRIMI IRÉN

nyirkos ágy, mely megpihenteti őket a starnbergi tó mélyén.

Kazinczy Gábor erőteljes és mintaszerü irályában leirva olvasám a szerencsétlen férfi életrajzát, ki Magyarország és Ausztria egyik történetirója, a magyar mondák és regék egyik első művelője és német nyelven ismertetője volt. A költő későbbi sorsával megdőbbentő ellentétet alkot a «Magyarische Sagen» első kiadásához irt előszó, mely a *boldog* Jettiről szól, kinek azt kivánja, hogy «boldog sorsa fenmaradna nemzetünk emlékezetében s századok mulva is ajkról-ajkra szállna a monda a boldog Jettiről». Ez 1824-ben iratott. Ma hatvan éve. A feledékenység hullámai is összecsaptak e szerencsétlen pár ember fölött. Jetti, kinek azt irja, hogy az élet «csillogó regeként uszik szemed előtt», — maga is rege lett. Egy fájdalmas emlékezet. Hősies önfeláldozása regévé finomul. És sajátságos, hogy Henriette, ki a villik tánczáról hallá a regét, talán vágyott maga is villi lenni, azaz boldog ara, kit a férjhez menetel előtt ér a halál szelid nyila, milyennel Homérnál Artemis ejti el áldozatát, és igy a menyasszonyi álom kiséri át az örökkévalóság rejtélyes világába, soha sem ment férjhez. Ő atyjának áldozta fel az élet legnagyobb kincsét: a szerelem jogát.

Föláldozta, és pedig eredménytelenül. Kövekkel terhelték meg ruháikat, hogy jobban biztositsák lenn maradásukat. Emberi kőszivek ugy is levonták már őket, kik a Helikon magaslataira törtek. Elolvastam többször e megható élettörténetet. Letettem és nem hagytak nyugodni ama sorok, melyeket az atya irt leányának, hogy «századok mulva is ajkról-ajkra száll a monda a boldog Jettiről.» Parancsszót hallék a monda a boldog Jettiről... És ime a dal, mely a starnbergi tó mélyéből... És ime a dal, mely áldozat az ő emlékezetének, ki érdemes arra, hogy beteljesedjék róla jóslatom:

«Zendülni fog még más költő dala,
Mely századokra messze szállana.»

*

Dal a boldog Jettiről.

Motto: A *szabaditó* halálban is egyesülve maradtak, kiket az *öldöklő* élet nem birt elszakitani. *Kazinczy Gábor.*

Rég dültél immár nyirkos sir ölébe,
Szegény atya, ki egykor ringatád
A vidám gyermeket és szép regébe
Foglaltad kebled hő imádatát.
Költő valál, kinek tündérmeséje
Való érzést ád röpke dalnak át.
Kivántad is, hogy zengjen valaha
A «boldog» Jettiről költő dala.

Mit ér az én dalom? óh boldog isten!
Törékeny tükör, mely a hű leány
Képét örökre meg nem őrzi híven.
S fénylő alakja benne halovány.
Mit ér a dal? ha gyenge és erőtlen,
Nevére is vet még homályt talán.
Nyögellő ének fájó panasza,
Mely elhal mint az est fuvallata.

Zsongó haboknak lágy melódiája
Nem oly ábrándos milyen ő vala;
Letört virágok rezgő illatárja
Nem oly mélabus milyen ő vala.
Örjöngő szélnek szörnyü jajgatása
Nem sírhat ugy mint Jetti bánata,
Forgó habok közt örvénylő moraj
Nem oly rejtélyes mint róla a dal.

Ki volt e Jetti? Költőnek leánya,
A kit körülvett *két* tündér világ:
Rang, fény, magas kör dicső ragyogványa,
Mely büszkén hordoz grófi koronát,
S a gondolatnak végtelen világa,
Mely örökléthez tiszta jogot ád...
Egy szív, egy lélek, ennek tüköre,
Sugárba vonta őt finom köre.

«Vidám» gyerek volt, igy hivá az atyja,
Ki esdve kérte, hogy szép regeként,
Milyennel őt álmába elringatta,
Uszszék a lét előtte, szórva fényt.
Vidám gyerek volt, a kit megragadt a
Villik regéje, vágyék ő azért
Villivé válni mint boldog ara,
Kit öröklétre álom ringata.

Szivének mélyén óh! meg is szülemlék
Rózsás világod, bűvös szerelem.
Atyja regéi, mint megannyi emlék,
Föléledtek a boldog Jettiben.
A Villi árnya, kit nem feledett még,
Kisérte utján, üldé szüntelen.
Mese-világ, varázsod vonz, sodor.
Mint Loreley ifját a habfodor.

S a sors ádáz kezével tört e szivre,
Hogy összezúzza azt kegyetlenül,
De minden roncsa ujból lelkesitve
Hűnek maradt meg és lángzón hevül.
Nem kedves ifját... árnya messze űzve,
Szivét nem birja szive enyheül:
De a szegény, sors-üldözött atyát
Kisérte Jetti uj hazába át.

Hon hontalannak, bujdosónak puszta;
Inség, nyomor sivatag tengere;
A fáradt lábnak sivár hosszu utja,
A búvár szellem elgyöngült szeme.
És ő, kit megtört nehéz éji munka,
Igazság utvesztőjén tévede.
Magyar hazáért szive sajga még,
Komor lett néki az idegen ég.

De üldözé a kérlelhetlen végzet,
Mely a remény zöld ágát adja át,
S az élet-út kanyargva addig téved,
Mig koldus-bot lesz kezünkben az ág.
Igy tartogatta ő a reménységet
A mig körülvevé nagy pusztaság.
De egy nem hagyta el, egy hű maradt:
Hű Jettije vezérlő jobbot ad.

A bágyadt láb helyett az útat látja
E hősleány, bár vérzi a göröngy:
A fáradt elmét híven gyámolitja,
Szemében csillan bár a fájó gyöngy;
Fürkész, kutat, buvárkodik tanulva,
Mert kenyeret nem ád a drága könyv.
Az ősz atya reményét veszti tán,
De küzd, de harczol még a hősi lány.

Öldöklő élet, e női kebelre
Mint szórtad gyilkos, mérges nyilaid',
A férfi munka súlyos, nehéz terhe,
Mint nyomta gyönge, szelid vállait.
A lejtő vonta, szeretet emelte,
Nem hagyta el még, fentartá a hit...
Öldöklő élet, leczkéd oly nehéz,
Ha az ember-szív hinni még merész.

És végre mégis... a lét rabbilincsét
Megrázták mindaketten hirtelen;
Büszkék valának leszállni az inség
Völgyébe az iszapos ösvenyen.
Megdöbbenének... hol, óh hol a hit még?
Ennek világa örök, végtelen...
A boldog Jettinek a Villi int
S ő könyes szemmel ég felé tekint.

Ott, ott a földön túl van a szabadság,
Öldöklő élet vagyon itt csupán!
A szív sebéből a nyilt kiragadják,
Egy gondolatra atya és a lány
Mohón ragadják meg a halál karját,
Villi-táncz lejt a Starnberg szép taván,
S kiket az élet el nem szakitott,
Még a halál is egyesiti ott.

Ott a viz-ágynak hűs, de lágy ölében
Pihennek ketten boldog-szabadon;
Az élet csalta meg őket eképen,
Miért is igért oly sokat nagyon?
De dicső arczod, Jetti fenn az égben,
Hű lelked tükre fénylik ragyogón;
S mely századokra messze szállana,
Zendülni fog még *más* költő dala.

HEGEDŰS ISTVÁN.

SZÉKELY TÁMAD, SZÉKELY BÁNJA.

Történeti beszély a XVII. századból.

Irta P. SZATHMÁRY KÁROLY.

I.

Az udvarhelyi hires várkastély legszebb részét lakta Székely Mózes, vagy mint akkor nevezték Mojzes, a főkirálybiró.

Emlékezetes hely volt ez, mert egy század előtt a székely fölkelés leverése alkalmából épittette e várat János Zsigmond fejedelem és «Székely támad» nevet adott neki; mig egy másik erőd délen, ugyancsak a székelyek elrettentésére, «Székely bánja» nevet kapott. Talán épen ez lehet oka, hogy Székely Mózes uram saját kedves élete párjával szemben sem igen merészkedett ezen ominózus helyen feltámadni — habár elégszer lett volna oka — és azért történhetik jelenben is, hogy oly lassan beszélget mindennapos vendégével, Maróty György alkirálybiróval, a kastély egyik bástyaszobájában, nyomorultan füstölgő fekete faggyu-gyertya mellett, melynek halvány világa kisérteties fényt vet az asztal mellett ülő két mogorva férfiu arczára és arra az épen nem mogorva tulipántos kancsóra, mely, habár a két pintet derekasan megüti, igen gyakran kérezkedik el a szögletben felcsapozott hordóhoz, melyben a legerősebb erdélyi bor, az ózdi kezdett lassu deficzitbe jönni.

Csodálatosabb ellentétet nehéz látni, mint minő e két férfiu, még külsejére nézve is, a mint igy szemben ül egymással. Az anyaszék főkirálybirája, mint ma mondanók főispánja, középnél kisebb termetü, de annál zömökebb és vállasabb férfiu, kit a jó isten oly gazdag hajzattal és szakállal áldott meg, hogy az egyik háta közepét, másik derekát verte és gazdag mivoltában alig engedett egy kis helyet Székely Mózes szemeinek és orra hegyének, hogy ember voltát villogó fényük és kilátásuk által tanusitsák. A kis emberen kissé szinehagyott zöld bársony dolmány volt, melyről rossz nyelvek azt beszélték, hogy atyja mentéjéből készitteté, ki, mint tudva van, azelőtt mintegy 30 évvel, habár rövid időre, Erdély fejedelme vala és mint ilyen hősileg esett el hazája védelmében a Barczaságon. Már akármi története lett légyen a zöld bársony dolmánynak: annyi bizonyos, hogy azok az ökölnyi ezüst gombok, melyek rajta fityegtek, valami ősi mentéről kerültek oda.

A mi már az alkirálybirót, nemzetes Maróty György uramat illeti, ez is igen régi, nevezetes familiából való férfiu volt és onnan kivülről, Magyarországról szakadt be ide még Báthory István idejében. Ő kegyelme ölesnél magasabb férfiu volt; igen hosszu, de annál vékonyabb tagokkal megáldva, melyekkel volt is elég baja, mert néha napján a lakomai asztaltársaság minden egyes tagjának sorban a lábára gázolt; kezeit pedig mások veszedelme nélkül gesztusra épen nem használhatta. Ha fekete és borzas volt Székely Mózes uram: Marótyénál nem lehetett savószinübb arczot látni; s még ebben is az a fátuma volt, hogy arczának összes vörös szinjátéka igen hosszu és változatos orrára volt konczentrálva, mely mint félig ért szegedi paprika csüngött le szája elé, mind annyiszor osztályrészt kérve a kancsóból is, valahányszor gazdája ajkai azt megérinték. A milyen gazdag volt szőrfélékben Székely Mózes: oly mostohán volt ellátva azokkal Maróty uram: a szakáll épen csak jelezve volt egy pár holdvilágszinü szál által; bajusza mindkét felől csak három-három szálból állott, de ezeket igen nagy gonddal ápolta, valamint szemöldeit is, melyek világoskék kiülő szemei felett a vöröses talajon csepüszinü iveket képeztek. Hogy meddig volt kopasz, meddig nem, azt éles szem is alig vehette észre, miután haja, a hol volt, egyenlő szinü volt fejbőrével. A mi öltözetét illeti, az valami török szövetből készült kaftány-féle vala, melynek eleje ferdén hajlott egymásra, apró, egymást érő pitykékkel ékitve és derékon bőrövvel összeszoritva.

Azt kérdhetné valaki: mit csinálhat ez az ellentétes két vitézlő férfiu a késő éjszakában?

Mi ezt megsugjuk, — a két vitézlő férfiu busul.

Haj, nagy és nehéz okaik vannak a búbánatra, a mint az a legközelebbi szóváltásból ki fog tünni, melyhez csupán annyit jegyzünk még meg, hogy a két jó urnak hangja is ellentétben volt egymással és gazdájával, lévén a kis termetü Székely Mózesnek medvééhez hasonlóan dörgő hangja, mig az óriási termetü Maróty hangja a kappané és páváé között ingadozott.

A szóváltást pedig, melyből a vitézlő férfiak kedélyállapotának és dolgaik titkos kulcsának nyomára jöhetünk: legczélszerübbnek látjuk következőleg osztani fel:

20. leg

Első kancsó bor.

Előbb csak artikulálatlan hangok hallatszottak.

— Hm hm, — dörmögött Székely Mózes uram.

— Haj haj, — sipákolt vissza Maróthy György.

Pár percznyi csend, melyet ujra Maróthy szakitott meg.

— Aj, haj! Több a baj, mint a vaj!

— Mi bajod kenyeres? — kérdi dörgő hangján Székely Mózes.

— Ne azt kérdd pajtás, hogy mi bajom van, hanem hogy mi bajom nincs, — fakadt ki végre az öles dalia, három szál bajuszát dolmánya szárnyával igyekezvén felszáritani a felhörpentett ózdi maradványaitól.

— De hát mégis?

— Aj, aj, ki tudná azt elmondani. Magad tudod, hogy a nagy Maróthy-jószágokat már régen elvitte a Patak; az a kis porczió maradvány, a mi idebenn Erdélyben még megvan, napról-napra süllyed; és bár a rossz világ azt állitja, hogy a torkomon ment le, a lábas jószágot pedig a koczka forgatta el: én tudom legjobban, hogy Simon Gergucz örmény adott reá ez ideig 530 tallért; és eb, a ki másképen ki tudja váltani, mint őseim tették — karddal.

— Karddal? — szörnyüködék Székely Mózes. — Hát hogy képzeled te azt kenyeres?

— Hogy képzelem? — kérdi Maróthy az első kancsót fenékig üritve és az asztalra csapva, — hát ugy ni, hogy a mikor jön reám az exekuczió, veszem ezt az ősi fringiámat, melyet valamelyik ősöm még mint bosnyák bán hordozott és olyat kanyaritok vele a felé a hitvány örmény felé, hogy a feje a lába közé esik. Igy ni!

AZ ELSŐ FOG. — GYÁRFÁS JENŐ FESTMÉNYE.

És a szerencsétlen ember, szokása szerint ki nem mérve karja hosszuságát: ennek szerencsétlen eredményeképen először is Székely Mózest ütötte fültövön, még pedig oly hatalmasan, hogy az egy nyekkentéssel az asztal alatt termett; de a mi ennél is nagyobb baj volt, hősies elragadtatásában leütötte a gyertyát is, miből az lett, hogy mindakét kenyeres pajtás négy lábu állattá változott, szitkozódva, keresgélve az elgurult gyertya után, melyet azonban nem oly könnyü volt a sötétben megtalálni.

A gyufát akkor ugy hitták még, hogy kéngyertya és állott olvasztott kénbe mártogatott fahasábokból; e szerint a két jó urnak aczélt, kovát, taplót kellett tarsolyából előkeresgélnie, azután körültapogatni a kandalló párkányát a kéngyertya után: csak igy juthattak ujból világossághoz, melyet azonban tovább is kerestek —

A második kancsó borban.

— Bolond vagy te komám, — kezdi a második kancsó megizlelése után Székely Mózes. — Hát megvesztél, hogy Simon Gergucz helyett legjobb kenyeres pajtásodat s mi több, a gyertyát is nyakon ütöd.

— Nem vagyok én bolond, — sipitja Maróthy, — a hetvenhetedik nagyapám sem volt az: hanem hogy hosszu kezüek vagyunk, az egész dicső familia, ugy hogy néha napján elér a kezünk egész Konstantinápolyig.

— No no, csak nenyujtogasd arra felé, mert bizony Rákóczi ugy rá koppint, hogy ha mézes lenne is beszopintod.

— Hej, a ki sarkon forgó vára van, csak lennék én fejedelmi utód, mint te: majd megmutatnám én, merre van a mándoki csere!

Erre mind a ketten egy nagyot és hosszut ittak.

Most már Székely kezdett el sóhajtozni.

— Haj, haj.

— No, mi bajod kenyeres?

— Ha én azt el merném mondani, — integet hátra az ajtó felé, mely az asszonyok szobái felé nyilott.

— Áh, ugy? — kérdezi nyujtott hangon Maróthy, miközben székét egészen a gazda mellé vonta, — értem, hát asszonyi dolog? Hát mondd el nekem sugva, hogy ne hallja az asszony. De előbb adj egy kancsó bort, mert már ez üres.

(Folyt. köv.)

A COLORADO CANYONJAI.

Az Egyesült-államok hatalmas köztársasága, honnan az ipar csodáinak egész seregéről jön át évenként a hir a régi világrészbe, a természeti csodákban is ritkitja párját. Itt van a világhirü Niagara-vizesés, itt élnek Kalifornia rengetegeiben a növényvilág leghatalmasabb óriásai, s a Yellowstone-park csodás vidékén az utazó a legbámulatosabb természeti ritkaságokat látja egybehalmozva.

E csodás tünemények közt a legelsők egyikének tartják, s teljesen méltán, a Colorado folyó hires canyonjait, melyeknek egy részletét mutatja be képünk az arra lakó indiánok harczias csoportjaival. A hatalmas Colorado folyó az Egyesült-államok középrészéből, a rengeteg nagy síkságból indul ki s nyugot felé haladva, a sziklahegység alján vonul el több száz angol mérföldnyire s a kaliforniai öbölbe ömlik. E folyó hosszu utján a szó szoros értelmében a mélységben váj utat magának, mintha csak a mi tordai hasadékunkat látnánk száz- és százszor annyi hosszuságra megnyulva, de pontjain szaggatott s szeszélyes alaku sziklákkal. Egymás tetejére lerakodott homokkő, kréta s agyagréteg, torony-, bástya- s házalakuakká változtatják a parti hegyeket s közöttök sziklahasadékokat váj a folyó oly nagy számmal s oly folytonosságban, minőhöz hasonló a földgömb más részeiben nem található. A lakosok a spanyol «canyon» névvel nevezik e hasadékokat.

Madártávlatból tekintve az egész vidék görbén elágazó fának tünik fel számtalan kis oldalgalyakkal. A Colorado folyó s mellékpatakai már legtöbbnyire nem is látszanak, csak a hasadékok irányából lehet folyásukra következtetést vonni le. A mindinkább mélyebbre, végül több ezer lábnyira süllyedő folyóra menni vakmeröség volna, de a sok vizesés miatt lehetetlen is sokáig haladni. Azok, kik kezdetben megkisérlették, hogy e folyón lehaladjanak, soha sem tértek vissza. A közelben lakó indiánok között babonás felelem vesz erőt ez elátkozott hely előtt. Sok, sok év előtt, lehetnek már évezredek is — igy beszéli a rege — nagy és hatalmas indián főnök uralkodott azon törzsek felett, kik a mai Arizona territoriumon laktak. Neje meghalt s őt a bánat emésztette. Mély fájdalma meghatotta Ta-owo-ats istent, eljött hozzá s tudatta vele, hogy neje egy jobb hazában lakik s elvezeti őt is oda, ha megigéri, hogy visszatértük után nem fog többé szomorkodni. S elmentek együtt a paradicsomba, az aranytermő hegyek közé. S midőn visszatértek, a hatalmas isten összegyüjtötte a vizeket, a patakokat s a hegyek havát s betolva az odavezető szoros utba, vad, tomboló árt képezett, mely minden vakmerőt halállal fenyeget, ki e szent helyre akar lépni.

védségre vonatkozó iratokat: engednék át azokat közlés végett. Az első füzetben Pulszky Ferencz amaz okokról ir, melyek nálunk az 1848-iki szabadságot előidézték. Szilágyi Sándor pedig néhai Szilágyi Ferencz hátrahagyott irataiból «Erdélyi ifjak iskoláztatása külföldi egyetemeken» czimü dolgozatot közöl. Ezt követi Márki Sándortól: «Forray András esete», adat a Hora-lázadás történetéhez. Jakab Elek pedig gr. O'Donel Károlyról, Erdélynek mult századi katonai kormányelnökéről ád terjedelmes közleményt. Gelich Rikhárd az 1849. márczius 5-iki szolnoki ütközetet irja le. Rényi Rezső a 64-ik honvédzászlóaljról emlékezik meg. Végül apróbb közlemények zárják be a tartalmas füzetet.

Százéves hirlap. A «Hermannstädter Zeitung», mely ujabban a hazafiasb erdélyi szász lapok közé tartozik, századik évfolyamába lépett. A lap első száma 1784. jan. 2-án jelent meg «Siebenbürger Zeitung» czimmel, Hochmeister szerkesztésében és egyszerü czimváltozással egész a mai napig futja pályáját. A százéves jubileum alkalmára ünnepi számot adtak ki, melyben Wertheimer Ede tanár irta le a lap eddigi történetét. A szerkesztést ujévtől kezdve dr. Persz Adolf vette át.

Az akadémiai jutalmak. Az akadémiai nagyjutalom (200 arany) és Marczibányi mellékjutalom (50 arany) az 1884-iki nagygyülésen az 1877—1883 évközben megjelent, a *bölcseleti tudományok* körébe tartozó munkák legjobbjainak fognak odaitéltetni. A főtitkári hivatal figyelmezteti az ily munkák szerzőit, hogy műveiket január végeig küldjék be, följegyezvén röviden, amit munkájok kiváló vonásainak tartanak. Azonban e figyelmeztetésnek koránt sincs az az értelme, mintha a be nem küldött munka, melyről a tagoknak tudomásuk van, nem pályázhatna; sőt ha az akadémia kiadásában jelent meg vagy könyvtárába már beküldetett volna: hivatkozás történhetik arra, hogy a beküldött munkával szerző pályázni kiván.

Pályázat szinmüre. Pálmay Ilka, a népszinház művésznője, 50 darab aranyat tüzött ki oly egész estét betöltő szinmüre, melynek főszerepe az ő számára van irva. A szinmü lehet bohózat, népszinmü vagy operette. A beküldés határideje márczius utolsó napja. A versenyművek a művésznő nevére, a népszinházhoz küldendők.

«Magyar királyi opera.» Ez hivatalos czime az operaszinháznak, mely befejezéséhez közeledik, s az őszszel meg is akarják nyitni. A nemzeti szinház operájának tagjait már a «magyar királyi operához» szerződtetik, s e hivatalos czim az ő szerződési iveiken van először használva. Az operaszinház páholyainak legnagyobb részét a főrangu világ előre sietett kibérelni.

A budai várszinház ügye. A belügyminiszter leiratban tudatta a főváros polgármesterével, hogy az operaszinház megnyitásával a budai várszinház nem maradhat a nemzeti szinház igazgatása alatt, se ez intézet tagjai nem játszhatnak ott, mert a nemzeti szinházban minden este igénybe lesznek véve. De a belügyminiszter kész oda hatni, hogy a várszinház továbbra is megkapja a segélyt ő felségétől, hogy a nemzeti szinház műsorát bizonyos feltételek mellett a várszinháznak átengedje, és hogy a nemzeti szinház tagjai a várszinházban vendégszerepelhessenek. Mindezt azon feltételhez köti, hogy: a főváros a várszinházat az eddigi támogatásban továbbra is részesitse; szinügyi bizottságot alakitson, s e bizottságba a belügyminiszterium és a nemzeti szinház intendánsa egy-egy tagot neveznek ki. A belügyminiszter felhivja a fővárost, hogy ezek szem előtt tartásával a várszinház jövő kezelése ügyében mielőbb hozzon határozatot, s határozatáról tegyen jelentést.

A kolozsvári nemzeti szinház ügyében a belügyminiszter enquetet hivott össze e hó végére Budapestre, mely e szinháznak kezelése, az igazgatóság szervezete s a deficzit megszüntetése fölött fog tanácskozni. Az enquetebe a miniszter meghivta a szinházi választmány elnökét, gróf Esterházy Kálmánt, maga a választmány pedig Szász Béla és dr. Groisz Gusztáv által lesz képviselve.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Petőfi-társaság közülése. Nyolczadik évi közülését tartotta e hó 6-án a Petőfi-társaság az akadémia disztermében. A tárgyak sorozata vonzó volt, a közönség nagy számmal jelent meg, és érdekkel kisérte végig az ülés folyását, melyben a legnagyobb érdeklődést Jókai költötte, kit nemcsak olvasni, hanem mint felolvasót hallani is élvezet.

Komócsy József alelnök tartotta a megnyitó beszédet, hódolva Petőfi emlékének, melynek e társaság is egyik kifejezője. *Szana* Tamás terjeszté elő a titkári jelentést, mely bevezetésül a szépirodalom ápolásának szükségét emelte ki, a mit a társaság a vidéken rendezett felolvasó ülésekkel is elősegiteni kiván. Kikelt az izlésrontó, selejtes irodalmi vállalkozások ellen is, melyek titokban tenyésznek és sok helyen kiszoritják a tisztességes irodalmi termékeket. Ezek ellen is hatni akar a társaság szépirodalmi müvek kiadásával. Igy adta ki Reviczky Gyula «Ifjuságom» czimü költeményfüzérét s Bodon József «Az életből» czimü elbeszéléseit. Pár nap mulva ismét jelenik meg két kötet: «A vármegye szava» Kvassay Ede regénye s a «Természet után» gróf Teleki Sándor rajzai. Ezekkel együtt 35 kötetre megy a már kiadott kötetek száma. A mult évben a társulati vagyon 900 frttal gyarapodott; ehhez Pozsony városa ötszáz forinttal, négy uj alapitó pedig száz-száz frttal járult. A titkári jelentés vége kegyelettel emlékezett meg Petőfi buzgó német forditója: Fest Imre elhunytáról, s bejelenté és üdvözölte az ujonan választott tagokat: Dóczi Lajost és Jakab Ödönt, valamint a már elébb tiszteleti taggá emelt Frankenburg Adolfot.

A felolvasások sorát *Bercsényi* Béla kezdte meg, *Beniczkyné Bajza* Lenke «Az első vihar» czimü sikerült elbeszélésével. A szerző maga is jelen volt, s a közönség tapsaira föl kellett állnia. A költői fölfogással irt elbeszélés egy fiatal leányról szól, kit boldogsága előtt egy tengeri vihar temet el. — *Tolnai* Lajos tanulmányát: «Báró Eötvös József mint regényiró» *Komócsy* olvasta föl. Csak töredékét hallottuk ezuttal egy nagyobb dolgozatnak, s ebben azzal a kérdéssel foglalkozik Tolnai, hogy Eötvös irodalmi hatása mért nem volt nagyobb, mért nem támadt fényes sikerei daczára utána egész iskola, és irány. Részben a kritikáknak tulajdonitja ezt, melyek Eötvöst nem méltatták ugy, mint kellett volna. Másrészt pedig Eötvöst sokkal magasabbra ragadta költői lelkülete, hogysem szavát jól meghallhattuk volna. Tanitásai, intései, óvásai, nyugtalan, izgatott vigasztalásai Tolnai szerint olyasformák, mint egy széles folyam tulsó partjáról felénk kiáltozó ember figyelmeztetései. Tolnai legjobban felmelegszik akkor, ha Eötvös emberszeretetét ecseteli. Elmondja, hogy mily mély hatással voltak kedélyére az emberiség szenvedései s mily költőileg tudott ezeknek kifejezést adni. Eötvöst mindenkor az összes emberiség nyomora hatotta meg. S mig a nagy költők rendesen saját hazájuk szenvedéseit érezték át, Eötvös tudott érezni az egész emberiségért. Ez az oka aztán, hogy tisztán speczifikus magyar regényiróvá, ki mély nyomokat hagyott volna maga után, nem válhatott.

Ifj. *Ábrányi* Kornéltól ismét Bercsényi olvasta föl «A király és költő» czimü, eszmékben tartalmas költeményt, melyben a király és költő lelkének ellentéte van festve, s élénk hatást tett.

Jókai maga olvasta föl «Barak Hageb asszonyai» czimü elbeszélését, mely az ülést megkoronázta. A humor játszi szinei, a költői fantázia és az elbeszélés virtuozitása egy pillanatra sem szünt meg uralkodni a hallgatókon. A kelet fényes világából mondott mesét Jókai a koarezunok szultánjáról, Barak Hagebről, kinek 365 felesége volt, de hadserege nem, mert ugyan száz lovas katona sem tudott annyi gyönyörüséget szerezni a szultánnak, mint egyetlen asszony. A szomszéd szultán, Szidi Akmed meg is verte egy csatában Barak Hageb mezitlábos katonáit; de este előálltak az asszonyok, bajuszt ragasztottak, dárdát fogtak, kiálltak az ellenség ellen, s az egyik feleség, a késdobáló Zibella, még Akmed szultánt is megölte s megverték az ellenséget. Hageb ezért az asszonyoknak olyan szabadságot adott, minővel a férfiak birtak. Most már minden nő szeretett volna Hageb szultán felesége lenni. Egy Mohamed nevü szultán hat hugát, négy nénjét ajánlotta neki feleségül. Hageb azt üzente erre: «Nem kell nekem a hat hugod és négy néned, de küldd el nekem feleségül az — anyádat. Mert nekem bölcseségre van szükségem.» S ugy történt, a Hedsas 1222-ik esztendejében, és Barak Hageb dinasztiát is alapitott.

A fölhangzó zajos tetszészaj lecsillapulta után Komócsy elnök rövid zárszóval rekesztette be az ülést.

Délután 2 órakor a társaság tagjai a Szikszay-féle vendéglő első emeleti éttermébe gyültek társas ebédre.

A magyar tud. akadémián az uj évben először tartott ülésben szokás bejelenteni egy csomó pályaművet, melyeknek beküldési ideje ó-év napján mult el. Január 7-ikén történtek e bejelentések, összes ülésben, melyen *Pauler* Tivadar elnökölt.

Deczember utolsó napján tizenkét pályázat határideje telt le. Minden pályázatra jött versenydarab, legtöbb a szinművekre és költeményekre. A gr. *Teleki*-féle vigjátéki pályázatra érkezett 23 darab; a gr. *Karácsonyi*-féle drámai pályázatra 46, de «A korcsmáros fia» nem küldvén jeligét, nem fog pályázni. Igy járt a Nádasdy-jutalomra (elbeszélő költemény) jött 21 közül «Kajzó Andris» szintén. A *Farkas-Raskó* jutalomra (hazafias költemény) van 28; a *Gorove*-féle dijra (modern realizmus) 2; Lévay-dijra (Kölcsey élete) egy; az «*Athenaeum* nyomda által adott 100 darab aranyra (a magyar hirlapirodalom története) nyilt pályázat lévén, egy ajánlat történt Ferenczy József részéről. Az 500 frtos *Lévay*-dijra (szarvasmarha és istállózás) szintén nyilt volt a kérdés, s erre dr. Moder Tibor, Szántó Menyhért és Dömény József küldtek müveket. A *Sztrókay*-féle dijból két kérdést tüztek ki: a pénztartozások kérdésének megoldása; erre 3 versenymü jött; a másikra pedig (a bünkisérlet és bevégzett cselekvény tana) szintén 3, a *Bézsán*-jutalomra (differenciál egyenletek) 2, a *névtelen* mérnök ezer forintos dijára (csekély esésü folyók szabályozása) 3.

Ezek bejelentése után az első osztály tartott ülést és *Hunfalvy* Pál foglalta el az elnöki helyet.

Goldziher Ignácz tartott ezután magvas értekezést «A muhammedán jog eredetéről.» Az iszlam földén a muhammedán jogot, az egyházi jogot tanulja mindenki, a ki tudós, vagy uhlema akar lenni. Az iskolák oktatásának is ez központja. De foglalkoztatja a muhammedán jog a müvelt világ tudósait is. Renan Ernő az arabok szellemi életének jellemzése alkalmából többek közt azt állitja, hogy a muhammedánok között oly nagy fejlődési fokra emelkedett jogtudomány (fikh) az arab genius sajátságos terméke, melynek megteremtésében nincs része semmi idegen befolyásnak. Goldziher fejtegetésében azt a feladatot tüzte ki, hogy Renan ez állitását czáfolja, s kimutassa, hogy a muhammedán jog alakulására a legelső lökés oly körökből eredt, melyekben a római jog tanulmánya keleten nagy virágzásban volt.

A hirlapirók nyugdijintézete a közönség figyelmében részesül, s adományok folyvást érkeznek. Harmadfél éve hogy alapitották, s a mult év végén összes vagyona meghaladta a százezer forintot. Már csak mintegy 14 ezer forint nem kamatoz, s igy az intézett kamatjövedelme meghaladja a négyezer forintot, ugy hogy az intézet saját bevétele a tagok dijaival együtt már most évi tizezer forintra tehető. Az intézet további gyarapitása, minthogy az elért eredmény még koránt sem biztositja a kitüzött czélt, állandó gondja mindazoknak, kik ez intézet élén állanak. Az eddigi eredményben sok érdeme van Visi Imrének, ki mint titkár annyi fáradsággal működött, s az intézet létrehozásában is nagy tevékenységet fejtett ki. Most, mint a «Nemzet» szerkesztője, nagy elfoglaltsága következtében lemondott a titkárságról.

MI UJSÁG?

Az országgyülés mind a két háza e hó 10-kén tartotta első ülését az ünnepi szünetek után. A képviselőház ülésén se képviselő, se hallgatóság nem volt számos. Nagy csend uralkodott, s a ház tudomásul vette a kormány jelentését a bukovinai magyarok telepitése ügyében, azután elhatározta, hogy hétfőn megkezdi a költségvetést. Egész más képet nyujtott a főrendiház. Az megtelt egész a szorongásig; a méltóságos urak egy része helyet sem kapott, csak álldogált, sőt alig tudtak helyet szoritani a képviselőház jegyzőjének is, ki áthozta a képviselők ama nevezetes üzenetét, melyben ismételve felszólitják a főrendeket, hogy bölcs megfontolás után még egyszer tárgyalják a keresztények és zsidók közti polgári házasságról szóló törvényjavaslatot és járuljanak hozzá. Ez a törvényjavaslat gyüjté össze oly rendkivüli nagy számmal a főrendeket. Egy nagy részüket soha sem lehetett még látni a muzeum márványos falu termeiben. A főpapok a primással együtt ismét teljes számban voltak. Katonai egyenruhák is tüntek föl. A teremben nagy mozgás uralkodott. *Szögyény-Marich* László elnök azzal nyitotta meg az ülést, hogy harminczhét uj főrendü tagot jelentett be, kik a királyi meghivó leveleket bemutatták; aztán 79 oly folyamodványt, melyek királyi meghivó levelek kieszközlését kérik. Vannak ezek közt osztrák főurak is: Lichtenstein, Schwarzenberg, Windisgrätz, Trantmannsdorf herczegek, Althann, Schaffgotsche, Wolkenstein, stb. grófok. Bejelentett azután sok bizalmi szavazatot, a melyeket a házassági törvényjavaslat elvetéséért küldtek; továbbá kérvényeket, hogy a főrendek utasitsák vissza a képviselőház ujabbi üzenetét. Gr. *Cziráky* János is egész sorozatát mutatta be az ily kérvényeknek, melyek hozzá érkeztek, s mikor ő belefáradt, gr. Cziráky Béla olvasta a többi kérvény czimét; még azután többen is nyujtottak be ily kérvényeket. Ekkor jelent meg a képviselőház egyik jegyzője, *Rakovszky* István, s felolvasta azt a bizonyos üzenetet. Fagyos nyugalommal hallgatták; még a szokásos udvarias éljenek sem kisérték, mikor távozott. Most mindjárt eljött az alkalom, hogy a főrendek két pártja összemérje erejét. Az ellenzék azt kivánta, hogy a képviselőház üzenete ne adassék oda a hármas bizottságnak, hanem a nélkül tüzessék napirendre. A másik párt pedig a mellett volt, hogy ha bizottsághoz nem akarják küldeni, hát adjon be az ellenzék sürgősségi inditványt a tárgyalásra. De az ellenzék nem adott be ilyen inditványt, mert annak elfogadására kétharmad többség kell, az pedig sok; de a törvényjavaslat pártolói sem tettek ily inditványt, mert az ő czéljok ha-

nem szereti mutogatni annyit; de azért mi mindennel rá nem veszik, s mennyi szeretettel tudják kényszeriteni, hogy hát lássuk, mennyiben van az a nagy dolog. Mert hiába mondják az ujabb orvosok, hogy a fogzás nem veszedelmes állapot: az anya, meg mindenki, a ki csak szereti a kicsinykét, aggodalomtól szabadul meg, hogyha végre a szép piros iny bársonyán ott tündöklik szerencsésen egy akkora fehér pontocska, mint a riskása hegye.

Ez a családi nagy esemény vonzó és kedves hatásu festményhez nyujtott anyagot *Gyárfás* Jenőnek, e jeles fiatal művészünknek. Az életteljes elevenségü kicsit a mama szeretettel kényszeriti, hogy megmutassa a nagy titkot. Az öreg dajkának is oly igazi az öröme. E három alak a valódi benső élet melegében olvad össze, habár korban és érzületben oly különbözők. A kép gyöngéd, érzelmes, derült, és nem is a sokszor felhasznált alkalmakat és motivumokat ismétli.

A képzőművészeti társulat nagyérdemü elnöke, Ipolyi Arnold püspök, e társulat közgyülésén rendesen oly megnyitó beszédeket tart, melyekkel a hazai festészetnek és müvelőinek nemcsak egyévi eseményeire mutat rá, hanem művészi irányokat is megjelöl, és lelkesit a tisztult, az igazán művészi czélok iránt. Legutóbb kemény szavakkal itélte el, hogy festőink menynyire a kirivó külsőségekben szeretik keresni az eredetiséget és mennyire a betyáros és csapszéki világból akarják feltüntetni a magyar népéletet, a helyett hogy benső igazságra törekednének. A tudós főpapnak nagyon igaza volt. Sokra ráillet megrovása. Illusztrálja Gyárfás e festménye is, hogy mily egészen más hatása van az igazi élet, a bensőség feltüntetésének, mint a duhajkodó betyároknak és fokosnak, mordálynak.

Gyárfás Münchenben készült el e festményével, s ott állitotta ki először, aztán a brüszszeli tárlatba került, a honnan nem is jött vissza. Maga a kiállitás igazgatója szerezte meg a fiatal művésztől, a kinek akkor ugyanott az Arany balladájához, a «Tetemre-hivás»-hoz festett drámai nagy műve is ki volt állitva. Gyárfás az ifjabb festői nemzedék ama gárdájának egyik kiválója, melytől annyi reménynyel várjuk a magyar festészet előrevitele mellett még egy hazai festészeti műirány szép kezdetét. Alig két éve, hogy a «Tetemre-hivás»-sal, e drámai kompoziczióju művével feltünt s a műcsarnok egyik diját is elnyerte vele. Azután Olaszországba ment tanulmányait folytatni. Jelenleg pedig otthon, Sepsi-Szent-Györgyön tartózkodik, hol alkalmas műtermet rendezett be, s hol az idei őszi kiállitásra «A tél öröme» czimü nagy életképet is festette.

Ez a képe, melyet most mutatunk be, annyira megtetszett a külföldön is, hogy a legelső franczia képes lap, a «L'Illustration», mint külön nagy mellékletet adta ki uj-évkor, a legjelesebb metszők egyikének, Pannemaker-nek művészi vésője után. Derék, fiatal festőnknek külföldre jutott festményét igy ismerhetjük meg itthon is, legalább másolatban.

LACZI-KONYHA.

Beh furcsa szó! Vajjon mi köze lehet egymáshoz Laczinak és a konyhának? De csakis a szabad ég alatti konyhának! S miért épen csak annak?

Megmondom.

Mikor a czéh-tagok közös étkezésre gyülnek össze, vagy a gazdák farsangi mulatságot csapnak, — azt *lakozásnak,* — az egybekelési ünnepélyt *lakodalomnak,* a lakodalmi vigasságot *lakzinak* nevezik.

A falusi magyar ember, kivált hajdan, de többnyire mégma is, megszokta hivatni a lakziba minden atyafiát és ismerősét; össze is gyül azoknak minden ija-fia. S azokon felül még mennyi a kapunál, kerités körül, az udvaron s benn a házban is az ajtó mögött ácsorgó hivatlan vendég!

Szégyen volna, ha valaki éhen maradna. A hivatlan vendégek kendőbe, zsebbe, kalapba, bögrébe gyüjtik a nekik nyujtott étkeket; a meghivottak számára ékesen teritenek. Legtöbb esetben ugy a tánczolóknak, mint az étkezésre szűk a kis magyar ház. Azért előre sátrat ütnek az udvaron. A házbeli fehércselédség már több nappal a lakodalom előtt elkezdi a fonott kalácsot, kenyeret és egyéb süteményeket késziteni; — a lakodalom napján folyvást izzó a kemencze; — a konyhán nem férnek a segitő asszonyek, — ott leginkább a levest, töltött káposztát, forditott kását és egyéb főtt ételeket rotyogtatják nagy fazekaikban. Hát a bográcsost, — a mi elmaradhatlan, — meg a szép pecsenyéket hol készitsék elég mennyiségben, hogy egyszerre minden elkészüljön, és frissen legyen feltalálható?

Konyhát rögtönöznek a szabadban, — és ezt nevezik *lakzi-konyhának.*

Erről aztán lakzi-konyha nevet nyert általában a szabad ég alatti konyha.

És e tősgyökeres és jellemző szót az azt nem értő városiak elcsavarták Laczi-konyhává.

Térjünk vissza a jobb lakzikonyha szóhoz! Az a Laczi-konyha olyan esetlen, mintha az olajos korsóból ó-Lajos-korsót csinálnánk vagy mint mikor a tudatlan ember Gari Bandinak irja Garibaldit.

BOLGÁR EMIL.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Hunfalvy János egyetemes földrajza. Nagy terjedelmü és alapos tudományossággal irt munka első kötete hagyta el a sajtót, átalános egyetemes földrajz, melynek első része e czimet viseli: «*Dél-Európa, különös tekintettel a néprajzi viszonyokra*», irta dr. *Hunfalvy* János. Az akadémia támogatásának köszönhető e hézagpotló nagy munka, melynek további részét mindenki érdekkel várhatja, kit a földrajzi és ethnográfiai tudományok érdekelnek. Öt kötetre van tervezve a munka, s örvendetes, hogy oly jeles tudós foglalkozik annak megirásával, mint Hunfalvy János. Vázlatos, száraz földrajzi tankönyvekben nincsen hiányunk, de a földrajzi anyagnak élvezetes modorban való előadása annál kivánatosabb. Az első kötet Európa átalános földrajzi állapotával ismertet meg, aztán áttér a részletes előadásra. A Balkán-félsziget, mely szomszédságánál és kereskedelmi összeköttetéseinél fogva annyira érdekes ránk nézve, tüzetesen van leirva, minden országával, lakosaival, társadalmi és egyéb viszonyaival együtt. Nincs mellőzve a történelmi mult se. Ezt követi Olaszország, majd Spanyolország. Tehát az első kötet Európa három déli félszigetével s azok népeivel foglalkozik. Teljes képét terjeszti elő mind a földnek, mind a rajta levő életnek. A vonzó és világos előadás nemcsak ismereteket nyujt, hanem a száraz adathalmazoktól is megkiméli az olvasót. A földrajzi nevek kiirásában a tudós szerző nem követi a különféle nemzetek helyesirása szerinti ingadozást, hanem a török, szláv, stb. eredetü neveket, sőt az ókoriakat is magyarosan irja. E tekintetben eddig nálunk a német helyesirás volt az irányadó. A kötet 48 nagy ivre terjed, s végül névmutató jegyzékkel van ellátva. Kiadta az «Athenaeum» nyomdai társulat; ára 5 frt. A második kötet tárgyalja majd hazánkat; a harmadik Európa többi országait, a negyedik Ázsiát és Ausztráliát; az ötödik Afrikát és Amerikát. Tudományos irodalmunk egyik diszéül igérkezik a nagyméretü munka.

Dávid király zsoltárkönyve, az őshéber eredeti szöveg alapján, a legjelesebb értelmezők és forditások s főleg a Vulgata egybevetésével, magyarban versekre irta Kálmán Károly. — Ily czim alatt jelent meg azon teljes magyar zsoltár-forditás, mely egy fiatal kath. pap által eszközölve, a m. tud. akadémia egyik mult évi osztálygyülésén is bemutattatott s ott a felolvasott mutatványok által osztatlan és méltó figyelmet ébresztett. Valóban e forditás két tekintetben előnyösen különbözik az eddigi magyar zsoltárforditásoktól; először az által, hogy a héber eredetiből történvén, hűség tekintetében az eddig legjobb magyar forditást, a Sz. Molnár Albertét is felülmulja; másodszor az által, hogy a forditó szabadon választván versformáit és mértékeit (mig ellenben Szenczi Molnár a Goudimel-féle franczia dallamokra szabta azokat), nemcsak igen változatos s az egyes zsoltárok tárgyainak és hangulatainak megfelelő formákat és rhythmusokat alkalmazhatott, de többnyire magyar dal-rhythmusokat, ugy hogy versei többnyire igen szépen s könnyen énekelhetők. A forditó nyelv átalában költői nyelv, zamatos és fordulatos, meglátszik rajta a szeretetteljes gond, mely nem hagyta őt addig pihenni, mig a legalkalmasabb, néhol nehezen kezelhető, formát meg nem találta s azt a legkitartóbb műgonddal, csinnal és izléssel ki nem dolgozta. Vallásos költészetünknek nem csekély nyereségeül számitjuk e kötetet, mely a Franklin-társulat nyomdájából külsőleg is a beltartalomhoz méltó diszszel került ki; s hiszszük, hogy az nemcsak az egyház férfiainak, hanem mivelt hölgyeinknek s átalában minden vallásos és az örök szép iránt lelkesedő léleknek kedves ajándék s nemcsak asztaldisz lesz. A kis nyolczadrétben 20 ivre (320 l.) terjedő kötet ára 2 forint.

Az «Athenaeum» kiadásában jelentek meg: «*A honfoglalás éve,*» irta Salamon Ferencz. Jeles tudósunk amaz érvei és polemikus felszólalásai vannak e füzetben, melyekkel a honfoglalás időszakának meghatározásában a 898-ik év mellett foglal állást, s az ezredéves ünnepély idejét is e szerint kivánja megállapitani. — «*Vad-virág és kerti virág*», franczia novella levelekben, forditotta Sphinx, ára 40 krajczár. — «*Paedagogiai encyclopaedia,*» különös tekintettel a népoktatás állapotára, mely a nevelés-tudomány szótárát adja ugy, hogy az átalános és részletes paedagógia, didaktika, lélek-, erkölcs- és gondolkozástan, valamint a művelődés és paedagógiai történelem főbb részleteit betürendben közli. Segédkönyv tanitók, nevelők, szülők és iskolai előljárók számára. Az egész körülbelől husz füzetben jelenik meg, s több tanférfiu közreműködésével Verédy Károly szerkeszti. Most a második füzet (az «associatio idearum» kifejezéstől a «bonne» szóig) jelent meg s ára 30 kr.

«Ifjusági Iratok Tára» czimü vállalatra hirdetett előfizetést a középiskolai tanáregylet. Kilenczszáz előfizetőnél több érkezett, a mi nem sok ugyan (mert egy kötet ára csak 50 kr.), de a költségeket födözi. Négy kötet lesz az első sorozatban: u. m. «Magyar föld» Jókai Mórtól, «Odysseus viszontagságai» Szász Károlytól, «Az állatország páriái» Herman Ottótól s «Zrinyi a költő» Beöthy Zsolttól.

«Fény és árnyak», egy kötet elbeszélés Harmath Lujzától, ki a szépirodalmi lapokban közölt novelláiból válogatott ki négyet, s azok csinos kiállitásu gyüjteményben jelentek meg Kolozsvártt, a «Magyar Polgár» nyomdájában. A könnyed tollal irt elbeszélések: «A játszótárs,» «A kettős sirhalom,» «A hullámok közé,» «Öt év multán.»

«Csesztve község története és leirása,» irta Kálnay Sándor. E 68 oldalra terjedő monografia Nógrádmegye egyik csöndes községéről állitja össze szorgalmasan a meglevő adatokat és hozzájárul amaz átalános adatgyüjtéshez, mely nehány év óta történetirásunkban a monografiákkal örvendetes lendületet vett. A történeti adatok mellett közli a község jelenlegi állapotát, jövedelmét, termesztvényeit, egyházi és iskolai ügyeit. Csesztve jelenlegi birtokosai a Majthényi és Madách családok, s az «Ember tragédiája» költője, Madách Imre is többször tartózkodott itt. A füzet ára 50 kr, s a jövedelem a községbeli katholikus és lutheránus iskolák javára van szánva.

Folyóirat. A heraldikai és genealogiai társaság «*Turul*» czimü közlönyéből, melyet b. Nyáry Albert és Fejérpataky László szerkeszt, ismét bő és érdekes tartalmu nagy füzet jelent meg, melylyel egyszersmind az első évfolyam is be van fejezve. Első közleményében Deák Farkas mutatja be «az első magyar czimertant,» mely 1695-ből Páriz Pápaitól maradt fent «Ars Heraldica» czimen. Ezt követi Nagy Iván tanulmánya a kisasszonyfalvi Istvánffyakról; Fejérpataky czikke a Chapy-czimerről és a sárkányrendről, szinezett nyomásu czimer-rajzzal együtt; Komáromy András közleménye a kis-rédei gr. Rhédey-családról; Szendrei János pecséttani adatokat szolgáltat; Tagányi Károly folytatja az országos levéltárban őrzött vagy földjegyzett herczegi, grófi, bárói, honossági és nemesi oklevelek jegyzékének közlését. Ezek a nagyobb közlemények, melyeket számos kisebb kisér. Meg kell emlitenünk a füzet diszes kiállitását és rajzait is. A társaság tagjai az évi tagdij fejében kapják a jelesül szerkesztett folyóiratot, melyből évnegyedenkint jelenik meg egy-egy füzet.

Uj folyóirat. «Hazánk» czimen történelmi közlöny indult meg, havi füzetekben Aigner Lajos kiadásában: Szokoly Viktor és Abafi Lajos szerkesztésében. Az első füzet öt ivből áll, közérdekü közleményekkel. Julius és augusztus havát kivéve, minden hóban hasonló terjedelmü füzet jelenik meg. Előfizetési ára egész évre 6 frt, fél évre 3 frt.

Az uj folyóirat a szatmári béke utáni (1711-től) eseményekre vonatkozó adatokat gyüjt össze, s föl is kéri mindazokat, kik e másfél századból hadi, politikai, művészeti, közművelődési adatokat, naplókat birnak, vagy pedig egyes szereplőkre vonatkozó leveleket, akár proklamácziókat, a nemzetőrségre, hon-

nép nem csak el nem fogadta a hitujitás elveit, de sőt azok ellen fegyveres kézzel is kész volt sikra szállani. Már 1525-ben megtörtént az első fegyveres csoportozás, a Zürich-kanton határán levő Kappel helység határában, a hol a katholikus hit mellett megmaradt öt őskanton a református kantonok ellen fegyveres táborba szállott. Ekkor azonban még nem folyt polgárvér; a békére hajló reformátusok vezérférfiainak sikerült elkerülni az összeütközést.

A béke azonban csak fegyverszünet volt. 1531. október 9-én egy nagy fegyveres csapat rohanta meg a református kantonokat. Zwingli, a ki életével s vérével is kész volt megpecsételni a mit szóval vallott, — megfuvatta a harczi kürtöt, maga is kardot kötött, lóra ült s mielőtt szövetséges társaik megérkeztek volna, elfogadta a most már kikerülhetetlen harczot. Ősi helvét harczmodor szerint, sulyos parittyakövek hajitásával kezdődött a csata — s egy kő Zwinglit magát is oly erővel találta, hogy lováról lefordult s még ott a csatamezőn, a kappeli téren, egy körtefa alatt lehelte ki bátor lelkét e szavakkal: «a testet meg lehet ölni, de a lelket nem!»

Lelke valóban nem öletett meg; bár a csata ott elveszett, s Zwingli holtteste, a győzők birtokában maradva, eretnekül négy felé vágatott, megégettetett s hamvai szélbe szórattak, — tanai halála után még sokkal jobban terjedtek, mint életében.

A svájczi reformácziót ugyan mások fejezték be, nevezetesen Kálvin, a genfi prédikátor s a helvét hitvallás is későbbi mű; de — különösen a hitczikkekben — a Zwingli nézetei maradtak az irányadók.

A magyarországi protestantizmusnak is az ágostai és a helvét hitvallás lettek két részre osztói s irányzói. De bár az utóbbiak közönségesen Kálvinistáknak neveztetnek (s nevezik magokat is sok helyt), ők inkább Zwingliánusok, mint Kálvinisták. Kálvinnak túlszigora a fegyelemben, türelmetlensége a hitczikkekben távol áll a magyarországi reformátusoktól, kiknek elméjét Zwingli fölvilágosultsága, szivét Zwingli keresztényi emberszeretete hatja át.

A reformácziő nagy bajnokai közt egy sincs sem őszintébb és buzgóbb, sem nemesebb szivü Zwingli Ulriknál. S azért méltán megérdemli, hogy még azok is tisztelettel és rokonszenvvel emlékezzenek felőle, a kik tanait nem követik. Az igazság és a lelkiismereti szabadság közkincsei az emberiségnek, s a kik ezekért küzdöttek és vérzettek el: mindnyájunk tiszteletét és rokonszenvét érdemlik!

—*á—r*—

KIHALÓ EMBERFAJOK.

Az ember nemcsak egyénileg, hanem fajilag is alá van vetve a végzetnek. S ha keressük és kutatjuk a történelem régi népeinek utódait s azt hiszszük, hogy itt vagy amott, talán megváltozott életviszonyok között, talán őseiktől eltérő nyelvet beszélve, de okvetlenül fenn kellett maradni unokáiknak: akkor nem szabad elfelejtkeznünk arról sem, hogy az emberi fajok is ép ugy kihalhatnak, elpusztulhatnak, mint akármely növény- vagy állatfaj. Az a fátum, mely elpusztitotta az ősvilág mastodonjait vagy pteridaktylosait, a mely kilökte Európa rengetegeiből a bölényt, ugy hogy ma már csak mesterséges gondozás által lehet fentartani nehány példányt Oroszország rengetegeiben: elerheti a régi assyr népet is, vagy a parthusok maradékait.

Sőt az ember még hamarább, még könnyebben indul egyes fajaiban pusztulásnak, mint egyéb lény. Vérengzőbb minden más fajnál, saját maga pusztitja egymást. Még a legvérengzőbb állatfajok is kimélik egymást, a tigris legfölebb üzekedés idején vív tusát a tigrissel, de akkor is csak legyőzi azt, meg nem öli. Csak az ember öli meg az embert, hogy könnyebben élhessen örökében. Csak az emberi fajok vállalkoznak reá, hogy kipusztitsanak más fajokat. Tazmániában az angol kilövi sorba az ott talált benszülött fajt, egytől egyig. Ma már nem létezik azoknak maradékuk.

Más fajok ismét a körülmények és hatások, vagy saját tulajdonságaik következtében halnak el. Egyes fajok, mint pl. a kharruák vagy a kaliforniai fekete benszülöttek, szemeink előtt vesztek el, mások pedig kihalóban vannak jelenleg, s jóformán napról-napra tapasztalhatjuk fogyni számukat, s nem nehéz megmondani az időt, midőn el fog pusztulni utolsó képviselőjük is a föld szinéről.

Egyik legerdekesebb kihaló faj Ausztráliának ősi lakossága. Számuk rohamosan fogy, s minden közre játszott, kezdve a természetes okoktól egész az emberi gonoszságig, hogy a mult század óta egész máig nagyon megapadtak. 1788-ban az angolok behozták közéjök a halálos himlőt, mely egész vidékeket kipusztitott. Azután kipusztitották vadasaikat, kilötték kánguruikat, melyek addig nekik adóztak husukkal. A benszülött nehezebben férhetett huseledelhez. Később a felvirágzott európai kultura kiszoritotta őket földjeikről is. A hol előbb vadon termett számukra a gyümölcs, ott el lett foglalva a tér, s ők maguk a terméketlenebb vidékek felé szorittattak. S ezzel együtt meg kellett változtatniok életmódjukat rohamosan. Az pedig nem lehet káros hatás nélkül a szervezetre. A régi dologtalanság helyett a fárasztó munka korszaka következett. S ez megviselte az egész faj testi szervezetét. Hozzájárult a dohány és a pálinka élvezetének behozatala. A test fogékonyabb lett minden betegség iránt, s ma már óriási arányokban pusztit közöttük a tüdővész. Ők magok is elveszitették az élethez való kedvöket. A gyermek-gyilkolások napi renden vannak nálok, a mellett pedig a férfiak megcsonkitása által magok is határt szabnak fajuk elszaporodásának. Nem sok esztendő van már hátra, s nem marad közülök hirmondó sem az utóvilágra.

Egy más igen érdekes faj, mely kihalásnak indult, a Miaui vidékén lakó *akkák*. Kicsi, apró, gyönge faj, mely ős szomszédaival is alig birja a harczot. Átlagos magasságuk alól marad a másfél méteren, de nem ritkaság köztük, a ki a métert is alig hogy megüti. Ősi ellenségeik mellé az európai is csatlakozik. Uralma, melyet Afrikában megalkotott, nagy bevándorlást idézett elő, az erősebb faj kiüzi a gyengébbet. Az alantibb fajok legelőször érzik az élelem fogyatkozását, ők szorittatnak össze legjobban, s a legterméketlenebb vidékekre. Mint az akka asszony mondta az európai utazónak: «bizony elmultak a régi jó idők, melyekre érdemes visszaemlékezni; akkor még nem tudtuk azt, hogy mi az üres has, most alig van mivel a szájunkat megtömhessük!»

Két fiatal akka néger jelenleg Veronában él a Miniscalchi-család szolgálatában. Gyermekkorukban hozták őket Miaui vidékéről, s rendes nevelésben részesitették. Egyátalában nem mutatkoztak képteleneknek a tanulásra. A nyilvános iskolában meglehetős jó osztályzatot nyertek, a hol pedig olasz nyelven kellett mindent tanulniok. Az egyik a zenében is meglehetős jártasságot tulajdonitott el, egyszeri hallásra játszik zongorán még nehezebb darabokat is.

Valamennyi kihaló faj közül talán a legnyomorultabb, s a legszerencsétlenebb a *bosimánoké* vagy *bushmanoké*. Afrika Kalahari pusztaságán laknak ezek, inkább egészen vad, mint fél vad állapotban. Kicsi, alacsony, vézna faj. Testük rendkivül sovány és erőtlen, alakjuk állatias. Orruk belapult, arczcsontjaik kiállók, homlokuk hátracsapott. Kivévén a fejen levő hajat, testük egészen szőrtelen, szemöldök, bajusz és szakál nélküliek. Kezeik, lábaik rendkivül kicsinyek, öltözetök vagy egy darab bőr, vagy egyátalában semmi. Nem ismerik sem a tisztaság fogalmát, sem a tulajdon szentségét, sem semminemü társadalmi köteléket. Barlangokban, odvakban s jól-rosszul összetákolt kunyhókban laknak, nem birván semminemü mesterség ismeretével, kivévén hogy némi tökéletlen fegyvereket tudnak csinálni.

A legtöbb bosimán oly annyira sovány, hogy bőre mintegy rá van száradva csontjaira, mint valamely halott vázra. Ez a soványság a sok éhezésnek és koplalásnak a következménye. Az éhhalál, és a huzamos éhezés következtében beállott tifusz állandóan pusztit közöttük, mert ez a nyomorult faj ritkán jut hozzá, hogy jóllakhatik. De a mellett bir azzal a képességgel, hogy egyszerre rendkivüli mennyiségü táplálékot tud magához venni. Ugy szólván valóságos magazinumot csinál gyomrából, melybe néhány napra való eleséget legyömöszöl. Ilyenkor csodálatosan megnövekszik hasuk, s ugy néznek ki, mint a jó testes, kövér emberek. Csodálatos gyorsan megy náluk az ily átalakulás, s utazók beszélik, hogy bosimánok, midőn annyit ehetnek, a mennyi csak fetszik, tehát a mennyi belejök fér, négy nap alatt egészen átidomulnak. A vézna alakok mintha fölpuffadnának, még a bőr is kifeszül tagjaikon.

Testi erejök igen csekély, de kitartásuk, különösen pedig járási és szaladási képességök, bámulatos. A trappban menő ló mellett naphosszant el tudnak szaladni, sőt galoppban is kitartanak vele kisebb távolságokra. Utazók beszélik, hogy köves, járatlan utakon, vad helyeken elkisérték őket, fáradhatatlanul, el nem maradva a lovak mellől, s szökdelve sokszor mint az antilóp szikláról-sziklára.

Folytonos vadászat, folytonos barangolás közt töltik napjaikat. Kinn bolyonganak naphosszat az erdőn, lesve, mikor ejthetnek el egy-egy vadat. A mellett más törzsek által is lakott helyek közelébe csak a legnagyobb elővigyázattal haladnak előre, nehogy észrevétessenek, s ellenségeik könyörtelen kezei közé kerüljenek. Olykor óraszámra fekszenek el a földön mozdulatlan, sokszor a forró homokon, máskor az esős időszak hűvös sarában, mindig csupasz testtel, s várják a jó szerencsét, mely közelükbe hozza a vadat. S bármekkora állattal álljanak szemben, megtámadják azt primitiv fegyvereikkel, a nyillal és a hajitó dárdával. Ha oly vidékekre kerülnek, hol néger földmivelők laknak, rávetik magokat azoknak házi állatjaira, elragadják s leölik őket. Ők maguk azonban nem tartanak semmi házi állatot, csak egy kutyafaj követi őket bolyongásaikban, melyet jól fel tudnak használni a vadászatoknál.

A mellett nem táplálkoznak egyedül a vadászat ragadmányaiból. Szoktak halászni is, felturják a földet egyes gyökerekért és gumókért, melyek táplálékukat képezik, összeszedik a hangyák bábjait, melyeket jóizüen fogyasztanak el, teletömik magokat sáskával, ha hozzájok férhetnek, a mellett pedig összefogdosnak kigyót, gyikot, békát, pókot s megesznek mindent.

Családi életök ugyszólván nincsen is. Asszonyaiknál többre becsülik kutyáikat, az öregeket pedig kiüzik a rengetegbe, kivált ha nagy az éhség, s nem törődnek vele, hogy a vadállatok pusztitják-e el őket vagy az élelemhiány. A mellett azonban sokra becsülik a szabadságot. Fogságba csak ritka esetben kerül egy is, utolsó csepp vérig nagy bátorsággal védik magukat.

Csodálatos, hogy, ennyire vadak lévén, bizonyos hajlamot mutatnak mégis a rajzolás és festés iránt. Az általok lakott barlangok falaira szénnel és némely szines földnemekkel alakokat rajzolnak, melyek egyátalában nem válnak szégyenökre, s melyekhez hasonlót Afrika más benszülött vadnépeinél hiába keresnénk.

A bosimánok száma rohamosan fogy. Ellenségök Afrika minden benszülöttje. Az afrikai paraszt vagy földmüvelő előtt nagy dicsőség mentől több bosimánt megölni. A rendes telepek vidékein rendszeres vadászatokat tartanak rájok, mint nálunk a farkasra vagy medvére. S nem kimélnek sem öreget, sem asszonyt, sem gyermeket. Még rabszolgául sem türik a bosimánt. Bármely afrikai, az erdőn járva, a szemközt talált bosimánt ép ugy lelövi, vagy agyonüti, mint a mi népünk a kártékony vadat. Csak az anya nélkül maradt gyermeket viszik magokkal elevenen, mert tudják, hogy anyja, üzetve szeretete által, gyermeke után rohan, kezeikbe jut, s azt is agyonüthetik....

Igy pusztitja egymást az ember. Irtóztatóbban mint a legvadabb állat. Afrika belsejében nyillal, dárdával, Európa czivilizált országaiban a kultura és tudomány válogatott fegyvereivel, de kegyetlen szivtelenséggel mindenütt....

H. P.

AZ ELSŐ FOG.

Gyárfás Jenő festménye.

Az első fog! Milyen nagy esemény az, mikor a piros kis szájacskából elővillog egyszerre egy fehér gyöngy. Most már nemcsak gagyogni, kaczagni képes a szájacska. A dadának, ha ő fedezi föl először ezt a nagy eseményt, külön jutalom szokott azért járni, mert az egész korszakot alkot, tudniillik befejezi a csecseméi korszakot. Hányszor is megnézik: szép gömbölyü-e a formája, alulról eredt-e, vagy felülről; hasad-e mellé a másik. A kicsike bizony

ZWINGLI ULRIK.

(1484—1531.)

Nagy világesemények a világtörténelemben rendesen egy-egy nagy ember nevéhez kötve jelennek meg, mintha az csinálta volna. Nagy emberek sokat tehetnek, de nem mindent: nem teremthetnek, csak irányozhatják s vezethetik a meglevő erőket; a nagy események mindig az idő méhében fogamzanak; lassan, gyakran századokig készülnek, mig az alkalmas időben az idő megszüli az alkalmas embert is, a ki a dolgok élére áll, magához ragadja a vezetést, viszi magával az embereket, a kik ugyanazon áramlattól vannak megragadva, mely őt is sodorja; de ő nem engedi sodortatni magát, hanem a mozgalom irányzója és vezetője lesz; de a mozgalmat magát szintoly kevéssé idézte elő, mint azokat az okokat, melyek annak kitörését elősegitették vagy siettették.

A XVI. századi nagy hitujitás s egyházi reform is rendesen a Luther Márton nevéhez kötve jelenik meg a világtörténelemben; pedig nem is emlitve, hogy már századokkal előtte érezték az emberiség jobbjai a hit megtisztitásának s az egyház reformációjának szükségét s egy Vald Péter, egy Wiklif János, egy Huss, egy Savonarola, egy Ulrik von Hutten s Rotterdami Erasmus, — megannyi előkészitői, többen közülök vértanui voltak a tudomány- és hitbeli megujhodás amaz áramlatának, mely aztán Lutherben kulminált: — de közvetlen előtte is, ugyanazt a mit ő oly nagy hatalommal hajtott végre, csöndesebben ugyan, de szintoly határozottsággal, mások is megkezdették.

A szabadság ősi földén, hol a Tell-monda, bár a történelem által nem igazolva, mint kétségbevonhatatlan igazság élt a nép tudatában: most négyszáz éve, 1484. január 1-én született azon férfiu, a ki az egyházi reform zászlajának kitüzésével magát Luthert is egy évvel megelőzte, 1516-ban hirdetvén már, hogy bűnbocsánat nem vehető meg pénzen, sem a szent szűz s a többi szentek fölösleges érdemeire való hivatkozással — a mit Luther, a maga 95 thesisében, csak 1517-ben mondott ki — meg nem szerezhető.

Zwingli Ulrik a wildhauseni birónak hét fia közt a harmadik volt. Két nagybátyja, a kik mindketten papok voltak, felismervén a fiu korán fejlődő tehetségeit, elvállalták a neveltetéséről való gondoskodást s őt előbb a bázeli, aztán a berni iskolában tanittatták a latin nyelvre és irodalomra, két évig pedig a bécsi egyetemen járatták vele a bölcsészeti tanfolyamot. Innen visszatérve először népiskolai tanitó volt, de tudományszomja magasabb kiképeztetés után áhitozván, ismét a bázeli egyetemre ment, theologiai tudományokat hallgatni.

1506-ban Glarusba hivták meg papnak, a hol — hivatala lelkiismeretes folytatása s a latin és görög remek irók szorgalmas olvasása mellett — a biblia tanulmányozását folytatta és pedig eredeti nyelven, hogy a hit igazságait az első forrásból közvetlenül merithesse. A biblia olvasása felnyitotta az ő szemeit is, mint annyiakét s annak világánál látta a tömérdek tévtanokat és visszaéléseket, melyek akkoriban az egyházban annyira elharapóztak, hogy az elfogulatlan értelem azt már alig türhette. Vallásos szelleme mellett erős hazafias érzés is uralkodott benne; s mivel akkoriban szokás volt, hogy a svájcziak — földjük termékenységétől ösztönözve — tömegesen szegődtek zsoldos katonákul, idegen uralkodók hadjárataira, Zwingli kétszer ment el mint tábori pap, a vidékebeli zsoldosokkal, nem azért, hogy részt vegyen ez ép oly erkölcstelen, mint hazafiatlan embervásárban, hanem hogy annál hathatósabban küzdjön azon intézmény és szokás ellen, melyet sem a kereszténység és emberiség elveivel, sem hazája érdekeivel megegyeztethetőnek nem tartott.

1516-ban Mária-Einsiedelnbe hivatott meg lelkésznek; egy híres bucsujáró helyre, a hova már a IX. század óta seregesen tódultak a bucsujárók. Az állomás épen ennél fogva nagyon jövedelmező volt, mert a szent szűz képétől nyerendő bűnbocsánatért vagy csodás orvoslatért a kápolna perzselyébe s a pap erszényébe is sok ezüst és aranypénzecske csuszott. De Zwinglinek a lelkiismeret és a jobb meggyőződés nem engedte, hogy a felvilágosulatlan szegény bünösök vagy betegek babonájából pénzeljen, s azzal kezdette Mária-Einsiedelnben papi hivatalát, hogy a csodatevő szent kép babonája ellen nyilvánosan kikelt s a megtérésre és az isten kegyelmére a Krisztusban, utalt mint a bűnbocsánat egyedüli megszerzőire. Más alkalommal az elhaltak lelkeiért szolgáltatni szokott magán-misék, majd ismét a szerzetesi fogadalmak ellen kelt ki, meggyőződése és ékesen szólása egész erejével.

A tudományos képzettségü s apostoli buzgóságu prédikátor hirneve csakhamar elhatott Svájcz egyik legnevezetesebb városába, Zürichbe is — s midőn itt az egyik papi hivatal megüresedett, a város közönsége Zwinglit választotta és hivta meg erre. Az 1519. év ujév napján, vagy is 35-ik születése napján köszöntött itt le a nagy reformátor s ekkor mindjárt ki is jelölte az utat, melyen haladni akart. «Hirdetni akarja — ugymond — a szentirást, és csakis azt. Nem emberi hagyományokkal, nem babonás mesékkel, hanem isten igéjével, az örök élet e soha ki nem apadó forrásával akarja táplálni hallgatóit.»

És meg is tartotta szavát. A biblia olvasása akkor még a papok közt is ritkaság volt, a hivektől pedig egyenesen el volt tiltva. Ő mindjárt elkezdte hivei előtt a bibliát olvasni és magyarázni, könyvről-könyvre, részről-részre; előbb az evangéliomokat, aztán a Pál apostol leveleit; ugy, hogy egy-két év alatt az egész uj-testamentumot megismertette hallgatóival.

A wittenbergi nagy reformátor, Luther hire az alatt Svájczba is elhatott s az ő bátor kezdeménye itt már előre jól elkészitett és termékeny talajra talált. Ugy hogy a zürichi gyülekezet csakhamar megszüntette a böjtöt, kitette a templomokból a szent képeket s mellőzte a pápista szertartások legnagyobb részét. A püspöki helytartó ezért feleletre vonta Zwinglit, a ki az akkori szokás szerint nyilvános disputát kért, melyen a helytartót a bibliából vett erősségekkel fényesen legyőzte s a maga állitásait és az egyház intézkedéseit diadalmasan fentartotta.

ZWINGLI ULRIK.

Zwinglinek hét évi működése annyira átalakitotta a zürichi egyházat, hogy már az 1525. évi karácsonykor az oltár helyett egyszerü urasztala állott a templomban, melyről — Krisztus átváltozott teste helyett — csak az ő halálának emlékjegyeit osztották a hiveknek az urvacsorában, mert tudvalevőleg ez volt Zwingli tanának azon sarkalatos pontja, melyben ő Luthertől és a többi reformátoroktól is csaknem oly lényegesen különbözött, mint magától a katholikus egyháztól.

Ugyanez évben adta ki Zwingli «Az igaz és hamis vallásról» szóló nagy munkáját, melyben az egész keresztény hittant kritikailag s polemiailag (a római egyház ellenében) feldolgozva, nemcsak Svájcznak, hanem egész Európának elejébe adta. A svájczi szomszéd városok legtekintélyesbjei már ekkor meg voltak nyerve a reformációnak, valamint Németország szomszédos vidékein is sokan voltak, a kik a hitujitásban nem a Luther, hanem a Zwingli nézeteit fogadták el irányadóknak, ugy, hogy midőn a Melanchton által készitett, ugynevezett ágostai hitvallás, a birodalmi rendeknek Augsburgban benyujtatott, azzal egyidejüleg a délnémet rendek egy más, a Zwingli értelmében készült hitvallást adtak át a császárnak. Mindent elkövettek ugyan némelyek, hogy a két hitvallás közt a reformáczió közös érdekében megegyezést hozzanak létre — s ez, kivált Zwingli és Melanchton egyaránt békülékeny természeténél fogva, egyéb pontokban sikerült is volna, — de az urvacsora értelmezésében mind a két fél oly szigoruan ragaszkodott saját álláspontjához, hogy e miatt a Lutheránusok és a Zwingliánusok nem egyesülhettek; s az unió Németországon is csak 300 év mulva, más országokban s jelesen Magyarországon maig sem jöhetett létre.

Zwingli reformációja azonban magában Svájczban sem nyert átalános elfogadtatást. A hegyes, havasos kis ország közepén levő s kevésbbé hozzájárulható kantonokban a kath. papok és szerzetesek annyira meg tudták tartani befolyásukat, hogy a vezetésök alatt levő

MDK

Gyárfás Jenő

Karlovszky Bertalan képmása, repr.

Magyművészképz.

MDK

Gyárfás Jenő

Tetemrehivás, repr.

Disznóölés

Kézdi-Kovács L.: A magyar genre-és tájfestészet első virágzása. P.H. 1927 évi Kincsesháza. 4o4.l.

Gyarfás Jenő

I.

1882. bécsi nemzetk. műv. kiáll. kat. 129. l.

Képe 129. l. 130. l.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
843 1943 szám.
29 D.

Tá

56.498./1943.

III.

Hivatkozással a f. évi
terjesztésére értesitem
müszaki főtanácsosnak a
tési munkák irányi tása
alkalmával felmerülő uti
sitett utiszámla alapjár
zett címére /: Budapest,
postatakarékpénztár utj

Budapest, 1943. nove

Gyárfás Jenő

szód –

Ibl Ervin – Gyárfás

Jenő †.

Bp. Hirlap –

1925 – dec. 19

Kis nagyal

a halála után

jelent meg

a cikk

Vonatkozással február 6-iki szive

tisztelettel jelenten

I. és II. kötete és a

ideig nem érkezett me

K i v á l ó

Gyulafehérvár

Gyárfás Jenő

Irod

Vas. Ujs. 1876. 488 l.
(A párisi magyar egylet
koszorúja Diák Ferenc
koporsójára)

industriali, dei doposcuola di economia, delle scuole di artigianato, e perfino dei seminari cattolici.

Nelle sezioni ungheresi del ginnasio-liceo (8 classi) di Szabadka (Subotica) e del ginnasio di Zenta (4 classi), l'insegnamento delle materie di studio, tranne la religione e la lingua e letteratura ungherese, viene impartito di solito nella lingua dello Stato, cosicché queste non si possono definire veramente come sezioni ungheresi. La cosiddetta sezione parallela ungherese creata al principio dell'anno scolastico 1933/34 in seno all'Istituto di Magistero di Belgrado, e riaperta, dopo un intervallo di 4 anni, nel settembre 1937, non costituisce per niente una soluzione organica dell'istruzione magistrale ungherese, dato che l'esistenza e il funzionamento di tale sezione dipendono sempre dalla volontà del governo da quella e del ministro competente in carica ; e anche perché non esistendo una scuola elementare ungherese di tirocinio, la sola sezione ungherese del Magistero non può fornire una buona preparazione pratica. Si deve poi aggiungere che Belgrado, per i suoi prezzi carissimi e per la mancanza di qualsiasi ambiente ungherese, non è affatto un luogo adatto ad ospitare la sezione di una scuola che voglia essere o apparire ungherese.

I

Gyárfás Jenő

Cásd

D. 100 év m feet-e

Csánky Győr 1943

24, 25. l.

KÉPEK.

E KATALOGUS ILLUSZTRÁCIÓINAK
CLICHÉIT KÉSZÍTETTE A

KURZ LIPÓT ÉS TÁRSA

PHOTOCINKOGRAFIAI MŰINTÉZETE
BUDAPEST, VII., MIKSA-UTCA 8. SZ.

Gyarfás Jenő

U. 4143.

cvő

Az Est. 1925. dec. 19
(Meghalt Gyarfás Jenő.)

† Sepsiszentgyörgy
1925. dec. 13.

Életrajz.

ra. Haja kissé ősz, oldalszakala s szem-
arcza s bajusza leberetvált. Ingének
hén nyakkendője kettős csokorra van köt-
ítja fekete s órájának szalagját nyakba
talon vörös barna kötésű könyvek hever-
argatási Törvény" a felirás.

nerétei 68: 55 Gm.
hó 24-én. ~~Schwarz Samuel~~. Sulyok Lajostól
– Elszámoltatott 1892: XII. 1-jén (189/92). –
3: I. 18-diki 1226 sz. leírat (29/93.)

Gyárfás Jenő

Csód

Csánky Dénes:

Erdély az újabbkori magyar festészetben.

Művészeti hetek. —

Kolozsvár. 1942

28, ~~29~~ l.

Gyárfás Jenő

U. 852

Fův bépt

1939 jan-febr (N. tal

Tetire hivás (1879)

of

Gyárfás Jenő

Koppmagygraf 150 éve

1943

GYÁRFÁS JENŐ / 1857 - 1925 / :
125. Férfi akt. - T.rajz, p. 9.5 x 32 cm.
Jelz.l.j.: "Gyárfás Jenő".

78. Szepesbéla télen. - Olajf., fa, méret 23 x 14.2 cm.Jelz.l.b."Katona N".

KELETY GUSZTÁV / 1834 - 1902 / :

79. Tengerparti táj. - Vizf.p.méret 18.2 x 10.8 cm. Jelz.l.j. "Kelety".

80. Zrinyi a költő halála. - Szépia,p.méret 45.5 x 32.5 cm. Jelz.nélk.

KIMNACH LÁSZLÓ / 1857 - 1906 / :

81. Bekötöttfejü asszony. - Szin.tollrajz,p. méret 13.2 x 16.8 cm.Jelz.l.j."Kimnach László".

Gyárfás Jenő

A Képzőművészeti Társulat kiállításain a következő műveivel vett részt:

1879. nov. (és decz.) kiáll.: Tréfás fenyegetés, olajf., 1000 ft. — Munka után jó a nyugalom, olajf., 800 ft.

1880. Az első fos: of.

1881. tavaszi kiáll. II. sor.: Látogatás, olajf., 400 ft.

1881. őszi kiáll. II. sor.: Tetemrehivás, olajf.

1883. őszi kiáll. II. sor.: A tél öröme, olajf., 4000 ft.

1884. őszi kiáll.: Az első bál, olajf., 1500 ft.

Gyárfás Jenő

Mincsarnok Sepsiszentgyörgy

1896. mill. kiáll.

V. László eskuje

Ablak, római V. 241.

Államsegély

A most oly divatos

FÜGGÖNYTARTÓK

(f a k a r n i s o k)

Alapitva: 1839.

HERENDI PORCELLÁNGYÁR R. T.

GYÁRTMÁNYAI:

magyar művészek műveinek reprodukciója,

művészi dísztárgyak

Gyarfás Jenő

irod

a

Jelképrom de

330. l

[illegible]

[illegible]

1929

MDK

Gyárfás Jenő, sz. 1857.

Tetemrehivás vázlata II.

Magy.remekművek. Ernst-Muz. 47.kiáll. 1921.máj. 15 l.

MDK

Gyárfás Jenő, festőm.

Magy.remekmüvek. Ernst-Muz. 47.kiáll. 1921.máj.
7 l.

MDK

Gyárfás Jenő, sz. 1857.

Tetemrehivás vázlata

Magy.remekmüvek. Ernst-Muz.47.kiáll. 1921. máj.

13 l.

MDK

Gyárfás Jenő, 1857-1925

Tetemrehivás, of.

Árverési Közl. 1938, 3.rk.sz.
2o l.

<Gyárfás Jenő
(1857–1925).>

wód

Kirisni Irén*: < >

Bp. 1944. (~~Kézirat~~)

tépmív. 1. t.
9–16. l
nigerrel

* Gerevichnél doktoratt.

Tombor 1947.

borítékon

Rómer Floris:

Mellen alól, hétnyolc
szeme világos szürke s ar
fehér ligulájá látható s cu
feszületet hord. Alól jobbra

Szines krétarajz, pa
Fraknói Vilmos pü

1896. III. 3. az erredevés
nau 1896. XII. 28–29. érkez

68/89.

Gyárfás Jenő

Kopp Jenő: A Székesfővárosi Képtár uj szerzeményei. Tükör 1941. 225. l. [illegible]

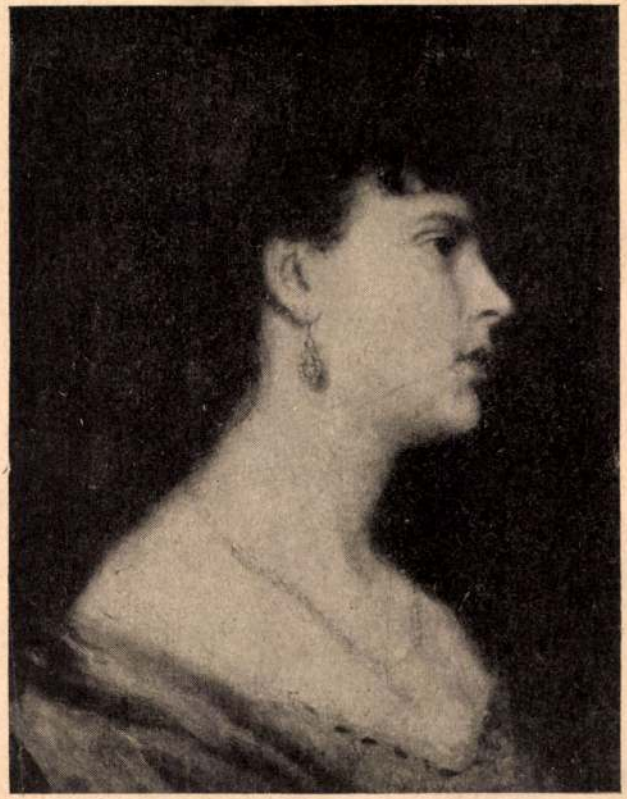

Gyárfás Jenő: Nől fej

I NYOMDA
ÖRÚT 6.

6. BUDAPEST

Gyárfás Jenő

l.

Szépmüvèszet

1943. 232. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Gyárfás Jenő

l.

Szépm. Mur. Évk.

I. 163. l.

Két ül

feh

Német, HANS DA

Zwei si

weiss

Deutsch, Arbeit von HANS

MDK

Gyárfás Jenő, Sepsi-Szent-György

Magyar kiállitó müvészek névsora. Mücsarnok, 1899. 22.sz. 346-348 l.

MDK

Gyárfás Jenő

Tanulmányfej, repr.

Képzőművészet 1932. 52. sz. 153.l.

MDK

Gyárfás Jenő, sz.1857.

Tanulmányfej

Magy.remekművek. Ernst-Muz. 47.kiáll. 1921.máj.
15 l.

MDK

Gyárfás Jenő

Tanulmányfej, c. műve. Repr. (N.H.gyüjtm.)

Képzőművészet, 1930. IV.évf. 28.sz. 78.lap

Gyertás [illegible]

Tanulmányfej, c. mive. Repr. (M.K.Gyűjtm.)

Képzőművészet, 1930. IV.évf. 28.sz. 78.lap

MDK

Gyárfás Jenő

L.K.: Gyárfás Jenő. Magyar Müvészet 1925. 488-490.1.

A MŰCSARNOK KIÁLLÍTÁSAI.

Irta: KÉZDI KOVÁCS LÁSZLÓ.

Balogh Rudolf felvételeivel.

Ha az *Országos Magyar Képzőművészeti Társulat* kiállításairól akarunk beszélni, jusson eszünkbe a Társulat címe: «Országos», — tehát tárlatainak az egész ország művészetét kell felölelni — és «Magyar», tehát mindenekelőtt a nemzeti jelleget kell kidomborítani. Gyönyörűen jellemezte ezt a működést dr. *Lukács* György társulati elnökünk 1926 őszén tartott közgyűlési beszédében: «Hatvanöt éves társulatunk évtizedeken keresztül volt az egész magyar nemzeti képzőművészet és az egész magyar műpártoló közönség harmonikus együttműködésének színtere, a mi tárlatainkon vonult fel a magyar művészi élet egész termelése, a mi tárlataink voltak az összes művészek és az egész közönség rendes találkozóhelye, ahol a művész bátorítást és ösztönzést merített szent buzgalmának lankadatlan továbbfolytatására, a közönség pedig nemes élvezetet és képzőerejű okulást nyert a művészi alkotások szemléletén.»

Ezt a harmónikus együttműködést ugyan a későbbi szecessziók megbontották, de a Társulat erkölcsi erejének nagy súlyával ma mégis elérte azt, hogy évente rendezett tavaszi tárlatán az összes magyar művészeti frakciók szerepelnek, — és elérte nagyszabású reprezentációs tárlataival, melyek a magyar akt-művészet teljes fejlődését és a tájfestészet felvirágozását pompás kiállítások keretében mutatták be.

A magyar művészet minden elfogulatlan barátja elismerheti, hogy Társulatunk tradícióihoz híven ma mindent elkövet arra, hogy *a magyar képzőművészetet teljes egészében* — a legszélsőbb fejlődési törekvések határáig — ismertetni törekszik. Tárlatain hű tükrét adja a jelenlegi magyar képzőművészetnek.

GYÁRFÁS JENŐ: IMA.

De a nemzetközi érintkezés javulása révén sietett felhasználni összeköttetéseit arra is, hogy egy-egy nagyobb jelentőségű idegen kiállítást mutasson be. Társulatunk nagyszabású nemzetközi tárlatai így kelnek lassan új életre, hogy ifjabb képzőművész nemzedékünk és műbarátaink itthon is tanulhassanak az idegen művészet mesterműveiből és művészeti törekvéseiből. Az idegen művészeti kultúrának ez a vendégszerepeltetése ugyan rendkívül költséges, de a művészetben éppoly mélyreható erejű, mint a termőföld mély felszántása, mely új- és újabb termelőerőt hív életre. Társulatunk az angol-magyar kiállítás és a roppantul becses belga kiállítás keretében kezdte meg a külföldi művészetek újabb ismertetését.

A Társulat kultúrfeladatához tartozik még az is, hogy a Trianon által elszakított területek magyar művészetét, melyet a békekötés rosszakarata alacsonyabb kultúrába lökött le, e szerencsétlen helyzetében istápolja. Künn élő véreink bármikor fölkereshetik Társulatunk kiállításait, s ha az új államalakulatokkal közelebbi művészi kapcsolat létesíthető, Társulatunk nem zárkozik el e kapcsolat révén szervezett kiállítások rendezése elől sem.

*

Evk KMT. 1928 56. l kép

XXII

Ernst Muzeum sukcioi
XLIII. 1929
Temeséri

Gyárfás Jenő

190. Temetési -

Emlékkönyv a Kékely Neuve-
ti Kiúzeum 50 éves jubile-
umára. Sepsiszentgyörgy
1929. 735. l.

A fenti adatok a Lykaból
csenve a Thime-Becker után

Gyárfás Jenő

l.

Szabad Művészet

1957.48.l.

VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI M. KIR. MINISZTER

117260. szám.

1°

A Müemlékek Országos Bizottságának.

Budapest.

F. évi augusztus hó 29-én 168. sz. a. kelt felterjesztésére tudomása végett megküldöm.

Budapest, 1912. szeptember 17.

Gráfer Jenő

illustrációja

Művészi Ipar

1891. 157. l.

5. ábra. Vászonruha-ö

mert minden tárgy, a mely el nem mozdít-
ható, avagy a múzeum részére meg nem sze-
rezhető, feltétlenül lefényképezendő, sőt min-
den népies jelenet is, mint népszokás, meg-
örökítendő.

Hogy a gépről magáról is szóljak valamit
vidéki múzeumoknak elégséges, ha 13×18-a
lemezre dolgoznak. Ekkora nagyságban elégg
megfelelő képeket kapunk. A 9×12-ős gépe
kicsinyek, — ezek nem használhatók, —
a 13×18-asnál nagyobb lemezekkel dolgoz
gépek, valamint a hozzájuk való anyag pedi
már túldrága a vidéki múzeumok részére

Gyarfás Jenő
festő

László akv.

Szabad Művészet

1957. 75. l.
76. l.
77. l.

A minister helyett:

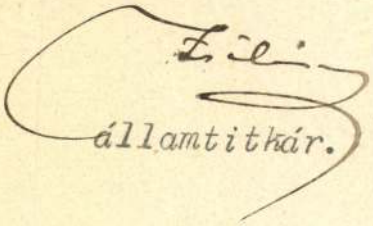

államtitkár.

A Müemlékek Országos Bizottságána

Márfi Jenő

1897

Szabad Művészet

1957. 195. f

A moszkvai m. Kiáll. on bemut. festm. graf. és szobrok

MEB Kiadványok

...os Bizottsága.

száma:	340-4-48	1931.
kelte:	VII/4.	1931.
beérkezése	VII/6.	1931.

...záma:

...tézett szám:

...a: 97, 109/1931.

...a:

...andezkyné

[signature]

MDK

Gyárfás Jenő, sz. 1857.

Egy faldiszitás tervezete

Magy.remekmüvek. Ernst-Muz.47.kiáll. 1921.máj.
24 l.

Gyarfás Jenő

Szabad Művészet

1957. 12. sz. 568 l.

Gyárfás Jenő

László

Szabad Művészet

1952. 9. sz. 414. l.

(Kép)

elyezhettem.

nájus hó 21.

elyett:

kár.

Diadatott

[illegible] hir.

[illegible]llampénztár.

[illegible]st 1904 évi 4/25

[illegible]

ak.

Gyárfás Jenő
festő

Tővárosi Lapok 1895. ápr. 14., 1184. old.
(Szana Tamás: Tavaszi kiállítás.)

Kalmár

Gyárfás Jenő

erőd

Szana Szárév a m.

mnoboz-
bol

262, 274. l.

1901

Gyárfás Imre

építész hallgató

Részletek a beszterce-
bányai főtemplom
keresztelő medencéjé-
ről.

Rajzolta fenti

Repr.

Steindl Imre

Magyarországi mű-
emlékek.
Bp. 1878 15. l.

leg

fagopyrum esculentum

hajdina

Gyárfás Jenő

szód

Stimakovits László dr

Bevezetés a Művészet-
történelembe.
Bp. 1925. 128,
129. l.

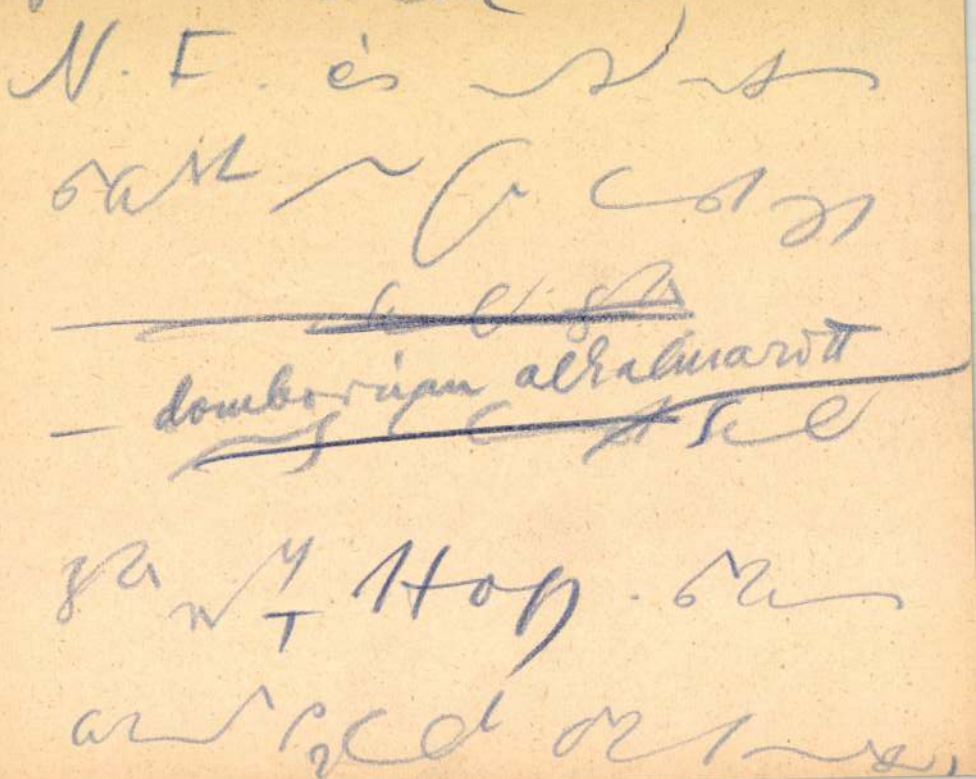

Gyurkás Jenő

1 Szabad Művészet

1950. 9.sz. 364. l.

Inn 1 töl 30 ny

Jegyzék!

47 es fel Kup Kenyér

1 Ab Kis czipó

15.64

14

1.00

Gyárfás Jenő

+ Sepsiszentgyörgy
1925 dec. 13

Rovás XX. 327. l.

Gyárfás Jenő

erőd

Reinach Lázár

A művészet kistükre.

IV. kiadás. Bp. 1933.

284. l.

II. 3460. Gyárfás Jenő, 20 éves, prot., szül. Sepsin, Magyarországon, atyja főpénztáros, gyakorlati festőosztály, 1877 okt. 12.

Nov 1. 1912

Som 183. l.

Magyar a [illegible]
[illegible] ok.-án

Gyárfás Jenő

Festő

ind

Révai Nagy Lexikona

IX. k. 129. l.

és Női arck. (özv. Málik Józsefné

~~Pályi Sándor II 238.~~

Gyárfás Jenő

1.

Rabhaladó

[illegible]

hagom-ok
a m. mint-
ben

199.1

SzM 1950

Gyarfás Jenő

l.

Petrélet és mint

113. l.

1937

Sip. bar

(5)

55, 56, 97,

Képe 55

Gyárfás Jenő

ród a mordern fest. kialakulása

M

Petr Müvelöd tört

V. 506. l

V. k.

516. l

5648

40.214. — K. M. E. Ny.

Gyárfás Jenő

cvod

3

Petr Egy kimult

168, 170. l.

M Csillag

1942.

képtár
emlékezete

országos Bizottsága

Budapest

IX. Közraktár utca 10.

Gyárfás Jenő

ród

Petrovics M. Mater-
lunoch

X. l.

1936

BIERBAUER VIRGIL

A magyar

Gyarfas Jenő

Cvid

s. Petrykeréki

akról és

56 l.

1923

Gyárfás Jenő

GYÁRFÁS JENŐ (1857—1925): TETEMREHÍVÁS

Pesti Napló 1st 80 évs —
ajandék-albuma. 1850-1930

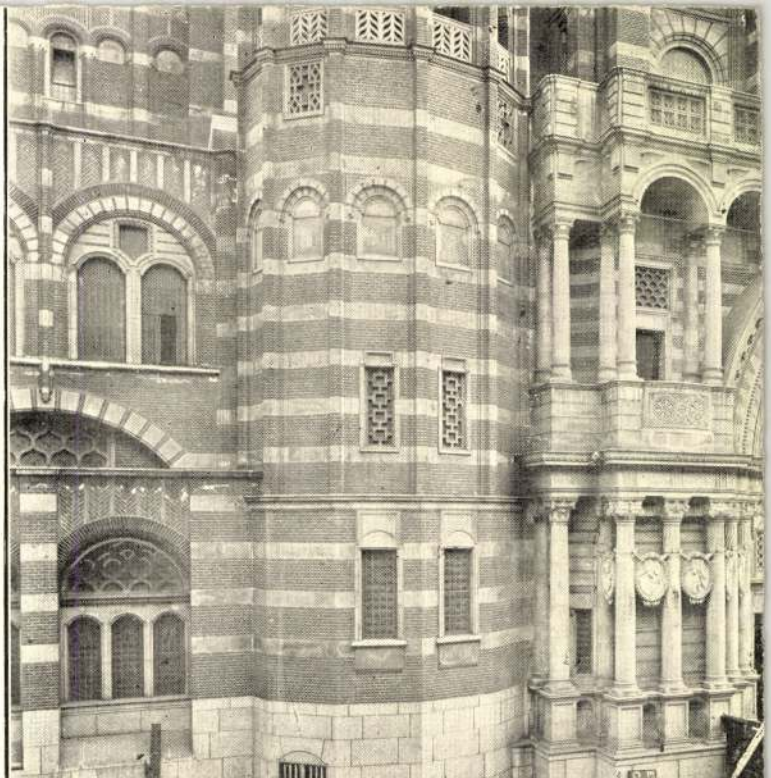

A westminsteri új kat. katedr

Nagy Virgil: Az 1906. évi Londonban tartott

Gyárfás Jenő

Tetemrehívás c. képe
repr.

Albuma A nyolcvané-
ves Pesti Napló ajándék-
1850-1930. 35. l.

kép

1474.

...ermek Jézussal és bal-kezével
...lól, látható, ~~állva~~ fejét balra hajtja ~~fejjel~~ ~~[illegible]~~
...ermek Jézust), ki jobbját áldásra emeli,
(tartja). A fejére is feloetett palást alól a
...és kivágott ruhája bibor piros. A háttérben ~~[illegible]~~
...lbról hegyes vidékre nyerünk kilátást, hol
...gelmünket. Eredeti keretben.

fára, méretei 61:49 cm
3-án kelt 777 eln. s. kirat alapján kiadatott
(99/900. № 3.)

Velencze.
Lichtenstein –

Gyárfás Tenő

irod

Péter II.

132. l

A M. nem. Tört.

1930

PH
1942 okt. 4.

Vasárnapi Krónika

Irja Márai Sándor

Csehy uram arcképe

I.

A székelyföldi magyar városépitők szerettek nagy terekben gondolkodni. Sepsiszentgyörgy sem több, mint egyetlen nagy tér, pazarló kézzel odavetett méretekben, Erdély délkeleti sarkában. A téren sok a virág, s akad néhány szép empire-ház. S a város felett a domboldalon őrködik az ötszáz éves, gótikus vártemplom, Erdély és Háromszék egyik legszebb, legkülönösebb történelmi épülete.

A vártemplom körbefutó, lőréses kőfalának kapujában a custos ideadja a templom kulcsát s reámbizza, nézelődjek e történelmi helyen kedvem szerint. Egyedül vagyok a templomban, találomra felnyitom a szószéken felejtett Szentirás gyűrött, foszlott kötetét és olvasom a textust. Ellenségeink száma légió, ezt olvasom. S nagyon kell hinni, hogy győzedelmeskedjünk.

A templom körül, a virágos előkertben a város polgármestereit, előkelőségeit temették. Olyan ez a templom, mint a magyarság utolsó őrhelye Kelet felé. A kereszténység nyugateurópai értelme itt hatolt legtávolabb Keletre, s megépitette ezt a várfallal keritett, lőréses kegyhelyet, ahol egyszerre védték textussal, fejszékkel és ágyukkal a keresztény műveltséget mindenfajta zagyva vagy erőszakos keleti támadással szemben. Az Őrkőn túl, a Háromszéki havasok és az ojtozi szoros mögött a kereszténységnek már más értelme van, mint ebben a templomban. Ez itt még Európa és a magyarság. Egy lépéssel odább már Kelet kezdődik és Bizánc.

Nem lehet rossz, halottnak lenni a sepsiszentgyörgyi vártemplom kertjében. A csend mély itt és a virágágyak illatosak. Aki itt pihen, a maga jogos helyén van és nyugodtan várja a harsonát. Ma mindenfelé nyugtalanabbul alusznak; az élők is, a holtak is.

II.

A város másik látványossága a Székely Nemzeti Muzeum. Egy imecsfalvi székely nagyasszony, Cserey Jánosné gyüjtögette félszázadon át mindazt, ami a székelység életére jellemző, s aztán a városnak adományozta apró, tarka kincseit. Egy ménasági parasztházat érintetlen szegénységében, — vagy gazdagságában — idetelepitettek a muzeum kertjébe. A termekben látható még Báthory Endre miseruhája, Bocskai István órája, Basa Tamás karosszéke, Gábor Áron kredence és ágyuja, s a kétfejü borju, kitömve. Mindezt udvariasan nézegetjük. De a képtárban, Barabás Miklós és Gyárfás Jenő kitünő arcképei között, találok egyet, mely megállit. Csehy úr arcképe ez, Gyárfás festette.

Ki lehetett Csehy úr? A sepsiszentgyörgyiek bizonyosan ismerték; talán alispán volt, vagy fiskális, a város, vagy megye egyik előkelő tagja. A művész pontosan dolgozott, ihletett lelkesültséggel, mert a téma elragadta. Nagy szerencse, mikor egy művész olyan témával találkozik, mely teljes és érett, nem is kell mást cselekednie, csak papirra vagy vászonra vetni azt, amit az élet már tökéletesen megalkotott. Ilyenkor száguld a toll a papiron, s a festő lázasan, könnyed készséggel dolgozik. Csehy úr tökéletes modell volt: az, aki. Ki lehetett? A kép mindent elmond: a gentryből polgárrá érett századvégi magyar úr.

Az arc, a magatartás, az öltözék, mindez varázsosan ismerős. Pontosan ilyen emberek között éltem le gyermekkorom, az ország másik szögletében, a Felvidéken. Csehy úr kissé még táblabiró, a szó jókais értelmében, s kissé már a Munkapárt tagja. Szürke ruhát visel, kitünő posztóból szabott, bő és kényelmes ruhát, melyet talán nem is a pesti belvárosi szabó, hanem a karlsbadi mesterek egyike készitett, akik remekbe tudtak szabni, ha kövér ember tévedt üzletükbe. A művész hűségesen visszaadja a képen a szövet elsőrendü minőségét: a ruha — fogadást ajánlok, — száz forintba került 1880-ban, a karlsbadi *Old England*-nél. Lehajtós kemény gallért visel Csehy úr s finom, puha szürke selyemből lazán kötött, öblös nyakkendőt; ezt a nyakkendőt — megint tartom a fogadást, — ugyancsak Karlsbadban vásárolta Csehyné úrhölgy, aki elkisérte a diétikus zarándokútra urát, a *Carneval de Venise* cimü méregdrága üzletben, négy forintért, a millénium esztendejében. A szivarzsebben finom limburgi zsebkendő, természetesen monogrammal és koronával, a mellény gombjai között, a pocak fölött szeliden kigyózó arany óralánc. A kis, májfoltos balkéz kisujján jegygyürü és cimeresgyürü. Haját rövidre vágta Csehy úr, mert a régi Magyarországon csak a vándor fényképészek és az álhirlapirók viseltek hosszu hajat, például Zerfi, az aljas, Petőfi becsmérlője. Uriember lehetőleg rövid sertehajat viselt, ötven után, s természetesen pedrett bajuszt, valamilyen átmenetet Rákóczi Ferenc és Ferenc József bajsza között. Az arc gondosan borotvált, a bajuszt reggel, a fogmosás idejére, bajuszkötővel kikötötte és megkente brillantinnal. A szemek nyugodtak és derüsek. Száztiz kilóra becsülöm, s nem volt különösebben magastermetü; nyáron gombos cipőt viselt, télen everlastingosat. Májbajos volt és parádival itta a bort. Ugy ismerem, mint magamat; talán még jobban.

III.

Ismerem, s az ország délkeleti szögletében a művész varázslata csodálatos erővel, érzékletességgel állit elém egy embertipust, kinek légkörében Északon, gyermekkorom töltöttem el. Ifjuságom Csehy úr társaságában telt el; hozzá jártunk vacsorára, ők béreltek páholyt a szinházban, ők boroztak nálunk a nyári lakóház tornácán, ő vásárolta az uj könyveket a helybeli könyvkereskedésekben, ahol számlája volt, s lassan csakugyan tekintélyes könyvtár gyült össze dolgozószobájában, egyrészt, mert szeretett vacsora után, vizes bor mellett olvasni, másrészt, mert a helybeli könyvkereskedők mutatóba nyakára küldtek tücsköt-bogarat, s ő aztán, uri tunyaságból és nemtörődömségből, elfelejtette visszaküldeni a drága köteteket, ujévkor legyintett s kifizette a háziorvost és a könyvszámlát. Minden évben utazott: Sepsiszentgyörgyről, mint Kassáról, útnak eredt; először Karlsbadba ment, ahol reménytelen harcot folytatott három héten át az orvosokkal és a vendéglősökkel — (a vendéglősök győztek) — aztán a német városokba, vagy Firenzébe, vagy Stockholmba. Utjáról hamisitott renaissance butorokat, méregdrága mütyürkéket hozott haza s természetesen a „Tövishuzó fiu" egyik kicsinyitett mását is, márványban. De hozott városrendezési terveket is. S hozott, nagyon kényelmes, bő, széles utazókabátja valamelyik zsebében, s bő, széles eszmélete egyik zugában, sokmindent Európából, amitől aztán a város, ahol született, ahol Csehy úr volt, ahol leélte életét, városiasabb, európaibb, műveltebb lett. Kedves irója Mikszáth volt, s ő tudta, miért? Mert Csehy úr is, mint Mikszáth, szive mélyén pontosan tudta, hogy a századvégi magyar nyugalom mögött egy életforma bomlik, s nincs emberi erő, mely meg tudja akadályozni ezt a bomlást.

Csehy úr nem volt „középosztály", nem; s főként nem volt az a szó mai, joggal és egyre keserübben birált, igénytelen és mohó értelmében. Csehy úr még polgár volt. Ő volt az utolsó polgár Magyarországon, a szónak kissé terebélyes, kényelmes és ráérő, de mindenestől őszinte felelősségérzettől, európai életigénytől és a magyarság iránt átérzett, végzetes kötéstől sugallt értelmében. Csehy úr nem volt hős; mondom, hogy a Munkapárt tagja volt, s Andrássyval csak azért nem állt össze, mert gőgösebb volt, mint a nagyúr. De Csehy úr — úgy, ahogy a művész megörökitette, májfoltos kezében a regalia médiá-val, — még rokona volt annak az európai polgárságnak, mely Európát naggyá nevelte. Ő még helyén állott, egy világban, mely földrengésszerüen elmozdult körülötte. Ezért nézem áhitattal a portrét. Utódait ismerem, de azokról már nem érdemes művészi képet festeni, olajban; megteszi egy fotomaton is.

Helységharc a „Pokol tornácában"

Doni arcvonal. Második napja tart az ütközet a Don egyik könyökéért.

A legkeményebbik diók egyike X. község, ahol a Szovjet legkiválóbb katonái, az orosz kadétok rendezkedtek be védelemre. Ugyszólván méterről-méterre, házról-házra kell elfoglalni a falut.

A támadás tegnap hajnalban indult meg és az események ugy hozták magukkal, hogy belesodródtam a „Pokol tornácába". Igy nevezték el igen találóan honvédeink ezt a községet.

A falu északnyugat-délkeleti irányban huzódik annak a dombnak a tetején, amely párhuzamosan halad a Donnal. Külsejére nézve éppen olyan egyszerü falu, mint bármelyik másik. Belül azonban kutja, háza, fája, keritése erőd.

Tegnap késő délután értem a falu szegélyéhez. Ott töltöttem el az éjszakát egy keskeny, mély gödörben.

Azt irom: egy éjszakát. Azt kellene irnom: egy évszázadot. Olyan hosszu volt ez az egyetlen éjjel. Hárman szorultunk bele a keskeny gödörbe. Hárman bujtunk össze, ha éjjel jöttek a szovjet repülőgépek és mélytámadásban robbanó lövedékekkel géppuskázták állásainkat vagy szórták ránk a bombákat.

Istenem, de nehezen virradt...

Végre mégis ránkhajnalodott. Uj egységek indultak támadásra.

Ujra fellángolt a harc.

Az én keskeny árkom mellett szökellt előre a falu felé egy szakasz.

Kiugrottam a gödörből és elindultam velük...

Égnek a krétakő falak...

A község egyes részeibe még a tegnapi nap folyamán benyomultak honvédeink. Változó szerencsével folyt a harc. Hullámszerüen. Hol mi törtünk be, hol a muszka kapott erőre és nekünk ki kellett üriteni, fel kellett adni néhány házat, utcát, faluszegélyt. Most olyan falurészre támadunk, ahol a szovjet még az ur.

Átszökellünk, keresztülvágunk egy rozstáblán. Az aknákat ezen a szakaszon már felszedték utászaink, de a tüskésdrót akadályokban megakad a lábunk és véres tenyérrel hasalunk le a földre. Kényszerüségből.

A falu felénk eső első házait vereti a tüzérségünk. Várnunk kell, mig a tüzérségi tüzet tovább helyezik.

A község házai égnek. A tüz melege néha felénk csap. Félelmetes érzés. Ráadásul sziszegve, zizegve, fütyülve, berregve, huhogva, jajgatva szállnak felénk a szovjet géppuskák és golyószóró lövedékei.

A nagy füstből, a falu szegélyéből, onnan, ahol legjobban fekszenek tüzérségünk lövedékei, hirtelen rakéta száll fel a magasba. A mi jelzésünk... „Bennt vagyunk a faluban!"

Ilyen eszközökkel dolgozik a szovjet. Tüzérségünk villámgyorsan tovább helyezi a tüzét, de pár perc mulva távbeszélően eljut a tüzérütegekhez a közlés: Csalt a muszka, még a község előtt állunk.

...Mulnak a percek. Lihegve hasalunk a rozsban. Bombázóink is „megdolgozzák" a falu szegélyét.

A tüzérségi tüz is hátrább helyeződik.

Most... Megindul a közvetlen támadás.

Mellettünk németek is harcolnak. SS alakulatosok, páncéltörő ágyukkal törnek előre.

Még többszáz méter van hátra, amikor mögöttünk megszólal a Hitler-furulya, a „Stuka zu Fuss".

Milyen más innen a hangja, mintha mögötte áll az ember.

Ott ugy szól: „Pli-lö-lo-li-lö-lo-li-lu..."

Innen végtelen jajgatás: „Juj-juj-juj-juuujj..."

A titokzatos német fegyver három sorozatlövést ad le a falura. Találatai pontosak lehettek, mert minket nem ért gyilkos nyomása. De ott elől hirtelen félelmetes látvány tanui vagyunk. Hat-hét méternyi magasba három-négy ember repül.

— Vu-vu-vu-vu...

— Vu-vu-vu-vu...

Irtózatos légörvénylés lehet ott. A levegőbe röpitett néhány emberrel ugy játszik a titokzatos erő, mint egy gumilabdával.

...A halottakat később láttuk. Vékony vércsik csurgott ki szájuk szélén. Hasuk mélyen behorpadt, mintha kiszedték volna a beleket...

A jobbszárnyon harckocsijaink törnek előre. Mögöttük honvédeink. Már a falu szélén járnak... Mi is előrelendülünk.

A Hitler-fufulyák megtették hatásukat. Megtudjuk közeliteni a községet, sőt elérjük az első házakat is.

A házak alól, keskeny résekből gyilkos tüz ver közénk mély, föld alá, ház alá épitett fedezékekből. Itt csak a kézigránát segit. A miénk erkölcsi hatása óriási, félelmetes, de szereztünk gyujtó gránátokat is. Jó öklömnyi üvegtestek ezek, nyéllel. Az üvegben narancspiros szinü folyadék. Ahogy a házfalakhoz csapódnak, a benne lévő folyadék szétömlik a krétafalakon — errefelé sok a krétakő — és a kő is égni kezd...

Krumplisütés égő házak parazsán...

A helységharc lassu, kemény katonamunka.

Ahogy elértük az első néhány háztömböt és a honvédek kifüstölik kézigránátokkal a pincéket, harcállásokat, elakadunk.

Hasalunk a földön, gyepen, hamuban, porban, piszokban.

A hőség irtózatos. A sisak tüzes korona. Itt aligha maradt ép szempilla, bajusz vagy szakáll.

Mellettem a tüzhöz közelebb, lihegve fekszik egy honvéd.

— Hogy hivnak, pajtás — szólok oda neki.

— Veszelovszky János vagyok, Nógrád megyéből.

Tátott szájjal bámul előre. A szája szélén körbe csupa sár az arca. A nyálra rászállt a por. Ahogy hasal, ujra felém tekint.

— Bencurfalváról valósi vagyok — teszi hozzá az előbbi bemutatkozáshoz.

Mulnak a percek. A füst fojtogató. Várjuk a fejleményeket. Veszelovszky a parázs körül matat. Valahonnan krumpli került a közelébe. Hét vagy nyolc szép, kerek szem. Azokat rak-

Könyvet minden magyar kézbe!

HERCZEG FERENC: GONDOK ÉS GONDOLATOK

Legújabb történelmünknek szinte valamennyi fontos mozzanata elénk tükröződik ezekből a mély felelősségérzettel irt, bölcs frásokból. Ára 8.— pengő.

FEKETE ISTVÁN
Hajnal Badányban
Az állatok, madarak, fák, virágok költőjének, szivdobogtatóan szép regénye. Egy öreg malom és két ember története. Ára 7.— P

HANKISS JÁNOS
Európa és a magyar irodalom
Ez a mű megvilágítja, hogy mit jelent a magyar szellem Európa számára. Ára 12.— P

KOSÁRYNÉ RÉZ LOLA
Asszonybeszéd
Száz esztendő története, öt nemzedék egy-egy asszonyalakján keresztül. Nagyszabású regény. Ára 3.60 pengő.

R. CALZINI
A hegyek fia
Segantini, a mult század nagy olasz festőjének regényes élete. Ára 5.50 pengő.

Francis Brett-Young
Egy orvos elindul
A fiatal orvos küzdelmes és mégis meghatóan szép sorsának története. Ára 6.— pengő.

U. SANDER
Mély vizeken
Mély és fenségesen egyszerű könyv, a magányos, igazi férfi regénye. Ára 6.— pengő.

ORMOS GERŐ
Az alma messze hullt
Époszszerű regénye egy magyar zsellér-család lassú felemelkedésének. Ára 9.— P

gróf Bethlen Margit
Szomszédok
A féltékenység romboló szenvedélye a mozgatója ennek az izgalmas regénynek. Ára 6.— P

ORMAY IMRE
Felesleges emberek
Négy véletlenül összekerült ember megrázóan őszinte vallomása. Ára 4.50 pengő.

Singer és Wolfner Irodalmi Intézet Rt. őszi ujdonságai

ja az izzó parázsra. Akna vághatta ki a burgonyát valamelyik kertből ide, éppen Veszelovszky orra elé.

Már sül a krumpli. Érzem az illatát. A parázs nagy, erős, hamar megsül a finom étel. Veszelovszky engem is megkínál.

— Egyék a hadnagy ur . . .

Eszem. Kormos a héja, de meleg, forró a husa. Lihegve eszem. Égeti a számat, a kezem is csupa korom, de jól esik . . .

Sohasem gondoltam volna, hogy a „pokol tornácában" ilyen jól eshetik a félig megsült szovjet burgonya . . .

. . . Az „idill" nem tart soká. Veszelovszky még odakiáltja hozzám:

— Megfigyelte a hadnagy ur a Hitler-furulyát? Aszongyák, az orosz azt üzente, ha nem hagyjuk abba a furulyázást, ő gázzal lő . . . Azt is mondják, hogy mi azt üzentük vissza, ha ő abbahagyja a Sztalin-orgonázást, mi se furulyázunk . . .

Jót nevet. Nekem is nevetésre görbül a szám.

Ilyen a honvéd! Krumplit süt az égő ház parazsában és eltréfálkozik a „Pokol tornácában" a háboru két félelmetes fegyveréről . . .

. . . Jobboldalról is előretörnek honvédeink. Előrerántanak bennünket. Egyre több ház marad mögöttünk. A módszer mindegyik háznál ugyanaz.

Honvédeink megközelitik a kiserőddé átalakitott házat. Megkeresik kuszva a bejáratot, aztán beleejtenek egy-két kézigránátot. A hatalmas dörrenés elfojtja az oroszok jajgatását . . .

Még a kutakat is megerősitette a szovjet

Egyre inkább összekeveredünk. Már németek is vannak mellettünk néhányan. Az egyik német odakuszik egy honvédhez. Mutogat. Gyujtógránátot ajánl magyar tojáskézigránátért. A csere hamar lebonyolódik. Aztán hajrá . . . ujabbat szökellünk.

. . . Már a második utcában hasalunk. Elhaladunk egy szovjet páncéltörő ágyu mellett. Félköralaku, erős gerendákból épitett mellvéd védte két oldalról. Elölről pedig saját páncélja, amely elé még széles gyeptéglaövet is raktak.

Érdekes! A szovjet katonák leszerelték a páncéltörő ágyu kerekeit. Igy a kis löveg jobban megfekszi a földet. Alacsonyabb a fekvése, kisebb célt is mutat. A muszkák igen találékonyak ezen a téren.

A páncéltörő mellett lövedékek hevernek. Megszámolom: huszonhárom darab.

Két honvéd bent sürög-forog már a páncéltörő ágyu tüzelőállásában. Nagyokat nyögve, erőlködve megforditják a löveget. Betöltik, de elsütni már nem tudják. Valamilyen fontos alkatrészét elcipelték magukkal a tüzelőállásból visszavonuló szovjet katonák.

. . . Futóárok vezet hátra.

Két honvéd óvatosan kuszik benne előre. Kezükben kézigránát, balkarjukra puskájukat akasztották.

. . . Az egyik ház mellett állok. Ajtaja tárva-nyitva.

Benézek. Bent néhány ócska butordarab. A ház krétakőből épült. Belül a falat az oroszok háromszoros krétakőfallal erősitették meg. Az egész fal vagy 150 centiméter vastag lehet ezáltal . . .

Bárhová néz azonban az ember, mindenütt valamilyen ravasz, csalfa védelmi berendezést talál. A négyszögletes, gerendákkal kirakott kutak vizére gerendákat, padlókat raktak. Az igy nyert állásban: nehézpuska. Egy hatalmas szovjet traktor felfordított acélteste mögött: golyószóró. A pincelejárat földhányásán apró, kerek lyuk: géppuska csöve kandikál ki.

Vannak tüzgépek, amelyeket szélességi szórásra állitottak be, de olyanok is vannak, amelyek merevek és csak egyetlen fontos tereppontra tüzelnek. Sohasem lehet tudni, honnan kap a támadó honvéd egy-egy szörnyü, esetleg halálos tüzcsapást.

A lombok közt géppuskafészek

Mindenünnen tüzelnek. Nehéz kigazodni. Nem tudjuk pontosan, mi a helyzet. Minden pillanatban bekeritethetnek bennünket. Óvatosság itt a főelv.

. . . Mégint tért hóditottunk. Ez már a harmadik utca. Mennénk is előre, de valahonnan betyárul lövik a terepet. Csak ugy porzik minden előttünk. Géppuska lehet vagy erősebb golyószóró . . .

De honnan tüzel?

Mulnak a percek, a tüz nem akar szünni. Végre felfedezzük: balra, vagy 50—60 méternyire, egy sürülombu fa koronájából szállhat csak felénk a lövedékek özöne.

Balra tőlem már intézkedik is egy tizedes. Ketten óvatosan kusznak előre. Eltünnek a bozótosban, a magas gyom között. Szivdobogva figyelek.

Egy golyószóró néhány sorozatot ereszt a lombok közé, de a szovjet géppuska tüze nem szünik.

Várunk. Öt-hat perc mulva a fa koronája közül tüz, füst csap elő. Dörrenés reszketteti meg a levegőt. Aztán ágról-ágra esve, két muszka zuhan alá . . . A szovjet géppuska elhallgatott.

Mögöttünk saját harckocsink dübörög. Éppen jókor jött. Felettünk szovjet romboló repülőgép kering. Mélyrepülésben. Veszettül géppuskázik. Ha jobbról szórja gyilkos lövedékeit, mi harckocsink bal oldalánál keresünk fedezéket és fedezést. Ha balról csap le ránk, akkor a harckocsi jobb oldalához simulunk.

Kellemetlen ez a körbe-körbe szaladgálás, de kénytelenek vagyunk most igy „játszani" . . . Halálra vagy életre megy a játék!

. . . Vagy husz lépésnyire tőlünk hirtelen géppisztoly szólal meg.

Először azt hisszük: orosz. Aztán rájövünk: magyar.

Három honvéd fekszik hanyatt az utca porában egy ház sarkánál. És mind a három tüzel. Kettőjüknél puska van, egynél pedig magyar géppisztoly.

Lövik a szovjet rombolót . . .

. . . Aki egyszer átélt egy szovjet romboló-mélytámadást, az tudja csak igazán, milyen nagy lelkierő, milyen határtalan bátorság kell ahhoz, hogy valaki hanyattfekve szembenézzen a felette keringő gép gyilkos tüzével . . .

Nézem, nézem a három hős honvédet . . . Magamban imádkozom . . .

. . . Itt nagyon megtanul az ember imádkozni . . .

Veszelovszky nem messze tőlem hasal.

Egyszerre feljajdul.

Megsebesült. Nem tudom mitől. A szovjet rombolótól vagy aknaszilánktól? Mert közben aknázni is kezdtek bennünket. Mintha buzát hintettek volna a földre, ugy szálltak, csaptak, kopogtak a szilánkok.

. . . Veszelovszkyt visszük hátra. Itt rám van legkisebb szükség.

Cipeljük, huzzuk. A romboló repülőgép elszállt már.

A harc tovább folyik. Kemény győzniakarással.

Veszelovszky nagyokat nyög.

— Csak a jó Isten gyógyitson meg — morogja nyögdécselve —, hogy én még egyszer ide visszajöhessek, hát nézze meg magát az a muszka, akit én elkapok . . .

Imádkozik is, meg káromkodik is.

. . . A faluban folyik a harc. Egész nappal, egész éjjel. Másnap hajnalig. Akkorra miénk a falu . . .

Tombor Tibor haditudósító.

ÁSVÁNYOLAJIPARI NAGYVÁLLALAT KERES

azonnali vagy rövides belépésre felárelszámolásban jártas urat, gyakorlattal biró

könyvelőket, gép- és gyorsirónőket

Ajánlatokat „Belvárosi iroda 7517" jeligére a főkiadóba kérjük.

Grafikusok, iparm. növ.-ek

napi 5—6 órai elf. kapnak. Részl. ajánl.: „Gyorskezü 7552" jeligére főkiadóba.

Kötött áru bevásárló nőt

keres belvárosi szaküzlet

Ajánlatokat „Szakértelem főfeltétel 7530" jeligére a főkiadóba.

AZ ŐSZI VÁSÁRON NEM VESZÜNK RÉSZT

BUTORAINK

CSAK VÁROSI ÜZLETÜNKBEN tekinthetők meg. Saját érdekében látogassa meg az évtizedek óta közismert butorüzletünket. Jó minőség, olcsó árak, nagy választék!

BOG-MIL

VI., Vilmos császár-ut 43. (a Báthory-utcával szemben). 7535

Ujpesti iparvállalat keres

őskeresztény, fiatal, néhány évi gyakorlattal rendelkező, németül tudó

gyors- és gépirónőt

Ajánlatok „Jó munkaerő 77" jeligére Haasenstein és Vogler r. t. hirdetőirodába, Dorottya-utca 8. küldendők. 7528

Gépi erőre berendezett

téglagyár

szénbányával, közvetlenül vasut mellett, iparvágánnyal,

eladó

Ajánlatokat „Fejlesztésre alkalmas" jeligére Blockner J. hirdetőbe, IV., Városház-utca 10. 7525

Vidéki vállalat irodának alkalmas három szobából álló

helyiséget azonnalra bérbe keres

Közvetitő dijazva. Cim a főkiadóban.

Német nagyvállalat magyarországi képviselete némettől tudó, az átirókönyvelésben járatos, őskeresztény

segédkönyvelőnőt

(esetleg férfimunkaerőt) keres állandó alkalmazásra.

Ajánlatok fizetési igények, valamint eddigi gyakorlat megjelölésével „Könyvelő 7529" jeligére főkiadóba kéretnek

A XXX. Katolikus Nagygyülés

A XXX. Katolikus Nagygyülés első napján a katolikus nők ünnepélyes díszgyülésre ültek össze a pesti Vigadóban. *Scheffler János* szatmári püspök elnöki megnyitója után dr. *Balássy Miklósné*, *Stettner Andrea* és *Zachariás Flóra* tartott előadást. A díszgyülésen megjelent *Serédi Jusztinián* hercegprimás is.

A katolikus irók és hirlapirók Országos Pázmány Péter Egyesülete a nagygyülléssel kapcsolatban *a ponyváról* rendezett nagysikerü vitaestet. *Glattfelder Gyula* kalocsai érsek megnyitója után *Ijjas Antal*, *Renárd Béla* és *Tóth László* különböző szemszögből világitotta meg a kérdést.

A Magyar Görögkatolikusok Országos Szövetsége díszközgyülésének *Dudás Miklós* hajdudorogi püspök és *Ilniczky Sándor* nagyprépost, kárpátaljai főtanácsadó voltak a szónokai.

„Eucharisztikus nép és ország vagyunk"

A nagygyülés második napja ünnepélyes főpapi szentmisével kezdődött, amelyet az Örökimádás-templomban *Serédi Jusztinián* biboros hercegprimás pontifikált

Evangélium után *Drahos János* protonotárius kanonok, érseki általános helytartó tartott szentbeszédet, amelyben az eucharisztikának és a magyarságnak kapcsolatával foglalkozott.

— Mi, magyar nép — mondotta többek között — buzát és bort termelő ország, tehát eucharisztikus nép és ország vagyunk. Arra kell azonban törekednünk, hogy necsak a szinekben legyünk eucharisztikusak, hanem valóban Krisztussal táplálkozó nép és hivek legyünk.

Délelőtt 10 órakor *az országos egyházművészeti tanács* tartott díszgyülést, amelyen az egyes egyházmegyei egyházművészeti bizottságok terjesztették elő jelentéseiket.

Délután 4 órakor az egyetemi és főiskolai ifjuság tartott gyülést a Vigadóban. *Glattfelder Gyula* kalocsai érsek mondotta a megnyitót, *Tóth József* egri jogakadémiai tanár pedig „A katolikus egyetemi gondolat" cimmel tartott előadást. Ezután *Madarász Andor*, a Katolikus Diákszövetség ügyvezető alelnökének beszéde következett.

Félötkor *a leányifjuság* gyült össze a Magyar Művelődés Házában. Hat órakor a Vigadóban a férfiak diszközgyülése következett ezután. Itt *Pohl Sándor* kassai polgármester „Katolikus önérzet" cimmel tartott előadást.

Czapik Gyula veszprémi püspök, a gyülés elnöke, beszédében többek között ezeket mondotta:

— A magyar férfiaknak — mondotta — bátraknak és őszintéknek kell lenniök, hithüeknek és áldozatos lelküeknek, mert csak igy remélheti az ország, a sokat sujtott magyar nép, hogy a nagy vihar minden nagyobb megrázkódtatás nélkül fog elvonulni fejünk fölött és elkövetkezik az a mindenki által óhajtott dicsőséges béke, amely boldogságot, munkát és megelégedettséget fog hozni minden magyar számára.

A nagygyülés vasárnapi és hétfői eseményei

Vasárnap reggel 7 órakor a szlovák ajku hivek számára a józsefvárosi plébániatemplomban Madarász István kassai püspök mond szentmisét; 9 órakor a Bazilikában lesz ünnepi főpapi mise, amelyet Glattfelder Gyula kalocsai érsek pontifikál. A németajku hivek a Szent Anna plébániatemplomban tartott szentmisén vesznek részt, majd a budai Vigadóban tartanak diszgyülést. Ezen Grősz József szombathelyi püspök elnököl.

Fél 11 órakor lesz az I. nyilvános gyülés a pesti Vigadóban. Serédi Jusztinián biboros hercegprimás megnyitója után Angelo Rotta pápai nuncius mond üdvözlőbeszédet. Ezután kerül sor Szinyei Merse Jenő vallás- és közoktatásügyi miniszter „Az Egyház joga iskoláihoz" és vitéz Béldy Alajos „Vallás nélkül nincs nevelés" cimü előadása.

Délután 3 órakor a Középponti Katolikus Körben a szlovákajku hivek diszközgyülése, 4 órakor a Bazilikában a férfiak engesztelő szentségimádása lesz. Ez utóbbin a szertartást a hercegprimás végzi. Öt órakor a főváros összes templomaiban közös szentségimádást tartanak, majd 6 órakor a Vigadóban Szent Ferenc világi rendjének ünnepi diszgyülése lesz.

Hétfőn reggel 8 órakor az Egyetemi templomban tartandó főpapi szentmisét Virág Ferenc pécsi püspök mutatja be.

Kilenc órakor a Ferences világi rend országos elöljárósága tart értekezletet. Ugyancsak délelőtt tartja tanácskozásait az Actio Catholica igazgatótanácsa és országos tanácsa is.

Délben 12 órakor az Actio Catholica sajtószakosztályainak vezetői gyülnek össze. Ezen az értekezleten Czapik Gyula veszprémi püspök mond bevezetőt.

Délután 4-kor a pesti Vigadóban lesz a II. nyilvános gyülés.

Este fél 7 órakor levente KALOT bemutatót tartanak a Magyar Művelődés Házában.

A pestmegyei földrengés

A Földrengési Obszervatórium kérelme

Szeptember 30-án, a hajnali órákban, földrengés volt Pest megyében. A rengést, amely nagyobb károkat nem okozott, — amint jelentettük — Budapesten is észlelték.

A földrengésről dr. *Simon Bélától*, az Országos Földrengési Obszervatórium igazgatójától most az alábbi érdekes, összefoglaló felvilágositást kaptuk:

— September 30-án a kora hajnali órákban érkezett az első telefonjelentés az Országos Földrengési Obszervatóriumhoz a pestmegyei földrengésről. Az Intézet készülékei a földmozgást 4 óra 29 perc 50 másodperckor jelezték. A készülékek legnagyobb kitérése 6 milliméter volt.

— Az Obszervatóriumhoz beérkezett jelentések szerint *Tápiósülyön*, *Tápiószecsőn* a rengés kisebb épületkárokat is okozott. Kémények ledőltek és megrepedezett itt-ott a falvakolat. *Gyónon*, *Jászfelsőszentgyörgyön*, *Pécelen* olyan erősen megrázta az ágyakat a földmozgás, hogy egyik-másik alvó ember felriadt álmából, — *Budapesten*, *Gyömrőn*, *Jászalsószentgyörgyön*, *Monoron*, *Nagykátán*, *Pomázon*, *Rákosligeten*, *Rákospalotán* inkább csak azok észlelték a viszonylag gyönge földmozgást, akik ágyukban ébren feküdtek, vagy például olvastak. Elég nagyszámu bejelentés érkezett a rengés megfigyeléséről magából a fővárosból is. Természetesen mindenütt elsősorban a magasabb emeleten lakók figyelhették meg a jelenséget, de meglehetős sok bejelentés érkezett a budai oldal kisebb villáinak lakóitól is. Közülük egyesek aránylag heves földmozgásról emlékeznek meg. Ahol nem emeleten észlelték a „kirivóan erős földmozgást", ott minden bizonnyal az altalaj (elsősorban a vizzel átitatott laza altalajfajták) rengéserősségmódositó hatása nyilvánult meg.

— Mivel, amint emlitettem, sajnos, a rengés épületkárokat is okozott, fel kell hivnon a figyelmet e károk gondos és szakszerü kijavitásának szükségességére. A károk oly módon javitandók meg, hogy az épület legalább is a rengést megelőző ellenállóképességét visszanyerje. Nem elégséges tehát csak az esetleges falrepedések eltüntetése vagy a vakolat kijavitása, hanem, ha például téglaházról van szó, az eltört téglákat ki kell cserélni, a régi kötéseket helyre kell állitani. — Nagyon megköszönném, ha e sorok olvasói az Országos Földrengési Obszervatóriumot (Budapest, V., Deák Ferenc-u. 12.) a rengéssel kapcsolatos észleleteikről értesiteni szivesek lennének.

Megnyilt a gyümölcskiállitás és gyümölcsvásár

A magyar mezőgazdaság vezérférfiainak jelenlétében nyitotta meg szombaton délelőtt *Bárczay János* földmüvelésügyi államtitkár a *Gyümölcstermelők Országos Egyesületének* jubiláris Országos Gyümölcskiállitását és Vásárát a városligeti Kertészeti Kiállitás Csarnokában, a gyümölcsvásárt pedig a Székesfővárosi Muzeum helyiségeiben. Az államtitkárt *Kiss Endre* kecskeméti főispán, a rendezőbizottság elnöke és *Gyömörey György* ny. főispán, a GYOE elnöke fogadták.

A kiállitás első termében a két legtöbb gyümölcsöt termelő vármegyénk, *Szabolcs* és *Szatmár* megye leghiresebb gyümölcstermelői, élükön *Kállay Miklós* miniszterelnökkel, állitották közszemlére legszebb gyümölcseiket.

A második teremben Fejér, Somogy, Zala, Veszprém, Komárom, Esztergom, Győr, Tolna és Hajdu megyék nagyszerü gyümölcstermeléséből kapunk izelitőt, a harmadik teremben a ceglédi Ungváry-cég remekel. A negyedik teremben Nógrád, Bars, Hont és Gömör megyék gyümölcstermelése mellett felvonul *Erdély* gyümölcstermelése is. A földmüvelésügyi miniszteriumnak *Balogh Vilmos* miniszteri tanácsos vezetése alatt álló erdélyrészi kirendeltsége mutatja be, hogy a hazai, immár fejlettebb gyümölcskultura mögött Erdély gyümölcstermelése sem marad el.

A kiállitás egyik nagytermében a *kecskeméti* gyümölcstermelők mutatják be gyümölcseiket: a tömegtermesztésnek országosan és helyileg engedélyezett fajtáit. Itt kaptak helyet Észak-Pest vármegye, továbbá Heves, Szolnok és Békés vármegye gyümölcskiállitói is.

A délelőtt folyamán a Székesfővárosi Muzeumban megkezdődött a *gyümölcsvásár*, a kiállitási anyaggal egyenértékü anyag várja a vásárlókat és a termelőktől gyönyörü almákat, körtéket lehet előnyös áron vásárolni, vagy rendelni. A vásáron a gyümölcskonzervek, dzsemek, likőrök, valamint a kertgazdaság százféle szárított főzelékei is szerepelnek.

Kiss Endre főispán a gyümölcskiállitásról ezt mondotta:

— A magyar gyümölcstermelés igen nagy fejlődésen ment át és a sok kár, fagy, belvizek pusztitása ellenére is nagy szerepet játszik nemzetgazdaságunkban. Igyekszünk tipusgyümölcsöt termelni, amely a fajtautánpótlást biztositja. Általában megállapithatjuk, hogy *Magyarország világviszonylatban a legelső gyümölcstermelő országok közé tartozik.*

K. E.

Reprezentativ vasipari vállalatnál felvételt nyerhetnek kezdő, okleveles

gépészmérnök

felsőipari iskolát végzettek és fémipari szakiskolások. Ajánlkozásokat „Budapesti reprezentativ nagy vállalat" jeligére Blockner J. hirdetőirodába, IV., Városház-u. 10. kérünk.

Ujrendszerü, olcsó, express bridge tanfolyamok

kezdők, gyenge és erősebb haladók számára, négyes és nyolcas csoportokban. Felvilágositás személyesen vagy telefonon az ORSZÁGOS MAGYAR BRIDGE KLUBBAN, ½5 órától. (Erzsébet-téri Kioszk.) Telefon: 188—299. 7498

Őskeresztény

reklámrajzolót

keresünk. Pályázatokat a már megjelent művek beküldésével „Elektromosgyár 1942" jeligére Blockner hirdetőbe, IV., Városház-utca 10. 7490

Nagyvállalat őskeresztény osztályvezetője német nyelvtudással, irodai munkákban, szervezésben, könyvelésben, általános vasuti díjszabási

export-import és vámközvetitésben

teljesen jártas elhelyezkedne. Leveleket „Vidékre is 7449" jeligére főkiadóba.

Stancolómestert

elsőrangu szakembert, anyagismerettel és hosszabb gyakorlattal keres Wolfner cipőgyár, Ujpest, Gr. Károlyi-u. 10. 7493

Jogvégzett fogalmazót,

lehetőleg német nyelv és gyors-gépirás tudással (őskeresztényt) felvesz Budapesti Epitőmesterek Ipartestülete. Ajánlatok fizetési igényekkel IV., Irányi-utca 17. alá. 7453

Ipari vállalat keres őskeresztény, érettségizett fiatal

tisztviselőt

gyógyáru kereskedelmi szakmában járatos fiatal gép- és gyorsirónőt, gyakorlattal rendelkező tablettázó mestert. Sajátkezüleg irt ajánlkozások, fizetési igény és referenciák megjelölésével. „Osztatlan munkaidő 6867" jeligére Blockner J. hirdetőjébe, IV., Városház-u. 10. 7496

Többszáz vagón érett istállótrágyát vennék

„Kisebb tételekben is 7504" jeligére fők.

Nagy budapesti

textilipari vállalat keres mielőbbi belépésre

őskeresztény, teljesen megbizható, több évi gyakorlattal rendelkező

raktárnokot

fonal- és segédanyagraktárának kezelésére. Referenciákkal és fizetési igénnyel megjelölt ajánlatokat „Raktárnok 1942 — 7486" jeligére a Vilmos császár-uti főkiadóba.

Festékkereskedő segéd

jó fizetéssel, jó cégnél, fontosabb munkakörbe felvételik. „Csakis elsőrendü munkaerő 7502" jeligére főkiadóba.

Őskeresztyén

perfekt magyar-német, intelligens

gyors-gépirónőt keres

nagyvállalat

Ajánlatokat „Posztógyár 7457" jeligére főkiadóba kérünk.

Müszaki iparengedélyemmel betársulnék

ker.-hez. „Aktiv anyagbeszerző 7461" jeligére főkiadóba.

Fiatal, őskeresztény

vegyészmérnököt

keres nagy budapesti iparvállalat laboratoriumi és üzemi munkára. Ajánlatokat fizetési igény megjelölésével „Ipartelepek 8" jeligére Blockner J. hirdetőbe, IV., Városház-utca 10. 7499

Felsőipariskolára készülő

vegyész gyakornokot

heti fizetéssel felveszünk. Ajánlatok „Szorgalmas 6871" jeligére Blockner J. hirdetőjébe, IV., Városház-utca 10.

Könyvelésben teljesen jártas, keresztény

tisztviselőt (nőt)

azonnal felveszünk. Ajánlatokat „Nagyvállalat 31265" jeligére Blockner hirdetőbe, Vilmos császár-ut 33. 7498

Gyárfás Jenő

F. L.

A Székesfővárosi Képtár uj szerzeményeinek kiállitása

Az 1939—40-es esztendőket — a második világháboru e mesgyeéveit — a Székesfővárosi Képtár vezetősége arra használta fel, hogy megszerzett minden arra érdemes képet a magyar festőművészet korai termékeiből és a máig felnyuló nemzedékek java terméséből. Igy egészült ki teljessé egy Magyar Képtár, amelynek a művészet nemzetközi fejlődésébe belekaroló művei a Szépművészeti Muzeumban, a fejlődés részleteit feltáró darabjai a Székesfővárosi Képtár palotájában nyernek elhelyezést.

Ez az uj szerzeményü anyag oly nagy volt, hogy bemutatását két részre kellett osztani. Tavaly gyönyörködtünk *a táblabiróvilág* termékeiben, most pedig *a századforduló nagy művészeinek s a mai kor megérkezettjeinek* alkotásaiban.

Az első kategóriában meglepetésszerüen hat *Gyárfás Jenő* (1857—1925) tiz darabból álló kollekciója. Gyárfás Jenő hires Tetemrehivás c. képét mindenki ismerte ebben az országban, egyébként azonban csak a beavatottak tudták, hogy a mester évtizedekkel tulélte ezt a remekalkotását és erdélyi visszavonultságában dolgozgatott. Ez a sorozat most alkalmat ad e kiváló művész tanulmányozására.

Pesti Hirlap

1941. ápr. 9.

Gyöfös Jenő

Lásd

Nemreti szalon alm

170

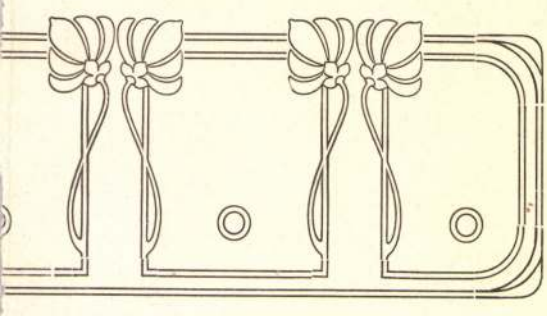

T MŰVÉSZ ÚR!

udomására hozni, hogy SZENDREI
Tudományos Akadémia tagja, a jeles
VÁNYI GYULA műtörténész jórészt
nagyszabású magyar műtörténeti lexi-
zázadtól kezdve napjainkig élt összes
foglalja s melynek első kötete
atásügyi ministerium támogatásával

ZEK LEXIKONA

Gyárfás Jenő

Erdő
2

Mysk Ernő
80. 11

A m
[illegible]
[illegible]

1906

67846/1909 szám.

[illegible]

Alperesek

dóknak az eredetiben

ber bá 5 napján 200

ik, hogy a keresetj

15 napjától járó 6

váltódíjat és 25 ko

per öltöget három n

resnek egyetemleg fi

kat meghatalmazott

torván székkez adják

[illegible]

6. JAPÁNI FESTŐ. Kócsagpár. Vízfestmény. Japán . . . . . 35.—
7. JAPÁNI FESTŐ. Kócsagpár. Vízfestmény. Japán . . . . . 35.—
8.
9.
0.
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
0.
1.
2.
3.
4.
5.
—

Kina . . . . . 120.—

732. HARISNYA. Bársony és vászon. Japán. 2 pár . . . . . 7.—

733. NÉGYRÉSZES ELLENZŐ. Fekete lakk, berakott díszítéssel. Kina. (Hibás.) . . 250.—

734. VÁZA. Réz, rekeszzománc dísszel. Kina 100.—

735. VÁZA. Réz, rekeszzománc dísszel. Kina 100.—

736. DÍSZPÁRNA. Selyem. Japán . . . 10.—

737. DÍSZPÁRNA. Selyem. Japán . . . 10.—

738. NÉGYRÉSZES ELLENZŐ. Fekete lakk, berakott díszítéssel. Kina (Hibás.) . . 250.—

739. GONG. Bronz, torii alakú faállványon. Kina . . . . . 35.—

740. VÁZA, FATÖRZS ALAKBAN, MADARAKKAL. Szaru. Kina. (Kissé hibás.) . 10.—

741. BUDDHA. Gyuradék. Japán . . . . 20.—

742. A HÁROM NAGY BÖLCSESSÉGET KÉPVISELŐ MAJOM. Gyuradék. Japán 10.—

743. OLVASÓ. Gyömölcsmagból faragott alakok. Kina . . . . . 30.—

744. HARANG. Bronz, vésett díszítéssel. Kina 50.—

745. PÁLINKÁSPALACK. Üveg, áttört díszű fehérfém foglalatban. Kina. (Dugója hibás.) . . . . . 40.—

746. PÁLINKÁSPALACK DUGÓVAL. Üveg, áttört díszű fehérfém foglalatban. Kina 40.—

747. HATSZEMÉLYES TEÁSKÉSZLET. Sokszínű porcellán, domború díszítéssel. Japán. (Kanna fedővel, cukortartó fedővel, 6 csésze aljjal és 6 tányérka.) . . 80.—

748. CSÉSZE ALJJAL. Bronz, domború dísszel. Kina . . . . . 30.—

—

Gyárfás Zenő

lásd

2

Omkk 171.

.....nevü munkás igazolta

.....

a művezető aláírása.

élyezem:

.....

vagy helyettesének
írása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Gyárfás Jenő

festő

wod

Osvát Kálmán dr.

Erdélyi Lexikon -

Nagyvárad, 1928. 3/6. l.

1912.

1912.

2-án.

vidéken szemlélhető, a hol egy szánka
czczal letakart van fogva, a melyek
ából esznek. Mögöttük a fiatal kopasz
a túl földszintes és különféle szín-
láthatók. Az égbolt könnyen felhőzött.
. 1910.II.4

:66 cm.-- Lelt.sz. 4129.-- Véte-
i 2172 sz. leirat szerint 1000
tetett 1912 január 31-én.-- Elszá-
án (666-912). -- Az elszámolásra néz-
z. előadmányt.

.353-912.
elt. 6927.

21

Gyárfás Jenő

vód
2

Nádler Pálma:

Nádler Róbert 1858–
1938. élete és műveszete –
Bp. 1942. 31, 36. l.

Pozsony.

A háttérbeli hegyeken in
az előtért a Duna szeli, a szi
kelők, lovasok és beszélgető c
zak közelében repülő hid kötöt
csi és több átkelő köti le fig

Aquarell, mér. a vk

Egyszerűs Tenő

festo

Csoá

Om III 438 l.

..... *műhely.*

főnökség!

.....hó.....n történő kifize-

.....indokából személyesen meg nem

.....számu .....

m.

évi ..... hó.....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Győrfás Tenő

Varárnapi Ujság ~~1873, 361. l.~~

1878. 655. l. ~~1879. 43~~, 125. l.

~~1884. 20. 26. l.~~

Gyárfás Jenő

cím

Dömötör István:

Nyolc évtized magyar művészete. Magyar Művészet 1932. 71, 72. l.

EXPOSITIONS AMBULANTES D' ARTISTES HONGROIS

DOLF, KOSZTA JÓZSEF, KUNFFY LAJOS,
VÁN, VASZARY JÁNOS, VASS ELEMÉR.

r festőművészek elhatározták, hogy
űvészeti kiállitásokat rendeznek
lesztik és terjesztik a magyar mű-
nül értékes részét. Ezen cél további
en elhatároztuk egyenkint kifestett,
ámozott, s mappába foglalt művészi
rebocsájtását. A 9 műlap famentes
ezeket magába foglaló sorszámozott
orgalomba nem kerülnek. Egy mappa
100 pengő.

y jelentőségü kulturális eseményt
tudomására adni szerencsénk van.

Gyárfás Jenő

wód

er Dáné J: M. life
mall.
[illegible]

Din Páris: [illegible]
on 1900

27 l.

1901

Gyarfás Jenő

[illegible]

n. m. minoták

Dívald 1927

173. l.

R Ajánlo
Budapest 3
614 /é

BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS TÖRTÉNETI MÚZEUMA

BUDA
943 AUG
D 3

Nagyságos

D r . S z e n t i v á n y i Gyula úrnak
művészettörténetiró

AJÁNLOTT! Hivatalból dijátalányozva.

~~B U D A P E S T XI.~~
~~Lágymányosi-út 16.~~

Badacsónytomaj
Ernélet Penzió

Gyárfás Jenő

írod

Dömötör István:

Magyar Művészképmások-

Magyar Művészet

1931. 319 l.

320

328

kiferrel

1480

1 1

OSZ

Wyugatmagyarorsz

F F

~~1935~~

~~1927~~

~~1929~~

Gyárfás Jenő †

Szód
2

Az Ujság
1925. dec. 18.
(Gyg. T. meghalt.)

1040. Ismeretlen festő
A XVIII. századból.

III. Károly.

Egész alak, kissé jobbra kezével a bal vállon átvetett ritja csipőjéhez, [redacted] baljáva tott parancsnoki pálczának vég vényét piros vállszalagon vise na, szeme kék, bajusza és szak aranydiszitéssel, fehér nyakke lővel. Oldalán kard lóg Ł A már német-római [redacted] császári ben több oszlop és piros függö zsinórzata bojtos.

Ł, a melynek kötője deverás szorítja.

Vászon, méretei 220:117 1957 eln. sz. belügyminiszteri 1907. április 22-én(253-907).

Gyárfás L.

fesső

(Gyárfás Jenő?)

l-

Berkeri Temesvár

61. l-

város kis
monogr.-a
n.o.
1900

gondolatban sem szakadtam el soha attól a földtől és attól a néptől, amelyből kisarjadtam. Minden vágyam, minden törekvésem az volt, vajha minél többet használhatnék annak a népnek, amelynek vére csörgedezését ereimben sohasem szűntem meg érezni. Ha sikerült valamit abból a ritka örömből és abból a sűrű fájdalomból kifejezésre juttatnom, amely ennek a népnek szivét meg-megremegteti, akkor ugy érzem, nem vagyok méltatlan rá, hogy az a szeretet, az az együttérzés, amely máris annyi Magyar Testvéremhez fűz, Téged is, talán még ismeretlen Magyar Testvéremet, megnyerjen barátomul.

A Jubileumi Albumot a csatolt levelezőlap beküldése után készséggel juttatom el Hozzád és igaz magyar szeretettel köszönt

Kosztolányi János

Gyárfás Jenő

l.

Biró Erdmüv-e

161. l

1941

937

2

1083

Gyarfás Jenő

vőd

Biró József

Európa festészete

Bp. é. n. 93. l.

BUDAPEST

1.

Királyi vár

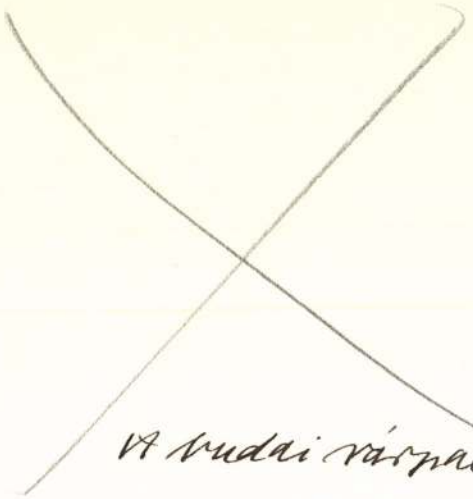

A budai várpalota ... VI 1871, 89 l.

Gyárfás Tenő

erőd

Schuh

Bund Grabowiecky

55. l.

a műv.-i allertásos

tremlett. ism.

1942

L290

DO

B E

ORI

KIR

IN'C

RE

1949. M. mův. 1800-tól
napi-ig

Tehenrehivás
Fiatalság és öregség
Karlovszky B
Bergasson

N 852

Gyárfás Jenő

magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbizta

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Gyárfás Jenő.

22. FERENCZY KÁROLY, GYÁRFÁS JENŐ, LIGETI ANTAL, BÁRÓ MEDNYÁNSZKY LÁSZLÓ, MUNKÁCSY MIHÁLY, SZINYEI MERSE PÁL vázlatkönyvei.

8 véd

Szépm. Múz. graf. o. 61.
Vidák (1931) új szerem.

201. Orosz festő. XVI. sz.

Gyárfás Jenő

Část
z Répm. Mír.
Uj szerem. 1920-21.

1921 jun. 41. sz.

Tanalmány a Tetrebiv hoz

1926 okt. Uj herr (1924-26
Gma, of

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Szepes Mur

1918 márc. Gref. o. 27.

akt-tanulmány I-II. kréta és toll

(1878

1918. Uj szerz. (1914-17)

břeg fértí

karlovsky B. arch

břeg acsog

Lócsontvár, népvándorlásban III. 110.

Gyárfás Jenő

† 1925

U. 4143

Gyárfás Jenő

Nemzeti Szalon

1936. jun –

Juniusi Lesek

GYÁRFÁS JENŐ (1857—1925)
33 Tetemrehívás (vázlat), olajf. Wolfner Gyula
gyűjteményéből.

1

2

1936 okt.-nov

[Benczúr Tár]

Tanulmány a Tetemrehívásban

Vázlat h.a.-hoz

GYÁRTMÁNYAI:

magyar művészek műveinek reprodukciója,
művészi disztárgyak,
a világhirű herendi diszkészletek,
jutányos kézifestésű asztali készletek.

●

21 VILÁGKIÁLLITÁSON NAGYDIJ.

KÖZPONTI IRODA:

BUDAPEST, IV., VÁCI UCCA 37.

Telefon: 182—755.

Gyártelep:

HEREND

(Veszprém megye.)

Ábrahám és Sugár, Bagó M. és Fia Utóda, Bpest — Felelős kiadó: Lehel Béla főtitkár.

Gräfás Lenő

Jedo

~~[illegible]~~

ined

Műcsarnok, 1900. 123. 1.

kossuth arch.
telepl. Sepsiszt
Oporint

..... nevü munkás igazolta

a művezető aláírása.

lyezem:

vagy helyettesének
írása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Gyárfás Jenő

festő

Ord

Művészet, 912, 183

15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					

Gyárfás Jenő

---

lásd

Művészet 1911

126, 132, 155

..... nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

vezem:

.....

y helyettesének
sa.

Endrényi Imre, Szeged.

Gyárfás Jenő

Művészeti lexikon
316. l.

A'. 204.

Gyárfás Jenő

1.

Mihalik Sándor

Benczúr Kassán-
Kassa 1944.

25. l.

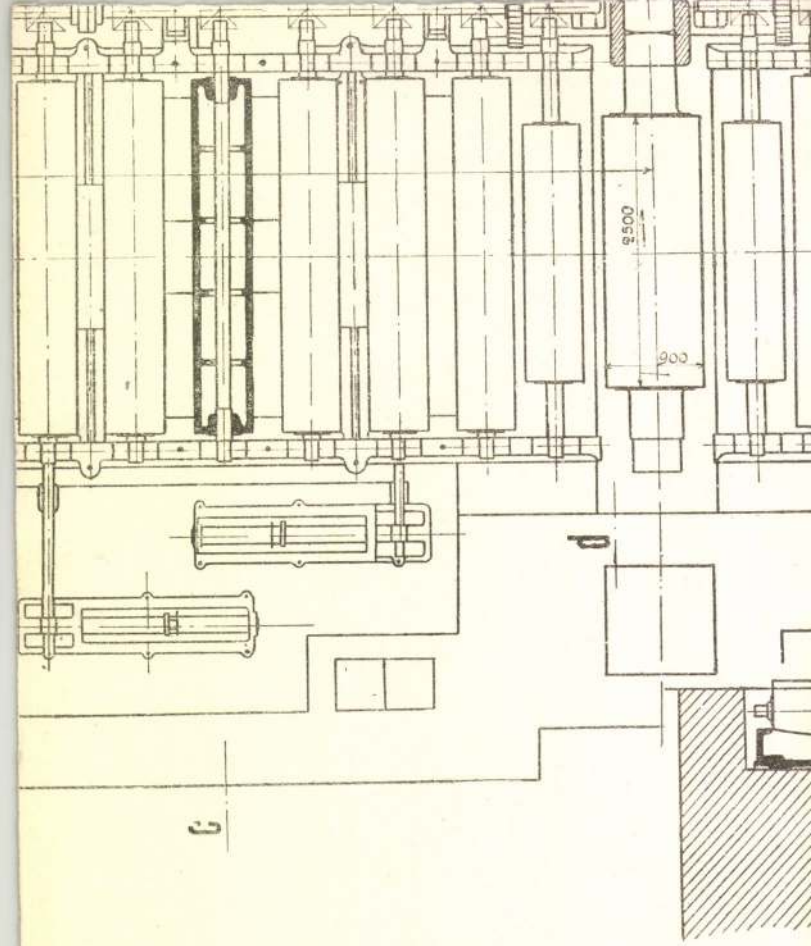

ek hosszanti metszete, alaprajza és részletei.

sd a XII-ik táblán.

Gyárfás Jenő +

U. 4142 b.

Ind

Magyarság. 1925.
dec. 18. — 1925. dec. 19.
(Sepsiszentgyörgy gyásza
Gyárfás Jenőért.)

ad balra, állva. Előrefésült haja, szem-
szőke, s szeme kék. Karjait öfnefon-
lynek negyedik úján gyűrű van, hó-
gja, melynek fogóján s keresztvasán
e. Somgombú atillája sötétkék s bal
nyegének gallérjá piros prém. Fölül jobb-
hátán: „Liedemann Emil kir. orsz.
tó.

méretei 92.5 : 66.3 Cm.

– Ede.

ajándéka. 1892. május 23án. (91/92.).

Gyárfás Jenő

Lásd

Művészeti Szalon

(Kolozsvár) 1929.

IV. cif., 10. sz.

6-7, 9. l

Önarckappel

Lásd Könyvkaramba

u. o. 9. l.

Gyárfás Jenő testmenyei a Kőrhely Nemzeti Emeremben

Párisban

gyedüli egység talán a mult tagadása és az új utak keresése. z utak és eszközök azonban mind mások. Mindenütt ahol újról" van szó, az oroszok és a keletiek járnak elől és a iatal festőgeneráció már-már őket tekinti vezérüknek.

Az új iskolák közül egyik legnépszerűbb a neoprimitiek iskolája (már amennyiben iskolának lehet nevezni irányukat). neoprimitiv név azonban sok tehetségtelenséget és még öbb dilettántizmust leplez. Itt is, mint másutt, a japánok és roszok vezetnek, utánuk jönnek az olaszok és franciák és eleteurópa néhány festője.

Első pillanatra megdöbbentő, sőt érthetetlen, hogyan óditott ekkora területet ez a vértelen, enervált művészeti föogás. Ennek a megitélésére le kell szállnunk addig a tömegsichológiai epidémiáig, amely közös szimptomája a legtöbb urópai fajnak.

Arról a furcsa lelki lázról van szó, amely megszállva artja nemcsak az egyesek, hanem az intellektuális tömegek agy részének a lelkét is és amelyre ma már hivatalos szó an: „Der Untergang des Abendlandes." Tragikomikus utópia, mely a háboru által teremtett cinikus vagy nihilista légkörbe elelopta a nyugati kultura bukásának veszedelmes gondolatát.

„Nem folytathatjuk" ismételték sokan „a századok mérgelése és munkája által kiépitett utat, ez az út zsákuccába ezetett." Az európai kultura bukásának ezen hangoztatói zléstelen hangossággal tesznek vallomást a nyugati kultura sődjéről, de új utat ők sem látnak és nem tudják megmuatni a kibontakozás lehetőségeit sem.

A nagy történeti és gazdasági megrázkodtatások minig lelki válsággal jártak, de talán soha olyan nagy nem volt z a lelki meghasonlás, mint éppen ma. Az ilyen válságok orában az emberek jobban tagadják az értékeket, mint máskor. A romanticizmus is ilyen nagy lelki meghasonlásból szütetett és kezdetben szintén a kulturált és bonyolult életet agadta és fennhangon hirdette a természethez, az egyszerü s primitiv élethez való visszatérést. A neoprimitiv iskola is

GY. 2. *Jenő*, festő, * Sepsiszentgyörgy 1857 ápr. 6, † u. o. 1925 dec 13. 1873—77. a bpesti mintarajziskola (Székely Bertalan), 1877—80. a müncheni akadémia (Wagner, Dietz, Gabriel Max) növendéke volt. 1875-től évekig több bpesti képeslap számára készített illusztrációkat. 1879. a bpesti Műcsarnokban szerepelt először nyilvánosan (Tréfás fenyegetés és Munka után jó a nyugalom c. olajf.). 1880. Az első fog c. képével a müncheni s ugyanezzel 1881. a brüsszeli nemzetk. kiállításon vett részt, hol a kiállítás igazgatójában akadt vevőre. 1880. hazajött és Sepsiszentgyörgyön telepedett le s itt, 1881 nyarán fejezte be főművét, a Temetrehívást, mellyel az ezévi őszi tárlaton a Műcsarnokban óriási sikert aratott és a társulati nagydíjat is megnyerte. A festmény azonban sem itthon, sem Bécsben, ahol szintén kiállították, nem akadt vevőre s Gy. a kapott ösztöndíjak fejében 1883. a M. Nemzeti Múzeumnak ajándékozta (jelenleg a Szépm. Múzeumban). 1882. még tanulmányúton volt Olaszországban, azonban a Munkácsy-díjra való sikertelen pályázattól elkedvetlenedve és szembajától megbénítva, visszavonult s a főváros művészi életében ezután alig vett részt. 1895. Pax c. egyházpolitikai tárgyú képét állította ki Budapesten, a millenniumi kiállításon pedig V. László király esküje c. művét, amelyet Temes megye megrendelésére festett. 1894-től súlyos családi gondok nehezedtek rá, melyek évekig elvonták a művészettől. Az 1880—90-es években Gy. Sepsiszentgyörgyön legínkább arcképeket készített. Háromszék megye részére festette I. Ferenc József, Erzsébet királyné, Kossuth Lajos, továbbá Kálnoky Dénes gróf, Pótsa József (a Székely Nemzeti Múzeum alapítója) és Szentiványi Gyula v. főispánok arcképeit, Sepsiszentgyörgy város részére Kossuth Lajos

II. Mohammed:

Az egész ~~Egész~~ alakban, ülve s
felemelve ~~tartja~~ s baljába
bajuszt visel. Köntöjé, der
kon átlátszik Alól ~~s alatta~~
ta a kép alatt három s

Muhammed
Murads Sohn,
Jahre 1451.

I a felső jobb sarkon: „7

Régmetszet, me

9

arcképét. Tőle valók Bodor Tivadar, a székely Mikó-kollégium v. főgondnokának, Cserey Jánosnénak (a Székely Nemz. Múz. társalapítója), Gödri Ferencné polgármesterné, Malmos Andorné, Székely Györgyné főispánné és Imecs Mariska (az utóbbi kettő pasztell) arcképei. Festette továbbá Rétyi Antos János 1848/49. honvédezredes és neje, Radák Katalin bárónő arcképeit, az EMKE nagy alapítóinak képmásait Kolozsvárt, a Brassói Magyar Kaszinó Rákóczi- és Deák-képeit, Bánffy Dezső báró és több Bethlen gróf arcképét a brassói ref. egyház megbízásából, a Háromszéki Takarékpénztár elnökeit: Bogdán Andrást, Bogdán Artúrt s végül Székely György és Béldy László főispánok arcképeit. 1916. a Szépm. Múzeum több régebben festett képét (Karlovszky Bertalan arck. 1880. legjelesebb műveinek egyike, Tanulmány a Tetemrehívás-hoz, Női tanulmányfej és Öreg férfi feje) vásárolta meg. A Műcsarnok kiállításán 1917 telén egy női arcképpel szerepelt utoljára. 1922. Málik Józsefné arcképe, 1926. Öreg férfi félaktja c. műve került a Szépm. Múzeumba. Gy. egyéb képei: A tél öröme (1883), Az első bál (1884), Disznóölés (1880. évekb.), Szent László (1899), Gábor Áron halála a kökösi csatában stb. Könyvillusztrálással is foglalkozott (Osztrák-Magyar Monarchia Írásban és Képben, Jakab Ö., Székely históriák) s azonfelül számos díszoklevelet tervezett és festett különböző ünnepi alkalmakkor. Arany János hatása alatt, aki művészetére nagy befolyással volt, többnyire kéziratban maradt s nagyrészt sajátkezűleg illusztrált ódákat, románcokat, balladákat, egy tündérregét és drámát is írt. Festészetének java alkotásait nagy drámai erő, legjobb arcképeit pompás lélekábrázolás s műveit általában kiváló technikai tudás jellemzik. — Irodalom: *Lázár* Béla (Ernst-Múzeum művészkönyvei). *Szentiványi.*

I. Mohammed:

Az egész
~~Egész~~ alakban, balra
hátó
~~jobb~~ Jobb kezét ugy tar
~~Tején~~ Turbán ~~van~~, bajus
ő szorítja, ~~a~~ új nélküli
daillon van. Felirata alo

Machämm
Bajeßids Sohn, fün
im Jahre 141
s a felső jobb sarkon: „6.

9338.

Rézmetszet, meretei a vona

Gyárfás Jenő

Málik Józsefne, özv. L. Gyárfás Ilona: L. Gyárfás Jenő. — A Tetemrehívás festőjéről. Az Újság 1913 okt. 5.

(Művészet 1913 362. l.)

Rugendas I. G. 122.
Saar K. v. 312.
Sándor Antal 76.
Sassy Attila *120, 121.*
Schäffer B. 307.
Scheidler Antonius 283.
Schlaiminger Joannes 283.
Schnitzer Leop. 283.
Schöfft Ágost 239.
Schönn Al. 336.
Schramm Viktor 28.
Schreyer Adolf 343.
Schröth Erasmus 283.
Schulek Frigyes 195, 362.
Schvajczer Henricus 238.
Schwáb Gyula *393.*
Sidlo Ferenc 206, *224.*
Siligai Ferenc *156.*
Simay Imre 34.
Smigelschi Oktáv 15—18, *18*, 295, *301.*
Solimena Fr. 382
Soós Elemérné 237.
Soós V. lásd Szamosi Soós
Spiegel Frigyes 14, 75.
Spitzweg Karl 83.
Steindl Imre 234, 282.
Stosz, Veit 81, 82.
Strassgschwandtner 336.
Streicher J. 385.
Strobel Frigyes 361.
Székely Andor (dob
Szende Andor 75.
Szenes Fülöp *356.*
Szenes Imre 237.
Szentgyörgyi István
Szinyei Merse Pál
Szirmay Tony 28.
Szlányi Lajos *193,*
Sztavio Vinc. 283.
Tandor Ottó 282.
Tánzoss Mihály 28
Telcs Ede 27, 2
235.
Thoren, Otto v. *33*
Thoroczkay Pál 23
Tiepolo 382.
Tilgner Viktor 58,
Tóbiás 238.
Töry Emil 35, *74,*
Tóth István 206, *2*
Troger Pál *377—38*
Turinszky Pál 235.
Turnusz Simon 283
Ujházy Ferenc 34.
Ujváry Ignác 206,
Ullerich Miklós 237.
Undi Mariska 237,
Váczy István 76.
Vadász Miklós 33,
Vágó Dezső 323.
Vallman Jacob. Joa

Gyárfás Jenő

4/

MAGYAR MŰVÉSZET

1925. 26, 308, 315 kép, 376,
488-90

1926. 41, 456 önarck.d, 484, 548

1927. 7, 111

1930. 358

1931 ~~319~~ 320, ~~328~~, 403

~~1932. 91-92~~ → Domolki

T. 1099.

ök közelében egy botjára támasz-
ig jobbra két ház látszik. A
si Szántót látjuk, mely felé
ta az előlapon:

ara bey Sando.

er Ktt. Sauerbrun.

k 24.1: 34.6 cm.

Gyárfás Jenő

erőd
2

A de korongh.

Lippich 1901

60. l.

La formation de l'esprit artistique en Hongrie

1901

olnár János.

78 május 8-án.

(Márk 26. r. 14–15).

ki jobbrafordult és leeresz-
eszélne, míg jobbról, a fehér
ipi fejedelmek helyezkedtek
tal ül és a megígért har-
hátradőlten nézi az árulót,
jával beszédet kísérő moz-
y az asztalradülten támasz-
hajoltan beszél. Judásnak
rkója szőke, arcza csupasz
öld. A pénzt olvasó tarka
ogláros sötét sapkát visel.
tét tüggöny látszik. Jelzése
1909«.

5 cm. — Lelt. sz. 3916. —
nokegyleti alapítvány 1908,
egyenértékeképen átvétetett
)). — Bejelentetett 1911 már-

III.

549 (391.)
636 (356).

549

Képcsarnok egylet.

Gyárfás Jenő

Wód

a

ek

Lykamintort. II kiad

305. l. 1939

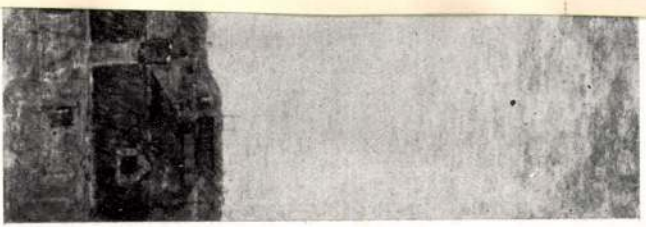

Guido Cadorin : *Ritratto di donna Beatrice Orsi Beuf.*

Gyárfás Jenő

l.

Lykaakskiáll

Kaj-Pétr: A m.

allume

48. l.

1926

Eleonora:

A fejjel jobbra fekvő
ba van öltöztetve, melynek s
kezeiben rózsafüzért tart és
keresztes koronák vannak. A
süt be.

Pergamen,

Szn. 14
1368-

< Gyárfás Ilmő >

Lyka Károly:

< > Művészeti

Szalon. IV. 1929.

10. n. 6-7. l.

Viselet.

Női ruha.

Az első alak öltözete
écharpe mozambiqueből; a másod
lenosból; a harmadiké postil
nya; a negyediké fek
pruszlik, csipkekötény és mous
himzett moll ing redőcskékkel
a hatodiké derék pruszlik küls
sel és széles fekete csipkével
irata:

NYÁRI DIVATKÉP
ALTER ÉS és KI
előbb Alter Antal divat

alól jobbra: Nyomt. Romm és Gr
legalól balra: Melléklet a Nőv
jobbra: Kiadja Heckena

Kny., mér. 21 :

Gyárfás Jenő

vod

Lyka Károly: Gyárfás Jenő. Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum 50 éves jubileumára. Sepsiszentgyörgy 1929. 486–488. l. Önarcképének reprodukciójával.

„Igazi művész – egyenségét majd csak a jövő fogja szabatosabban meghatározni, ha majd gondos kezek összegyűjtik műveit."

Szül. 1857 ápr. 6 Sepsiszentgyörgyön † u. o. 1925 dec. 13.

Amit is róla, mind ismert

dolog.

VASÁRNA
ÚTADÓHIVATALA BUDAPEST

Nagys.
Szentiványi
a Szépmüvészeti
kára urn

I.Lenke-tér 7.IV.

Gyárfás Jenő

vód
z
Lázár a mmjövője
29. l.

1916

Lyka München

GEBAUER ERNŐ :

Templomi freskó tervezet (Pécs szab. kir. város dijával kitüntetve, 1931)

Gyárfás Jenő

MAGYAR MŰVÉSZET
1925. 488-490.
képekkel

Lyka K. Gyárfás Jenő.

Gradiska.

A Száva folyó tulsó partján
bástyáin lobogókkal. Az előté
ágyúval és sarkán [illegible]val, m
teken túl katonák képeznek sor

Ansicht des türkisch GRADI
den 21ten Febr. 1788

fölül jobbra: No. IIII.
jelzése legalól jobbra: Wien b
magyarázó szövegének kezdete:
és befejezése 9. Die K.K.

Szines rm., mér. a rl.

(Gyárfás Jenő)

Lázár Béla: ( )

8-r, 15 kép, 32-l.

Bp. 1921.

Genf (1357)

a alkalmazottairól

...arott ...ása	a fizetést ~~megjegyzés~~ erkőtő pénztár	megjegyzés
...o korona	budapesti IX. ker. állampénztár	
...o korona		
...o korona		
...o korona	f. évi április 1.-től lévén alkalmazva, díja még nincs kintalva	titkári állás üresedése alatt ideiglenesen alkalmazva f. évi április 1.-től.
...na fizetés, ... pótlék, ...lány, termé...	budapesti IX. ker. állampénztár	kinevezetett 1885 évi május 6.-án 18038. n. a. kelt rendeletet

Gyárfás Jenő

Zárai Béla: Gyárfás Jenő

8°, 15K, 32L, Budapest, 1921.

Gyárfás Jenő

festő

sz. 1857

erőd

Krück, I. 426. l.

Somoskő vám II. 194.

Gyóni Jenő (irodalom)

Lakos Alfréd: Gyóni Jenő és Millet. Magyar Hó.
1904. decz. 25.

Beziehung waren seine prosaischen Schriften und Dramen wertvoller. Von 1832 bis zu seinem Tode gab er eine kathol. Fachschrift: *Egyházi tár* heraus, die eine Unzahl von Beiträgen aus seiner Feder publizierte. Seine bedeutendste Tätigkeit entfaltete G. als klassischer Philologe mit den Übersetzungen der Idyllen Theokrits, Sophokles', Euripides', Aischylos' und Anakreons. Ihm verdankt die ungar. Literatur auch mehrere Übersetzungen seines Lieblingsschriftstellers Herder.

Günther, Anton, Staatsmann, geb. 23. Sep. 1847, absolvierte die jurid. Studien, war von 1867 bis 1894 Mitglied und Revisor des parlamentar. Stenographenbureaus und übernahm im letzteren Jahre die Redaktion des *Nemzeti Ujság*, des Organes der damaligen Apponyi'schen Nationalpartei, zu deren begabtesten Mitgliedern er zählte. Später übernahm er im Koalitionsministerium das Justizportefeuille und ist gegenwärtig Präsident der königl. Kurie (des obersten Gerichtshofes). G. ist auch als Fachschriftsteller sehr geschätzt.

Gvadányi, Josef, Graf, Dichter, geb. 16. Okt. 1725 in Rudabánya, gest. 21. Dez. 1801 in Szakolcza als Kavalleriegeneral, nahm als Soldat am siebenjährigen Kriege teil und ging 1783, nach 38-jähriger Dienstzeit, als General in Pension. In dieser Zeit begann er sich mit der Poesie zu beschäftigen und schloss sich bald jener Gruppe von Dichtern an, die sich die Wiederbelebung der vernachlässigten ungar. Sprache zur Aufgabe gestellt hatten. Sein erstes Werk, die 1787 in Druck erschienenen: *Pőstyéni förödés* (Pőstyéner Bäder), war eine Sammlung amüsanter Abenteuer in ziemlich trivialem Stile. Ihm folgte 1790 das satyrische Gedicht: *Egy falusi nótáriusnak budai utazása* (Ofner Reise eines Dorfnotärs), das wegen seiner kernigen ungar. Sprache und seines prächtigen Humors bald zu einem stark gelesenen Volksbuche wurde; als Ergänzung desselben erschien 1796: *A falusi nótáriusnak elmélkedései, betegsége, halála és testamentoma* (Gedanken, Krankheit, Tod und Testament des Dorfnotärs). Von seinen übrigen Werken haben noch: *Rontó Pálnak, egy magyar lovas közkatonának és gróf Benyofszky Móricnak életük* (Das Leben Paul Ronto's, eines ungar. berittenen Soldaten und des Grafen Moritz Benyofszky, 1793), *A mostan folyó országgyülésnek satyrico-critice való leirása* (Satyrisch-kritische Schilderung des jetzigen Reichstages, 1790), *Tizenkettődik Károly Svécia ország királyának élete* (Leben Karl XII., des Königs von Schweden, 1792), *A világnak közönséges históriája* (Historie der Welt, 1796) literaturhistor. und linguist. Interesse.

Gyagyovszky, Emil, Journalist, geb. 7. Jan. 1881, war anfangs Fabriksarbeiter und gehört seit 1904 dem Redaktionsverbande des sozialdemokrat. polit. Tageblattes *Népszava* (Volksstimme) an. Die Themen seiner Gedichte und Novellen sind aus dem Arbeiterleben geschöpft. Selbständige Werke: *Az utca* (Die Gasse, 1906), *Hadüzenet* (Kriegserklärung, 1908), *Ünnepet várok* (Ich warte auf ein Fest, 1912), *Polyp* (Polyp, Drama, 1913).

Gyalókay, Ludwig, sen., Rechtsgelehrter, Journalist, geb. am 13. Nov. 1825 in Szalacs, gest. 2. Feb. 1899, nahm am Freiheitskampfe als Honvédmajor aktiven Anteil und widmete sich dann der Bewirtung seiner

Güter. 1860 trat G. in den Komitatsdienst, 1861 begann er seine Advokaturspraxis und beteiligte sich am polit. Leben der Ausgleichsepoche, bis er 1872 zum Präsidenten des königl. Gerichtshofes in Nagyvárad ernannt wurde. G. war von 1863 bis 1866 Redakteur des polit. Tageblattes *Bihar* und gründete 1868 im Vereine mit mehreren Gesinnungsgenossen die *Nagyváradi Lapok*, deren Hauptmitarbeiter er zwei Jahre war. Als Journalist nahm G. in zahlreichen Artikeln für Franz Deák und die Deákpartei Stellung.

Gyalókay, Ludwig, jun., Rechtsgelehrter, Journalist, geb. am 30. März 1855 in Köbölkut, trat, nach Absolvierung seiner jurid. Studien, in den Dienst der Stadt Nagyvárad, aus dem er 1885 zur Budapester Staatspolizei übertrat, bei der er bis 1914 tätig war, in welchem Jahre er als Oberpolizeirat in den Ruhestand trat. In früheren Jahren publizierte G. in der Provinzpresse und in den angesehensten Blättern der Hauptstadt soziale und polit. Artikel, in mehreren Fachrevuen archäolog. und histor. Beiträge. Von 1879 bis 1883 redigierte er das Nagyvárader polit. Tageblatt *Bihar*, 1884 aber redigierte er ebenda die Monatsschrift: *Történelmi és régészeti közlemények* (Histor. und archäolog. Mitteilungen). 1902 publizierte er das Werk: *Belügyi rendőri igazgatás* (Polizeileitung).

Gyalui, Wolfgang, Schriftsteller und Dramatiker, geb. 24. Nov. 1866 in Gyalu, absolvierte die Kolozsvárer philosoph. Fakultät und wurde 1891 zum Bibliotheksoffizial an der dortigen Universitätsbibliothek, 1896 zum Kustos, 1911 zum Bibliotheksdirektor ernannt. Seit 1900 ist G. auch Privatdozent für Bibliothekswissenschaften, als deren gründlichster Kenner er auch schriftstellerisch in zahlreichen Revuen und Tageblättern tätig ist. Er zeichnete sich auch als Übersetzer aus dem Deutschen, Französ. und Englischen aus. Selbständige Werke: *Az első erdélyi magyar hirlap* (Die erste erdélyer ungar. Zeitung, 1890), *Tótfalusi Kis Miklós siralmas panasza* (Die wehmütige Klage Nikolaus Kis's v. Tótfalu, 1892), *Apáczai Cserei János életrajza* (Biographie Johann Csereis, 1892), *Egy székely katonaköltő a múlt századból* (Ein Székler Soldatendichter aus dem vorigen Jahrhundert, 1895), *Az igazság a szinpadon* (Die Gerechtigkeit auf der Bühne, 1897), *Kolozsvár 200 év előtt* (Kolozsvár vor 200 Jahren, 1897), *Külföldi közkönyvtárakról* (Ausländ. öffentl. Bibliotheken, 1900), *Die Bibliotheken in Ungarn und im Auslande* (1901), *Legkedvesebb könyveim* (Meine liebsten Bücher), *Pellei István életrajza* (Biographie St. P., 1911), *Újfalvy Sándor emlékiratai* (Memoiren Al. U.'s, unter der Presse), *Nálunk vidéken* (Bei uns in der Provinz, Erzählungen, 1895), *Alhambra rózsája* (Die Rose der Alhambra, 1895), *Lintzegh János* (Drama, 1898), *A szabaditó* (Der Befreier, Roman, 1896), *Mézeshetek után* (Nach den Flitterwochen (1912, auch in deutscher Sprache erschienen), *Látomány az éjszakában* (Nächtliche Visionen, Novellen, 1905), *Az utitárs* (Der Reisegefährte, Schauspiel).

Gyárfás, Eugen, Maler, geb. 1857 in Sepsiszentgyörgy, besuchte die Münchener Malerakademie, an deren Ausstellungen seine Genrebilder Aufsehen erregten. Bekanntere grössere Gemälde G.'s sind: das grossartige, Eigentum des National-

museums bildende *Bahrgericht* und *Das Schweineschlachten, Der erste Ball, Die Freuden des Winters, Pax.*

Gyárfás Jenő

írod
z

Kőszegi László

Képzőművészetünk
az örvény szélén
Bpest, 1922.

11

GYÁRFÁS JENŐ (1857–1925)

NŐI FEJ

a Koppfürkepe lépé

11. mintap, képpel 1943

Gyárfás Jenő

Gyarfás Jenő

ind

Közlemenyei. Az orsz.
m. Képrőm. társ.
Bpest. 1884. 73-74 l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedél

.....

a műhelyfőnök va
aláír

Gyárfás Jenő

festő
880 fotos társulati jutalmat
Egyszt a
Tetemre
hivarra

ined

Közlemenyei, Az orsz.
m. Egyetemi tárt.
Budapest, 1882. 59. l.

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

n.

vi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Gyárfás Jenő

vid

M. Kiss Pál: Erdélyi festők és a nagybányaiak. Bp. 1946-47. 103–123. l. Gépelt kézirat a szerző tulajdonában.

Hivatalos

3086—1947. szám.

TÁRGY: Iskolai rendkívüli tárgyak tandíjának újabb megállapítása.

KÖRLEVÉL

a közép- és középfokú iskolák igazgatóságaihoz.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr az iskolai rendkívüli tárgyak tandíjának újabb megállapítása tárgyában 7300—1947. VKM. szám alatt rendeletet adott ki. (Megjelent a Magyar Közlöny 1947 szeptember 19-i 212. számában.)

A rendelet szerint a polgári iskolában, a gimnáziumban és a tanító(nő)képző-intézetben a tanuló egy-egy rendkívüli tárgy tanulásáért havonként 15 Ft tandíjat fizet.

Tekintettel a taníttató szülők nyomasztó anyagi helyzetére és arra a körülményre, hogy a rendeletben megállapított díj nem egy intézetben nagyobb lenne, mint az iskolai tandíj, felhívom közép- és középfokú iskoláink tanári testületeit, hogy a rendkívüli tárgyak díját a fenti szempontok gondos mérlegelésével, 15 Ft-nál mindenesetre

3157—1

Valame

A m
miniszte
a főigaz
tézett re
vétel és

„Az o
tusztárc
a bejele
mint a
hivatalos
tűnően k

Nyom
hogy mű
X. ü. o.
lően a tá
hazatérés
jelentést

Debrece

3192—194

Gyárfás Jenő

1971/72 – 1976/77

Ferképzomfoiskèvk

88.1.

GYÁRFÁS JENŐ: TANULMÁNYFEJ

rongásának. Oroszlánkörmeit mutatja meg *Háry* Gyula nedves, levegős velencei képe. *Czencz* Jánosnak egy régi ház udvarát ábrázoló, csendéletszerüen felfogott festménye szeretettel készült és bizonyitja, hogy jó felkészültsége lévén, kiválót tud alkotni ilyen tárgyu dolgokban is.

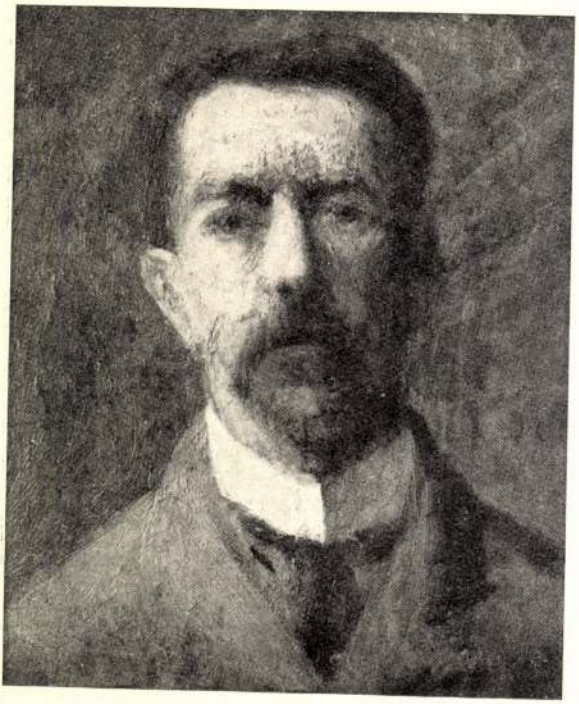

FERENCZY KÁROLY: ÖNARCKÉP

Gyárfás Jenő

vád

Gy: Fest. és trebi

Keleti 1893

438. l.

DM Mon. és kép

3. k. 1893

Szarfás Zenő

ind

Kelebi G.: Feltétel és trobi

Matlekovits S.: Az 1896 ... erdélyes miáll. ... 1x.k.1898

Kvfsz 1898

234 l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191 ....

tésénél ....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbi

Kelt ...., 191 ....

.....

tanu.

.....

tanu.

Gyárfás Tenő

l

Ipolyi kisebb munkái

V. 324. l. 325. l.

Gyárfás Jenő

írod

Jeszenszky Sándor

A ~~[illegible]~~ magyar festő-
művészet és közönsége.

MAGYAR MUVESZET

1937. 191. l.

Mária a kereszt tövében. Szinezen faragott hársfaszobor. 81 cm. Délnémet, XV. sz. első fele. Maj. 80·5 cm.

Egyhmür. kiáll 1930, 8 szám (repr. 1. tábla)

Gerevich: PA, 218 l.

Gerevich: L'arte antica ungherese. Roma 1929, repr. V. tabla

Gyárfás Jenő

több képe eml.
elszórtan a G. be-
tűben

l. Iml

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében
és
f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"
címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Gyárfás Jenő

képei az alábbi

muzeumban

Herepei János:

A Székely Nemzeti Múzeum

és feladatai.

Pásztortűz .. 1941/6/373. l.

214.

R..... UR VIZFESTMÉN

VALAMINT FŐURI ÉS KÜLÖNBÖZŐ MÁS MAGÁN

AQUARELLSAMMLUNG

SOWIE KUNSTGEGENSTÄNDE AUS

ANDEREM PRIVA

BUDAPEST, 1922. ERNST-MÚZEUM KIA

Gyárfás Jenő

irod Gödri Ferenc: Gyárfás Jenő festményei a Székely Nemzeti Múzeumban. Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum 50 éves jubileumára.

Sepsiszentgyörgy 1929. 485. l.

Kossuth-arcképek 1900-ból és, 1908-ból (2 db), Ferenc József és Erzsébet királyné arcképei 1904-ből.

Kálnoky Dénes Háromszéki főkirálybíró, Szent-Iványi Gyula, Potsa József főispánok arcképei, özv. Cserey Jánosné szül. Zathureczky Emilia, a múzeum megalapítójának arcképe, Gödri Ferenc sepsiszentgyörgyi polgármester arcképe.

PI KÖNYV
VIII. STÁHLY-UTCA 1.

Gyula dr.
Muzeum tit-
nak

4. BUDAPEST

Gyárfás Jenő

l. A MOD

Gerecsegrajztáránál vár

266 440-h.
448-h.

Mora Miceli

1938

155

foglaló erdőben út vezet, a mely hegyes vidékre
hol széles folyó halad tova. Az uton ~~[illegible]~~ cseléd
hákkal telt kosárral, melyet baljával tart.
ral és Az elősérben, balra, szénaboglya van, mely
ábait keresztbetevé ~~[illegible]~~ ifjú klarinétozik. Játé-
ő leány hallgatja, ki jobb kezével fejét támasztotta
k, ki bogját a karachoz támasztotta és fekete
köpenyét a földre dobta, öltözete: sárga kontos fel-
ik nadrág és szipő; a leányé: kivágott ~~[illegible]~~ derék,
t szoknya, mely lábait csak térdig fedi. Az égbolt

22: 27.5.
hagyat. 1871: II. 24.

49.

Gyarfás Jenő

festő

erd

Gerend. chi mio. 165 l

Erdély 1940

Vác, Domokos tpl

II. 501

Képe II. 504, 513,

Gyárfás Jenő

Gerő Ödön, London Elch.

Modern magyar festő-
művészek. Budapest. é. n.

46. l,

V. László eskuje c. Lépe
rajzon 11. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Gyárfás Jenő

l.

Genthon Erdélyinne

30. l.

[illegible] 1936

sággal országos szervezetté kezdett kialakulni és hogy munkája eredményesebb lehessen, s hogy valami közjogi szinezetet is nyerjen, ezért merült fel az a gondolat, hogy legalább a szegedi közhatóságok fogadják el a komité irányitását politikai és országos érdekü kérdésekben, amire annál nagyobb szükség volt, mert hiszen Szegeden, az ottani állami és törvényhatósági hatóságok és hivatalok fölött — minthogy a budapesti tanácskormányt nemcsak nem ismerték el, de az is felhagyott mindenféle kisérletezéssel Szegeddel szemben, amelyet különben is katonailag teljesen körülzártak a franciák és a közeli, már Szatymaznál huzódó szórványos vörös őrségekkel szemben formális katonai védővonalat tartottak fenn, — voltaképpen semmiféle intézkedő felső fórum nem állott. Már pedig egy nagyobbarányu szervezés, főkép a toborzással induló nemzeti sereg organizálása, bizonyos közhatalom és rendelkezési jog gyakorlása nélkül igen nehéz, sőt lehetetlen is volt. Ezt a felsőbb hatalmat pedig, már csak a

AGON (Jagd auf Auerochsen in Ungarn).

dora, (Art des).
ildnis des Grafen H.).

elezve (Bez.): Rónai.

Bez.): Rónai, 1913.

ezve (Bez.): Rónai.

(Bezeichnet): Rónai.

net): A művész stilizált monogrammjával és (Mit dem
nd: Rónai J. 898.

434. „FLUCTUAT NEC MERGITUR"
litographie.)
2 drb. (2 Stück.)

Roselli, Matteo (1578—1651) **iránya, (R**

435. FIATAL LOVAG ÉS APRÓDJA
Vászon (Leinwand). 93×109 cm.

Rottenhammer, Johann (1564—1623) **és**

436. A SZENT CSALÁD PIHENŐJE
hammertől, a tájkép Bruegheltől. (
ghel). — Prof. Gustav Glück bizo
Rézlemez (Kupfer). 22×31 cm.

Rowlandson, Thomas (1756—1827).

437. A MÉSZÁRSZÉKBEN (In der F
Vizfestmény (Aquarell). 15·5×19

Rozek Celesztin, szül. (geb.) 1859.

438. SZENT VILMOS (Salvator Rosa
Rozek C. 1879.
Aquarell. 46×34 cm.

Rozek Celesztin.

439. A VEZUV KITÖRÉSE (Ausbruc
Vizfestmény (Aquarell). 22×32 c

Gyrárfás Jenő
festő

l.

Ezredévesnicéll

II. 16. l.

többször.

oktatásügyi minisztertől.

BUDAPEST
935 SEP. 23 15
N 5 N

Bizottsága
nökségének-

Bpest

IX Rákos u. 10

MDK

Gyárfás Jenő

Biró Béla dr.: Sikó Miklós élete és müvészete 1818-19oo. Kolozsvár, 1944.

Gyárfás Jenő.

A Benczur Társaság tagja a megalakulás utáni időkben. 1923 év után.

Bende J.: A Képzőművészeti egyesületek történe

MDK

Gyárfás Jenő

Karlovszky Bertalan arcképe, repr.

L.K.: Gyárfás Jenő. Magyar Művészet 1925. 488-490.l.

MDK

Gyárfás Jenő

Öregasszony /repr./

Petrovits Elek: A Szépm.Muz. ujabb szerzeményei
Az O.M.Szépmüvészeti Muzeum Evkönyvei.I.kötet.Bpest 1918
187.1

MDK

Gyárfás Jenő

Eddig csak "Tetemrehivás"-a volt a Muzeum birtokában. Most ujabb müvekkel gyarapodtunk.

Petrovics Elek: A Szépm. Muzeum ujabb szerz.-i
Az O.M. Szépmüvészeti Muzeum Évkönyvei I.kötet
1918. 188.11.

Gyárfás Jenő festő
1857-1825/

Kund Abigél, tanulmányfej. /Olajf./
Fiatalság és Öregség /Olajf./
Édesanyám, tanulmány /Olajf./
Vázl.egy elkárhozottakat ábr.komp.-hoz/Tollrajz/
Tanulmányfej /Krétarajz/
Önarckép/Olajf./
Szekeres bá. /Olajf./

Erdélyi Müv.Kiáll. 1941. Kolozsvár

MDK

Gyárfás Jenő

Tetemrehivás /repr./
/Szépmüvészeti Muzeumban/

Gent. Mągy. Mü festőmüv. tört.
A Szépm.Könyve 194o 945.1.

Gyárfás Jenő MDK

neve emlitve

Gent.Magy festőmüv.tört.
A Szépmüv. Könyve 194o. 942.l.

MDK

Gyárfás Jenő

Tanulmányfej

Krausz Simon gyüjteménye. Árverési Közlöny 1929.
5. rk. sz. 8.l.

MDK

Gyárfás Jenő

A képzőművészeti év eseményei. P.H. 1933. évi nagy naptára. 54.l.

MDK

Gyárfás Jenő

D.Rózsaffy: Une promenade rapide au Musée des Beaux-Arts. A Műgyüjtő 1928. 8-9. sz.

MDK

Gyárfás Jenő

V.László király esküje a Hunyádi háznak, c. festménye. Képzőm.Társ.műlapja 1897.

SzmKT 50 155.1.

MDK

Gyárfás Jenő

R.A.: Erdélyi művészek, erdélyi tájak. A Szépmüv. Muzeum alkalmi kiáll. Magyar Nemzet 1940.szept.22. 10.l.

MDK

Gyárfás Jenő

Lázár B.: Gyárfás Jenő. Az Ernst Muzeum Művészkönyvei IV. Bp. 1921.

Kikiáltási ár pengőben

13. EISENHUT FERENC (1857—1903), Első fátyol. Olajfestmény. 61×49. Jelezve lent jobbra 1300

14. ENDREI SÁNDOR, Pálmay Ilka képmása. Olajfestmény. 90×73. Jelezve lent jobbra 400

14/a FEJÉR SÁNDOR, Aratás. Olajfestmény. 28×19. Jelezve lent jobbra 120

15. FERENCZY KÁROLY (1862—1917), Nagybányai táj. Olajfestmény. 85×66. Jelezve lent balra 3000

(Illusztrálva XX. táblán.)

Kiállítva az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1926/27. évi téli tárlatán.

16. FÉNYES ADOLF, Koratavasz Szolnokon. Olajfestmény. 95×74. Jelezve lent jobbra 3500

(Illusztrálva XIX. táblán.)

Kiállítva a magyar reprezentatív kiállításon Stockholm, Göteborg és Oslóban, 1928.

17. —, Látogatás. Olajfestmény. 90×73. Jelezve fent jobbra 3500

(Illusztrálva XVIII. táblán.)

Kiállítva a magyar reprezentatív kiállításon Stockholm, Göteborg és Oslóban, 1928., valamint az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1926/27. évi téli tárlatán.

18. —, Sancta Saluti Velencében. Olajfestmény. 88×72. Jelezve lent jobbra 1800

19. GYÁRFÁS JENŐ (1857—1927), Női tanulmányfej. Olajfestmény. 44×35. Jelezve lent jobbra 800

(Illusztrálva XVII. táblán.)

20. HOLLÓSY SIMON (1857—1918), Almatolvajok. Olajfestmény. 47×43. Jelezve lent jobbra 3500

(Illusztrálva XIII. táblán.)

21. IVÁNYI-GRÜNWALD BÉLA, Aktok a szabadban. Olajfestmény. Jelezve lent középen 600

22. —, Falusi udvar. Olajfestm. 121×96. Jelezve lent jobbra 2500

23. —, Tehenek. Olajfestmény. Jelezve lent a középen . . . 800

24. KATONA NÁNDOR, Köd a Dunán. Olajfestmény. 50×35. Jelezve lent jobbra 800

Kiállítva a velencei kiállításon, 1927.

25. KOSZTA JÓZSEF, Csőszkunyhó. Olajfestmény. 70×50. Jelezve lent jobbra 1200

26. LÁSZLÓ FÜLÖP, Kiss József arcképe. Olajfestmény. 75×50. Jelezve lent jobbra 2500

(Illusztrálva XVII. táblán.)

I. KÉPEK ÉS SZOBROK

(1-től 64-ig.)

Kikiáltási ár pengőben

1. BALEN, HENDRIK VAN (1575—1632), Mitológiai jelenet. Olajfestmény. 92×64. 15000
(Illusztrálva X. táblán.)
2. BARABÁS MIKLÓS (1810—1898), A galambposta. Olajfestmény. 95×76. Jelezve balra a középen 11000
(Illusztrálva a címlapon.)
3. BENCZÚR GYULA (1844—1920), Akt tükörrel. Olajfestmény. 150×120. Jelezve lent jobbra 18000
(Illusztrálva IX. táblán.)
4. BIHARI SÁNDOR (1856—1906), Zenelecke. Olajfestmény. 150×120. Jelezve lent jobbra 6000
(Illusztrálva XIV. táblán.)
5. BORK D., Uzsonnázó társaság. Olajfestmény. 69×55. Jelezve lent jobbra 300
(Illusztrálva XXII. táblán.)
6. BORSOS JÓZSEF (1821—1883), Nő virágkosárral. Olajfestmény. 74×60. Jelezve lent balra 6000
(Illusztrálva XVI. táblán.)
7. BŐHM PÁL (1839—1905), Hazatérő cigányok. Olajfestmény. 60×49. Jelezve lent balra 2500
(Illusztrálva XVI. táblán.)
8. BRUCK LAJOS (1846—1910), A malom előtt. Olajfestmény. 55×45. Jelezve lent balra 800
9. CSÓK ISTVÁN, Sokác leányok. Olajfestmény. 150×75. Jelezve lent balra 4500
(Illusztrálva XV. táblán.)
10. —, Virágcsendélet. Olajfestm. 77×58. Jelezve lent balra 1200
11. CZENCZ JÁNOS, Fekvő női akt. Olajfestmény. 124×98. Jelezve lent balra 800
12. DUDITS ANDOR, Karácsonyest. Vízfestmény. 25×20. Jelezve lent jobbra 150

Kiállítási ár pengőben

27. LOTZ KÁROLY (1833—1904), Hajóvontatás. Olajfestmény. 42×25. Jelezve lent a középen 1800
(Illusztrálva XX. táblán.)
Kiállítva az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1926/27. évi téli tárlatán.

28. —, Diana és Endymion. Olajfestmény 3000
(Illusztrálva XII. táblán.)

29. MAGYAR-MANNHEIMER GUSZTÁV, Tenger. Olajfestmény. 38×26. Jelezve lent jobbra 600

30. MARKÓ FERENC (1832—1874), Szarvasvadászat. Olajfestmény. 38×36. Jelezve lent a középen 1200

31. ID. MARKÓ KÁROLY (1791—1860), Pihenő. Olajfestmény. 30×23. 2000
(Illusztrálva III. táblán.)

32. —, Fürdőző nimfák. Olajfestmény. 25×22. 3500
(Illusztrálva I. táblán.)

33. —, Eszményi táj. Olajfestmény. 75×55. Jelezve lent a középen 8000
(Illusztrálva II. táblán.)
Kiállítva az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1926/27. évi téli tárlatán.

34. MEDNYÁNSZKY LÁSZLÓ BÁRÓ (1852—1919), Őszi este. Olajfestmény. 100×75. Jelezve lent jobbra 1000

35. —, Tátrai táj. Olajfestmény. 100×60. Jelezve lent jobbra 2500

36. MOLNÁR JÓZSEF (1821—1899), Csorba-tó. Olajfestmény. 127×95. Jelezve lent jobbra 2000
(Illusztrálva XI. táblán.)

37. MUNKÁCSY MIHÁLY (1844—1909), Zivatar a pusztán. Olajfestmény. 69×56. Jelezve lent jobbra 10000
(Illusztrálva V. táblán.)
Kiállítva az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1926/27. évi téli tárlatán.

38. —, Naplemente. Olajfestm. 285×210. Jelezve lent jobbra 26000
(Illusztrálva IV. táblán.)

39. OLGYAI FERENC, Visegrád. Temperafestm. 120×100. Jelezve lent balra 800

40. PAÁL LÁSZLÓ (1846—1879), Erdőrészlet. Olajfestmény. 95×65. Jelezve lent balra 14000
(Illusztrálva VIII. táblán.)

Kikiáltási ár
pengőben

41. PÁLLIK BÉLA (1845—1908), Pihenő birkanyáj. Olajfestmény. 87×35. Jelezve lent balra 3800
(Illusztrálva XIX. táblán.)

43. PENTELEI-MOLNÁR JÁNOS (1878—1924), Behavazott fenyők. Olajfestmény. 80×75. Jelezve lent jobbra . . . 600

44. POLL HUGÓ, Libaúsztatás. Pasztell. 48×32. Jelezve lent balra 150

45. —, Kikötőrészlet. Pasztell. 120×90. Jelezve lent jobbra . 1000

46. RÉTI ISTVÁN, Ősz. Olajfestm. 55×45. Jelezve lent balra 600

47. RIPPL-RÓNAI JÓZSEF (1861—1928), Kakas. Pasztell. 80×74. Jelezve lent jobbra 3200
(Illusztrálva XXIII. táblán.)
Kiállítva az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1926/27. évi téli tárlatán.

48. RUDNAY GYULA, Templom előtt. Olajfestmény. 80×60. Jelezve lent a középen 1500
(Illusztrálva XXII. táblán.)

49. —, Bolond Istók. Olajfestmény. 80×60. Jelezve lent balra 1200

50. SZÉKELY BERTALAN (1835—1910), Alkony. Olajfestmény. 56×28. Jelezve lent balra 1000

51. SZINYEI-MERSE PÁL (1845—1920), Centaur és faunok. Olajfestmény. 35×27. Jelezve lent jobbra 12000
(Illusztrálva VI. táblán.)

52. —, Rokokó. Olajfestmény. 66×51. Jelezve lent balra . . 16000
(Illusztrálva VII. táblán.)

53. SZÜLE PÉTER, Páholyban. Olajfestmény. 45×40. Jelezve lent balra 800

54. TATZ LÁSZLÓ, Apacstanya. Olajfestmény. 57×38. Jelezve lent balra 800

55. THOREN, OTTO VON (1828×1889), Szántás. Olajfestmény. 56×38. Jelezve lent jobbra 600
(Illusztrálva XXIII. táblán.)

56. TORNAI GYULA (1861—1928), Keleti táncosnő. Olajfestmény. 150×120. Jelezve lent jobbra 2500

57. TULL ÖDÖN (1870—1911), Mosónők. Vízfestm. 50×42. Jelezve lent jobbra 400

58. —, Templom előtt. Vízfestm. 50×44. Jelezve lent jobbra 400

59. VASTAGH GYÖRGY (1834—1922), Cigányleány. Olajfestmény. 70×58. Jelezve balra a középen 1500

Gyárfás Jenő

Sepsiszentgyörgy

1917–18 téli Kiáll. Mú-

czarnok egy nőr

arch.

Vers

Pax V. 257.

Gyárfás Jenő

a többméteres hamutakaróból kifejtették tagjait. Magának az ásatásnak menetéből ez idő szerint nem látni semmit, mert az ásatás mindig kicsiny szakaszonkint halad előre. Egy-egy ház területének megfelelő földdarab kiásása után nyomban megkezdődik a feltárt rész tüzetes átkutatása, a benne talált törmeléknek összegyüjtése, majd elrendezése és összerakása. A falfestmények vakolatrétege többnyire darabokra, sokszor morzsányi darabokra töredezve kerül elő. Azokat mozaikművesi aprólékossággal és szorgalommal rakják össze, hogy végül visszatapasszák eredeti helyükre. Amióta Guido Baccelli kívánságára a híres Casa dei Vettii-t a maga eredeti mivoltában rekonstruálták és semmit sem vittek el abból, amit benne találtak, azóta elvvé lett, hogy ami műtárgy az ásatás közben előkerül, a maga helyén kell hagyni, vagy valószínű eredeti helyére kell visszatenni. Ezt az elvet egyre következetesebben érvényesítik az újabb ásatások folyamán. Kivételt csak az olyan esetekben tesznek, mint aminő a fönnebb említett két nagy bronz-ephebos megtalálása volt. Ezekről nem tudni, honnan kerültek lelőhelyükre. Annyi bizonyos, hogy abban a szűk

Keskeny házát terjedelmes kert hosszabbítja meg, melyet az akkori kertművészet minden raffinementjával csinosíttatott ki. Kerti fürdőszobát is építtetett, a falait vörösre festette és a vörös alapot apró figurákkal díszíttette. A kert egész hosszában keskeny piscina vonul, mely helyenkint kiszélesedik s ott négy-négy oszlopon álló baldachinszerű építmények emelkednek fölötte. A medencében szökőkutak és szobrok, köztük egy alvó hermafrodita fekvő alakja. Csupa tréfás ötlet ez a kert, kedvesen játékos alkotása egy gyermeki kedélynek.

Szerencsére még igen nagy a kiásatlan terület. Ha az ásatás tempója nem változik, még unokáink unokáinak is jut az újabb fölfedezések és leletek szenzációjából. *(e. a.)*

GYÁRFÁS JENŐ arcképét mutatjuk be jelen számunkban. A művész e szép tollrajzot életírója, *Lázár* Bélának még 1925-ben készítette el s halála után leánya megtalálta apja iratai között. E tollrajz a művész egyetlen önarcképe.

Magyar Művészet 1926. 484. l.

Auguste Renoir: Female portrait. Private collection Budapest.

IVÉSZET

GROIS * HUNGARIAN ART

ONTA.

12.500 korona, negyedévre 15 pengő = 162.500 korona.
öre tagjainak (3 évi kötelezettséggel) évi 36 pengő =
t 1 shilling, Németország részére 42 aranymárka,
nk.

kiadóhivatalába küldendők.

ÉBET-KÖRÚT 7. Telefon: József 15-95.

INHALT:

Réti: Das dreissigjährige Nagybánya 305
Paus Éber: Die plastische Sammlung
l Delmár II..... 317
Wollanka: Balácaer Mosaik im National-
eum..... 329
la Lázár: Geschichte eines Bildes Renoirs 335
v. Ybl: Hundert Jahre deutscher Malerei
er Wiener Sezession..... 340
agda Révész—Alexander: Zweckmässig-
und Schönheit in der Baukunst..... 350
eben..... 359

BILDERVERZEICHNIS:

renczy: Selbstportrait. 1893..... 306
Hollósy: Maisschälen 308
Hollósy: Lustige Gesellschaft im Wirtshaus..... 309
Csók: Die Waisen 311
ányi Grünwald: Das Schwert Hadúrs 311
Csók: Heuernte 314
Thorma: Leidende 315
Maria, Holzskulptur, nürnbergisch, um 1480—1500 318
tung des heil. Johannes, schwäbisch um 1510—1520 319
angelist St. Johannes, französisch, 2. Hälfte des
Jahrhunderts 320
a, französisch, um 1400 320

kórusbeli freskókat hihetőleg békében hagyja
restaurálás. Azok némi kivétellel csodála-
san jókarban vannak. Ezt a templomot
Giovanna építtette, András magyar herceg-
ek hűtlen hitvese. Itt koronáztatta meg magát
itt esküdött hűséget második férjének,
rantói Lajosnak. Régi hagyomány, melyet a
rténettudomány is szentesített, hogy a kórus-
li freskók ismeretlen mestere, ki a bolthajtás
olc zugolymezejébe a hét szentség és a
llás diadalának allegóriáját festette bele,
pes kompozícióin híres kortársainak, köztük
királynőnek és férjének ábrázatát örökítette
g. A különböző jelenetek legtöbbjében egy
rályi koronás női alak is szerepel, amely
lamennyi ábrázoláson ugyanaz.

Ez a nő lenne a hagyomány szerint
Giovanna királynő, Róbert király unokája
a boldogtalan magyar királyfi felesége.
pislákoló gyertyafényben csak tapogatódzva
dja a szem a legszebb sienai trecento alko-
saival vetekedő freskók bámulatosan tiszta
zát követni. A fejek csodálatosan kifeje-
k, szinte természettanulmány érzik rajtok.
királyi koronás asszony feje csupa bűbájos
essség. Ha ilyen szép és finom lény volt

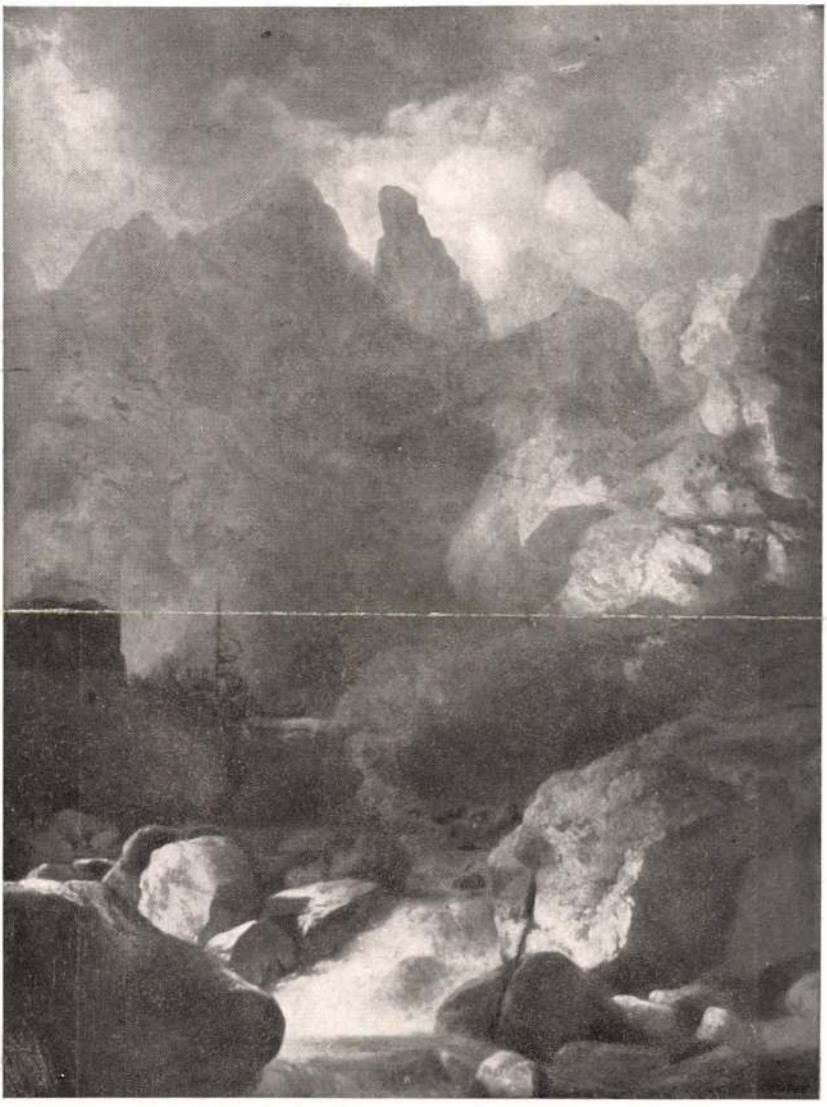

48. *Brodszky Sándor:* Tájkép.

164. *Gyárfás Jenő:* Tetemrehívás.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

1968 MÁJ. 31.

NÉPSZABADSÁG

A MAI KULTURÁLIS PROGRAMBÓL

TIT-előadás: A társulat budapesti székházának (VIII., Múzeum utca 7.) előadótermében de. 10 órakor: Szicília szép városa: Palermo. Előadó (vetített képek bemutatásával): dr. Kádár Zoltán művészettörténész.

TIT-látogatások: A budai Várbarlang. Találkozás de. 10 órától du. 6 óráig (csoportokat minden egész és félórában indítanak) a Várbarlang bejárata (I., Úri utca 9.) előtt. — Írók, költők sírjánál a Kerepesi temetőben. Találkozás: de. 11 órakor a temető főbejárata előtt. Vezető: Miklós Róbert. — Szentendrei séta. Találkozás: de. 11 órakor a szentendrei HÉV végállomásánál, a jegypénztár előtt. Vezető: Móra Gábor.

Tárlatvezetések: A Magyar Nemzeti Galériában, de. 10 órakor: Gyárfás Jenő festészete. Vezető: Kisdéginé Kirimi Irén dr. művészettörténész; Mai magyar grafika. Vezető: dr. Solymár István művészettörténész; A Magyar Nemzeti Galéria legszebb szobrai. Vezető: N. Pénzes Éva művészettörténész.

Az Idegen Nyelvek Klubja sétája a Szabadság-hegyen, nyelvgyakorlással. Találkozás: de. 10 órakor a 21-es autóbusz Moszkva téri megállójánál. Szabad csatlakozás! (Az angyalföldi József Attila Művelődési Ház rendezvénye.)

Az Egyetemi Színpadon este 7 órakor: Illyés Gyula-est (a Költői estek sorozat 2. előadása).

Az Espresso Színpadon este 8 órakor: Demján Éva Jászai-díjas előadóestje.

A Zeneakadémia kistermében de. fél 11 órakor: Modern dzsesszhangverseny. Műsorismertető: Gonda János (az Országos Filharmónia és a KISZ budapesti bizottsága „Népszerű matinék fiataloknak" sorozatában); Este fél 8 órakor: Pallagi János (hegedű) és Wehner Tibor (gongora) Beethoven-estje.

— Sajnos, kérem, itt zenedíj és ülvefogyasztás van!

MDK

Gyárfás Jenő

A Magyar Nemzeti Galéria 1965.

Gyárfás Jenő, festő (1857-19

Pásztortűr, 1929. 8 sz.
189. l.

A sepsiszentgyörgyi Székely Museum jubileuma.

MDK

Gyárfás Jenő

/T.D./: Erdélyi mövészek, erdélyi tájak a Szépmüvészeti Muzeum grafikai kiállitásán. Esti Ujság 1940. szept. 23. 7.l.

MDK

Gyarfás Jenő

Vázlatkönyv, a művész 58 eredeti rajzaval és vizfestményével és 5 vizfestésü masolatával P. Veronese és J. Tintoretto festm.utan. A Szépmüv. Múz. grafikai kabinetjének gyarapodasa.

Cikk: A Szépmüv.Múz.gyarapodasa 1925-ben.

Magyar Művészet,1926. 1.sz. 41.1.

MDK

Gyárfás Jenő, festőm.

7.l.

Végvári L.: A m.festészet haladó hagyományai. Főv. képt. Kat. előszava. 1951.

MDK

Gyárfás Jenő

Férfi-aktja, a Műcsarnok akt-kiáll.-an.

D.A.: A Műcsarnok akt-kiáll.

Magyarság, 1925.dec.6. 21.l.

MDK

Gyárfás Jenö, festö
1857-1925

Tetemrehivás. Jelzett. Olf.
Nöi tanulmányfej. " "

Árverési Közlöny. Festm., rajzok. 1936 okt. 4. rk.sz.
31.l.

Gyárfás Jenő festő M.D.K.

/1857-1925/

A tél örömei repr.

Édesanyám . 1883. repr.

Tanulmányfej az V. László esküjéhez

V. László esküje a Hunyadi Háznak.

Kisdéginé Kirimini Irén: Jegyzetek Gyárfás Jenő müvészetéhez 58. 59. 60. 61.l.

A Magyar Nemzeti Galéria Közleményei IV. sz. Bp. 1963.

Gyárfás Jenő festő M.D.K.

/ 1857-1952/

"Kökösi csata"

Édesanyám. Tanulmány a Tél örömához. 1883.

Tanulmányfej az V. László esküjához.

1895. Temes megye által történelmi képre hirdetett pályázatra benyujtotta vázlatát / V. László esküje/

Kiedégimé Kirimimi Irén: Jegyzetek Gyárfás Jenő művészetéhez 138-139.l.
A Magyar Nemzeti Galéria Közleményei IV. sz. p. 1963.

M.D.K.

Gyárfás Jenő

Ld. Radnay Oszkár: A Szépmüvészeti Muzeum uj szerzeményei c.cikk.

Panoráma. Bécs. 1927.jan.2. 1.sz. sztl.p.

Aukciók:

Ernst 18. Férfi akt tanulm. tolla

27. Férfi tan. fej, of

1926. 30. (Kulafehérvári) Somogyi István alispán képm. (1902) of

1926. 31. Lyra ermekivel (Ar. el hagyott tanulmány) of
Bolzán férfi, kr. r

1928. 38. Ázsiai lovasok (1885 Münch.) vírf

1928 nov. 39. Tan. fej (1879 Münch.) / of
Alvó katonák

1929 dec. 43. Temetés, of

1930 ápr. 44. Tokai dészokkevelőnek várlata
Beksics Gusztáv " " vírf

1930. 45. Leány fej (1879 Münch.) of

1934. 50 Férfiarckép (Fr. Hals másolat) of
1887

Gyárfás Antal

épitész

lásd

Ambrus és Hajnaly

alatt

1940 szept. Graf o. 76.

Erdéki művészek, erd. i tájak

Sepsi sztrnőra
Várlathoz tim. tollr. ok
Róma puszkuláse
Gyarekép (1875) szén
Mátrás hir. bevonuláse Budára
Jelenet Erdély múltjából
Félelem
Tantalus
Jairus leányának feltámasztáse
A naini ifju feltámasztáse
Feltámadás (Terv a Pax-hoz
Diszno ölés (1881 Valence)
Akt Tanulmány (1878)

grafikák N

Gyárfás Jenő

Nagyócsai ág. hitv. ev. egyház III. 233

Gyárfás Jenő

Műcsarnok

~~1917–18.~~ Téli tárl. 242

~~1925–26.~~ Őszi tárl. 1,309

~~1927.~~ magántáj. 498

1889 (Arad)
a tél örömé, of

1890 ápr. (Kolozsvár)
a tél örömé, of

1890 máj (Brassó)
a tél örömé, of

1895 Sav Pax, of

1896. erredővel
V. László eskűje, of

Aszaptaiszi VI. 156.

1) Gyárfás Jenő

Gy. J. – kivére azokat az éveket, amikor szem-
betegsége volt – élete utolsó napjáig dolgozott, de
távol a művészi élettől, elszakadva a fejlő-
déstől.

Sokszor a minden napi kenyeréért arcképeket
festett, máskor bupán alkotó vágyának kielé-
gítésére dolgozott.

Gazda József: A Gyárfás-tragédia
Korunk, Kolozsvár 1957 XVI. 1203.

2) Gyárfás Jenő

Sokan a „magyar tragédiának", „magyar sorsnak" egyik klasszikus pl.-ját látták életében.

×

1857. ápr. 6.-án, Sepsiszentgyörgyön született. Alsó négy osztályt szülővárosában, a Mikó kollégiumban végezte.

Gazda József: A Gyárfás-tragédia

Korunk, Kolozsvár 1957 XVI. 1203.-1204.

3) Gyárfás Jenő

1872-ben, 15 éves korában a Bp.-i Mintarajz Tanodába került. Négy évig tanult itt. Neve mikran szerepelt az iskolai kiállítások hitüntetettjei közt.

1877-ben Münchenbe utazott. 1878-ban sikertelenül pályázott egy osztöndíjra. Szembetegsége is akadályozta munkájában.

Gazda József: A Gyárfás-tragédia
Korunk, Kolozsvár 1957 XVI. 1204.

4) Gyárfás Jenő

A következő években megkapta az ösztöndíjat. Nagy lendülettel látott munkához. Münchenben megbecsülés, a kivételes tehetségnek járó tisztelet övezte.

„Úgy beszéltek róla, mint egy fenomenről."
– írta egyik magyar ~~[illegible]~~ növendék társa.

Gazda József: A Gyárfás-tragédia
Korunk, Kolozsvár 1957 XVI. 1204.

5) Gyárfás Lenő

Münchenben festette, majd 1880-ban Brüsszelben állította ki az Első fog c. képét. Realista témaválasztás ~~[illegible]~~ jell. A képet a brüsszeli Művészeti Akad. igazgatója megvásárolta, 1884-ben pedig, a párizsi Illustration újévi műmellékletként közölte.

1880-ban festette Karlovszky Bertalan arcké-

Gazda József: A Gyárfás-tragédia

Korunk, Kolozsvár 1957 XVI. 1204.

6) Gyárfás Lenő

pét. / Méltatás /

Tetemrehívás c. képéhez Münchenben készített vázlatot. 1880-ban hazautazott Sepsiszentgyörgyre, ott festette meg a képet, melyet 1881-ben már budapesti tárlaton állított ki. Művével megnyerte a kiállítás társulati díját, a kritika visszhangja mégis,

gazda József: † Gyárfás-tragédia
Korunk, Kolozsvár 1957 XVI. 1206.

7) Gyárfás Jenő

kedvezőtlen volt. /Szana Tamás Koszorú, 1881. évf. 550. lap; Keleti Gusztáv Pester Lloyd, 1881. évf. 311. szám./

Az 1883-as tárlaton a Tél öröme c. képével pályázott. A Munkány-alapította, 6000 frankos párizsi ösztöndíjat szerette volna elnyerni. A kritika azonban értetlenül fogadta a festményt. Akár előző képeit — ezt

gazda József: A Gyárfás-tragédia
Korunk, Kolozsvár 1957 XVI. 1208.

8) Gyárfás lenő

sem tudta eladni.

A következő évben Első bál c. képével próbálkozott. A kritika számba se vette. –

1884–1895 között szembaja akadályozta a munkában. Ezidő alatt, fontos vodalmi tevékenységet fejtett ki, szülővárosában: Sepsiszentgyörgyön.

Művészi elveit legbővebben „A képzőművészetek és hazai iparunk" c. cikkében fej-

Gazda József: A Gyárfás-tragédia

Korunk, Kolozsvár 1957 XVI. 1209.

9) Gyárfás Jenő

ti ki.

1899-ben tartotta „Céhrendszer, szabad iparverseny" című feldvasását.

Ír elbeszéléseket /„Első éves"/, dalokat /Dal a bimbóról/

1892-ben megjelent „Milleninnra" c. drámai költeménye.

A 1893-as politikai, parlamenti harcok, is-

Gazda József: A Gyárfás-tragédia

Korunk, Kolozsvár 1957 XVI. 1211.

10) Gyárfás Jenő

mét festésre sarkalták. Ekkor született a „Pax", – egy aktuális tárgyú, antiklerikális kép. / Leírás /

A kritikusok véleménye megoszlott. A haladó sajtó örömmel fogadta a képet, a bolgári, egyházi lapok azonban támadták. Vevő most sem akadt.

1896-ban megnyerte Temes vármegye mélgazda József: A Gyárfás tragédia Korunk, Kolozsvár 1957 XVI. 1211.

11) Gyalfás Jenő

lenemmi pályázatát s megrendelést kapott. Ekkor festette „V. László eskünje a thunyadi-házunak" c. képét. A temesvári kiállításon aranyérmet nyert művével, a budapesti milleneumi kiállításon nagy bronzérmet.

„Esete megrikkaolt, s ennek oka, hogy a nagy feladatokra hivatott festőművészt a mű-

Gazola József: A Gyalfás-tragédia
Korunk, Kolozsvár 1957 XVI. 1212.

12) Gyárfás lenő

vészi produkció eleven pezsgésű központjától hosszabb időre félre nem vonulhat." - írta Keleti Gusztáv. ~~[illegible]~~ S ekkor már igaza volt. Gyárfás tragédiája beteljesedett.

A művész, most már végleg visszavonult. Többé senki sem keresté, pedig még évtizedekig dolgozott.

1916-ban így írt: A Gábor Áron halála c. művet - mert a históríkus festményekre

Gazda József: A Gyárfás - tragédia

Korunk, Kolozsvár 1957 XVI. 1212.

13) Gyárfás Jenő

rossz idők jártak – félretettem. Néhány hi-
vatalos arcképet festettem Háromszék és
Nagyküküllő vármegyék részére. Egy Kossuth-
-képet Sepsiszentgyörgy városa és egyet a me-
gye részére. Most pedig a fölöli népek é-
lethalál küzdelmének eme ideggyötrő eszten-
dejében aggódva lesem a függöny legördülé-
sét. A szének leszáradnak a palettán..."

Gazda József: A Gyárfás-tragédia
Korunk, Kolozsvár 1957 XVI. 1212.

3) ~~Dési-Fluter István~~

~~Dési-Fluter István: Hajtan kezel. Korunk XVI. 1957.~~
~~[illegible]~~

1). Gyárfás Jenő
festő

1857-1925. Székely Bertalan ontályából
került Münchenbe.

„Karlovszky Bertalan arcképe" c. műve
(1880).

szülővárosában, Sepsiszentgyörgyön festette

A magyarországi műv. tört. I. 421.
Corvina 1970.

2) Gyárfás Jenő
festő

fő művét, a „Tetemrehívás"-t (1881)
1880-as évek végén: „V. László eskűje",
„Gábor Áron halála" / Sepsiszentgyörgy, Múzeum /, „Kossuth Lajos arcképe"-t.
Arcképei Legjelentősebb népéletképe:
A magyarországi műv. tört. I. 421.
Corvina 1970.

3) Gyártás Jenő
festő

„Diszkóölés" c. /Sepsinentgyörgy, a valód
tul./

Gyárfás Jenő

"A most elhunyt erdélyi festőnek legünnepeltebb képe: "V. László esküje" c. Ez a festménye az ezredévi kiállitáson elnyerte az állami nagy bronzérmet."- irja a lap. Repr.

Egy későbbi példányban Szokolay Béla ismerteti a müvész életpályáját.
Sepsiszentgyörgyön született lécfalvi Gyárfás Jenő, régi, székely nemesi család sarja. A budapesti tanárképző elvégzése után Münchenbe megy, ahol 1877. október 17.-től kezdve három éven át Wagner Sándor tanitványa.

ÉLET, Bp. 1926. jan.lo.XVII.évf.1.sz
5.lap, " febr.21. " " 4."
67-69. lap.

Gyárfás Jenő

Münchenben Wagner Sándor után Dietzel tanitvány lett."Festőpályája/éppen ugy, mint Szinyeié és Hollósyé is, a másik két tragikus sorsu müvészé,/ már az iskolából indul el. Mint növendék, pályázatokon vesz részt és óriási fölénnyel nyer, az egész müncheni iskolát meghóditja ... ekkor festi a "Tetemre--hivás"-t, mellyel az 1881 évi tárlaton nagy-dijat nyer."
Szana Tamás: "a mesteri pszichológiát," a többi kritikus "a kettős világitás szinproblémájának csodálatos tökélyü megoldását, majd a kompoziciót, a költőiséget" méltatja igen nagy elismeréssel.

ÉLET, Bp. 1926.febr.r. 21. XVII. évf. 4.sz. 67-69. lap

Gyárfás Jenő

Kelety Gusztávnak a müvészhez intézett 1881. dec. 1.-i leveléből idézi a kritika: "magasabb törekvést" emlegetve, igy folytatja: "néhány régibb és becsvágyó müvész a saját érdekében némi agitációt fejtett ki a jury többségének intenciója ellen.." /idézőjel Szokolaytól/.
Igy a müvész "mindjárt a debütálásnál találkozott az irigy, telhetetlen kollégák tisztességtelen harcmodorával". /Szokolay véleménye./
1882-ben megpályázza a Munkácsy-féle hatezer frankos Párisra szóló ösztöndijat.

ÉLET, Bp. 1926. febr. 21. XVII. évf.4. sz. 67-69. lap.

Gyárfás Jenő

A kritika nem szól arról, hogy a müvész elnyerte-e a Munkácsy-féle 6.000.- frankos Párisra szóló ösztöndijat, csupán annyit jegyez meg, hogy hazautazik Sepsiszentgyörgyre hogy a helyszinen szerezzen székelytárgyu vázlataihoz modelleket.
Az 1883. évi őszi tárlatra beküldi a "Tél öröme" c. festményét. A dijat a bécsi származásu Temple János nyerte el. Ez a mellőzés elkedvetleniti. Kiujult szembaja miatt évekig távolmarad a kiállitásoktól.
1893-ban kiállitja "Pax" c. müvét, mely a "haladást dicsőiti."

ÉLET, Bp. 1926. febr. 21. XVII. évf. 4. sz.
67-69. sz.

Gyárfás Jenő

A "Pax" c. festményére vonatkozó kritika véleménye megoszlik. Egyfelől igen komolyan értékelika müvet, más részről viszont "festett vezércikknek"nevezik.
Karlovszky Bertalanról festett portréját, -a Szépmüvészeti Muzeumban- az egykoru kritika igen nagyra értékeli éppen ugy, mint az aktkiállitáson bemutatott "Ima" c. félaktját Mindkét festményt a müvész legszebb alkotásaként emlegetik.
"Vázlatai, kéziratillusztrációi páratlan dekorativ érzékét, gazdag képzelő és komponáló erejét bizonyitják"-mondja Szokolay Béla.

ÉLET, Bp. 1926. febr. 21. XVII. évf. 4.sz. 67-69. lap.

Gyárfás Jenő

"A becsvágyó müvészek intrikái visszavonulásra késztetik a müvészt."
A székely MIKÓ Kollégium tanára lett és arcképeket festett a környék közhivatalai, a város és a vármegyék, kaszinók, muzeumok számára. Mintázott, illusztrációkat készitett saját és mások irásaihoz. /Kéziratait a Szépmüvészeti Muzeumban őrzik./
"Fuit" c. verses elbeszélését a Vasárnapi Ujság, egyik monológját a Szalon c. lap közölte. A balladákból kötetremenőt hozott a „Székely Nemzet".
Befejezetlen müveinek felsorolását lásd: a következő cédulán.

Élet, Bp. 1926. febr. 21. XVII. évf.
4. sz. 67-69. lap.

Gyárfás Jenő

A müvész befejezetlen festményei:
"Gábor Áron halála", "Szent László" és a "Disznótor" c.
A lap bemutatja a müvész arcképét és az egyik illusztrált verses kéziratához készitett képét, valamint a "Pihenés" c. festményét.
Repr.-ók.

ÉLET, Bp. 1926. febr. 21. XVII. évf.
4. sz. 67-69. lap.

1) Gyártás Lenő

festő

Emlékezetét a „Tetemrehívás" őrzi.

Festményeinek jelentős része elhalló dott.

Erdélyi származású. Fiatalon visszavonult Erdélybe.

Kisdéginé: Gyártás Lenő 5.

Corvina 1971.

2) Gyórfás Jenő

festő

Münchenben tanult. Élete végén:

„Pihenő katonák", „Gábor Áron halála" (befejezetlen)

1857 ápr. 6-án született Sepsiszentgyörgyön

Kisdéjiné: Gyórfás Jenő 6

Corvina 1971

3) Gyórfás Jenő

festő

Győr. Édesapja Gyórfás Sámuel, a város főpénztárnoka édesanyja Császár Julianna volt. Házasságukból három gyermek született: Ferenc, Jenő, Etelka.

Kisdéginé: Gyórfás Jenő 6.
Corvina 1971

4) Gyórfás Jenő
festő

A két fiú a helybeli Mikó Kollégiumban tanult. Tanárai rajzaikban tehetséget fedeztek fel, ezért külön is doglalkoztak velük. A gimnázium elvég-

Kisdéginé: Gyórfás Jenő 6
Corvina. 1971.

5) Gyórfás Jenő

festő

zése után 1872-ben a budapesti Mintarajziskolába kerültek, ahol ekkor székely Bertalan tanított. Gyórfás Ferenc a Mintarajziskola elvegzése után két

Kisdéginé: Gyórfás Jenő 6.
Corvina 1971.

6) Gyárfás Jenő
festő

évig kisegítő tanárként működött a tanintézetben. 22 éves korában meghalt Jenő Sepsiszentgyörgyről állami ösztöndíj-jal került a Mintarajziskolába ~~[illegible]~~ -

Kisdéginé! Gy. f. 6.
Corvina 1971

7) Gyárfás Lenő
festő

1873-ban az intézet önálló kompozíció-
va hirdetett pályázatot. A jutalmak
egyikét Gyárfás Lenő nyerte. Kompozíci-
ója alapján külötték ki később Mün-

Kisdéginé: Gy. f. 6
Korvina 1971

f) Gyárfás Lenő

festő

chenbe a festőakadémiára. Minta-

rajzisholai idejétől csupán csupán egy

Önarckép-ét ismerjük.

Elmélkedései a festészetről – Palágyi

Kisdéginé: Gy. f. 8

corvino 1971

9) Gyárfás Lenő
festő

Menyhért hiadásában.
Münchenben Karl von Piloty a mestere.
Wagner Sándor is tanítja.
* Diez-műterembe kéredzkedett.

Kisdéginé: Gy. J. 8-9.
Corvina 1971

10) Gyárfás Lenő
festő

1877-1880 között nagyszámú tanulmányt, főleg aktokat készített tussal és szénnel.

1878-ban egy étterem mennyezetterveire díkisdéginé: Gy. f. 9
Corvina 1971.

11) Gyárfás Jenő

festő

véretet hapott

1877. ben visztondi; elnyerése végett egy

karton rajzolásához fogott „Betlehemi

gyermekgyilkosság" ámmal.

Kisdéginé: Gyárfás Jenő" 9.

Corvina 1971.

12) Gyarfás Lenő
festő

Művei: „Munka után édes a nyugalom",
majd 1880 – „Az első fog".
1880-ban festette barátja és iskolatársa,
Karlovszky Bertalan portréját
Kiadványai: Gy. f. 10.
Corvina 1971.

13) Gyártás. lenő
festő

1880-ban. betejezte münchení tanul-
mányait s foglalkozni kezd a „Tetem-
vehívás"-sal. Több tanulmányt és vár-
latot festett hozzá.
kisdéginé: Gy. f. ".
Corvina 1971.

14) Gyártás Lenő

festő

1879-ben München festett nagyobb

kompozíciója a Tetemsekíváshoz.

1880-ban hazatér Sepsiszentgyörgyre.

Ugyszolván állandóan a Tetemsekí-

kisdéginé: Gy. f. 12.

Corvina 1971

15) Gyártás jenő
festő

pás foglalkoztatja.

A kép a Műpárnak 1881-es őszi tárlatán került kiállításra. Meghapja a képzőművészeti Társulat nagydíját, kétkisdíginé: Gy. J. 14
corvina 1971

16) Gyártás lenő
festő

Száz darab négyforintos aranyat.
A kép betegezése után, véletlen következtében a vászon megsérült. Hátul egy vászonfoltot vagasztott rá, így mentve el

Kisdiginé: Gy. J. 15.
Corvina 1971.

17) Gyárfás Jenő
festő

a nagydíjat: A Hazai Első Takarék-
pénztár 2000 Ft-ot ajánlott a képért.
Bérben a Társulat bemutatóján szerepelt
a kép, melyet később a Nemzeti Múze-
kisdéginé: Sy. J. 15
Corvina 1971

18) Gyárfás Jenő
festő

umnak ajándékozott.

1881-ben állami ösztöndíjjal elutazott Olaszországba. Néhány vázlat csupán erről az útról. Néhány tengerparti

Kisdéginé: Gy. J. 15.
Corvina 1971.

19) Gyárfás Jenő
festő

vár a képe és tengerparti táj vázlatfüze-
tében.

Az év végén hazatért Sepsiszentgyörgyre
s azután már végleg odakötötte magát.

Kisdéginé: Sy. f. 15.
Corvina 1971.

20) Gyárfás Lenő
festő

Rétkán utazott fel Budapestre.

Megfestette „Disznóölés" /„t tél öröme"/

c. képét, melyet 1883-ban Budapesten,

1884-ben Bécsben állítottki.

Kiszléginé: gy. f. 15.

Corvina 1971.

21) Gyártás Jenő
festő

1881-ben Munkácsy 6000 frankos ösztöndíjat alapít, mely Párizsba szól.
Két év múlva Gyártás a „Tél öröme"

Kisdéginé: Gy. J. 16.
Corvine 1971.

22) Gyártás-lenő
testő

c. képével vészt vesz a pályázaton.

Sok vázlat előzte meg.

Az 1883-as őszi tárlatra behúlolte.

Sepsisuntgyörgyön néhány élethépet test

Kisdéginé: Gy. J. 18.
Corvina 1971

23) Gyártás lenő
festő

„Bál előtt", „Az első bál".

Gyümölcsösében házat építtetett, szilvását gondozta, verselés, drámaírás közt telt idege.

Kiszdéginé: Gy. J. 18.
Corvina 1971.

24) Gyárfás Jenő

festő

Szembaja, mely már Münchenben is bántotta, kiújult. Baládi bajok.

Újabb művei: „Mátyás és Beatrix fogadja az olasz követeket", „Mó-kiscléginé: Gy. J. 18.

Corvina 1971.

25) Gyárfás Jenő
festő

tyás kintasítja a pápa követeit", „Pax".
„Elhagyott szerető" – újabb változa-
tát is elkészíti.
Később festi „V. László esküje" c. hé-
kisdéginé: Gy. J. 18-19.
corvina 1971.

26) Gyárfás Jenő
festő

pét.

1895-ben Temesvármegye történelmi kép-
re hirdet pályázatot. Ezen vett részt az
„V. László esküje" c. kompozícióval.

Kisdéginé: Gy. J. 19.
Corvina 1971.

27) Gyárfás Lenő
festő

A kép felső sarkába Petőfi versét írta.

A következő tizenöt esztendőben a magyar nép életéből vett jelenetek, népi

Kiscléginé: Gy. J. 21.
Corvina 1971.

28) Gyárfás Jenő
festő

szokások festésével foglalkozott. Ter-
mészeti tanulmányai.

Portréi: Kossuth Lajos egészalakos kép-
ne /kétszer festette meg, egyszer Jepsi-

Kisdéginé: Gy. J. 22.
Corvino 1971.

29) Gyártás Lenő
tasfő

szentgyörgy varosa vésnére, másodszor
a Székely Nemzeti Múzeum számára.
A múzeum dísztermében őrizték a mú-
zeum egyik alapítójának bereg fá-
kisdéginé! Gy. f. 22.
Corvine 1971.

30) Gyárfás Tenő
festő

. nosné Zathureczky Emiliának arché-
pét. Lászár Bálint portréja.
Kolozsvárt őrzik az EMKE alapítói-
nak képmásait, Brassóban II. Rákóczi
Kisdéginé: Sy. f. 22.
Corvina 1971.

31) Gyárfás Lenő

festő

Ferenc és Deák Ferenc arcképeit.

Az 1900-as évek elején új, nagyigényű témába kezdett: Gábor Áron ha-

Kisdéginé: Gy. J. 22.
Corvine 1971.

32) Gyárfás Tenő
festő

bálát akarta megfesteni nagy méretben.

A képhez készült első tanulmánya

„Szekeres bá'" címen ismert.

A nagy kompozíció cenzurázatlatán még

Kisdéginé: Gy. J. 22-23.

Corvina 1971.

37) Gyártás lenő
festő

Sepsisuntgyörgyre.

A Műpárnok 1917-es tárlatán egy női arcképpel vett részt, utóljára. Ezután már nem küldött képet Budapestre.

Kiszléginé: Sy. J. 24.
Corvine 1971.

34) Gyártás Tenő
festő

A hatalmas vászon műtermének egész falát elfoglalta. Egy időre félbehagyta sznékány hivatalos arcképet festett Háromszék és Nagykükülő vár-
kisdéginé: Gy. J. 23
Corvine 1971.

36) Gyárfás lenő
festő

1912-ben megházasodott és jóformán csak
baláójának élt. A világháborúban
Békésgyulára került, ahol szeretett volna
állást vállalni. Nem sikerült. Hazatér
kisdéginé: Gy. f. 24.
Lorúne 1941.

35) Gyárfás lenő.
festő

megyék részére.

Sajnos Gábor Áron – képe kiséret maradt.

Később: „Pihenő katonák".

Kisdéginé: Gy. f. 23.
Corvina 1971.

33) Gyártás lenő
festő

csak az alakok helyét jelölte be.
Egy másik vázlatán bekötözött fejű fia-
tal honvéd.
A végső megoldáshoz 1910-ben fogott.
Kisdéginé: Gy. J. 23.
Corvina 1971.

39) Gyártás tenő
festő

ismerjük egy Önarchépét.

1925 december 13.-án halt meg. A

sepsiszentgyörgyi református ~~temeto~~

templom temetőjében nyugszik.

Kisdéginé: Gy. f. 24.

Corvina 1971.

38) Gyárfás Lenő
festő

„Ódák, Románcok és Balladák" cím-
mel jelent meg verseskötete s ekkor vej-
zokat is készített.
A halála előtti évből, 1924-ből
Kisdéginé: Gy. f. 24
Corvina 1971.

40) Gyárfás Elemér festő

Irodalom:

Arad és Vidéke 1913 szept. 3.

Az Orsz. M. Szépművészeti Múzeum Évkönyvei 1918 163, 187, 188.

Művészet: Gy. I. 26.

Corvina 1971.

41) Gyártás lenő
festő

Erdélyi t kisek Kolozsvár 1921 nov. 7.

Kelety gusztáv: A festészet és szobrá-
szat az 1896. évi ezredéves országos
kiállításon. Bp. 1898. 26. old.

Kisdéginé: Gy. f. 26.

Corvine 1971.

42) Gyártás lenő

festő

Képrőművészeti Szemle I. k. 1879. 31.

II. k. 1880. 135

III. k. 1881. 90, 176, 186.

Kopp lenő: „Édesanyám" Tükör 1942.

202. old.

Kisdéginé: Gy. J. 26.

Corvina 1971.

43) Gyártás lenő

festő

Lázár Béla: Gyártás lenő Bp. 1921.

Lyka Károly: A képírás újabb irányai

Bp. é. n.

Kiszdéginé: Gy. f. 26.

Corvina 1971.

44) Gyárfás Elemér
festő

Lyka Károly: Festészeti életünk a millenniumtól az első világháború végéig.
Bp. 1953. 83, 84, 114, 115. old.

Kislexikon: Gy. 8. 26.
Corvina 1971.

46) Gyárfás Lenő
festő

Vésnet története / Bp. 1970 421, 438,
441 old.

Kiszléginé: Gyárfás Lenő 26.
Corvina 1971.

45) Gyárfás Lenő

fest fő

Péter András: A magyar művészet tör té-

nete. Bp. 1930.

Végvári Lajos: Magyar művészet a XIX. sz.

második felében / A magyarországi mű-

kiszdéginé: Gy. J. 26.

Corvina 1971.

47) Gyárfás Lenő

fustő

1. Gyárfás Lenő önarcképe. 1875

szén, papír. 38,3 X 28,6 cm. MNG. Repr.

2. Kendős női fej. Olaj, vászon. 46,5 X 39,5 cm.

Debrecen, Déri Múz. Repr.

Kiscléginé: fy. f. 27

Lovaine 1971.

48) Gyárfás lenő
festő

3. Betlehemi gyermekgyilkosság. 1877
Szén, cerúza, papír. 78x155 cm. Dr. Donyán
Éva tul. Repr.

4. Álló férfiakt Tus, papír. 34x9,5 cm.
MNG. Repr.

Kiszléginé: Gy. f. 27.
Corvina 1971.

49) Gyárfás lenő
fes fő

5. Akadémiai tanulmányrajz 1878.

Tus, papír. 22,4 x 36,2 cm. MNG-Repr.

6. baládi jelenet. Tus, papír. ~~34x~~

~~22,4~~ x 15 x 15 cm. MNG. Repr.

Kisdéginé: Gy. J. 27.

Corvina 1971.

50) Gyárfás Lenő
testő

7. A mesélő. Tus, papír. 17,4 X 16,9 cm.
MNG. Repr.

8. Rémlet a 9. képből Repr.

Kiszléginé: Gy. f. 27
Corvina 1971.

51) Gyárfás Jenő

festő

9. Karlovszky Bertalan portréja. 1880.

Olaj, vászon. 113 x 88 cm. MNG. Repr.

10. Imádkozó férfi 1880 körül. Olaj, vászon.

100,5 cm x 81,5 cm. MNG. Repr.

Kiscléginé: Gy. J. 27.

Corvina 1971.

52) Gyárfás Jenő
festő

11. Női arckép - Olaj, vászon. 42,5 x 31 cm.
MNG. Repr.

12. Vázlat a Tetemvehírás 1. változatához
1879 előtt. Ceruza, papír. 16,5 x 30,5 cm. MNG.
Kisdéginé: Gy. J. 27. Repr.
Corvina 1971.

53) Gyárfás Lenő

fotó

13. Tetemrehívás 1. változat 1879. Olaj, vá-
szon. 109 X 158,5 cm. MNG. Repr.

14. Hollósy Simon archipe és kéztanulmány
Olaj, vászon. 38 X 43 cm. MNG. Repr.
Kiszléginé: Gy. J. 27.
Corvina 1971

54) Gyárfás lenő
festő

15. Leányfej 1879. Olaj, vászon. 40X29 cm.
MNG. Repr.

16. Vázlat a Tetemvehírás II. változatához. Ceruza, papír. 15 X 9,7 cm. MNG. Repr.

Kisaléginé: fg. f. 27.
Coráne 1971.

55) Gyárfás Ilma
festő

H. Tetemrehívás II. változat. 1879.

Olaj, vászon. 161×68,5 cm. Egyik a Fővárosi képtárban. Repr.

Irodalom: Gy. J. 27.
Corvina 1971.

56) Gyárfás Lenő

fejfő

18. Tetemsehívás II. változat. 1880. Olaj,

vászon. 100×200 cm. Sepsiszentgyörgy, Gyárfás

Endre tul. Repr.

Kiszléginé: Gy. J. 27.

Corvina 1971

57) Gyárfás Tenő
festő

19. Tanulmány Kund Abigélhez. 1880.
Oloj. rászon. 58 x 46,9 cm. MNG. Repr.

20. Öregasszony feje. 1880 k. Oloj. rászon.
46 x 48 cm. MNG. Repr.

Kiscléginé: Gy. f. 27
Corvina 1971.

58) Gyárfás Lenő
festő

21. Tanulmányfej a Tetemvehiváshoz.

Olaj, vászon. 43,5 x 33,5 cm MNG. Repr.

22. Részlet a 23. kipből Repr.

Kiszléginé: Gy. J. 27.
Corvina 1971.

59) Gyárfás Lenő

festő

23. Tetemvehírás IV. változat. 1881. Olaj, vászon. 192,5 x 283,5 cm. MNG. Repr.

24. Részlet a 23. képből. Repr.

Kiszléginé: Gy. J. 27
Corvina 1971.

60) Gyártás lenő
festő

25. Kund Aligél. Részlet a 23. képből.
Repr.

26. Részlet a 23. képből. Repr.

27. Részlet a 23. képből. Repr.

Kiszléginé: Gy. J. 27.
Corvina 1971.

62) Gyárfás Lenő
festő

30. Tanulmány a Disznóöléshez. 1883. Olaj, vászon. 52x29 cm. Nagymaros, özv. Fáy Károlyné tul. Repr.

Kisdéginé: Gy. J. 28
Corvina 1971.

61) Gyárfás lenő
festő

28. Női képmás. Olaj, vászon. 68 x 55 cm. MNG. Repr.

29. Tanulmánya. Disznóöléshez. / Edesanyám / 1883. Olaj, vászon. 48 x 35 cm. Kisdéginé! Sy. J. MNG. Repr. Corvina 1971

63) Gyárfás Lenő
festő

31. Diszmóölés / A tél örömei / 1883. Olaj, vá-
szon. ~~52 X 29 cm~~. 150 X 250 cm. Sepsiszent-
györgy, Gyárfás Endre tul. Repr.

Kisdégine: Gyárfás J. 28.
Corvina 1971.

64) Gyárfás Lenő
festő

32. Öreg férfi. 1883. Olaj, karton.
50 x 40 cm. Nagymaros, özv. Fáy Ká-
rolyné tul. Repr.

Kisdéginé: Sy. f. 28.
Corvina 1971.

71) Gyártás Lenő

festő

44. ~~[illegible]~~ V. Lenő eskűje a Hunyadi

háznak. 1895. Olaj, vászon. 220x300 cm.

Temesvár, Múzeum.

Kiscléjné: Gy. f. 28.

Corvina 1971.

66) Gyárfás Lenő
festő

35. Mátyás és Beatrix fogadja az olan
követeket. Vázlat. 1882. Olaj, fa.
29 x 38 cm. MNG. Repr.

Kisdéginé: Gy. J. 28
Corvina 1971.

67) Gyárfás Ilnő
festő

36. Fiatalság és öregség. 1891. Olaj, vászon
48,5 x 53,3 cm. MNG. Repr.

37. Csipkefátyolos nő 1890-es évek vége.
Olaj, vászon. 52 x 39,5 cm. Bp. dr. Kerényi Ni-
kiszdéginé: Gy. J. 28. réné tul.
Corvina 1971.

68) Gyártás Lenő

festő

38. Férfiarchép Olaj, vászon. 42,5 X 30,5 cm.

MNG. Repr.

39. Nevető nő halapnal 1891. Olaj, vászon.

21 X 26,5 cm. MNG. Repr.

Kiszléginé: Gy. J. 28.

Corvina 1971.

69) Gyárfás Anő

testő

40. Özvegy 1890 k. Olaj, rászon. 150 X 100 cm.

Sepsiszentgyörgy, Bedő Erna tul. Repr.

41. Vázlat az Elhagyott szerető c. képhez.

1894. Olaj, rászon. 64 X 94 cm. Egykor Wolfner.

Kisdéginé: Gy. f. 28. Gyulánál. Repr.

Corvina 1971.

70) Gyártás. Lenő

festő

42. Zongorázó nő. 1890-es évek. Olajvá-
szon. 45 X 31,8 cm. MNG. Repr.

43. Zongorázó fiú 1890-es évek. Olajvá-
szon. 75 X 60 cm. Sepsinentgyörgy, Bedő
Kisdéginé: Gy. J. 28. Erna tul. Repr.
Corvina 1971.

65) Gyárfás Nő

festő

33. Nő i fej. 1887-1888. Olaj, vászon.

58 x 44,7 cm. MNG. Repr.

34. Mátyás kiutasítja a pápa követeit.

1882. k. Vízfestmény, papír. 21,3 cm x 61,4 cm.

Kisdéginé: Sy. J. 28. MNG. Repr.

Corvina 1971.

72) Sgarfás Lenő
festő

45. Tanulmány az V. Lánló eskü je
c. képhez. 1895 előtt Olaj, vászon.
54 X 36 cm. Bp. Miskovszky Tiborné
tul. repr.
Kisdéginé: Sg. J. 28.
Corvina 1971.

73) Gyártás fenő
festő

46. Séta. Olaj, vászon. 35 X 26 cm. Sep-
siszentgyörgy, Beolő Irna tul. Repr.

47. Férfi tanulmánytej 1900 k. Olaj,
karton. 47 X 38 cm. Nagymaros, özv. Fáy
Kisdéginé! Gy. f. 28 Károlyné tul. Repr.
Corvine 1971.

74) Gyártás lenő
festő

48 Férfi tanulmánytej. 1910 körül. Olaj,
fa. 13X16 cm. MNG. Repr.

49. Kertben. 1908. Olaj, fa. 21X24,5 cm.
MNG. Repr.

Kiscléginé: Gy. J. 28.
Corvina 1971.

75) Gyárfás Lenő
festő

50. Alkonyat. 1910 k. Olaj, vászon. 25 x
x 28 cm. Bp. Gyárfás Gizella tul. Repr.
51. Erdőrészlet Sugárfürdőnél. Olaj, vá-
szon. 38 x 30 cm. Sepsiszentgyörgy, Beoló
Kisdéginé! Sy. j. 28. Erna tul. Repr.
Corvina 1971.

76) Gyártás Uno"
festő

52. Rögülj fenkém! 1913. Olaj, vászon.
50 x 50 cm. Sepsimentgyörgy, Beoló Ernő tul. Repr.

Kisdéginé: Gy. J. 28,
Corvina 1971.

77) Gyárfás Lenő
festő

53. Céllövészet. 1910 k. Olaj, vászon.
28 X 44,5 cm. Bp. Gyárfás Gizella tul.
Repr.

54. Fiatal sebesült katona 1913. 60 X 51 cm.
Sepsiszentgyörgy, Múzeum. Repr.
Kiszléginé: Gy. J. 28.
Corvina 1971.

78) Gyárfás Lenő
festő

55. Szekeres bá' 1901. Olaj, bádog lemez.
48 X 38 cm. Sepsiszentgyörgy, Mikó-
kollégium. Repr.

Kisdéginé: Gy. f. 28.
Corvina 1971.

79) Gyárfás lenő
festő

56. Gábor Áron halála (befejezetlen)

1915. Olaj, vászon - 294 x 356 cm.

Sepsiszentgyörgy, Múzeum. Repr.

Kisdéginé: Gy. J. 28.

Corvina 1971.

80) Gyárfás Lajos
festő

Címlapon: Nevető nő kalappal (1871)

Akadémiai tanulmányrajz 1878. Tus,
papír. 22,4×13 cm. MNG. Rajz.

Kiállítva: Gy. J. 6.
Losonc 1971

81) Gyártás lenő
festő

Férfi hátakt. 1879. Tus, papír. 36,2 x
x 22,4 cm. MNG. Repr.

Kunmár öregember. Szén, papír.
35,8 x 29 cm. MNG. Repr.

Kiszléginé: Sz. f. 11, 16
Corvina 1971.

82) Gyárfás Ljenő
festő

Önarchép. 1920. Olaj, fa. 26 X 20 cm.

Bp. Nagy Istvánnyújt. Repr.

Önegkori önarchép: 1924. Olaj, fa.

Kiszléginé: Gy. J. 20, 24
Corvine 1971.

83) Gyárfás Lenő
festő

26,5 cm X 16,5 cm. Sepsiszentgyörgy,
Gyárfás Endre tul. Repr.

Kiszállítás: Gy. J. 24.
Corvina 1971.

Háromszék Ybl

Gyárfás Jenő festő 1882 augusztusá-

ban ott tartózkodik

Budapesti Hirlap, 1882, VIII. 29.

237. sz. 2. o.

Münchhen Gyárfás Jenő

Magyar Müvészet 1925.488-490.o.
L.K.:Gyárfás Jenő

München. Gárdos

Pesti Hirlap. 1879. máj. 13.

A Király és Királyné arcképe....

Firenze, Szárfás Jenő ~~[illegible]~~ Hl

festő ott-tartózkodása.

Budapesti Hirlap. 1881, XI. 10.

147 n. h. o. (Sz. és Kr.)

Firenze, Mátyás fenő ott-

tartózkodása

Budapesti Hirlap. 1881, XI. 15

152.n. 3.o. (Sz. és K.)

München (Gyárfás Jenő mint rajztanár ide utaroll)

Pásztortür, 1926. 2 sz.

25. l.

Szokolay Béla: Gyárfás Jenő festőművész

Brüssel, Szárfár Jenő ottani

sikere.

Budapesti Hírlap, 1881, XI. 24

161. n. 4.o. (Sz. és Ik.)

Róma. Ybl

Gyárfás Jenő festő visszatért Rómá-

ból

Budapesti Hirlap, 1882, VIII. 29.

237. sz. 2. o.

Sepsiszentgyörgy. Gyárfás

Pesti Hilap. 1883. okt. 16. 12

Gyárfás Jenő, a fiatal festő-

művész....

Róma. Gyárfás

1

Magyar Müvészet 1925. 488-490.o.
L.K.: Gyárfás Jenő

Ibl

Szarfás Jenő festő

Budapest Heilap, 1881, X. 22.

128. n. 3. o. (Sz. és h.)

Gyárfás Jenő festő/1857-1925/ Ybl

római és háromszéki tartózkodása

Budapesti Hirlap,1882,VIII.29.
237.sz.2.o.

Gyárfás Jenő festő

Budapesti Hírlap, 1881, XI. 22,

160 sz. 5,0 - (hapi hírek)

Gyárfás Jenő festő

Pesti Hirlap. 1879. máj. 17. 5.

a Király és Királyné arcképe....

Velence Gyárfás

Magyar Müvészet 1925.488-490.o.
L.K.:Gyárfás.Jenő.

Sepsziszentgyörgy, Gyárfás.

Magyar Művészet 1925.488-490.o.
L.K.: Gyárfás Jenő

Sepsiszentgyörgy. (Gyárfás Jenő itt dolgozik)

Pásztortűz, 1926. 2 sz.

25. l.

Szokolay Béla: Gyárfás Jenő festőművész

Szárfán Jenő festő

Bl

Budapest. Kislap. 1887, XI. 15.

15 h. n. 3. o. (Sz. és K.)

Gyarfás fenő festo

Budapesti Hírlap, 1881, XI. 10

147 n. h.o. (Szé. K)

Gyárfás Jenő, festő

Jbl

Budapesti Hírlap. 1881, XI. 24.

161. sz. h.o. (Gy. és M.)

Ybl.

Gyárfás Jenő festő /1857-1925/

Képzőmüv.Társulat 1882.őszi kiállitásán az Ipolyi-féle 5oo forintos történeti dijra pályázik.

Budapesti Hirlap 1882.VIII.8.
217.sz. 2.o. /Sz.és M./

Ibl

Szárfás Jenő festő

Budapesti Hírlap, 1881, XI. 13.

150 Ft. Mellékl. 1. o. A magyar Szalon

(Berényi László)

Szarfás Jenő festő

Budapesti Hirlap. 1881, XI. 25

162. n. 3. o. (h.-es k.)

Gyarfás Jenő tanó

161

Budapesti Hirlap 1881, XI. 3.

168. n. 3. o. (Szü M.)

Gyárfás Jenő festő

Magyar Müvészet 1925.301-308.o.
Petrovics Elek:Wolfner Gyula képgyüjteménye.

Gyárfás Jenő, festő

Pásztortűz, 1925. XI. évf.

212. l.

László Derső: A Székely Nemzeti Museum

Gyárfás Jenő festő

Pesti Hirlap. 1924. jun. 5. 8

A hetvenéves Gyárfás Jenő nagyváratlan
köztérelmi festményen dolgozik

Gyárfás Jenő

Pesti Hirlap. 1925. dec. 8. 8

Kéndi-Komics László: akt-kiállítás a Mücsarnok összes termeiben

Táblakép. „Elhagyott szerető", Gyárfás

Szabad Művészet. 1951 V. 2. 75-76

(szegi) Gyárfás Jenő-emlékkiállítás

Táblakép. „Diszmóölér", Gyárfár

Szabad művészet. 1951 V. 2. 75-76

(szegi) Gyárfár Jenő-emlékkiállítás

Táblakép: Tetemre hívás, Gyárfás Jenő

Pásztortűz, 1926. 2 sz.

25. l.

Szohol ay Béla: Gyárfás Jenő festőművész

Gyárfás festö.

Mibarát.1922.II.153.l.

Gyárfás Jenö festö.

Mübarát.1921.I.178-79.l.

Táltalkép. Saládi jelenet. Gyárfás

Budapesti Hirlap. 1882. aug. 29. 2.

Gyárfás Jenő festőmiretz...

Gyárfás Jenő festő

Pesti Hirlap. 1921. nov. 22.5

Gyárfás Jenő életrajza

Táblakép: Tél öröme, Gyárfás Jenő

Pásztortűz, 1926. 2 sz.

25 l.

Szokolay Béla: Gyárfás Jenő festőművész

Gyárfás Jenő festő

Pesti Hirlap. 1926. márc. 13. 10

Művészeti kiállítás

Gyárfás Jenő festő

Pesti Hirlap. 1925. dec. 19. 12

Gyárfás Jenő halála

Festőészet, önálló táblakép

Gyárfás Jenő Tetemrehivás c.képe

Budapesti Hirlap, 1882, VIII.29.

237.sz.2.o.

Festészet, önálló táblakép Ybl

Gyárfás Jenő festő Háromszéken kedélyes családi jelenetet fest 1882 augusztusában

Budapesti Hirlap, 1882, VIII. 29.

237.sz.2.o.

Gyárfás Jenő festő

Magyar Müvészet 1925. 25-32. o.
Elek Artur: A Szépmüvészeti Muzeum uj szerzeményei.

Restaurálás. Tetemrehivás.

Magyar Müvészet 1925. 488-490.o.
L.K.: Gyárfás Jenő

Ferenc. Gyárfás

Pesti Hirlap. 1881. nov. 10. 4.

Gyárfás Imre Stáliába".

Brüsszel. Gyárfás

Pesti Hirlap. 1881. aug. 24. 3.

a képzőművészeti társulatnak....

Gyárfás Jenő kiáll.B rüsszel.1881

Magyar Művészet 1925.488-49o.o.
L.K.:Gyárfás Jenő

Gyárfás Jenő festő

Pesti Hirlap. 1880. jun. 20.

Kaas Ivor: Magyar festők

Gyárfás Jenő festő

Pesti Hirlap. 1880. jul. 9. 3.

A müncheni fiatal magyar festőkről....

Kiállitások Ybl

Gyárfás Jenő a Képzőm. Társulat őszi kiállitásáram/1882/ egy kedélyes családi jelenetet fest

Budapesti Hirlap, 1882, VIII. 29.

237. sz. 2. o.

Gyárfás Jenő festő

Pesti Hírlap. 1882. május 31. 2 oldal.

a bécsi nemzetközi képkiállítás

Táblakép. Két figurális kép. Gyárfás

Pesti Hirlap. 1879. nov. 20. 4-5.

Gyalog Huszár: Mutárlat pongyolában

Táblakép, Látogatás Gyárfás

Jenőtől.

Budapesti Hírlap 1881, X. 19.

125 n. 3.0. (h. és k).

Gyarfás Jenő festő

Pesti Hirlap. 1882. febr. 18. 4.

Munkácsy Budapesten

Gyárfás Jenő festő

Pesti Hirlap. 1880. dec. 15. 3.

a Kassárkonyi kiállitáson....

Gyárfás Jenő festő

Pesti Hilap. 1880. jún. 24. 3.

A münchen festészeti akadémiát....

Gyárfás Jenő kiáll. Budapest 1881.

Magyar Művészet 1925. 488-49o.o.
L.K.: Gyárfás Jenő

Gyárfás Jenő festő

Pesti Hirlap. 1882. apr. 8.

Tábori Róbert: Nemzetközi
szeghiatt itás Bécsben

Gyárfás Jenő festő

MŰVÉSZET
XII.évf.1913.
256-264.
"Baditz Ottó"

Brüsszel. Gyárfás

Pesti Hirlap. 1881. szept. 1. 3.

A magyar festőművészet Brüsszelben....

Vasárnapi Ujság.

Budapest, május 9-én 1875.

19-dik szám. | **ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEK:** a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft. Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félévre 4 ft. Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félévre 3 ft. | XXII. évfolyam.

HIRDETÉSEK DIJA: Egy ötször hasábozott petit sor, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 15 krajczár; többszöri igtatásnál 10 krajczár. Bélyegdij külön minden igtatás után 30 krajczár. Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad **Bécsben: Haasenstein és Vogler** Wallfischgasse Nr. 10, **Mosse R.** Seilerstätte Nr. 2 és **Oppelik A.** Wollzeile Nr. 22.

II. LAJOS KIRÁLY ÉS UDVARTARTÁSA.

(Dr. Fraknói Vilmos akadémiai előadásából.)

I.

Magyarország régibb királyai közül csak kevesen részesültek azon szerencsében, hogy koronájukat fiaikra hagyhassák. És az Árpádok kihaltától a mohácsi vészig, 200 év alatt, csak két izben váltotta fel a trónon fiu az atyját: I. Lajos és II. Lajos. De a két Lajos születését nem egyforma érzelmekkel fogadta a nemzet. Mig az elsőben a virágzás és hatalom állandósulásának zálogát szemlélte: a másodikban bölcsőjétől kezdve ellenséget látott egy hatalmas párt, mely nemzeti királytól várta az ország letünt nagyságának visszaállitását.

II. Lajos 1506. julius 1-én, mint koraszülött, és születésével anyjának halálát okozva, jött világra. A gyenge testalkatu csecsemő folytonosan betegeskedett. Másfél éves korában az orvosok lemondottak a reményről, őt életben tarthatni. De Lajos már néhány hónappal utóbb felgyógyult, ünnepélyesen megkoronáztatott, — ezóta szokatlanul gyorsan és kedvezően fejlődve és erősödve. Alig volt két éves, midőn lovak és fegyverek valának gyermekjátékainak legkedveltebb tárgyai.

Első nevelője és udvarmestere gersei Pethő János, első tanitója az olasz Balbi Jeromos vala. Az utóbbi avatta be az ismeretek elemeibe. Azonban vezetése alatt a királyi gyermek nem nagy előmenetelt tett. Tiz éves korában ő maga panaszkodik, hogy kiképeztetése el van hanyagolva, és belátta, hogy mulasztásait kettőzött szorgalommal kell pótolnia. És pótolnia kellett akkor, midőn idő előtt az uralkodás sulyos terhei nehezedtek gyenge vállaira.

Lajos, midőn a trónra lépett, csak tiz éves vala ugyan, de mind testi, mind szellemi tekintetben megelőzte a fejlődés rendes menetét. Korát meghaladó magas és erőteljes testalkattal birt. Termete karcsu volt. Szép és szabályos arczvonásain, melyeket anyjától örökölt, a jószivüség kifejezése honolt. A későbbi években sokat vesztett ugyan a kellemből, mert orra vastaggá, ajkai duzzadtakká, és vonásai erősekké fejlődtek; de a sugártermetü, széles vállu és izmos ifju, férfias, tekintélyes alakká lett.

Nem közönséges tehetségeknek adta jeleit. És magas hivatásának tudata által vezettetve nagy szorgalommal szentelte magát tanulmányainak. Rövid idő alatt nagy előmenetelt tett. Hat nyelven beszélt: latinul, magyarul, németül, csehül, lengyelül, francziául, sőt olaszul is értett. E mellett folyékony előadást és tiszta irályt sajátitott el.

Nem csekélyebb eredményt mutatott fel a lovagi és katonai ismeretekben és gyakorlatokban, melyekre unokabátyja, Brandenburgi György őrgróf személyesen oktatta. Ijjal és puskával a legszivesebben mulatta magát. Már 13 éves korában részt vett nyilvános fegyverjátékokban, és testi ereje, ügyessége és bátorsága által annyira kitünt, hogy nemcsak a néző tömeg tapsai jutalmazták, hanem a szakértők is elismerték, hogy egy tökéletes lovagnak minden tulajdonságait birja.

De nemcsak a harczias szórakozások iránt volt fogékony. Gyönyörködött a zenében, maga is játszott hangszeren, és domborművek készitésével is foglalkozott.

Derült kedélyü, nyájas és jólelkü volt. Egy velenczei követ angyali jóságu gyermeknek, egy másik kimondhatatlanul kegyesnek mondja.

II. LAJOS KIRÁLY.

(A nemzeti muzeum régiségtárában levő egykorú kép után.)

E szerint birt minden kelléket, hogy jeles és szeretett uralkodóvá váljék. És valóban a hazában ép ugy, mint a külföldön nagy reményeket kapcsoltak hozzá.

Ezek bizonyára valósultak volna is, ha gyermekkorában nevelését lelkiismeretes és komoly férfiak vezetik. De Brandenburgi György őrgróf befolyása alatt a jólelkü gyermek könnyelmü ifjuvá fejlődött.

Csakhamar egyedül lovagi játékok és vadászatok, lakomák és tánczvigalmak birták lebillincselni és foglalták el egész lelkét. Vadász-ebei kiváló kedvezésekben részesültek; szüntelenül körülötte voltak, és az udvari illemszabályok gunyjára, elfogadó termeiben tanyáztak, asztalánál étkeztek.

Még inkább megbecstelenitették a királyi asztalt azon léha ifjak, kiket György őrgróf Lajos társaivá jelölt ki és a kik nem egyszer illetlen kicsapongásoknak, melyekben Lajos is részt vett, szinhelyévé tették az udvart.

Ily életmód és ily társaság elidegenitette a királyt a komoly ügyekkel való foglalkozástól. Az ország dolgaival semmit sem gondolt; tárgyalásuktól, a mennyire lehetett, távol tartotta magát, és midőn mégis a kormánytanács üléseiben elnökölnie kellett, szótlanul ült és többnyire érzéketlen tanuja volt a vitatkozásoknak.

A gondok és nehézségek, a bajok és veszélyek alig egy pillanatig foglalkoztatták és nyomtalanul vonultak el felette.

A könnyelmüséggel, mely ekként Lajosnak főhibája volt, rendszerint a gyengeség és tékozlás karöltve szokott járni. Lajos is oly gyönge volt, hogy nem birta bárkinek megtagadni kivánatát és kérelmét. Udvarnokai mindenre rá tudták venni. Ezek gyakran visszaéltek jóságával.

Mindenét szétosztotta azok között, kik környezetében voltak. És ha nem is valószinü az, mit egy későbbi cseh történetiró elbeszél, hogy egy betanitott sólyomért az egri várnagynak 40,000 aranyra menő adósságát elengedte, — ha ezen elbeszélés a külső és belső valószinüség kellékeit nélkülözi is: kétségtelen, hogy a királyi kincstár zavarteljes állapotának ő maga volt egyik főoka.

Mindazok, kik a király gyengeségét és könnyelmü életmódját látva, aggodalommal néztek a jövő elé, azon gondolatban kerestek megnyugtatást, hogy talán házassága forduló pontot fog képezni életében. Miksa császár unokájában, Mária főherczegnőben ugyan hiányzott a valódi nőiesség, s a férfias mulatságok kedvelője volt, de egyébként öreg-atyjának felügyelete alatt gondos neveltetésben részesült, s kiváló müveltséggel és gazdag ismeretekkel birt. Minélfogva mindazok, kik vele megismerkedtek, biztosan várták, hogy férjére és az ország ügyeire előnyös befolyást fog gyakorolni. E remények nem mentek teljesedésbe; sőt házasságuk első éveiben Lajos könnyelmü életmódjának folytatását és állandósulását eredményezte.

Mária Tirol bérczei közül, a kolostorszerü insbrucki udvarból egy akaratnélküli gyermek-király oldala mellé, a szegénysége daczára is pazar, a veszélyek és zavarok közepette is mindig derült nemzet trónjára lépve, egészen elhagyta magát ragadtatni élvvágyó hajlamai által, melyekben ledér környezete még inkább megerősitette.

Vadászatok és fegyverjátékok sűrün követték egymást, és gyakori vig lakomák által megszakitva, többnyire betöltötték az egész napot; mig az éj nagy része tánczvigalmaknak volt szentelve. Brandenburgi György volt e mulatságok főrendezője. Lajos, ki nejét szerette, és neveltetésénél fogva a komoly tevékenység iránt nem érezett vonzalmat, szivesen vett részt a neje által kedvelt szórakozásokban, és midőn ezek szüneteltek, egész napokat töltött Mária és udvarhölgyei társaságában.

A magyar urak is tapasztalván, hogy legbiztosabban ugy küzdhetik ki uralkodójuk kegyeit, ha szórakozásaiban részt vesznek és azokat rendezni segitik: nem mulasztották el kedvében járni. Még a szolgák is, kik vadászataiban kisérni szokták, különös figyelmének tárgyai voltak. 1523 tavaszán négy vadászt nemességre emelt.

Ezalatt az ország ügyeinek intézését egészen versengő tanácsosaira bizta. Magán-életében sem volt képes erőt fejteni ki és tekintélyre tenni szert. Bárki szabadon lépett szobáiba és hivatlanul ült asztalához. Udvarnokai illetlen tréfákat üztek előtte, gyakran vele is. Erre ő maga látszott őket feljogositani.

Pazarlása is mind nagyobb mérveket vett fel. Mindent elajándékozott: pénzt, jószágokat és várakat. A ki valamit megkivánt, hivatalos formák mellőzésével, egyszerüen maga megirta az adománylevelet, bemutatta a királynak, és ez minden megfontolás nélkül látta el aláirásával és gyűrü-pecsétjével. Mások még kényelmesebbnek találták, a király tudta nélkül a kincstárt fosztani ki, a minthogy némelyek ily módon rövid idő alatt ezreket szereztek. Ekként azután a véghelyek és a királyi udvar rendes szükségeire semmi sem maradt. És mig Lajos az érdemetlenekre ezreket pazarolt, érdemes férfiakat, kik önfeláldozással védelmezték a véghelyeket, nem volt képes jutalmazni.

A király ilyetén magaviselete és annak következményei átalános elkeseredést szültek az országban. A Zápolya-párt többizben felujitotta azon régi tervét, hogy a főhatalom egy választandó kormányzóra ruháztassék. Az alsó nemesség fenyegetődzött, hogy nem fog többé adót ajánlani. A király személye ellen intézett gúnyiratok terjesztettek.

Nem hiányoztak, kik a királyt e következményekre figyelmeztették. Burgo András császári követ maga beszéli, hogy többször térdre borulva esdeklett a király előtt: változtassa meg eddigi életmódját; viselje magát ugy, a mint uralkodóhoz illik, s ne legyen az emberek gúnyja; fenyegetőleg előadta, hogy alattvalóinak megvetését fogja magára vonni, a kik minden hatalomtól megfosztják, és ugy bánnak majd vele, mint a sertéssel, vagy épen elüzik.

Szalkai László egri püspök és kanczellár, ugyszintén Bornemissza is több izben szólaltak fel. Lajos mindannyiszor javulást igért, a mely azonban soha sem tartott egy fél napnál tovább.

Lajos és Mária az utolsó években, a trónjukat fenyegető veszélyek hatása alatt, nagyobb tevékenységet és komolyságot fejtettek ugyan ki, de nem szakitottak teljesen korábbi könnyelmü életmódjukkal. Ferdinánd főherczeg tanusága szerint a magyar királyi udvar egyik tagja a mohácsi csata után azon jellemző észrevételt tette, hogy „soha sem létezett ország, mely oly vigan és mulatva rohant az örvénybe mint Magyarország!“

II.

A magyar királyi udvar II. Ulászló uralkodása alatt elvesztette ugyan fényét, mely Mátyás alatt Európa egyéb udvarait elhomályositotta; mindazáltal még II. Lajos végső éveiben sem nélkülözte a fejedelmi diszt.

Mert bár a külföldi diplomaták, kik Budán megfordultak, nem a legjobb benyomással távoztak; bár kortársak tanusága szerint Mátyás nagyszerü palotája oly állapotba jutott, hogy alig volt egy ép ablaka, és sok helyütt az eső a szobákba csorgott, bár végre a királyi kincstárnoknak gyakran a királyi asztal napi költségeinek fedezésére is kölcsönökhez kellett folyamodnia: ha kizárólag ezen tények után akarnánk itélni, bizonyára tévedésbe vezettetnénk.

A király és a királyné udvara teljesen el volt különitve, költségeik külön pénztárakból fedeztettek. A királyné udvara felől részletes tudomásunk nincs. Ellenben a királyi udvartartás titkaiba teljesen beavatnak a királyi kincstárnok számadásai, melyeknek 1526 tavaszáról, 38 napra terjedő töredékét a szerencsés véletlen részünkre fenntartotta.

A királyi s udvari szolgálattevő személyzetnek száma elég nagy volt; 177-re ment.

Élén három udvarmester állott: Korlátkövy Péter, a lengyel Trepka Ádám és a cseh Schlick István.

Alattok tizenöt kamarás végezte a szolgálatot a királyi termekben, és pedig hat magyar származásu nemes, nyolcz cseh és lengyel, végre egy spanyol: Augustinus Hispanus.

Ezekhez csatlakozik tizenhat királyi udvarnok. Soraikban előkelő magyar családok sarjaival találkozunk; ilyenek: Bánffy Zsigmond, Chanky Elek, Thewrek Bálint. Egyébként tizenegyen magyarok, öten csehek és lengyelek.

Az apródok száma huszonnégyre ment, kik két korosztályba soroztattak.

Az asztalnokok mind idegenek voltak, kik közül az egyik Zopchyth Gergely a király személyéhez rendelt étekfogó volt. Pohárnokát Balázsnak hivták.

A királyi konyha felügyelete Maylath Istvánra volt bizva, kinek a szükséges élelmi szerek beszerzése is kötelességéhez tartozott. A konyhában tizenöt szakács és szakács-segéd volt alkalmazva.

A királyi pinczét György kulcsár kezelte.

A királyi istállók számos egyénnek adtak foglalkozást. A fölovászmesteri méltóság, melyet ez időben Drágffy János és Báthory György viseltek, nem volt tényleges szolgálattétellel összekötve. Nagh Imre allovászmester és Horwáth Márk a királyi istállók felügyelője alatt 22 német lovász, 12 magyar lovász, 14 kocsis, 4 csatlós, 5 kovács és 5 szolga állott.

Tizenkét ruthen szolga végezte a királyi palotában az őrök és házi szolgák teendőit.

Egy udvari fegyverkovács, egy tábori sátorkészitő, egy festő, egy szűcs, egy szabó, egy mosó és négy trombitás egészitették ki az udvari szolgaszemélyzetet.

A királyi irodában, a cancellár alatt, több udvari titkár volt alkalmazva. 1525- és 26-ban a következők viselték e tisztet: Batthyányi Orbán, Bebek Imre, Kálnai Imre, Maczedóniai László, Nádasdy Tamás, Oláh Miklós és Serédy Gáspár.

Végre a királyi udvari kápolnában öt egyházi férfiu volt alkalmazva. Igazgatója (Rector Capellae) Albert pap volt. Alatta állott négy káplány. Ezeken kivül Antal mester, szentferencz-rendü szerzetes a király gyóntatója volt.

Ily nagyszámu személyzet ellátása és fizetése jelentékeny költségeket igényelt, a melyeket a kezelés rendetlensége és annak czélszerütlen berendezése, nem kevéssé szaporitott.

Maylath István, a királyi konyha felügyelője, a konyha szükségleteire naponként 25 forintot, és ezenfelül a fűszerek bevásárlására hetenként 50 forintot kapott. Ezen két tétel egy éven át 11,725 forintot tenne.

Miként azon eljárás, a mely szerint a királyi konyha szükségletei naponként, és illetőleg hetenként, kis mennyiségben vásároltattak be, alig lehetett előnyös: a királyi pincze kezelése még lényegesebb hiányokat tüntet fel, melyek

még arra nézve is feltünőek, ki e téren legcsekélyebb szakismeretet sem igényelhet magának.

A borból, melyet a király maga ivott, a pinczében nem tartottak nagyobb készletet, annál kevésbbé termelték a királyi szőllőkben, hanem minden tiz napban vásároltak egy hordó bort, ugy szintén egy hordó sert; az előbbi 107½, az utóbbi 3½ forintba került.

Az udvari személyzet bor-illetményét sem voltak képesek természetben kiszolgáltatni; készpénzzel kellett kárpótlást adni, egy pintet 4 dénárba számitva.

A királyi istállók számára nem a királyi jószágok szolgáltatták a zabot. A királyi allovászmester naponként kapott a zab beszerzésére pénzt, 8—9 forintot, a mi évenként 3200 forintnál nagyobb összeget igényelt. A lovak között török fajlovak is találtattak, melyek azon időben igen keresettek valának; az egyik számára 4 forinton aranyozott zablát készittettek. Midőn egy alkalommal egy lovat vásároltak, ára 67½ forint volt.

A királynak sólymai és egyéb madarai, melyeket a vadászatokon használt, ugy látszik, kevésbe kerültek. A 38 napi számadásokban csak egy tétel vonatkozik reájok; egy forinton karmazsin bőrt vásároltak, a melyből a madarak számára föveget készitettek.

A mosás 38 nap alatt csak hatodfél forintnyi kiadást okozott.

A világitás szintén olcsó volt. E tekintetben nem üztek nagy pazarlást. A királyi palota és termek megvilágitására hetenként 1 . fáklya és ugyanannyi viaszgyertya, ezek beszerzésére pedig nem több mint 3 forint szükségeltetett.

Aránylag többet vett igénybe a királyi kápolna, melynek heti szükséglete: az öröklámpa olaja, 4 fáklya és 8 viaszgyertya, közel 2 forintba került. E mellett, 38 nap lefolyása alatt, négyszer még külön kellett fáklyákat beszerezni, a melyeket nagy ünnepeken az isteni tisztelet alatt a királyi apródok tartottak. Az urnapján tartatni szokott körmenet még más kiadásokra is adott alkalmat. A király számára selyemből sátrat készitettek Budavár egyik terén, melyben a körmenet alatt helyet foglalt. Tizenkét apród fáklyákat vitt, mások az udvari kápolna ereklyéit hordották, vagy rózsákat hintettek az oltári szentség elé. Az ünnepély összes költségei 34 forint és 11 dénárra mentek. Különös, hogy még a rózsákat is vásárolni kellett — negyedfél forinton, — miből azt következtethetjük, hogy az udvari kertek el voltak hanyagolva, a mint hogy udvari kertészeknek nyoma nincsen.

A király irodai szükségletei igen csekély kiadásokat okoztak. Papirra, tintára és pecsétviaszra, 38 nap alatt, 5 forint 82 dénárt költöttek. Festékre ezenfelül másfél forintot.

Az udvari személyzet fizetéseit nem ismerjük. Annyit azonban tudunk, hogy rendetlenül és késedelmesen történtek a fizetések, legtöbbnyire apró részletekben.

A külhatalmak követei, mig az udvarnál tartózkodtak, igényt tartottak arra, hogy a királyi kincstár fedezze költségeiket. A korábbi uralkodók idejében ez minden követre nézve és pedig nehézség nélkül történt. Lajos trónralépte után beszüntették a velenczei követek ellátását. A pápai követek erről önmaguk mondottak le. Nem ugy a lengyel követek. Midőn 1526 tavaszán Lypchych Miklós lengyel követ Budán tartózkodott, asztala- és istállójának költségei naponként 12—16 forintot, tizenhét nap alatt összesen 331 forintot vettek igénybe. A távozó követek rendszerint értékes ajándékokat nyertek.

Az udvarnokok részére menyegzőjük alkalmával adott ajándékok is aránytalanul nagy kiadásokra adtak alkalmat, 38 nap alatt két eset fordul elő, és a kiadás 256¼ forintra emelkedik. Mezericzky Venczel, ki Bécsben ülte menyegzőjét, 100 forint értékü két ezüst kupát kapott ajándékba, és a királyi kamarás, ki azokat Bécsben átnyujtotta, 75 forintot számitott fel utiköltségeire.

Pok János kamarás Budán ülte menyegzőjét. A király rendezte azt s 50 forintba került, és az ajándékul adott bársony- és selyemkelmék 31 forint értéket képviseltek.

Kevesebbe kerültek a fegyverjátékok. Igy az, melyet a király 1526. jun. 15-én rendezett, csak 10 forintba.

A király jótékonysága csak csekély összegeket vett igénybe. Két koldust állandón tartott, kik hetenként 25 dénár alamizsnában részesültek. A török szökevények részére négy izben összesen 6 forint 45 dénár fizettetett ki. Két magyar vitéz részére, kik Jaicza ostrománál török fogságba jutottak, váltságdijukhoz a király 12½ forinttal járult.

Az összes 38 napi kiadás 21,058 forint és 84 dénárt tesz. Ezen arányban az egy évi kiadás 205,100 forint 20 dénárt tenne. Azonban ki kell emelnünk, hogy a 21,000 forintban nemcsak szorosan az udvari, hanem egyuttal jelentékeny országos kiadások is foglaltatnak.

Édes anyám te vagy most is…

Édes anyám te vagy most is
Egyetlen egy menedékem!
Jőjj el hozzám néha-néha
Letörölni verejtékem.

Földön járó emberek közt
Ugy sincs a ki vigasztalna,
S hogy elhagytam, elkerül most
Az élő isten irgalma.

Küzködésben, vergődésben
Telik éltem egész hoszsza,
S árva szívem a békének
Bár egy cseppjét szomjuhozza.

Enyhe szellő rám-rám fuvall
Nyitott ablakomban állva,
Tétovázó szemem fürdik
Enyhe, szende holdsugárba'.

Fényes csillagseregével
Még az ég is letekint rám,
S elmerengve fejem szédül —
Mint a gyermek rengő hintán . . .

Megnyugodnám, megpihennék
Bár egy hajszál támasz volna,
Melyre mostan rá borulnék, —
Vagy valaki átkarolna.

Nincsen semmi, nincsen senki,
Nem jut lelkem soh' se' révbe,
Csak vergődik, csak elmerül
Az enyészet tengerébe.

Dömötör János.

Isztria és Dalmáczia.

IV.

Dalmáczia és lakói. — Spalato. — Raguza. — Gravoza. — Bocca di Cattaro.

Dalmáczia sok tekintetben még mindig ismeretlen tartomány. Vasut nem visz rajta keresztül s még a világlátott Murray és Baedeker is megfelejtkezett róla. Tudjuk, hogy sziklás ország, hogy számtalan szigete van, hogy partvidékét inkább olaszok, belsejét pedig félművelt délszlávok, saját nevökön: morlákok lakják, de ismereteink Dalmáczіáról ennél tovább nem igen terjednek. A kényelemhez szokott európai tourista olybá képzeli, ha Dalmáczia belsejébe akar menni, mintha Közép-Afrika ismeretlen vidékeire kellene utaznia; mintha egy ismeretlen világ titkai készülnének föltárulni előtte, a melyekről az utazóknak sejtelmök is alig volt azelőtt. Pedig egészen más világ volt itt hajdan és Dalmácziának minden talpalatnyi földje érdekes és nem ritkán igen fontos eseményeknek volt szinhelye, — oly eseményeknek, a melyek párszor hazánk történetére is elhatározó befolyást gyakoroltak. A dalmát partok minden pontja tele van történeti emlékekkel. Volt idő, mikor Dalmáczia önálló és gazdag ország volt, virágzó görög gyarmatokkal, mig aztán Augusztus császár alatt római uralom alá került. A népvándorlás idejében a városokkal és büszke palotákkal boritott partvidéken góthok települtek meg, bár csak rövid időre, hogy csakhamar a hóditó avaroknak engedjék át az országot, kiktől azt ismét rövid idő mulva szlávok vették el. Mikor ezután hazánk, fiatal életerőtől duzzadva, mindmesszebbre tolta elő véghatárait a szélrózsa minden irányában, e szigetdús ország is nemzetünk hatalmába került. Kálmán király diszes bevonulással vette birtokába Dalmáczia akkori fővárosát, Spalatót, melynek helyén egy évezreddel azelőtt a büszke Salona, Diocletian római császár kedvencz városa emelkedett. Az ország egy része a velenczeiek birtokába került, melyet aztán a törökök foglaltak el Adria királynőjétől. Arról is nevezetes Dalmáczia, hogy az a diszesen himzett ujju, hosszu fehér öltöny, a dalmatika, melyet a római császárok megkoronáztatásuk alkalmával viseltek, mint neve is mutatja, onnan származik.

Hogy Dalmáczia régen igen gazdag, népes ország lehetett, arról a római városok, gyarmatok és diszépületek számtalan romjai eléggé tanuskodhatnak. Templomok, vizvezetékek és egész nagy városok körfalai nyujtanak kimerithetetlen anyagot a Dalmácziát fölkereső tudósok vizsgálódásának és gyüjteményeinek. Salona faluban Diocletian palotáján kivül, mely már ugy is eléggé ismeretes, dr. Carrara sok más helyen tett még nagyobb mérvü ásatásokat, bár e müködésében őt a falu kertjei és szőllőhegyei, melyek nagy részben a régi római város terjedelmes romjain állanak, jelentékenyen akadályozták. Valamennyi országut a régi Dalmáczia e legfontosabb kereskedő- s egyszersmind fővárosából ágazott szét. A várost belülről oszlopokkal megtámasztott, kivülről számtalan toronyerőd által védett vastag kőfal vette körül, számos ki- s behajlással, mig a város maga tele volt fényes palotákkal, templomokkal, szinkörökkel és csinos magánlakokkal. E hajdani nagyságnak másutt is számtalan nyomai láthatók Dalmácziában, s fájdalommal telik el az utazó lelke, midőn az ország jelenlegi nyomorult állapotát szemlélve, a boldogabb multat emlékébe visszaidézi.

Dalmáczia természeti alkatának és talajképződésének sajátszerüsége akkor tünik elő teljes mivoltában, ha főleg partvidékét s az ugynevezett Isolariát (szigetbirodalmat) veszszük szemügyre, bár maguk a szigetek is nem egyebek, mint a Dinári-alpok tenger alatt levő folytatásának egyes kiemelkedő csucsai. Az északi, vagy Zara-szigetcsoport ez okból északnyugot felől délkelet felé tart, mert a partvidék hegyláncai is ebben az irányban vonulnak tova; ellenben a déli vagy Spalato-csoport keletről nyugotnak irányul. A szigetek nagyobbára kopár szikla-csucsokból, ugynevezett Scogliákból, sokszor a legkülönösebb alaku szirt-élekből állanak, melyeknek sárgás meredélyes oldalait sötétkék tenger hullámozza körül, vagy ostromolja romboló erővel, mikor tükrét a Bora korbácsolja fel toronymagasságra. E viharok által megtépdesett és hullámok által körülnyaldosott sziklaóriások mereven és daczosan tekintenek alá a tengerre, a mely fáradhatatlan kitartással müködik szétrombolásukon. Egyetlen fa, egyetlen bokor sem virul e kopár sziklatömbök legtöbbjén, csak a kifáradt sirály telepszik le rájok néha megpihenni, s a halászó sas leskelődik zsákmányára kopasz tetőikről. Egészen más kep tárul az utazó elébe a nagyobb terjedelmü szigetekről, melyek hosszan vonulnak végig a partokkal párhuzamosan, s többnyire mindkétfelől hegyvonalok szegélyezik egész hosszuságukban. E két hegyvonal közt teknőalakulag terül el a hosszu mély völgy, melybe a kikötőt képező tenger jó messzire benyulik, vagy itt-ott apró tavak sima tükre csillog elő a völgymedenczéből. A völgy hosszában kisebb-nagyobb távolságra helységek, falvak és kisebb városok feküsznek szétszórtan. De a megszakgatott s barlangdús mészkőhegyoldalból nem szivárognak elő üditő források, s még a juh és kecske is csak gyér táplálékot talál kiaszott lejtőiken.

Dalmáczia égalja átalán véve határozottan délies. A tavaszi virágok már deczember és januárban nyilni kezdenek, a pázsitok szépen zöldelnek és február végén a tulajdonképeni tavasz is megkezdődik. De már julius közepén a perzselő, tikkasztó hőség az árnyékban is 20—34 Celsius-fokra emelkedik. E teljesen eső nélküli száraz évszakban a növénytenyészetet csakis a bő harmathullás tartja életben. A völgyekben a datolyapálma, szentjánoskenyérfa, oleander- és más déli fák, valamint az agave-fajok is a szabadban tenyésznek, mig ellenben a hegyek csucsain a hó néha junius közepéig is ott marad és felhők csakis a hegyláncok felett mutatkoznak. A mindig derült egü partokon csak záporok hullanak olykor-olykor, — csendes, ugynevezett országos esőt ott nem ismernek. A földrengések gyakorik, a zivatarok ritkák. De bár Dalmácziának átalánvéve ily délies, csöndes és kellemes égalja van, mert néha évekig sem lát hó-

*

pelyheket hullani, egy országos csapása mégis van és ez a dühöngő Bora nevü szél, mely bár többnyire mindig derült időben jelenik meg és egyvégtében csak három-négy napig tart, de novembertől márcziusig folytonosan uralkodik, s gyakran oly erővel ront alá a hegyek közül, hogy embert és állatot egyaránt a földre tipor.

Minthogy a föld itt átalán véve inkább kopár, terméketlen (és ennek oka főleg az ott elkövetett óriási erdőpusztitásban keresendő), a vérboszszu pedig ma is teljes iszonyuságában uralkodik az ország lakói között, s minthogy végre a lakosság feltünő hajlamot mutat a kivándorlásra, Dalmáczia természetesen nem lehet népes tartomány. A körülbelöl 30,000-re menő olaszokon, kevés számu albánokon és zsidókon kivül az ország lakosságát délszlávok: dalmaták és morlákok képezik, a kik az illyr-szerb nyelvet beszélik, mig ellenben hivatalos nyelvül az olasz van elfogadva. E különböző nemzetiségü lakosok már külsejök által is feltünően különböznek egymástól. Az északon lakóknak fehér bőrük, kék szemök, világos szőke hajuk, gyér szakálluk, kerek arczuk és közepes termetök van; ellenben az ország középvidékein lakókat barnás arczszin, sötét szem és haj, hosszukás arcz, szálas testalkat és daczos testtartás jellemzi. Még merészebb, kihivóbb testtartása és nézése van a déli dalmatáknak, kiknek harczias szellemét magas erőteljes alkatuk és koromfekete hajzatuk is első tekintetre észrevehetővé teszi. A velenczeiek dalmát zsoldosokkal vivták legsikeresebb harczaikat. Az ország belsejének lakóit morlákoknak nevezik, de ők ezt az elnevezést gunynak veszik s jobban szeretik a montanari azaz „hegylakos“ elnevezést. Morlák „tengerparti lakót“ jelent. A morlákoknál még mindig bizonyos ősállapot van. A nő teherhordó állat; ő tartozik a mezei munkát végezni s a termékeket a vásárra hordozni. A morlák falvak rendetlenül szanaszétszórt udvarokból állanak, melyeket durván összerakott kőfal vesz körül. A fal felső szélét tüskebokrok fedik be, melyeknek tövisei kifelé vannak forditva és magukra a bokrokra nehéz kövek vannak téve, hogy le ne téphessék azokat. A lakások maguk egyszerü szegényes kunyhók, durva kövekből épitve olyan formán, hogy a kődarabokat falakká rakják össze és a közöket agyaggal tapasztják be; azután szalmából, nádból fedelet raknak rá s a ház belsejét sövényfonadékokkal vagy durva gyékényekkel több szobára különitik el. Több kényelemre a morláknak nincsen szüksége, mert az égalj és a bunda fölöslegessé teszik a kályhát, ugy hogy csak épen egy kis tüzhelyet kell a hátulsó fal mellett a földön tartania, hogy néha napján főzhessen. Ágyak helyett a földön készit magának nyugvó helyet. A széket fatörzs vagy kődarab helyettesiti s asztalul földbe vert czölöpökre szegezett alacsony kerek deszkák szolgálnak. Épen ily egyszerüek a háztartáshoz használt szerszámok is, mert egy vaczkorral telt tökkobak, egy aludttejjel telt kecskebőr tömlő, azután egykét, lencsével, paszulylyal vagy kukoriczával telt tökhéj, egy vasserpenyő a kemény málélepény megsütésére, a ház valamelyik szögletében besózott káposztával telt hordó, néha egy mézes tömlő is, és a czifránál czifrább czafrangokkal és vörös boj-

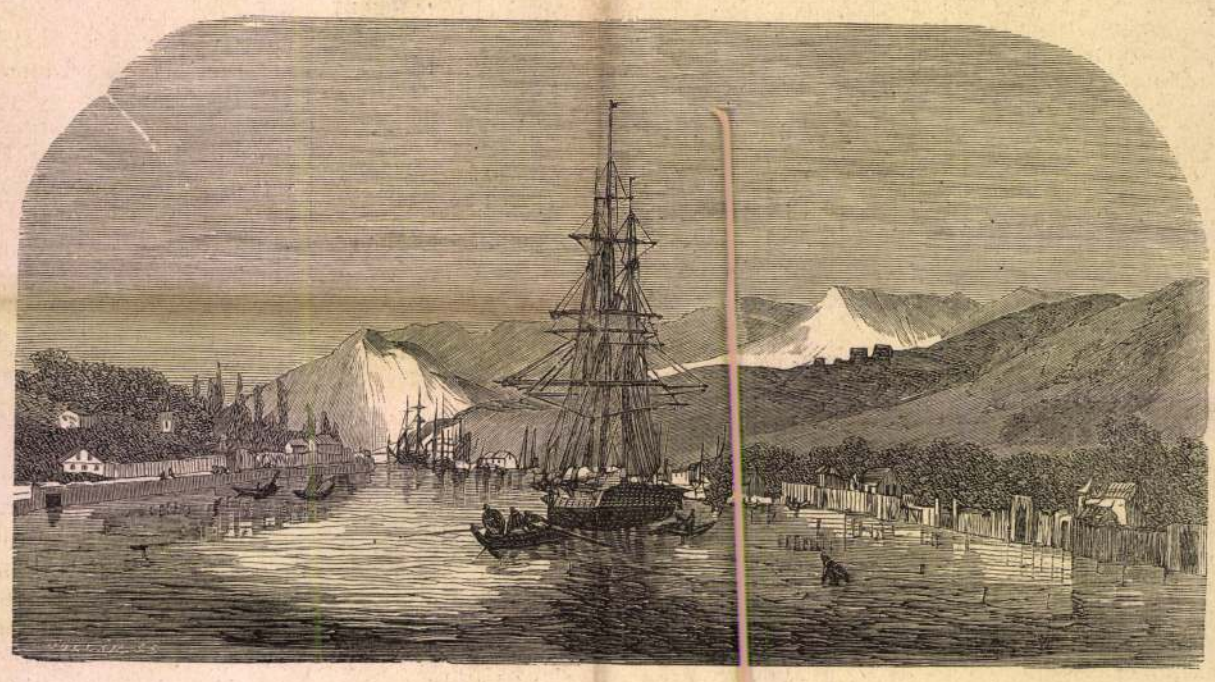

DALMÁCZIAI KÉPEK: Gravoza.

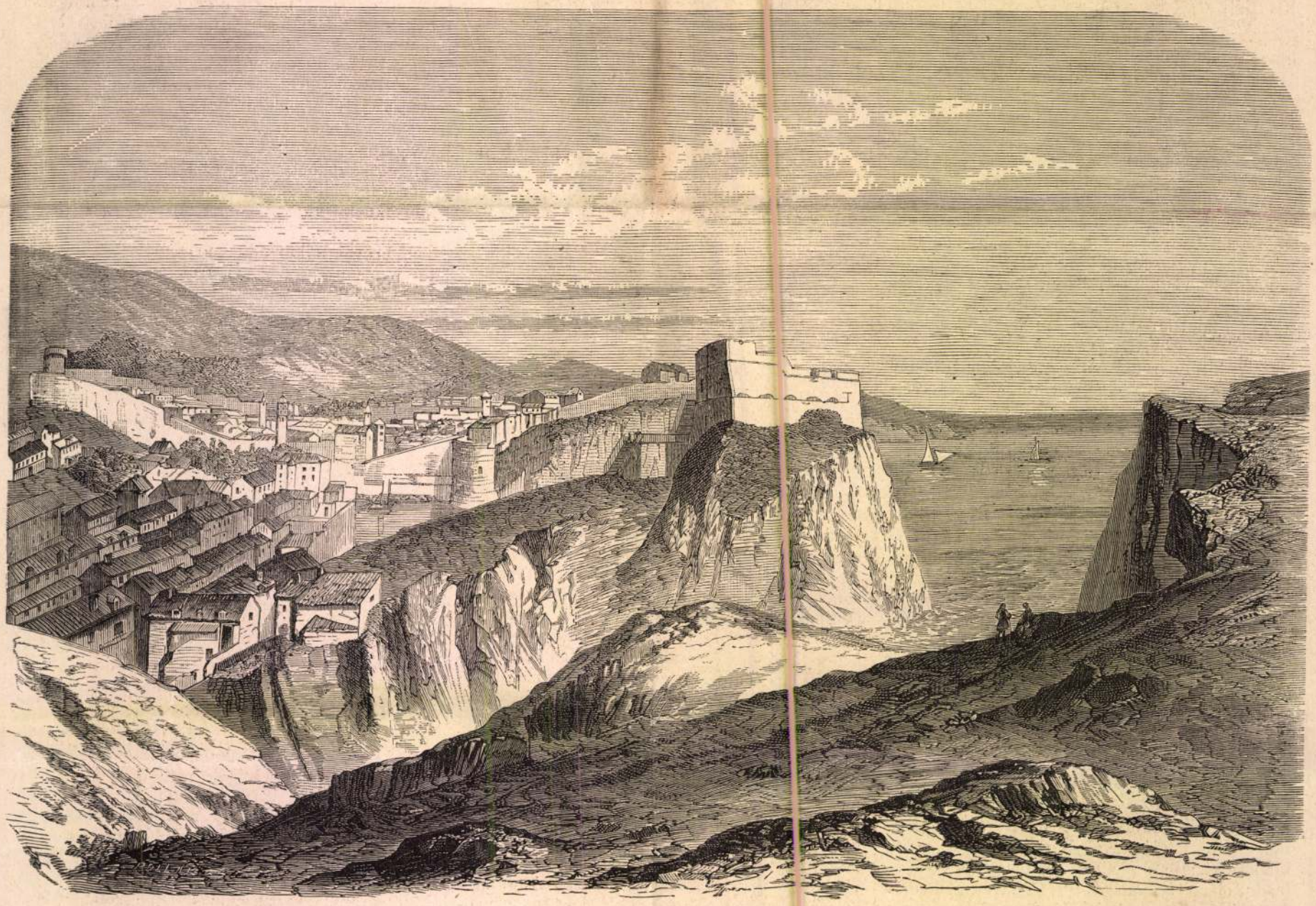

DALMACZIAI KÉPEK: Raguza.

Ne kérdezz figyelj!

— Elbeszélés —

Irta **Karinthy Frigyes**

— Nézze fiatalember — magának megmondom őszintén. Azt se bánom, ha tovább adja — úgyse hiszi el magának senki! . . .

— Maga azt mondja, hogy hát az más, könnyű nekem, Tótváros legtiszteltebb, legbevezetettebb cégének, nekem, a módos és jónevű Turánszkinak, városatyának és virilistának, aki itt gyökerezik, ebből a talajból, aki mindenkit ismer, akit mindenki ismer, mindenkinek komája, mindenkivel jóban van. De mihez kezdjen maga, aki egyedül és ismeretlenül érkezett ebbe a porfészekbe, mindent elölről kell kezdenie és nincsen senki, aki nagyon törné magát, hogy útbaigazítsa, felvilágosítsa, tanácsot adjon, megmagyarázza a helyi viszonyokat.

— Hát nézze, fiatalember. Tudja meg, hogy öt évvel ezelőtt én, a híres Turánszki, akiről azt hiszik, az ükapja is idevalósi — éppen úgy érkeztem Tótvárosba, mint kegyed. Nem volt nekem senkim és semmim — nem ismertem én itt senkit, sose láttam én Tótvárost addig — egyetlen poggyászom volt: *az az eltökélt szándék, hogy azt a nagy szállítást, amire vagy huszan pályáztak, nekem kell megkapni.*

— Hanem valamit tanultam a katonaságnál, ahol regruta-koromban sokat kibabráltak velem és ez a valami röviden és egyszerűen ebből áll: *ne kérdezz senkit,* ha azt akarod, hogy bízzanak benned, mint, aki mindent tud, — *ne kérdezz, hanem figyelj!*

— Látja, én rólam azt tartják például, hogy nagyon művelt ember vagyok. Ez onnan van, mert felőlem ugyan beszélhet valaki olyan cifrán és művelten, hogy a felét sem értem annak, amit mond — azt meg nem éri, hogy én valamiről megkérdezzem tőle: hát ez a fránya idegen szó mit jelent? Mert ha nem kérdem, az illető azt hiszi, hogy tudom.

— Ezt csináltam én akkor is. Mikor leszálltam a pályaudvarról — nem kérdeztem én lelkem, azt se, hogy errefelé merről szokott kelni a nap. De azért a hordárnak bemondtam a Grand-Hotelt, olyan hangon, mintha én volnék a tulajdonosa, magam meg elindultam a Fő-utcán, fütyürészve, vidáman. Olyan otthonosan, hogy öt perc se telt bele, egy idegen, aki velem együtt utazott, odajött hozzám és megkérdezte tőlem, hogy merre van a városháza.

— „Magam is odaigyekszem!" — mondom neki — „csak tessék velem jönni!"

— Hát aztán jött.

— Útközben azon töprengtem magamban, miről a csodáról fogom megismerni, hogy melyik lehet a városháza. Közben az idegen úr bizalmaskodni kezdett, hogy aszongya, látja rajtam, hogy idevalósi vagyok, hogy hát ismerem-e a polgármestert? Hogy hát milyen ember az, így-úgy, mert hogy ez a szállítási ügy érdekli őt, szeretne tudni egyet-mást, mielőtt felmegy. Mondok neki, hogy nagyon firtatott, ja a szállítás, — úgy tudom, tegnap este döntöttek ebben az ügyben, kiadták a Singernek, itt a Könyök-utcába — én csak úgy véletlenül hallottam, a Vaskörben, a Dugó Feritől, engem nem érdekel a szakma.

— Na az idegen nagyon elszontyolodik, lógatja fejit, na aszongya, ő akkor akár utazhat is vissza, még jó, hogy találkozott velem, legalább megspórol egy utat, köszöni, már nem kell a városháza.

— Hát aztán csak magamban mentem tovább, mondok, na eggyel kevesebb pályázó, már csak tizenkilenc van, a szállításra.

— Így bandukoltam, míg Perec Jóska, akivel Kassán voltunk együtt, meg nem ismert (én nem emlékeztem rá, őszintén szólva, de nem szóltam), aztán nagyon megörült nekem. Beszélt hetet-havat, én meg közbe néztem a boltokat — oszt' látom, úgy ötven lépésről előre, (jó szemem van, hálistennek), hogy aszongya: *„Zadracik Vendel, bőrkereskedő".* Ejnye, mondom, de megváltozott itt minden, hogy két évig nem voltam itthon — a Zadracik bőrös elköltözött innen, vagy mi? Aszongya, hát az ki? — ő öt éve lakik Tótvárosban, de nem hallott róla. Dehogyisnem, mondok (közben odaértünk) itt van la, mégse költözött el, csak elnéztem a cégtáblát. Hát nagyon álmélkodott, hogy milyen emlékezőtehetségem van, egy ilyen kis vacak boltot észbetartok. El is terjesztette később a híremet, hogy az egész város a kisujjamban van.

— Na aztán, hogy megtaláltam a városházát, bemegyek, körülnézek — felmegyek az emeletre. Sok ajtó volt, de az egyikre kívülről fel volt írva, hogy aszongya: *„Idegeneknek tilos a bemenet".* No, mondok, jó helyen járok, ez az.

— A szolga nem ügyelt oda, éppen azt magyarázta valakinek, *aki megkérdezte, szabad-e neki jelentkezni kihallgatásra* és ha igen, hol veszik fel a kérelmét: hogy kár a fáradságért, úgyse lehet most két hétig, az atyaúristennek se — hát szépen bemenem a nyitott ajtón. Persze, hogy jó helyen jártam, azért volt idegennek tilos a bemenet, mert csak errefelé lehetett háborítatlanul, egyenesen bemenni a polgármesterhez annak, akinek olyan fontos dolga volt vele, mint például nekem. Valami hivatalnokféle ugyan volt még közben, de arra, mielőtt még szólhatott volna, ráripákodtam, hogy „micsoda dolog az, nyitvahagyni a hetes ajtót — úgy látom, nem régen lehet itt, hogy még nem ismeri a szokást! — aztán akárki bejöhet utánam!" Ráhibáztattam, mert csak hebegett valamit, — nem is szólt, mikor benyitottam a tapétás ajtót — biztos azt hitte, az új polgármester vagyok.

— Így hát szép csendesen benyitottam. A polgármester éppen írt valamit a nagy asztalon, sok ménkő aktahalom közt. Nem zavartam, mit zavarjam, nem igaz? Hanem szépen oldalt kerültem, oszt leültem egy székre, oldalt. Oszt, hogy szokásom mindent meglátni, amit nézek — hát látok egy lámpát, alatta pecsétviaszt, mellette meg egy boritékot, amit előre megcímzelt a polgármester, hogy majd beletegye a levelet, amit írt éppen. Hát az van rajta, hogy Kótyai János. Ki lehet az, gondoltam, de már akkor ordított, hogy mit keresek itt, ki engedett be?

— Mondom, vállat vonva, nem keresek én senkit, engem iderendeltek, a Kótyai János úr megbízásából, hogy várnak.

— Na, erre kap a fejéhez a polgármester — „tyű" — aszongya — „az Isten küldte magát! Legalább nem kell levélben megírni" (és már tépi is össze, amit írt) — „az ilyen kényes dolgot jobb élőszóval megüzenni!" Hát csak üljek vissza, töviről-hegyiről elmagyarázza nekem, — de jól figyeljek! — mi az egyetlen módja annak, hogy valaki megkapja a szállítást.

— Hát aztán megmagyarázta. Meg is kaptam. Később a polgármester bizalmasan megmondta nekem, hogy jobban is örül, hogy én kaptam meg — már akkor, első pillanatban jobban tetszettem neki, mint az a Kótyai. Látta, ahogy figyeltem a magyarázatát, hogy jobban értek a szakmához, mint az a Kótyai, aki folyton kérdezősködött.

— Elmondhatja, fiatalember, úgyse hiszi el senki.

Tetemrehivás. Gyárfás Jenőnek, a mult héten meghalt festőművésznek főműve a Szépművészeti Múzeumban.

Gyárfás Jenő

Vas. Lyc. 1873. 36. l.

** (*Az országos minta-rajztanoda és rajztanárképezde*) növendékeinek kiállitását jul. 18—20-án sokan látogatták. A kiállitás tárgyai a mult számunkban közölt jelentésben elő voltak sorolva, s igy ez alkalommal elég lesz megemlitenünk, hogy a négy teremben csinosan elrendezett különféle művek: épitészeti, ékitményes rajzok, gypsz- és élő minta után készitett rajzok és festmények, mintázatok, fametszészeti tanulmányok, stb. mind együtt véve szép tanuságot szolgáltattak arról a haladásról, melyet a növendékek e jól vezetett hazai intézet rövid idei fenállása alatt tettek. A növendékek közül kitüntek Csapó Gyula, Biczó Géza, Gyárfás Jenő, Szontagh Géza (festett tanulmányok által); a nő-tanulók közül Tomasek Emma k. a. — Az igazgató, Keleti Gusztáv által kitüzött pályázatok eredményei (önálló kompozicziók), szintén ki voltak állitva, melyeknél Gyárfás Jenő és Bartók Lajos voltak a nyertesek.

HÉVIZGYÖRK

Nagyméltóságu
Méltóságos
Nagyságos

Dr. Kentiványi Gyula. úrnőnek / úrnak

Bpest.

XI. Lágymányosi-u 16.

Gyárfás Jenő

l.

L. a. Iri

Va Ylö Ernst Gyüjt

I. 42.

M N Mus Miáll.

VII. 1932

e a kormánnyal, hogy megállítsam azon az uton,
yzethez és az áldatlan belpolitikai zavarokhoz
selőház feloszlatása előtt kiléptem a kormány

ggodalom és választóim ezreivel való személyes
djek a kormány politikája ellen, mely a nemzet
sági megélhetést veszélyezteti.
eszme szolgálatában, mely egyedül vezetheti
es

us zászlaját a fővárosban!

ályért, Hazáért"

A hűtlenül elhagyott. Gyárfás Jenő festménye az Ernst-Múzeum aukcióján

tábornok, fővezér úr parancsára megerősítést hoztam nagyságodnak ... Nyolcvan ember mindössze ... és a fővezér úr parancsa szerint átvettem a kommandót a nagyságod negyven embere fölött is ...

Csáky Mihállyal forogni kezdett az udvar. Akik mellette álltak, azt hitték, tüstént megüti a guta, olyan lila lett egyszerre, a következő percben pedig elfehéredett. Inkább leszédült, mint leszállt a lováról, ha nem támogatják, talán el is esik. De ahogy földet érzett a talpa alatt, megrázkódott és magához tért.

— Ezt megkeserülöd kapitány! — hörögte és döngő lépésekkel ment fel a lakásába.

Bezárkózott és leveleket írt egész délután. Estére elkészült és a várnagyot szólította:

— Lovas ember vigye mindegyiket — parancsolta. — Egyik Schlicknek szól, másik Bécsbe a kancellárnak ...

A várnagy a füle tövét vakarta:

— Nagyságos uram, a német nem engedi ki az embereinket. A kapitány tudta nélkül senki se hagyhatja el a várat többet ... Hanem, ha talán a kapitány megengedi ...

Csáky káromkodva tépte össze a leveleket.

— Nem kell semmi! — szólott aztán. — Magam fogok Bécsbe menni!

Amiben azonban szintén csalódott, mert reggel a kapitány jelentkezett nála és tudtára adta, hogy amennyiben a készülődést azért folytatja ő nagysága, mert hogy el akarna netalán utazni, hát bátorkodik alázatosan tudomására adni, hogy ez teljesen hiábavaló dolog, mert parancsa van, hogy őnagyságát innen semmi szín alatt ki ne eressze ...

— És miért? — fakadt ki Csákyból a kérdés.

— Mert Nagyságod sógora és öccse-ura a rebellisek vezérei között vannak és odafenn a Nagyságod hűségében is erősen kételkednek ...

Csáky Mihály meglepetve nézett a kapitányra és jóideig szólni is elfelejtett. Aztán nagyot sóhajtott és azt kérdezte, szokatlanul nyájas és nyugodt hangon:

— No és mivel győzhetném meg a felséges udvart hűségemről?

Kristock vállat vont. Hogy ő nem tudhatja. Ha azonban a nagyságos gróf úr őt bizalmára méltatja, majd érdeklődni fog és meg lehet róla őnagysága győződve, hogy az ő pártfogásán nem fog mulni a dolog ...

Wenzeslaus sohasem tudta meg, mitől lobbant olyan hirtelen haragra ekkor Csáky Mihály. Mert éppen idáig ért a mondókájában, sőt a kezét is éppen rátette vigasztalólag a gróf vállára, mikor az egyszerre felugrott és rárivallt:

Uj Idők 1926 l. kép

Gyárfás Jenő

— Kitakarodj innen, ebadta németje, mert rögtön agyonváglak!

S hogy ezt komolyan értette, bizonyította azzal, hogy a széket, amelyről felpattant, úgy sújtotta feléje, hogy bizony, ha Wenzeslaus hirtelen ki nem ugrik az ajtón, aligha evett volna több birkatokányt.

Kristock kapitány nagyon megsértődött az esetten. Tisztességesebben már nem lehet valakivel bánni és ime, ez a hála érte! Csepp híjja, hogy agyon nem vágta! Ilyenek ezek a magyarok! Hanem 'iszen jó! Amilyen a mosdó, olyan a törülköző! Amilyen a jónap, olyan a fogadj Isten! Ha te úgy — én is úgy! S több efféle.

Titokban talán még örült is a dolognak, mert így legalább nyugodtan komiszkodhatott, — ámbár ugyan tudott ő komiszkodni anélkül is, hogy különös oka lett volna rá. Kezdte azon, hogy egy szép napon beizent: minthogy a felesége megérkezett, az eddig való szállása most már szűk, ezentul tehát a tulsó oldalon fog lakni, ott ahol most a grófné varróasszonyai dolgoznak, azok ellehetnek másutt is. Csákyné szelid galamb volt, erre azonban már őt is elhagyta a béketűrés. Bement az urához.

— Kell-e nékem engedelmeskednem ennek a jöttment kapitánynak? — kérdezte. — Avagy ő parancsol-e vajjon itten és nem kegyelmed?

Csáky vállatvonva mosolygott:

— Ne türelmetlenkedj, Amália! Már írtam a felséges császárnak. Majd meglátod a napokban megjön a válasz és akkor méltóképpen megbüntetem ezt a kapcabetyárt!

— Mikor írt kegyelmed? — kérdezte az asszony mohón. — És ki vitte el a levelet?

Mihály úr ajkára tette az ujját:

— Pszt! Mátyás, a hímező mester kieszelte, hogy az északi szakálszárítórul le lehet ereszkedni kötélen. Egy váraljai jobbágyom vállalta, hogy kezébe juttatja a kancellárnak. Már elmult egy hete, hogy elment. Ma vagy holnap okvetlen kell történni valaminek.

Egyik vasárnap a másik után telt, azonban változást a sanyarú helyzetben nem hozott egyik sem. Legfeljebb annyit, hogy Kristock egyre szemtelenebb lett és nem szünt meg újabb és újabb követelésekkel molesztálni az uraságot.

Egyszer ez kellett neki, másszor amaz. Csákyék már alig birták türelemmel. Mihály úr ekkor ismét irt a császárnak, de választ nem kapott erre a levelére sem. Hanem ennek talán már megvolt az oka: Trencsényi legalább olyasmit súgott neki egy reggel, hogy kuruc előörsök száguldoznak a völgyben, már a városban is látták őket, úgy mondják a Görgei János emberei.

Mihály úr nem felelt, de nagyon elgondolkozott a dolgon. Ez szombat este történt és másnap a misén azzal lepett meg mindenkit, hogy a szokásos imádságott így kezdte:

— Uramisten, tarsd meg a császár ő felségét és adj neki különb tanácsosokat a mostani huncutok helyett!

Három nap mulva egy kis zenebona volt a várban. A rekviráló katonák riadtan tértek meg; lenn a város alatt kurucok támadták meg őket, kettőt le is vágtak közülök, egynek a fejét ütötték be, egynek meg karját törték. Kristock módfelett dühös volt, különösen amiatt, hogy a várnagy nem gondoskodott róla, hogy elegendő készlet legyen a várban a katonák számára, holott ime, most már nem lehet kivülről hozni semmit sem.

— Hanem 'iszen nem én fogom azt megbánni! — mondta. — Majd ráteszem a kezem az uraságéra; azok aztán ehetik, ami jut nekik!

Másnap maga elé citálta a grófot két katonával. Csáky már nem is ellenkezett, holott egy héttel előbb még pofonütötte volna, aki azzal állt volna elébe, hogy őt valaki hivatni merészeli.

— A vár körül van véve, — szólt a kapitány. — A kurucok bekerítették. A dolog kellemetlen, de nem veszélyes, mert nem tarthat sokáig. Schlick és Forgács excellenciáik felmentő serege győzelmesen nyomul előre és a rebellis kurucok hamarosan el fognak takarodni. Addig azonban a várbeli gyanus elemeket felügyelet alá helyezem és nagyságodat a lakásába internálom. A templomot kivéve nem mehet ezentúl sehová, oda is csak őrség kiséretében . . .

Délután kopogtattak a Csáky Mihály ajtaján, amely aztán lassan kinyílt és beóvakodott rajta Mátyás, a hímzőmester.

— Hát te mit akarsz? Most nem érünk rá hímet varrni! — mordult rá Mihály úr elutasítón.

— Nem is azért jöttem. Hanem hogy . . . nem parancsolna-e nagyságod levelet küldeni? . ..

— Levelet? Kinek? A császárnak? A kurucokon keresztül?. . .

— Hátha nem a császárnak? És *nem is keresztül* a kurucokon?

Mihály úr nagyot nézett, aztán kis hallgatás után azt felelte, de sokkal szelidebben, mint várni lehetett volna:

— Eredj a fenébe!

Legközelebbi mise után azonban már általános bámulatra elhagyta Mihály úr az imádság elejéről a császárt egészen, ami nem kis feltünést keltett a háznép körében, de senki se merte a dolgot szóvátenni a németek miatt. Hanem ettől kezdve, ha két magyar találkozott valahol az udvaron, vagy a folyosókon, hát egymásra hunyorítottak boldogan, mint aki tud valami kedves titkot, amiről azonban még nem szabad beszélni.

Pedig a helyzet nem volt valami rózsás és a szabadulás még sokkal messzebb volt, mint gondolták. A kurucok se előre nem mozdultak, se hátra, befészkelték magukat váraljára és úgy látszott, ki akarják éheztetni Wenzeslausékat, akiknek azonban volt annyi eszük, hogy egyelőre ne maguk éhezzenek, hanem az uraság és annak az emberei. Kristock ezt pokoli módon élvezte s csak az rontotta meg a jókedvét egyedül, hogy nem igen tudta kiszámítani, meddig tarthat ez a mulatság, mert el volt vágva a hadseregtől s hogy a tél is leszállt, a behavazott vidék egyáltalán nem mutatott olyan képet, mintha ott valami felmentő seregnek kedve lehetne megjelenni. Jónak látta, hogy rövidebbre fogja a kosztját a saját embereinek is, emiatt azonban nagy elégedetlenség támadt az őrség között és olyanféle hangok hallatszottak, hogy ideje volna kapitulálni. Wenzeslaus kapitány erre főbelövetett két embert és megszigorította az őrséget minden bástyatoronyban. Ő maga fáradhatatlanul inspiciált és mert volt vagy húsz embere, akiknek a hűségében feltétlenül megbízhatott, kegyetlenül büntetett minden hanyagságot. A magyarok ekkoriban még sürübben hunyorgattak egymásra, pedig már csak zabkását ettek napok óta. Wenzeslaus azon gondolkozott, hogy ki kellene őket a várból ereszteni, de aztán azt határozta, nem hamarkodja el a dolgot: hadd kínlódjanak még egy keveset, nem árt az senkinek.

Hát ez volt a veszte, ez a kis kegyetlenkedés. Ez volt az a csepp, amitől a pohár megtelt, kicsordult, az a parányi túlfeszítés, amitől a húr elszakadt.

Trencsényi Mátyás, aki sehogy se fért a bőrében, egy nap beállított hozzá és azt mondta neki:

— Vitéz kapitány úr, én nem tartozom ide a várba, művész vagyok, ma itt élek, holnap ott. De

Gyárfás Jenő: Vázlatrészlet a «Tetemrehívás»-hoz. (Foto M. F. I.)

BUDAPEST FESTÉSZETE A XIX. SZÁZADBAN

Írta GEREVICH LÁSZLÓ

Az újabb magyar festészet történetének ismerete még mindig eléggé hézagos. Szinte jobban ismerjük a nehezebben megközelíthető régit, mint az újat. Régi művészetünkre vonatkozólag az utolsó két évtizedben sok értékes részletkutatást végeztek. Az újabbról legtöbb esetben még a régi kopott klisék vannak forgalomban. Ezek pedig erős retusálásra szorulnak.

Régi művészetünk földrajzi elosztása azt mutatja, hogy a román-korban a Dunántúlé, a gótikában a Felvidéké és Erdélyé a főszerep. A renaissance idején a fővárosból, Budáról indul ki a fejlődés, amely azután felhúzódik a Kárpátokig s a Magas Tátra alján ver legmélyebben gyökeret. Erdélyben is sajátos honi zamatot nyer. A barokk-korban legerősebb a decentralizálódás, egymástól távoleső főúri és főpapi székhelyek indítják és lendítik a fejlődést. A XVIII. és XIX. század fordulóján nagy zökkenés áll be. Az elsődleges történeti stílusok kihamvadnak, az utat előlről kell kezdeni. A XIX. század nagy részét a felújított nagy történeti stílusok jellemzik. A fejlődés súlypontja az ország ikerfővárosába, Pest-Budára kerül, amelynek egyre növekvő, sokszor veszélyesen zsúfolt művészeti centralizmusa mindmáig tart. Ma már az az egészségtelen, végzetes helyzet keletkezett, hogy a vidéknek jóformán csak annyi a művészete, amennyit a főváros jónak lát neki juttatni.

A főváros, különösen az egyre növekvő Pest már a XIX. század elején, a klasszicizmus idején, kezébe veszi a gyeplőt. Az egész szellemi élet kezd ide összpontosulni. Az építészet terén különösen mértékadó lesz az új klasszikus stílusban újjáépülő, modern városfejlesztési programmal bíró Pest. A vidékről ideáramlanak a jobb festők, külföldiek, osztrákok és olaszok is megtelepszenek, a szobrászok is szerencsét próbálnak. A vagyonosodó polgárság mind nagyobb kultúrigényeket támaszt, s a politikai élet felpezsdülése is magával ragadja a művészetet. Teljesen hamis az a napjainkban is gyakran felbukkanó beállítás, mintha a század első felében a főváros virágzó irodalmi életével szemben a művészet pangott volna. A főváros múzeuma és a Károlyi-palotában elhelyezett képtára az utóbbi években rendszeres gyűjtéssel s a fővárosi hatóság megértő áldozatkészségével sok tanulságos vásárlást eszközölt, sok hézagot töltött ki s az utolsó két év dús aratásának egy részét most mutatta be a

Tükör 1939. márc. hám
172. l. lép

egyháznak ismét van feje. Ekkor megnyílik a Sixtus-kápolna kapuja, bebocsátást nyer a konkláve titkárja, a szertartásmesterek és a sekrestyés püspök. A bíbornok kollégium dékánja odalép a megválasztott elé és feladja az előírt kérdést: «Elfogadod-e római pápává történt szabályos megválasztásodat?» Ha a választott igennel felel (s rendesen néhány megilletődött szóval indokolja elhatározását), akkor az összes többi bíbornokok trónja felett kifeszített baldachinok lehullanak, csupán a megválasztott feje fölött marad meg a mennyezet, uralkodása jelképéül. A kollégium dékánja ismét feltesz egy kérdést: «Milyen nevet óhajtasz felvenni?» — mire a választott megnevezi azt a nevet, mely ezentúl uralkodói neve lesz. Az eddigi élet megszűnt: a pápaság oly magas méltóság, hogy Aeneas Silvius Piccolomini (II. Szilveszter pápa) megválasztásakor okkal mondhatta: *Aeneam rejicite, Pium recipite!* A pápa eddigi élete helyébe lép az egyház eddigi története, melyet most neki kell folytatnia, mint Krisztus földi helytartójának. A név megválasztásában közrejátszik valami személyes élmény. Achille Ratti a Pius nevet azért vette fel, mert Pius alatt született, Pius alatt került Rómába. A teljesen új életforma kezdetének jelzéseül az új pápa a kápolna melletti kis fülkében azonnal felölti a fehér ruhát (3 különböző méretű fehér reverenda van előkészítve!), fejére teszi a fehér zucchettót, felveszi a hermelinnel szegett piros gallért s úgy tér vissza az oltárhoz, hogy a bíbornoki kollégium első hódolatát: a láb- és kézcsókot fogadja és magához emelve egyenkint megöleli őket. Majd betódulnak a konklávisták s fogadják az új pápa áldását.

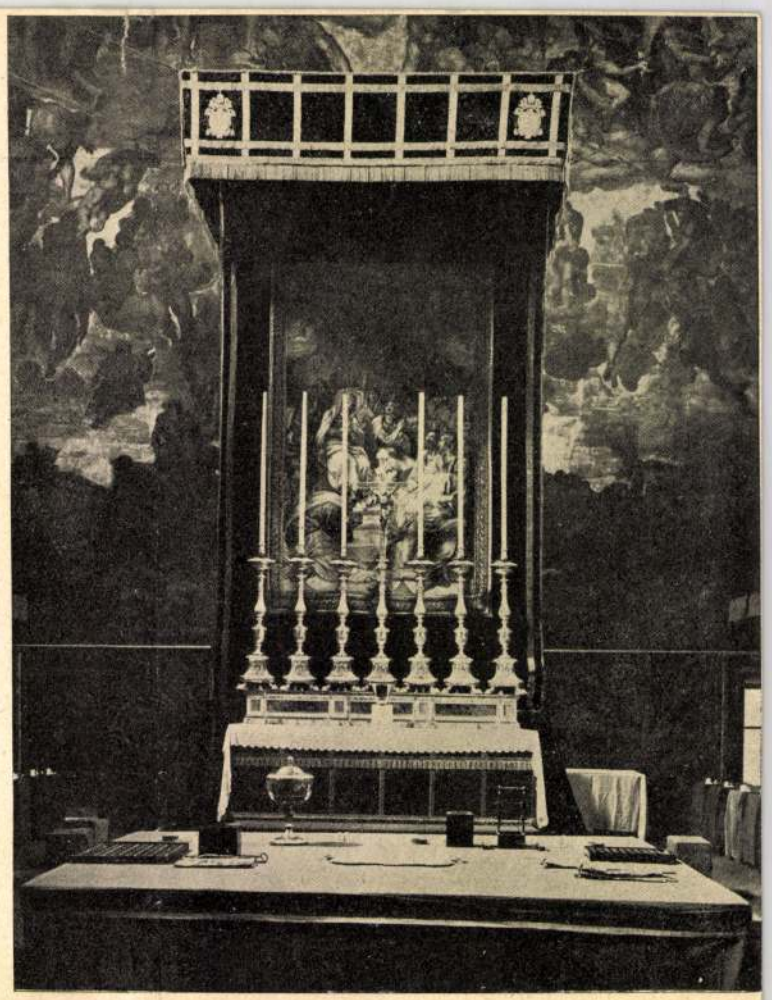

A Sixtus kápolna főoltára s az elnöki asztal a szavazatgyűjtő kehellyel

Ennek megtörténtével a pápa első uralkodói ténykedésként kinevezi, illetőleg megerősíti a Camerlengót hivatalában, s átveszi tőle a halászgyűrűt, mely kövében a «Halászt», Szent Pétert ábrázolja, s átadja azt a főszertartásmesternek, hogy a kőbe nevét is vésesse bele. Ezzel a gyűrűvel erősíti meg a pápa egész uralkodása alatt a kinevezési brévéket és egyéb fontos okmányokat. Az első diakonus bíbornok most ünnepies menetben, a pápai kereszt elővitele mellett a Szent Péter templom loggiájára (erkélyére) vonul, s a türelmetlenül várakozó népnek kihirdeti: «Nagy örömöt hirdetek nektek; van pápánk (habemus papam!), N. N. bíbornok őeminenciája, ki a N. nevet vette fel.»

A nép, ágyudörgésszerű ujjongásába belevegyül a Szent Péter bazilika és nyomában az örök város összes templomainak harangzúgása. Az ujjongás az extázisig fokozódik, mikor megjelenik az erkélyen kíséretétől körülvéve az új pápa fehér alakja s levegőbe lendül áldó karja, hogy *Urbi et Orbi* (a Városnak és a Világnak) áldást osszon.

Ezzel az áldással megkezdődik a pontifikátus újabb korszaka, melynek előreláthatólag meglesz a maga emberi arculata is; de a lényeg mindenkor ugyanaz marad: a pápa Krisztustól kapott küldetést teljesít, a *triregnum* főpapi, tanítói és törvényhozói hatalmának gyakorlásában!

Gyárfás Jenő

GYÁRFÁS JENŐ: TETEMREHÍVÁS
TÁRSULATI DÍJ 1881.

Szmkt 50 – 126 / 132 l.

Vistra pill. az bruht
50 éves ultjára

képpel

Nův 1. 1911

Gyarfás Jenő

l.

Lépm. Mur. Esk.

IX. 279. l.

A MUEMLEKEK ORSZAGOS BIZOTTSAGATOL
BUDAPEST, VI., ARÉNA ÚT 41. SZÁM.

.....szám.

Irodalmi adatok
és feljegyzések
Kvetlenül feldolgozandó

Gyarfás Jenő

l.

Szépm. Műv. Erk

VIII. 174. l.

Gyárfás Jenő

l.

Szépm. Mivr. Erdk

I. 188. l.

Gyárfás Jenő

Nagybánya művészete (katalógus)
Magyar Nemzeti Galéria, 1996

Szöveg : *212/1,*

MDK

Gyárfás Jenő, 1857-1925.

Női tanulmányfej, of.

Tetemrehivás, of.

Árverési Közl. 1937. 2.rk.sz. 81.sz.

24 l.

Gyárfás Jenő MDK

1857 - 1925

Egy emberöltővel később megismételte Székely pályáját, még leverőbb kudarcokkal. Mindketten korán arattak sikert - Gyárfás Karlovszky arcképpel és a Tetemrehivással. Pálya folytatása összefügg korszellem változásával. 1881-ben a dijnyertes Tetemrehivásnak nem akadt vevője. Szepsiszentgyörgybe került rajztanárnak.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XX. században. Bp. 1959. 8. l.

Gyárfás Jenő MDK

Később csak néhány mellékmondatot kapott kritikákban, a szép kezdés után keveselték a folytatást. Mai nézőpontból esetleg akademizmusnak minősithető fiatalkori stilusa.

Pogány Ö.Gábor: Magyar festészet a XX. században. 1959. 8.l.

Gyárfás Jenő MDK

Csak idősebb korában próbálta pleinair tanulságait a történeti festészetben felhasználni. Annak boncolgatása, hogy miért nem engedték érvényesülni, Müvészetének jellemzése.

Negyven éves korában, a milleniumi kiállitáson az ünneprontók közé állt. V. László esküjét festette meg, Temes megye urainak megbizásából.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XX. században. Bp. 1959. 9. l.

Gyárfás Jenő MDK

V.László esküje és Gábor Áron halála a kökösi csatában között a császár képét sokszorositotta huszáregyenruhában, s főispánokat festett le. "A tél Öröme" /1883/ és a "Disznóölés"/1886/ méltatása,összehasonlitása Munkácsy falusi kompozicióival.

Pogány Ö.Gábor:Magyar festészet a XX.században. Bp.1959.9.l.

Gyárfás Jenő MDK

Kortársa volt Rippl-Rónai Józsefnek, Hollósy Simonnak, Mednyánszky Lászlónak, művészetük azonban különböző irányba fordult. Gyárfás a müncheni akadémián tanult természethü festéssel a modern demokratizmus szószólója lett.

Pogány Ö.Gábor:Magyar festészet a XX.században.Bp.1959.9.l.

Gyárfás Jenő MDK

Nevének említése

Pogány Ö.Gábor:Magyar festészet a XX. században.Bp.1959.11.l.

Gyárfás Jenő MDK

"Bátor Áron"-jának, Thorma "Talpra magyar!"-jának és Hollósy "Rákoczy induló"-jának egymás mellé állitása a művészi meggyőződés és az alkotómunka győzelmeinek példájaként.

Korábbi és későbbi magyar festők meghasonlásai.

Pogány Ö.Gábor: Magyar festészet a XX.században. Bp. 1959. 28.l.

MDK

Gyárfás Jenő festő

1881. KT - kiállításra egy nagyobb művet fog küldeni

MDK-A-1-1/82.

Gyárfás Jenő festő

Egy képét (?) a KT-nak eladja. 1881.

MDK-A-I-1/917.

MDK

Gyárfás Jenő festő (Velence)

„Tetemrehívás" c képével 800 forintos díjat nyert. 1881.

MDK-A-1-1/933.

MDK

Gyárfás Jenő festő

„A látogatás" c képe KT-nél.

MDK-A-1-1/940

MDK

Gyárfás Jenő festő

1882. „Temetkezés" c. képét a Nemz. Múzeumnak adományozta

MDK-A-I-1/1006

M.D.G.

Gyarfás Jenő, festő.

Férfitanulmány, of.

Alk. Műv. Lár. - XIX. Kiáll. - 1943 okt. - Magy. Nemzeti Gazd.

MDK

Gyárfás Jenő, festő

Akt tanulmány, kréta

Akt tanulmány, 1878, tollrajz.

OMSzM - 27. Kiáll. - 1918 márc. - 19.-20. sz. rajz. -

II. Sorozat. Jegyz.

MÜVTÖRT DOK.

GYÁRFÁS JENŐ

Magyar Nemzet VI.
1950.okt.6.6.lap.

MÜVTÖRT DOK.

/szegi/

GYÁRFÁS JENÓ emlékkiállitás.

1-2 ill.

Szabad Müvészet V.év.
1951.2.sz.75-77 oldal.

Gyárfás Jenö festö.

Szab.Nép.1950.166.sz.jul.20. 6.l.

MDK

Gyárfás Jenő, festő.

Tetemrehivás. 1881. Társ. 2oo db. 4 ftos aranyból álló müvészi nagy dij.

OMKT-Vánd.kiáll. 191o szept.8-dec.27.-ig.
Kitünt.müv. lajstr.-Hornyánszky V.kny. 63.l.

Gyárfás Jenő

MDK

irásbeli hagyatéka a Szépm. Mz. Adattárában mutatja, mily hatalmas munka vár még művészettörténészeinkre.

5.o.

Farkas: Munkácsy lev. 1952.

MDK

Gyárfás Jenő festő

1884.
(Sepsiszentgyörgy) „Bál előtt" c képét KT-kiállítára küldi.
„Tél örömei" c képe a bécsi Kunstvereinnél.

MDK-A-I-1/1324.

MDK

Gyárfás Jenő

Mohács emléke. Ernst Múz. 84.kiáll. 1926.szept.

2 l.

Gyárfás Jenő MDK

Gyötrődések Mednányszky, Gyárfás, Hollósy, Thorma,
és későbbi magyar festők művészetében,
akik a legproblematikusabb emberi és művészi
rejtélyeket akarták megfejteni.

Pogány Ö.Gábor: Magyar festészet a XX.
században. Bp. 1959. 34.l.

MDK

Gyárfás Jenő, 1857-1925

Karlovszky Bertalan

Kocsmárosné

M. nemzeti festészet kialakulása. N.Szalókiáll.
1949. febr.

MDK

Gyárfás Jenő

A pletyka

loo év festészete. Szalmássy Gal. kiáll. 1948. jan.

MDK

Gyárfás Jenő, sz. 1857.

Öreg férfi

Uj szerzemények kiáll. Szépm. Mus. 1918.
II 1.

MDK

Gyárfás Jenő, sz. 1857

Karlovszky Bertalan arcképe

Uj szerzemények kiáll. Szépm.Muz. 1918.

11 l.

MDK

Gyárfás Jenő, sz. 1857

Öreg asszony

Uj szerzemények. Szépm. Muz. 1918.

15 l.

MDK

Gyárfás Jenö, 4-ed éves

A kiállitáson a figurális rajz és festés szakmájából munkáival részt vett.

"Egyhák és Iskola." Az országos mintarajztanoda. kiáll
Vasárnapi Ujság. 33.sz. 1875.aug.15. 524.1.

MDK

Gyárfás Jenö, 4-ed éves

az ékitmény és iparmüvészeti rajz szakából állitott ki.

Egyházi iskola. Az országos mintarajztanoda és rajztanárképezde kiállitása. Vasárnapi Ujság. 33.sz. 1875.aug.15. 524.l.

MDK

Gyárfás Jenő, 1857-1927

Női tanulmányfej, of.

Árverési közl. 1929. 5.rk.sz.

14. 1.

Gyárfás Jenő festő M.D.K.

/1857-1925/

Székely Bertalannál, majd Münchenben tanult.

Tetemrehivás. repr.

Barlovszky Bertalan arcképe.

Később különc vidéki magányban élt.

Kampis Antal: A képzőművészetek története 724.l.

A Kultura Világa. Bp. 1963.

MDK

Gyárfás Jenő, sz. 1857.ápr. 6. Sepsiszentgyörgy,
+1925.dec.13. u.o.

Ima, olaj

Szépmüv. Muz. uj szerzemények kiáll. 1924-26.
1926. okt.

11 l.

oromnyal, trapézalapu szentéllyel.
o2-ben, renoválták 1873-ban.

MDK

Gyárfás Jenő festőmüv.

Milleniumi festmények. Vas. Ujs. 1895. 2o5 l.

MDK

Gyárfás Jenő sz. 1857.

Férfiakttanulmáyn, tollr.

Ernst Muz. 18. auk. 1921. dec.

55 l.

Gyárfás Jenő-fotó

Szabad Művészet. 1957. 2. 75-76

(régi) Gyárfás Jenő-emlékkiállítás

MDK

Gyárfás Jenö, festöm.

A tél öröme. Olf.

OMKT ált.rend. Kolozsvári Képkiáll. 189e. ápr. Kat. 7.1.

Gyárfás Jenő MDK

Tetemrehivás. repr.

Műcsarnok 1881. őszi kiáll.
második sorozat

Gyárfás Jenő

Tetemrehivás, olf.

Műcsarnok 1881. őszi kiáll.
második sorozat

Gyárfás Jenő MDK

Látogatás, olf.

Műcsarnok 1881. tavaszi kiáll.
második sorozat

Gyárfás Jenő

MDK

Tréfás fenyegetés, olf.

Hölcsarnok 1879. dec. 14.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV., Dózsa [illegible] út 41

szövarch.149.4.ó

Gyárfás Jenő-

festményeiről.

Soproni Horváth József életrajza.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV., Dózsa György út 41

szövarch.51.5.ó

Gyárfás Jenő.

Barátsága Varga N.Lajossal.

Varga N.Lajòs életrajza.
feldolgozta Kopp Jenő.

Gyárfás Jenő MDK

Munka után jó a nyugalom, olf.

Mücsarnok 1879. dec. 14.

Gyárfás Jenő MDK

Tréfás fenyegetés, olf.
Munka után ~~a~~ jó a nyugalom, olf.

Műcsarnok 1879. nov. 2o.

Olvasólámpa

Magyar festészet a XX. században

Pogány Ö. Gábor 40 színes, kiváló reprodukcióval illusztrált szép és okos tanulmánya az első komoly kísérlet arra, hogy haladó szellemben foglalja össze az elmúlt félszázad magyar festészetének fejlődéstörténetét. Az értékes, új, reprezentatív album nagyon helyesen kidomborítja Munkácsy példaadó szerepét az utána következő festőnemzedékek művészi képzésében és önállósulásában. Munkácsy iskolát teremtett anélkül, hogy utánzók, epigonok léptek volna a nyomába. Magyarsága, drámai jellemzése, igaz emberséget sugalló, néppel együttérző magatartása talált követőkre híveiben, századunk legkiválóbb magyar festőiben. Közülük a legszámottevőbbek inkább elviselték koruk uralkodó társadalmi erőinek, hangadóinak mellőzését, üldözését, megnemértését, de meg nem alkudtak. Így például *Gyárfás Jenő*, ez az elvetélt lángelme, a gyilkos szatírájú »Juss« című festmény alkotója, *Thorma János*, vagy *Nagy Balogh János* és a legújabbak közül *Derkovits Gyula* — hogy csak a legkimagaslóbb példákat említsük. Nem szólva még korábbról *Szinyeiről*, akit kortársainak vaksága, alkotóerejének legtermékenyebb évtizedeiben bénított meg.

Az új idők új követelményei iránt tették fogékonnyá festőinket *Hollósy Simon*, *Ferenczy Károly* szuggesztív vezérségével a nagybányaiak is. Miközben megóvták a tanulnivágyókat az akademizmus merevségétől, figyelmüket a nép felé, a magyar táj és levegő, a magyar gondok és sorskérdések megismerésére irányították. Így történhetett, hogy a magyar piktura a koreszmékkel együtt haladt. E kor gazdag névsorából is kitűnnek a nagy magányosok, *Rippl-Rónai*, *Koszta*, *Rudnay*, *Vaszary*, *Egry* és még jóegynéhányan, akiknek művészetéről tömör, kivonatos, de valós képet ad az a szép, kivitelében is megnyerő album, amelyet a *Képzőművészeti Kiadóvállalat* bocsátott közre. Az illusztrációs anyag kiválogatása helyes, de nem teljes. Egyetlen megjegyzés: hiányzanak olyan nevek, mint *Barcsay*, *Gadányi*. A díszes kiállítású mű mindenképpen a magyar könyvtermés nagy értéke.

(Haits)

1960. január 5

1960 JAN 5
Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V. Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188—296, 188—307
NÉPSZAVA

nek megerősítésé
nek a gimnáz
a kémia, fizi
Szeretek mind
ni az anyagra
talanban és
nem hiszek, cs
nista eszmékben
pedig a biológiá
»Nem hiszek, me
tult élő szervezet
szervetlen anyag
lyek semmilyen c
lági létre nem kép

„Primitív nai

A természettudományi tanításokon kívül számos fiatal társadalomtörténeti okokra hivatkozva veti el a túlvilág meséjét. Egy fiú szerint például *»az egész vallást az emberek a saját maguk megnyugtatására, vagy saját egyéni céljaik érdekében találták ki — tehát a túlvilági élet is az emberi fantázia szüleménye.«* Egy leány pedig e fantázia okát abban látja: *»A papok a szegényeknek azt hirdetik, hogy a túlvilágon kárpótlást kapnak majd mindazért, ami a földön hiányzott nekik.«*

Több fiú egyszerűen azzal érvel: azért nem hisz sem Istenben, sem a túlvilágban, mert eddig még semmi bizonyítékát nem látta létezésüknek. Egyik társa szerint *»a vallás primitív naivság, különösen a mi korunkban, amikor már műholdakkal döngetik a világűr kapuját. Ezért a templomokat én már csak műemléknek tekintem.«*

„Mindenkitől más-más feleletet kapok"

Mint örvendetes tény, külön említést kíván, hogy néhány felvilágosult fiú és leány a válaszaiban már a szülői ház hatására is hivatkozik. *»Szüleimtől egészen kis korom óta*

... is érvényben ... a SZOT korábbi kezdeményezése, mely szerint a *kereskedelem utalványokra elsősorban azokat a családokat juttatja a keresettebb bútorokhoz, amelyeknek arra a legnagyobb szükségük van.*

A Könnyűipari Minisztérium Bútoripari Igazgatóságán elmondották, hogy ebben az esztendőben mintegy *10 százalékkal termelünk több bútort,* mint 1959-ben, ami igen jelentős az elmúlt évi megnövekedett termelési szinthez mérten. A kereskedelem gondoskodik import-bútorokról is. Az igények azonban tovább nőnek,
hisz
épül
Ugy
sok
gán
rélé
sárl
A
több
meg
peln
sáro
búto
évbe
tart
búto
nyük
több
ba
meg
Újpe
első
300,
pedi
tot
Újpe

MDK

Gyárfás Jenő, illusztr.

Jakab Ödön: Marosszéki történetek. Bp. 1886.

Dr. Szemlér Mihály gyüjteményének aukciója. Bp. 1936.
Könyvdiszek _ Könyvillusztrációk.
Árv. Közlöny. 1936. 5.rk.sz. 7o.l.

MDK

Gyárfás Jenő

Petrovics E.: Wolfner Gyula képgyűjteménye. Magyar Művészet 1925. 6. sz. 301-308.l.

MDK

Gyárfás Jenő

Kállay,Ernest: Quelques artistes de Transylvanie.
Nouvelle Revue de Hongrie. 1940. okt. 328,329.l.

MDK

Gyárfás Jenő

Vázlatkönyv a müvész 58 eredeti rajzával és vizfestményével és 5 vizfestésü másolatával

A Szépmüvészeti Muzeum gyarapodása 1925-ben. Magyar Müvészet 1926. 41.l.

MDK

Gyárfás Jenő

Karlovszky Bertalan képmása, repr.

Magymüvészképm.

MDK

Gyárfás Jenő

A Nemzeti Szalonban a főv.uj művészeti szerzeményeinek kiállitásan a "Tetemre hivás" c.műve.

Siklóssy László: A főváros...

Pesti Hirlap, 1939.jan.21. 17.1.

MDK

Gyárfás Jenö, festöm.

a kontár és nagyképü kritika olyan müvészt kedvelenitett el, ki rendkivüli tehetséggel megáldva volt. A "Tetemrehivás" fömüvének nagyobb vázlatrészén a kifejezö rajz, a lelki jellemzés ritka mélysége, a barnás tonusok különleges szépsége vetekszik a kész kép kvalitásaival. Gyárfással letétette az ecsetet.
Szépmüv. Muzeum.

Gerevich László: Budapest festészete a XIX. sz.-ban.
Tükör. 1939. márciusi szám.
? kiállitás.

MDK

Gyárfás Jenö, festöm.

Egy derékbatört müvészpályát siratunk a festmény-torzó elött /Tetemrehivás nagyobb vázlatrésze./ Mivé fejlödhetett volna ez a meg nem értett zseni, ha nem értik félre tehetségét.

Gerevich László: Budapest festészete a XIX.sz.-ban.
Tüör.1939. márciusi szám.
? kiállitás.

MDK

Gyárfás Jenö, festöm.

Tetemre hivás. 1881. - Társulati 2oo db 4. ft-os arányból álló müvészi nagy dijat nyerte el.

Mücs. -OMKT Tavaszi kiállitás.19oo. Kat. 14.1.

Gyárf ás ˘enő M.D.K.

Terv szerint a Nemzeti Galéria épületére kerülne szobra

Gárdonyi ˘enő: 45 millió a budavári paleta képző-művészeti alkotásaira

„agyar Nemzet 1964. május 10. 13.1.,

Gyárfás Jenő

Női arckép, olf.

Mücsarnok 1917 téli tárlat

MDK

Gyárfás Jenő

"La Résurrestion du jeune homme de Naim" c.kép repr.

Kállay, Ernest: Quelques artistes de Transylvanie

Nouvelle Revue de Hongrie. 1940. okt. Képpel.

L. Gyárfás Jenő M.D.K.

Bp.19oo.

Hozományösszeirás és eljegyzés a csángóknál. 13 x 19 cm. illusztráció Hermann Antal: A hétfalusi csángók c.cikkéhez. id.mü 385-39o.p.

Szign. L.Gyárfás Jenő.19oo. - Morelli G.F.i.

-- rajza után egyszinü fametszet. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m. 2o.köt. Magyarország VII. 387.p.

L. Gyárfás Jenő M.D.K.

Bp.1901.

Halottlátogató csángók. Szövegközti illusztráció Hermann Antal: A hétfalusi csángók c.cikkéhez. id.mü 385-390.p.

Szign. Gyárfás Jenő - Morelli G.F.i.

-- rajza után egyszinü fametszet. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m. 2o.köt. Magyarország VII. 389.p.

L. Gyárfás Jenő M.D.K.

Bp.1900.

Székely leány és legény. Szövegközti illusztráció Kozma Ferenc: A székelyek c.cikkéhez. id.mü 261-284.p.

Szign. L. Gyárfás J. 1900 - Morelli G.F.i.

-- rajza után egyszinü fametszet. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m. 20.köt. Magyarország VII. 283.p.

L. Gyárfás Jenő M.D.K.

Bp.19o1.

Székely aratómunkások hazatérése. 19 x 13 cm. illusztráció Benedek Elek: Udvarhelymegye c.cikkéhez. id.mü 329-345 p.

Szign. L.Gyárfás Jenő - Morelli G.F.i.

-- rajza után egyszinü fametszet. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m. 2o.köt. Magyarország VII. 333.p.

L. Gyárfás Jenő M.D.K.

Bp.1900.

Sepsiszentgyörgyi vásár. 19 x 13 cm. illusztráció Jancsó Benedek: Háromszékmegye c.cikkéhez. id.mü 345-366.p.

Szign. L.Gyárfás Jenő.1900 – Morelli G.F.i.

-- rajza után egyszinü fametszet. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m. 2o.köt. Magyarország VII. 351.p.

L.Gyárfás Jenő M.D.K.

Bp.19o1.

Székely anyóka a szövőszéknél. Szövegközti illusztráció Kozma Ferenc: A székelyek c.cikkéhez. id.mü 261-284.p.

Szign. L.Gyárfás J. - MK sc - Morelli G.F.i.

-- rajza után MK egyszinü fametszete. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m. 2o.köt. Magyarország VII. 275.p.

L. Gyárfás Jenő M.D.K.

Bp.19oo.

Asztagrakás. 19 x 13 cm. illusztráció Kozma Ferenc: A székelyek c.cikkéhez. id.mü 261-284.p.

Szign. L. Gyárfás Jenő 19oo - Morelli G.F.i.

-- rajza után egyszinü fametszet. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m. 2o.köt. Magyarország VII. 277.p.

MDK

Gyarfás Jenő [festő]

(Szerepelt a Déri Múzeumban a mult szakadi magyar grafikát bemutató kiállításon.)

Tóth Ervin: Debrecen képzőművészeti életéről.

Alföld, Debrecen, 1960. 5. sz. 89. l.

MDK

Gyárfás Jenő, 1857--

Gyulafehérvári Somogyi István alispán képmása

Ernst Kuz. 30. aukc. 1926. 19.1.

MDK

Gyárfás Jenő fető

„Tetemvehivás" c. képét a Nemzeti Museum

veni át. 1883.

MDK-A-1-1/1093. (1093)

MDK

Gyárfás Jenő festő

1883. „Divanóölés" c képét jelenti be a műszerelmi nemzetközi kiállításra.

MDK-A-I-1/1113

[illegible]

1883 „[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

- -1- 4113

MDK

Gyárfás Jenő fertő

„Tetemrehívás" c képét (Nemz. Múzeum Jalyi-dona) a münchení nemzetközi kiállításra küldi.

MDK-A-1-1/1122.

MDK

Gyárfás Jenő (szül.1857)

A Társulat kétszáz darab 4 frtos aranyból
álló művészi nagydijat kapta,
1881-ben "Tetemrehivás" c. olajfm.-ért.

Szm KT 50-125.1.

MDK

Gyárfás Jenő

"Ima" c.képével gyarapodott a Szépműv.Múz. modern képtára 1926-ban./Barta Károly adományából./

Cikk: A Szépműv.Múz.gyarapodása 1926-ban.

Magyar Művészet,1927. 2.sz. 111.l.

Gyárfás Jenő MDK

neve említve

Ernst Muz. 22.csop.kiáll. 1922. dec.

MDK

Gyárfás Jenő

Pogány Ö.G.: A magyar festészet haladó hagyományai
Szabad Nép 1950. jul.2o.

Gyárfás Jenő MDK

A tél öröme, olf.

Mücsarnok 1883. őszi kiáll. II.

Gyárfás Jenő MDK

Az első bál, olf.

Mücsarnok 1884. őszi kiáll.

MDK

Gyárfás Jenő

neve említve

Ernst Muz. 22.csop.kiáll. 1922. dec.
2. 1.

MDK

Gyárfás Jenő

Tetemrehivás /1881/

Petrovics MM X

MDK

Gyárfás Jenö, festöm.

A tél öröme. Olf.

OMKT ált.rend. Brassói Képkiáll. 189c. máj. Kat. 2c.l.

MDK

Gyárfás Jenő

Művészet 1917. 61.l.

MDK

Gyárfás Miklós

Gy. F. portréja, of.

Arckép kiáll. Ernst Muz. 1952. aug. 7 l.

malk

Gyári festő (Felkebányai)

munkája a komaszilke. Mázfeletti festéstel készült, szépen dekorált. „Éljenek a komák" felirattal. Ha gyárifestőt keresztapának kivtak ilyen komaszilket ajándékozott. 32. ábra

Takács Béla. A felkebányai keménycserepgyár parasztedényei 185–186 l.

Néprajzi Múzeum Évkönyve 1962.

GYÁRFÁS L. MIKLÓS graf.

R.MIL.2.

a Vörös Zászlóban többek közt Molter Károly, Bajor Andor, Oláh Tibor, Gagyi László, Szőcs István, Bálint Tibor, Bözödi György, Izsák József, Varró Ilona, Markó Béla, George Sbârcea karikatúrájával. Szerepelt a Korunk Galériában, az Igaz Szó és a marosvásárhelyi Nemzeti Színház kiállításain, az Országos Grafikai Szalonban Kós Károlyról készített linómetszetét mutatta be (1978), résztvevője az Országos Humorszalonoknak, kiállított egy Nemzetközi Humorszalonon is a bulgáriai Gabrovóban (1979).

Gyári Munkás — az aradi Lovrov-nyomda cégjelzésével 1929. okt. 22-én megjelent szakszervezeti lap. Kommunista befolyás alatt állt. Egyetlen száma ismeretes.

Gyarmathi Sámuel emlékezete — Az 1751-ben Kolozsvárott született és 1830-ban ugyanott, a Házsongárdi temetőbe örök nyugalomra helyezett nyelvész, nevelő és orvos emlékezetének megőrzésére az első jelentős lépést Kállai Ferenc tette, amikor még 1832-ben megírta és a Nemzeti Társalkodó hasábjain közzétette életrajzát, mégpedig Gyarmathi azóta eltűnt naplójának felhasználásával.

A tudós sorsának és életművének korszerű monografikus feldolgozására a zilahi Wesselényi Kollégium tanára, M. Nagy Ottó vállalkozott; az ő könyve (1944) mindmáig a legterjedelmesebb és legrészletesebb Gyarmathi-tanulmány; kiváló szakértelemmel és kritikai érzékkel elemzi Gyarmathi új nyelvhasonlító állásfoglalását, a finnugor nyelvek vizsgálására kidolgozott módszerét, a Göttingában 1799-ben megjelent *Affinitas linguae hungaricae cum linguis fennicae originis grammatice demonstrata* eredményeit és az életmű úttörő jelentőségét az egyetemes nyelvtudományban. Szabó T. Attila 1960-as tanulmányából tudjuk, hogy Gyarmathi nyelvhasonlításaiban számba vette a magyar nyelv román kölcsönszavait is.

Gyarmathi felvilágosítói munkásságát, „a közvetlen gyakorlati célokért vívott állandó küzdelmét" Jancsó Elemér dolgozta fel. Természettudományos megalapozottságú és a nemzetgazdaság szolgálatába állított tevékenységéről, valamint orvosi munkásságáról Spielmann József emlékezett meg. Zilahi tanári működéséről Benkő Samu közölt ismeretlen adatokat. Tudománytörténeti jelentőségű leveleinek közzétételével Csűry Bálint, Jancsó Elemér, Dani János, Csetri Elek szerzett érdemeket. Gyarmathi *Ifjabbik Robinzon* címmel kiadott Campe-fordításával és a vele kapcsolatosan felmerülő plagizáció

délyi magányába. 1880-ban műtermet épített szülővárosában (ma Gyárfás Jenő Emlékház), s innen küldözgette műveit a fővárosi tárlatokra.

A népéletkép utolsó európai rangú művelője *(Tréfás fenyegetés, Munka után jó a nyugalom, Tél öröme, Első fog, Disznóölés)*, fest történelmi kompozíciókat *(V. László esküje, Gábor Áron halála, Szent László)*, kiváló arcképfestő *(Gyárfás Ferenc, Hollósy Simon, Karlovszky Bertalan, Császár Bálint, Kossuth Lajos)*, a legmaradandóbb és legmodernebb művészi megjelenítésekre azonban Arany János balladái ihlették. Főműve, a *Tetemrehívás* a festői és lélektani ábrázolás XIX. századi remeke. Már főiskolai növendék korában illusztrációi jelennek meg budapesti képeslapokban. Tollrajzokat készített Jakab Ödön *Marosszéki történetek* c. kötete számára, illusztrálta Fekete Mihály kolozsvári tanár gyermekverseit.

Arany János költészetének hatása alatt maga is írt ódákat, románcokat, balladákat, sőt egy tündérregét *(Varázsfátyol)* és egy drámát is. Szépirodalmi próbálkozásainak egy részét, valamint 1905-ös angliai útjáról készített naplójegyzeteit a Sepsiszentgyörgyön megjelent Székely Nemzet c. lap közölte; írásait maga illusztrálta. Emlékét az *Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum ötvenéves jubileumára* (Sepsiszentgyörgy 1929) idézte fel. 1972-ben sepsiszentgyörgyi lakóházát emlékháznak rendezték be. Gazda József művészeti kismonográfiát, Almási Tibor és Károlyi S. Mihály művész-életrajzot írt róla.

Gulyás Károly: *Gy. J.* Zord Idő 1919/4. — Lázár Béla: *Gy. J.* Az Ernst Múzeum művész-könyvei IV. Bp. 1921. — Gödri Ferenc: *Gy. J. festményei a Székely Nemzeti Múzeumban;* Lyka Károly: *Gy. J.* Mindkettő a múzeum emlékkönyvében. Sepsiszentgyörgy 1929. 485—88. — Gazda József: *Gy. J.* Kismonográfia. 1969. — Plugor Sándor: *Emlékezés Gy. J.-re.* Utunk 1975/51. — Nagy Pál: *Gy. J.* Új Élet 1977/7. — Almási Tibor—Károlyi S. Mihály: *Gy. J. 1857—1925.* Monográfia. 1979. — Murádin Jenő: *Gy. J.-ről — másodszor.* Igazság 1980. nov. 5. — Mezei József: *Gy. J. balladája.* Művelődés 1982/4.

Gyárfás L. Miklós (Székelyudvarhely, 1939. szept. 29.) — karikaturista, humorista író. Középiskolát szülővárosában (1955), jogi és közgazdasági tanulmányokat a Babeş—Bolyai Egyetemen (1969) végzett. Marosvásárhelyen a Kisipari Termelőszövetkezetek Megyei Szövetségének közgazdásza.

1974-től jelennek meg humoros írásai és karikatúrái írókról, tudósokról és művészekről A Hét, Utunk, Korunk, Új Élet és a napilapok hasábjain. 1978 és 1981 között *Kép a keretben* címmel interjúsorozatot közölt

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR MAGYAR HÍRLAP
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Gyárfás Mátyás, szobrász- és fafaragóművész

FEJÉR MEGYEI HÍRLAP
1980 MÁJ 23

1021

Vas Gereben emlékére

A szobor és alkotója

Az ország első Vas Gereben szobrán dolgozik *Gyárfás Mátyás*, szobrász- és fafaragóművész, a Tolna megyei Fürgeden levő műtermében. Vas Gereben — polgári nevén Radákovics József — hosszabb ideig élt Enyingen, a hálás enyingiek a nagyközségi könyvtárat is róla nevezték el, már évtizedekkel ezelőtt. Most Enying szoboravatásra készül. A végső csiszolási munkák jelenleg folynak, a nagyközség vezetői és a művész úgy tervezik, hogy a 165 centiméter talapzaton levő mellszobor leleplezése augusztus 20-án lesz, tudósít *Balázs Sándor*.

EXPRESS-HIR

x **WARTBURG** Y-os 7 éves, alan állapotbar rdeklődni: m u. 3—6 óra zfvár, Donát 2824

x 1200-as Zsiguli és M 1 Volga **MOTOR** és futó- nű alkatrészek eladók. Érdeklődni: este 6 óra tán, Szfvár, Sebes I. u. /D. fszt. 1. 2795

x CT frsz. **TRABANT** ladó, érdeklődni lehet ármikor. Mór, Dózsa y. 17. III. 13. 2799

x CN frsz. **TRABANT,** riss műszaki vizsgával ladó. Szfvár, Mészáros . u. 13. sz. 16 óra tán. 2813

x CR-es **WARTBURG** 53 érvényes műszakival ladó. Érdeklődni: Szfvár, Katona J. u. 13/B. 1. 2810

x Trabant motoros **KERTI TRAKTOR** tarozékokkal eladó. Szfvár, Kadocsa u. 51. 2760

x Jó állapotban levő CL-es 601-es **TRABANT** riss műszakival eladó. Mór, Petőfi u. 32. 2759

x UY rendszámú megkímélt állapotú **SKODA** Cupe eladó. Megtekinthető Kápolnásnyék, Olajtelep 8. sz. 10—19 óra között. 2769

— Eladó US frsz. **WARTBURG** de Luxe kifogástalan állapotban. Érdeklődni: Szfvár, Fiskális út 38. 9—18 óráig. 003 727

berig érvényes műszakival **TRABANT** eladó. Szfvár, Palotai u. 79. VII/267. Kovács, 19 óra után. 003 635

x UL frsz. **TRABANT COMBI ELADÓ.** Sárbogárd, Ady u. 172/B. Simon. 2835

x **VELENCÉN** 600 n.-öl telek gyümölcsössel eladó. Érdeklődni: Velence, Vasút u. 2. Csikné. 2793

x Kétszobás OTP **ÖRÖKLAKÁS** kp + OTP átvállalással eladó. Érdeklődni: Szfvár, Novák K. ltp. 17. fsz. 1. 2797

x 350 ezer forint készpénzzel háromszobás **LAKÁSMEGOLDÁST** keresek. Szfvár, Palotai u. 75. II. 167. 17 óra után. 2742

x Ybl telepi, 2 és félszobás összkomfortos tanácsi lakást **CSERÉLNÉK** Budapestire. „Szép lakás 2796" jeligére a Kiadóba. 2796

x Csákvár Vajda utca 9. sz. alatt lévő 2 család részére alkalmas **CSALÁDI** ház eladó. Érdeklődni: ugyanott. 2756

x Huba u. 25. sz. **HÁZ** azonnal beköltözhetően eladó. Szfvár, Kecskeméti u. 28. 2696

wa Mustang Szfvár, Palotai I/3. 17—19 között.

— **SZABAD TYÁN** két szoba, ha + mellékképkel, szép kertes di ház eladó. Érd ni Szabadbattyán zsa Gy. utca 31 dennap du.

— **BALATONB RON** építendő sz zeti üdülőrészek vábbá **VELENCÉ NÁL AGÁRDON** hónap üdülőhas jogot biztosító kezet és **SZEN REI** társasház t szervezi 49. sz. Budapest, Alkotás 351-165, 153-898. tájékoztatót!

— **VELENCÉN** nyörű körpanorám n.-öles üdülőtele igényesnek elad villany beköthet dapest II. Baka Geszteiné. Telefo 312.

x 4 éves, beko vemhes **LÓ,** és igáskocsi eladó. Szabadi u. 24.

x Előhasi **SÜLI** adó. Sárkeszi, Gy. u. 4. sz.

x Rántani való **KE** eladó, Szfvár, alja u. 72.

SZAKÜZLETE
u. 3.

LÉST TART
n
ÉRVÁRON
süket kérjük
Magyar Hirdető címére
ÉKESFEHÉRVÁR,
sef A. u. 9.) megküldeni.
unk:
znált gépek és műszerek
AL

Velencei-tó Környéke Áfész

FELVÉTELT H

ÁBC áruházvezető
bolti eladó, könyv
munkakörök betöl

Könyvelői és ügyviteli munkakö
dolgozók és most érettségiző

Pályázni lehet
az ÁFÉSZ szem
Gárdonyban.

Gyárfás Miklós

Havonta 1o-15 vándorkiállitást rendez a Főv.Képtár

Magyar Nemzet
195o.VI.é.233.sz. Széch.kvt,

Gyárfás Mátyás

Bősze György naiv festő és Gyárfás Mátyás fafaragó munkáit a tamási járási könyvtárban állitották ki.

Magyar Hirlap 1981/8/18/6

Gyárfás Juliska művészettörténész

1919 őszén a Tanácsköztársaság bukása után jelent meg a Magyar Iparművészet c. folyóiratban Margitay Ernő volt iparművészeti iskolai tanár írása, az alatti ámen ismertetí a művészeti direktórium tevékenységét — a köztulajdonba vett műtárgyak ügyével kapcsolatos munkákban aktívan vett részt.

Gábor Eszter: „Vörös Művészeti politika."
Kritika, Budapest, 1945. márc.

MDK

Gyárfás Juliska

Margitai Ernő cikke. Magyar Iparművészet, 1919. 50-52, 61-62. l.

Gyárfás Miklós

Müve nevepel az Diverési
Csarnok Kreuz Simon aut-
ciójáu

P. H. 929. X. 27.

1967 JUL - 4

1021

AZ ÉLET ÉS IRODALOM LÁTOGATÓBAN

GYÁRFÁS MIKLÓSNÁL

Ez a mozgékony szellemű író vígjátékaiban a társadalmi ellentmondások ádáz harcosa — színházon kívül csendes és halk szavú; a színpadon fölényesen irónikus, a személyes érintkezésben megértő és az aggályosságig figyelmes.

Rezervált polgárembert gyanítanánk, holott a valóságban agilis társadalmi lény: dramaturg, szerkesztő, tanár, a fiatal művészgeneráció nevelője, drámai problémák előharcosa. Csak éppen olyan művész, aki a világot nem annyira megélni, mint inkább megírni szereti. Azt azonban folytonosan: számtalan formában és változatban.

Vagy másfél tucat színdarabot írt, javarészt vígjátékot és komédiát, ezenfelül hat sikeres hangjátékot. Népszerű szerző, műveit határon belül és kívül sok helyütt játsszák. Forgatókönyveiből számos film készült. Három verskötete is van a harmincas évekből, mostanában nem ír költeményeket; rokonszenves lírájával vígjátékaiban találkozunk.

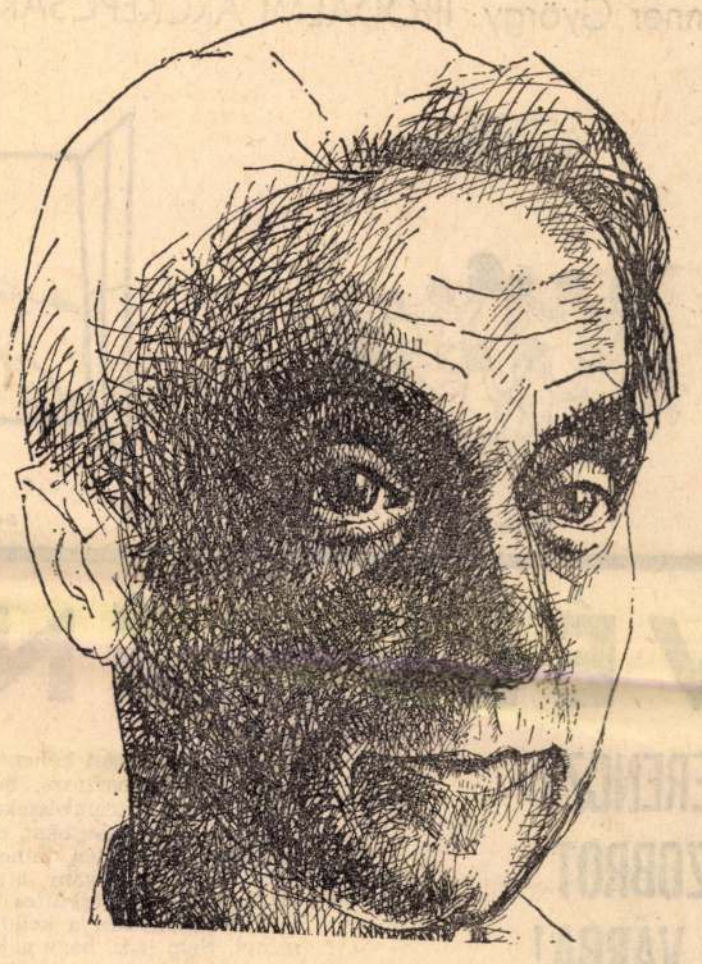

Nagy László rajza

Szabadszájú gyermekünk

— Munkáinak legnagyobb része kapcsolatban áll valamiképpen a drámával. Formájukban részben közvetve: úgy hogy témájuk a színház, a színészet vagy a dramaturgia. Prózája is drámai karakterű. Mi ennek az oka?

— Színházban születtem és éltem huszonegy éves koromig. Erre vonatkozólag mindent elmondtam *Önarckép jelmezben* című könyvemben. Színházakkal jártam végig az országot, tanultam az Alföld, a Dunántúl, a Tiszántúl elemi és középiskoláiban. Hogy menynyire természetes volt nekem a színház világa, magyarázatul hadd villantsak fel egy pillanatképet. Édesanyám este a Bánk bánban Gertrudist játszotta egy kúnsági nagyközségben. A paraszthá̈z udvarának mélyén teknő mögött állt, mosott, én — mámorosan a csodálatos dolgok boldogságában — lovakat itattam, amikor odakiáltott: „Keresd elő a koronámat, Miklós!" Bosszúsan mentem be a szobába, hogy ilyen hétköznapi dolgokkal kell foglalkoznom, és szedtem ki a zöld ládából, ingek és cihák közül a drótból és tüllből, flitterből házilag készített koronát. Aztán izgatottan siettem vissza csodámhoz, a lovakhoz és folytattam az itatást. Ma is így vagyok ezzel. Szakmám, mindennapi munkám, hogy — most már dramaturgiai óráimon — keressem Gertrudis koronáját, aztán futok az élethez, mert nem tudok színház nélkül meglenni.

— Műveinek legfőbb jellemzője az irónikus életszemlélet és a lírával oldott humor. Nyomon követhető-e, honnét származik ez?

— Félelemből vagyok irónikus. Hogy mitől félek? Attól, hogy a tragédiák — például a második világháború — nem döbbentették meg eléggé emberi nemünket. Félek a cinikus filozófiáktól, félek a lángelméktől és az ostobáktól. Félek, hogy túlságosan jelentéktelen, amit csinálok. Irónikus életszemléletem káros következményeitől humorérzékem szokott megmenteni. Szeretem az életet, mert nem kiagyalt számítások eredménye. Tiszteletteljel nézek egy fűmagra is, mert megvan benne a képesség, hogy fűszál legyen. Az élet az egyetlen tökéletes dolog a világon, ezt találom benne felemelően humorosnak. Humorérzékem nem a torzra, hanem az egészségesre működik — társadalmilag értelemre buzdító és szorongások alól szeretne felszabadítani. Hogy milyen lehetőségei vannak, nem tudom.

— Mégis: tapasztalata szerint milyen nálunk a humor fogadtatása?

— A humorra természetesen sokféleképpen lehet reagálni. De ha nem tudom kitágítani az emberek képzeletvilágát, csak nevettetem, akkor — bevallom — kudarcot érzek, és szégyellem magamat. Előfordul az is, hogy a humor szent ügye kettős félreértés áldozata lesz. Egyik vígjátékom televíziós közvetítése után az utcán így üdvözölt a környékünkön valaki: „Legközelebb is tessék ilyen jó reakciós darabot írni!" A néző is, én is rosszul vizsgáztunk humorból.

— Nem a felkészülés volt hibás? A nézőé, a közönségé?

— A vígjáték demokratikus műfaj, mert a nevetés szélesebb körben vonzza az embereket, mint a tragikus megrendülés. Mégis, azt találom, közönségünk nem tudja igazán *élvezni* a vígjátékot, mert nem mer önmagán nevetni, csak másokon. Ennek oka a demokratikus közgondolkozás súlyos hiányaiban rejlik. Önirónia nélkül nézi vígjátékainkat a legtöbb néző, ha szabad így mondanom, arisztokratikusan. Ezt a szocialista körülmények között paradoxonnak ható igazságot a társadalmi közszellemben is felfedezhetjük. Félünk a saját hibáinktól, saját nevetséges tulajdonságainktól, saját idejétmúlta gondolataink kigúnyolásától. Kedveljük a vígjátékot, de úgy, mint szabadszájú gyermekünket, egyben félünk is tőle. Az én játékaim végső társadalmi célja e tökéletlen humorérzék megreparálása, a demokratikus közgondolkodás elősegítése.

A nagyzolás dramaturgiája

— És a közvetlenebb indítéka?

— A bíztatás elsősorban magamból indul ki: minél jobban ismerem magam, annál több mulatságos emberi tulajdonságokat fedezek fel. Az önismeret gyakorlásában nagy segítséget kapok feleségemtől. Igy aztán vígjátékaim bizonyos értelemben családi termékeknek is nevezhetők. Ismeretes, hogy az íróknak állandóan témákat szoktak ajánlani. „Ezt írja meg, szerkesztő úr..." Ilyenkor az ember kínosan mosolyog, és nem meri megmondani, hogy egész életére el van látva témával, mert fél, hogy nagyképűnek tartanák. Pedig nem az, csak él.

— Súlyos társadalmi kérdéseket is könnyed, sőt frivol hangvétellel közelít meg. Irodalmunkban ez szokatlan jelenség, nem is igen tartják szalonképesnek. Véleménye szerint van-e mód összetettebb politikai-filozófiai problémák effajta fölényes-irónikus megközelítésére?

— Alapkérdést tett fel. Mi járatja le a társadalmi kérdéseket? A humortalanság vagy a humor? Az illúziók tragikus ápolása, vagy a vígjátéki szabadulás az illúzióktól? A társadalmi kérdéseket a társadalom járatja le, nem a drámai műfajok. Egy vérbelien rossz színdarab természetesen részt tud venni a lejáratásban — a rossz tragédia kevésbé, mert azon lelke mélyén nevet a közönség, a rossz vígjáték sokkal inkább, mert az ilyen darabon se lelke mélyén, se felszínén nem nevet senki.

— De a kérdés végül is az: közelebb jutunk-e az irónia útjain a társadalmi problémák megoldásához? Javasolható-e receptnek?

— Nem hiszem, hogy bármilyen fajta irodalmi alkotás receptül szolgálhat ilyen kérdések megoldására. Megpróbálkoztam a nyílt receptírással magam is. Irtam receptvígjátékot *Hatszáz új lakás* címmel, azt ajánlva, hogy ne csak gyárakat, hanem lakásokat is építsünk, de még erről a gyönge recept színdarabról is kiderült az akkori társadalmi álláspont szerint, hogy ál-konfliktusra épült, mivel azokban az időkben kizárólag a gyárak építése volt a fontos, a lakásoké nem. Irtam dokumentum-drámát is — szintén receptadó szándékkal — híven feldolgozva a Rosenberg-házaspár életének utolsó két óráját a siralomházban. Társadalmilag teljesen visszhangtalan volt.

— Műveinek hazai fogadtatása — noha más okokból — ma is ellentmondásos. A közönségsikert olykor tartózkodóbb kritikai visszhang kíséri, és még a melegebb hangú méltatásokban is felfedezhető egyfajta vállveregető lekezelés, ami éppen a „népszerű" írónak, a könnyebb műfajok művelőjének szól. Mit tart erről?

— Az okot messzebb kell keresni, talán abban, hogy a vígjátékot általában konzervatív módon kezelik nálunk, szerény rendezői és színészi képzeletvilág kíséri sorsát. A humor bizonyos jóindulatú lenézésének komoly hagyománya van itt. Emlékszem, már a középiskolában nagy erőfeszítéssel magyarázták tanáraink Petőfi Apostolának kivételes művészi értékeit, és kedves lekezeléssel tárgyalták A helység kalapácsát. Nekem A helység kalapácsa jelenti a remekmű örömét. Ha ezt a nézetemet irodalomtörténeti keretek között akarnám kifejteni, nem valószínű, hogy helyet kapnék rá. A drámairodalomban sem más a helyzet. Általánosan elterjedt nézet, hogy vígjátékot könnyebb írni, mint tragédiát. Hát... kinek hogyan!

Arra a kérdésre, hogy érezhető-e napjainkban a vígjáték műfajának lekezelése, csak azt felelhetem, hogy hálaistennek igen. Végül is ez lesz a magyar vígjátékirodalom virágzásának nagy serkentője. Mást hamarjában nem is tudok.

— Köszönöm, ez nagyon szép axióma, és bizonyára igaz is. De nem a kérdés lényegét érinti, talán én nem kérdeztem világosan. Az érdekelne, milyennek találja irodalomszemléletünket a vígjátékíró?

— Kissé fennköltnek. Helyesebben, inkább nagyzolónak nevezhetném. A drámairodalmat például a nagyzolás dramaturgiájának légköre veszi körül. Gyakorta hangzik el úgynevezett évadértékelő beszámolókban ez a méltóságteli megállapítás: „Az idén nem születtek remekművek". Szerintem drámairodalmunkban eddig egyetlen remekmű született, Az ember tragédiája, viszont tucatnyi huszonnyolc karátos és két tucatnyi tizennégy karátos színdarabunk van a sok száz réz és több ezer pléh színdarab mellett. A nagyzolás dramaturgiája nem akkor nevetséges, amikor hiányolja a remekműveket, hanem olyankor, amikor bearanyozza a pléh darabokat is. 1950 és 1953 között három magyar darabot neveztek ki a Bánk bán után következő legjobb színpadi műnek. Ezerkilencszázötvenhat után egyet sem. Ennyivel javult a helyzet. És ennyivel valóban továbbfejlődött drámairodalmunk.

Gyanakvó lajhár

— A dramaturg helyzetéről már beszélt — hogyan látja a drámaíróét?

— Nemrégen volt egy közös tanácskozás a PEN Club és a Színházi Szövetség között. Ezen a tanácskozáson sok szó esett a drámaíróról. Nem név szerint, csak általában, mint fogalom került szóba a mai magyar drámaíró személye. Szorgosan jegyeztem egész ülés alatt. A következő nevezetesebb jelzők hangzottak el ezzel a lénnyel kapcsolatban: elmaradott, lusta, gyanakvó, rövidlátó, kevés van belőle, sok van belőle. Első pillantásra azt lehetne hinni, hogy valami lajhárféléről van szó, amellyel kapcsolatban már csak szaporaságát illetően vannak még viták, egyébként köztudomású, hogy egész nap csüng a fán, és az alkony óráiban is csak azért nyitja ki a szemét, hogy gyanakodva körülnézzen. Igy csüng lajhárként a mai magyar drámaíró egy konferencia tükrében.

— Az utóbbi időben számos hangjátékot írt. Találkozása az új drámaformával véletlen volt csupán?

— Nem, ennek színpadi oka van. Egyetlen dramaturgiai eszközöm a szó. Unalmasnak találom a segítő elemeket, és akkor vagyok boldog, ha külső történet nélkül a szavaimban él a cselekmény, s ha a szavak színeiben és ritmusában érvényesül az előadás során maga a vígjátékiság. A rádiószínpad elveszi tőlem még a lehetőségét is annak, hogy megkísértsen a szavakon kívüli külső színpadi világ. Ott állok, látszólag koldusszegényen, s akkor a szavak segítségével kivágom magamat. Azért szeretem annyira a rádiószínpadot, mert az szorít a legnehezebb helyzetbe.

— Külföldön is hangjátéka! vertek nagyobb visszhangot. Nem érzi magamagát inkább a kis formák mesterének?

— A romantikamentes formának vagyok művelője, vígjátékaimnak úgyszólván nincs is történésük, néhány lélektani játékra alkalmas helyzet követi bennük egymást, semmi több. Hogy azzal a kifejezéssel éljek, amelyet használt, a szó szoros értelmében rövidtávfutásról van szó. Bevallom, nem tudok hosszútávon szaladni. Száz méteren élvezem a futás örömét, de egy kilométernél már biztosan úgy érezném, azért futok, mert kerget valaki.

— Hogyan fogadja a sikert? Nem csábította a népszerűség soha a könnyebb ellenállás irányába?

— A közönségsiker minden színpadi íróra mélységesen hat. Molière boldogtalan volt, ha egy-egy ötlete nem érte el azt a hatást, amit várt tőle. A vígjátékíró és a közönség kapcsolatának mégsem a nevetések száma a fokmérője, hanem — hadd vegyem kölcsön a tragédiától a kifejezést — a katharzisz. Ha a vígjáték csak nevettet, de nem adott értelmi megtisztulást, más szóval életörömet, akkor az ember megbukott a vígjáték istennője előtt.

— Volt-e ilyen bukása, és változtatott-e miatta alkotómódszerein?

— Többször és többféleképpen buktam meg színpadon. Fájdalmas bukás érte *Lomb ezredes mennybemenetele* című komédiámat. Tizennégy előadást ért meg a Madách Színházban, pedig Uray Tivadar játszotta a címszerepet. Nem hiszem, hogy akár siker, akár bukás alapján dramaturgiát lehessen változtatni. A dramaturgiát a dráma szüli, minden drámai gondolatnak, minden témának saját dramaturgiája van. Dramaturgiai vezérelvek alapján lehet másokat utánozni, de önmagunkat kifejezni lehetetlen. Nekem, aki dramaturgiát tanítok, az a legfőbb dramaturgiai erőfeszítésem, hogy saját munkám írása közben minél távolabb kerüljek mindenféle drámaelmélettől.

Nyájas útonállók

— Milyen jövőt és milyen fogadtatást remél drámáinak?

— A dráma nem irodalom, értékei nyomtatásban nem tudnak elevenné válni, csak a színpadon. Nem vagyok jóstehetség, nem tudom, kik rendezik, kik játsszák évek múlva a színdarabjaimat, ezért nem tudhatom, hogy milyenek lesznek ezek a színdarabok. A kritikával — és ezt is őszintén mondom —, mindig békében leszek. A közönséget viszont — éppen úgy, mint magamat — mindig új vígjátéki próbatételeknek fogom alávetni.

— És mi az álláspontja mint teoretikusnak, korunk összebonyolódott színpadi világában?

— Mint teoretikus, ma és mindenkor az absztrakciók nélküli színházért dolgozom. Olyan színházért, amelyben *játszanak*. Ahol az ember belső, jellembeli sajátosságaiból, gondolatvilágának érdekes fordulataiból lesz színház. Díszlettel, díszlet nélkül, sötétben, fényben, teljesen mindegy hogyan, csak játék legyen a színházban. Olyan játék, amely a nézőt este tíz órára fogékonyabbá teszi az élet iránt, mint amilyen hét órakor volt.

— Mit ért azon a kifejezésen, hogy „élet iránti fogékonyság"?

— Az élet tiszteletét értem, s miután az életet legmagasabb szinten az ember képviseli, természetesen az ember tiszteletét is. Pontosabban, az embernek és alkotásainak tiszteletben tartását, azt, aminek teljes kibontására a mi társadalmunk vállalkozott. Éppen erről van szó: ennek a társadalomnak a szerkezete lényegében már megvalósult, emberi tartalmának gazdagítására azonban még rengeteg tennivalónk van. Erőmhöz képest én is ezt tartom írói feladatomnak.

— Befejezésül, ha megengedi, még valami érdekelne: miben látja a magyar drámaművészet fejlődésének legfőbb akadályát?

— Sok kitűnő színészünk van, számos jó rendezőnk, de a színházak vezetőségéből hiányoznak a drámaértők. A drámaértők nem barátságos emberek, nem olvadoznak a szeretettől, hogy mennyire kedvelik a magyar drámát. A drámaértők *csak* értenek hozzá. A drámaértők konok, romantikamentes emberek, akik az eredeti színház érdekében nem kímélik az írókat, s nem előleggel, de személyiségük varázsával és észmeik izgalmasságával csalják elő a szakmailag értékes műveket. Ilyen drámaértő nagyon kevés van. A magyar dráma útja teli van kitárt karú, lelkes rajongókkal, *szívügyes* emberekkel, akik nyájas arccal állják el az utat közeledő szeretteik elől.

Lukácsy András

ÉLET ÉS IRODALOM

Irodalmi és politikai hetilap
Főszerkesztő:
NEMES GYÖRGY
Szerkesztő:
JOVÁNOVICS MIKLÓS
Szerkesztőség: Bp. V., Alpári Gy. u. 22. Tel.: 111—424; 310—920; 314—164; 111—087; 113—221 Kiadja: Lapkiadó Vállalat, Lenin körút 9—11. Telefon: 221—285 Felelős kiadó: Sala Sándor. Nyomta: Szikra Lapnyomda. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a helyi (Budapesten a kerületi) kézbesítő postahivataloknál és a kézbesítőknél. Előfizetési díj 1 hónapra: 6.— Ft, 1/4 évre 18.— Ft. Külföldön terjeszti: Kultúra Könyv- és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, vagy a Kultúra külföldi képviseletei. Csekkszámlaszám: egyéni: 61 210. közületi: 61 066 vagy átutalás az MNB 8. sz. fiókjánál vezetett egyszámlára.
Megjelenik minden szombaton.
KÉZIRATOKAT NEM ÓRZÜNK MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.
INDEX 25 244.

Brenner György: IRODALMI ARCKÉPCSARNOK (XXXIV)

Thury Zsuzsa

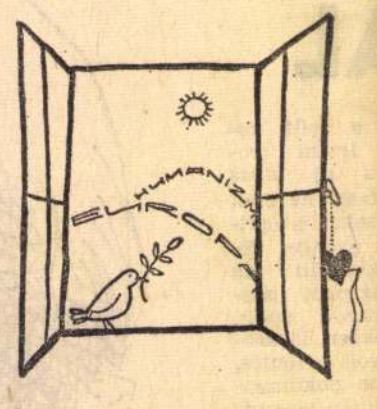

Somlyó György

Tatay Sándor

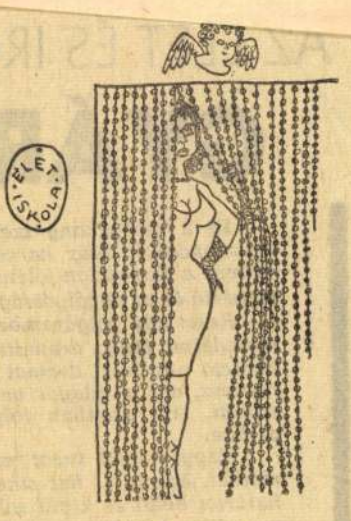

Végh Antal

VÉLEMÉNYÜNK SZERINT

FERENCZY-SZOBROT A VÁRBA!

Az ÉS egyik régebbi számában megemlítettem, hogy a várbeli házak kis udvaraiban el lehetne helyezni egy-egy kisméretű, intim hangulatú szobrot — gondoltam elsősorban két legkiválóbb szobrászunk, Ferenczy Béni és Medgyessy műveire, illetve azok másolataira, és javasoltam Ferenczy Petőfi szobrának felállítását.

Azóta ezt az elgondolást mások tollából is olvashattam, de már Ferenczy és Medgyessy említése nélkül, olyan variációban, hogy használjuk fel a kis intim tereket kiállítási célokra.

Szobrászainknak (köztük a legfiatalabbak is!) szép számmal állnak köztéri szobraik szerte az országban, Ferenczynek pedig tudtommal csak két nagyobb szobra áll: Petőfije Gyulán, és Fürdőző nője a Horváth kertben. Pedig e két műben ugyancsak megmutatta, hogy a monumentális szobrászatban is mire volt képes. Hagyatékával jól kell sáfárkodnunk: méretben megfelelő műveit kivinni a közterekre, hogy minél többen gyönyörködhessenek bennük. És itt elsősorban a Várra gondolhatunk, ahol a nagy látogatottság fokozott minőségi igényeket támaszt. Tehát megismétlem javaslatom: állítsuk fel Ferenczy Petőfi-szobrát a Várban, annál is inkább, mert ez a költő egyetlen pszichológiailag hiteles szobor-arcmása, méltó szellemi párja Illyés Petőfi-életrajzának.

Jánosy István

REKLÁM

Cilinderes, fehér szakállú férfit láthattunk mostanában a képeslapok hátsó borítóján. Szájában cigaretta, mellette „Százéves" cigarettásdobozok. Érdemes elgondolkodni, mi az oka, hogy az ilyen reklámot azonnal jónak érezzük? Talán csak azért, mert a reklámszakma egyáltalán nem kényeztet el minket az ötleteivel?

Azt hiszem, inkább a szakmán kellene eltöprengenünk. Mindjárt azon, hogy megfelelően kifejlesztett ipar-e nálunk a reklám? A kívülálló nem ismerheti a magyar reklámkészítési módszereket, az eredmények azonban nem túlságosan lelkesítők. Gyakran mintha csak a rendelkezésükre álló pénzkeret elköltésére csináltatnának egy-egy falragaszt, újsághirdetést, neon-föliratot a vállalatok. Igaz, eddig kereskedelmi viszonyaink sem kényszerítettek nagyobb erőfeszítésekre. Az új gazdaságirányítási rendszer annál inkább nélkülözhetetlenné teszi majd, hogy új utakat keressünk ilyen tekintetben is.

Verseny kell a reklámgyártásban is. Ezt még azzal a veszéllyel együtt is vállalni kell, hogy időnként beleesünk a hirdetés túlzásaiba, amire a kapitalista országokban annyi a példa. A reklámozás ötletességéről, lendületéről tehát esztétikájáról — az etikája mellett — azonban most már nem mondhatunk le. A vezető tőkés országok, melyek tudvalevően rengeteget költenek hírverésre, vevőtoborzásra, örömest alkalmaznak iparművészeken kívül festőket, grafikusokat, de még költőket is. És talán nincs igazuk? A szín, a látvány, a szöveg szellemességének együttes hatása biztosan meghozza a kellő eredményt. Nem igaz, hogy a jó bornak nem kell cégér. A vevőt tájékoztatni, befolyásolni, irányítani kell. Nemcsak üzleti érdekből, azért is, mert mindenki rászorul, hogy ízlését, az új iránti érdeklődését fölszítsák. Ne feledjük: a reklámnak beláthatatlan tömegformáló ereje van. Vagy a film-, könyv-, színház-, ruha-, háztartási gép-, utazási- vagy biztosítási reklám nem fogja át egész civilizációnkat, kultúránkat is?

Ezen a ponton a reklám már nemcsak a kereskedelem ügye.

T. J.

A SZERELMEK MALOMKÖVEI

Nehéz a színészembernek, még holta után is... Különösen Hollywoodban, „ahol a lapok botránykrónikáinak szerkesztői minden valódi és kiagyalt szennyest sorra teregetnek a közönség elé". Milyen jó érzés tudni, hogy „a szenzációt szaglászó riporterek előtt" is volt tabu — például a most elhunyt Spencer Tracy. Érezhetően büszke a *Tükör* cikkírója is, aki a 25. számban a lesújtó halál alkalmából két kolumnát szentel Tracy kettős életének, bizonyítandó, hogy azért van mit írni itt is...

Mert ha a kedves olvasó eddig nem tudta volna, bizony Tracy kettős életet élt. Huszonhat évvel nyomorék kisfia születése után megismerkedett Katherine Hepburnnel, s ez végzetessé vált számára. (Nekünk ugyan inkább csak tizenhat esztendő telik el 1925 és 1941 között.) *A partner vallomása* és *A kettős élet ára* alcímek alatt mindent megtudunk Tracyről, ami lényeges és főként, ami rendkívül jellemző rá. Hogyan vallotta meg neki fojtott szerelmét Hepburn, s hogyan viszonozta ő; mikor és hol találkoztak titkon; hogyan állapodott meg a két asszony a fele-férfiben, s végül hogyan veszítette el egyszerre az egészet. A kettős élet ugyanis nagy árat követelt: „Spencer Tracy két tiszta, nagy szerelem malomkövei között őrlődött fel." Hatvanhét éves korában.

Azt hisszük, nem túlzás: valamennyiünket lenyűgözött Tracy gazdag tehetsége, jellemábrázolásának mély humánuma. Halála megrendített, s a szomorúság most szorongással tetéződik: mit írhatnak vajon szegényről *ez alkalomból* „a skandalumok hivatásos kavargatói" Hollywoodban?

Kerekes András

LEÁNYNÉV

Bízom a közvéleményben. Bár ferde szemmel nézi, hogy asszony létemre a leánynevemet viselem, hogy két kisgyermekem nincs megkeresztelve, és hogy így biztatom őket: „Petike, ne azt mondd a néninek: csókolom! Azt mondd: jó napot kívánok."

A közvélemény, miután az egész ügyet elmagyarázom, legalább afelől megnyugszik, ami leginkább izgatja: hogy ugyanis *van férjem*. A hivatalos, adminisztratív közegek azonban, akik ezt a tényt a személyi igazolványom anyakönyvi részében azonnal ellenőrizhetik, igen gyakran szintén kinyilvánítják magánvéleményüket. Hadd idézzek néhányat, hároméves gyakorlatomból!

Szállodaportás a Vörös Csillag szállóban, egynapos asszony koromban: „Ha maguk házasok, akár magát nem Z. Évának, hanem X. Y.-nénak hívják." (Az űrlapot áthúzza, kijavítja a nevemet.)

Munkahelyem személyzetise: „Miért? El vannak válva?"

Az SZTK terhesrendelésének asszisztensnője, a rendelőintézet folyosóján, tucatnyi várakozó előtt, fennhangon: „Persze elveteti?!"

Egy másik asszisztensnő: „Főorvos úr kérem, bemutatom az új terhesünket, akinek az az *érdekessége*, hogy a leánynevét használja."

Egy harmadik: „Na, és elvesz a fiú?" (Tegez!)

Személyi adataimat felvevő madám a szülőszobán, percekkel fiam megszületése előtt: „Miért? *Micsoda* ön, asszonyom? Ügyvéd vagy orvos?"

Munkahelyem gondnoka: „Na, és a gyerek is a maga leánynevét fogja viselni?"

A galyatetői SZOT-üdülő kultúrfelelőse: „En ilyet még nem hallottam."

Hálókocsi-kalauz: (két oldalról fogjuk a mózeskosarat, benne a négyhónapos gyerekkel): „Csak házaspárt engedhetek, kérem közös fülkébe."

Sajnos, folytathatnám. A tanulság azonban ennyiből is levonható. Mindezeket a megjegyzéseket olyanok tették, akiknek beosztásuknál fogva is ismerniük kellene a leánynév-viselésére vonatkozó rendelkezést. Már 1952 óta megtalálható a családjogi törvénykönyven az a törvény (Cstk. 1952 II. rész 26 §), amely biztosítja, hogy bemutatkozáskor a saját nevemet közölhessem, ne pedig azt, hogy a *férjemet*, hogy hívják.

Fent idézettek egyébként az államigazgatás, a szakszervezeti társadalombiztosítás stb. *hivatalos* képviselői. Ilyen minőségükben, a munkaterületükkel kapcsolatos rendeletek puszta ismeretén túl azt is elvárnánk tőlük, hogy a közízlés elmaradott megnyilvánulásaival hivatalból szembeszálljanak. Úgy látszik azonban, még bennük is harcban áll a múlt és a jelen.

Zentai Éva

LILI BÁRÓNŐ ÉS A FORRADALOM

Furcsa élményben részesített vasárnap a csillaghegyi strand. Nem a szokásos strand-élmények kategóriájában; ezek szabályszerűen követték egymást: a HÉV — mozgó olvasztókemence, a víz — pompás, az erdő és a fű — remek, ebédre várás az étteremben — másfél óra; vagyis minden úgy ment, mint évek óta minden kánikulás vasárnapon.

Ebéd után következett a formabontás.

Egy férfihang bejelentette, hogy most a Fővárosi Fürdőigazgatóság fúvószenekara hangversenyt ad a fürdővendégeknek. Az októberi forradalom ötvenedik évfordulója tiszteletére.

Hőségtől tompult agyamban nehezen illeszkedtek össze a gondolatok. Mi keresni valója van ennek a komoly, ünnepélyes évfordulónak *hic et nunc*, a csillaghegyi strandon? A műsorból aztán kiderült, hogy: semmi. Lili bárónő, Víg özvegy, Csárdáskirálynő-részletek, Strauss keringő... a „komoly" elemet Erkel Hunyadi László nyitánya, a „szovjet" színt több Dunajevszkij operettrészlet képviselte. (Rögtön hozzáteszem: szerencsére. Ennél már csak az lett volna borzalmasabb, ha ebben a lusta vegetációban, ne adj isten, feldübörögnek a forradalom melódiái.)

A zenei produkció minőségéről itt ne essék szó. Hárítsuk talán idevonatkozó kifogásainkat a hangszórókra, meg a rossz akusztikai viszonyokra. De nem állom meg, hogy meg ne kérdezzem: miért kell ennyire különböző dolgokat összekeverni? Miért nem adja a nagyérdemű zenekar — ha kedvéből, idejéből és a közönség türelméből futja — ilyenfajta hangversenyeit *csak úgy*, minden „ideológiai dekoráció" nélkül? S ha ünnepelni akarja az októberi forradalom évfordulóját, miért nem teszi ezt máshol és másképp, kevésbé érzelgős, lényegesen rangosabb muzsikával?

Ne értsenek félre. Eszem ágában sincs „szentségtörést" emlegetni. Az októberi forradalom tekintélyének a Lili bárónő mit sem árthat. (Még akkor sem, na hamisan intonálják.) Egyszerűen a stílustalanság bosszant. A stílustalanság, ami egyszersmind ízléstelenség. Éppen annyira, mint — mondjuk — a vietnami háború ellen tiltakozó jelszavak női fehérnemű-darabokra tűzve. (Amire egyébként szintén láttunk már példát pesti kirakatokban.)

K—i

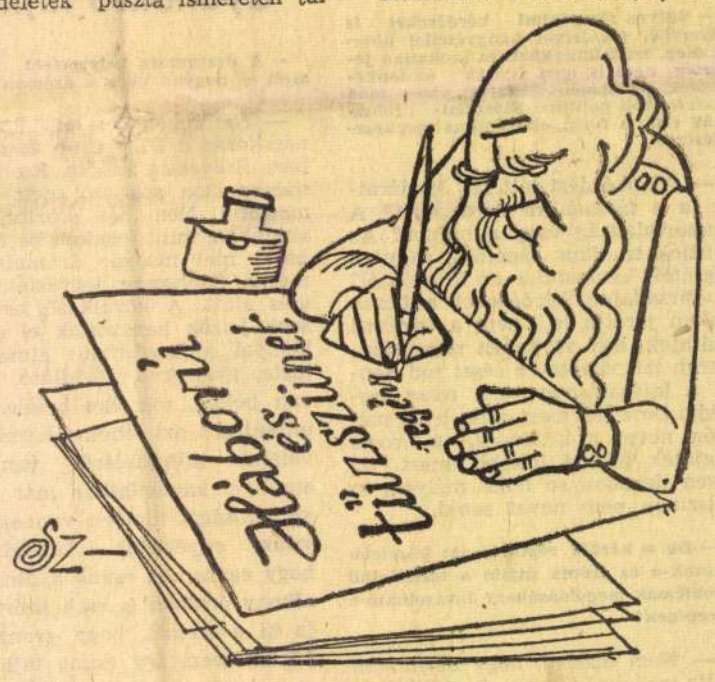

Regényváltozat
Szűr-Szabó József karikatúrája

DRÁGA HALOTT – IDEGEN ÖTLET

A Magyar Televízió június közepén bemutatta a csehszlovák tévének egy — magyarul Drága halott című — játékfilmjét, amely a műsor szerint *Stanley Haughton* novellájából készült. A film főcíme gyászjelentésszerű felirattal kezdődött — s ez ebben az esetben nem maradt puszta ígéret: ilyen gyászos produkciót, ilyen szomorú vígjátékot régen láttunk. Ez azonban — sajnos — nem olyan ritkaság, úgyhogy ezért kár volna tollat ragadni. Az *író személye* az, aki mellett nehéz szó nélkül elmenni.

Bevallom, nem ismerem Stanley Haughtont. Viszont ismerem Guy de Maupassant-t. És — úgy látszik — ismerte őt Mr. „Haughton" is —, aki tulajdonképpen William Stanley *Houghton* (1881—1913) volt, s *A drága halott* című *darabját* 1908-ban mutatták be, vagyis negyedszázaddal Maupassant *Családi gyász* című elbeszélésének (lásd Összes elbeszélései 1966-os, az Európa Könyvkiadónál megjelent kiadását, I. kötet, 215. oldal) megjelenése után... A halottnak hitt apa (Maupassant-nál anya), akit vele élő lánya (ott: menye) kifoszt, elhurcolja íróasztalát (fiókosszekrényét) és a rajta álló órát — majd az örökségre spekuláló testvérek civakodása, a „halott" feltámadása — a mozzanatok olyan fokú és számú egyezése, hogy véletlenről szó sem lehet. „Mindössze" az a különbség, hogy Maupassant novellája szórakoztató volt — a Haughton-változat viszont nem.

Ezért bizony nem volt érdemes „adaptálni".

P. G. P.

MILYEN A LEKTOR?

Sok ingerült szó esett már róla, hogy milyen a lektor. A vita abbahagyható, mert most közlöm, hogy milyen.

A lektor hőrögzített. A lektor gyűrtelenített. A lektor mosható.

Más erényei is vannak a lektornak. Például: 65 százalék poliészter, 35 százalék viszkóza tartalmú. Eszményi arány ez.

Tudniillik a lektor (azaz Lektor): divatszövet. A Debreceni Ruhagyár dísze.

Módfelett találó névadás; kifejező, mélyen a lényegre tapintó, hangulatos. Ki lektorálhatta? Mennyi prémiumot kapott az ötletadó? Most büszke?

(b.)

9 jár/ás

Művével szerepel az Einst-
museum aukciókiállításán.

M. 929. XII. 1.

M.D.K.

Gyárfás Miklós,festő
---

etemrehivás/részlet/.Bpest.Magy.Nemzeti Galéria.
Fekete repr.514 o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa.III.köt.A képzőművészetek,a zene,
a szinház és a film.Bpest.Minerva.1960

MDK

Gyárfás Miklós

Gy.F. portréja, olaj

Kiáll.

Arckép kiáll. Ernst Múz. 1952. aug. 7 l.

MDK

Gyárfás Miklós

Képzőművészet 1931. 41. sz. 136.l.

Gárdonyi Miklós festő

Élet és Irodalom I. 17. sz.

1917 okt 25

Delmuches H: Magyar Nemzeti Galéria.

Mérnöki irodája

BUDAPEST, IX. RÁDAY U

POSTATAKARÉKPÉNZ

Levelük kelte ◆ Ihre Nachricht

Levelük jele ◆ I

TÁRGY ◆ BETRIFFT

Szárfás Miklós

– okt 29-én karikatúráiból nyílt kiállítás a Kossuth Galériában

/Kossuth hírei/

Kossuth 1977/11

Hatter 3.o.

Olasz békedíj a magyar elnöknek

Premio Telamone – azaz Telamone-békedíj. Ezzel majd negyedszázada létező díjjal tüntetik ki ma a dél-olaszországi Agrigento városban *Göncz Árpád* köztársasági elnököt. Államfőnknek Szicília tartomány elnöke, *Angelo Capodicalsa* adja át az idei díjat. A népek békéjéért, a szolidaritásukért és barátságukért kifejtett tevékenységért évente odaítélt bronzszobrot korábban olyan politikusok kapták meg, mint Willy Brandt német kancellár, a meggyilkolt Olof Palme svéd miniszterelnök, a szintén orvlövész ádozataként meghalt Jitzak Rabin izraeli kormányfő, *Václav Havel* cseh elnök, *Juan Carlos* spanyol király. Az ismert nemzetközi szervezetek közül pedig a kitüntetettek közt szerepel a Greenpeace környezetvédő hálózat és az Orvosok Határok Nélkül humanitárius szervezet.

Tegnap a december 10–14. közti olaszországi látogatása során a magyar köztársasági elnök megkoszorúzta az 1848–49-es forradalom és szabadságharc egyik hősének, Tüköry Lajosnak a sírját. Tüköry a világosi fegyverletétel után csatlakozott Türr István magyar légiójához, és Garibaldi egyik ezredese volt az osztrákok elleni függetlenségi harcban. Palermo bevételekor szenvedett halálos sérülést 30 esztendős korában, 1860-ban. **(g. m.)**

Az Év Háza 1999

Gyárfás Miklós

Az Otthon magazin fődíját a Gyárfás Miklós tervezte ház nyerte el

Egyszerű geometrikus formák, nagy üvegfelületek, fehér falak és a vörösesbarna faszerkezetek határozzák meg az épület külső megjelenését. Belül a ház egy több szintet áthidaló nyitott fedélszékes, nagy központi tér köré szerveződik. Az Év Háza 1999. építészeti pályázat Otthon-fődíjas alkotását *Gyárfás Miklós* tervezte.

Az elképzelésben meghatározó tényező volt az a funkcionális kettősség, hogy az adyligeti ház elsősorban a szülők állandó lakhelye, de ugyanakkor a gyerekek is hosszabb időt tölthessenek otthon. A belső elrendezés is ehhez alkalmazkodik. A szülők által használt helyiségek mind a földszinten vannak. A szintek funkcionális kettéválása a homlokzatok kialakítása révén is érvényre jut. A földszinti vakolt falak masszívabb megjelenése az állandó használatot kívánja kifejezni, míg a csupán alkalmanként használt emeleti rész az átmenetiséget hangsúlyozza.

A díjat pénteken adták át. Az épületet ismertető fényképes írást pedig az Otthon című lakberendezési magazin januári számában olvashatják.

Gyarap

Új belép

A legutóbbi parlamenti vá alatt 3600-an léptek be az ma 36 ezer. A párthoz c évesnél fiatalabb. Szomb mánya elfogadta az új be vőre a szocialista párt 75 tésből és 200 millióra szá

Földes György, a választmány elnöke az ülés utáni sajtótájékoztatón elmondta: az MSZP a jövő év elején ismerteti meg és szándékszik megvitatni a parlamenti pártokkal új párttámogatási koncepcióját, mely szerint a költségvetésből „élő" pártok

Hitelesen önzetlen szolgálat

Magyarországon 700 éve dolgozik a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, de a második világháború után néhány évtizedig nem működött. Annál eredményesebb volt az elmúlt tíz évben. A tapasztalatokról *Kozma Imre* elnökkel beszélgettünk.

– *Éppen tíz éve annak, hogy napokig együtt utaztunk az országban: a szeretetszolgálat ötszáz kórházi ágyat adott át Miskolcon és tizenegymillió forint készpénzt osztott szét Debrecenben néhány házvásárló között.*

– Ma sokkal többet dolgozunk. A támogatásra szorulók többsége a rendszerváltás áldozata. Körülbelül négymillió magyar állampolgár él létminimum alatt. A piacgazdaság térhódítása nyomán megsokasodtak a segítségre szoruló, egyedül élő idős emberek. Talán azért is, mert kissé érzéketlenek lettünk, kevésbé törődünk egymással. Ugyanakkor számosan, az önkifosztás árán is is, megosztják embertársaikkal a maguk számára szükséges keveset.

– *Változott-e a máltaiak társadalmi megbecsültsége idehaza?*

– Azelőtt ingyen kaptunk nagytermet jótékonysági célra. Ma ez elképzelhetetlen. Magánemberek továbbra is sokan tisztelnek, támogatnak bennünket. Olykor cégek is.

Kétségtelen, hogy országszerte, sőt Európában is nagy a becsülete a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnak. Többek között azért is, mert más karitatív szolgálatok belefáradtak vagy meghasonlottak. Ezzel szemben mi „átvilágíthatóak", hitelesek maradtunk. **Sz. Z.**

hatalommegosztás?

Balsai István (MDF) frakcióvezető-helyettes:

– A gazdasági növekedés ügyében, azt gondolom, a makroökonómusok az illetékesek, de azt, hogy a vágyak és a realitások között eltérés van, eddig valamennyi kormány tapasztalta. Szurkolok, hogy Matolcsy miniszter úr elképzelése sikerre váljon. A Nemzeti Színház ügyének megoldására pedig Rockenbauer miniszter úr sem kevésbé lesz kész, mint elődje. Egyébként nem hiszem, hogy ez lett volna a minisztercsere oka. S bár nem érzem feladatomnak, hogy állást foglaljak a pártelnöki és a miniszterelnöki funkció szétválasztását illetően egy frakcióülésen belüli, még meg sem történt elképzelésről, lehetségesnek tartom a két funkció elválasztását. Volt rá példa, hiszen *Für Lajos* volt az MDF elnöke Antall József, majd *Boross Péter* miniszterelnöksége idején is. Ezt az magyarázza, hogy Antall József nem tartotta itt az MDF alapítói közé és az sem, hogy ő, majd utódja is úgy gondolták: egyáltalán nem lökkenti politikusi és kormányfői súlyukat, ha nem ők a párt első számú vezetői. És ez így is volt.

Gajzágó László (MDF) programreferatura-vezető:

– A történet úgy pontos, hogy Antall József miniszterelnök úr haláláig pártelnök maradt, bár ügyvezető elnökként Für Lajos vezette a pártot. Őt 1993 decemberében választották pártelnökké, miután Boross Péter, az új, akkor még kijelölt kormányfő elhárította magától ezt a posztot.

Bauer Tamás (SZDSZ) gazdaságpolitikai szakértő:

– Már a kormányprogramba is „bele volt bújtatva" – noha számszerűleg nem lett leírva – a 7 százalékos növekedés, de igazából azt hiszem, ezt senki nem gondolja-gondolhatja egyelőre komolyan. Egy viszont bizonyos: Matolcsy nagyon aktív állami gazdaságirányításban gondolkodik. A gazdasági tárca frissen kinevezett miniszterének eredményeit előre nem lehet megjósolni, mert sem egy program, sem a teljesítő- képesség nem egy személyen múlik. A Nemzeti Színház felépítése politikai presztízskérdés a kormányzat számára. Így feltételezhetően továbbra is a miniszterelnök kezében futnak majd össze a szálak. Nem Rockenbauer Zoltáné vagy *Várhegyi Attila* államtitkáré lesz a végső szó.

A pártelnöki és kormányfői szerepkör elválasztása a Fidesz belső ügye. Magánvéleményem viszont a tapasztalatok birtokában az, hogy most is csupán beszélnek róla. Viszont ez azt jelenti: látják, hogy valami baj van a népszerűségükkel. Ezért ezzel az álmegoldással próbálkoznak. A szocialistáknál is akkor merült fel a két funkció szétválasztása, amikor az előző kormányzati ciklus vége felé problémáik voltak. Eddig egyetlen esetben történt ez meg egy aktív kormánypárttal, s ez az MDF volt. Antall József halála után Für Lajos volt az elnök, Boross Péter pedig a miniszterelnök.

Varga Mihály (Fidesz) alelnök, pénzügyminisztériumi államtitkár:

– A magyar gazdaság 4-5 százalékos jelenlegi növekedési ütemében véleményem szerint benne van az esetleges nagyobb, akár 7 százalékos fejlődés lehetősége is. Az *Új évezred küszöbén* című kormányprogramban, amely 1998–2002. közti időszakot hivatott elméletileg megalapozni, lényegében benne van egy állandó és növekvő fejlődés koncepciója. Egyébként meg is valósítható: példa erre Kína, Európában Írország és Portugália. A Nemzeti Színház helye, felépítése az egész ország ügye. Úgy vélem, az új kultuszminiszter az ügyet eddig is kézben tartó államtitkárral együtt fog a továbbiakban is tárgyalni a Fővárossal. A Fidesz-MPP elnöki feladatköre és a miniszterelnöki munka szétválasztása jelenleg párton belüli vitakérdés. Több körben, többször is felvetődött már nyilvánosan. Súlyánál fogva a tagságnak és a párt fórumainak is meg kell majd tárgyalnia. A két funkció szétválasztásának előnyei-hátrányai is lehetnek, ezzel számolni kell.

Gündisch Mónika, Vasvári G. Pál

Az Egyesült Államokban nemcsak a kormányülésekről készül jegyzőkönyv, hanem az elnök és miniszterei fontosabb kommunikációjának is nyoma marad (így tudjuk például, hogy 1956-ban Eisenhower és Dulles miről beszélt telefonon). Clintonnak bizony kínos volt a Monica-botrányban, hogy a Fehér Ház az elnök és titkárnője valamennyi telefonálását jegyzékbe veszi, noha persze nem hangszalagra.

Angliában éppen mostanság zajlik a vita a titkosítás és a társadalom információs joga közti szükségszerű konfliktusról. S jellemző az érvelés, hogy azért kell csínján bánni a titkok feloldásával, mert ha azok túl könnyen és hamar napvilágra kerülnek, akkor a döntéshozók óvatosabbá válnak a természetesen rögzített véleményük kifejtésében, s ennek éppen a társadalom látná a kárát.

Megkérdeztünk néhány budapesti diplomáciai képviseletet is, náluk mi a szokás. A németeknél, norvégoknál jegyzőkönyvi összegzés készül a kormányülések után, a franciáknál viszont nem rögzítik semmilyen formában a kabinet tanácskozásain elhangzottakat.

MINKET NÉZ

Gyárfás Miklós

ÍRÓK
SZÍNÉSZEK
RENDEZŐK
TUDÓSOK
SPORTOLÓK

KORUNK GALÉRIA

1977. OKTÓBER

I.P.C./M. C-N. 1977-7096, 500 ex.

A JELLEMKARIKATÚRÁRÓL

A rajzi humor egyik legjellegzetesebb válfaja a jellemkarikatúra. Műfajilag az arcképhez áll közel (fejet, mellképet vagy egész alakot rajzolhat meg). A jellem, az egyén, a személyiség jellegzetességei a fontosak — sok fantáziával, szikrázó szellemességgel, de mindenképpen véleményalkotással. A vélemény, a rajzoló véle-

ménye határozza meg a néző benyomását az ábrázolt személyről. A jellemkarikatúrának sokkal kevesebb eszköz áll a rendelkezésére, mint például a helyzetkarikatúrának, a szövegesnek vagy a szöveg nélkülinek. Ott a csattanó rendkívüli módon segíti a képi alkotást, sokszor elfeledteti a rajzi hiányosságokat, kompozíciós hibákat, kivitelezési nehézségeket. A jellemkarikatúrában a meghökkentő (az ábrázolt személyt szinte leleplező) véleményalkotásnak, a jellem, emberismeret, karakter megérzésének szilárd logikai alapra kell épülnie. És ezt a szűkszavú tollrajzzal, ecsetrajzzal kell elérnie, ami nem egy esetben rajzi virtuozitást követel, ezt a fajta virtuozitást pedig nemegyszer modorosság fenyegeti. A lényegítés egyik legfontosabb útja az egyszerűsítés vonalban, foltban és mondanivalóban. A rossz értelemben vett egyszerűsítés viszont sablonhoz vezet. Vannak, akik azt hiszik, hogy a csúnya, roszszul megrajzolt figura már karikatúra.

A jellemkarikatúra nem feltétlenül szórakoztatni akar!

A torzkép, a felfokozott komikum, a rajzoló humora együttérzést, rokonszenvet, megbecsülést fejezhet ki, megértő mosoly kíséretében. Máskor a torzítás már hangulatteremtő, maró gúnnyá fajul. Az egyes fokozatokat humornak, iróniának, gúnynak, szatírának szokták nevezni. A rajzoló

képességeitől függően rávilágíthat, ráérezhet tragikomikus mozzanatokra, groteszk, fantasztikus, abszurd elemekre.

A Marosvásárhelyt élő Gyárfás Miklós 1975 táján tűnt fel karikatúráival lapokban és kiállításokon; bár nem fiatalon mutatkozott be, gyors minőségbeli változás figyelhető meg nála, ami remélhetőleg nem véletlen. Ezt főleg jellemkarikatúráiról mondhatjuk el. Nem rendelkezik olyan grafikai vagy festészeti alapokkal, amire építhetné életművét, menet közben kell bepótolnia a szakmai tudás hiányát. Segíti ebben nagyon jó vizuális memóriája és bátorsága. Képeihez többnyire nincs is szüksége mozdulatlanul álló modellre. Így aztán meglepetést szerezhet „modelljeinek" is.

MOLNÁR DÉNES

Gyárfás Miklós

„Sholtis Károly" - karikatúra

„Utolsó kép Kó Károlyról"

- metszet

Komm. 1978/5 396 old

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

Utunk

(1518 X1129

Gyárfás Miklós

1021

Gyárfás Miklós rajza

Ezért nevezhető ezen lapszár
hiszen pallérozott férfiaknak és ne
tők és beszély-írók fáradoznak a
csizmájukat avagy cipellőjüket, ha

Mert ha olvassuk az ünnepel
ben lakozik náluk a Músa, ki nem

Legyenek hát felköszöntvék a

Gyárfás Miklós

GYÁRFÁS MIKLÓS képeinek kiállitása a marosvásárhelyi Apollo Galériában. /rövid hir/

Utunk, XXXIII.évf. 27./1549./sz. 1978. jul. 7. 8.old.

Gyárfás Mátyás (Fürged), fafarago

Tamásiban a fafarago-pályázat művelődési központ különdíját kapta.

Tolnamegyei Népújság, 1975. aug. 12.

Gyarfás Miklós

„Gyermekek a Tertben" c.
alkotásához Tényült tanulmány Kovács
Antal debreceni gyűjtőmenyében

Mügyüjtő 1975/1

9. old.

Gyárfás Miklós, festőművész

Romantikus hévvel és ösztönös biztonsággal sajátították el, sajátították ki azokat a korszerű kifejezési eszközöket, melyek révén felragyogtathatták a hazai városi, falusi és természeti táj festőileg meg nem hódított látványát. – Távolinak tűnik ezekre az életművekre gondolva, a tragikus sorsú előfutár, Gyárfás Miklós modern festőiségért folytatott reménytelen küzdelme, holott a valóságos időbeli távolság meghökkentően csekély.

Mezei József: Átlépni az empíria küszöbén.
Korunk, 1979. febr. 60. old.

Gyárfás Miklós festőművész

Kós Károly kivételes egyénisége költőket és képzőművészeket – így Balázs Pétert, Gyárfás Miklóst – egyaránt megihlette.

Gyárfás Miklós metszete (1978). (említve és repr.);

Balogh Péter: Kós Károly arcai.
Magyar Építőművészet, Budapest, 1983. jún. 56–57. old.

— **Az üldözött ártatlanság.** Mark Twaint egy alkalommal fölkereste egy ujságiró és arra kérte: mondja meg, mi az oka, hogy a trösztök és kartelek vezetői annyira üldözik a kiváló irót.

Mark Twain kissé elgondolkodott, majd komolyan igy válaszolt:

— Lássa, fiatal barátom, ezt én is szeretném tudni. Sohasem volt egyikkel sem bajom, kellemetlenségem. Azt kell hinnem, hogy szelid, jelentéktelen állatmeséimet veszik zokon. Pedig ezek oly ártatlanok. Várjon csak ,felolvasok néhányat.

Iróasztalához ment és kikeresett egy kéziratot.

— Ime, itt van egy ilyen egyszerü kis mese.

És olvasni kezdte:

— Légymama két csemetéjével egyszer egy kis sétarepülésre indult. Utjuk egy cukrászda előtt vitt el. Josephine, a nagyobbik leány engedelmet kért, hogy az egyik cukorkán kissé nyugodhassék. A mama megengedte. Alig csipegetett a cukorkából, már kilehelte kicsiny lelkét. A cukorka mérges volt, pedig a legnagyobb amerikai cukorkatröszt gyártmánya volt.

Légymama és Philippine, a kisebb leány, zokogva repültek tovább. Nagyon, de nagyon fájlalták Josephine kimulását. Repülés közben a kis Philippine elfáradt. Egy hentesbolt elé érve, a leányka rászállott a kirakatban pompázó egyik kolbászra, hogy megpihenjen. Alig telepedett azonban reá, hanyatvágódott, kimult. Pedig a remeknek látszó kolbászt az amerikai kolbásztröszt készitette.

A sulyos csapások megrenditették légymamát. Az életet reménytelennek, céltalannak látta. Elhatározta tehát magában, hogy öngyilkos lesz. Ismerte a veszedelmes légypapirt, amelyet mindig óvatosan elkerült, mert tudta, hogy az biztos halált jelent. Most azonban rárepült, mert meg akart halni. De egy óra mulva épen, egészségesen távozott onnan. A légypapirt az amerikai légypapirtröszt gyártotta.

— Nos, fiatal barátom, hát igazság az, hogy ilyen ártatlan kis mesékért annyira üldöznek engem? — kérdezte szenvedő arccal a humorista.

— **Megkerült az „elveszett" kinai császári trónszék.** *New Yorkból* jelentik: Nagy feltünést, sőt riadalmat keltett az a hir, amely bejelentette, hogy a newyorki világkiállitás egyik legértékesebb darabja szállitás közben eltünt. A kinai háborus áldozatok alapja javára ki akarták ugyanis állitani az egykori császári trónszéket, amelyet két millió dollárra biztositva inditottak utnak Amerika felé. Szibérián, Hollandián keresztül hajózták be a trónszéket a *Zendam* holland gőzösre, de annak megérkezésekor a trónszéket nem találták a rakomány között. Nagy izgalmak után szerdán estére végre megkerült az arányból készült, sárkányt ábrázoló mestermü, *eltünésének hire ugy látszik a reklám céljait szolgálta.*

— **Halálozás.** *Kusztrich János* nyugalmazott törvényszéki tanácselnök 66 éves korában Kecskeméten meghalt. Holttestét Mosonujfaluba szállitották s ott temetik el a családi sirboltban.

Záray Ödön ny. csendőralezredes 68 éves korában meghalt. Csütörtök délután temették a farkasréti temetőben.

Özv. jobaházi *Németh Jenőné* született csikszentimrei *László Ella* hosszas szenvedés után f. hó 7-én elhunyt. Léczfalvi *Gyárfás Piroska* Budapesten meghalt.

— **Nyelvmüvelés és nemzetmentés.** *Pintér Jenő* „Magyar Nyelvvédő Könyve" fontos tényezője annak az egyre szélesebb körökben elterjedő, a szó nemes értelmében vett „magyarosan" mozgalomnak, amelyért a magyar stilus egyik legnagyobb művésze: *Kosztolányi Dezső* éppen a *Pesti Hirlap* hasábjain harcolt irói és emberi meggyőződésének egész hevével. Természetes, hogy mi, ilyen előzmények után, kivételes figyelemmel kisérjük e mozgalom örvendetes fejlődését. Legujabb eseménye a „Nyelvvédő Könyv" most megjelent, immár *harmadik*, javitott és bővitett kiadása. A vaskos, sárga kötetet áttanulmányozva, megállapithatjuk, hogy *Pintér Jenő* és kitünő munkatársai ismét szerencsés kézzel nyultak a nyelvtisztitás és a helyes magyar irás sokrétü, kényes feladataihoz. Nem elégedtek meg ujabb, szerencsés magyar megfelelők felkutatásával a legrikitóbb idegen szavak kiszoritására, tovább menve, a közönség szükségleteihez és a napiélet adottságaihoz közelebb hozták könyvük másik két fontos fejezetét: a „Magyartalanságok Mutatóját" és a „Hibás Kifejezések"-et is. Ha lelkiismeretesen átböngésszük ezt a két utóbbi részt, az „ahol-ahonnan" használatának megrendszabályozásától a „volna" gyakoriságának irtásáig — hogy csak ezt a két jellegzetes példát emlitsük —, még inkább megvilágosodik előttünk *Pintér Jenő* célja: *az egyszerü, világos magyar irás tanitása.* Példái meggyőzőek, mondatszerkezetei kristálytiszták, kifejezései mindig hűen fedik a fogalmat, tárgyat, vagy cselekvést, amelyért létrejöttek. Aki igy ir magyarul, az szabatosan is gondolkozik s aki szabatosan gondolkozik, az megtalálja egyensulyát a világban. Ezért nő túl ez a „Nyelvvédő Könyv" a nyelvmüvelés keretein; ezért válik már-már *jellemneveléssé.* Erkölcsi alapja önmagától adódik, mert azzal, hogy megnyesegeti a nyelvet, nemcsak a formai készséget csiszolja, többet tesz: világos agyu magyarokat nevel. És ha valami, ugy ez az igazi nemzetmentés. *(g.—l.)*

Élelmiszerárak kicsinyben

Marhahus: rostélyos, felsál 140—240, leveshusok (tarja, csontos oldalas, szegye) 100—200 fillér kg.-ként. Borjuhus: comb (szeletelve) 240—300, borjuvesés 140—260 fillér. Juhhus: hátulja 140—160, eleje 100—140 fillér kg.-ként. Sertéshus: karaj (hosszu, rövid) 200—260, tarja, comb, lapocka 160—204, oldalas 120—164, szalonna, zsirnak való 136—148, háj 148—160, zsir 144—160 fillér kg.-ként. Élő baromfi darabja 250—400, csirke 150—320 fillér kg.-ként. Tisztitott baromfi: tyuk 160—200, csirke 230—450, lud, hizott 150—240, ruca hizott 160—250 fillér kg.-ként. Tojás: tea 10 drb.-ig darabja 7—8, tea 11 drb.-tól 135—145 fill. kg.-ként, főző és apró 10 drb.-ig darabja 6—7, főző és apró 10 drb.-tól 125—135 fillér. Halak: ponty, élő nagyság szerint 120—200, ponty jegelt és nem élő 98—140 fillér kg.-ként. Tej és tejtermékek: teljes tej (kannatej) —.30 literje, tejföl 110—120, teavaj édes tejszinből (tömb) 320—350, teavaj, pasztörözött tejszinből (tömb) 360—370, tehénturó, sovány 60—80 fillér kg.-ként. Kenyér: fehér 42—46, félfehér 34—38, félbarna 32—36, barna 20—22. Szárazfőzelék: lencse 44—96, borsó 40—56, bab, fehér, aprószemü 38—52 fillér kg.-ként. Zöldségfélék: burgonya, Gülbaba 12—15, nyári rózsa 14—16, őszi rózsa 12, Ella 9—12, fojtott 16—28, vöröshagyma, makói 18—24, fokhagyma 22—40, fejeskáposzta, külföldi 46—60, kelkáposzta, ujdonság 32—50, savanyukáposzta 16—20, petrezselyem és sárgarépa vegyesen 18—24, kalarábé 10—20, sóska 16—26, paraj 10—24, fejessaláta, szabadföldi 2—6, spárga 30—150, zöldborsó 60—70, hónapos retek cs. 3—18 fillér kg.-ként. Gyümölcs: alma, nemes faj 100—220, közönséges, válogatott 76—140, narancs, vörösbélü 84—120, sárgabélü 74—100 fillér kg.-ként.

A láthatár közvetlenül közelről való szemlélése összehasonlithatatlan élvezetet jelent. Nemcsak a sportpályán, hanem kirándulásokon, turákon, autóutakon, a hegyekben és a tengerparton egyaránt, a Zeiss-látcső megsokszorozza élményeinket. A jelszó legyen: egy lépést sem Zeiss-látcső nélkül!

ZEISS

„pehelykönnyü"

LÁTCSÖVEK

CARL ZEISS JENA

Kapható az optikai szaküzletekben. Prospektusokkal, árlapokkal készségesen szolgálnak a szakkereskedők és a magyarországi vezérképviselet: ifj. Jurány Henrik, Budapest, IV., Váci-utca 40.

— **Utlevélhamisitási bünügy a büntetőtörvényszék előtt.** A büntetőtörvényszék Lengyel-tanácsa csütörtökön tárgyalta *Németh Géza* volt rendőrségi kisegitő dijnok és társainak bünügyét, akik ellen utlevélhamisitás cimén indult eljárás. Az ügyészség vádirata szerint *Baron János* körmendi illetőségü, magyar állampolgár Bécsből megbizást adott *Strasser Pál* budapesti szabómesternek, hogy saját és felesége utlevelét hosszabbittassa meg a budapesti főkapitányság utlevél osztályán. Strasser *Pati Nagy Ferenc* és *Schurmann Lajos* tisztviselőket bizta meg az ügy elintézésével. Miután az utlevelet bizonyos okmányok hiánya miatt meghosszabbitani nem sikerült, Schurmann *M. Szabó Gyula* volt detektivhez fordult, aki 170 pengő ellenében vállalkozott a meghosszabbitás elintézésére. Szabó az utlevelet s az illetőségi bizonyitványt átadta *Haraszti Gyuláné* tisztviselőnőnek, aki azokat *Németh Géza* kisegitő dijnokhoz vitte. Németh Géza a meghosszabbitási záradékot beleirta az utlevélbe és ellátta a szükséges pecsétekkel. A közreműködők során keresztül a meghosszabbitott utlevél visszakerült Baronékhoz, akik az utlevél segitségével Bécsből Budapestre utaztak. Az ügyészség *Németh Gézát* mint tettest, *Harasztinét* mint felbujtót, *Strassert, Pati Nagyot* és *Schurmannt* mint bünsegédi bünrészeseket vádolta meg közokirathamisitás büntettével. *M. Szabóval* szemben az eljárást elmebetegség miatt megszüntették. *Németh Géza* a biróság előtt jóhiszeműségével védekezett, tagadta, hogy bünselekményt követett volna el. A többi vádlott szintén ártatlanságát hangoztatta. A biróság több tanu kihallgatása után a tárgyalást elnapolta.

Ne szólj közbe, kérlek

I.

Péter felesége rendes, jóravaló asszony volt, de ha telefonált, nem lehetett birni vele. Közbeszólást nem türt, beszélt egyfolytában szünet és lélegzetvétel nélkül. Tegnap délben történt, hogy Pétert, amint éppen indulni akart az irodájából, az asszony felhivta.

— Halló, te vagy az Péter?

— Én vagyok, szivecském.

— Hát idehallgass, kérlek. Ella meglátogatott délelőtt, alig tudtam a nyakamról lerázni. Hogy ez az Ella micsoda pletykákat szed össze, az nem mindennapi. Tudod, kérlek, azt mesélte, hogy Bandi felesége, aki tőle már féléve különváltan él . . .

II.

Péter félkettőkor nyitott be a lakásába.

Felesége a telefon előtt ült, háttal az ajtónak és igy nem látta Pétert. Csak állt és hallgatta a szóáradatot.

— Erre én azt mondtam neki, nézd, kérlek az ilyesmit bizonyitani kell, mert mégis csak lehetetlen állapot, hogy valakit ugy agyba-főbe rágalmazzanak. Hát mondd, nincs igazam? Azaz, hogy ne is mondd, ne szólj közbe, kérlek . . .

— De szivecském, kivel beszélsz?

Az asszony ijedten kapta hátra a fejét.

— Péter, hát te hogyan kerülsz ide? Hiszen neked telefonálok, már dél óta.

— Bocsáss meg, a telefon elromlott. Alig kezdtél bele, amikor valami vonalzavar történt. Nem vetted észre?

— Hogyan vettem volna észre? Hiszen egy szót se szóltál közbe . . .

DYMI

A 42. osztálysorsjáték második osztályának második napi huzásán, csütörtökön délelőtt, a következő számokat sorsolták ki:

10.000 pengőt nyertek: 8210 37991

1000 pengőt nyertek: 55794 59073

300 pengőt nyertek: 9289 20293 20393 28566 39884 58003 72108

200 pengőt nyertek: 2059 6867 12635 18388 25131 26211 43187 43198 47834 52795 54557 63039 71851 72191 73049 77034 83247 87120

105 pengőt nyertek: 112 200 209 617 629 752 801 926 **1362** 345 528 548 540 876 **2100** 205 406 424 445 488 559 568 598 637 697 742 900 922 963 **3278** 373 468 572 691 720 792 912 976 **4086** 134 165 516 556 569 928 948 **5043** 133 190 305 531 742 754 776 804 904 **6007** 009 126 133 158 165 217 228 265 289 327 338 371 495 617 629 806 845 **7016** 092 595 657 821 827 **8054** 134 179 225 378 518 556 688 689 782 793 795 817 851 908 938 **9151** 182 224 317 569 645 793 794 883 **10100** 065 115 201 255 273 296 350 387 393 396 582 599 635 733 752 776 **11082** 211 279 324 466 715 764 774 972 979 **12002** 115 176 178 250 274 350 396 455 524 541 586 685 728 842 **13283** 339 355 386 489 595 658 672 713 873 903 905 979 **14007** 027 040 053 210 324 396 442 501 573 615 892 967 997 **15124** 156 366 505 532 557 607 846 **16008** 009 110 210 488 586 692 701 709 831 939 985 997 **17101** 143 208 409 584 603 606 631 732 906 952 **18184** 241 617 681 867 900 **19053** 084 138 227 231 310 511 628 714 812 866 **20172** 301 341 342 397 456 474 608 622 775 831 863 **21151** 181 198 205 299 358 361 453 470 641 704 711 735 987 **22186** 240 255 438 625 670 773 907 **23142** 149 223 267 344 359 386 394 448 457 511 517 551 602 657 660 795 886 970 **24028** 349 442 527 642 700 725 803 932 977 **25052** 104 243 261 365 783 983 **26059** 155 283 349 351 469 869 **27290** 322 397 474 539 552 627 692 722 888 889 960 **28010** 093 346 645 652 791 949 **29003** 073 140 246 348 352 532 559 688 922 924 948 **30393** 591 611 700 777 862 **31052** 103 125 190 192 493 507 744 805 839 898 **32179** 423 247 469 542 625 850 **33222** 345 429 877 931 985 **34157** 183 266 413 678 804 857 940 **35007** 080 171 189 255 266 352 436 447 574 631 751 884 886 971 985 996 **36032** 130 392 412 715 720 733 749 886 **37002** 140 490 573 651 675 701 742 861 924 962 971 **38084** 087 233 440 477 619 790 834 882 915 999 **39081** 096 132 141 226 244 404 421 426 487 512 626 651 722 938 **40043** 044 047 212 240 492 689 718 719 950 **41020** 100 157 308 508 528 532 587 638 677 798 805 895 919 **42023** 111 158 215 301 306 324 533 724 991 **43157** 263 285 363 365 380 413 502 794 969 **44065** 162 192 366 428 733 815 824 855 881 **45171** 244 317 385 449 510 743 796 813 829 905 **46015** 087 233 323 368 464 467 495 554 649 719 745 870 **47086** 268 380 874 981 **48062** 332 345 355 415 477 504 616 687 694 975 976 **49058** 063 369 543 777 831 923 942 965 986 **50042** 092 101 179 219 237 240 270 478 479 514 560 979 **51170** 195 228 293 378 472 579 610 631 889 904 905 937 **52033** 634 746 819 836 914 973 **53062** 070 127 197 278 336 364 451 572 600 603 668 777 841 902 927 971 **54000** 007 022 186 309 506 634 784 865 963 **55008** 098 307 340 376 388 605 637 741 976 **56010** 091 219 232 439 529 611 762 853 949 **57215** 257 306 343 523 590 612 717 722 729 754 776 799 808 880 934 **58044** 072 232 254 308 451 459 480 493 513 667 669 680 792 836 938 939 961 **59069** 130 407 **60080** 093 115 295 296 344 376 512 610 613 677 751 800 912 930 941 **61057** 113 182 196 249 354 478 554 561 588 614 651 675 703 721 869 966 970 **62246** 360 438 503 592 658 704 798 835 **63077** 084 116 159 499 513 557 604 617 789 851 920 **64116** 416 436 472 830 882 951 973 **65232** 442 478 516 524 628 814 842 923 983 **66045** 192 356 358 557 583 732 872 **67024** 053 083 134 141 212 383 612 674 945 948 992 **68233** 263 342 367 486 491 501 548 550 597 717 **69077** 158 667 756 934 **70063** 221 323 730 858 870 902 **71028** 045 098 510 595 638 743 817 **72066** 144 518 535 623 634 669 716 797 801 836 923 **73210** 271 272 275 280 363 407 859 954 996 **74031** 150 189 412 437 457 543 608 680 725 775 807 944 **75078** 319 332 406 509 707 714 818 837 965 **76044** 057 089 091 315 378 656 794 799 991 **77167** 284 432 471 474 515 538 543 592 620 703 750 774 822 840 **78139** 319 392 492 516 538 608 703 725 738 762 818 830 844 867 **79027** 175 312 319 504 700 714 768 784 844 992 **80048** 052 206 323 348 572 711 949 **81114** 141 301 315 511 620 635 742 774 896 925 944 968 **82024** 075 107 283 385 555 613 702 777 870 911 966 **83012** 082 183 301 347 354 385 403 448 480 554 663 **84197** 242 319 498 509 572 611 666 757 809 814 847 863 **85024** 221 270 325 511 564 636 698 848 938 **86034** 274 333 447 676 806 965 977 **87156** 186 276 284 334 361 373 399 473 509 617 624 665 705 773 864 990

Az esetleges számhibákért felelősséget nem vállalunk.

A harmadik osztály huzása junius hó 14-én és 15-én lesz.

Szilárd Béla ugy a maga, mint nővére *Sauer Hermanné Steiner Fanny* nevében szomoruan tudatja, hogy édesanyja

özv. Steiner Hermanné

f. hó 11-én, 92 éves korában elhunyt.

Temetése f. hó 14-én, vasárnap d. e. 10.30-kor lesz a rákoskereszturi izr. temetőben.

özv. Szilárd Gyuláné
Száraz Lujza
Szilárd Béláné
Kardos Nelly
menyei

Sauer Hermann
Wessely Zsigmond
Weisz Kálmán
vejei

Reich Gyula
öccse
unokái
dédunokái
és egyéb rokonsága

Részvétlátogatások mellőzését kérem.

irka-firka

Angliában különös betegség terjeszti mostanában ragályát: a pletyka. Elsősorban az egyház vette fel vele szemben a harcot. A lelkészek minden alkalmat megragadnak arra, hogy a kártékony betegség pusztító hatására a figyelmet felhivják, de teljesen kiirtani mindeddig nem tudták. Egy kiváló angol egyházi férfiu, A. W. Beak vikárius, a hiveinek buzgó lelki gondozója, különösen hatásos módját találta ki az ellene való védekezésnek. Ha az emberekkel való érintkezése során rosszindulatu, valótlannak látszó történetet ad tudtára valaki, előveszi a jegyzőkönyvét és feljegyzi a hallottakat. Aztán megkéri az illetőt, hogy szíveskedjék mindazt aláirásával megerősiteni. Szabadkozást nem fogad el. A kis botránykönyv és a töltőtoll, a jelekből itélve, hatásos fegyver lesz a ragály kiirtására. A hivők is követik a vikárius példáját és utmutatása szerint védekeznek a veszélyes méreteket öltő lelki mérgezés ellen. Beak azt tapasztalta, hogy a pletykát rendesen az üres, rosszindulatu, műveletlen emberek terjesztik. Mindenképpen beszélni akarnak és miután nincs komoly mondanivalójuk, hazug meséket találnak ki. Vannak, akik élőszóval nem merik terjeszteni a rágalmakat, hanem levélben irják meg. Beak a templom falára akasztja ki irásaikat. Vannak aztán, akik a politika területére kalandoznak el és aggasztó eseményeket jósolnak meg; ezek a rémhirterjesztők. Őket is hasonló módon füleli le. Ezek a különben mindenre elszánt legények nyomban megijednek, mihelyt autogrammot kérnek tőlük.

Egy elterjedt francia lap megkérdezte olvasóit, hogyan lehet a legtömörebben jellemezni a mai kor nőjét. A legsikerültebb válasz ez volt: „A modern kor nője egyformán otthon van a politikában, a művészetben, az irodalomban, a sportban és mindenben, amit egy haladó szellemü, modern embernek az életről tudnia kell." Nagyon pontos jellemzés. Egyszersmind megmagyarázza, mi az oka annak, hogy a modern nő soha sincs — otthon.

Milánóban most nyilt meg a Leonardo da Vinci-kiállitás, amelyben Olaszország nagy fia halhatatlan emlékének áldoz. A művész teremtőzsenijének sokoldalusságát mi sem mutatja jobban, mint az, hogy művészi alkotásain kivül nem kevesebb, mint kétszáz különféle találmánnyal gazdagitotta a világot. A kiállitás rendezőségének nem kis gondot okozott most, négyszáz év után, ezeknek a találmányoknak az összegyüjtése, illetve régi rajzok nyomán azok modelljeinek elkészitése. De a világ minden zugából a legnagyobb előzékenységgel siettek a kiállitás segitségére és Milánóba küldték még az angol király windsori kastélyának da Vinci gyüjteményét is, amely eddig sohase hagyta el Angliát. Da Vinci alkotásai azt bizonyitják, hogy teljesen tisztában volt a technika olyan alapelemeivel, amelyeknek alkalmazása és továbbfejlesztése századok mulva következett be. Ő fektette le többek közt annak a hajtószerkezetnek az elméletét, amelyen a modern közlekedési eszköz, a gépkocsi nyugszik. A modern cölöpverő lényegében teljesen azonos azzal, amelyet da Vinci szerkesztett. Ő találta fel az önműködő nyársat is; ennek az ötlete egy vendéglőben született meg az agyában, amikor látta, hogy egy szakácsnő mennyit bajlódik egy hatalmas sertésoldalas megforgatásával. A faforészt sok helyen még ma is abban az egyszerü szerkezetben használják, ahogyan ő elkészitette annak első példányát. Még százötven évvel később is csodálattal emlékeztek meg azokról a gépekről és eszközökről, amelyeket feltalált és méltatói soká haboztak, hogy mint technikust tartsák-e nagyobbnak, vagy mint művészt.

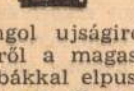

Egy kiváncsi angol ujságiró repülőgépre szállt, hogy megnézze fentről a magasból, tényleg olyan könnyü dolog-e bombákkal elpusztitani egy óriási kiterjedésü várost, mint amilyen London. Ezer láb magasságban járta körül a várost és megtekintette legveszélyesebb pontjait. A bombavető harci gépek tiz-tizenkétezer láb magasságban járnak, tehát tájékozódó képességük korlátozottabb. Kiszámitotta az ujságiró, hogy a házak, leszámitva az utcákat, a kerteket, parkokat és tereket, egy tized részét foglalják el annak az óriási területnek, amelyen London fekszik. Ebből arra következtet, hogy egy ellenséges repülőgép bombájának körülbelül annyi esélye van arra, hogy őt eltalálja, mint annak, hogy megnyeri a Derby befutóját. Az előbbire egy fillérnyi tétet se hajlandó tenni, hogy a telitalálat esélyeit még jobban csökkentse.

*

A legujabb londoni vicc: Kinos lassusággal, lépésben cammog előre a taxi a szédületes utcai forgalomban. Az utas türelmetlenül szól rá a soffőrre:

— Mondja, nem tud maga gyorsabban menni?

— Dehogy nem, kérem. De nem szabad leszállnom a kocsiról.

(—mény)

Korai zöldségfélék és tojásételek elkészitését mutatják be a GÁZMŰVEK május hóban minden kedden és pénteken délután 5 órakor VI. Vilmos császár-ut 3. szám alatti bemutató termeikben. Belépődij nincs. Ruhatár, kóstoló dijtalan.

— **Gyakorlatias nőikalapok.** Valamelyik amerikai filmhiradóban láttuk mostanság a legujabb amerikai nőikalap-divatot. A divatos hölgyek odaát tengerentulon tepsit, fazekat és tölcsért viselnek a fejükön. Jól értsük meg egymást: az amerikai hölgyek kalapja nem *olyan, mint* egy tepsi vagy egy fazék, vagy egy tölcsér. Ebben semmi ujság sem lenne, — hála a divattervezők egyre körmönfontabbá váló elmésségének. Az uj divat nem kerülgeti ily módon a hasonlatosságot. Az uj divat egyenes, őszinte és szókimondó: a maga eredeti, konyhaszagu és aluminiumfényes igaz valóságában helyezi a fejre a tepsit, a fazekat és a tölcsért. És hogy valami diszformával is szolgáljon, szalag, virág vagy gyümölcs módján ügyesen elhelyez a tepsin egy-egy dugóhuzót, tojástartót vagy bugylibicskát is. Éppen csak, hogy nem csörömpöl az egész alkotmány, mint ahogy a mosogatódézsában szokott. Mint látjuk, az uj amerikai nőikalap-divat erősen gyakorlatias irányu. Elgondolói vétót kiáltanak az üres, haszontalan, céltalan formáknak és cifraságoknak. Vegyék át a célszerü, hasznos, gyakorlati tárgyak az uralmat a hölgyek fején — mondják. Igaz, egy délelőtti kommisiózáson vagy egy ötórai teán nincs mulhatatlan szükség egy vadonatuj céklavágóra, viszont képzeljük el, egy hétvégi kiránduláson milyen üditő látvány lesz a divatos hölgy, aki lekapja kalapját és megfőzi a vacsorát. Azután elmosogat és ismét kalapban jelenik meg lovagja előtt. És elvégre a gyakorlati lehetőségek a konyha felszerelésével még távolról sincsenek kimeritve. Kalapul szolgálhat majd a tarsoly, a belevaló erszénnyel, tükörrel, rizsporral és ajakfestékkel. A bridzspartira induló hölgy jegyzőtömböt tesz majd a fejére, két ügyesen elhelyezett kártyacsomaggal. A nyári kalapviselet egy fürdőtáska lesz szines papaszem és olajos tégely disszel. Sőt az igazán gyakorlatias hölgyek ruhatáruk néhány mutatós darabját is a fejükre rakhatják kalap gyanánt, esetleg batyuba kötve, mint a — cigányasszonyok. *(mja)*

— **Felhivom a m. kir. állami Zrinyi Miklós (Tavaszmező-utcai) gimnázium** 1904. évben VIII/b osztályban érettségit tett társaimat, hogy a 35 éves találkozón, f. évi junius hó 11-én, d. e. 11 órakor, az iskola dísztermében megjelenni szíveskedjenek. *Löcherer Béla* m. kir. gazd. főtanácsos, Budapest, IX., Bakács-utca 8.

— **Aki bőségesen táplálkozik és emellett kényelmes életmódot folytat,** a régóta kipróbált, tisztán természetes **„Ferenc József"** keserüviz használata által — reggel felkeléskor egy pohárral bevéve — alapos bélürülést, jó gyomoremésztést és kielégitő anyagcserét érhet el. Kérdezze meg orvosát.

SZINHÁZ ÉS ZENE

Zacconi legvakmerőbb kisérlete

A legnagyobb olasz drámai művész előadta Platón „Párbeszédeit"

Milánó, máj. Ritka művészeti élvezetet nyujt most estéről-estére *Ermete Zacconi*, az olasz szinjátszás nagy művésze, aki már átlépte a 82-ik esztendő küszöbét is. *Platón* két „dialógusát' viszi szinpadra és az Olimpia Szinház hatalmas nézőtere naponta zsufolásig megtelik.

Zacconi több mint tiz esztendeje készült arra, hogy szinpadon hangot adjon *Platón* két „párbeszédé"-nek, a *Faidon*-nak és a *Kriton*-nak. A *Kriton*, éppen ugy, mint az *Apológia*, közvetlenül *Szokrátesz* halála után született meg. Nyilvánvaló céljuk nemcsak *Szokrátesz* dicsőitése volt, hanem tanitványai ragaszkodásának igazolása, tehát *Szokrátesz* védelme is. *És itt találta meg Zacconi azt a drámai erőt, amely nemcsak az értelemhez, hanem a közönség szivéhez is közelviszi legujabb — és legvakmerőbb! — szinpadi alakitását,* a *„dialógusok"* görög peplunos *Szokráteszét.*

Mélységesen emberi és egyszerü bölcselkedésében, ugyanakkor azonban kemény, de szelid is ez a *Szokrátesz*, aki *a halált derüs megnyugvással várja, hogy evvel is megvigasztalja embertársait és eloszlassa tanitványainak kétségeit.* A *Kriton*-ban *Szokrátesz* börtönben sinylődik, ahová az ifjuság megrontásáért vetették *„az athéni tizenegyek"*. Amikor egyik tanitványa, a gazdag *Kriton* itt meglátogatja és meg akarja szöktetni, *Szokrátesz* meggyőzi *Kritont*, hogy őt sorsára kell hagynia, *Az emberek lehetnek igazságtalanok, de a törvények nem!* A *Faidon*-ban pedig, mialatt a nap lehanyatlik, *Szokrátesz már várja is a halált*, miután derüs lélekkel kiüritette a méregpoharat . . . *Zacconi szinpadra viszi, akcióvá teszi az utolsó percek magasztosságát is. Szokrátesz* itt felesége, *Xantippe* és legkisebb fia, majd tanitványai előtt (akik közül azonban hiányzik maga *Platón*, mert beteg), tanuságot tesz a lélek halhatatlanságáról. És amikor már érzi, hogy a halál csontkeze szivéhez ér, figyelmezteti hűséges Kritonját:

— Még tartozunk egy kakassal *Aeszkulápiusznak!* Add meg neki, ne felejtsd el!

Szokrátesz számára a halál megkönnyebbülést, a fájdalmaktól való megszabadulást jelenti. Már pedig a betegek, akik szenvedéseiktől megszabadultak, ősi szokás szerint fiatal kakast ajándékoztak *Aeszkulápiusznak* . . . Bölcsészet és költészet egybeolvad itt, egymást kiegészíti, hogy végül olyan drámai hatásokban érvényesüljön, aminők méltók a legnagyobb drámairók művészetéhez is.

Olasz szinpadokon régóta nem ünnepeltek olyan tuláradó szeretettel művészt, mint most estéről-estére ünneplik *Zacconit*, aki még most is, a pátriárkák korában, mély, emberi, utólérhetetlenül nagy művészetével magával ragadja a közönséget a legtisztább, legmagasabb gyönyörüségbe, — ezekben az izgalmas, történelmi időkben is! **B. I.**

ÜNNEPI EST A KAMARASZINHÁZBAN

Május 15-én, hétfőn 8 órakor százhetvenötödször a legnagyobb HERCZEG-siker

Utolsó tánc

Rendkivül kedvezményes jegyek AKCIÓS PÉNZTÁRAINKNÁL

* **A Földindulás vidéki utja.** Érsekujvárról jelentik: A felvidéki Széchenyi Magyar Kulturegyesület azzal a kéréssel fordult a *Belvárosi Szinház* vezetőségéhez, hogy *Kodolányi János* „Földindulás" cimü darabjának vidéki bemutatása során a felszabadult városokat is keressék fel. A tárgyalások eredményeképen Kassa és Ungvár városokon kivül Komáromban, Érsekujváron és Léván mutatják be a Földindulást. A *Belvárosi Szinház* vidéki turnéját egyébként *Pécsett* kezdi meg.

* **Magyar költők a párisi rádióban.** *Andersen Felicia* magyar szavalóművésznő május 13-án, szombaton délelőtt 11 óra 45 perckor a Paris P. T. T. párisi rádióállomáson modern magyar költők műveit mutatja be. Műsorán *Ady Endre, Tóth Árpád* és *Juhász Gyula* költeményeinek francianyelvü forditásai szerepelnek.

* **Szinészi jubileum.** *Turi Elemér*, az országosan ismert jeles szinművész, pályájának 45-ik évfordulóját ünnepli junius 8-án, az *Erzsébetvárosi Szinházban.* A jubiláris est műsorán a budapesti szinészet legkitünőbbjei lépnek fel.

* **Dohnányi négy rapszódiája az angol rádióban.** *Frank Laffitte*, a kiváló zongoraművész, az angol rádióban előadta Dohnányi négy rapszódiáját. A „Radio Times", az angol rádió két és félmillió példányszámu hetilapja ez alkalomból megállapitja, hogy a kiváló magyar zeneszerző voltaképpen Brahms legkiemelkedőbb modern utódjának tekinthető.

* **Szerzői est.** Báró *Römy Lászlóné Fenyő Ilona* szerzői est keretében mutatta be halk, finom hangulatu költeményeit. A verseket *Kelen Dóra* szavalta nagy sikerrel.

MOZI

Álomsárkány

Corso

Az „Álomsárkány" egy kicsit már nyári filmnek számit, abban az értelemben, ahogy például nyári operettekről szoktunk beszélni. Habkönnyü mese, édeskés romantika, szelid derü, egy könnycseppre való meghatódás — ennyi az egész. Az elején ugyan holmi „szociális reformok"-ról esik szó, de ezt nem kell komolyan venni. Azok a különbségek, amelyek a svábhegyi villa lakóit az óbudai földszintes vityilló lakóitól elválasztják, voltaképen nem is olyan nagyok. Óbuda a fényt és a gazdagságot, Svábhegy pedig a romantikát irigyli a másiktól. Óbuda végül is feleségül veszi Svábhegyet és a jótékony „Álomsárkány" jóvoltából minden filmbeli óbudai álom valóra válik. Az igénytelen mesét kedves, kellemes szinészek játszák végig. *Muráti Lili, Perényi, Egry Mária* ismerős arcán jólesőn pihen meg a szem. Magyar filmen uj jelenség *Lantos Ica*. Kisebb szerepekben jobbnál jobb epizodmozzanatokat nyujtanak: *Rajnay, Ladomerszky Margit, Földényi, Vizváry Mariska, Köpeczy-Bócz, Makláry* és ügyes kisfiu. Az izléses rendezés *Pünkösti Andor* művészetét dicséri. **(mja.)**

* **Lukács Pál Londonban.** A Daily Mail jelenti, hogy *Lukács Pál*, a magyar szinész, Londonba érkezett. A felesége is vele van. *Lukács Pál* három filmben fog résztvenni. A lap szerint Lukács amerikai állampolgár és az amerikai nemzeti őrség pilótája. A nemzetközi helyzet nagyon izgatja, de egyelőre csak filmmunkájára gondol.

* **Amerikai arányok.** Robert Sherwood „Abe Lincoln Illionisban" cimü szinjátékának filmjogáért az RKO-gyár 225.000 dollárt fizetett. Ezenkivül a szerző a film jövedelméből is részesedik, ugyhogy valószinüleg 400.000 dollárt kap. Azt irják, hogy *Sherwood* megengedi, hogy a filmet kihozzák, még a szindarab pályafutásának vége előtt. Sulyt helyez arra, hogy Lincoln szabadságot hirdető szólamai minél előbb és minél szélesebb körökben hangozzanak el.

* **Pater Flanagan.** Ohamaból jelentik, hogy a Metro-gyár a *Fiuk városának* folytatását is megfilmezteti. A film cime valószinüleg *Pater Flanagan* lesz és ismét *Spencer Tracy* játssza a főszerepet. A cselekmény egy, vagy több fiuról szól, aki az intézetből kikerült az életbe.

AHOL SEMMI SEM SZENT

A DÉCSI FILMSZINHÁZBÓL kiszoruló közönség, mától a CITY FILMSZINHÁZBAN is megtekintheti ezt a szines tavaszi filmcsodát

Gyárfás Zsuzsa II. díj, ruhaterv

Magyar Iparművészet 1934. 207 l.
A magyaros öltözködési mozgalom orsz. bizottságának
ruhatervpályázatának eredménye.

Gyárfás Zsuzsa

A magyaros öltözködési divatpályázatról.

Ünneplő ruha, II díj

1934

MAGYAR IPARMŰVESZET
1934. 170. l.

Gyarmati stílusban 15

ét centenárium 63
rbán József 63
ametszetek 63
. német Werkbund munkaterve 63
ettéhasadt az osztrák Werkbund 63
. megnemesített matyóhímzés 63
z Iparművészeti Múzeum újabb szerzeményei 64
lasz síremlékek 64
. Népszövetség palotájának építkezése Genfben 64
olzmeister 69
anak Antal meghalt 69
ol látni népművészetet 69
. német bútoripar fejlődése 69
. világ legnagyobb népviselet-gyüjteménye.. 69
annes-porcellánok 69
ancsalul festett egek 70
sapó-asztalok 70
áziiparunk Bécsben 70
. klubszék 70
yüjt a lányom! 70
erített asztalok a kirakatban 70
. Wiener Kunstgewerbeverein 71
írek mindenfelől 71, 112, 153
yörgyi Kálmán emlékezete 100
r. Buday Goldberger Leó 100
r. Pacher Béla 100
. Walesi herceg beszélt 100
orris-centenárium 100
xoczylas 100
ostabélyegek 109

Márfás Zsuzsa

N. Gral. 1933 jan.

Nyperti híd alatt, pitt kr

Uj tabor 1934 dec

Erdősiéle kr

Ysaszegi Teplo
Budafoki prince | vrif

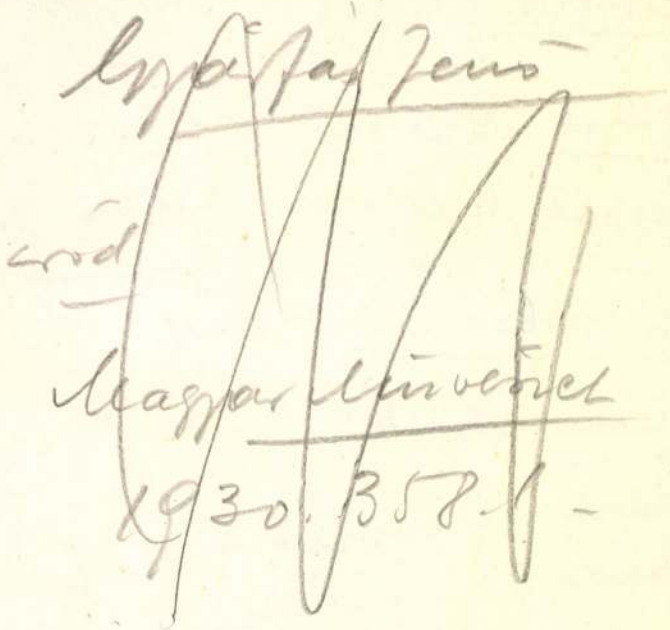

MDK

Gyárfás Zsuzsa

Vörösfenyők, paszt.

Csesztve, "

Csesztvei erdő, "

Palóc falurész

Uj Szalon...karácsonyi kiáll. 1934. dec.
9. 1.

MDK

Gyárfás Zsuzsa

Erdőszéle, kréta

Isaszegi templom, vf.

Budafoki pince

Uj Szalon...karácsonyi kiáll. 1934. dec.

lo. 1.

MDK

Gyárfás Zsuzsa

A magyaros öltözködési mozgalom országos bizottságának ruhatervpályázatán a b/ ruhacsoportnál (Női "Magyar ünnepló")

a II.dijat Gyárfás Zsuzsa tervének ítélte a birálóbizottság.

Cikk: Pályázatok.

Magyar Iparművészet, 1934. 207.l.

MDK

Gyárfás Zsuzsa

II.dijat kapott a magyaros öltözködési divatpályázaton terveiért.

Magyar Iparművészet, 1934. 169-70.Képekkel.

MDK

Gyárfás Zsuzsa

Ujpesti hid alatt, pittkréta

Duna-kiáll. N.Szal. 1933. jan. 5 1.

DEBRECEN (Hajdú)

Bajcsy Zsilinszky-utca 42. Há
zatos, jobbra kapu. 1790 körü

(Debrecen Kéz. MK. Bz. 1951, 311

Gyárfás Zsuzsa

38. Ujpesti hid alatt, pittkréta

Duna Kiállitás katalogusa, Nemzeti Szalon
1933. január hó 3 lap

Gyárfás Miklós. [ ]

l. Kós Károly

Bologh Péter: Kós Károly arcai 56-57.

Magyar Építőművészet Bp. 1983 83/6

GYÁRFÁS Péter: Üvegművészet és műgyűjtés.
= Új Horizont, XVIII. évf. 3. sz. 1990 47-50. p.

leteivel, temetési rítusával szervesen illeszkedik ahhoz a vezéri körhöz, amelynek emlékei még Zemplénben, Bodrogszerdahelyen, Kenézlőn, Tarcalon, Rakamazon, Geszteréden és Eperjeskén kerültek elő. Az általuk közrefogott terület - a szabolcsi-zempléni részek - talán a 10. század első évtizedeinek magyar nagyfejedelmi központ helyét rajzolja elénk.

Kovács Péter

DEÁK DÉNES MŰGYŰJTŐRŐL

Deák Dénes úr életrajzi adatait röviden összefoglalhatjuk: 1931-ben született. A budapesti egyetemen könyvtárosi diplomát szerzett, és két évtizedig dolgozott ebben a szakmájában. Jellegzetes, derűs arcát sokan ismerik az Írószövetség könyvtárából. Hosszú ideje azonban, hogy eredeti, tanult mesterségét föladta, s azóta szenvedélyének-szenvedélyéből él. A műgyűjtést - elmondása szerint - 1967-ben kezdte, s alig két évtized után, 1986-ban már úgy tudott egy egész képtárra való anyagot ajándékozni Székesfehérvár városának, hogy budai otthonában föl sem tünt az elvándorolt képek hiánya. Ennyi. Mielőtt arról beszélnék, hogy valójában mit rejt magában ez az ajándék, engedjék meg, hogy egy kicsit elkalandozzak. Egy-egy magángyűjtemény születése alakulása, sorsa többnyire egy-egy ember, a gyűjtő életéhez, sorsához kötődik. - Legalábbis hazánkban, ahol az elmúlt másfélszáz évben sohasem volt arra idő, hogy a társadalom megállapodott nyugalomban fejlődjék, s hogy kialakuljon egy folyamatosság, a kultúra, a műveltség, a szellemi javak iránti igényesség apáról-fiúra-unokára szálló természetes hagyománya. Az első világháborút követő nemzeti tragédia, majd alig lélegzetvételnyi szünet után a kitörő tomboló pusztítás, a második világháború szörnyűségei súlyosbítva a nácizmus iszonyával, szétt törtek minden egészet ("Minden egész eltörött"). Széthullott, szét-

Gyárfás Tibor

Az Iparművészeti Főiskolán tanult, diplomázott tipográfus. TYP c. fotográfiája szerepelt a kiállításon.

Szentes Lajos: VI. Országos Plakátkiállítás; Ipari Művészet, 1972. 3. sz. 19.o

a drága műipari cikkekért a jó magyar pénz nagy summákban a külföldre, anélkül, hogy a mieinknek módjuk és alkalmuk volna termelésüket a közönségnek kellő módon bemutatni és felkínálni.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulatnak tehát létesíteni kellene nálunk is egy műipari árúházat, egy Magyar Műipari Központot, mely kereskedelmileg is szervezné a magyar műipart. De természetesen a műipar magasabb érdekeinek szemmeltartásával. Ennek a célnak ily értelemben való megvalósítását az Országos Magyar Iparművészeti Társulat volna hivatva ellenőrizni, sőt az egész új alkotást a társulatnak kellene — legalább egyelőre — a kezében és vezetésében megtartani. Hogy a Magyar Műipari Központ azután mint szövetkezet, mint betéti vagy közkereseti társaság létesüljön, milyen legyen a szervezete, stb., ezeket a kérdéseket az elvi kérdés eldöntése után lehetne megállapítani. Az is mérlegelés tárgyát képezheti: nem lehetne-e ezt az alkotást egy már létező intézménnyel összekapcsolni, amilyen gyanánt szemem előtt lebeg például a Háziipari Szövetség vagy az Asztalosok Bútorszövetkezeté-nek eddigi szép sikerrel biztató intézményei.

De a részletekre nézve már most tisztán látom magam előtt a következőket:

A „Központ" ne akarjon versenyezni a már létező műiparosokkal. Inkább ezekre kellene támaszkodnia, őket egyrészt kellő színvonalon álló mintákkal állandóan ellátni, másrészt a munkák kivitelére való legmegfelelőbb anyaggal is támogatni (mely kellő körültekintéssel kiválogatva nemcsak jobb a piaci tucatárúnál, hanem nagybani beszerzés esetén még olcsóbb is) s árúikat beraktározásra átvenni, ezekre előleget is adni s végre elárusításukról gondoskodni.

A Központ tartson fönn állandó érintkezést a közönséggel, igyekezzék fokozatosan meghonosítani a nálunk még hiányzó új iparágakat, szóval alkosson, teremtsen, necsak minden jónak utánzásával, amit a külföldről tanulhatunk, hanem új, eredeti gondolatok, a magyar népművészeti válogatott motívumok érvényesítésével mindenféle újat, vonzót, amiből esetleg világcikkeket is teremthetünk; készíttessen terveket mindenféle műipari munkára és berendezésre, tervezőkül nyerje meg az elsőrendű művészeket. Kívánatos, hogy Kernstock, Rippl-Rónai, Nádler Róbert, Vaszary, Faragó. Vastagh, Roskovits, Maróthy, Kőrösfői, Nagy Sándor, Simay stb. necsak vendégként kopogtassanak az iparművészeti tervezés ajtaján s hogy példájuk szélesebb rétegekben is követőkre találjon. Fejleszteni és foglalkoztatni kell továbbá az eddigi jeles iparművészeti tervezőket, akiknek száma igen szépen és biztatóan növekszik; a megrendeléseket pedig effektuáltassa a Központ legjobb műiparosaink által, a váltakozó rendszer alkalmazásával, tekintettel elsősorban azokra, akik a legkitünőbb munkát szolgáltatják, de belevéve e sorozatba mindazokat, akikben tehetség és megbizhatóság észlelhető.

A Központ képezzen ki szakerőket a gyakorlatban, gondoskodjék ezeknek — esetleg külföldre való kiküldetés útján — speciálisabb kiképeztetéséről s azután itthon való megfelelő foglalkoztatásáról. Szóval neveljen a Központ specialistákat minden téren és minden szakban.

A Központ céljai hathatósabb megvalósítása érdekében tartson fönn állandó érintkezést a vidék nevezetesebb empóriumaival, az üzletekkel, a fürdőkkel.

Árúházában, mely a város központján létesítendő, rendezzen szezónonkint váltakozó iparművészeti kiállításokat.

Általában a Központra kell ruházni mindent, ami üzleti ügy. Az Iparművészeti Társulat tartsa fönn magának az irányítást, a befolyást a vezetésre s a megfelelő ellenőrzést s az így elvesztett, illetőleg átalalt teendői helyett ölelje föl azt az ideálisan hasznos, útirányt jelző tevékenységi kört, melyet Németországban a Werkbund oly nagy sikerrel tölt be.

És mert nálunk még járatlan utakon kell járni, biztosítani kell — legalább egy időre — a kereskedelemügyi és közoktatásügyi miniszter urak erkölcsi és anyagi támogatását, és meggondolandó volna: nem lehetne-e a legcélszerűbben e tervezett intézménnyel egy megbízható pénzintézetre támaszkodni?

A német Werkbund egyik vezető embere mondta, hogy a multat nem lehet visszahozni, a mult stílusait és alkotásait tiszteletben tartjuk s alkalmazzuk, de hiába való volna az életünk, ha a régi eredményeket nem toldanók meg a magunk részéről is új, eredeti és értékes alkotásokkal.

Ez az intelem serkentsen újabb, céltudatosabb munkára bennünket is."

A MAGYAR ÖTVÖSÖK HELYZETE A XVI. SZÁZADBAN. Irta: Kmetty Béla Budapest, 1912. 8° 104 lap. Ára 2 K. — A XVI. század művészettörténelmünkben még ma is valóságos saeculum obscurum. Aránylag igen kevés emlékünk van, mely Mátyás király korabeli művészetünk virágzása, a XVII. századnak különösen az iparművészet terén nagy fölpezsdülése között az átmenetet képviselné. Erre a sötét századra, amely azonban iparművészetünknek, ha ma még nem is ismert, de alighanem igen fényes korszaka volt s a század ötvöseinek életére igyekszik Kmetty fényt vetni, sok reménységgel biztató füzetében. Kizárólag irott adatokat dolgozott föl s mint erről értekezésének első fejezete is tanuskodik, az ötvösséggel technikai és iparművészeti szempontból eddigelé még nem is volt alkalma foglalkoznia. Igy is azonban, mozaikszerűen ugyan, de elég tanulságos képet rajzol XVI. századbeli ötvöseink céhéletéről s ennek érdekességét csak növeli az a sok új adat, amelyet levéltáraink eddigelé kiadatlan irataiból merített. Kmettynek úgy látszik ez az első munkája, annak tulajdoníthatjuk, hogy sok az értelemzavaró sajtóhiba benne. Ez azonban az ötvösséghez értőket nem igen fogja zavarni; miként a bevezetésben közölt hibás technikai meghatározások sem.

A BRASSAI ÖTVÖSSÉG TÖRTÉNETE. Irta: Gyárfás Tihamér. Brassó, 1912. 8° 328 lap és 26 oldal kép. Erdély iparművészetéről és művelődéstörténetéről irott kisebb-nagyobb értekezései alapján Gyárfás Tihamért már régóta ismerjük. Most jókora könyvben teszi közzé a brassói ötvösség multjára vonatkozó kutatásai eredményét. Vállalkozása — a tartalmas könyv szerzőnk saját kiadása — viszonyaink közepette szinte bámulatra méltó s a legnagyobb elismerésre érdemes. Méltó párja ez a könyv Mihalik József alap-

Magyar Iparművészet
1912.

vető munkájának, amely a kassai ötvöscéhről szól s amelyet a Magyar Tudományos Akadémia adott ki. Gyárfás könyvében mindenekelőtt Erdély ötvösségéről általánosságban szól s ráutal arra a szerepre, amelyet ezen a téren a szászok betöltöttek. Majd a brassói ötvösök céhszabályainak és céhük külső történetének ismertetése után a céh belső életére tér át, sorra szedve a tanítókat, a legényeket, a mestereket és a céhek előljáróit, akiknek névsorát a saját kutatásai és az eddigi irodalom alapján állítja össze. Könyvének legterjedelmesebb fejezete a brassai ötvösség emlékeit mutatja be írásban és jól sikerült képekben, az ötvösmunkáknak különböző nemei szerint csoportosítva. A XV. századtól kezdve a XVIII. század végéig a műkincsek bámulatra méltó gazdagsága vonul itt el szemünk előtt, amely, ha sajátos brassai vagy szász stílust nem is igen találunk ebben, annál harmonikusabban illeszkedik bele hazai ötvösségünk pompás keretébe. Gyárfás könyvében a nemes fémeknek a zernesti hegyekben való bányászatára s az aranymosásra is kiterjeszkedik. Végül az ötvösjelekről szól s ezek közül azokat amelyeket a céh irataiban és brassói ötvösműveken talált sematikus rajzokban is bemutatja. A brassai ötvösség története, mint már említettük, Gyárfás Tihamér saját kiadásában jelent meg s a szerzőnél Brassón rendelhető meg. Ára 3 K 30 fillér.

PÁLYÁZATOK.

AZ ANYAKÖNYVVEZETŐI SZOBA berendezésére hirdetett pályázat bíráló-bizottsága Bárczy István dr. elnöklésével október hó 14-én döntött a beérkezett 13 pályamű felett. A bizottság sajnálattal állapította meg, hogy noha több pályamű tanuságot tesz szerzőjének számottevő készültségéről, egy sem akadt köztük, amely a kitűzött feladatot helyesen és elfogadhatóan oldotta volna meg. Ezért a bizottság nem ítélhette oda a kitűzött pályadíjakat, hanem újabb pályázatot hirdet, amelyre szóló felhívást itt közöljük:

PÁLYÁZAT POLGÁRI ESKETŐSZOBA és vele kapcsolatos várószoba berendezésének tervezeteire. Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat a folyó évi június havában hirdetett eszmei pályázat eredménytelensége miatt, megszabott adatok alapján újból hirdeti a következő általános, nyilvános pályázatot az itt felsorolt feltételek mellett:

1. Tervezzék meg egy polgári esketőszoba és a hozzávaló várószoba berendezését.

2. A szobák, az ajtók, ablakok nagyságát és arányait a tervező a társulattól díjmentesen kapható méretezett alaprajzok és metszetek adják meg. E megadott méretektől eltérni nem szabad.

3. A bútorzatot, úgymint asztalt, írópolcot, székeket, padokat stb. a mesterséges világítás és a falak, padló, mennyezet megoldásának módját, az esetleg alkalmazandó képek nagyságát stb. a pályázó a megszabott méretek figyelembevételével szabadon tervezheti meg. A főtörekvése az legyen, hogy a tervezett szobaberendezés nemesen egyszerű ízlésű, nyugodt, harmonikus hatású, azaz komoly rendeltetéséhez méltó legyen. Elengedhetetlen feltétel azonban, hogy mindkét szobának berendezése mintegy 15.000 korona összegen előállítható legyen, műtárgyak (képek, dombormű vek stb.) nélkül. A műtárgyakra 10.000 kor. fordítható. A két szobának összköltsége tehát 25.000 K lehet.

4. A rajzokat 1 : 20 arányban kell készíteni, és pedig szükséges:

a) alaprajz;

b) a falak és a berendezés orthogonális rajzai;

c) amennyiben a tervező a mennyezetet is kiképzi, ennek a rajza;

d) egy színes távlati kép.

A tervező ceruza- vagy tollrajzban készítse el pályaművét. Műszaki leírás és pontos költségvetés mellékelendő.

5. A pályázat feltételeinek megfelelő és művészi színvonalon álló legjobb tervek díjazására a társulat egy I-ső 800 koronás és egy II. 500 koronás díjat tűz ki.

Emellett fenntartja magának a jogot, hogy a két pályadíj kiadása esetén a többi pályaművek közül a megfelelőket 200—200 koronáért megvásárolhassa.

6. A pályázaton csakis magyar állampolgár vehet részt.

7. A pályázat titkos; ennélfogva lássa el pályaművét minden pályázó jeligével és csatolja ugyanazzal a jeligével bíró zárt borítékba nevét és lakásának címét.

8. A pályaműveket 1913 január hó 20-ig kell beküldeni az Országos Magyar Iparművészeti Társulat igazgatóságának (Budapest, IX., Üllői-út 33—37).

9. A pályázatot az Országos Magyar Iparművészeti Társulat állandó bíráló-bizottsága dönti el.

10. A díjazott és megvásárolt tervek tulajdon- és sokszorosítási joga az Országos Magyar Iparművészeti Társulatot illeti meg.

11. Valamennyi pályaművet a pályabíróság döntése után a társulat legalább 10 napig kiállítja az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumban.

12. A nem díjazott és meg nem vásárolt pályaműveket a kiállítás után legkésőbb 30 napon belül el kell vitetni, mert ezen időn túl a társulat értük nem vállal felelősséget.

Budapest, 1912 november havában.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT ELNÖKSÉGE.

Gyárfás

GY. 3. *I. Tihamér*, régész (1863—1918). 1893-tól a brassói főgimnázium tanára volt. Főműve: A brassai ötvösség története. Brassó, 1912.

E. Gy. E. 428

Miksa Emmanuel:

Allegoria.

Az előtérben jobbra
jás rendet, kendőövet és ka
falját csipőjére téve a ke
Bölcsesség lábainál a
ülő) ~~[illegible]~~
Kötött szemű s lepkesz
~~van~~ ~~felett~~ fénylő szemm
van e jelzésekkel: „Nil forte" –
két sor veszi körül: „CUR
TALIA CASU" – „FORTITU
előtt ~~az előtérben~~ jobbra „
Poet." ~~[illegible]~~ jeligés czi
égboltoz tartja, melyen
van ábrázolva. Az oszlopo
felső sarkokban a felkelő
Kőtt párduczbór lóg e sz

MAXIMILIA
U. B. AC. SUP. PALAT.
S. R. I. ARCHI-D
Secundum He
rum Suorum
repraesentata
post felicissim

FILMJEGYZET

Mindörökké romantika

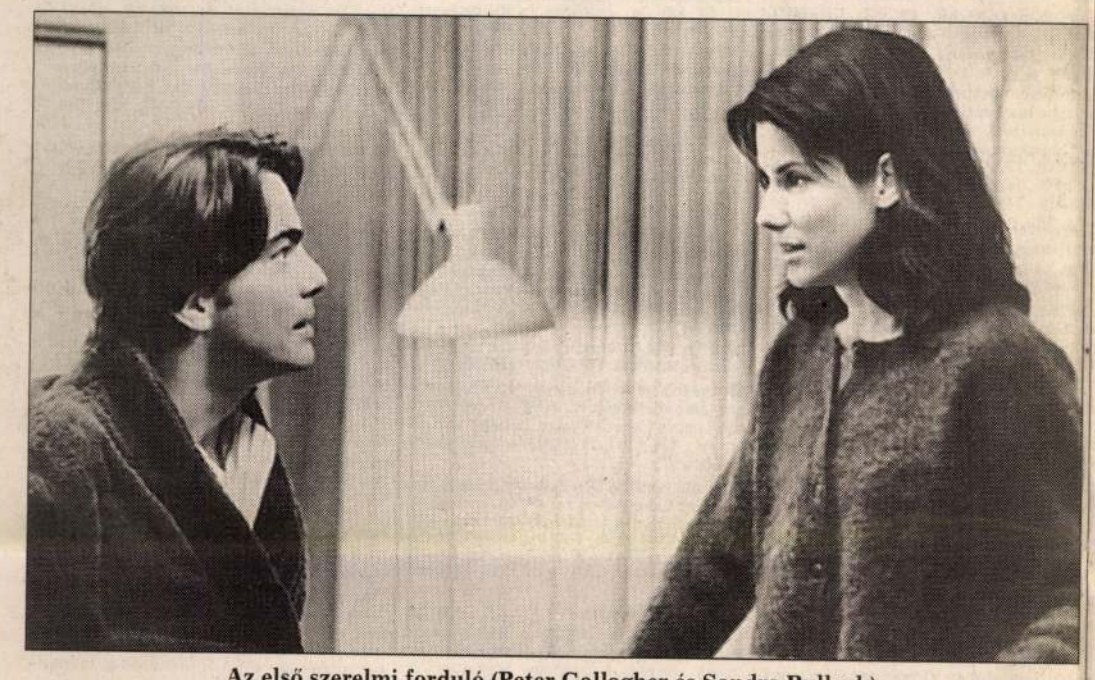

Az első szerelmi forduló (Peter Gallagher és Sandra Bullock)

A mozikban megkezdte diadalútját minden idők leglátványosabb Batman-víziója, a 80 millió dolláros költségvetéssel készített szuperproduktum, mely – hivalkodó effektusaival és főleg elképesztő eklekticizmusával – a képregények mélységeit kínálja a néző számára. Egy szellemes méltatásban olvastam: a film olyan, mintha egy Las Vegas-i show és egy heavy metal-koncert vadházasságában fogant volna, ahol a slapstick tartotta a gyertyát. Hozzátenném, hogy másfajta muníciókat is összezagyvált a macher Schumacher. Expresszionista beállításokat koppintott le, véres horrorok hangulatait kottázta át, mélypszichológiai lilaságokat igyekezett felruházni tartalommal. A *Mindörökké Batman* mítosza: blabla és kortünet. Mosolyoghatunk rajta, ám célszerűbb, ha komolyan vesszük. Gesztusok, fogvicsorítások, mozdulatok, mondatok fognak visszaköszönni belőle földhözragadt életünk rémálmaiban.

Persze Hollywoodban nagyon jól tudják: több hangszeren kell játszani egyszerre. A kegyetlenség szertartásainak rettenetét jó kipihenni. Mi a legalkalmasabb az ilyesfajta elandalításra? A romantika diszkrét bája, mely úgy kell ebben az erőszakos világban, akár egy falat kenyér. A soros Batman-sztoriban is pislákolnak az érzelmek, Jon Turteltaub meséjében viszont szinte meggyulladnak. Mindehhez pofonegyszerű az ideológia. A szörnyűségek ellen érzelmekkel, odaadással, szerelemmel védekezhetünk. Ez a kiteljesedés emberi feltétele. Janus-arcunk van. Borzongunk és elolvadunk. Aki pénzt akar csinálni az egyre reménytelenebben elüzletiesedő filmiparban, az utóbbi realitást is köteles figyelembe venni.

A heti love story címe: *Aludj csak, én álmodom*. Töredelmesen megvallom, a film első jeleneteit nézve már poént hegyeztem magamban. Az álmoskönyv szerint rossz ómen ásításra ingerlő elnevezéseket adni (emlékszem egy hajdani műre, melynek kritikusa – nem én voltam – ilyen mondatot írt jegyzete fölé: A tábornok állva, a néző ülve alszik). Ezen a filmen azonban nem lehet aludni. Megfog és ébren tart. Paradox módon brutalitással kezdődik a cselekmény. Egy férfit, az ábrándozó Lucy ideálját egy metróállomáson kirabolják, és a sínek közé taszítják. A lány – aki személyesen nem is ismeri álmai lovagját – megmenti. Peter Callaghan kórházba kerül, kómába zuhan. Lucy meglátogatja, s egyszer csak azon kapja magát: ő is a családhoz tartozik, mert a fiatalember menyasszonyának hiszik. A kimagyarázkodás körülményes lenne. Lerohanós szituáció, annyi szent, tele lehet sírni rajta egy-két zsebkendőt. Igen ám, de közben felbukkan Peter fivére, s a kis szentem-lelkem helycserés támadással őt keríti be. Mindezek után immár rutinfeladatnak tekinthető az életbe visszatérő beteget lebeszélni vonzalmáról, merthogy ő sem lenne ellene az udvarlásnak. Happy end. Mindenki mosolyog.

Jon Turteltaub (ezzel a névvel tulajdonképpen burleszkeket kellene készíteni) azzal veszi le a lábáról a szemlélőt, hogy egyáltalán nem művészkedik. Kicsit reszeli ugyan a tormát, de hát ennyi elmegy az amerikai családi meg kórházi miliőben. A lényeg: a szivárványos boldogság keresése és megtalálása. A nemek vonzásának titka. Az érdek nélküli (?) odaadás öröme. Az anekdotikus történetet természetes humor fűszerezi. Neil Simon-szerű szellemességek élénkítik a társalgást (nem a mester volt a konzultáns?). Sandra Bullock az amerikai filmekben mostanában gyakran ábrázolt mentalitást játssza el: a szűzies rámenősséget. Hogy a film készítői jobban odafigyelhettek volna a részletek hitelességére, a dolgok logikájára és a pszichológiai motivációra? Bizonyára, de hát őket, mint a producer elkottyantotta, az „önfeledt kacagás, a románc és egy pár romantikus felindulásból fakadó könnycsepp ígérete" inkább vonzotta. Elképzelhető, hogy a kicentizett szerelmi hullámjátékkal éppolyan ragályos divat kezdődik (illetve folytatódik), akár a Batman-őrülettel. *(Forgalmazó: InterCom)*

Veress József

Mintha

Mintha célegyenesbe érkeztek volna a hazai médiaprivatizáció versenyzői. Habár rádió- és tévétörvény híján még nincs meghirdetve egyetlen csatorna sem, mégis nagy készülődés jelei mutatkoznak. Mintha hamarosan történne valami. (Ez egyébként nem meglepő Magyarországon: itt gyakran *mintha* történnének dolgok, csak utóbb derül ki, nem történtek, vagy ha igen, nem úgy, ahogy vártuk.)

A felvonulás amúgy impozáns. Még ha nem egészen a színfalak előtt zajlik is. A Magyar Televízió egyik legnagyobb „beszállítója" máris nemzetközi konzorciumot hozott létre, jelentős alaptőkével, erős külföldi partnerrel – állítólag az MTV második csatornájának megszerzésére. Igaz, ők erről azt mondják: megelégednének a jelenleg parkolópályán tartott harmadik országos tévécsatornával is. Ugyancsak ezért tesz lépéseket a sikeres francia magántévé-társaság, amely mögött az egyik legjelentősebb és legbefolyásosabb francia iparvállalat áll. De e lépések nesze egyelőre nem hallik messzire. Az amerikai, méghozzá nem is akármilyen amerikai érdekeltséget is képviselő hazai vállalat viszont a helyi tévékkel próbálkozik országos láncot kialakítani. Mintha eleve nem bízna a médiatörvény őszre ígért elfogadásában, vagy lefutottnak hinné az országos csatornáért folyó versenyt. És akkor még nem szóltunk az egykor egyeduralkodó hazai filmforgalmazóról, amely német világcéggel szövetkezve ugyancsak hasonló terveket melenget. És nem szóltunk a hazai médiavilág más moguljairól sem, akik lázas készülődésüket nem verik nagydobra.

A politikai médiavitában eközben egy pontban kiegyezni látszanak a pártálláspontok: az MTV második csatornája koncesszióba adható. Most már csak az a kérdés: médiatörvénnyel, vagy anélkül?

V. Gy.

Arcok, felsorolások

Kovács József Hontalan: Aranymetszésű augusztus. Garanciák

Nem az egész életműből válogatott kötet ez a kettős című gyűjtemény. Nagyjából az első két könyv (Ismeretlen cigány ének, 1991; Pörgő ezüsttallér, 1993) előtti és utáni versek szerepelnek benne. Bizonnyal nem az alkotói szándék, sokkal inkább a lehetőségek szűkössége okán alakult így. Költőnk még azon írástudók közé tartozik, akiknek hosszú éveket kellett várniuk a nagybetűs Első kötetre. Könyvei így csak a kilencvenes években szaporodhattak meg. Versei, olykor tárcái, riportjai azonban jelen voltak a hírlapokban, folyóiratokban.

Kovács József Hontalan amúgy sem bőbeszédű költő: eszménye a Kormos István-i megfontoltság, kevés szavú előadásmód. Költészetében ugyan még helyük van az igéknek, a metaforáknak, mégis, utóbbi éveiben verssorai mármár mindenütt szinte a végsőkig rövidültek: „ép / és szép / arc / / emberé / Istené vadaké / / égben / csapkodó / madaraké..." *(Az év nyolcvanötödik napja)*.

Ha Kovács József Hontalan költészetének talán legfontosabb mondandója az önazonosság megtalálhatóságának bizonyítása, feszültségekkel terhes vallomása, akkor nem lehet véletlen, hogy eme összegző jellegű kötet egyik leghangsúlyosabb motívuma az *arc*. Nomád, indián, emberi, férfi, női, gyermeki – mindenféle arcok. Tovatűnők, felismerhetetlenek, hitszegők, hitetlenek, becsületesek, tiszták, értelmesek, csillogók és mélyen barázdáltak. Öregember-arcok, hárfás-arcok, cigány-arcok és költő-arcok.

De megfér ebben a költészetben a játék, egy derűsebb hang lehetősége is *(Óceánok éle* című ciklus) a mély, sorsszerű borongások mellett, a *Cantók* súlyosabb hangja vagy a *Hazámnak mondalak* címmel csokorba foglalt gyönyörűséges, méltóságteljes önkeresések és szerelmes versek mellett. Így fogalmazza szépséggé a hontalanság keserűségét és megmaradásakaratát az egyik legfontosabb költemény: „Akkor is hazámnak mondalak, / sejtjeimbe vackolódó földnek: / amikor a zsarnokság gumibotja tolakszik / ébenfekete arcomhoz, és szerelmes asszonyölnek / becézlek olyankor is, amikor ragályos gőgödtől / rühösen, menetjegy nélkül virrasztok ideggyulladásos / pályaudvaraidon érted, mert nincs hova lennem / nélküled..." *(Első zsoltár)*

Uralkodó költői eszköz a Nagy László-i metafora, a képben elmondott történet, a képpé stilizált idő; uralkodó tónus a barna, a sötét, a fekete, uralkodó ritmus az archaizált szöveg mögöttesébe rejtett lüktetés, a hátravetett hangsúlyok adta különös verszene; uralkodó motívum – az említettek mellett – a történelem, a kultúra, a mítoszvilág egybefogalmazása. Ezeknek a mítoszoknak irracionális-egyetemes mélyéhez férkőzhet közelebb a kutakodó elme Kovács József verseinek méltó szenvedélye segítségével.

Önkéntes megkülönböztethetőség a Kovács József Hontalané: magyar nyelve anyanyelv, öröm és varázslat. Őseinek minden súlyos mondata ott van kimondott szavai mögött: nem divatos állapot- vagy hangulatköltészet ez, hanem a vállalt keresztek – és keresztutak – sorsköltészete. *(Fölsorolásaim) (Cigány Kulturális és Közművelődési Egyesület)*

Fűzfa Balázs

baumax®
építéshez · szépítéshez
Szeptember 8-án
pénteken
-10%
minden termék árából
nyitva tartás: 8.30 – 19.00
Festékek, lakkok
Csempék
Szerelvények
Szerszámok
Tapéták
Elektromos cikkek
Faáruk
Kerti cikkek
1214 Budapest, Rákóczi Ferenc u. 277., Tel.: 1-277-4111
1182 Budapest, Üllői út 661., Tel.: 1-294-306
Érd, Velencei út 29., Tel.: 23-365-205
Székesfehérvár, Budai út 171., Tel.: 22-302-484
Kecskemét, Kuruc krt. 8., Tel.: 76-481-499
Pécs, Siklósi út 47., Tel.: 72-439-361
Szeged, Dorozsmai út 13-17., Tel.: 62-313-727

HALÁLOZÁS

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy

DR. BÁCS PÁL

baleseti sebész főorvos hirtelen elhunyt. Gyászolják felesége, Daisy, lánya Ancsa, veje Sanyi, unokái: Ádám és Tillus, testvére: Ági és családja: Tomi, Juli, Lacika és a kiterjedt rokonság. Temetése szeptember 8-án, pénteken 12 órakor a Kozma u. 6. sz. alatti izraelita temetőben lesz. (150512/2T)

Fájdalommal tudatja a család, hogy

SÍKOS SÁNDOR

elhunyt. Temetése 1995. szeptember 8-án 14.30-kor a Farkasréti temetőben lesz. (336858/1K)

Fájdalommal tudatjuk, hogy

ÖZV. KALOTAI FRIGYESNÉ

életének 80. évében, augusztus 17-én csendben elhunyt. Hamvasztás utáni búcsúztatása szeptember 12-én a Farkasréti temető halottasházából, délelőtt 11.30 órakor lesz. (54179/1K)

Fájdalommal tudatjuk, hogy

GYÁRFÁS IVÁN

okl. építészmérnök, hosszan tartó súlyos betegség után, 1995. szeptember 3-án elhunyt. Temetése 1995.szeptember 10-én 11 órakor lesz a Rákoskeresztúri temetőben (Kozma u. 6.). A gyászoló család. (54220/1K)

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton mondunk köszönetet mindazoknak, akik férjem, édesapánk

DR. VARGA ÁRPÁD

v. fővárosi vezetőorvos búcsúztatásán részt vettek, vagy fájdalmunkban bármilyen módon osztoztak. Dr. Varga Árpádné, Judit és Ágnes.

Ezúton mondunk köszönetet mindazoknak, akik

SEREG JÓZSEF

temetésén jelen voltak, fájdalmunkban osztoztak velünk, részvétüket személyesen vagy más formában kifejezték. A gyászoló család. (150729/1T)

Állás

☎ **Ügyvédi iroda** keres felsőfokú végzettséggel rendelkező személyt, gazdasági vezetőnek. Lehet pályakezdő is. Tel.: 267-1188. (147893/6H)

☎ **Keresünk 11 munkatársat,** aki 15 kilónál többet akar fogyni. Biztonság, siker! 9–13 óráig: 202-7733. (148200/1T)

☎ **Ötvözze személyiségét tudással!** Legyen segítségünkkel sikeres pénzbefektetési szaktanácsadó! 220-2003. (148477/1T)

☎ **Angolnyelv-ismerettel és számítógépben jártas** fiatal női munkatársat keres adminisztratív munkakörbe bel- és külkereskedelmi kft. Tel.: 140-2574, 140-2575. (149662/2H)

☎ **Jó teherbírású,** agilis, **teljesítményorientált,** kereskedelmi tapasztalatokkal rendelkező németül és vagy angolul tárgyalóképes munkatársat keresünk irodabútorok értékesítésére. A kézzel megírt jelentkezéseket a I. kerület, Attila út 14–16. HIE Office Dizajn címére kérjük. (149715/2T)

☎ **Osztrák tulajdonú** építőipari vállalat keres felsőfokú németnyelv-tudással, szövegszerkesztői ismeretekkel rendelkező ügyvezetői titkárságvezetőt. Tel.: 06 (20) 346-502. (149748/3T)

ELEKTROMOS VEZÉRLŐSZEKRÉNYEK SZÁMÍTÓGÉPES TERVEZÉSÉRE keresünk mérnököket, technikusokat, németnyelv-tudás feltétlen szükséges. Jelentkezés személyesen vagy telefonon. INDA Hungária Kft., Taksony, Fő út 140. Tel.: (24) 377-019. (150299/3T)

☎ **8 órás takarítónőt** felvesz gimnázium. 118-6200. (149802/2T)

☎ **Könyvelési vállalkozás** keres vállalkozó szellemű számviteli vezetőt. Jelentkezni lehet részletes szakmai önéletrajzzal „Fair 149830" jeligére a kiadóba. (149830/2T)

☎ **Otthon végezhető** gépelést, szövegszerkesztést, adatrögzítést vállalok. Géppark van. Tel.: 203-8118. (149845/2T)

☎ **Leányfalun lévő** családi házba 35-50 év közötti, megbízható, lelkiismeretes házvezetőnőt keresünk, ottlakással. Tel.: 136-8180, 06 (20) 341-084. (149847/5T)

FOXPRO-ban jártas programozót keres fejlesztő kft. Kézzel írt szakmai önéletrajzot az alábbi jeligére kérjük a kiadóba „FOXPRO149987".

Francia építőipari cég leányvállalata keres pénzügyi részlegére fiatal

CONTROLLER munkatársat.

Elvárásaink:
jó francianyelv-tudás, szakirányú egyetemi vagy főiskolai (PSZF) végzettség.
Az állás azonnal betölthető.
Tel.: 269-6641, munkaidőben, Horuczi Katalin.

☎ **Műszaki** rajzok készítését vállalja építésztechnikus. 06 (24) 368-288. (149988/3T)

Az ELTE Törökbálinti Kísérleti Gyakorlóiskolája azonnali belépéssel keres földrajz-történelem szakos és fizika-matematika szakos középiskolai tanárokat. Fizetés megegyezés szerint! Jelentkezni lehet munkaidőben a (23) 335-639-es telefonszámon, Kiss Éva továbbképzési igazgatónál. (F)

Fegyveres testületek nyugdíjasai rendészeti munkára jelentkezhetnek. 166-4805. (F)

Munkaerő-közvetítés külföldre is: 06 (60) 320-051. (336537/1K)

Osztrák és svájci kapcsolatokkal rendelkezőknek különleges üzleti lehetőség! Tel.: 202-0687. (54076/1K)

☎ **Fogyókúrával jövedelemkiegészítés.** 132-4908. (150209/3T)

Budapesti székhelyű kft. munkatársat keres. Ha ön világítástechnikában jártas, az eladás területén tapasztalattal rendelkezik, kérjük, jelentkezzen! Telefon: 06 (30) 418-469. (F)

☎ **Épületbádogosokat** felveszünk. Szükség esetén szállást és utazási hozzájárulást biztosítunk. EPIS Bt., Taksony, Fő út 116. Tel.: 06 (24) 377-005. (142893/5T)

☎ **Kereskedelmi szolgáltató kft.** keres hidraulika területén jártas, legalább középfokú végzettségű gépész szakmabeli férfi munkatársat. Idegennyelv-ismeret német, angol, jogosítvány előny. Jelentkezni lehet: 221-3991. (150268/2H)

☎ **A Szent István Közgazdasági Szakközépiskola és Kollégium** (1095 Budapest, Mester u. 56–58.) gazdasági vezetőt keres költségvetési gyakorlattal. Szakmai önéletrajz szükséges. Jelentkezés: 215-4413-as telefonon, vagy személyesen az iskola igazgatójánál. (150272/1H)

Az AMFORA Kereskedelmi Részvénytársaság jó kereseti lehetőséggel felvételre keres kereskedelmi kapcsolatokkal rendelkező, fiatal munkatársakat

ÜZLETKÖTŐI munkakörbe.

Alkalmazás feltétele:
kereskedelmi érettségi, tárgyalókészség, jogosítvány, jó megjelenés.
Jelentkezni lehet:
1368 Budapest, Pf. 216. (F)

☎ **Érettségizett,** jogosítvánnyal rendelkező fiatalembert kedvező feltételekkel, ügyintézői munkakörbe felveszünk. Angolnyelv-tudás, gépkocsi előny. 202-6080. (150283/2T)

HIRDETÉSI ENCIKLOPÉDIA 7. kiadásának terjesztéséhez keresünk 20 év feletti, jó fellépésű ügynököket, akik címlistánk alapján keresnek fel a cégeket, magas jutalék ellenében. Érdeklődni: a 112-8846-os és 132-0611-es telefonszámon. (F)

☎ **A DULÓR Kft.,** Budapest XVIII., Vaslemez u. 25. számú telephelyére felvesz 2 fő híddarus vizsgával rendelkező daruvezetőt 10 tonnás mágnesdarura. Jelentkezni lehet a 292-4445-ös telefonszámon a telepvezetőnél. (150313/3H)

CD BUILDERS KFT. keres felvételre víz-, gáz-, fűtésszerelő szakmunkásokat. Érdeklődni telefonon a 270-2555/102-es melléken, Erdélyi Évánál. Személyesen: 1131 Bp., Béke út 129–135. (F)

☎ **Budapesti Sört Értékesítő Kft.** budafoki és óbudai kirendeltsége férfi raktári dolgozót keres. Telefon Budafok: 226-0230, Óbuda: 188-9350. (150381/2H)

Német tulajdonú pénzintézet 25 éven felüli munkatársakat keres kiemelt területre, az átlagot jelentősen meghaladó jövedelemszerzési lehetőséggel. ***Felsőfokú végzettségűek előnyben.*** **Jelentkezni lehet a 371-0448-as telefonszámon 8 és 15 óra között.** (235942/1H)

☎ **Asztalost felveszek.** Érdeklődni lehet: 1188 Budapest, Kölcsey 64. Tel.: 290-6462. (150408/2T)

☎ **Németül beszélő** festő szakmunkások jelentkezését várjuk. Tel.: (52) 410-985. (150388/2T)

☎ **Kőműveseket felveszek.** Tel.: 283-1705. (150425/2T)

Biztonságtechnikai cég keres 25–35 évig jó megjelenésű üzletkötőket. Jelentkezni: 06 (30) 350-228. (54054/1K)

☎ **Keresünk** fiatal férfi eladókat videofilmkölcsönző üzletünkbe. Filmismerettel rendelkezők jelentkezését várjuk. Tel.: 256-8769, 06 (30) 497-690. (150385/3T)

Várjuk jelentkezését ambiciózus szakembernek regionális üzletkötő (salesman) munkakörbe, speciális javító hegesztési anyagok, elektródák és innovációs segédanyagok forgalmazására Magyarország és Pest megye területére. A munkakör betöltéséhez szükséges feltételek: gépészmérnöki végzettség, saját személygépkocsi, angolnyelv-tudás, valamint saját telefon előnyt jelent. A munkakör betöltéséhez szükséges szakmai ismeretek elsajátítását rövid, attraktív tanfolyamon biztosítjuk. Jelentkezés írásban: HUWELD KFT., 2400 Dunaújváros, Papírgyári u. 30. Telefon: (25) 311-453. (F)

KERESÜNK VILLANYSZERELŐKET vezérlőszekrények szerelésére, hosszabb németországi kiküldetéssel. Németnyelv-tudás előnyben. Jelentkezni személyesen vagy telefonon: INDA Hungária Kft., Taksony, Fő út 140. Tel.: (24) 377-019. (150305/3T)

☎ **Betanított munkára** férfi munkaerőt keresünk 2 műszakos munkakörbe. Személyes megjelenés: 1142 Budapest, Tahi út 95., Róna Vállalkozás. (150505/2H)

Épületburkoló szakmunkásokat azonnal felveszek. Vidékieknek utazási hozzájárulás. Érdeklődni reggel és este: 114-6180, napközben: 215-9662. (33643/1k)

32 éves, rendkívül sokat utazó üzletember személyi TITKÁRNŐT keres, kifejezetten dekoratív, független, legalább egy nyelvet beszélő hölgy személyében. Angol vagy német részletes önéletrajzot „Hosszú távra 150591" jeligére a kiadóba kérjük.

☎ **Nyomdavezetőt keresünk** termelés irányítására, zuglói nyomdába. Tel.: 251-5800, munkaidőben. (150617/1T)

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

1989-ben alakult vezető bróker cég pályázat útján keres rendkívül magas, tartós jövedelmet biztosító állás betöltésére maximum

20 FŐ BIZTOSÍTÁSI BRÓKER KÉPVISELŐT.

A feladat:
Kizárólag vállalatok körében:
- Bróker szerződés kötése,
- Magyarországon *kizárólag a cég által értékesíthető egyedi* vezetői biztosítás kötése,
- saját *Nyugdíjaspénztárba* vállalatok beléptetése,
- *speciális* vállalati *utazásbiztosítás* szerzése,
- vállalati vagyon- és felelősségbiztosítások szerzése.

Pályázati feltételek:
- 18-40 év közötti életkor,
- minimum középfokú iskolai végzettség,
- kifejezetten jó megjelenés,
- kiemelt kapcsolatteremtő képesség.

Közép-, és hosszútávú, főállású munkabelyet kereső budapesti lakosok jelentkezését várjuk.

Fizetés: kizárólag teljesítmény alapján (minimum 80.000,- Ft/hó)

A részletes kézzel írott önéletrajzot (fényképet) az alábbi címre kérjük beküldeni, vagy személyesen behozni:

MBB Kft.
1137 Budapest, Radnóti M. u. 2. VII. em.
Telefon: 112-7490/273, 275. mellék

Sporttal kapcsolatos sajtóreklámok megjelentetéséhez gyakorlattal rendelkező hirdetésszervezőket keresünk. Budapest Sportiroda. Telefon: 267-6560, 251-1222/1282, 1427. (F)

☎ **Számítástechnikai cég keres** kereskedelmi üzletkötőt, azonnali kezdéssel. Angolnyelv-tudás szükséges. Érdeklődni: 166-6099, 206-6282, 8–16 óráig, hétköznap. (150606/1T)

☎ **Álmennyezet szerelésében** jártas lakatosokat keresünk (5–8 fő). Érdeklődni: 294-9699, napközben. (150665/1T)

☎ **Munkahelyi étterembe** konyhai segédmunkást, kézilányt felveszek. Érdeklődni 18 órától: 226-2638. (150198/2T)

☎ **Okleveles baby-sitter** kedden, csütörtökön délután, szombaton egész napos gyermekfelügyeletet vállal. 420-0118. (150671/1T)

Nemzetközi vállalat budaörsi székhellyel különböző osztályaira

TITKÁRNŐT keres.

Angolnyelv-tudás és Windows használata feltétel.
Jelentkezés szeptember 15-ig:
UTI Kft., humánpolitikai osztály, 2040 Budaörs, Ipartelep u. 13–15., vagy faxon: 185-2168. (150400/1H)

☎ **Az Osztrák–Magyar Európa Iskola** németül beszélő napközis tanárt keres felvételre. Jelentkezés: 175-1490, 156-4657-es telefonon. (150672/1T)

☎ **Építőipari kft.** azonnali belépéssel felvesz kőműveseket budapesti munkákra. Érdeklődni: 182-6314, 06 (30) 366-049. (150674/1T)

Az Újpesti Műszaki Szakközépiskola és Gimnázium felvesz egyetemet végzett villamosmérnököt digitális elektronika, valamint technológia oktatására, és fiatal számítástechnikához értő gépészmérnököt tanári munkakörbe. Jelentkezni lehet: 1041 Budapest, Görgey A. u. 26. Telefon: 169-0118. (F)

☎ **Kft.-nk gyakorlott** esztergályos, marós, CNC-esztergályos szakmunkásokat felvesz. Tel.: 209-2186. (150694/1T)

☎ **Rákosmenti ÁFÉSZ** gyakorlattal rendelkező, szakképzett műszaki eladókat keres. Jelentkezés személyesen vagy telefonon: 258-2185, XVII., Rákosmenti ÁFÉSZ, 1173, Pesti út 8-12., kereskedelmi osztály, Czakóné. (150486/2H)

☎ **Vendéglátó-ipari egység** fehér mosogatót (női) felvesz. Jelentkezni lehet a hirdetés napján 10–14 óráig: 156-0289-es telefonszámon. (150704/1T)

Az ország egyik legjelentősebb reklámszakcége RECEPCIÓS MUNKAKÖRBE

érettségizett, kommunikációban jártas, jó megjelenésű, fiatal, *budapesti hölgyet* keres, alapfokú angolnyelv-tudással. Új kollégánkat egy sikeres cégnél biztos jövő és kiemelkedő jövedelem várja. Kérjük jelentkezését szakmai önéletrajzzal, fényképpel, oklevélmásolatokkal küldje a 1447 Bp., Pf. 583-ra.

Fiatal, érettségizett, gépelni tudó munkatársat keresünk pénzügyi vezető mellé, adminisztratív munkakörbe. Érdeklődni: 8–16 óra között, a 270-2538-as telefonszámon. (54190/1H)

☎ **Stuttgart környéki** szerkezetépítési munkára (Rohbau) keresünk leinformálható, gyakorlott, németül tudó, vízumoztatható művezető-építésvezetőt. Tel.: 252-9666/1830. (150715/1H)

☎ **Németül tudó** lakatosok és gépszerelők jelentkezését várom. 06 (60) 342-185, 19–21 óráig. (150747/1T)

☎ **Diplomás angolnyelv-tanárt keresünk** délelőtti óraadásra. Magyar Iparszövetség Oktatási Központ, Csanádi Gréta, Janóczky Andrea, 343-8025, 343-5140/277-es mellék. (150789/1H)

☎ **GUEST Szolgáltató és Idegenforgalmi Kft.** azonnali belépéssel alkalmaz szoftver, hardver képesítéssel rendelkező számítástechnikai munkatársat. Jelentkezés szakmai önéletrajzzal, 1995. szeptember 11-én és 12-én: Budapest VII., Rottenbiller u. 17. alatt, a munkaügyi csoportnál. (150810/1H)

(Folytatás a 19. oldalon)

Közlemények, információk

Utazás

VÖRÖS-TENGER, EILAT: CHEMOL TRAVEL! Október 31-től hetente induló repülőjárattal kínálunk 1 és 2 hetes őszi-téli üdülést a Vörös-tenger izraeli partján, a szörfözők és búvárok paradicsomában, 3-4-5 csillagos luxusszállodákban, büféreggelivel és félpanzióval, már 54 900 Ft-tól. **EILAT, ahol mindennap süt a nap!** Jelentkezés: CHEMOL TRAVEL, Budapest V., József nádor tér 8., telefon: 266-2261, 266-2173, 266-8545. (F)

☎ **Wenczel Tours** rendszeres mikrobuszjárata Németország nyugati területén háztól házig, hetente háromszor. Érdeklődhet: (69) 311-389, (60) 360-934. (141451/13T)

FIRENZE–RÓMA–SAN MARINO: október 5-től 11-ig, október 26-tól november 2-ig, luxus autóbusszal. Jetliner Utazási Iroda: 111-8491/54, 06 (60) 352-752. (F)

OKTOBERFEST Münchenben nonstop utazással, luxusautóbusszal, szeptember 22-től 24-ig, szeptember 29-től október 1-jéig. Jetliner Utazási Iroda: 111-8491/54, 06 (60) 352-752. (F)

☎ **ISZTAMBUL városnézés repülővel:** félpanziós ellátás, fakultatív programok. 6 nap október 19–24. között 49 900 Ft, 5 nap november 10–14., 24–28. között 47 500 Ft. Jelentkezés: **SIOTOUR,** 1051 Budapest, Erzsébet tér 1., 117-3276, 266-6216, valamint Somogy megyei irodáinkban. (149405/3H)

EL GRECO Utazási Ügynökség Budán! Nyugat-Krétára szeptemberben 27 990 Ft-tól, nyugdíjasoknak, októberben 26 000 Ft-tól. Olaszországban, Görögországban apartmanok kedvezményesen, spanyolországi, máltai üdülés, albán körút. Városlátogatások. Sörfesztivál Münchenben. Egyéb akciós ajánlatok. Telefon: 212-0192. (F)

A KARIB-SZIGETEKRE, DOMINIKÁBA kínál csodás utazásokat november és március között az **Atlasz** Utazási Iroda **Budapestről** különgéppel. **Kéthetes turnusok.** Egzotikus táj, kitűnő ételek és italok, sportolási és kirándulási lehetőségek. Nyár a télben már **129 900 Ft-tól.** Jelentkezés és felvilágosítás: ATLASZ Utazási Iroda, Budapest, Teréz krt. 43. Telefon: 131-1102, 269-1798, 153-2214. Fax: 269-0089. (F)

☎ **AUTÓBUSZ-RENDELÉS, mikrobusz-bérlet:** 132-1997, 132-2996. (146590/19T)

SZUPER AKCIÓ TUNÉZIÁBA! Szeptember 12–19. minden indulási időpontban, 3 csillagos szálloda **Sousseban** légkondicionálás, büfé, tenisz grátisz. **PASHA CLUB RAMSES: Nabeul,** tenisz, szörf grátisz, svédasztal, magyar animátorok. 1 hét félpanzióval már 39 900 Ft-tól. Gyerekkedvezmény 16 éves korig 40 százalék. **PASHA TOURS UTAZÁSI IRODA** 1137 Budapest, Katona József u. 10/A. Telefon: 132-3740, 132-3716, 132-4117. (F)

☎ **LAST MINUTE! – KORFU:** szeptember 18-tól október 2-ig, repülővel, tengerparti apartmanokban, már **26 500 Ft-ért.** Félpanzió, fakultatív programok igényelhetők! **LAST MINUTE – KRÉTA:** szeptember 14-től október 5-ig, kétcsillagos hotelben, reggelivel, már **33 900 Ft-ért.** Vacsora igényelhető! IMPERÁTOR TRAVEL, 131-3192, 132-6729. (150119/4T)

Fantasztikus utószezoni akció a Costa Braván! 1 hét szállodában, teljes ellátással 9900 Ft, gyermeket pedig ingyen viheti magával!!! Jelentkezés: TCD Utazási Iroda, 1086 Budapest, Üllői út 14. Tel.: 113-0477, 133-0536. (F)

☎ **14 személyes mikrobuszok** rendelésre. 165-7980. (143778/8H)

SUPER LAST MINUTE! Utolsó helyeink, indulás: szeptember 9. TUNÉZIA (15 hely), szeptember 10. MALLORCA (10 hely), IBIZA (14 hely), repülő, szálloda, svédasztalos félpanzió: 29 900 Ft. Jelentkezés: RIVIÉRA TRAVEL, Budapest V. kerület, Arany János u. 15. Tel.: 269-1606, 269-4085. Fax: 269-1607. Nyitva tartás: h–p 9–18, sz. 9–13. (F)

MINŐSÉG LAST MINUTE-ÁRON! MALAGA, szeptember 8., 34 900 Ft. MALLORCA szeptember 12., 41 900 Ft. KORFU, 24 900 Ft-tól. UTAZÁSI BÖNGÉSZDE, Bp. V., Sütő u 2., Telefon: 117-2620, Bp., VIII., Blaha L. tér 3., telefon: 138-4867. (F)

☎ **Ferencváros–Real Madrid mérkőzésre,** 1 napos kirándulás repülővel, madridi városnézés, transzfer. Irányár: 39 900 Ft + belépő. **REP-Tours,** 117-4228, 266-9830. (150370/3H)

☎ **EXPRESS UTAZÁSI RT. ŐSZI KEDVEZMÉNYES ÚTJAI! MALLORCA,** repülővel, szállodában, félpanzióval, 1 hét **45 000 Ft. Dél-Spanyolország, Gibraltár** repülővel, félpanzióval, **1 hét 49 900 Ft. Tunézia, luxushotel,** repülővel, svédasztalos étkezés igény szerint, fakultatív városnéző programok. Szafári, november 2-től minden héten, **1 hét 39 900 Ft, 2 hét 58 200 Ft. Spanyol körút,** emelt szintű hotel, autóbusszal, svédasztalos félpanzióval, gazdag városnéző programokkal, **9 nap 29 900 Ft. Délolasz körút** autóbusszal, szállodában, félpanzióval, Capri-szigeti kirándulás, **7 nap 34 900 Ft. BELFÖLDI SZILVESZTEREK.** Minden korosztálynak, mindent igényt kielégítő szállodában, 5 nap már 11 400 Ft-tól. **KERESSE FEL IRODÁNKAT, KÉRJEN SZILVESZTERI KATALÓGUST!** Címünk: Budapest VI., Andrássy út 55. Tel.: 342-5341, 342-5337. (150392/2H)

HÁROM SZAKVÁSÁR MILÁNÓBAN október 6–10., MODAMILANO – SPOSAITALIA, '96-os női divat, MITECH barkácsgépek, szerszámok. Busszal, városnézésekkel, részben félpanzióval 38 800 Ft/fő. KREATÍV TOURS, Vác. Telefon: (27) 317-685. (F)

KORFU – SZEZONZÁRÓ KEDVEZMÉNYES ÁRAK! Egyhetes repülős utak októberig, indulások hetente többször, apartmanok 23 900 Ft/fő, kétcsillagos szállodában 29 900 Ft, háromcsillagos, úszómedencés szállodában 33 900 Ft. A részvételi díj tartalmazza a repülőjegyárat, a szállodákban a félpanziót! Jelentkezés: **TAN-TÚRA** Utazási Iroda, 1065 Budapest, Lázár u. 6. Tel.: 266-1386, 131-5368; 6722 Szeged, Kálvária sgt. 16. Tel.: 06 (62) 325-488. (F)

EGZOTIKUS TAN-TÚRA UTAK! Szentföldi körút: 1 hét, okt. 22., nov. 12. – 75 600 Ft, **Egyiptom–Hurghada:** Üdülés 1 hét, okt. 16-tól hetente – 59 900 Ft-tól; **USA:** San Francisco–Los Angeles–Las Vegas, 1 hét, okt. 19., nov. 16. – 164 900 Ft; **Rio de Janeiro:** 1 hét, okt. 3., nov. 7. – 159 900 Ft; **Mexikó:** körutazás a Yucatan-félszigeten, nyaralás Cancunban, 13 nap/11 éj, nov. 1. – 224 900 Ft; **Dominikai Köztársaság:** luxusüdülés teljes ellátással, 1 hét, okt. 20., nov. 10. – 189 900 Ft; **Kenya:** 2 hét nov. 27-től kéthetente – 149 900 Ft; **Thaiföld:** 2 hét, nov. 9-től kéthetente – 149 900 Ft. **TAN-TÚRA** Utazási Iroda, 1065 Budapest, Lázár u. 6. Tel.: 266-1386, 131-5368; 6722 Szeged, Kálvária sgt. 16. Tel.: 06 (62) 325-488. (F)

A titokzatos Kína október 23–31-ig, **Müncheni Sörfesztivál** október 1–4-ig, **Kraków–Auschwitz** október 5–8-ig, **Prága** október 26-29-ig, rendkívül kedvező árakon a Camp-Tourssal: 1114, Villányi u. 11–13., 166-6300/177. (F)

☎ **THAIFÖLDI utazás** nálunk a legolcsóbban! Érdeklődjön: 136-2392. (150590/1T)

☎ **Utószezoni üdülés** és/vagy ETKA-jógatábor reformétkezéssel, COSTA BRAVÁN, szeptember 29-től, 10 vagy 17 nap. Kedvező ár. Tel.: 176-8796, 118-7582 (üzenetrögzítő). (150686/1T)

☎ **A MAGAS-TÁTRA ősszel és télen is várja!** Hangulatos panzió reggelivel, vacsorával. Alsótátrafüreden fürdőszobás szobában 5 éjszakára 9750 Ft/fő. Kérje részletes ajánlatainkat! EGERTOURIST, Eger, Bajcsy-Zs. u. 9. Telefon: (36) 413-249, 411-724. (150693/1H)

LAST MINUTE! NYARALÁS AZ ISTENEK FÖLDJÉN! GÖRÖGORSZÁG/Vrasna, 2-3-4 ágyas, fürdőszobás apartmanokban, 20–90 méterre a homokos tengerparttól. Utazás luxusbusszal. Szeptember 8–17-ig: 10 900 Ft/fő. Top Mobil Travel, 1074 Bp., Rákóczi út 62. Tel.: 269-6618. (F)

Tanfolyam

NYELVTANULÁS külföldön! BigBen, 134-2353. (233417/1K)

RELAXÁCIÓS nyelvoktatás: 112-0290. (231342/1K)

☎ **ANGOLTANFOLYAMOK** minden szinten, az **INTERNATIONAL HOUSE** világszervezet budapesti intézetében. Beszédcentrikus és vizsga-előkészítő tanfolyamok, gyerekcsoportok heti 2x2 órában, szeptember 13-tól. Intenzív tanfolyam heti 5x4 és 3x3 órában, szeptember 11-től és 25-től. RSA/Cambridge, nemzetközi tanárképző tanfolyam szeptember 25-től. Beiratkozás, szintfelmérés 9–18 óra között, Budapest II. kerület, Bimbó út 7., tel.: 212-4010, 212-4219. INTERNATIONAL HOUSE – Öt kontinens 90 városában! (147319/7H)

ÉLŐ NYELVEK SZEMINÁRIUMA. Alapítva: 1949. 1x2: 4190; 2x2: 7990 Ft/12 hétre, vagy más óraszámban. Beiratkozás: szeptember 1–20-ig, délután 3–7 óráig. MINŐSÍTETT NYELVISKOLA. Bp. V., Fejér György u. 8. Telefon: 135-6154. (F)

INTERNET a gyakorlatban című 8 órás tanfolyam indul szeptember 15-én. EURO-TREND, XIV., Komócsy u. 5. Telefon: 251-8455. (F)

A LinguA School of English (a Nyelviskolák Kamarája által MINŐSÍTETT és AJÁNLOTT NYELVISKOLA!) 1981 óta a színvonalas **angoloktatás** iskolája. Őszi szemeszter szeptember 18-tól, kezdőtől alap-, közép- és felsőfokú nyelvvizsgaszintig. **Felvételi** előkészítés és **Business** English. **Cégeknek** kihelyezett tanfolyamok, vidéken is. **Ujdonság!** Diszlexiás kurzusok. Beiratkozás: szeptember 4–13-ig, 16.30–19 óráig. (1036 Bp., Lajos u. 142., tel/fax: 250-0270.) (F)

☎ **TENISZOKTATÁS:** 06 (60) 310-391. (149561/4T)

☎ **A MABISZ BIZTOSÍTÁSI OKTATÁSI INTÉZETE** a következő államilag elismert szakképesítések megszerzésének lehetőségét kínálja: középfokon: érettségizett fiatalok számára 1 éves, **nappali tagozatos** és távoktatásos **biztosítási ügyintéző** képzést; felsőfokon: **biztosítási tanácsadó** képzést. **Jelentkezési határidő: 1995. szeptember 15.** Jelentkezés: Biztosítási Oktatási Intézet, tanulmányi osztály, 1119 Budapest, Bikszádi út 6/A. Telefon: 209-0834. **Tanulmányok alatt ösztöndíj-lehetőség! Biztosított elhelyezkedés, munkalehetőség és karrier!** (149567/3H)

Budapesten és környékén regisztrált munkanélkülieknek! A SZTÁV Rt. Nyelviskola szeptember 18-án induló, 700 órás, 1 éves, középfokú nyelvvizsgára előkészítő angol-, németnyelv-tanfolyamára munkaügyi támogatás kérhető. Részvételi díj rendkívüli kedvezménnyel: 170 Ft/óra. Címünk: SZTÁV Rt. Nyelviskola, 1149 Budapest, Angol u. 18–20. Telefon: 267-6464, fax: 267-6471. (2305003/1K)

JÓGA: VIII., Baross utca 121. Telefon: 134-0818. (53959/13K)

☎ **TENISZTANFOLYAM GYERMEKEKNEK** (4–14 évesig): 175-6163. (148775/10T)

MARKETING- ÉS REKLÁMMENEDZSER – államilag elismert, felsőfokú szakképesítést adó – tanfolyamot indít 1995. október 2-án a Magyar Munkaadói Szövetség (a Magyar Gazdasági Kamra jogutódja) Oktatási Központ. Jelentkezés, felvilágosítás: 166-6588, 112-7255. (F)

☎ **Windows 95** tanfolyam. 180-7787. (148674/10T)

☎ **Kis teljesítményű** kazánfűtői tanfolyamot folyamatosan indít a Fimbüro Kft. Érdeklődni: Budapest IX. ker., Üllői út 45. III. em. Tel.: 215-1678. (150403/2H)

☎ **Angol kezdő,** 2x3 órás nyelvtanfolyam indul körtéri stúdiónkban. Kedddtől csütörtökig 17 órától (4–6 fő). AMEROPA NYELVISKOLA, tel.: 371-0635. (150585/2H)

Szakfordító és tolmácsképesítést adó képzést indít, angol, német és francia nyelvből a Janus Pannonius Tudományegyetem, Idegennyelvi Titkársága diplomásoknak. Jelentkezés és felvételi szeptember 14-én délelőtt 11 órakor. Telefon: (72) 251-444. Fax: (72) 251-929. (F)

A Katedra Nyelviskolában (minősített nyelviskola) szeptember 18-án és október 2-án indulnak 5 és 10 hetes nyelvtanfolyamok, választható óraszámban. Telefon: 186-8980, 165-5116, 217-2810. (F)

Az Angyalföldi József Attila Művelődési Központ októberben induló, oklevelet adó tanfolyamai: számítógép-kezelő és szövegszerkesztő, gépíró, szabás-varrás, virágkötő, csokor- és koszorúkötő, természetgyógyász, angol- és németnyelv-tanfolyamok. Mozgásos tanfolyamaink: amerikai jazztánc, divattánc, társastánc, eurotréning nőknek, gyermektorna, sportgimnasztika, mozgásművészet felnőtteknek, táncterápia gyerekeknek, aikidó, jóga. Telefon: 120-3843, 120-3844. (F)

☎ **Intenzív kozmetikusképzés!** Jelentkezés munkanapokon 10–14 óráig: 201-3716. (150669/1T)

A Szellemkép Szabadiskola meghirdeti fotó- és videokurzusainak I. és II. évfolyamát. Jelentkezési határidő: szeptember 30. Információ: 121-3637. (F)

A Szakszervezetek Fővárosi Művelődési Háza (1119 Bp., Fehérvári út 47.) szeptembertől induló tanfolyamai: 1. Szabás-varrás tanfolyam kezdőknek, haladóknak 40 órában. Haladók részére 200 órában (5 szemeszter) női ruhák, kosztümök emelt szintű szerkesztése, kidolgozása. 2. Játékos, zenés torna 4–7 éves korig. 3. Tini aerobic-jazzbalett 8–14 éves korig. 4. Jógagyakorlatok, melyek segítenek megvalósítani a test, lélek, szellem harmóniáját. Beiratkozás: 1995. szeptember 4–15-ig, munkanapokon 16–19 óráig. Részletes felvilágosítás a 203-3868/105-ös telefonon, az információban. (F)

Felvételt hirdetünk a munkaerőpiacon legkeresettebb szakmákban induló, államilag elismert szakképesítést nyújtó tanfolyamainkra: számviteli ügyintéző, mérlegképes könyvelő, számítógép-kezelő és szövegszerkesztő, klímagépkezelő, szellőző- és klímaberendezés-szerelő, lakberendező és lakberendezésicikk-eladó, mixer, vámkezelő, idegenforgalmi ügyintéző, valamint valutapénztáros és ügyintéző, ápolási asszisztens, kisvállalkozási gazdasági ügyintéző, műholdas és kábeltévés vételtechnikai műszerész, intenzív, szakmunkásvizsgára felkészítő tanfolyamok: szakács, cukrász, pincér szakmákban. Beiratkozási díj: 5000 Ft. A tandíj részletekben is fizethető. Munkanélküliek pénzbeli támogatást és diákigazolványt igényelhetnek. Beiratkozás, információ munkanapokon 10–16 óráig, pénteken 14 óráig: INTERTRAVEL OKTATÁSI KÖZPONT, Bp. XIII., Mosoly u. 27. (A Gyöngyösi úti metró-megállóhoz közel.) Telefon/fax: 120-7349. (F)

☎ **Szeptember 11-én,** a CSEREPESHÁZBAN (XIV., Vezér út 28/B) 15–18 óráig beiratkozás **klasszikus és jazzbalettre,** 17 órakor **önismereti, asztrológiai** tanfolyam, a továbbiakban **számítógépes (IBM PC) és nyelvtanfolyamok, kézműves foglalkozások.** Bővebben: 163-2656, 252-6284. (150797/1H)

Egyéb

A Nagyházi Galéria és Aukciósház folyamatosan felvesz árveréseire kvalitásos festményt, ékszert, bútort, szőnyeget, üveg-, porcelán-, ezüst- és dísztárgyakat. Tárgyfelvétel: 13 és 17 óra között. 1055 Budapest, Balaton u. 8. Telefon: 131-9908, 112-5631. Fax: 131-7133. (234439/1K)

☎ **Engedélyezett evés,** garantált fogyás! Tel.: 261-1319, reggel 7–11 óráig. (147482/3T)

John Walsh, angol parapszichológussal szeptember 8–9-én, 18 órakor találkozhat a Művelődési Központban (Bp. VI., Eötvös u. 25./A). Információ: 129-0171. (336094/1K)

☎ **A BLITZ GALÉRIA** november 2-án a Grand Hotel Kempinskiben tartandó aukciójára szeptember 20-ig kvalitásos, magyar és külföldi festők képeit veszi át naponta 10–18 óráig. Cím: Falk Miksa u. 30., 132-0401. (150530/2T)

☎ **A RADIANT RT.** Termelő, Szolgáltató és Kereskedelmi Részvénytársaság Igazgatósága értesíti részvényeseit, hogy 1995. október 9-én 10 órai kezdettel a társaság székhelyén – 1142 Budapest, Kassai u. 84. sz. alatt – közgyűlést tart. A közgyűlés napirendje: 1. Alaptőke-emelés. Az alaptőke-emelés zártkörűen, a közgyűlés által előre meghatározott személyek kizárólagos jegyzési jogosultságával történik. 2. Alapító okirat módosítása. 3. Osztalék meghatározása az 1994. évi eredmény alapján. 4. Egyebek. A részvényesek közgyűlési jogaikat az alapító okirat rendelkezései szerint gyakorolhatják. A határozatképtelenség miatt megismételt közgyűlés helye és napirendje változatlan, időpontja 1995. október 9., 14 óra. IGAZGATÓSÁG. (150597/1H)

A Népszabadság 1995. augusztus 29-i lapszámában a Latex Vállalat f. a. Szombathely, Irottkő u. 1. sz. törzsgyár elad

irja: „Minden alkalom, mely bizonyitja, hogy kedvelt szülőföldje nem feledte őt el, a legmagasabb megelégedést kelti föl Felséges asszonyunkban, ki a legőszintébb vonzalommal viseltetik honfitársai iránt, s minden jel, mely ennek viszonzását bizonyitja, legnagyobb örömére szolgál.“ — Mint tudva van, a királyné József nádor leánya.

Rudolf trónörökös, mint hire jár, nagyobb utazásokra készül. A nyáron meglátogatja Európa előkelőbb fővárosait, azok nevezetességeit és gyüjteményeit.

Albrecht főherczeg ötven étves szolgálati jubilaeumát Bécsben nagy fénynyel készülnek megünnepelni. Katonai és udvari ünnepély lesz, melyen a külhatalmak képviselői is megjelennek.

Széchenyi-ünnepély. A sopronyi magyar irodalmi kör a nagy hazafi halálának évfordulója alkalmából e hó 8-án Nagy-Czenken emlékünnepélyt rendezett, melyen a kör mintegy ötven tagján kivül, a megye értelmiségének számos képviselője, s a honvédtisztikar több tagja is résztvett. A templomi ájtatosság után a családi sirbolthoz mentek, s ott babérkoszorut helyeztek Széchenyi koporsójára. A sirboltban, hova a közönséget Széchenyi Béla gróf vezette, Frankenburg Adolf tartott gyászbeszédet, künn a néphez pedig Bognár kir. ügyész mondott szónoklatot. A „Szózat“ eléneklése után az ünnepély véget ért. A vendégek ezután a fogadóban gyültek össze ebédre, honnan Széchenyi Ödön grófhoz Konstantinápolyba üdvözlő távirat küldetett.

Hajdan és most. Egy angol lap összehasonlitást tesz a jelenlegi angol miniszterek közt s azok közt, kik Anglia kormányát e század elején vezették. Most az öregek, akkor az ifjak kezében volt a kormány. Anglia jelenlegi miniszterеinek életkora 660 évet tesz ki. Lord John Russel épen annyi idős mint a pápa, azaz 85 éves, Lord Stratford de Redcliffe 89 éves. E század elején e tekintetben másként állt a dolog; akkor Francziaországban is egy harmincz éves férfi, a ki akkor már a világot hirével betöltötte, volt az első consul, legfőbb hatalommal felruházva, s ugyanakkor Pitt William csak 40 éves volt és 16 évig már premier minisztere volt Angliának. Ellenfele Fox 33 éves korában már szinte első miniszter volt. Palmerston lord 1809-ben 25 éves korában már hadi titkár volt. A mostani angol miniszterek közül lord Derby, ki 1826-ban született s a vele egykoru Salisbury ezelőtt 25 és illetőleg 19 évvel már a kormány tagjai voltak.

Expediczió Közép-Ázsiába. Gr. Széchenyi Béla tudományos kirándulást tervez Ázsia részeibe, nevezetesen Khina még eddig kevéssé ismert vidékeire, melynek állat, növény és ásvány világát vizsgálják meg. Az expediczió két évig tart, s mintegy százezer frt költséget vesz igénybe. A grófot két fiatal tudós kiséri; egyike ezeknek Lóczy Lajos muzeumi segédőr.

A konstantinápolyi Corvinák. A magyar ifjuság küldöttségének konstantinápolyi látogatása alatt többször szóba jött, hogy a porta részéről sem marad el a viszonzás, még pedig olyformán hogy Mátyás király világhirü könyvtárának még meglevő darabjait a szultán visszaajándékozza. Mint a „Bp. Napilap“ egy távirata most jelenti, a szultán ápr. 10-én irta alá a Corvinák visszaadására vonatkozó rendeletet s azok elhozatalát Murad és Tavér effendikre bizta.

A kolozsvári nemzeti szinház évi segélyezésére a király az idén is utalványozta az udvartartási javadalmazásból a 15,000 frtot.

Iparműtörténelmi kiállitást rendeznek Kolozsvártt a nőegylet javára november hóban. Gr. Schveinitz Gyulától eredt az eszme, kit az értekezleten a végrehajtó bizottság elnökének választottak, alelnök gr. Eszterházy János, titkár pedig Békéssy Károly lett. A kiállitás magában foglalja egyrészről ez erdélyi részeknek egykor virágzó és bizonyos tekintetben európai hirü iparát, másrészt pedig azon meglevő nyers anyagokat is, melyekből egykor e tárgyak készültek és a melyeket ezután is ipari czélokra fel lehet használni.

A visegrádi Salamon-torony kijavitását az idén folytatni fogja a műemlékek orsz. bizottsága. A tavaly megszakadt ujitások valószinüleg az idén már a fellegvárra is kiterjednek.

Barsmegye alispánjához, a hozzánk beküldött első kimutatás szerint, április 7-dikéig 46 ft 50 kr érkezett a jasztrabai inségesek számára; ez összegben 15 forint és egy db 1 frtos ezüst tallér a „Vasárn. Ujság“ utján gyült be.

A tiszavidéki vasut debreczen-miskolczi vonalrészén f. évi április 15-én a személy- és podgyászszállitás számára Hadház-Ujfehértó állomások között „*Téglás*,“ — és Nyiregyháza — Királytelek állomások között „*Dessewffy*“ nevü megálló helyek nyittatnak meg.

Arany lakodalom. Szatmártt *Abday Sándor* veterán színész a „magyar szinjátszó társaság“ első „direktora“ április első napján tartá arany lakodalmát nejével *Böszörményi Johanna* szintén régi szinésznővel. Abday az első magyar szinjátszók közül való; 1818-ban lett szinészszé, s mint direktor 32 éven át az országot keresztül-kasul járta. 1827-ben ő alakitá az első fix-fizetésü társaságot, a mely nemcsak „szinjátszó,“ de „énekes társaság“ is vala. Tagjai voltak: Szentpéteri, Udvarhelyi, Déryné, Botos, Borsos Klára és Kilényi, karmester Hajnis. A zenekar négy cseh muzsikusból állott. E társaság egy év mulva kétfelé oszlott. Az énekes rész Kassára ment s később innen Budára vergődve, magvát képezte a pesti nemzeti szinjátszó társaságnak. Abday pedig a nem énekes részt tovább igazgatta, városról-városra, hol egyesülve Kilényivel, hol szétválva tőle. Sok kitünő művészünk kezdte vagy folytatta pályáját az ő társulatánál. Petőfi is szinészkedett nála.

Egy hires énekesnő halála. Florenczben e napokban temettek el egy hires magyar énekesnőt, ki agg napjait flórenczi villájában töltè a legnagyobb visszavonultságban. Ez a székesfehérvári születésü *Unger Karolina*, ki 1821-ben lépett a szimpadra. 1825—1833 közt Itália legnevezetesebb szinpadjainak ünnepelt divája volt; 1833-ban Párisban énekelt, 1839-ben Bécsben. Az ő számára irta Donizetti „Párisban“ „Belisar“ és „Maria di Rudenz“ czimü dalmüveit, Pacini pedig Niobét, a Valenczia lovagokat s Jurio Cámillot, Mercadante a „Két hires versenytársnőt,“ Bellini az „Idegen nőt.“ Unger Karolina 1843-ban férjhez ment s örökre elvált a szinpadtól.

A kalandor Somoskőit a párisi rendőrség elfogván, e hó 7-én állitották a párisi fenyitő rendőrség elé. Somoskői azt állitotta, hogy ő egy menekült magyar család gyermeke, Spanyolországban született, és teljes neve Somoskői Sándor báró de Vecsey, gróf de Chonet. Sok mindent mondott el multjából, nevezetesen hogy Spanyolországban a karlistáknál szolgált, a szerb-török háboruban mint franczia lapok levelezője szerepelt, Klapkának jó ismerőse, stb. Somoskői Párisban már 1874-ben lopás miatt három évre, 1876-ban értékpapirok kicsalása és rendjelek jogtalan viselése miatt szintén 3 évre volt elitélve, de az itéletet nem lehetett végre hajtani, mert megszökött. Most pedig a vádakat már nem lehetett világosan bebizonyitani, *s a törvényszék fölmentette*, noha a bizonyitványok, melyeket Somoskői magáról előmutatott, nemcsak a legkülönbözőbb nevekre vannak kiállitva, hanem másképen is nagyon gyanusok. Francziaország más városaiban is volt ellene fenyitő följelentés, s a kalandort most oda vitték.

Kitépett pávatollak. Zágrábban mint reáliskolai tanár „tudós“ hirben éldegélt dr. Matkovics, titkára volt az akadémiának is és most egyetemi tanárnak akarták kinevezni. Közbejött azonban valami, t. i. az a fölfedezés, hogy nemcsak földrajzi könyveit irta dr. Fraas német könyvéből, hanem a Horvátországról irt ismertetése is, mely a bécsi világtárlatra készült s francziára is leforditották, nem más mint dr. Reichlichnak egyik művéből hóditott részlet.

Egy kisasszony, a ki diák. A pozsonyi kir. gymnasiumnak egy nő növendéke is van: Révfy Örzsike kisasszony, dr. Révfy László pozsonyi kir. akadémiai tanár leánya. A kisasszony e napokban az ötödik osztály tantárgyaiból tett vizsgálatot jó eredménynyel.

Egy előkelő nihilista leány. Szt.-Pétervárról ismét egy ujabb nagy politika szoczialistikus pörről beszélnek, melybe mintegy kétszáz személy van belekeveredve. Az elitéltek között van egy Batinskoff nevü kiasszony is, valóságos államtanácsos leánya, szenator unokája s unokahuga egy császári táborkari főhadsegédnek, kinek a trónörökös nagyherczeg oldala mellett magas állása van, dédunokája Ernő János kurlandi herczegnek, a ki 1740-ben III. Iván czár alatt Oroszország kormányzója volt. Ez ifju hölgy, a ki a legfinomabb nevelésben részesült s 20,000 rubel évi jövedelmet hozott birtokaiból, annyira ment az „igaz ügy“ melletti lelkesedésben, hogy beállt közönséges munkásnőnek egy gyárba s Szorafonban mezitláb járt az utczán, keresve a közönséges munkásnők társaságát, hogy azokat a nihilista eszmék hiveivé tehesse.

—x— **Kossuth Lajos** nagy hazánkfia legutóbb megjelent levéltöredékében felemliti hogy ő is **Brázay Kálmán** budapesti füszeráru nagykereskedő **„Sósborszeszét“ használja** szemei ápolása és erősitésére: nem mulaszthatjuk el ez alkalomból örömünket fejezni ki a felett, hogy hazai gyártmányunk jósága oly férfiu által ismertetik el annak használása által, ki előtt a külföld minden ilynemü szerei bizonyára ismervék s midőn mégis a magyar gyártmányt használja, a legeklatansabban bizonyitja annak jóságát.

Halálozások.

Gr. zichy manó holttestét e hó 8-án szentelték be s a fővárosból a Balaton-mellékre, Nagy-Szöllősre vitték. A muzeum mögötti Eszterházy-palota, hol a ravatal állt, egészen megtölt a család tagjaival, rokonaival s az ismerősökkel. A miniszterek közül Szende és Perczel voltak jelen. A koporsót feliratos szalagu koszoruk fedték s egyet ezek közül gr. Batthyány Lajos özvegye tett oda.

dessewffy kálmán, nyugalmazott őrnagy, derék hazafi, és Sárosmegyében tisztelt férfiu, meghalt Margonyán, s óhajtásához képest az erdőben temették el. Temetésére mintegy 2000 ember gyült össze a környékből. A Dessewffy-családnak még egy másik halottja is van: dessewffy lászló. kir. tanácsos s a kir. itélő tábla tagja, ki 55 éves korában halt meg Budapesten.

gyárfás ferencz, a mintarajztanoda szép képességü fiatal tanára, meghalt 22 éves korában. E tanodában nyerte kiképeztetését, s tanulmányai befejezte után az intézet azonnal magáénak tartotta meg. Tanitványai és idősb tanártársai nagyrabecsülték, s meghatva állták körül koporsóját, mely oly korán zárt be egy szépen indult életet. Szülőinek, kik Sepsi-Szentgyörgyön laknak, csak egy vigasza maradt: az elhunytnak szintén kiváló képességü öcscsében, Jenőben, ki az intézet művész növendéke, s kitől lapunk is több rajzot közölt.

Elhunytak még: Klein Mihály, Komárommegyének 40 évig főorvosa. — A báró Reviczky-család utolsó fi-sirjadéka: b. Reviczky József, ki a szabadságharcz alatt mint honvéd százados harczolt Erdélyben, hányatott élet után Szolnokon. — Török Ferencz, az ó-budai és gödöllői korona urodalom kir. mérnöke, 56 éves korában Budapesten. — Petrovics István, Szegedváros törvényhatósági bizottságának tagja, az ötvenes években Torontálmenye főnöke, 74 éves korában. — Bayer Márton fővárosi képviselő és háztulajdonos. — Zacharias Antal aradi kincstári tisztviselő 57 éves korában. — Komáromy Ede, az ausztriai ciszterciták főapátja, ki Köszegen született és 1841 óta viselte a főapáti tisztet, 75 éves korában Bécsben. — Schilling Béla aljárásbiró s a szegedi birói kar tehetséges tagja, 35 éves korában. — Özv. Kis Antalné, szül. Gorove Katalin (Kis Józsa kir. itélő táblai biró anyja) 70 éves korában Gyulán. — Wierzbicki Longinné, szül. Rötth Emilia, 65 éves korában. Budapesten. — Luby Sándor (Luby Zsigmond szatmári tanfelügyelő fia) a bécsi tüzérakadémia harmadéves növendéke, 22 éves korában F.-Daróczon. — Tanay Miklós birói végrehajtó, Móron, 27 éves korában. — Szilágyi Sándor (Szilágyi Lajos volt orsz. képviselő fia) első éves joghallgató Kolozsvártt. — Tatz Stephania, a „Temesi Lapok“ szerkesztőjének leánya, Temesvárott 17 éves korában.

Szerkesztői mondanivaló.

Szobor-leleplezés alkalmára. Tiszta és nemes érzés-sugallta költemény, de kevésbbé költői tartalomban; formában pedig teljes gyakorlatlanságra mutat. Végső strófáját, mely legjobb, ide igtatjuk:

Büszke vagyok rá, mert tudja lelkem,
Hogy mig a szellő virágra akad,
És mig a nap megtartja melegét:
A felgyujtott Losoncz *magyar* marad.

Maradjon is, örökre!

Vallomás. Rajz. Elég kedélyesen van előadva. De több érdeme alig van; valami lélektani tartalom kellene az ily rajzba, bármily könnyed genre legyen is különben. Tárgyánál fogva sem való lapunkba. Egyébiránt kivánata szerint teszünk.

H. L. Forditásai közül egy sem sikerült; s a beküldött öt darab egyátalában nem gerjeszt vágyat a többi után; nem ily birása a nyelvnek kell oda, hogy verseket valaki szépen s jól fordithasson!

K. J. *Az én ideálom.* Egyes sorai, sőt strófái is elég csinosan gördülnek; másutt ismét áldatlan sivár prózába esnek. Ez egy enetlenség megelőzője a hangulatnak, melyet minden valamire való versnek ébresztenie kellene.

Lugos. L. A. Kivánatát rövid időn teljesitjük.

Alexandria. Feriz. A hosszabb, érdekes czikk közlése csak tárgyhalmaz miatt késik, de azért érdekkel várjuk az ujabban igértet is; a mi öntől jő, az mindig szivesen látott vendég hasábjainkon. Az elmaradt számok megküldéséről kiadó-hivatalunk intézkedett; a czimet kivánata szerint meg fogjuk változtatni, akkor talán pontosabban kézbesitik ott a lapokat.

Holics. Th. K. Magán uton válaszolunk. A 10-ik számot megküldettük.

Laczháza. K. T. K. Az ujabb levél méltó párja az elsőnek. Közelebb adni fogjuk illető helyén.

Pósa Lajos urat fölkérjük: tu lassa velünk jelenlegi lakását.

SAKKJÁTÉK.

906-dik számu feladvány. Klett Fülöptől.

Sötét.

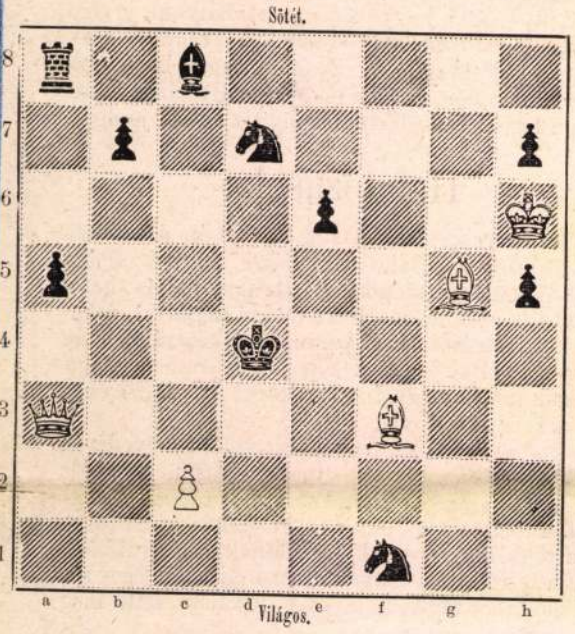

Világos.

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

901-dik számu feladv. megfejtése.

Az olasz feladvány-tornából.

Világos.	Sötét.
1. Hc2—a1	Ke4—d5 (a)
2. Vf1—c1	Kd5—e4
3. Vc1—c6†	Ke4—d3
4. Vc6—c2 mat.	

(a)

1.	f6—f5 (b)
2. Fg4—f5†	Hh4—f5
3. Vf1—g2†	Ke4—d3
4. Vg2—c2 mat.	

(b)

1.	a5—a4
2. Vf1—c1	f6—f5
3. Vc1—c6 stb.	

Helyesen fejtették meg: *Veszprémben:* Fülöp József. *Gelsén:* Glesinger Zsigmond. *Sárospatakon:* Gérecz Károly. *Debreczenben:* Zagyva Imre. *Miskolczon:* Hartmann testvérek. *Bogláron:* Mayer K. *Budapesten:* Németh Péter, K. J. és F. H. *Marosvásárhelytt:* Csipkés Árpád. *Kolosmonostoron:* Brauner Gyula. *T.-Polgáron:* Lyszauer és Munk. *A pesti sakk-kör.*

HETI-NAPTÁR. Márcz. hó.

Nap		Katholikus és protestans		Görög orosz	Izraelita
15	V	G 2 Neste szüz	G 2 Misericord.	3 B 1 husv. után	2 Noah
16	H	Lambert	Turibius	4 Nicetas	3 Félb. Á.
17	K	Rudolf [Rezsö)	Rezsö	5 Theodolus	4 Okoziás
18	S	Appolón	Ede	6 Eutich	5 [elk. b.m.
19	C	Tódor, Krezc.	Tódor, Emma	7 György	6 B. h. al.
20	P	Győző vértanu	Sulpitius	8 Prochorus	7 Temp. sz.
21	S	Anzelm vértan.	Oda szüz	9 Eupsichius	8 Sab. 3 p.

Hold változásai. ☽ Első negyed 20-án 8 óra 53 perczkor este.

Tartalom: Petzval Ottó (arczkép). — A füredi viola-hegy... — Déryné naplójából (folyt.) — Gróf Zichy Manó (arczkép.) — Trebelli-Bettini Zélia (arczkép.) — A khinaiak szorgalma. — Servadac Hector kalandos vándorlása a naprendszeren át (képpel). — Egyveleg. — **Melléklet:** Adriai képek (három képpel). — „Beszéd a m. akadémia megnyitásakor." — A háboru küszöbén. — Irodalom és müvészet. — Közintézetek, egyletek. — Mi ujság? — Szerk. mondanivaló. — Nyilt-tér.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér 2. sz.)

Nyilt-tér.*

(Puritás.) Azon szépitő szerek között, melyekkel a vegyészet bennünket idővel megajándékoz, létezik egy Bécsben, mely olvasóink közül azok előtt, kik hajszinök visszaállitását szivükön hordják., különösen szivesen látott lehet; annyival inkább, miután az az egészségügyi hatóság véleménye szerint az egészségre nézve teljesen ártalmatlan. Mi ugyanis ez alatt a Franz Ottó által készitett „Puritás" *hajifjitó tejet* gondoljuk. Ezen készitményben az a lényeges, hogy részben ugyanazon alapanyagokból van összeállitva, a melyekből az emberi haj áll, ha azt vegyileg megvizsgáljuk; innen tehát annak hirdetett „majdnem csodatevő tulajdonsága" ősz vagy fehér haj megifjitására, illetőleg annak eredeti szinének visszaadására nézve, egész egyszerüen azon analogiára vezethető vissza, a melylyel a hasonfaju anyagok egymás iránt viseltetnek, azaz egymásra assimiláló hatással birnak. Miután tehát ezen különlegességben csupán oly összetétel áll előttünk, melynek előállitása a haj-élet s annak szinképzése ismeretén alapul, kötelességünknek tartjuk ezen, Török József ur gyógyszertárában is mindig friss állapotban kapható czikkre olvasóinkat s a tudomány barátait figyelmeztetni.

* Az ezen rovatban megjelenő közleményekért csakis a sajtótörvények irányában vállal felelősséget a szerkesztőség.

* Mindazok, kik köszvény-, csuz- vagy ezek bénulásai- és egyéb külső és belső, eddig gyógyithatlanoknak tartott betegségek által lettek meglátogatva, kiválólag figyelmeztetnek Moessinger L. G., M./m. Frankfurtban, lapunk mai számában foglalt hirdetésére.

A t. közönséghez!

A keleti háboru kitörése minden órán várható levén, *rendkivüli előfizetést* nyitunk a

NEMZETI HIRLAP-ra.

Azon általános elismerést, melyet e lap a mult évi szerb-török háboru alatt gyors, pontos és kimeritő tudósitásai által kivivott, igyekezni fog az orosz-török háboruk alatt is kiérdemelni. *Külföldi levelei és harcztéri tudósitásai* lehető gyorsasággal és alapossággal fogják olvasóit a bekövetkező, s hazánkra nézve oly nagyfontosságu napok eseményeiről értesiteni.

A „Nemzeti Hirlap" tárgyalja a politikai napi kérdéseket rövid, velős, népszerüen tartott vezérczikkekben és kisebb közleményekben. Itt megtalálja az olvasó a törvényhozás üléseiről, bizottságok, szakbizottságok, pártklubok tanácskozásairól rövid, de kimeritő tudósitásokat, távirati és ujdonsági rovatában a legujabb hireket.

A „Nemzeti Hirlap", mindennap egy iven, a szükséghez képest, évenként 50—100-szor félivnyi melléklettel, ünnep utáni napokban pedig féliven megjelen; s ezentul is a *legolcsóbb* politikai *napilap* marad, mely a hirlapolvasó igényeit kielégitheti.

Az uj, rendkivüli előfizetési ár tesz április hó bármely napjától, vagyis **azon naptól kezdve, melyen az előfizetési pénz beérkezik: május végeig 2 frtot, — junius végeig pedig 3 frt 30 krt.**

A rendes előfizetés, mely bármely hónap elején kezdhető meg, lesz:

Egy hóra	1 frt 40 kr.
Két hóra	2 „ 80 „
Három hóra	4 „ — „
Hat hóra	8 „ — „

Hogy a lap szétküldésében hiba ne történjék, kéretnek az előfizetők a név, czim, lakhely s az utolsó postának correct s olvasható kiirására. Legczélszerübben járnak pedig el, ha czimszalagjukat a postautalvány szélére ragasztva beküldik alulirt kiadóhivatalnak.

Az előfizetési pénzek a „Nemzeti Hirlap" kiadóhivatalába (Budapest, Franklin-Társulat egyetem-utcza 4. sz.) intézendők, legczélszerübben postautalvány utján.

A „Nemzeti Hirlap" kiadóhivatala.

ÉLET-ITAL,

kitünő háziszer,

váltó és mocsárláz, bél és gyomorgörcs, epeinger, hányás, tengeri betegség, vizeletszorulás, álmatlanság, stb. ellen.

Ára egy nagy üvegnek 65 kr., kisebb 50 kr.

SÓS-BORSZESZ,

mint háziszer.

Mr. William Lee utasitása szerint. Gyors hatást eszközöl: Rheuma, csúz, szaggatás, fagyás, fog- fej- és fülfájdalmak, szemgyulladás, rákfekély, bénulások stb. stb. ellen; sőt fogtisztitó szerül is igen ajánlható, mennyiben a fogak fényét elősegiti, a foghust erősbiti, és a száj tiszta szagtalan izt nyer a szesz elpárolgása után.

Használati utasitás magyar vagy német nyelven jelentékeny orvosi s egyéb elismerő bizonyitványokkal, valamint **bizományosaim névsorával,** minden üveghez mellékeltetik.

Ára egy nagy üvegnek 80 kr., kisebb 40 kr.

Brázay Kálmán

Budapest, iroda és központi főraktár országút 24. szám. és

TÖRÖK JÓZSEF, király-utcza 7. sz.

Vidéken a mellékelt utasitásokban felsorolt bizományosaimnál.

Figyelmeztetés. Minthogy ujabb időben több vevőm által a „Sós-borszesz" minősége, jó és valódisága ellen panasz és azon kérdés intéztetett hozzám, hogy „Sós-borszesz" készitési, rendszeremet tényleg eladtam-e, azaz ennek készitésével más valakit biztam volna meg? — Értesülésem szerint nehány **budapesti, szegedi, brassói és prágai** czég az általam már évek során át gyártott s jó sikerrel forgalomba hozott **gyógyerejü sós-borszeszt** (üveg-mintáim és nevem **felhasználása s aláirásom hamisitása mellett**) utánozza. Az illetők ezen valóban nemtelen eljárásuknak elejét veendő: **üvegjeim hátsó részére** 1876. január hó 1-től fogva **Brázay Kálmán nagykereskedő Budapesten,** köriratu czimemet nyomattam le.

Ha felsoroltak készitménye csak némileg is megfelelne a czélnak, nem volna szükségük arra, hogy azt idegen czég alá burkolva, nevemet oly módon használják, mintha készitményök tőlem származna. Kijelentem tehát ismételten, hogy a t. közönség **csak azon sós-borszeszt ismerje el tőlem származottnak,** melyhez a használati utasitáson **aláirásom szerepel,** s az üvegre ragasztott czimlap nem „**mint**" vagy „**nach Brázay**" ellátva, mert a kérdéses sós-borszeszt részben vidéki kereskedők **készitményem helyett hozzák forgalomba.** 3341—2

Salicylsav - készitmények.

KIELHAUSER H. okl. gyógyszerésztől és illatszergyárostól Gráczban.

Salicyl-sav a drezdai dr. Heyden vegytani oralabtoriumából, azon felette kedvező eredmények után, melyeket a dr. Kolbe, dr. Neubauer, dr. Wagner stb tanár urak kisérletei előidéztek, már világhirt vivott ki magának mint erjedést és rothadást akadályozó anyag, és nemcsak fényesen érvényesül mindennemü belső bajok ellen, hanem czélirányos összetételben még felülmulhatlan óvószer a bőrre, hajra és fogakra nézve. Anticeptikus hatása kölönösen rendkivüli; megakadályozza a sérült szervek rothadását, s ezzel együtt eltünik az azzal járó kellemetlen szag is.

Salicyl-toilette-szappan . . .	darabnak ára 50 kr.	Salicyl-szájvíz	dbnak ára 60 kr.
Salicyl-toilette-viz	„ „ 70 „	Salicyl-hintőpor (lábak izzadása ellen)	„ „ 50 „
Salicyl fogpor	„ „ 50 „	Salicyl-hajkenőcs	„ „ 50 „
Salicyl-fogpép	„ „ 60 „		

3172-V

Főraktár Magyarországra nézve: TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerésznél Budapest, király-utcza 7. sz.

Csodálatraméltó a természet ereje,

ha az kellő módon alkalmaztatik.

Bojtorjángyökér-

SZESZ

a legrégibb időtől fogva mint a szőrnövés bármely nemének legsikeresebb szere ismertetik, s a benne foglalt szőrnövesztő anyagoknak általam létesitett concentrálása által valódi feltűnést okozó szerré emelkedett, ugy annyira, hogy fiatal 15 éves emberek rövid pár nap alatt **tömött szakállt kaptak. Bizonyitéka ennek,** miszerint felszólittattam, ajánlanám figyelembe azon helyeket, hol a haj- vagy szakállnövés alkalmatlanná válhatnék, miután a megkent helyeken, habár eddig ott még a hajnak nyoma sem lett volna is látható, vagy több évi kopaszság után is az eredmény biztos s a hatás meglepő gyors. Hajhullás ellen **tüstent használ.** Még a bécsi »Medizinische Zeitung« is oda nyilatkozik, miszerint a bojtorjángyökér-szesz a legjobb minőségben kapható csak az előállitó

Winkelmayer J.-nél

Bécs. VI. ker. Gumpendorferstrasse 159.

Budapesten: Török József urnál, király-utcza 7.

Egy palaczk ára, több nyelven irt használati utasitással együtt, 90 kr. Postai küldésnél 10 kr. csomagolási dijjal több. 3214

FERENCZ JÓZSEF
KESERÜVIZ-FORRÁS

legtartalomdúsabb és leghatásosabb budai keserüviz.
Kapható minden gyógytárban és füszerkereskedésben.
Rendes adagként ½ pohár elegendő. 3260C

EPILEPSIE

(nehézkór) levél utján gyógyittatik dr. **Killisch,** különleges orvos által Neustadtban, Drezda mellett (Szász országban). *Már 8000-nél többen sikerrel gyógykeszeltettek.* 3299

mit sem vesztettek, s a ketrecz hátuljába vonulva, villogó szemekkel, s olykori ingerült morgás közt, fekve nézik az őket szemlélőket. A szomszédos oroszlán-pár orditása sem zavarja őket. Néha fölállanak, s ekkor látható délczeg alakjok, rugékony idomaik.

A kalandor Somosköit Párisban márcz. 31-én elfogta a rendőrség. Francziaországban is sok csinyt követett el, s először ott végeznek vele; aztán az osztrák hatóságnak adják át, mert Bécsben 1870-ben 15 havi fogságra itélték, de megszökött. Csak ezután kerülhet rá a sor, hogy itthon is számoljanak vele.

Eltünt végrehajtó. Manojlovics E. temesvári végrehajtó, ki családos ember, nyomtalanul eltünt. Mindent a legnagyobb rendetlenségben találtak utána, s 15,000 frtnyi sikkasztás is kiderült.

Az egyetlen bécsi ismerős. Egy dunántuli parasztgazda, ki a pesti gyepen már többször futtatott, sőt dijat is nyert, tudni óhajtotta, miként vehetne ő részt a bécsi lóversenyen; s minthogy Bécsben ismerőse nincsen, levelet irt Ő Felségéhez. Levelében megjegyzi, hogy Bécsben teljesen ismeretlen lévén, a lóversenyre vonatkozólag senkitől sem kérhet felvilágositást, — Ő Felségét azonban *látta* a pesti lóversenyeken, *igy tehát már ismeri*. Előadja, hogy neki lovai vannak, és szeretne futtatni a bécsi gyepen is, s kéri Ő Felségét, lenne kegyes őt a feltételekről tudósitani. E levél csakugyan a király kezébe került, ki utasitotta a személye melletti magyar minisztert, hogy értesitse a levél iróját a bécsi futtatások föltételeiről.

Irógép. A terézvárosi körben Futaki ur ismertetést tartott az amerikai irógépről. E gép a zongoráéhoz hasonló, négy sorban egymás fölött álló billentyükből áll, s ezek által 44 betüt lehet használni. A billentyük végén levő aczélbetük ugy vannak berendezve, hogy minden betü a kör központjában egy festett szalagra üt, mely fölött az irásra szánt papiros egy hengerrel minden nyomás után egy betüszélességgel magától tovább mozog; mielőtt a sornak vége, egy csengetyü jelt ád a szó netáni választására és egy uj sornak egyszerü emeltyűvel való beállitására. Számokkal ki van mutatva, hogy mig egy iró egy másodperczben két betüt, tehát egy órában 7200 betüt irhat, az irógéppel ugyanazon időben 36,000 betüt nyomathatni. Egy szedő egy órában legfeljebb 2500 betüt szedhet, az irógéppel lehet tehát 14-szerte gyorsabban nyomtatott betükkel irni. Ha festett vékony papiros használtatik az irott sorok 10—16-or sokszorithatók egyszerre. Külön elkészitett szalaggal lehet a kéziratot azonnal kőnyomatilag többszörösiteni. Az irógéppel oly helyen is irhatni, hol tollal lehetetlenség az irás — például vasuton és tengeren. A gép kezelése nagyon egyszerü és kényelmes, nem erőlteti sem a szemet és még vakok által is használható.

Az Uchatius-golyók mintájára, de jóval kisebb alakban, 25,000 db löveget rendeltek meg a budai Ganz-féle vasgyárban. Állitólag e lövegeket csakis léghajóból való lövöldözésre lehet használni. A khinai kormány részére történt a megrendelés Hamburgból valami Müller által, ki által a fizetés is történik. Gyanitják, hogy a khinai czég csak fictió és a golyók megrendelője valamely európai állam lehet s hogy a poroszok részére történt. Egy-egy megrendelt löveg ára 5 márka vagyis $2^1/_2$ frt, s a lövegek $^1/_3$-ad része akkora, mint az Uchatius-golyók.

Nagy életkor. Pozsonymegyében Szereden e napokban hunyt el *Bagin István* 104 éves korában. Ötven esztendeig szolgált a Koburg-huszároknál és több érdemjele volt. Az ősz bajnok kis nyugdij huzott, mely azonban életszükségletei fedezésére nem levén elég, pipaárulással szerzett egy pár garast. Hetvenéves süket özvegyet hagyott hátra. — Még vénebb korában halt meg Gyallán *Löwinger Henrik*, ki 117 évet élt, s a halál épen születése napján szólitotta el az örök nyugalomba.

Shakespeare széke. Az öreg tölgyfa széket, melyen Shakespeare ült, midőn szindarabjait irta, a napokban árverezték el Londonban több eredeti kéz rattal együtt. Az egyszerü alacsony karosszéken nincs semmi faragvány s egy darab fából van készitve hátán egy templom és egy ház rajzával. 450 fonton (4500 frt) kelt el.

Hajótörtek kalandjai. Az osztrák-magyar tengerészeti körökben különös eset képezi az éles biráltok tárgyát. A Glasgovból New-Yorkba indult „Peti Dobrovaczki" osztrák hajó törést szenvedett a Hebrida-szigeteknél, és kapitánya 8 matrózzal egy gyönge csolnakban St-Kilda szigetre menekült, hol valóságos robinsoni élet várt reájuk, mig végre a „Jack" nevü angol hajó elhozta őket onnan. A megmenekültek vallomása szerint a többi matrózok, összesen 7, nem akar[ták] a sülyedő hajóról eltávozni, s azon maradtak. Sokáig semmi hir nem érkezett felőlük, elveszettnek hitték őket, mig végre e napokban előkerültek. Az érdekes eseményt Fiuméból igy adják elő: A „Peti Dobrovaczki" minden portéka nélkül indult el Glasgovból, csak sulyterhe volt, nagy tömeg homok, mely a viharos hullámzás következtében féloldalra omlott, a hajót megdöntötte, s a habok játéka lett. A kapitány nem hitte megmenthetőnek a hajót, menekülésre szólitotta föl a legénységet; de 7 nem akart menekülni, s ezek mindent elkövettek, hogy a hajó egyensulyát visszaállitsák. Sikerült is, azonban nem volt köztük egy se, ki a hajó vezényletéhez értett volna, csak vaktában indultak a delejtü iránya szerint. Sokáig bolyongtak, mig végre egy norvégiai hajóval találkoztak, mely fölismervén, hogy a „Dobrovaczki" nem lehet rendes kezelés alatt, hozzá közeledett, s késznek nyilatkozott fölvenni a hét hajóst! De ezek csak utba igazitást kértek, a mit meg is nyertek. A hajósok, kiknek élelmük volt elég, arra számitottak, hogy ha a hajót megmentik, annak értékéből a harmadrész az övék lesz, s ekkép vagyonhoz jutnak. Hatalmas vihar jött azonban, s kénytelenek voltak az árboczokat levágni; ezenkivül a hajón rés támadt, viz szivárgott be, melyet kiszivattyuzni a 7 hajósnak nem volt ereje. A távolból nagy fehér tömegek, hóval fedett hegyek tüntek föl, de nem közeledtek azok felé, mert a hajóban már annyi volt a viz, hogy nem haladhatott tovább, hanem állt. A végóra ütött, s a 7 matróz a két kis csolnakban költözött, eleséget és a hajó okmányait vivén magukkal. A „Dobrovaczki" elsülyedt, a hajósokat pedig egy norvég halászbárka mentette meg, s Norvégia legészakibb részén jutottak szárazra, honnan Berghenbe, majd Hamburgba mentek. Az egész esemény hőse azonban a kapitány, ki oly hajót hagyott el, melyet a hajó legénységének fele is képes volt rendbe hozni, s csak a vezénylet hiánya okozta, hogy meg nem menthették. A tengerészeti közigazgatás ép annyira érdekelve van az eset által, mint a biztositó társaság.

Halálozások.

Fekete János, Fejérmegye levéltárnoka és tiszteletbeli főjegyzője, a megyei élet egyik köztiszteletü férfia, a dunántuli helv. hitv. egyházkerület aljegyzője, 59 éves korában Székesfehérváron elhunyt. Halála következtében a megyeházán kitüzték a gyászlobogót, s nagy részvéttel kisérték a közügyekben oly tevékeny férfiu holttestét az örök nyugalom helyére.

Szalay István, Budapest egyik legderekabb magyar polgára, a főváros bizottságának tagja, elhunyt márcz. 31-én. Családja nem lévén, jelentékeny hagyományokat tett jótékony czélokra; többi közt huszezer forintot a ref. egyháznál iskolai ösztöndijakra.

Elhunytak még: Éder György, fővárosi ügyvéd, a szabadságharczban százados, hosszas szenvedés után Budapesten. — Özvegy Mácsai Csernovics Jánosné, született Bosnyák Jozefa (özvegy Damjanich Jánosné született Csernovics Emilia asszony édes anyja) 88 éves korában Budapesten. — Ercsey Zsigmond, a bihari ref. egyházmegye segédgondnoka, számos éven át megyei tisztviselő, ápril 2-án H.-K.-Kovácsiban 76 éves korában. — Buday András jász-dósai plebános 67 éves korában Dósán, hol 42 évig lelkészkedett. — Szigethy József, a kolozsvári kir. törvényszék egyik legszorgalmasb és fiatal birája. — Simon Mátyás, kolozsvári postafőnök, szélhűdés következtében. — Heksch György, ismert fogorvos a fővárosban, 68 éves korában. — Piller Ferdinánd, a hg Eszterházy-család jószágigazgatósági tanácsosa Kismartonban. — Özv. Zmeskál Józsefné szül. Zmeskál Jozefa, igen derék matrona, kinek halálát nagy kiterjedésü család is gyászolja, 90 éves korában Győrben. — Dr. Müller Kálmán, fővárosi orvos fiatal szép neje Heinrich Hermin élte virágában, Budapesten. — Sárladányi Schmidegg János, joghallgató, 22 éves korában Uj-Becsén, hová szülői látogatására utazott. — Domanszky Ferencz, Budapest-ferenczvárosának derék polgára, 69 éves korában. — Gyárfás Ferencz, az orsz. mintarajztanodának és rajztanárképezdének egyik legtehetségesebb végzett növendéke, s legujabban segédtanára, ápr. 6-án.

Szerkesztői mondanivaló.

Nagypénteken. Leszámitva hosszuságát, néhol egyhanguságát s ismétléseit, elég jó költemény s nem volna érdemetlen a közlésre. De mivel indokoljuk, hogy hét versszakán át ugyanazt a refraint ismétli, melyet Tompának hasonló helyzetben és hangulatban irt költeménye („Pünkösd reggelén"). Ez az egész költeményt csak amaz ismeretes költemény visszhangjává s másolatává teszi, a mi sokat levon, ugy sem absolut, becséből.

W. Epigramjai közt egy pár meglehetős van. Ime a legcsinosabb:

Kedvesem, eprek után jársz a berek árnyaiban; de
Kár fára lni neke l, hisz picziny ajkad eper.

Ámbár a kifejezés itt is hagy fönn kivánni valót; a többinél még inkább. Legkevésbbé a gunyorosak sikerültek. Ily szikrák, csak ha igazán pattannak, érnek valamit.

Dologkerülő. A terjedelem még magában nem volna legyőzhetetlen akadály. De két kérdés van, melyet láttatlanban el nem dönthetünk. Egyik az: lapunk szelleméhez, olvasóközönségünk izlési s műveltségi fokához való-e a mű? Másik az, hogy önnek feltételei elfogadhatók lesznek-e általunk. Erre nézve önnek kell előbb nyilatkoznia; az elsőre nézve pedg látnunk kell a művet magát.

A régi germánok vallása. Nyers anyag, szellem nélkül a feldolgozásban. Nagyobbára ismert dolgok a kézi- és tankönyvekből. Lapunk egészen más modort kiván.

Ruscsuk. R. l. Mihelyt lehet, magán levélben is válaszolunk.

Budapest. x. y. z. Talán sor kerülhet reá.

H. B—ny. „Egy kisértethez" stb. Teljességgel nem „rosszak", hogy tűzbe dobásra volnának itélendők. Van bennök érzés, hang, erő. De mégis hiányzik mindenikből *valami.* Mi? bajos volna megmondani, bár érezzük. Leginkább az összhang. Itt-ott lehetne segiteni ezen is. De jobb, ha a szerző találja el. Viszontlátásra!

N.-Bánya. *Nézd a … Barátaimhoz. A honvéd.* — Még kezdetlegesek; tehetsége kinőheti magát, ha többet olvas, mint ir. — Az előbbiek sem vesztek el a postán; megkaptuk s most egyszerre tudósitjuk mindkét rendbeli küldeménye felől.

N.-Várad. S. K. Köszönjük a szives megemlékezést. Márczius 15-én csakugyan tiz éve mult, hogy e lapok szerkesztője a „Vasárnapi Ujság" szerkesztését névleg is átvette, habár a tényleges átvétel még nehány héttel előbb, boldogult Pákh Albert halála után (1867. febr 10.) közvetlenül történt. Hogy lapunk egy régi olvasója erről megemlékezett s méltánylattal emlékezett meg, az nekünk csak buzditásul szolgálhat a jövőre.

SAKKJÁTÉK.

905. sz. f. Brauner Gyulától (Kolosmonostoron).

Sötét.

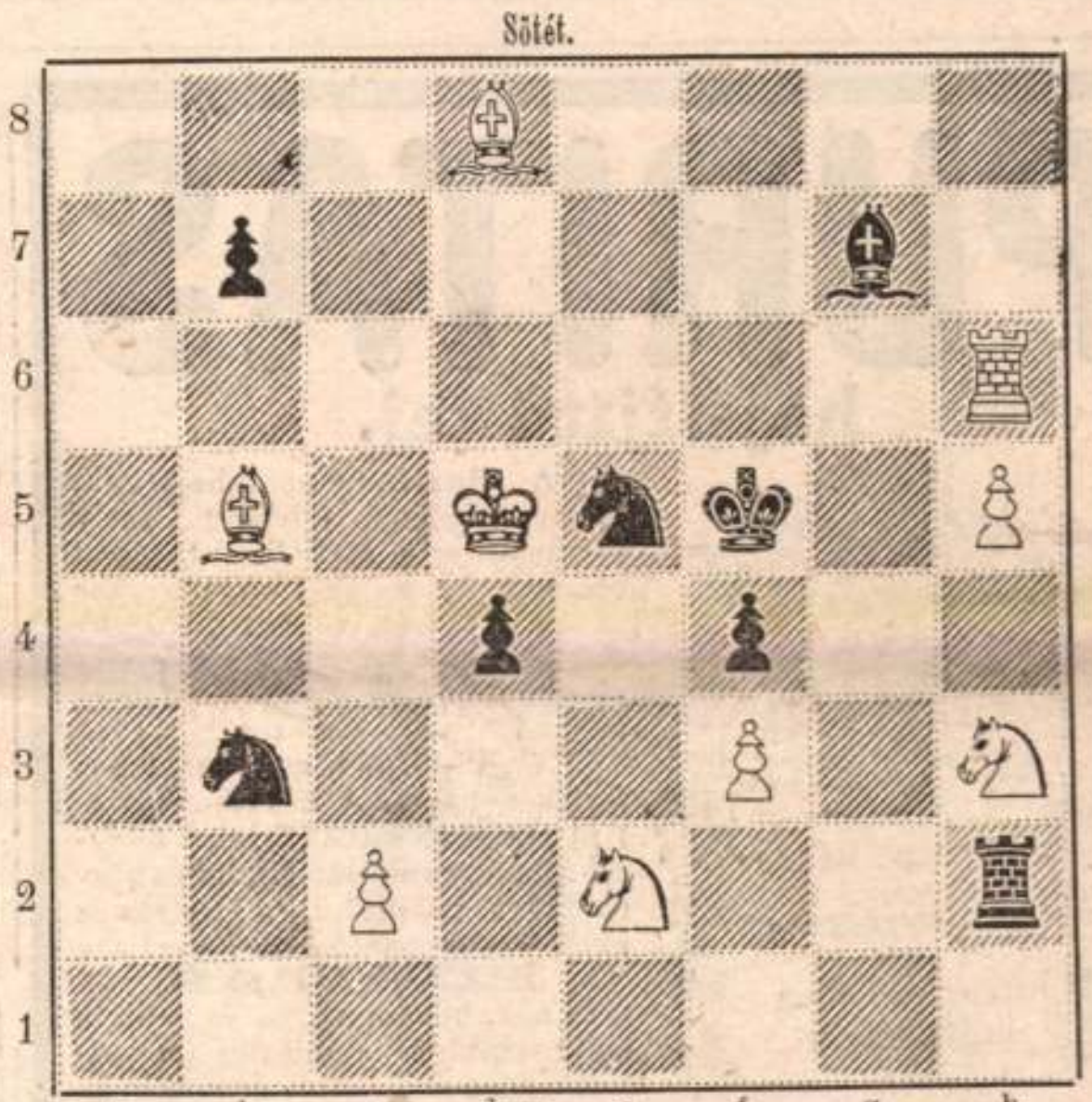

Világos.

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

900-dik számu feladv. megfejtése.

Az olasz feladvány-tornából.

Világos.	Sötét.
1. Vg1—g5	He6—g5: (a)
2. Kb8—c7	t. sz.
3. H v. F mat.	
(a)	
1.	Kc5—d4:
2. Vg5—d8†	t. sz.
3. V v. F mat.	

Helyesen fejtették meg: *Veszprémben:* Fülöp József. *Gelsén:* Glesinger Zsigmond. *Sárospatakon:* Gérecz Károly. *Debreczenben:* Zagyva Imre. *Miskolczon:* Hartmann testvérek. *Bogláron:* Mayer K. *Marosvásárhelytt:* Csipkés Árpád. *Kolosmonostoron:* Brauner Gyula. *T.-Polgáron:* Lyszauer és Munk. *Budapesten:* Németh Péter, K. J. és F. H. *A pesti sakk-kör.*

HETI-NAPTÁR. Márcz. hó.

Nap		Katholikus és protestans		Görög orosz	Izraelita
8	V	**G 1 Fehérvasárn**	**G 1 Quasimod.**	**27 B Husvétvas.**	25 Nath.
9	H	Dömötör	Hugó	**28 Husvéthétfő**	26 B. J. h.
10	K	Ezechiel prófét.	Dániel	**29 Husvét kedd**	27 Neftali
11	S	Leo pápa	Arszlán	30 Klimachus	28 Nehem.
12	C	Gyula pápa	Gyula	31 Hypatius	29 Nikanor
13	P	Jéz. ger. és szög	Ida	1 Április	30 Rosch.
14	S	Tiborcz, Valér	Tiborcz	2 Matrina	**1 Ijár R. S.**

Hold változásai. ● Ujhold 13-án 7 óra 6 perczkor este.

Tartalom: Kossuth legujabb arczképe (arczkép). — Déryné naplójából (folyt.) — Feleki Mikl s (arczkép). — Képek a keresztes háborukból (képpel). — Servadac Hector kalandos vándorlása a naprendszeren át (két képpel). — **Melléklet:** „Beszéd a m. akadémia megnyitásakor." — A Tiszánál (képpel). — Tamás bátya (képpel). — Bolgáriából. — A vas-ember. — Irodalom és müvészet. — Közintézetek, egyletek. — Mi ujság? — Halálozások. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti-naptár.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér 2. sz.)

Egyszer hasábzott petit sor, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 15 krajczár; többszöri igtatásnál 10 krajczár. Bélyegdij külön minden igtatás után 30 kr.

HIRDETÉSEK.

Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad *Bécsben:* **Haasenstein és Vogler** Wallfischgasse Nr. 10, **Mosse R.** Seilerstätte Nr. 2 és **Oppelik A.** Wollzeile Nr. 22.

Csodálatraméltó a természet ereje,

ha az kellő módon alkalmaztatik.

Bojtorjángyökér-szesz

a legrégibb időtől fogva mint a szőrnövés bármely nemének legsikeresebb szere ismertetik, s a benne foglalt szőrnövesztő anyagoknak általam létesitett concentrálása által valódi feltünést okozó szerré emelkedett, ugy annyira, hogy fiatal 15 éves emberek rövid pár nap alatt **tömött szakállt kaptak. Bizonyitéka ennek,** miszerint felszólittattam, ajánlanám figyelembe azon helyeket, hol a haj- vagy szakállnövés alkalmatlanná válhatnék, miután a megkent helyeken, habár eddig ott még a hajnak nyoma sem lett volna is látható, vagy több évi kopaszság után is az eredmény biztos s a hatás meglepő gyors. Hajhullás ellen **tüstent használ.** Még a bécsi »Medizinische Zeitung« is oda nyilatkozik, miszerint a bojtorjángyökér-szesz a legjobb minőségben kapható csak az előállító

Winkelmayer J.-nél

Bécs. VI. ker. Gumpendorferstrasse 159.

Budapesten: Török József urnál, király-uteza 7.

Egy palaczk ára, több nyelven irt használati utasitással együtt, 90 kr. Postai küldésnél 10 kr. csomagolási dijjal több. 3214

EPILEPSIE

(nehézkór) levél utján gyógyittatik dr. **Killisch,** különleges orvos által Neustadtban, Drezda mellett (Szászországban). *Már 8000-nél többen sikerrel gyógykezeltettek.* 3249

Megbetegedéseknél diphteritis,

torokgyik s gégelob eseteiben ajánlom legujabb szerkezetü **torok- jégzacskóimat** 2 nagyságban, 1 frt és 1 frt 25 krral drbját. Továbbá **nyak - borogatásokat.** Priesznitz rendszere szerint, kitünő hatással **rekedtség, dagadt mandolák-, torokgörcs, gégehurut és gégeköhögésnél.** Ára, kimeritő használati utasitással együtt dbonkint 1 frt 50 kr. Ugyszintén **testborogatások** altesti bajoknál 2½ frtól kezdve drbonkint.

Szállitás pontosan utánvét mellett.

Legujabb, gazdag tartalmú árjegyzékemet sebészeti gummiáruk-, kötelékek és **gummi különlegességekről** kivánatra mindenkinek megküldöm ingyen és bérmentve. 2573

John Zieger,
Grácban,
sebészeti gummi-áruk és kötelékek raktára.

FÉREG-POR

kitünő minőségü,

moly-tinktura, kámphor, naphtalin, patschouli-fü ajánlja

3292 **NERUDA NÁNDOR,**
Hatvani utcza 10. sz. „az arany méhkashoz."

FERENCZ JÓZSEF KESERÜVIZ-FORRÁS

legtartalomdúsabb és leghatásosabb budai keserüviz.
Kapható minden gyógytárban és füszerkereskedésben.
Rendes adagként ½ pohár elegendő. 3260C

Minden régi köhögés ellen,

mellfájdalmak, sok évi rekedtség, torokbajok, s a tüdő nyálkásodása ellen a több orvos által megpróbált

fehér mellszörp,

oly gyógyszer, mely még soha sem használtatott a legkielégitőbb eredmény előidézése nélkül. Ezen szörp már az első használatnál feltünőleg jótékonyan hat, sőt **a görcsös és hög- hurutnál** elősegiti a nyulós és megrekedő nyálka kiköhögését, azonnal enyhiti a gége ingerlékenységét és rövid idő a att eltávolit minden, ha még oly heves, sőt magát a legveszélyesb **szárazbetegségi köhögést, és a vérhányást is.**

Ára 1 egész üvegnek 3.60, egy fél üvegnek 1.80, egy negyed üvegnek 90 kr.
3025 **Mayer G. A. W.,** Breslauban.
Főraktár Budapesten: Török József gyógyszerész urnál, király-uteza 7. sz.

PURITAS

haj-ifjító tej.

A „**Puritas**" nem hajfesték, hanem tejnemü folyadék, mely majdnem azon csodálatos hatással bir, hogy ősz hajakat megifjit, azaz lassankint, még pedig **legkésőbb tizennégy nap alatt** ama szint visszaadja, melylyel eredetileg birtak!

A „**Puritas**" nem tartalmaz festék-anyagot. A haj fetszés szerint vizzel mosathatik, lehet fehérrel átvont vánkoson aludni és gőzfürdőket használni, a festéknek nyoma sem vehető észre, mert a **PURITAS** nem fest, hanem ifjítja, és pedig a leghosszabb és legdúsabb női hajzatot és a férfi haját és szakállát.

ALKALMAZÁSA

a világon a legegyszerübb. A tejet kezünkbe öntve, a hajat addig dörzsöljük vele, mig egészen át nincs áztatva, s ezt naponkint kétszer ismételjük. Ebből áll az egész. Ha a haj eredeti színét visszanyerte, mi rendesen tiz vagy tizenkét nap mulva szokott bekövetkezni, akkor a további használat a tejnek hetenkinti egyszeri bedörzsölésére szoritkozhatik.

Egy üveg „**Puritas**" ára **2 frt** (postai küldésnél 20 krral több) s készpénzen vagy utánvét mellett kapható Bécsben:

FRANZ OTTO-nál, Mariahilferstrasse 38.

Főraktár: 2350

Budapesten: TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerésznél, király-uteza 7.

Raktárak Magyarország következő gyógyszerészeinél:

Arad: Rozsnyay Mátyás.
B.-Csaba: Lang G.
Debreczen: Göltl Nándor.
Eszék: Gobetzki József.
„ Dienes J. G.
Gyöngyös: Vozáry Tamás.
„ Mersits Nándor.
Győr: Vollnhofer F. G.
Karánsebes: Müller F. J.
Károlyvár: Csiky Kristóf.
Kassa: Hegedüs Lajos.
Keszthely: Wünsch Ferencz.
Kolozsvár: Valentini E. A.
Kőszeg: Küttel István.
Miskolcz: Dr. Csáthy Szabó Ist.
Nagy-Becskerek: Kokits A. F.
Nagy-Enyed: Binder Ágost.
Nagy-Kanizsa: Prager B.
Nagy-Várad: Molnár József.
Nyitra: Rosenfeld S.
„ Tombor Kornél.
Pancsova: Gräff V. H.
Pécs: Goldschmiedt M.
Pöstyén: Orgon János.
Pozsony: Soltz Rezső.
Rimaszombat: Liszka József.
S.-A.-Ujhely: Pintér Ferencz.
Segesvár: Teutsch J. B.
Szeben: Gürtler Károly.
Szeged: Meák Gyula.
„ Barcsay K.
„ Kovács Albert.
Székesfehérvár: Dieballa Gy.
Szigetvár: Salamon Gyula.
Temesvár: Lechner B.
Tokaj: Brezányi E.
Versetz: Strach Sen.
Zólyom: Stech Lajos.

A legjobb s legolcsóbb, vasból készült

szalon- és kerti bútorok

ugyszintén a legujabb szabadékozott **összerakható ágyak rugony-matráczczal** kárpitozással, melyek összetolatván, egy trumeau-szekrényhez hasonlitanak, ajánl

FEIWEL LIPÓT

első m. k. vasbutor- és tüzhely-gyára

Budapesten.

Raktár: ország-út 43. szám a., a nemzeti szinház közelében.

Képes árjegyzékek bérmentve.

Ugyanott egy új, négy kerekü **angol tüzi fecskendő** is igen olcsón kapható. 3307

Gyönyörü szép

HÖLGYRUHAKELMÉK

a legkedvezőbben megszerezhetők 3054

HAMBURGER ADOLF-nál,
Budapest, koronaherczeg-uteza 8. sz.

Minták kivánatra azonnal ingyen és bérmentve barhová küldetnek.

A FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható

VIRÁGREGÉK.

Irta

TOMPA MIHÁLY.

Egy színnyomatu czimképpel.

Ára füzve igen diszesen kiállitva 2 ft 50 kr.

Kiss József KÖLTEMÉNYEI.

Ára füzve 2 forint.

A KÉM.

REGÉNY.

Irta:

COOPER FENIMORE J.

Angolból forditotta

CSEREY JÓZSEF.

Két rész.

Ára a két résznek füzve 2 frt. 50 kr.

A FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

SZLEMENITS PÁL

Magyar fenyitő törvénykönyve.

Ötödik, az 1872-ik évig a büntető törvényekre és gyakorlatra vonatkozólag némely intézkedések tárgyában keletkezett legujabb törvények és miniszteri rendeletekkel **bővitett** kiadás.

ÖKRÖSS BÁLINT-tól.

Függelékkel:

Büntetőjogi kalauz szótári alakban.

Ötödik kiadás. (XVI, 368 l., II, 212 l. 8-rét.) Füzve 3 frt.

KIS NEMZETI MUZEUM.

Ára egy-egy kötetnek 50 kr.

1. **Magyar dalnok.** A legszebb dalok, románczok, balladák, s egyéb szavalásra alkalmas költemények gyüjteménye.
2. 3. **Kisfaludy Károly válogatott munkái.** 2 kötetben. I. Versek és elbeszélések. II. Szinmüvek.
4. **Regegyöngyök.** Jósika Miklós legszebb beszélyeiből. A magyar nép és ifjuság számára.
4. **Robinson Crusoe élete és kalandjai.** Angol után átdolgozva 124 képpel.
6. **Tündérmesék.** A legkedveltebb gyüjteményekből összeállitva.
7. **Boldogháza.** Buzditó és oktató történet. 23 képpel.
8. **Magyar népdalok.**
9. **Magyar hősköltemények.**
10. **Abafi.** Regény irta Jósika Miklós. Két rész egy kötetben.
11. 12. **Magyarország története a legrégibb időktől korunkig.**
13. **Kisfaludi Sándor válogatott munkái.**
14. **Történeti adomák és jellemrajzok.**
15. 16. **Jókai Mór válogatott beszélyei.**
17. 18. **A szabadság hősei és vértanui.** Lapok a magyar történetből Horváth M., Kerékgyártó Á., Szilágyi S. stb. nyomán irta Kulifay Ede.
19. **Kölcsei Ferencz válogatott munkái.**
20. **Tréfás versek.**
21. **Csokonai Mihály válogatott versei.**
22. **Mignet, Franklin élete.**
23. 24. **Mathews. Hogyan boldogulunk?** Két kötet.
25. 26. **Fáy András** eredeti **meséi és aphorismái.** Két kötet.
27–29. **Boros Mihály válogatott kisebb munkái.** Három kötet.
30. 31. **Vértessy Arnold. Ujabb beszélyei.** Két kötet.
32. **Simans Tivadar. Az ős-római időkből.** Korrajzok ford. Bús Vitéz.
33. 34. **Kane a sarkutazó.** A második Grinnell-expedicziő sarkutazása. Dr. Kane E. K. műve után. Bevezetéssel ellátva.
35. 36. **Érintkezés az emberekkel.** Irta B. **Knigge Adolf.** A tizenötödik javitott kiadás után **Nagy István.** Két kötet.
37. **Erdély története.** Az ősidőktől korunkig. Egybeállitá Kuliffay Ede.

a magyarság és a székelység mostani nagy ünnepének örömére mához egy évre székelykapu emelkedik majd a templomba vezető út bejáratánál. Még el sem hangzottak a szavai, máris lelkes kiáltások hangzanak el mindenünnen, gyűl a pénz, adakozik mindenki tehetsége szerint. Papirpénzek, szerény pengők és nikkelpénzek, de mindenki ad. Jövő évben, a mostani napok egy esztendős évfordulóján valóban székelykapu áll majd Máriabesnyőn. Hirdeti 1940. augusztus 30-ának történelmi dátumát, de a magyar Kapucinus Rend hazafiasságát is. Máriabesnyő a székelyek zarándokhelye lesz Magyarországon, azoké, akik nem élhetnek szülőföldjükön. Intelmet is intéz hozzájuk P. Bögözy Vilmos. Azt, hogy a nagy magyar ünnep után hétköznapok következnek, s ne szünjünk meg munkálkodni se imádsággal, se tettel. Tartsunk össze, fogjuk meg egymás kezét, mert akkor a Székelyföldre újra szebb jövő vár és nem lesz többé prédája az idegennek. Dr. *Szacsvay* József a »Hargitaváralja« főszerkesztője, gyujtó hatásu beszédet mond, s nyomában még erősödik a taps, amikor P. *Szőts* Dénes csiksomlyói házfőnök, — a délelőtti szentbeszéd szónoka — lép az emelvényre. Örül ennek az őszinte hazafias lelkesedésnek, az ittlévő székely testvérek szeretetének. Nemsokára visszamegy a felszabadult Csiksomlyóra. Ő a szent szegénység rendjének a fia. Nem kér semmit, de testvéri szeretettel folyamodik a csonkaországban lévő székelyekhez, segítsék meg abban, hogy a csiksomlyói Szűz lábaihoz magyar lobogó kerüljön. Háromszínű magyar lobogó, amelyet ő visz majd le és amely soha soha el nem fog onnan kerülni!

Taps, éljenzés és fel-felcsukló sírás. Ugyanaz a hatás és az eredmény, mint az előbb, P. Bögözy Vilmos szavainál. Az ide kiüldözött székelyek gondoskodnak arról, hogy magyar zászló lengjen a csiksomlyói Szűz lábainál. P. *Bőle* Kornél a népszerü és kiváló, az eucharisztikus kongresszusról határainkon kívül is ismert dominikánus szónok köszönti a visszatért Székelyföldet. Azt a földet, amely — mint mondja — »azért tért vissza, mert őrt állt fölötte a csiksomlyói Szűz és mert megmaradt hűséggel ősi vallásán.« Nemcsak ő maga, hanem kétszáznyolcvan Credó szervezet köszöntését hozza, s azt az igéretét, hogy nemsokára, mihelyt lehet, a szabad Székelyföldön is megkezdi munkáját.

Vége a délutáni konferenciának. Ezután hálaadó vecsernyét tart Balás András prelátus-kanonok. Méltó megkoronázása annak a napnak, amely feledhetetlen a székelység történetében. Feledhetetlen ez a máriabesnyői za-

rándoklat, ahol mind-mind testvérek találkoztak egymással a szónokok és hallgatók egyaránt. S a máriabesnyői székelykapun s a Csiksomlyóra vitt magyar zászlón kívül mindegyikünk, ezrek és ezrek maradandó emléket viszünk magunkkal. Nagy és országos előkelőségek tisztelték meg már Máriabesnyőt, sok impozáns zarándoklatot látott a kegytemplom, de ennyire meghatót, szívhezszólót és mondjuk ki — történelmit még soha!

Adományát egy méltó Székely kapura köszönettel várjuk a 48.285. számú csekkszámlán »Székely kapu« jelzéssel.

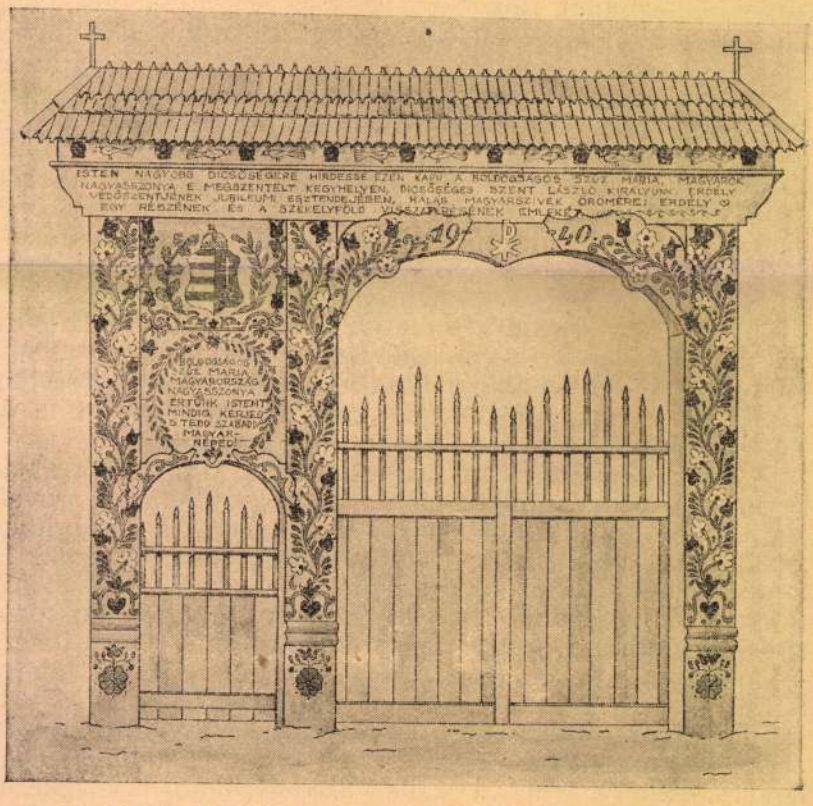

Lécfalvi Gyárfás Erzsébet beérkezett tervrajza a Máriabesnyőn felállítandó székelykapura

Máriabesnyői zarándoklat napja
1941.

GYÁRFÁS 1. *Erzsébet*, festő, * Sepsiszentgyörgy 1896 márc. 2. A bpesti képzőm. főiskolán Glatz Oszkárnál és Réti Istvánnál tanult. Csendéletképeivel többször szerepelt a Nemzeti Szalón tárlatain.

E. Gy. I 428 l

⊥ 1923. a Nép. Fr. Kiáll-n Fehvő aktorral vett rész.

1941. Szerv. a vária betyjei tiéreljkapat

III. Mohammed:

Egész alakban, jobbra f
emelte s balját csipőjére
tik, bajusza s szakálla
s rövid újjú palástja pr
kép alatt balról egy ke
sorban:

Muhä
dreyzehenter s
im Ja

s a felső jobb sarkon „13

Rézmetsz

Gyárfás Erzsébet

női osztály
7 hónap. jeles
tanár Moldován Béla
Iparrajziskola 1911.

Képen Főiok. Réti

Kassa.

A kettős bástyával
hoz hidak vezetnek, a Torotz
szik, a háttérbeli hegyek köz
irata a lebegő mondatszalgon,

CASCHAV

fölül jobbra: 4.
az előtérben az uton: b
és a lap hátán Die Linien wer
Krümmen und Oertern, darau
genēnt, als czimmel német

Rm., mér. a rl.

44-93-8.

Gyárfás Erzsébet

1916/17 – 1920/23

Ferképzőintézet

88. l.

DURIS, ión vázafestő a Kr. e V. sz. első felében, aki több fazekas számára dolgozott. Rajza rendkívül finom és gondos, formái a síkban különös érzékkel vannak elosztva. Egy Berlinben levő csésze iskolai jelenetet mutat, míg egy londoni psykteren szatírok mulatságos mutatványait ábrázolta. Ugyancsak itt van a Theseus-csésze, míg az Eos-csészét a Louvreban őrzik. — Irodalom: *Pottier:* Douris et les peintres de vases Grecs (Párizs. 1905). *Weyde.*

DURLACHI FAJANSZ. 1749 Joh. Ad. Benckieser Durlachban fajanszgyárat alapít, mely a XIX. század elejétől kezdve keménycserepet is készít. Készítményei nem érdekteleneK; színes díszítésük többnyire feketével kontúrozott, a formák egyszerűek, de jók. Önfedeles korsók népies jelenetekkel gyakran fordulnak elő.

DURM, *Joseph*, német építész és építészeti író (1837—1919). Főbb műveivel, melyek többnyire az olasz renaissance stílusban épültek, Karlsruheban, Freiburgban, Heidelbergben és Mannheimban találkozunk. Mint karlsruhei professzor és mint építészeti író maradandó emléket hagyott maga után. Három nagy írásművében, amelyek a görögök, rómaiak és a renaissance építészetet tárgyalják, főleg az alaktani és technikai problémákkal foglalkozik alapos tudással és kimerítő részletességgel. E műveinek kitűnő illusztrációit nagyrészt maga rajzolta.

DUSART, *Cornelis*, hollandi festő, * Haarlem 1660, † u. o. 1704. Adriaen van Ostade tanítványa. Haarlemben élt. Hű folytatója mesterének, akivel néha össze is tévesztették. Színesen, mulatságosan festi a dorbézoló parasztokat. Példák: Falusi búcsú, Halvásár (Amsterdam, Rijksmuseum), Falusi muri (Hága), Korcsmai jelenet (Budapest, Szépm. Múzeum).

Gyárfás Erzsébet

Réti István tanítvá-
nya volt a képzőmű-
főiskolán.

Vadludat vivo" fiú.

203. Yan Weenist.

1.

Gyárfás Erzsébet, (léczfalvi, ~~magyar~~ festő~~nő, szül.~~ *) 1896. ~~március 2-án~~ Sepsiszentgyörgyön /Háromszék-m.) ~~vármegye/.~~ ⊥ Tanulmányait a ~~buda~~ b/pesti iparrajziskolában és a képzőmű~~vészeti~~ főiskolában Glatz Oszkár és Réti István ~~festőtanárok~~ vezetése alatt végezte. A ~~budapesti~~ Nemzeti Szalón kiállitásain többször szerepelt.

⊥ Gy. Győző leánya.

5

Gyárfás Erzsébet Léczfalvi

szül. Sepsiszentgyörgyön
1896 márc. 2. Ref.
4 polg. 1 tanítóképző 2
iparrajzisk.
1916/17. I. elsőéves művész-
nőv. Glatz O.
1916/17. II. elsőéves n. o.
1917/18 I. másodéves n. o. és
Bosznay J.
1917/18 II. másodéves Glatz
1918/19 I. harmadéves n. o.
1918/19 II " "
1919/20 I-II. negyedéves
1920/21. I-II. negyedéves

Réti István

Hoernes, Moritz III. 166